

(અનંતાવાદના મબનનાથના મંદિરના બોયનામાં રહેલ મ ૧૭૧૭માં ગૃહ
શિલ્પિ વિજયભાઈ મુરલિજી પ્રતિષ્ઠિત થયેલ પ્રતિમા ઉપરથી)

વિજયદેવ મુરસંત્ર આર્યપુરુષ યુગપ્રધાન વિજયદેવ-
મુરિજી મહારાજ.

બન્ધ મ ૧૬૩/ દીક્ષા મ ૧૮૪
અપરિત્યાગ મ ૧૬૫૫ આચાર્યપદ મ ૧૬૫૬ વિરોધ મ ૧૭૧૨

વિજયદેવ પદ - 'પ્રતિષ્ઠિતી લક્ષ્મી નાથ' પૂજા અભ્યાસની લાખ
મંદિરે તરસની લક્ષ્મી નાથ

પ ન્યાયશાસ્ત્ર મહોપાધ્યાય મુરલિજી મહારાજ -

વિભાગેનમુરિજી મહારાજની પાઠે ન્યાય સમાન વિજયદેવમુરિજી
મહારાજ થયા તેઓના પુત્રના અનુમોદનને માટે આ ગ્રંથ મંદિરે પાઠે

૧૯૧૭/૧૮ મુદ્રિત થયેલ છે

સ...મ...ર્પ...ણ

યુગપ્રધાન વિજયદેવમુરસંઘ આદ્ય પુરુષ પરમ પ્રભાવક
વિજયદેવમુરિ મહારાજ.

ન્યાયવિશારદ ન્યાયાચાર્ય હૃદયોપવિજયજી જેવા જૈન શાસ્ત્રના પરમ
પ્રભાવક પુરુષો પોતાની કૃતિ જોએને સમર્પણ કરી કૃતાર્થ માનતા,
પરમગૃહીય-અત્તરગૃહીય હૃદય વલ્લભપાઠક જેવા સમર્થ વિદ્વાનો
જોએના શુભગુણથી આત્મ મન્ય માનતા, પૂ. પં. રૂપવિજયજી
જેવા પરમ વૈરાગ્યવાહી પુરુષો 'શત્તોર્જપ યત્પ્રહયો' કહી
જોએના માહાત્મ્યને વર્ણવતા તે- (વિદ્યમાન તપામગુણના
સાધુ માત્વી આવક અને આવિકારૂપ ચતુર્વિધ
મંથના આદ્યપુરુષ) આપને જૈન આગમ,
જૈન શાસ્ત્ર અને પૂર્વગુરોશ્રી અભ્યર્ચિત,
ત્યાગ, વૈરાગ્ય, જ્ઞાન, ધ્યાન અને સંઘ
પ્રધાન પ્રરૂપણને લક્ષ આપના
નામે પ્રસિદ્ધ માર્ગેશ, દેવમુર
સમાચારીના સમર્થક આ
અવસ્થા સમર્પી અમે
કૃતાર્થ થઈએ છીએ.

શ્રી જૈનધર્મ પ્રભાવક સમાજ, રતાસરોજી-અમદાવાદ.

વિ ધ યા નુ ક મ શિ કા.

વિવૃત	પૃ.	વિવૃત
પ્રમાણીય નિવેદન	૬	પૃ આ આગમનમ્મીયુરુએ
મે મેવ	૮	મ્મુરુએ નવ મ્મુરુએનું નિ પામ .
અમારો અભિપ્રાય	૯-૧૭	અને નાનીય પુરવા ૫-૨૬
નિર્દેશ હવે થી નવીણા	૧૮-૨૭	પૃ આ આગમનમ્મીયુરુએ નવ
પ હુનામ્મીયુરુની અમીણા	૨૭-૩૮	મ્મુરુએ આગ ૧૦-૩૭
કો પી એવ પેદના નિર્મીયુરુની		આ વિવરણમ્મીયુરુએ મ્મુરુ
અક્ષિત અમાયોચના	૩૮-૪૩	ક-૧ પચ્ચીમ મ્મુરુએ ૧૩-૩૫
શાન્તિનુવર્ણી ૧૦ પામે અનુવર્ણના		આ વિવરણમ્મીયુરુએ મ્મુરુક-૧
અનિ નવર્ણો	૪૩-૪૮	પચ્ચીમ મ્મુરુએનું નિ પા. તથા
વિવરણ - આયોચના અભિપ્રાયો	૪૮-૫૧	નેમના મ્મુરુક-૧ પાંચેની અમીણા
		મ્મુરુ માગ હવેમવાશુ કમાનુ ૩૧-૧૩૩
આક્ર મ્મન	૧-૧૧૬	પચ્ચીમ મ્મુરુએ આગ અથવા આ.
પરિમિટ ૧ મૌખિક પુન		વિવરણમ્મીયુરુએ અમન પચ્ચીમ
(હુનાની)	૧-૧૫	મ્મુ-૧ સ નથી મન્વવા ૧૭૪-૧૨૬
પરિમિટ ૨ નિર્મીયુરુની અમીણા	૧૫-૨૫	આ વિવરણમ્મીયુરુએ
પરિમિટ ૩ પૃ ૫. કીર્તિઅનિર્મીયુરુ		પચ્ચીમ મ્મુરુએનો પૃ આ
વેદના આગમન માટે હિષાડે		નાગમનમ્મી અમન અક્ષિત
મુખેમ	૨૦-૨૪	પ્રતિમા ૧૩૦-૧૩૬
પરિમિટ ૪ પૃ ૧ આગમિયુરુ		આ વિવરણમ્મીયુરુએ
અમિયુરુ વેદની પામે મામેય		પચ્ચીમ મ્મુરુની પૃ આ આગમન
મુખામા	૩૮-૮૦	મ્મુરુએ મ્મુરુએ કહેલ અમાયોચના ૧૩૭-૧૫૭
રિદિદિ ૫ પૃ આ આગમન		આ વિવરણમ્મીયુરુએ
નમીયુરુ પ્રદાનમ્મી અને કા		આગમનોની પૃ આ. મ ૧
પી એવ રિદિદિ ૫૧-૧૧૬	૮૧-૫૧	નમીયુરુએ ૨૦
પરિમિટ ૬ ન ૧ નમમ્મીયુરુ		નમાયોચના ૧૫૩-૧૬૧
નિર્મીયુરુ, પચ્ચીમ	૫૦-૮૮	આ વિવરણમ્મીયુરુએ
મીયો મ્મુરુનાના કાથે ૫ વિવ		પચ્ચીમ મ્મુરુએ પચ્ચીમ નમીયુરુ
અમીનો ન-મ્મુરુનો (વાદનામ્મી) પૃ		વિવરણમ્મીયુરુએ નમીયુરુના
૧ આ આગમનમ્મીયુરુએ		માટે પૃ આ આગમનમ્મી
મ્મુરુક-૧ મ્મુરુએ	૧-૪	મ્મુરુએ મ્મુરુએ અમીયુરુ ૧૮૮-૨૩૦

ન્યાયવિશારદ મહામહોપાધ્યાય યશોવિજયજી મહારાજ

જન્મ મ. ૧૦૮૦

વિજયદેવસુન્દરના રૂવડને વડી દીકરા નં ૧૬૮૮

વિજયદેવસુન્દરના પદ્મવિજયપ્રભાસરિના હસ્તે પાચકપદ નં ૧૩૧૮

નવમં મહત્ત નં ૧૭૪૩

ન્યાયવિશારદ મહામહોપાધ્યાય યશોવિજયજી મહારાજ પોતાને રૂ નમારના
વિજયદેવસુન્દર-કીર્તિ મોડાપાને છે

પરંતુ ધી રિજવાદેવસુન્દર નિવાસી

મી રિજવદેવસુન્દર મહારાજના ગુણના અમુદથી પ્રેમ નવમ-૭મા
જનવિજય મહારાજ થવા, તેમના સિંચ યશોવિજયે આ કૃતિ જનાવી તે
જનવનોતી પ્રીતિ માટે થાયો

૫. ૫ મણિવિજયવાદા, ૫ ૫ રત્નાવિજયજી, ૫ ધુલિવિજયજી
(કુરુસાધજી), ૫ મુકિતવિજયજી (મુનચદજી) ૫ વિજયવાદકજી (આત્મા
ગામજી મહારાજ) રિંગેરના અને રત્નામાન ૫ આઆર્ચ વિજયનેમિસરી
માનજી, ૫ આ મિહિસરીમાનજી ૫ આ વિજયપર્મચીજી, ૫ આ
વિજયનીનિયમેશ્વરજી, ૫ આ વિજયવસંતસરીજી ૫ આ. વિજય
દાનસુરિજી આદિ વર્તમાન આધુઓના હાથરૂરે વીમ ગ્યાનક પીરતાસીમ
આગમ, ૫ ચમ્પાન વિમેજી અહમ્મદ પૂનઓના રૂમચિના ૫ ૫ રૂપવિજયજી
મણિવર સાઆનુપદી પરપા પ્રમાણે દીપજ્ઞાની ચર્ચસાધકદિએ પૂર્વ
અર્ધે શાપટકિ કરના દના મ ૧૮૯૬ મા તેમણે કા સુ ૧૫ ના ઠાપે
કા સુ ૧૩ નો શાપ કા ૫ ની જીદિએ કા ૧ ૧૩ ની જીદિ અને
રો ૧ મુ ૧૪ ના શપે તેમનેશ શાપ કલો દનો અને વડોદરાના મ પ
ઉપર લખના સ્વદસ્તાશરે એક પત્રમા લખ્યાંબુ હતુ કે પરપાવી આ
પ્રમાણે નકિ પળ “ધર્મગાથ પ્રમાણે જણ સમજા છે”

પ્રકાશકીય નિવેદન

ભગવાન શ્રી મહાવીર પરમાત્માના શાસનમાં ૫૦ સાધુ, સાધ્વી પ્રધાન શ્રી ગુરુવિંધ સંઘમાં ૫૦ સાધુ મહારાજોના શાસનની પ્રભાવના-સૌરભ અને ટકાવમાં અપૂર્વ ફાળો છે તે નિર્વિવાદ છે આ ૫૦ મુનિમહાત્માઓએ પોતાનું સમગ્ર પુણ્ય જીવન શાસનની પરમ વફાદારીપૂર્વક શાસનને ચરણે ધરીને આવા દુષ્કાળો પશુ શાસન અને મુનિજીવનની પ્રતિષ્ઠાને ટકાવી છે જેન મુનિજીવન એટલે સ્વદેસેડવિ નિરોદ્ધતા કેવું ઉચ્ચ ઠોળીનું આરાધ્ય જીવન ।

એ મુનિજીવનને ત્રિકાલ ત્રિકલુચોગે નમન અને વંદન કરવાની સફળતા પનાથી પરિપૂર્ણ હૈયેજ પ્રસ્તુત વિષયમાં કહેવું પડે છે કે-એ પાવન મુનિજીવન પશુ કોઈ તેવા પ્રકારના તીવ્ર ખાપોદ્યે ઉત્ક્રાંતપ્રરૂપણાદિથી સંઘોષ ધની ગયું હોય છે ત્યારે તેનાથી થતા અનર્થોનાં મૃદ્યાંકન વગનાતિત હોય છે આ નવા તિથિમતમાં પશુ તેમ જ ગન્ધુ છે. નવાતિથિમતે શ્રી સંઘમા પદ્મખી, યોમાત્રી અને સંવત્સરીપર્વને પશુ ભુદાં ખાડીને શાસનને યાગવાર નુકશાન પહોંચાડ્યું છે, સ્વામિવાત્સલ્યો, પારણા-અંતરવાણાં અને મોકારશી જેવાં અમૂલ્યાં ધર્મીજીવોનો અટકાવ્યાં છે અથવા ખરાબે ચલાવ્યાં છે, સંઘમાન્ય ગર્વનિથિએ ભદ્રિકોને છૂટે શુભે ખાતા ક્યાં છે, આ ભોધને કયા ધર્મીનું હૈયું ન કંપે ?

સં. ૧૯૯૨ ના આવજી માસમાં ૫૦ આ. મ શ્રી વિજયરામચંદ્રસૂરિજી મહારાજે બાર પવંતિથિના પ્રચલિત આરાધન માર્ગમાં મતભેદ ઉભો કર્યો. અને એ તિથિના મતભેદે જેન સમાજમાં તિથિ સિવાયનાં ઘીજા પશુ અનેક શાસન હિતસ્વી કાર્યોમાં ખલેલ પહોંચાડી અને સમાજમા દુલેશનાં બીજ રાખ્યાં

આચાર્ય મહારાજ શ્રી વિજયરામચંદ્રસૂરિજીએ એ તિથિનો મતભેદ ઉભોકરી વાવેલા દુલેશનાં બીજ પ્રત્યે સગઈનના અભ્યવ આદિ કારણે સમાજના મોટાભાગનું મોન ભોધ એ મોનનો લાભ ઉઠાવી નવા તિથિમતાનુસારી કેટલીક વ્યક્તિઓએ તિથિના પહાને શાસનમા અરાજકતા ફેલાવવા માડી આથી ભયંકર અનર્થ થતો ભોધ તેના રોધ અર્થે આ સંસ્થા સ્થાપવાની રાજનગરના અનેક નાગર્ગકિત સર્ગશ્રદ્ધેઓને આવશ્યકતા સમજાવી. અને તેનું સં ૧૯૯૮માં શુભ સ્થાપન કર્યું આ સંસ્થાનો મૂળ ઉદ્દેશ પશુ મુખ્યત્વે એ નવા તિથિમત આદિ દ્વારા સમાજમાં વમન કરાતાં દુલેશનાં બીજોની-ભાવિ અકારિતા સમજાવી રાખજને બચાવ કરવાનો અને અરાજકતા ફેલાવનારી

વ્યક્તિઓની અનર્થદાયી પ્રવૃત્તિઓને ખુદશી કરીને તેવી વ્યક્તિઓની અશુભ પ્રવૃત્તિઓનો પ્રતિકાર કરવાનો સળવળામાં આવ્યો હતો.

જો ઉદ્દેશને પારપાડવા સંસ્થાએ ચોતાના ત્રણ વર્ષના બાળકાળમાં અવસરે અવસરે મથાધોત્ય પ્રયત્ન કર્યો છે. અને જે પ્રયત્નનો ફળ તરીકે સંસ્થા પૂર્વાધાર્યેએ શાસ્ત્રાનુસારે આચરેલ અવિચિત્ર પરંપરાના દોહન સ્વરૂપ આ 'પર્વતિધિ નિર્ણય' નામનું અતિ મહત્વનું પુસ્તકગ્રંથ જે વર્ષના સત્તા પ્રયાસને અંતે આવે સમાજના પાવન યોગે ખીરસલા બામ્બવાન બને છે.

સેંદરો વર્ષથી શાસ્ત્ર અને પરંપરા પ્રમાણે શ્રી જૈનશાસ્ત્રના આરાધનામાં પર્વતિધિની ક્ષયવૃદ્ધિ થતી ન્દોલી, બોલાતી ન્દોલી અને લખાતી પણ ન્દોલી. બીજા-પાંચમ-આઠમ-અગિયારમ-ચૌદશ-પૂનમ અને અમાસ મળીને મહિનામાં અખંડ બાર પર્વ તિથિ જ બોલાતી હતી-લખાતી હતી અને ત્યાર બાદ આરાધનામાં આવતી હતી. લોકિક પંચાંગમાં ત્યારે તેમાંની કોઈપણ એકવટી પર્વતિધિનો ક્ષય કે વૃદ્ધિ આવે ત્યારે રાયેપૂવાંગ અને વૃક્ષો ઉત્તરા ના પ્રગાપ અનુસાર તે ફીણ કે વૃદ્ધતિધિને 'પૂર્વની અપર્વતિધિને યસેહીને કે જેવહાવીને' નિર્દેશ કરવામાં આવતા હતા અને ચૌદશ પૂનમ, ચૌદશ અમાસ આદિ જોડીયાં પર્વતિધિમાંની ઉત્તરતિમિના ક્ષયે અને વૃદ્ધિએ પૂર્વતર અપર્વતિધિ તેરથ આદિની ક્ષય અને વૃદ્ધિ કરવામાં આવતી હતી.

સં. ૧૯૬૨ થી શ્રીસંઘથી વિરૂદ્ધ જઈને આરાધનામાં પણ લોકિક પંચાંગ પ્રમાણે પર્વતિધિના ક્ષય અને વૃદ્ધિ ઉભાં સળવાનો અને માનવાનો રવ દરિપત મત આચાર્યમહારાજ શ્રી વિજયગમચંદ્રસૂરિએ અગ્રાનક ઉત્તે કર્યો એટલું જ નહિ પણ શાસ્ત્રનાન્ય પ પૂ સૂરિમસાટ આચાર્યદેવ શ્રી વિજયનેમિસૂરીશ્વરજી મહારાજ અને બહુશતધર આગમોદ્ધાનક પ પૂ આચાર્યદેવ શ્રી આનંદસાગરસૂરીશ્વરજી મહારાજ જેવા સંઘરથધિર-નાદમતાપી અને શાસ્ત્રના સર્વોત્તમ કીર્તિસ્થા સમા પૂ આચાર્યદેવોની પણ સહાકર્ષી જેપદવા વહીને જે નવા મતને સમાજમાં વ્યાપકરૂપ આપવા માટે શાસ્ત્રનાની અર્નક હિતરૂપી સંસ્થાઓનો કળએ લઈ પૂર્વપ્રણાલિકા અને શાસ્ત્રપાઠોને ઉદઘાવવાની યથેચ્છ પ્રવૃત્તિ હાથ ધરી આ જિવમ પ્રવૃત્તિને વેગવંત બનાવવા માટે તેમણે પર્વતિધિપ્રકાશ, પર્વતિધિચર્યા સગદ, તિથિસાહિત્ય દર્શન, મશોત્તર ત્હોતેરી, હીરપ્રમોત્તસાનુવાદ વિગેરે શાસ્ત્ર અને પરંપરાવિરૂદ્ધ ચોપડીઓ પણ પ્રચારવા માંડી. આ રીતે કેવળ મનાગ્રંથના કાજે દિપ્તવેલી આ પરિશિયનને લાગી વર્ષેત નિભાવી લેવામાં આવે તો શામનન અસહ્ય ધણો પહોંચે, સન્માર્ગનું સ્થાન ઉન્માર્ગ બેળવે અને જોશી આદાયક બદ્ધિક પુણ્યાત્માઓ વિરાધક બાવને પામે જે સદ્જ સમજાય તેવું છે.

‘કેવળ મતાગ્રંથ ખાતરજ આરાધનાના મુળ માર્ગને ખસેડી નાખવાની નવા તિથિમતવાદીઓની પ્રવૃત્તિ છે’ એમ વર્ષોલાર અવિરત પ્રવાસ કરીને સમાજના લક્ષપદ ઉપર લાગનાર શ્રી સિદ્ધચંદ્ર પાશ્વિક અને શાસનમુધાકર પાશ્વિકનો સમાજ ઉપર અનહદ ઉપકાર છે તે કહ્યા વિના ચાલી શકે તેમ નથી તેમજ જૈનધર્મ વિકાસ નામના માસિકના ‘સુમર્શ’ સંજ્ઞાંકિત પંડિતવર્ચ શ્રી. મહંતલાલ ઝવેરચંદના તિથિચર્યા વિષયક આદર્શ લેખોએ પણ તિથિચર્યા પ્રકરણમાં પાઠેલ વેધક પ્રકાશ પણ સમાજને ઓછો ઉપકારી નથી.

શાસન મુધાકર પત્ર અને તેના પ્રધાનલેખક પૂજ્ય મુનિશ્રી હંસ-ભાગરજી મહારાજે જૈનશાસનને છિન્નનિત્ર કરનાર આ તિથિમત જતે દીવસે શાસનમા ઘર ન કરીજાય તેવા શુભ આશયે તેનો પ્રતિકાર ક્યો છે. અને આ પ્રતિકારમાં પોતાના પણ તરફથી કડવા મીઠા ઉપાલંબ સાંભળી ધીરજ પૂર્વક આજ સદ્ગુણ પામતા તેમને આપણે આજે પ્રત્યક્ષ અનુભવીએ છીએ.

સ વત ૧૯૬૮માં શેઠશ્રી કસ્તુરભાઈ લાલભાઈ પાલીતાણા વર્ષીતપના પારણા પ્રસંગે ગયેલા તે પ્રસંગે તિથિચર્યાની વાત ઉપસ્થિત થતાં એ વિળવાદની શાંતિ, અર્થે તેઓએ સક્રિય ભાગ લીધો. શરૂઆતમાં સમસ્ત સઘની શાન્તિ અર્થે દરેક આચાર્યોની સહમતિ પૂર્વક આ ચર્ચાતા નિકાલનો વિચાર ‘પૂ. આ મ શ્રી આનંદસાગરસૂરીયરજી અને આ. મ. શ્રી વિજયરામચંદ્રસૂરીયરજી બેની સહી પૂર્વક ‘તિખિત’ નકડી થયો. પરંતુ તે સદીને સામોપદ વફાદાર ન રહેતાં પાછળથી એક લવાઈ દ્વારા તે બે આચાર્ય મહારાજો વચ્ચેજ સમાધાન મેળવી નિર્ણય લાવવાનું કયું.

નિર્ણય અર્થે શેઠશ્રી કસ્તુરભાઈ લાલભાઈએ ઘટેલા અને આ પુસ્તકમાં અન્યત્ર પ્રસિદ્ધ કરેલા મુચ્છા અનુસાર બંને આચાર્યોએ શેઠશ્રી કસ્તુરભાઈને મોકલાયેલાં ૬૧ ૬૧ મતાનુસારી લખાણો વાંચીને મોખિક પરીક્ષાર્થે ડૉ. પી. એલ વૈદ્ય પાલીતાણે પધાર્યા ત્યાં મુધી તેો મધ્યસ્થના નામની પણ જનતાને ખગર પડી નહોતી.

આમી સૌ કોઈને લાગ્યું કે-તિથિચર્યાનો નિર્ણય થાને ક્ષેત્રનો અંત આવશે અને સમાજમાં શાંતિ સ્થપાશે પરંતુ તે પહેલાં તેો અશાંતિપ્રિય વર્ગે શેઠશ્રી કસ્તુરભાઈની બાધુ બદ્ધાર ડૉ પી એલ વૈદ્ય સાથે ઘાતમેક કરીને નિર્ણયને જોખમાવવા વડે હરકંમેશને માટે અશાંતિ પ્રગટાવી.

શેઠશ્રી કસ્તુરભાઈ સન્મુખ થયેલા લખાણ મુજબ જે નિર્ણય આવે તે નિર્ણય પૂ. આ. મ. શ્રી આનંદસાગરસૂરીયરજી અને આ. મી વિજય-રામચંદ્રસૂરીયરજીનેજ શેઠશ્રી કસ્તુરભાઈએ મોકલી આપવાનો હતો તેને

બે બોલ.

જગતભરના સર્વ દુખનમાં એક દુખ તે મુનિજન છે. અને આ મુનિ દુખન દુખનાર મુનિ મહાત્માઓની પ્રસન્નતા પરિચય અને આશીર્વાદ કલ્યાણકારી છે તે નિર્ધાર છે.

આ મુનિ મહાત્માઓની પ્રસન્નતા સૌ કોઈ સહાધારી હોય તેમાં શંકાને સ્થાનજ ન હોય. છતાં કોઈપણને દીકરું દુઝાવવાની રત્તિને કથાન આપ્યા પિતા પ્રાપ્ત સમજવા પછી સાચું કહેતાં કે જન્માવતાં દીકરું દુઝાવ તેને માટે નિરૂપાય થયા સિવાય શું બને ? સં. ૧૬૬૨ અને સં. ૧૬૬૩ માં વર્તમાન વિશિષ્ટભક્ત ઉભો થયો ત્યારે હું પેપરનાં આવનાં લખાણો જુઠાં છવાયાં થાયતો હતો. પરંતુ તે વખતે સ્વતંત્ર કોઈ જાતનો વિચાર કરવાનો પ્રયત્ન કે વિચારણા નહોતી થઈ. તે વખતે તો માત્ર એટલાજ નિર્ણય ઉપર હતો કે જ્યાં આપણે રહેતા હોઈએ ત્યાં જ મુનિજન હોય તે પ્રમાણે આપણે પ્રતિક્રમણાદિ કરી લેવાં. આ છતાં ઉંડે ઉંડે પ્રાચીન પ્રણાલિશ વગર વિચારે શા માટે છોડવી તે દશા હોવાથી સં. ૧૯૬૬માં મેં મારા સ્વ પિતાશ્રીના નામના પંચાંગે અસલ મુજબ જ છપાવ્યાં હતા.

શરૂઆતમાં મેં સં. ૧૯૬૮ માં આ ચર્ચાની વસ્તુસ્થિતિને સમજવા આ ચર્ચામાં પ્રવેશ કર્યો હતો. પણ જતે કીવસે તો તેની ત્યાં મુખી ૨૬ લાગી કે એકેક સાહિત્ય અને સાધન એકેક કરવાની અને જાણવાની લાગણી થઈ અને જેને હાઈ આ અંધ સંપાદનનું કાર્ય મારે શિરે આબું.

જ્યાં અંધ સંપાદનમાં મુનિશ્રી દર્શનવિજયજી (ત્રિપુટી) ૫૦ ગાંઠ વિજય-ભક્તિરહીતશરણના શિષ્ય મુનિશ્રી પ્રેમવિજયજી મહારાજ વિગેરેની સલાહ સૂચના અને શ્રેષ્ઠ શ્રી સ્વીમનસાહ મંગળદાસની પ્રત્યેક કાર્યની ધગશ મુજબ ઉપયોગી નીવડ્યાં છે માટે તેનો હું આભાર માનું છું.

દષ્ટિદોષ, વધુ ચક્રા કાર્ય અને ગહારગામની અવરજવરને કારણે આ અંધગા કેટલીક ક્ષતિઓ રહી જતા પામી હોય તે-ગદ્ય વાંચકોની લાભ થાયું હું.

આ અંધના આદ્યંત અધ્યયન બાદ શાસ્ત્રાનુકૂળી પ્રાચીન પત્રપત્રમાં સ્થિર જોઈ પર્વાસાધનમાં સૌ કોઈ ઉચિત બને તે ભાવના સાથે આ અંધમાં કાઈપણ હલસ્થબાવને લઈ વિપરીત કે વધુ જોઈ લખાયું હોય તેની ક્ષમા થાયું છું.

અમારો અભિપ્રાય.

(૧)

(૧) આચાર્યશ્રી વિજયરામચંદ્રસૂરિ અને તેમના વિચારોને અનુસરનાર ધીબળ કેટલાકે આચાર્યોએ ક્ષીણ તથા વૃદ્ધા પર્વતિથિના સંબંધમાં આહુ પ્રજ્ઞાલિકાથી ભિન્ન રીતિ કેટલાકે વર્ષોથી અંગીકાર કરેલ હોવાથી તેમજ તે વિચારની વિરુદ્ધમાં અને આહુ પ્રજ્ઞાલિકાની તરફેણમાં બીજા ઘણા આચાર્યોનું મતભેદ હોવાથી હાલમાં કેટલાકે વર્ષોથી એ સંબંધમાં શ્રી દેવસુર તપાગચ્છના સાધુ વર્ગમાં પર્વભ્યપદેશ, પર્વ આરાધન અને પર્વપરિસંખ્યાનમાં ઘણા મતભેદ પડ્યો છે. અને તેને લીધે તે તે આચાર્યોના અનુયાયી ગૃહસ્થ વર્ગમાં અનેક પ્રકારની અનિચ્છનીય પ્રવૃત્તિ ચાલી રહી છે.

(૨) શ્રી દેવસુર તપાગચ્છમાં આ મતફેરી નીકળી તે પહેલાં જે શ્રેય અને શાંતિ જોવામાં આવતાં હતાં તે અજે દુર્લભ થઈ ગયેલ છે. જેના પરિણામે શ્રીસંઘના સભ્યોની આધ્યાત્મિક તથા વ્યવહારિક ધાર્મિક ભાવનામાં શિથિલતા આવી છે તે આજે આપણે નજરે જોઈએ છીએ.

(૩) આથી આજે ઉપશમભાવ રાખવો તો ફર રહ્યો પણ તેના બદલામાં પક્ષાપક્ષીનું સામર્થ્ય વિશેષ ફેલાઈ પોતપોતાના પક્ષને આડંવાર વિશેષ બતાવવા અને સામા પક્ષને ઉતારી પાડવા અનેક પ્રકારની પ્રવૃત્તિઓ થવા લાગી છે. પરિણામે કષાયભાવનો ઉદ્ભવ ધાર્મિક બાળતોમાં પરિણમતો હોવાથી અનેક જનોને જે ધાર્મિક બાળત સંવરના કારણરૂપ છે તે કર્મબંધના કારણરૂપ થઈ પડે છે. આ સ્થિતિ ખરેખર અત્યંત દુઃખદાયક છે.

(૪) અમને તો ખરેખર જાણીને આશ્ચર્ય થાય છે કે શ્રીમદ્ વિજયરામચંદ્રસૂરિ જેવા માન્યવંત પૂજ્ય આચાર્યને કેટલા વર્ષોથી ચાલી આવતી પ્રજ્ઞાલિકાની વિરુદ્ધ આચરણ કરવાનો અને પ્રરૂપાનો વિચાર કેમ થયો ? અમને તો આ સંબંધમાં સમાજની ઠગનસીખીજ સમજાય છે જેન સમાજમાં પવંસ્યવૃદ્ધિ પ્રસંગે વ્યવસ્થા કરવાની ચાલની આ પ્રજ્ઞાલિકા આજ કાલની નથી પણ ઘણી જુની છે; કારણકે સં. ૧૬૬૫ માં લખાયેલ ઉત્સવ ખંડન વિગેરેમાં આ પ્રજ્ઞાલિકાનું સમર્થન હોવાથી તે અગાઉની છે એટલું તો સ્પષ્ટ છે પણ તે અગાઉ ક્યારની છે તે સ્પષ્ટ કહી શકાય તેમ નથી. આ પ્રજ્ઞાલિકા સમાજના વૃદ્ધમાં વૃદ્ધ પુરૂષો પોતાની સમજણી વચ્ચે જોતા અને સાંભળતા આગ્યા છે, એટલે તેથી તેઓના જન્મ પહેલા ઘણા વર્ષ અગાઉની આ પ્રજ્ઞાલિકા હોવી જોઈએ.

તેમ નહીં થાય છે. અહિં શાસ્ત્રીય જાણત સંબંધી શું મળે છે તે વસ્તુને હાલ તુર્ત જાણુએ રાખીએ છતાં હાલના કયાત પુરૂષ અને સ્ત્રીઓ પોતાના અનુભવ અને જાત માહિતીથી ચાલુ પ્રજાવિકાને અનુસરે છે તે તો ચોક્કસ જ છે.

(૫) આ ચાલી આવવી પ્રજાવિકામાં વિશેષ નાંખી તપાગચીય સંઘના ઘણા ભાગને અસંમત જુદો ચીલો ચોધવો એ અમારા નમ્ર અભિપ્રાય પ્રમાણે વ્યાજબી કે કોઈ પ્રકારે લાલદાયક નથી. પરંતુ તેથી શ્રી સંઘમાં ફાટકુટ અને અનૈક્ય ઉત્પન્ન થાય એ સ્વાભાવિક છે અને તેમ થયેલું આજે આપણે પ્રત્યક્ષ જોઈએ અને અનુભવીએ છીએ. આ વસ્તુ નિહાળી દરેક સમજુ અને શાસનપ્રિય માણસનું હૈલ અત્યંત દુઃખાય તે સ્વાભાવિક છે

(૨)

૧ પૂર્વકાળમાં સિદ્ધાન્ત ટિપ્પણનો જૈનસંઘમાં પ્રચાર હતો અને પર્વ-તિથિના આશયન માટે તેના ઉપજન આધાર રહેતો હતો. તે સિદ્ધાન્ત ટિપ્પણ પ્રમાણે એક યુગમાં-એટલે પાંચ વર્ષના કાળમાં ૧૮૩૦ હીનરાત અને ૧૮૬૦ તિથિઓ આવે છે, એ સુમનો હિસાબ એકસરખો અવિચિન્ન ચાલતો, યુગની આદિ જ્યાંથી થાય ■ ત્યાંથીજ વર્ષની આદિ થાય છે. શાસ્ત્રીય શ્રાવણ વહી ૧ થી (એટલે જુનરાતી અષાઠ વહી ૧ થી) યુગની આદિ ગણાય ■ યુગની આ આદિથી દર એકસઠમે દિવસે બાસઠમી તિથિનો (દરેક તિથિ ૨૮૬૬-૬૬ અંશ-માત્ર હોવાથી) ક્ષય થાય છે દર યુગે એ માસની વૃદ્ધિ થાય છે. જે વર્ષમાં અધિક માસ હોય તેને અભિવર્દિત સવત્સર કહેવામાં આવે છે તે વૃદ્ધિમાસ યુગના મધ્યમાં પોત અને યુગના અંતમાં અષાઠ હોય છે આ અષાઠ માસની પૂર્ણિમાનો દરેક એકસઠમા દિવસે તિથિનો ક્ષય થાય તે હિસાબે ક્ષય થાય છે. જૈનપંથાગની ગણતરીની રીતિ પ્રમાણે ક્ષીણ થતી આ પૂનમને પૂનમ પર્વ તરીકે તે કાળે આ પુસ્તકના ૫ ૧૧મા દશવિદ્ય આચાર્યશાસ્ત્રિ આચાર્યપ્રકરણ ચૂલ્લિના આધારે અષાઠ ગણી છે. પરંતુ એકદમ પૂનમ એકઠા કરવા તરીકે/કે તે પૂનમનો ક્ષય જણાવ્યો નથી આથી જૈનશાસનના અધિત મુજબના સિદ્ધાન્ત ટિપ્પણ પ્રમાણે કોઈ તિથિની વૃદ્ધિ તો ન જ આવે એવી સ્થિતિ સિદ્ધાન્ત ટિપ્પણની હતી

હવે લૌકિક ટિપ્પણ કેમ છે તે જોઈએ.

૨. લૌકિક પંચાંગમાં તિથિના ક્ષયની પેઠે તિથિની વૃદ્ધિ પણ આવે છે, દરેક વર્ષમાં આશરે દસ તિથિઓ ક્ષીણ થાય છે અને આશરે પાંચ તિથિઓની વૃદ્ધિ થાય છે. સિદ્ધાન્તિક ટિપ્પણની પેઠે પોપ અને અષાઠજ નહિ પણ બીજા માસો પણ અધિકગણસ બને છે આ પ્રમાણે લૌકિક ટિપ્પણની ગણતરીમાં ફરકારો છે.

૩. જૈન સિદ્ધાંત ટિપ્પણ પ્રમાણે જે પર્વતિથિ આવતી હોય તેનું જ આરાધન કરવાનું કારણ તે પર્વતિથિથી અવગાહાયેલો કાળ આરાધના માટે ખાસ ફળદાયક ગણાતો હોવો જોઈએ. કારણકે કાળ પણ પાંચ કારણોમાંનું એક કારણ છે. આથી જ્ઞાનીઓએ પોતાના જ્ઞાનથી સિદ્ધાંત ટિપ્પણમાં આવતી અમુક તિથિઓનો કાળ આરાધનાની સફળતા માટે ખાસ યોગ્યતાવાળો ગણી તે તે પર્વતિથિઓ આરાધવાનું આપણને સુચવ્યું હોય જોઈએ.

૪. હવે સિદ્ધાંત ટિપ્પણ અને લૌકિક ટિપ્પણની ગણતરીમાં ઉપર પ્રમાણે જે ફેરફાર જોયો તે ધ્યાનમાં રાખી વિચારીએ તો સિદ્ધાંત ટિપ્પણની ગણતરી પ્રમાણે અષ્ટમી, ચતુર્દશી વિગેરે પર્વતિથિઓ જે કાળે આવે છે તેજ કાળને અવગાહીને લૌકિક ટિપ્પણની ગણતરીથી આવતી અષ્ટમી, ચતુર્દશી વિગેરે તિથિઓ પણ આવે છે એમ આપણે કદાપિ કહી ન શકીએ. આ વસ્તુસ્થિતિને લઈ આહુ ટિપ્પણની તિથિઓએ કરાતું આરાધન સિદ્ધાંત ટિપ્પણના આધારે આવતી પર્વતિથિઓના આરાધનની મારફત યોગ્ય કાળે ન આવતું હોવાથી પર્વતિથિના વાસ્તવિક કાળમાં થતા આરાધન જેટલું કાળરૂપ કારણની ફેરફારીને લીધે પ્રાચીન ગણિત પ્રમાણે કરાતા આરાધનના જેટલું સામર્થ્યવાળું હોઈ શકશે નહિ. આ સંજોગમાં જૈન ટિપ્પણના અભાવમાં લૌકિક ટિપ્પણની પૂર્વાચાર્યોએ કરેલ અને આચરેલ વ્યવસ્થાને તરછોડી લૌકિક પંચાંગમાં આવતા પર્વતિથિઓના કાળ માટે આગ્રહવાળા ચલું એ જામને તો જરાપણ સુનાત્રીજ લાગતું નથી.

વિશેષે કરીને તેમ આગ્રહવાળા થવાથી પર્વારાધન તરીકેનો જે અપૂર્વ લાભ યોગ્ય કાળના કારણથી રોળવવાનો હતો તેતો આજે મળી શકે તેમ નથી પણ બીજી રીતની નવીન માન્યતા રજુ કરવાથી ઉલટું એ સંધની આહુ પ્રણલિકામાં રહેલી એકતા છિન્નસિન્ન થઈ અનેક પ્રકારના કષાયોનો ઉદ્ભવ થવાનું કારણ આપણે હાથે ઉલું થાય છે.

૫. સિદ્ધાંત ટિપ્પણ વિષેજ જવાથી પૂર્વાચાર્યોએ ઘણીજ દીર્ઘદષ્ટિ વાપરી આરાધના સંજોગી કોઈપણ પ્રકારના ટિપ્પણના અવલંબનની આવશ્યકતા હોવાથી લૌકિક ટિપ્પણ પર આધાર રાખવાનું ફરમાવ્યું અને તે સાથેજ લૌકિક ટિપ્પણમાં આવતી પર્વતિથિના સયવૃદ્ધિ પ્રસંગે પર્વતિથિને અખંડ રાખવા વ્યવસ્થાસૂચક સંસ્કાર કર્યા હુકમમાં પ્રાચીન ટિપ્પણ પ્રમાણે પર્વતિથિઓનું પરિ-સંજ્ઞાન આહુ રાખી આપણી જાવના પ્રાચીન ટિપ્પણને અનુસરતું જ આપણું આરાધન છે તેવી રહે તેટલા માટે લૌકિક પંચાંગમાં આવતા પર્વતિથિના કાય અને વૃદ્ધિ માટે નિયમ જાહેર અને તે નિયમનો અમલ ન્યાયમુખી અવિચ્છિન્ન-પણે ચાલુ રહ્યો. આ નિયમ મધ્યાયા તે પહેલાં પણ વ્યવહારમાં તે

પ્રમાણેની પ્રવૃત્તિ ચાલુ હોવી જોઈએ અને તેને અનુસરતાજ નિયમ રચાયા હોવા જોઈએ.

૬ ઉપર જણાવ્યું તેમ હોવા ઉપરાંત પર્વતિયિના ક્ષયવૃદ્ધિ પ્રસંગમાં વ્યવસ્થા કરનાર પ્રણાલિકા બાબતમાં જોછામાં જોછા છેલ્લા પંચોતેર વર્ષ (હાલ હયાત પુરૂષ કે સ્ત્રીની વય ધ્યાનમાં લેતાં) થયાં તો તે અમલ એકજ રીતે થતો આપણે જોઈ રહેલા છીએ, તો હવે તે મુદ્દળ થતી આરાધનાની એકતામાં જીતે ફેરફાર મુશ્કેલી ભંગાણ પાડવાથી કશો પણ અર્થ સરતો નથી એટલુંજ નહિ પણ અનર્થ પરંપરા વધ્યા કરે છે અને શ્રી સંઘમાં એકલીલીને બદલે બેલીલી થાય છે, જ્યારે જીતે કોઈ પણ વિશેષ લાભ મળે તેમ નથી તો સંઘની એકતાને જોગમમાં નાખવા જેવું કોઈપણ કૃત્ય કરવું તે બ્યાજળી યોગ્ય કે ટકાપણુ બરેલું નથી

(૩)

(૧) મુખ્ય સત્યને વળગી રહેનાર કોઈપણ મહાશયનો કોવો પણ પ્રમાણિકપણે મત હોય કે પોતે પોતાની દૃષ્ટિએ માનેલ સાચો અર્થ સંઘની એકતાના જોગમ પણુ અમલમાં મુકાયોજ જોઈએ અને ચાલુ પ્રણાલિકામાં તેથી ફેરફાર થયોજ જોઈએ, ખરુંતો આ પ્રમાણેનો વિચાર આવે તે વખતેજ તેણે 'પૂર્વ પુરૂષ સિદ્ધસ્થી લઘુતા ભાગવી' એ પદ યાદ કરી પૂર્વે થઈ ગયેલા આચાર્યો અને મહાપુરૂષોનો જે આચારણ્યા ચાલવા દીધી છે તે સ્કારણ હોવી જોઈએ એ પ્રમાણે વિચારી આચારણ્યાને માન્ય રાખવી જોઈએ. કોઈ પણ કારણે તેવી માન્યતા કઠાચ ન થઈ શકે તો પોતે માનેલો અર્થ સો ટકા સાચોજ છે એવો આગ્રહ ન રાખતાં વિદ્વાન્ આચાર્યો અને ખીળ બુદ્ધિમાન્ મહાશયોની સાથે પોતાથી કરાતા અર્થમાં કાંઈ દોષ ■ કે નહિ તે જાણવા ખાતર ગિતબાવે પુરેપુરી ચર્ચા કરી લેવી જોઈએ, અને તે ચર્ચાને અંતે જે અર્થ યોગ્ય જણાય તેનો તેણે સ્વીકાર કરવો જોઈએ આમ છતાં પણ કોઈ પ્રકારે તેવી માન્યતા કઠાચ ન થઈ શકે તો પોતાનું જ્ઞાન છાત્રસ્થિક હોવાથી પોતે માનેલ અર્થ સો ટકા સાચોજ છે એવો આગ્રહ પોતાના મનમાં ન રાખવો જોઈએ.

(૨) આ ચર્ચા અને વિચારણા કર્યાબાદ પણ ચાલુ પ્રણાલિકાનો અર્થ ખોટોજ લાગે અને પોતાની માન્યતાનો અર્થ નિઃશંક અને પ્રામાણિક પણે ખરો લાગે તો પણ જ્યાં સુધી તે લગભગ સાર્વજનિક માન્યતાવાળો ન થાય ત્યાં સુધી તેને ખાટે યોગ્ય પ્રચારજ કરવો જોઈએ અને જનતાને ગ્રાહ્ય થાય તે મુદ્દળનાં શ્રી સંઘની એકતામાં ખલેલ ન પડે તે હેતુથી પમલાં લેવાં ■■■■■ પણ એકદમ તેને જનતાને અમલમાં મુકવાનું ફરમાન કરી દઈ તેને

પ્રવર્તનવાની પ્રવૃત્તિ કરવી જોઈએ નહિ. ટુંકમાં કોઈપણ સંજોગોમાં શ્રી સંઘમાં ફેટ ન પેસે અને જોડતા કાયમ રહે તેની સાચવણીની ખાસ આવશ્યકતા છે.

(૩) - સમાજના કમલાગ્યે સમાજશાંતિની આ પ્રકારની વિચારસરણિ ચાલી નહિ અને ચાલુ પ્રજ્ઞાવિકા યોદી અને અયોગ્ય છે એમ એકદમ જનતા સમક્ષ જાહેર કરવામાં આવ્યું અને નવી પ્રજ્ઞાવિકાને પોતાની દૃષ્ટિ અનુસારે પાતાને લાગ્યું હતું તે સુજન ધારી હોવાનું જણાવવામાં આવ્યું. આ સર્વવસ્તુ સૌથી પ્રથમ સં. ૧૯૬૨ની સાલના પશુપટ્ટા લગભગ જન્યું આને પરિણામે સંઘમાં પક્ષાપક્ષી થઈ અને દીવસે દીવસે તે વધુ ગાઢ બની.

(૪)

(૧) આ પ્રમાણેના અનુભવ પછી શ્રીસંઘના આગેવાનો પૈકી કેટલાકને લાગ્યું કે આ પ્રમાણે ચાલુ રહેશે તો શ્રી સંઘની છિન્નસિત્તા દીનપ્રતિહિન વિશેષ ઘટાં કુસંપન્ન સામાજિક જળવત્તર થશે અને સમાજની શુભજ ખરાબ થશે. આને માટે શરૂઆતમાં શિન્ન શિન્ન મંતવ્યવાળા આચાર્યોને લેગા કરવાને પ્રયત્ન કરવામાં આવ્યો પણ તેમાં સફળતા મળી નહિ.

(૨) આચાર્યશ્રી વિજયરામચંદ્રસૂરિજી ઠક્કિણદેશ તરફથી શુભરાતમાં પાલીતાણા તીર્થસ્થળે પધાર્યા અને આચાર્ય મહારાજશ્રી સાગરાનંદસૂરિજી પણ ત્યાં બીજાજતા હતા તે અવસરનો લાભ લઈ શ્રી સંઘમાં ઉપત્ત થયેલા કુલેશને શાંત કરવા ફરી શ્રી સંઘના આગેવાનપુરૂષોએ શાંતિ માટે પ્રયત્ન કર્યો કયે-રસ્તે શાંતિ સાચ તે બાબતમાં વિચાર ચલાવ્યો. આખરે કેટલાક સમય પછી માનનીય શેઠ કર્તુરભાઈ લાલભાઈએ એ બાબતમાં સં. ૧૯૬૮ માં અમલાગ લીધો.

(૩) ચંદ્રઆજમાં કોઈ જૈન પંડિત મારફત નીમ્મલ ઝગવણની સૂચના થઈ પણ જૈનો તો તમામ એક થા બીજા પક્ષમાં બનેલા છે એટલે કે કોઈ નિમ્મલ જૈન પંડિત મળે નહિ એ સળબ આબળ ધરવામાં આવ્યો આથી તે સૂચના નિષ્ફળ ગઈ ત્યાર પછી જૈનેતર પંડિત મારફત નિકાલ કરાવવાની સૂચના થઈ અને તે સૂચના મંજુર રાખવા અને જૈનપંડિતની સુચનાને ન વળગી રહેવા આગ્રહ પૂર્વક વિનંતિ થઈ. આખરે તે વિનંતિનો અસ્વીકાર ન થયો એથી એમ આશાસ થયો કે શ્રી સંઘમાં જણાવી પક્ષાપક્ષીનો અંત આવી જશે.

(૫)

(૧) પર્વણવૃદ્ધિ બાબતના મંતવ્યમાં મતભેદ ફક્ત આચાર્યશ્રી સાગરાનંદસૂરિ અને આચાર્ય શ્રીરામચંદ્રસૂરિ વચ્ચેનોજ ન હતો. બીજા પૂજ્ય આચાર્યો અને સુનિવેશ તેઓના જેટલા જોડે આ મતફેરી સંબંધમાં લેખનદ્વારા વિશેષ પ્રવૃત્તિ કરતા ન હતા છતાં તેઓ પણ પોતે માન્ય રાખેલ માન્યતાને મળખૂત

રીતે વળગી રહેલાજ હતા. અને પોતાની આચરણ, તેમજ પોતાના અનુચા-
વિચ્છેાને અપાતા ઉપદેશ અને સલાહથી તેઓ પોતાના વિચારમાં સંપૂર્ણપણે
મગ્ન છે એમ દરેક સારી રીતે બાંધી શકતું હતું.

(૨) ઉપર પ્રમાણે વિવિધ મંતવ્યને અનુસરનાર બીજા ધણા આચાર્યો
હોવા છતાં તેઓની સંમતિવગર કદાચ બેજ આચાર્યો વચ્ચે મધ્યસ્થ મારફત
કોઈ નીકાલ આવે તો તેઓ તે નીકાલને અનુસરે એવો જવાબજી બાસ દેખાતો
ન હતો. કારણકે બીજા આચાર્યોમાં કેટલાક તો મહાત્માગી, વિદ્વાન અને બહોળા
પ્રમાણમાં સાધુ સાધ્વી શ્રાવક શ્રાવિકાર્પ અતુર્વિધ સંઘમાં માન પામેલા એવા
પુરંધર આચાર્યો હતા. આ હકીકત ઉપરથી એમ નિશ્ચય કરવામાં આવ્યો કે
સુખ્ય આઠ આચાર્યોની આ બાબતમાં સંમતિ લેવી અને તેઓને પણ આ
સમાધાન માટે વાદવિવાદ અને ચર્ચા થાય ત્યારે હાજર રહી તેમાં સક્રિય ભાગ
લેવા વિનંતિ કરવી અને તેઓ કોઈપણ કારણસર હાજર નજ રહી શકે તો જે
નિર્ણય આવે તે તેઓએ માન્ય રાખવો. એવી કજીલાત તેમની પાસેથી લેવી
આને માટે આ આઠ આચાર્યોને મળી આ સુખળ યોજાસ કરવા પાંચ ગૃહ-
સ્થોની નિમણૂક કરી અને તેઓને કાચં રોંપાયું. આ નક્કિ થયા પછી થોડાં શ્રી
કસ્તુરભાઈએ મધ્યસ્થ નિમવાને માટે પોતે મારી લીધું હતું અને તે નિમણૂક
કરવામાં બીજા કોઈને પુછવાનું રાખવામાં આવ્યું ન હતું.

(૩) શ્રી સંઘમાં પટેલી ફાટકૂટ મટી જાય તે જોવાને બધાંના હીલ વતપર
થઈ રહેલા હતા. પાંચે મહાસયોએ જુઠા જુઠા આચાર્યશ્રીને મળવાનું શરૂ
કર્યું. જલ્પ આચાર્યશ્રીને મળ્યા, પણ તેમાં એમ જણાવ્યું કે કોઈ આચાર્યના
અનુભવી શિષ્ય દુર સ્થળે હોવાથી આતુર્મસની શરૂઆત પહેલાં સમાધાન
માટેની ચર્ચામાં સૌ કોઈ હાજર રહી શકે તેમ ન હતું અને ચર્ચામાં હાજર
રહી સક્રિય ભાગ લેવાનો તેઓ પૈકી કેટલાકને બાસ આમક હતો તેથી આ
બાબત આતુર્મસ પછી રાખવાનું હતું.

(૬)

(૧) પરંતુ આતુર્મસ બાદ દોણ બન્ને શ્વ સંજોગોમાં આઠ આચાર્યો પામે
જવાની અને તેમને સમાધાની માટે ચર્ચામાં હાજર રહેવાની વાત ખોરબો
પછી અને પાંચ ગૃહસ્થોમાંના કેટલાકની અણ બહાર સમાધાન કદા બે આચાર્યો
વચ્ચે કરાવવાનું હતું અને આ પુસ્તાકના બીજા પૃષ્ઠપર અપેક્ષ તા. ૬-૧૨-૪૨
ના સુસદો નૈધાર થયો અને લખાણની શરૂઆત થઈ.

(૨) આ બધું થયા બાદ બે આચાર્યોની મધ્યસ્થ સમજૂતી મૌખિક પૃચ્છા
ધર્મ ત્યારે જનતાને બીજા આચાર્યોને આ બાબતમાં કોઈ પુછવામાં આવ્યું
નથી કે સંમતિ લેવામાં આવી નથી તેની બાજુ થઈ. આ માર્ગદર્શિ મળતાંજ

અનેકોત્તરુ માનવું હતું કે આમ થવાથી શ્રી સંઘમાં શાંતિ સ્થાપવાનો હેતુ આ રીતે કદી પણ પાર પડશે નહિ અને જે આચાર્યો વચનગદ્દ હોવાથી જે નિર્ણય આવે તે કબુલ રાખશે પરંતુ બીજા આચાર્યો તેને કોઈ પ્રકારે બંધનકારક ગણ્યો નહિ. કારણ સ્પષ્ટ હતું કે તેઓને પોતાની હકીકત મધ્યસ્થ રૂણરૂ રહુ કરવા માટે બીલકુલ કહેવામાં આવેલું નહોતું અને એ સઘળા કામકાજમાં તેમનો કોઈ પ્રકારનો અવાજ હતો જ નહિ.

૩. આવી પરિસ્થિતિને અનુસરવાનું, સમાજ અને શાસનની દાઝ હીલમાં ધરાવનાર શેઠ શ્રી કસ્તુરભાઈને કેમ ચોગ્ય લાગ્યું એ બીલકુલ સમજી શકાતું નથી, અને તેને માટે આજે કાંઈપણ અનુમાનો કરવાં તે નિર્ધારક છે. શેઠશ્રીની નિષ્ઠા તો એકજ હતી કે જે આચાર્યો પાલીતાણા છોડી બીજે વિહાર કરી જાય તે પહેલાં બધી તજવીજ થાય તો સાફ. તેથી તેઓએ આ ઉતાવળીઓ રસ્તો લીધો હોય તેમ માનવાનું રહે છે અર્થાત્ સાચી શેઠશ્રીને બુદ્ધિસૂક્ષ્મતામાં નાખ્યા એમ કહીએ તો ખોટું નથી.

(૭)

(૧) પરંતુ વાત આટલેથીજ અટકતી નથી. જે આચાર્યોની પૃષ્ઠા કયો પછી મધ્યસ્થ મહાશયે નિર્ણય આપવા માટે આરેક માસનો લાંબો વખત લીધો. તે દરમિયાનમાં અનેક ઘટનાઓ જાનવા પામી અને જે ઉપરથી આચાર્યશ્રી સાગરાનંદસુરિજીને લાગ્યું કે મધ્યસ્થ મહાશયે મધ્યસ્થતાનો ત્યાગ કરી એકતરફી વલણ લીધું છે તેથી તેઓએ મધ્યસ્થ પોતાનો નિર્ણય ચોગ્ય રીતે પ્રગટ કરે તે અગાઉ શેઠશ્રીને જણાવી દીધું કે ‘મધ્યસ્થતા તટસ્થતા તુટી જ છે એટલે તેનું લખાણુ મારે માન્ય નથી.’ આ હકીકતમા જેમ એક જજ મારહત નીમાયેલા લવાઈની વિરુદ્ધ અણ પ્રશ્નરૂપે ધ્યન કરવામા આવે તો તે કથન સંબંધી જજ ચોગ્ય તપાસ કરે અને તે કથન ખરૂ સાબીત થાય તો તે લવાઈનો અધિકાર રદ કરી બીજે લવાઈ નીમે અગર લવાઈ માગ્સે નિર્ણય કરાવવાનું જ બંધ દરે. તે સુજળ શેઠશ્રીએ નીચેલા મધ્યસ્થતા મધ્યસ્થતા તુટવાનું કથન, નિર્ણય રીતસર બહાર પડે તે અગાઉ, શેઠશ્રીને જણાવવામાં આવ્યું ત્યારે અમારા નમ્ર અભિપ્રાય પ્રમાણે એ નિર્ણયની જાણત તુર્ત બધ રાખી મધ્યસ્થ વિરુદ્ધ કરવામાં આવેલ કથનની તપાસ કરી તેના ખરા ખોટા-પણોનો પ્રથમ નિર્ણય કરવો બોધતા હતા, અને તે કથન બો ખોટું માલુમ પડે તો નિર્ણયનુ કાર્ય ઉપર સુધી પુરૂ કરવું હતું. પણ તેમ થયું નહિ અને મધ્યસ્થ વિરુદ્ધમા કથન ઉમા હતા છતાં મધ્યસ્થે કરેલો નિર્ણય ચવા દેવામાં આવ્યો અને પ્રગટ કરાયો. આ પરિસ્થિતિ પણ કેમ ગલાવી લેવામાં આવી તે પણ સમજી શકાય તેમ નથી અને તો આઈ પણ અવિનયમતાનેજ કારણરૂપે માનીએ છીએ.

(૨) આમ બધું હોવા છતાં નિર્ણય પ્રગટ થયો અને જનતાના વાંચવામાં આવ્યો એટલે તેની અંદરનું લખાણ જેમ જેમ બારીકાઈથી તપાસવામાં આવ્યું તેમ તેમ તે નિર્ણય મધ્યસ્થતા સાચવીને અપાયો છે કે બીજી રીતે તે બાબત ઘણો ઉઠાપોહ થયો અને જે હલનુપહન શક્યો નથી. એ નિર્ણયની તરફથી અથવા વિરુદ્ધમાં આ સ્થળે વિશેષ કાંઈ જણાવવાની જરૂર નથી. છતાં નિર્ણયના સુર પાંચડાનું કહેલું છે તે સુજબ અને વાસ્તવિક રીતે પણ મધ્યસ્થ મહાશયે કહેવેલા નમ્ર વિવાદ પદો પૈકી ૧-૨-૩ અને ૪ વિવાદ પદોનો અવકાશ મુમદાને અનુસરી પણ કે પ્રતિપક્ષમાં કોઈપણ પ્રકારનો જોવામાં આવતો નથી. (એટલે કે મજબૂર વિવાદપદો સંબંધી બાબતે પક્ષોની વચ્ચે કાંઈ મતભેદ નથી) છતાં તે કેમ ઉઠાવવામાં આવ્યાં છે એ મમલાતું નથી. વાચક મુખ્ય ઉમાસ્વાનિજના પ્રયોગ તરીકે પ્રસિદ્ધ વચનરૂપ શાસ્ત્ર પણ અને પ્રતિપક્ષ બાબતે સ્વીકારણ છે જ તેથી તે સંબંધમાં પણ ચોક્કસ વિવાદપદ-સુદો કાઢવાની જરૂર નથી. મધ્યસ્થ મહાશય એક જ સ્થળે જણાવે છે કે-સ્ત્રીકના પ્રથમ ચરણનું પ્રામાણ્ય આ. શ્રી સાગરાનંદસૂત્રિય સ્વીકારે છે, અને બીજા ચરણ માટે અંશય કથાવે છે. બી સાગરાનંદસૂત્રિય તરફનું તમામ લખાણ જોતાં આ પ્રકારનો સમય તો કોઈપણ ઠેકાણે જણાતો નથી ઉઠતું બાબતે ચરણો પોતાને કપુલ ■ એમ સાફ સાફ જણાય છે. કારણકે આચાર્યશ્રી સાગરાનંદસૂત્રિય તરફથી બાબતે ચરણોને વ્યાખ્યાનિત થયો માટે નવમા સુદમાં માન્ય રણાયેલ છે અને તેનું સ્પષ્ટીકરણ કરેલ છે. આથી તે બાબતમાં વિવાદપદ કાઢવાની કોઈ પ્રકારની જરૂર ન હતી

૩ આ ઉપરાંત નિર્ણયમાં હાલમાં.

(અ) ચાહુ પ્રણાલિકા કંઈ છે અને તે કેટલા વળતથી ચાલી આવે છે, અને તે પ્રણાલિકાને સગળ માય તે સુજબ શાસ્ત્રોના અર્થો ઘટ શકે તેમ નથી તેનું ખાસ વિવાદપદ ઉજું કરી પુરાવાનો મોજો ચાહુ પ્રણાલિકાથી વિરુદ્ધ પર્તન કરનાર ખરેખરે જોઈતો હતો (એટલે ચાહુ પ્રણાલિકાથી વિરુદ્ધ નવી પ્રણાલિકા રજુ કરનાર આ વિવ્ય શમચંદસૂત્રિય છે. અને હરકંમેશ નવી પ્રણાલિકા રજુ કરનારે પ્રાચીન પ્રણાલિકા શાસ્ત્રસિદ્ધ નથી તે પુરાવા સાથે બતાવતું જોઈએ અને તેની સાથે નવીન પ્રણાલિકા શાસ્ત્રસિદ્ધ છે તે સાબીત પરંતુ જોઈએ. તેમ ન કરતાં જુદીજ રીત અંગીકાર કરવામાં આવી છે)

(બ) છત્રવ્યવહાર પ્રવર્તક આચાર્ય સુગ્રમધાન હતા તેનું નિર્ણયમાં સ્વીકાર્યો ત્યાં તેમની પરંપરાના અવ્યવહારીપણાના કોઈપણ આધાર કે પુરાવા આપ્યા વેના તે પરંપરાને ઉઠાવી તે વ્યવહારી નથી. છત્રવ્યવહારના પ્રવર્તક સુગ્રમધાન હતા પણ તેના પ્રામાણ્ય માટે જોઈતા બીજા ત્રણ અંશો સિદ્ધ થતાં નથી તેથી તે વ્યવહારપરંપરા અસિદ્ધ જ રહે છે એટલું ચોક્કસ જણાવી છત્ર-

વ્યવહારને ઉડાવી દીધો છે. વાસ્તવિક રીતે જોતાં યુગપ્રધાન જેવા સમર્થ આચાર્ય પ્રવર્તાવેલા વ્યવહારમાં ચારે અંશે સિદ્ધ થયેલા અંગીકાર કરવા જોઈએ પણ અહિં અંગા ઉલટી વહેલી હોય એવો લાસ થાય છે. (ક) નિર્ણયમાં આચાર્ય વિજયરામચંદ્રસૂરિ તરફથી રજુ થયેલા આધારો ભરે તો કાંઈ વિશેષ ગર્યા કે નિર્દેશ જ જણાતો નથી. આ સંજોગોમાં જે હેતુ પાર પાડવા માટે મધ્યસ્થ નીમવાની કોશિષ કરવામાં આવી હતી તે હેતુ પાર પડ્યો નહિ પણ મધ્યસ્થનો નિર્ણય જ સમાજમાં વિશેષ અચાંતિનું કારણ થઈ પડ્યો.

(૪) આ તમામ હકીકતમાં હવે 'આ અચાંતિ લાંબો વખત ન ચાલે અને સર્વ કોઈ પોતાને જેમ યોગ્ય લાગે તેમ વર્તન કરે અને તેથી ઉત્પન્ન થયેલ કષાય પરિણતિ સમી જાય અને નવી ઉત્પન્ન ન થાય તેનો ઉપાય શું ? તે ચોધવાનો વિચાર ફેટલાક સમજદાર ભાઈઓને આવ્યો. તેઓને એમ લાગ્યું કે-તમામ પ્રકરણ બંને પક્ષોનું અધાર્મિક જનતાથી સમજાય તેવા સ્વરૂપમાં જનતા સમક્ષ મુકવું અને તે અધ્યયો ઇતિ મુખી વાંચનારે વાંચી પોતાનો અભિપ્રાય બાંધવો. અને તે પ્રમાણે તે વર્તે તેમાં વિફલ અભિપ્રાયવાળાઓએ કોઈ પ્રકારનો કટાક્ષ કરવો નહિ અને કદેક સત્ત્વને પોતાની પ્રામાણિક માન્યતા પ્રમાણે ચાલી હાલના દુઃશમય વાતાવરણને દૂર કરી પોતાની ધાર્મિક અને આધ્યાત્મિક પ્રગતિ સાધવી આ હેતુ પાર પાડવા માટે હાલનું પુસ્તક તૈયાર કરી પ્રગટ કરવામાં આવ્યું હોય એમ જણાય છે. આ પ્રયાસ અમને ખુબજ અશંકનીય લાગે છે. અને અમને ઉમેદ છે કે-વાંચક વર્ગ આ પુસ્તક વાંચી પોતાનો સ્વતંત્ર અભિપ્રાય બાંધશે અને વિફલ અભિપ્રાય બાંધનારા ભાઈઓ પ્રત્યે ઉપેક્ષા અને ઉદાર દીક્ષની માન્યતા તેમજ પરમતમહિષ્ણતા રાખી પોતાના અને પરમ આત્માની જેમ વિશેષ ઉત્તરિ થાય તેવે માર્ગે ચલશે.

શાસનદેવ સર્વને સન્મતિ આપે, અને આત્મોન્નતિ કરવાના કાર્યોમાં સહાયમૂલક થાઓ..... શાંતિ. એજ.

૧૧-૧-૪૫

સુરચંદ પુરુષોત્તમદાસ જદામી. સુરત
વકીલ છોટાલાલ ત્રીકમલાલ પારેખ. અમદાવાદ

પંચનો નિર્ણય ભૂલ ભરેલો છે તેની નિર્ણય ઉપરથી સમીક્ષા.

(૧) સં. ૧૯૬૨ માં ભાદરવા સુદી બે પાંચમ હતી

સં. ૧૯૬૩ માં પણ ઉપર સુજળ ભાદરવા સુદી બે પાંચમ હતી

ચંડાશુર્યકુ પ્રમાણે. આ સોમરાતંદસુરિભદ્રાશઃ આ. રામસુરિભદ્રાશઃ

૧૯૬૨ નાં ભા. સુ ૩ શુક્ર	ભા. સુ ૩ શુક્રવાર	ભા. સુ ૩ શુક્રવાર
ભા. સુ ૪ શનિ	સુ. ૩ શનિવાર	સુ. ૪ શનિવાર
ભા. સુ ૫ રવિ	સુ. ૪ રવીવાર	સુ. ૫ રવીવાર
ભા. સુ ૫ સોમ	સુ. ૫ સોમવાર	સુ. ૫ સોમવાર
ભા. સુ. ૬ મંગળ	સુ. ૬ મંગળવાર	સુ. ૬ મંગળવાર
૧૯૬૩ નાં ભા. સુ. ૩ મંગળ	ભા. સુ. ૩ મંગળવાર	ભા. સુ. ૩ મંગળવાર
ભા. સુ. ૪ બુધ	સુ. ૩ બુધવાર	સુ. ૪ બુધવાર
ભા. સુ. ૫ શુક્રવાર	સુ. ૪ શુક્રવાર	સુ. ૫ શુક્રવાર
ભા. સુ. ૫ શુક્રવાર	સુ. ૫ શુક્રવાર	સુ. ૫ શુક્રવાર
ભા. સુ. ૬ શનિવાર	સુ. ૬ શનિવાર	સુ. ૬ શનિવાર

(૨) સંકલ્પ જન્મમેન્ટમાં 'વિવાદપદ' શબ્દ વાપરેલ છે તે ભોળાં વિવાદપદ

એટલે મતભેદવાળી બાબતો તેમ ઘટે છે આ વિવાદપદો નીચેની યાદ વસ્તુમાધી તારવવામાં આવેલ છે.

(૧) નવ અને પચ્ચીસ ગ્રહાઓ

(૨) સ્વપક્ષ સમર્થન

(૩) પ્રતિપક્ષનું ખડક

(૪) બન્ને આચાર્યોની જીભાનીઓ

(૩) પાને છટે સંસ્કૃતમા અને ગુજરાતીમાં પાને બીજે (પ્રવચન પાના ૧૮ માં) પહેલાં પેરાની બે લીટીઓ 'તેમજ પંચનો નિર્ણય બન્ને આચાર્યોએ નિષ્ણાલક્ષપણે સ્વીકારશે એમ પણ તેમણે શેઠશી કસ્તુરભાઈની સમજાવ પોતાની સહીથી કહેલું હતું '. આ શબ્દો બીનજરૂરી છે એટલુ જ નહિ પણ બુબજ સૂચક જણાય છે.

(૪) પહેલો, બીજો, ત્રીજો અને ચોથો એ પ્રમાણેના ચારે ગ્રહાઓ ખરી રીતે ગુરુદાને (પંચાતનામાને) અનુસરી ઉત્પન્ન થતા નથી કાગળ કે તે બાબતોમાં બન્ને આચાર્યોની વચમાં મતભેદ નથી અને જે કહીકતના

સોંપવામાં આવેલ છે તે વસ્તુ આ સુદામાં આપવામાં આવેલ નથી. બન્ને પક્ષોએ “ક્ષયે પૂર્વાં તિથિઃ કાર્યા વૃદ્ધિઃ કાર્યાં તયોર્ધ્વરા” એ શાસ્ત્રને માન્ય રાખેલ છે. માત્ર મતલેદ આ ક્ષયે પૂર્વાં પદના અર્થની વ્યવસ્થા શાસ્ત્ર અને પરંપરાથી કંઈ રીતે છે તેના નિર્ણય માટેનો છે.

(૫) શુક્રરાત્રી નિર્ણયખત પાને ૭, જે (પ્રવચન પાને ૨૨ જે)

ખીન્ને સુદો ચર્યાચિલો છે તેની પદ્ધતિ અને ભાષા વાંચકના મગજ ઉપર પ્રબળ ખોટી અસર ઉત્પન્ન કરે છે.

આ સાગરાનંદસૂરિજી સિદ્ધાંતટીપ્પણમાં કે જેનેતર ટીપ્પણમાં પર્વતિથિનો ક્ષય હોતો નથી તેવું કહેતાજ નથી પણ ટીપ્પણમાં ક્ષય આવે તો પણ તેનો ક્ષય કરવાને બદલે તેની પહેલાંની અપર્વતિથિનો ક્ષય કરવો જોઈકુંજ તેમનું કહેવું છે. જ્યારે આ રામચંદ્રસૂરિજીનું કહેવું છે કે-તિથિનો ક્ષય કાયમ રાખવો પણ તિથિની આરાધના ફક્ત આગલી અપર્વતિથિએ જુગી જોઈલે ક્ષયે પૂર્વાં એ પ્રકરેનો અર્થ કયો બરાબર છે (જોઈલે કે અપર્વતિથિનો ક્ષય કરી તેને પર્વતિથિ કરવી એ બરાબર છે કે કાયતિથિ તરીકે રાખી ફક્ત આરાધના, આગલી અપર્વતિથિએ કરવી એ બરાબર છે) તેટલુંજ માત્ર વિચારવાનું રહે છે તેના બદલે જે આ સાગરાનંદસૂરિજી મહારાજ કહેતા નથી તેવું લખી તેનું ખડન મંડન કરવું અને જણાવવું કે આ તેમનો અર્થ ખોટો છે તે બ્યાજળી કે પ્રામાણિક નથી.

(૬) ત્રીજા સુદાની ચર્ચામાં પાને આઠમે (પ્રવચન પાના ૨૩મે)

“આચાર્ય શ્રી સાગરાનંદસૂરિજી લોકોત્તર વિષયમાં તેનું પ્રામાણ્ય સ્વીકારતા નથી.”

આ લખવું પણ બરાબર નથી કારણકે લોકોત્તર વ્યવહાર માટે પર્વતિથિનો ક્ષય અગર વૃદ્ધિ હોય ત્યારે અત્યુક સંસ્કાર કરીને તો ટીપ્પણ પ્રામાણ્ય માને છે. અને તેજ સુદામાં આગળ શ્રીપંચ લખે છે કે—

“જને આચાર્યો જોધપુરી ચંદાંશુવંડુ પંચાંગનું લોકવ્યવહારમાં પ્રામાણ્ય માને છે આચાર્ય શ્રી વિજયરામચંદ્રસૂરિજી લોકોત્તર વ્યવહારમાં પણ તેનું પ્રામાણ્ય માને છે” તે પણ બરાબર નથી, કારણકે લોકોત્તર માટે આ રામચંદ્રસૂરિજી પાનું અત્યુક સંસ્કાર તો કરેજ છે. કેમકે તિથિ ક્ષય હોય તો તેની આરાધનાનો ક્ષય કરતા નથી પણ આખો દીવસે આરાધના કરવા માટે ‘ક્ષયે પૂર્વાં’નો સંસ્કાર કરે છે. જો સંપૂર્ણરીતે ચંદાંશુવંડુને લોકોત્તરમાં પ્રામાણ્ય માનવામાં આવે તો કોઈપણ સંસ્કાર વગર ચંદાંશુવંડુના ક્ષય પ્રસંગે પર્વતિથિનો ક્ષય કરી આરાધનાનો પણ ક્ષય કરવો જોઈએ અને વૃદ્ધિ પ્રસંગે બેવડી આરાધના કરવી જોઈએ પણ તેમ તેઓ કરતા નથી કે માનતા નથી.

પાના ૮ (પ્ર. પાના ૨૩) ઉપરના ત્રીજા મુદ્દાની ચર્ચાનો જે છેલ્લો પેરેગ્રાફ છે તે આજો પેરેગ્રાફ જે બાળતનો નિર્ણય કરવાનું પંચને સોંપવામાં આવેલ છે તેનાથી તે તદ્દન અસંગત અને બીનજરૂરી છે.

બરીરીતે ત્રીજો મુદ્દો છે તેના જવાબમાં તો ચંદ્રચંદુ બન્ને પક્ષ લે છે એટલુંજ લખવું જોઈએ પણ લૌકિક લૌકીય વિગેરેનું લખાણ બીનજરૂરી અને વધારે પડતું છે. ચર્ચાનો મુળ મુસદ્દો ધ્વાનમાં રાખતાં આ ત્રીજા મુદ્દાની જરૂર નથી.

(૭) ચોથો મુદ્દો આ પ્રમાણે છે—

“તેમજ જૈન સંઘે સ્વીકારેલા દીપ્પણમાં તિથિઓની વૃદ્ધિ ક્ષય અને અધિક માસ આવે છે ?”

બન્ને પક્ષને આ વાત કબુલ છે કે તિથિઓની વૃદ્ધિ ક્ષય અને અધિક માસ આવે છે. માટે આ મુદ્દો ઠાકવાની જરૂર નથી, અને જો મુદ્દો ઠાકવોજ હોય તો તેના નિર્ણયમાં કશું ફેરફાર આવે. કારણકે તેમાં મતભેદ નથી. તેમ છતાં પાના નવમા (પ્રવચન પાન ૨૩-૨૪ માં) ઉપર તેની ચર્ચા છે તે જોતાં એમ લાગે છે કે પંચે અધિક માસ આવે છે તે ફક્ત આગળ ધરી તિથિઓની વૃદ્ધિ અને ક્ષય પણ દીપ્પણમાં આવે છે તે એમનેમ (સંસ્કાર વગર) સ્વીકારવું જોઈએ, આનું જે લખાણમાં જણાવ્યું છે તે પ્રમાણ પુરસ્કર નથી.

પહેલો, બીજો, ત્રીજો અને ચોથો મુદ્દો એ ચારે મુદ્દા ઉપસ્થિત નહિ થતા હોવા છતાં ઉત્પન્ન કરીને તેની ચર્ચામાં ખોટી રીતે આ સાગરાનંદસૂચિ મહારાજના મંતવ્ય સંબંધમાં જે પંચે લખાણ કર્યું છે તે પંચની મનોકથા બરાબર નથી તેમ સ્પષ્ટ જણાવે છે.

(૮) પાંચમા મુદ્દાનો પહેલો ભાગ વાસ્તવિકરીતે ઉલ્લેખ કરવો તદ્દન બીન-જરૂરી છે અને તેથી તેના નિર્ણય કરવાનું પણ પંચને માટે જરૂરી નથી.

“આચાર્યશ્રી સાગરાનંદસૂચિ ‘આગમોદ્ધારક’ એવું બિરૂદ યથાર્થ રીતે ધારણ કરે છે બીજાં શાસ્ત્રોમાં પણ તેમની વિદ્વત્તા મહાન્ પદ્ધિતોને પણ આશ્ચર્ય થમાડે છે તેઓ શાસ્ત્ર તેમજ પરંપરામાં પણ પ્રભાવશાળી તેમ છતાં એઓએ લીધેલી મૌનિક જીભાનીમાં “ક્ષયમાં પૂર્વતિથિ ગણવી એવા પ્રથમ સ્ત્રોત ચરણનું પ્રામાણ્ય અમે માનીએ છીએ, તો પણ જૈનદીપ્પણમાં તિથિની વૃદ્ધિ જ નથી. તેથી વૃદ્ધિમાં પાછલી તિથિ ગણવી એવા બીજા ચરણના પ્રામાણ્ય વિષે અમને સંશય છે” એમ જે તેમણે કહ્યું તેથી અમને ઘણું વિસ્મય થાય છે.”

આ સાગરાનંદસૂચિ મહારાજે વાચકમતર ઉપસ્થાપિત મહારાજના બન્ને અંગેને તેમણે સ્વેચ્છા કરેલા ૬ મુદ્દાઓ પૈકીના નવમા મુદ્દામાં આધાર તરીકે જણાવેલાં છે અને ખેતાના પક્ષના સમર્થનમાં ૬ આ મુદ્દાના વિવેચનમાં પણ સ્પષ્ટપણે

સ્વીકારી સમર્થન કરેલ છે તેમ છતાં તેમની મુખ્ય જુઓનીમાં ‘ઉભાસ્વાતિવાચકના પ્રવેશના બીજા ચરણના પ્રામાણ્ય માટે સંશય છે’ તેવું આ. સાગરાનંદસૂરિજી મહારાજે કહ્યાનું જે પંચનું લખવું છે તે ખરું કે માનવા લાયક નથી. પંચની તેમાં સ્પષ્ટ જૂલ થયેલી જણાય છે. આવી સ્વયં જૂલ કરી જનમેન્ટમાં ઉપર જણાવેલા પેરામાં આ. સાગરાનંદસૂરિજી મહારાજની વિદ્વતાના વખાણ કરી જે ટીકા જેવું લખાણ કરેલ છે તે તદ્દન અવાસ્તવિક છે. આ. સાગરાનંદસૂરિજી મહારાજનું સમર્થન જોતાં પંચનું આ સાગરાનંદસૂરિજીને બીજા ચરણમાં સંશય છે તેવું ક્યંત પંચની અયોગ્ય મનોદશા સૂચવે છે અને માલમ પડે છે કે પંચે જમિ તે રીતે આચાર્ય સાગરાનંદસૂરિજી વિરુદ્ધ લખવાનો પ્રથમથી જ નિર્ણય કર્યો હોય એમ લાગે છે. આ ઉપરાંત પંચે મુખ્યજુઓની લખી નથી અને જનમેન્ટમાં ઈનવર્ટેડ કોમામાં ચપ્પો લખ્યા છે. તે કંઈરીતે લખ્યા છે તે સમજી શકાતું નથી.

પાને ૨૫ મે ઉભાસ્વાતિના ચરણના અર્થ કરવામાં પંચે લખેલ છે “ટીપ્પણમાં કોઈ તિથિ ક્ષમ જણાય ત્યારે તેની જગ્યાએ આગલી તિથિ કરવી” આ લખવું બરાબર છે અને તેનો અર્થ આગલીતિથિનો સૂચ કરવો પણ ફીણ તિથિએ કરવાનું આશયન આગલી તિથિએ કરવું એવો અર્થ બરાબર નથી. વૃદ્ધિની બાબતમાં ‘કરવી’ શબ્દના બદલે પાળવી અર્થ કરવો તે બરાબર નથી.

“પાશ્વિક પ્રતિક્રમણના સાથે વિરોધ ન આવતો હોય તો” આ શબ્દો આશયના અર્થ ઘટાવવામાં ઉપરથી લેવા પડે છે. માટે તે પણ બ્યાજબી નથી.

પાંચમા સુદમાં ‘કથં જ તચ્છાસ્ત્રે ધ્યાપ્યાયતે વ્યવહારે વા પ્રયુજ્યતે ?’ ‘કથં રીતે તે શાસ્ત્રનો અર્થ કરાવવામાં આવે છે. અને બ્યવહારમાં તેનું પાલન કથં રીતે કરવામાં આવે છે ?’ આ પ્રમાણે જણાવ્યું છે. પરંતુ પાંચમા સુદના વિવરણમાં સુદાને અનુસંધા સિવાય અસંગત લખાણ લખવામાં આવ્યું છે તે ખુબજ અયોગ્ય છે.

કથં રીતે તે શાસ્ત્રનો અર્થ કરાવવામાં આવે છે તેનો અર્થ આ મતલોદ ઉક્તો થયો ત્યાર પહેલાં ‘સુચે પૂર્વા-’નો અર્થ શું કરાવાતો હતો તે પ્રથમ જણાવવું જોઈએ. ત્યારબાદ મતલોદ પડ્યા પછી બન્ને આચાર્યો અને બીજા જનઆચાર્યો આનો શું અર્થ કરે છે તે જણાવવા સાથે આ શાસ્ત્રની અર્થ-ઘટના મુજબ બ્યવહારમાં પહેલાં કેવીરીતે અનુસરણ થતું હતું અને યાય છે તે વસ્તુ રજુ કરવી જોઈવી હતી પરંતુ આ સર્વ વસ્તુ સુદાના વિવરણમાં ફાખલ કરવામાં આવેલ નથી તે બ્યાજબી કે ચોગ્ય નથી.

‘બ્યવહારમાં તેનું પાલન કથં રીતે કરવામાં આવે છે ? એટલે એ શાસ્ત્રનો

દ્રોક કરીને સાતમમાં આઠમણ સ્થાપે છે, એવીરીતે લૌકિક ટીપ્પણમાં આવતી ઉદયની સાતમ આઠમના આરાધન વિધયમાં ઉદયની આઠમ બને છે”.

“નિયમઃ પાક્તિકે સતિ” એમ કહેવું છે તેથી અર્ધિ મૃત્યો કાર્યા તથોત્તરા એવું નિયમવિધિ કરનારૂં શાસ્ત્ર છે તે નિયમ વિધિ કરનાર શાસ્ત્ર વડે તિથિની વૃદ્ધિ હોય ત્યારે બીજી તિથિનેજ ઉદયની તિથિ ગણવી એમ નક્કી થાય છે આ શાસ્ત્રથી નક્કી થયેલી બીજી તિથિજ આરાધના માટે ઉપયોગમાં લેવી એમ દેશિત થાય છે”

ઉપર પ્રમાણે પંચે ક્ષયે પૂર્વાર્ણે ને અર્ધ કર્યો છે તેજ પ્રમાણેના અર્ધ આ. સાગરાનંદસૂરિજી મહારાજ કરે છે અને કૌનસંધ તેજ પ્રમાણેના અર્ધને ઘટાવી પર્વતિથિની વ્યવસ્થા કરે છે. છતાં આ. સાગરાનંદસૂરિજીની અર્ધ કરવાની પદ્ધતિને જ્યાસમાં લોધા વિના તેમની રીતિ બરાબર નથી કે સંગત નથી તેવું ને શ્રી પંચે જણાવ્યું છે તે પ્રામાણિક નથી, ખરીરીતે નૈયાયિક શેક્ષી પ્રમાણે શ્રી પંચે ક્ષયે પૂર્વાર્ણે કરેલ અર્ધ આ. સાગરાનંદસૂરિજી મ. ના કરેલ અર્ધને પૂર્વપણે ટેકા આપે છે. આમ સ્પષ્ટ એટલા છતાં આ સાગરા-નંદસૂરિજી મહારાજનો અર્ધ બરાબર નથી તેવું કથન સદંતર અવ્યાજબી અને ખોટું છે.

૨ ‘દૃઢો કાર્યા તથોત્તરા’ આ પદમાં આ. સાગરાનંદસૂરિજીને શંકા છે તેવું આ સુદમાં પંચે જણાવ્યું છે તે અજાણી નથી કારણકે આ અવગુને આ. સાગરાનંદસૂરિજી મહારાજે પોતાના સમર્થનમાં ડેવડેવ રજુ કરેલ છે. આનેમાટે છઠ્ઠા સુદમાં અમે જણાવી ગયા છીએ અને ફરી જણાવીએ છીએ કે આ પવનું લખવું જેમણે ને કહ્યું નથી તેમના નામે તેને રજુ કરવું અને પછી તેનું ખાંડન કરવું તે પ્રામાણિક પ્રુક્તને થોભે તેવું નથી.

૩ આ. સાગરાનંદસૂરિજીએ આ ઘર્ષામાં ૪૧ શાસ્ત્રમંથો રજુ કયા છે. તેમાં શ્રીપંચે આ આઠમા વિષાદપદમાં ૧ હીરપ્રજ્ઞ ૨ વિજયદેવસૂર પદક એ બેને વિચાર કર્યો છે. તેમાં શ્રીપંચ હીરપ્રજ્ઞને પ્રામાણિક તરીકે સ્વીકાર કરે છે અને દેવસુરપદકને અપ્રમાણિક ગણે છે પંચે હીરપ્રજ્ઞના પાઠના આ સાગરાનંદસૂરિજી મહારાજના અર્ધને અવ્યાજબી ઠરાવ્યો છે તે જૂલબરેલ છે. ખરી રીતે આ. સાગરાનંદસૂરિજી મહારાજે કરેલ અર્ધને જ તે પાઠમાં રહેલ પ્રયોક્ષીચતુર્વદ્યોઃ પદ સમર્થન આપે છે. તેમજ હીરપ્રજ્ઞના પાઠને રજુ કરતાં સમજાવેલ પાઠમાં રહેલ ‘વિસ્મૃતો હુ’ એ પદ પંચે રજુ કરતા નથી કે નેની અર્ધપટના વળતે ધ્યાનમાં લેતા નથી તે અજાણી નથી, વિજયદેવસુરપદકને એકદમ અપ્રામાણિક કહેવો તે પણ અજાણી નથી કારણ કે વિજયદેવસુરપદકને અનુરૂપ વિજયદેવસુર સમાચારી છે.

૪૧ શાસ્ત્રે શ્રેયોમાંથી ૩૬ શાસ્ત્રે શ્રેયોનો (કે જેમાં આગમ શ્રેયો અને આ. સાગરાનંદસૂરિજીની વસ્તુને સ્પષ્ટ સિદ્ધ કરતા પત્રોનો) સુદલ વિચાર કર્યા વિના તે શ્રેયોમાં ભગવતીસૂત્ર જેવા શ્રેયો હોવા છતાં તે સર્વ માટે ‘શ્રી સાગરાનંદસૂરિજીએ જે શાસ્ત્રો રચ્યું કર્યા હો તે શાસ્ત્રાભાસજ છે’ એ મુજબાનું દલીલ વિનાનું Sweeping Statement કરવું તે નવન અપ્રમાણિક અને અન્યાયી છે.

શ્રી પંચના જણાવેલ આ વચન ઉપરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે પંચનું માનસ જોઇએ તેવું કદેલ ન્યાયી સમજવાળું કે યોગ્ય નથી અને આથી તેમનો નિર્ણય ભૂલભરેલ છે તે સ્પષ્ટ થાય છે અને તેથી આચા નિર્ણયના અપેક્ષિત કોઈપણ પુરૂષને સુદલ આધાર રાખવા લાયક નથી.

આચાર્ય સાગરાનંદસૂરિજીના ૪૧ શાસ્ત્રોના આધારો અને સેક્ટો વર્ષની પરંપરા હોવા છતાં તેને નહિ સ્વીકારનાર પંચની પ્રથમ દ્રશ્ય છે કે, વિજયગમચંદ્રસૂરિજી કયે પૂર્વોક્તો જે અર્થ કહે છે તે અને તે અર્થના શા શા શાસ્ત્રાધારો છે તે સર્વ આ નિર્ણયપત્રમાં રચ્યું કરવા જોઈએ. આ રચ્યું કર્યા બાદ તેની ચર્ચા કરી નિર્ણય ઉપર આવવું જોઈએ પણ આમાંનું કોઈપણ પંચે કદેલ નથી તેથી સ્પષ્ટ થાય છે કે પંચનો નિર્ણય ચોક્કસ અને ખોટો છે.

આ રીતે આખા નિર્ણયમાં આક્રોશ સુદો અતિ મહત્વનો અને ઉપયોગી છે અને તેનો નિર્ણય એ વિભાગો ઉપર આધાર રાખે છે.

(૧) શાસ્ત્રપ્રમાણ.

(૨) વ્યવહાર પરંપરા-જીતાચાર.

શાસ્ત્રપ્રમાણમાં શાસ્ત્રોને શાસ્ત્રાભાસ અને અપ્રમાણ પંચે જણાવ્યાં છે, પણ શાસ્ત્રાભાસ અને અપ્રમાણ ઠરાવવાના પંચે મુદલ કારણો કે આધારો આપેલા નથી. તે પરથી પંચનો તે નિર્ણય કેવલ ભૂલ ભરેલો છે તે દેખીતું છે.

(૪) હવે બીજો વિભાગ વ્યવહાર પરંપરા-જીતાચાર છે આ વ્યવહાર-પરંપરાને વિજય દેવગુરિથી પ્રસિદ્ધ પામેલ અને ગણસો વરસથી વિના મતલોદે આચરેલ છે તેમ જાને પશ્યોએ અને પંચે પણ કેળુલ રાખેલ છે. છતાં આટલા લાંબા વખતની વ્યવહાર પરંપરાને જીતાચાર ન હોવાનું પંચ જે જણાવે છે તેમાં પંચની ગંભીર ભૂલ છે તે નીચેના કારણોથી સ્પષ્ટ માલમ પડે છે.

(૧) જીતાચાર માટે ચાર અંશો જોઇએ તેવું પંચે નિર્ણયમાં જણાવી ચાર અંશો પૈકીનો પ્રથમ અંશ “સુગમધાન જેવા આચાર્યનું પ્રવર્તકપણું”

ચાલુ વ્યવહાર પરંપરામાં છે તેવું પંચે ઠરાવેલ છે તે જરાજર નથી પણ બાકીના ત્રણ અંશે ચાલુ વ્યવહાર પરંપરામાં નથી તેવું પંચે જણાવ્યું છે તે ખરું નથી, કારણ કે યુગપ્રધાન પુરુષ, (૧) કસ્ટી વીના પ્રવર્તન (૨) ધર્મશાસ્ત્ર સાથે વિરોધ, કે (૩) સંવિદ્ ગીતાર્થ પુરુષો જેનો નિગેધ કરે તે રૂપ વીપરિત ત્રણ અંશોવાળી પ્રવૃત્તિ કદાપિ કરેજ નહીં. અને જે આવી પ્રવૃત્તિ કરે તે યુગ પ્રધાન કહેવાય જ નહિ. માટે વિજયદેવસૂરિજીને યુગપ્રધાન સ્વીકારનાર પંચે તેમનાથી નીકળેલ વ્યવહાર, પરંપરામાં બીજા ત્રણ અંશે (૧) ન્યાય અને પુરાવાની રીતિએ સ્વીકારી (Presumed કરી) ચાલુ વ્યવહાર પરંપરાને છતાં-આર ગણવી નોંધતી હતી.

(૨) આ વિજયરામચંદ્રસૂરિજી આ કસ્ટી અંશે ચાલુ વ્યવહારપરંપરામાં નથી તેવું કહેતા (Alleged કરતા) હોય તો ન્યાય અને પુરાવાની રીતિએ તેવું સાબીત કરવાનો બાજો આ. વિજયરામસૂરિજી ઉપર પંચે નાખવો નોંધવો. પણ પંચે તેવું કરેલ નથી. જેમાં તેમણે બારે જૂલ કરેલી છે.

(૩) તેમજ વળી ત્રણ અંશે ચાલુ વ્યવહારપરંપરામાં નથી તેવું પંચે જણાવે પણ તેનાં કાંઈપણ કારણો પંચ તેમના નિર્ણયમાં જણાવતા નથી તે ઉપરથી પણ નિર્ણય ભૂલવાળો છે તેવું નિકળે છે.

(૪) આવી ત્રણસો વર્ષોની (Long practice of 300 years) અને વહી તે યુગપ્રધાન પુરુષથી પ્રવર્તેલ ચાલુ પ્રવાલિકાને દેશવવા કે તે બ્યાજળી નથી તેમ ઠરાવવા માટે ઘણાજ સખલ કારણો જણાવવા નોંધશે પણ પંચે તેવું કાંઈપણ જણાવેલ નથી.

ઉપરના કારણોથી પંચે જે ચાલુ વ્યવહાર પરંપરાને-છતાં-આર નથી તેવું ઠરાવેલું છે તે રખીવું એરબ્યાજળી અને ખોટું છે તેનું સહેજમાં જણાય આવે છે.

(૧૨) નવમું વિવાદપદ ખરી રીતે બીજાજૂરી છે કારણકે કાયે વૃયાં નો અર્થ શ્રી પંચે કરેલો છે તે રીતે કરવામાં આવે તો ખારખર્ચની અખંડિતતા જળવાઈ રહેતી નથી ખારખર્ચની અખંડિતતાને અડિત કરવી અને તે ખંડિતતામાં શેા દેવ છે તે સાક્ષમાંથી બતાવો તેમ પ્રશ્નપૂર્વક પંચનું જણાવવું તે આર કાંટવાળને ટટે, તેના સમ્યક છે. તેમજ નેંકટો વર્ષથી ચાલેલ આચાર

* (Because according to the principle of the logic and of the law enunciated even in the Indian Evidence Act Section 114 (three instances-જમ્મ અન્થ) must be presumed to exist unless proved otherwise by the party so alleging.)

પ્રજાસિક્ષકને ફેરવવાથી કોઈપણ જાતનો વિશિષ્ટ લાભ કે સમર્થન નિર્ણયમાં આપવામાં આવેલ નથી તેમજ તેનો કોઈપણ આધાર નિર્ણયમાં જણાવવામાં આવ્યો નથી.

શાસ્ત્રની વિચારણા બાદ તિથિવચનો નિર્ણય કોઈ યોગ્ય પુરૂષ દ્વારા લાવી સંઘમાં ચાલિ સ્થાપવાનો જે શુભ આશય હતો તે શુભ આશય તો દર રહ્યો પણ નિર્ણયની જેમ જેમ વિચારણા કરવામાં આવે તેમ તે નિર્ણય તિથિ ચર્ચાના ઉકેલને તો લાવી શકતો નથી પરંતુ બીજાં અનેક ફેલેશો રજૂ કરે છે.

અમદાવાદ.

લક્ષ્મીલ છોટાલાલ ત્રીકમલાલ પાટેળ.

તા. ૧૫-૧-૪૫

સંગેતશિખરની પેળ-અમદાવાદ.

શ્રીપ્રસિદ્ધ પંડિત તુલાકૃષ્ણજી શાસ્ત્રીની નિર્ણયઉપર કરેલ સમીક્ષા

ડા. પી. એસ. વેંમના નિર્ણયની પ્રસિદ્ધ વિદ્વાન તુલાકૃષ્ણજીએ (શર્મા) (ન્યાય-વ્યાકરણનાર્થ સાહિત્ય શાસ્ત્રીએ) જુનજ લક્ષ્મીલ અને તુલના પૂર્વક સંસ્કૃતમાં સુંદર સમીક્ષા કરી છે અને તેનો ગુજરાતી અનુવાદ પ્રસિદ્ધ સંશોધક પં. લાલચંદ બગવાનદાસ ગાંધીએ [અર્થ માગધીના મુંબઈ યુનિ-વર્સિટીના પૌષ્ટ એન્ટ્રેન્ડ અધ્યાપક] કરેલ છે જે તટસ્થ વાંચકને નિર્ણયની પોઝિતિ અને શાસ્ત્રાનુસંગી પરંપરાની સત્યતાને સુંદર રીતે સમજાવે છે માટે તેણે સંક્ષિપ્ત અંતરજ્ઞ નીચે આપવામાં આવે છે.

૧ ડા. પી. એસ. વેંમની જણે પૂર્વાની કરેલ વ્યાખ્યા મતાનુજ્ઞાનિમ્મલ ૨ પૂર્વાપર વિદ્વદ્વતા, ઇશબદાનતુગણ્ય ૪ આગમનુસારિ મતપ્રવેશ સ્વસિદ્ધાંત સંગ વિગેરે દોષોવાળી છે.

૧. વીરશાસ્ત્રન વર્ષ ૨૨ અંક ૨૯ પૃષ્ઠ ૩૩૦ માં પ્રસિદ્ધ પંડિત તુલાકૃષ્ણજી મટે જામનગરમાં મેઠ પોપટલાલ ખારશીશર્માના સહયોગાપગમા નોકરી કરતા એક પંડિત કે જેમનું નામ તુલાકૃષ્ણજીસર્મા તેમની પાસે... .

આ જણાણ બખરામાં આનું છે તે વીરશાસ્ત્રન અને આ. ચિત્રપરાગચંદ્રચિંતના માનસને જાણાવે છે. માયુગી કિંગન પગાર અને દેખાવ કરતા તેની આવડન ઉપર રહેલ છે. આજે ૧૦૦-૧૫૦ ના પગારદાર પંડિતો આગળ માત્રિક ૧૦૦ થી વધુ મેળવનાર એન્ટ્રેન્ડ વિદ્વાનો અમદાવાદમાં જાણવારિ-શીવાડી અને દાસીવિજ્ઞનાય વિદ્વાલયમાં અભ્યાસ કરે છે અરેબર કુળ થાવ ૭ કે પંડિતજીથી ૧૦૦ માં બાગની મોગ્યના પણ ન પરાવનાર પંડિતજીની મોગ્યમોગ્યતાનો વિચાર કરતા એને છે જે જુન શરમ જનક છે.

‘૨ સુથેપૂર્વાં વચન પર્ણતિથિનું’ વિધાન કરનાર છે આરધનાનું’ વિધાન કરનાર નથી. તે વાત પ્રકરણથી સિદ્ધ થાય છે.

વાક્ય અર્થના નિર્ણયમાં પ્રકરણ દુર્ગળ પ્રમાણ છે એ મધ્યસ્થનું વચન અજ્ઞાનરૂપ છે. ‘સંધવ તાવ’ વિગેરેમાં પ્રકરણથી જ ઘોડા કે મીઠા વિગેરેના તે તે પ્રકારના અર્થનો નિર્ણય કરવામાં આવે છે.

૩ ‘પર્વ અપર્વ તરીકે કસતો પ્રવિભાગ પ્રાયે મુળનોજ ક્ષય કરનારી અનવસ્થાને ઉત્પન્ન કરે’ આ મધ્યસ્થનું કહેલું કથન સ્થુલવિચાર મૂલક છે અધિક પર્ણતિથિઓ અને તેને પ્રતિષ્ઠાન કરનારી કલ્પનાઓ મધ્યસ્થે હર્ષાવો નથી જેથી કલ્પનાનભિરૂપણ છે. જો કહેવામાં આવે કે કલ્પનાઓ નથી તો અનવસ્થા શી રીતે ઘટે. માટે અનવસ્થા હોવાની વાત સમજ વિનાની છે.

૪ ‘ક્ષયે પૂર્વાં તિથિ કાર્વાં સુક્તી કાર્વાં તયોષ્તરા’ની આગમ્માનુસારિ વ્યાખ્યા નિર્દોષ અને શાસ્ત્રસિદ્ધ હોવા છતાં ‘મધ્યસ્થે શાસ્ત્રીય અને લૌકિક મધોદાનુ ઉલ્લંઘન કરીને સર્વત્ર સ્વેચ્છાચારીત્વાથી શાસ્ત્રાધાર હર્ષાવ્યા વિનાજ ‘અમારો સિદ્ધાંત છે’ ‘અમારો મત છે’ ‘અમારો નિર્ણય છે’ વિગેરે વાક્યોદ્ધાર એ વચનનું વ્યાખ્યાન કર્યું’ ॥ જે અપ્રમાણિક છે.

ક્ષયે પૂર્વાંના વ્યાખ્યાન માટેના આગમ્માનુસારિ મતને પૂર્ણપણે સમર્થન આપનાર તરવતરંગિણી, હીરપ્રમ્, રોનપ્રમ્, ધર્મસંમલ્, સંગ્રામપ્રકરણ વિગેરે મંથો છે.

૫ દિપ્તિજ્વાળી પૂર્ણિમા કે, અમાસની ક્ષયવૃદ્ધિ પ્રમંથે તેવસની ક્ષયવૃદ્ધિ નિશીથ હીરપ્રમ્ વિગેરે મંથોથી શુદ્ધ અને સત્ય છે અને પૂર્ણિમાના ક્ષય અંગે મધ્યસ્થે મૂલયેલ વ્યવસ્થા શાસ્ત્રવિરૂદ્ધ સ્વસિદ્ધાંતવિરૂદ્ધ, પૂર્વાપરવિરૂદ્ધ ચુકિતવિરૂદ્ધ અને પરંપરા વ્યવહારવિરૂદ્ધ છે જે માટે અનેક કક્ષીલપૂર્વકના આધારો જનુ કરવામાં આવ્યા છે.

૬ વિષયકેવલુત્તરના મતપત્રક માટે મધ્યસ્થે કરેલો વિરોધ એક પશીય અને અજ્ઞાનમૂલક છે. છતાં તેના વિચાર નીચે આપીએ છીએ.

મતપત્રકના અપ્રામાણ્યનું નિરસન.

“હવે શ્રીવિન્નવહેવા એ મતપત્રકના આગાધ્ય તરફ મધ્યસ્થ જે સંશય કવે છે, તે અત્યંત આદસ જ છે, જોથી પહેલાં તેના અપ્રામાણ્યને સાધનાર ઈષ્ટ હેતુઓના નિર્દોષ કરી, તે હેતુઓને અસિદ્ધ કરાવી તેમના ચિત્તમાં મ્દેલ શંકાશી ખીલાઓનું મૂળ સાચે જ ઉન્મૂલન કરીએ છીએ—એ અંશને અપ્રમાણિક કયા હેતુની માનવમાં આવે છે? શુ આરપત્રવાળા હોવાથી? ૧, તેના કત્તો બલુવામાં ન આવેલ હોવાથી? ૨, પરસ્પર વિરુદ્ધ કથનની

ખડુલતાવાળો હોવાથી ? ૩, યુક્તિ-રહિત હોવાથી ? ૪, બીજના અબીષ્ટ પક્ષની અભ્યતુસાવાળો હોવાથી ? ૫, ચાપને પ્રતિષાદન કરનાર હોવાથી ? ૬, અથવા પોતે સ્વીકારેલ વસ્તુથી વિરુદ્ધ હોવાથી ?, ગાનવામાં આવે છે.

તેમાંનો પહેલો હેતુ અસિદ્ધ છે, કેમકે-આગમમાં અથવા ચાત્રમાં પ્રત્યેક વાક્યને પ્રામાણિક તરીકે જો નિઃશંકપણે અનુમોદન કરવામાં આવે છે, તો ચારપત્રવાળા અંથની શી વાત ? અને જો ચારપત્રવાળા અથનું પ્રામાણ્ય ન જ હોઈ શકે, તો મધ્યસ્થ અવસ્થા પ્રમાણ સાથે જો કહેવું જોઈએ કે-સો પત્રવાળા, હજારપત્રવાળા અથવા તેનાથી ન્યૂન કે અધિક કેટલા પત્રોના પ્રમાણવાળા અંથનું પ્રામાણ્ય ધર્મ શકે ? તે પ્રત્યેકમાં પણ વ્યભિચાર (દોષ) મસ્તક પર પારવો જોઈએ જ-એમ અવસ્થા અનુસંધાન કરવું જોઈએ.

હવે બીજો હેતુ પણ અસિદ્ધ જ છે, કારણકે 'વિજયદેવીયાનામ્' જો પદવડે કર્તા 'જાણવામાં આવે છે. કદાચ એવી શંકા કરવામાં આવે કે- 'અંથના મધ્યમાં અથવા અંથના અંતમાં 'વિજયદેવીયાનામ્' એવા નામનો ઉલ્લેખ જોવામાં ન આવતો હોવાથી આદિમાં જોવામાં આવતું 'વિજયદેવીયાનામ્' જો પદ સંપાદકે જ જોડી દીધું છે,' તો એમ કહેવું યુક્ત નથી; જો માત્ર સોગમથી જ નિર્ણય કરી શકાય તેવું છે. કારણકે-શ્રીસેન (વિજયસેન)સૂરિની પરંપરામાંથી શ્રીવિજયદેવસૂરિજી અને વિજયાનંદસૂરિજી પોતપોતાના નામના ગમ્મતા પ્રવર્તકો થઈ ગયા છે. જો સમસ્ત તપાગચ્છવાળાઓને બાણીતું હોવાથી, અને આ અંથમાં વિજયાનંદસૂરિજીના મનનું ખંડન પ્રાપ્ત થતું હોવાથી, નિશ્ચિપણથી 'શામાર્જુન' વગેરેની જેમ, અને વ્યવહાર-પરંપરાદ્વારા વિજયદેવ(સૂરિ)નું કર્તૃત્વ સિદ્ધ થાય છે. વિશેષમાં મધ્યસ્થથી એવી પ્રતિજ્ઞા કરી શકાય તેમ છે ? કે સર્વ અંથોમાં અંથની આદિમાં, અંથની મધ્યમાં, અને અંથના અંતમાં અંથકારે પોતાનું નામ નિદેશ કરેલું જ હોય. જો 'હા' કહી જો સ્વીકારવામાં આવે તો પૂછી શકાય કે-મનુજી વગેરેએ પણ મનુસ્મૃતિ વગેરે તે તે અંથમાં પોતાનું નામ કેમ દર્શાવ્યું નથી ? અથવા [મહાકવિ] કાલિદાસ વગેરેએ પોતાનાં રચેલા મહાકાવ્યોમાં પણ ત્યાં ત્યાં પોતાનું નામ કેમ દર્શાવ્યું નથી ? ખડુ કહેવાથી શું ? પ્રાચીન અંથકારોએ રચેલા કેટલાય અંથોમાં અંથકારે નિર્દિષ્ટ કરેલ નામ પણ પ્રાચે જોવામાં આવતું નથી, અને પ્રામાણ્ય સ્વીકારવામાં આવે છે. હવે જો એમ કહેવામાં આવે કે- 'બીજ' પ્રમાણોપી, અને પરંપરા-વ્યવહારથી ત્યાં નામ નિશ્ચિત છે.' તો તે અહિં પણ તે જ પરંપરા-વ્યવહાર પ્રમાણ-પદનીને શોભાવશે. એથી પ્રસ્તુત અંથમાં તેને ન સ્વીકારવું-એ દુરભિનિષેશ (દુરાગ્રહ) ગણાય વિશેષમાં, આગમચરિત્ર વગેરેની સૂચિઓના કર્તા હનુમંતુથી અનિશ્ચિત હોવા છતાં પણ તેનું પ્રામાણ્ય શ્રીક્ષિતસયે સ્વીકારેલું છે.

એવી રીતે ત્રીજે હેતુ પણ અસિદ્ધ જ છે, કારણકે-એક પણ વિરુદ્ધ ઉક્તિ જોવામાં ન આવતી હોવાથી વિરુદ્ધ ઉક્તિની બહુલતાનો સર્વથા અસંભવ છે. આથી જ કઈ વિરુદ્ધ ઉક્તિનો પરિહાર અમ્હારે કરવો? એથી તે હેતુ ઉપેક્ષણીય જ છે.

ચોથો હેતુ પણ તેવી જ રીતે અસિદ્ધ છે. કારણ કે-‘બરાબર આગમને અનુસારે’ ‘પૂર્વાચાર્યનો પરંપરા પ્રમાણે પ્રવર્તિતું જોઈએ’ ‘ઉત્સૂચની પ્રરૂપણાથી અનંત સંસારની વૃદ્ધિ થતી હોવાથી’ એ વગેરે દ્વારા સુક્તિ જ કરાવી છે.

પાંચમો હેતુ પણ તેવી રીતે અસિદ્ધ છે, કારણ કે-‘દુર્જન તુષ્ટિ આણે.’ એવા ન્યાયવડે બીજાનો પણ સ્વીકારીને પણ બીજું સમાધાન આપવું-એ શાસ્ત્રધારને સંભવ છે.

છઠ્ઠો હેતુ પણ તેવી રીતે અસિદ્ધ છે, કારણ કે-શાસ્ત્રને અને પરંપરા-અવહારને ન માનનારા તેવા પ્રકારના કઠાનકી શિષ્યને કેહવાનામાં નાખવામાં અશક્ત એવા શુરૂથી શાપ આપવા સિવાય બીજું શું કરી શકાય? એ અનર્થ વિચારવા જેવું હોવાથી, શાપ આપવો પણ દૂષિત ન ગણાય-એ તો મધ્યસ્થતા સંતોષ માટે જણાવ્યું છે. વાસ્તવિક રીતે તો પાપ અચરતા શિષ્યને ઉન્નાર્ગથી અટકાવનારા શુરૂએ એ એમ પ્રતિપાદન કરે કે-‘પાપ કરીશ, તો તું નરકમાં પડીશ’ તો તે શાપ આપનારા ન કહેવાય, પરંતુ ઉપદેશ આપનારા જ કહેવાય. એથી પ્રસ્તુત અંધમાં શાપ દેવાનું કહેવું તે અજ્ઞાન મૂલક છે,

એવી રીતે સાતમો હેતુ પણ અસિદ્ધ જ છે, કારણકે અંદાશીની વૃદ્ધિમાં બીજી અષ્ટમીને ગ્રહણ કરવી, અને પૂર્ણિમાની વૃદ્ધિ હોય ત્યારે બીજી પૂર્ણિમાને ગ્રહણ કરવી-એવું આ ગ્રંથમાં પોતાના અભિમત તરીકે દોષ પૂછી રહ્યો સ્વીકાર્યું નથી. આથી જ ત્યાં હીરપ્રમદના બીજા પ્રકાશના વચનને ઉદ્ધૃત કરીને ‘તેથી ઓઠવિક્રી જ તિથિ સ્વીકારવી; બીજી નહિ, એ પ્રમાણે ઉપસંહાર કર્યો છે એ પૂર્ણિમાની વૃદ્ધિમાં બીજી પૂર્ણિમાને ગ્રહણ કરવી પોતાને અભીપ્રાય હોત તો ‘બીજી જ તિથિ સ્વીકારવી’ એવી રીતે જ ઉપસંહાર કરત. તથા મેનપ્રમદના ત્રીજા ઉદ્ધાસનું વચન ત્યાં જ આગળ ઉદ્ધૃત કરીને-આ કથનદ્વારા આ કહ્યું કે-‘ગુરુ’ ઉગનાની વેળાએ તિથિ હોય. તે જ માનવી, બીજી નહિ.’ એ પ્રમાણે ઉપસંહાર કર્યો છે; નહિ તો, અર્થ પણ ‘બીજી તિથિ માનવી’ એવી રીતે જ ઉપસંહાર કરત. એ મધ્યસ્થ આજો ગોશીને વિચારે.

તે કે કહેલી રીતે મધ્યસ્થને અતીથ એવા સાતે હેતુઓનું અસિદ્ધતાનું દર્શાવું, છતાં નિર્ણયપાત્રતા ૧૩ માં પૃષ્ઠમાં મ્હેલે-‘આવાચ’ શ્રીવિનયસાગર મરિચ પણ આના પ્રમાણની ગ્રંથ કરે છે.’ આ આકાશ રેતુનું અસિદ્ધપણું

મેં દર્શાવ્યું નથી; તો પણ તે (આઠગા હેતુ)નું અસિદ્ધપણું અમારી દર્શાવેલી દિશાએ મધ્યસ્થ પોતાની મેળે જ વિચારી લેવું જોઈએ. લેખના વિસ્તારના બાધથી વિરમવામાં આવે છે.

નિર્ણયપત્રકની અપ્રમાણિકતાના હેતુઓ

અહિં આ પણ નિર્દેશ કરવાનો છે કે, શ્રીવિજયદેવના મતપત્રકને અપ્રમાણિક ઠરાવવા માટે કદપેલા મધ્યસ્થના અભીષ્ટ હેતુઓમાંથી ધીબ અને છટ્ટા હેતુ સિવાયના બાકીના પાંચે હેતુઓ મધ્યસ્થના આ નિર્ણયપત્રમાં વિદ્યમાન હોવાથી તેનું જ અપ્રમાણિકપણું તે જ માર્ગે પ્રાપ્ત થાય છે. તે દર્શાવવામાં આવે છે—

તે આરપત્રવાળા (અર્થ-લેખ)નું પ્રામાણ્ય ન જ થાય તો અમુક પત્રવાળાનું જ પ્રામાણ્ય મધ્યસ્થ સ્વીકારવું જોઈએ. તેમાં નિર્ણય કરનાર પ્રમાણુનો અભાવ હોવાથી સોળ-પત્રવાળાનું પણ પ્રામાણ્ય થટી શકે નહિ. ‘આરપત્રવાળો હોવાથી’ એવા પહેલા હેતુ જેવો ‘સોળપત્રવાળો હોવાથી’ એવો પહેલો હેતુ આમાં વિદ્યમાન છે.

તથા નિર્ણયપત્રના ૧૧ મા પૃષ્ઠમાં—“તે તિથિ વૃદ્ધ ગણાય કે ને એવાર સૂર્યોદયને સ્પર્શે, એમ થતાં ઔદયિકી એ તિથિઓનો સંબંધ હોવાથી એ પક્ષોનો સંબંધ છે, એ પક્ષોનો સંબંધ હોવાથી તેમાંથી કઈ તિથિએ આરાધના કરવી જોઈએ? એવો સંદેહ ચિત્તને આકુલ કરે છે.” એવા ઉલ્લેખદ્વારા આરાધન કરવા યોગ્ય તિથિ સંબંધમાં સંદેહ પહેલાં કહ્યો, ત્યારપછી ત્યાં જ ૧૫ મા પૃષ્ઠમાં જ વૃદ્ધિ તિથિ એવા ઉદયને સ્પર્શ કરે છે, એથી કઈ તિથિ ઔદયિકી છે? એવો સંદેહ થતાં-એ વગેરે ઉલ્લેખવડે ઔદયિકી તિથિ સંબંધમાં સંદેહ કહ્યો; એથી એવી ઉક્તિ સ્પષ્ટ જ પૂર્વાપર-વિરૂદ્ધ છે. આ સંબંધમાં આ પ્રમાણુ વિચારવું જોઈએ. ‘વૃદ્ધ તિથિ એ વાર ઉદયને સ્પર્શ કરે છે’-એવા કથન વડે વૃદ્ધ તિથિ જાનેના ઔદયિકીપણાનો નિશ્ચય થતાં તે જ તિથિમાં તેના જ ઔદયિકીપણાનો નિશ્ચય, તે તિથિમાં તેના ઔદયિકીપણાના સંશયનો અતિબંધક હોવાથી તેવા પ્રકારના સંશયની ઉત્પત્તિ ન થઈ શકે, છતાં ‘કઈ ઔદયિકી તિથિ છે?’ એવી સંદેહવાળી ઉક્તિ, મધ્યસ્થના જ સૂક્ષ્મ સંસ્કૃત અભ્યાસના અભાવને પ્રકાશિત કરે છે. એવી રીતે ક્ષીણ અષ્ટમી પર્વતિથિનાં સ્થળમાં ‘શ્રી લેનસંઘ આરાધન માટે ઔદયિકી તિથિની અપેક્ષા રાખે છે.’ એવો સિદ્ધાંત ઠરાવ પછી, પૂર્વ તિથિ સપ્તમીમાં ઔદયિકીપણું કરીને આરાધન કરવું જોઈએ’ એવી રીતે પહેલાં કહ્યા પછી પૂર્ણિમા પર્વતિથિના ક્ષય-પ્રસંગમાં ‘ચથાત્તરિ અત્તુષ્ઠાન કરવું જોઈએ.’ એવી ઉક્તિથી સ્પષ્ટ જ

પૂર્વપર-વિરૂદ્ધ છે. એવી રીતે પરસ્પર-વિરૂદ્ધ ઉક્તિઓની ઘટુલતા હોવાથી ત્રીજો હેતુ પણ આમાં છે.

એવી રીતે પંચમીનું સામાન્ય પર્વતિથિપણું વિનષ્ટ કરવામાં, તથા શ્રી વિજયદેવસૂરિજીમાં છત્રવ્યવહારના અવર્તક તરીકેની સિદ્ધિ માટે અપેક્ષિત એવા બાકીના ત્રણ અર્થો ન હોવામાં, અને બીજાં પણ અનેક સ્થળોમાં સુક્તિ ન દર્શાવેલી હોવાથી સુક્તિ-રિક્ત નામનો ચોથો હેતુ પણ આમાં છે જ.

એવી રીતે ‘ક્ષયે પૂર્વાં તિથિઃ કાર્યા’ એ શાસ્ત્રની ‘કાય હોય ત્યારે પૂર્વ-તિથિ કરવી-પૂર્વતિથિમાં આરાધન કરવું જોઈએ.’ પહેલાં વ્યાખ્યા કર્યા પછી, આ શાસ્ત્રવદે પૂર્વમાં રહેલી સપ્તમી વગેરેમાં અષ્ટમી કરવામાં આવે છે.’ એવી રીતે કથન કરવાથી ‘આ શાસ્ત્ર પર્વતિથિનું વિધાન કરનાર છે.’ એવા પ્રકારના આગમોપસારિ પક્ષનો સ્વીકાર કર્યો હોવાથી પરાભિમત-પક્ષાભ્યનુસાર નામનો પાચમો હેતુ પણ આમાં ઘટે છે.

તથા ‘શ્રી જૈનસંઘ આરાધન માટે ઔદયિકી તિથિની અપેક્ષા રાખે છે.’ એવી રીતે પોતે સ્વીકાર્યા પછી પૂર્ણિમાના ક્ષય-પ્રસંગમાં ‘કયિ પ્રમાણે અનુ-ધાન કરી શકાય’ એવું કથન કરવાથી સ્વાવશ્યપરમ-વિરૂદ્ધ નામનો સાતમો હેતુ પણ આમાં ઘટે છે.

એવી જ રીતે ‘આચાર્ય શ્રીવિજયરામચંદ્રસૂરિજી પણ આના પ્રામાણ્યની શંકા કરે છે’ એવા આક્રમા હેતુના સ્થાનમાં પણ શાસ્ત્ર અને ‘પરંપરા-વ્યવહારને અનુસરનારા સર્વે આચાર્યો આ નિર્ણયપત્રના પ્રામાણ્ય તરફ શંકા કરે છે. એવા પ્રકારનો જ હેતુ મંદણ કરવો જોઈએ એવી રીતે સર્વ પ્રકારે ચોતો છે.

જો પ્રમાણે વિજયદેવના મતપત્રકનું અપ્રામાણ્ય દ્વર કરીને, તેવું પ્રામાણ્ય અવસ્થાપિત કરી, “પર્વતિથિની વૃદ્ધિ ધીપણમાં દેવા જોઈએ આપણે વાસ્તવિક રીતે અપર્વતિથિની જ વૃદ્ધિ કરવી જોઈએ” એ વિષયમાં સાક્ષાત્ જ પ્રમાણ દર્શાવવામાં આવેલ છે. તેથી “ધીપણમાં પર્વતિથિનો ક્ષય અથવા વૃદ્ધિ એવામાં આવતાં વાસ્તવિક રીતે અપર્વતિથિઓનો જ ક્ષય અથવા વૃદ્ધિ કરવી જોઈએ” એવો અર્થ, પૂર્વે કહેલાં અનેક શાગ્રોથી સાક્ષાત્ અથવા અર્થપતિદારા સિદ્ધ કરવામાં આવ્યો છે.

૭ ‘વેદ’ સ્મૃતિઃ સદાચારઃ સ્વસ્થ ચ પ્રિયમાન્યતઃ’ એ પ્રમાણે મનુએ સ્થાપેલ સદાચારનું પ્રામાણિકપણું છત્રાચારને ઉચ્ચત્ત મથતા મધ્યસ્થે ઉડાવ્યું છે. વિજયદેવસૂરિની સમાચારી છત્રવ્યવહાર સિદ્ધ છે અને તે ધર્મશાસ્ત્ર અને વ્યવહારથી પરિપુષ્ટ છે.

ઉપસંહાર.

અનેક શાસ્ત્રોવડે અને જીન-અવહારવડે પર્વતિયિઓની વૃદ્ધિ અને ક્ષયના પ્રસંગે વાસ્તવિક રીતે તેની પહેલાની અપર્વતિયિઓની જ વૃદ્ધિ અને ક્ષય કરવા જોઇએ; પર્વતિયિઓને આરાધન કરવા માટે જોમ હોય તેમજ (વૃદ્ધિ કે ક્ષય કર્યા વિના-અખંડિત) રહેવા દેવી જોઈએ એ આગમને અનુસરનાર સતતની વ્યવસ્થા છે.

તથા ‘અયે પૂર્વાં તિયિઃ કાર્યાં’ એ વાચક-સુખ્ય ઉમાસ્વાતિજ્ઞના પ્રધોષ તરીકે પ્રસિદ્ધ વચનની શાસ્ત્ર અને જીન-અવહારથી સિદ્ધ વ્યાખ્યા આગમાનુસારિ મતમાં આ પ્રમાણે સિદ્ધ થાય છે-“પર્વતિયિઓને ક્ષય પ્રાપ્ત થાય ત્યારે પૂર્વા=તિયિ, તિયિ=પર્વતિયિ, કાર્યા=કરવી જોઈએ. અર્થાત્ દીપણા (પંચાંગ)માં જે પૂર્વતિયિ ઐદચિકી હોય, તેના સ્થાનમાં ક્ષયરૂપ પર્વતિયિને ઐદચિકી કરવી જોઈએ.”

આ શાસ્ત્રવડે સપ્તમીને અષ્ટમી કરતાં મધ્યસ્થે પણ આ વ્યાખ્યા જ સ્વીકારી છે, એટલું જ કહેવાનું અહિં નથી, પરંતુ પર્વતિયિના ક્ષયવાળા સ્થળમાં આ શાસ્ત્રવડે ક્ષયરૂપ પર્વતિયિને પૂર્વતિયિમાં ઐદચિકી કરીને, પૂર્વ-તિયિનું અનૈદચિકીપણું જ સાધ્યું છે, એ રીતે ‘આરાધન માટે પર્વતિયિને અક્ષય, અને વાસ્તવિક રીતે પહેલાની અપર્વતિયિને ક્ષય કરવો જોઈએ.’-એ પ્રમાણે આગમાનુસારિ મતને જ સ્થાપિત કર્યો છે. એથી ‘શ્રીવિજયરામથા-સ્વરિજ્ઞેના મત મધ્યસ્થે સ્થાપિત કર્યો છે’ એવો પ્રવાહ વિદ્વાનોની મંજીઓમાં અવધાર્ય જ છે, એ સાચું છે—એ પણ [કહેવાનું છે]

એવી જ રીતે ‘કૃત્તો કાર્યાં તથોચ્ચરા’ એ અંશને પણ અર્થ આવે કરવો જોઈએ-“દીપણા (પંચાંગ)માં કોઈપણ પર્વતિયિની વૃદ્ધિ જોવામાં આવતાં, ઉત્તરા=ખીજી તિયિને જ નધા=પર્વતિયિ કરવી જોઈએ.”-દીપણાને અનુસારે ખંને સ્થળે પર્વતિયિ પ્રાપ્ત થતાં નિયમન કરનાર આ શાસ્ત્ર છે-એમ સિદ્ધ થાય છે.

દીપણા(પંચાંગ)માં પર્વતિયિ અષ્ટમીનો ક્ષય પ્રાપ્ત થતાં, તેની પહેલાની સપ્તમીમાં તે શાસ્ત્રવડે, ક્ષયરૂપ પણ અષ્ટમીના ઐદચિકીપણાનું વિધાન કરવાથી, સપ્તમીનું જ અનૈદચિકીપણું થતાં વાસ્તવિક રીતે એ સપ્તમીનો જ ક્ષય સિદ્ધ થયો, એવી રીતે જ દીપણા(પંચાંગ)માં અષ્ટમીની વૃદ્ધિ જોવામાં આવતાં ખીજી જ પર્વતિયિ હોવાથી, અને પહેલી અપર્વતિયિ હોવાથી, તેમાં અપર્વ સપ્તમી તિયિનું જ ઐદચિકીપણું હોવાથી વાસ્તવિક રીતે સપ્તમીની જ વૃદ્ધિ સિદ્ધ થઈ. એવીરીતે ખીજી પર્વતિયિ સંબંધમાં પણ ચમત્ક્રમ જોઈએ

તથા પર્વ પછી તરત જ આવતી પર્વતિથિઓ પૂર્વિમા વગેરે ક્ષય પામેલી પ્રાપ્ત થાય, ત્યારે તે તિથિઓ પાશુ પર્વતિથિ હોઈ નિયત આરાધ્ય હોવાથી, દીપણમાં આવેલી પહેલાં રહેલી ચતુર્દશીએ તે જ શાસ્ત્રવડે પૂર્વિમાને આદ-યિકી કરી આરાધન કરવું જોઈએ, અને દીપણમાં આવેલી ત્રયોદશીએ (તેરશે) તે જ શાસ્ત્રવડે ચતુર્દશીને આદયિકી કરી તેનું આરાધન કરવું જોઈએ.

એવી રીતે પૂર્વિમા વગેરેની વૃદ્ધિ હોય ત્યારે પાછળની તિથિએ પૂર્ણ-માનું અને પહેલી તિથિએ ચતુર્દશીનું આરાધન કરવું જોઈએ તેમ કરતાં વાસ્તવિક રીતે ત્રયોદશીનીજ વૃદ્ધિ થઈ. એવી જ રીતે ભાદ્રપદ શુક્લપંચમીને પણ પર્વ પછી તરતજ આવેલી પર્વતિથિરૂપે સ્વીકારવી જોઈએ; એથી તેના ક્ષય કે વૃદ્ધિ આવે તો વાસ્તવિક રીતે તુળીયાનો જ ક્ષય કે વૃદ્ધિ કરવી જોઈએ તેથી પર્વ પછી તરતજ આવતી પર્વતિથિની ક્ષય કે વૃદ્ધિ જોવામાં આવે ત્યારે ખરીરીતે પૂર્વ કે પૂર્વતર અપર્વતિથિની જ ક્ષય અને વૃદ્ધિ કરવી જોઈએ—આ તો આ શાસ્ત્રનો તાત્પર્યાર્થ છે. કલ્યાણકૃતિથિઓ પર્વતિથિ હોવા છતાં પણ તેની વૃદ્ધિ કે ક્ષયના પ્રસંગે સર્વત્ર આ શાસ્ત્રનો ઉપયોગ ન જ કરવો જોઈએ, પરંતુ મહુ વ્યવહારમાં આવેલી પર્વતિથિમાં જ ઉપયોગ કરવો જોઈએ.

શાસ્ત્ર—સિદ્ધ અને આથી જ આજ સુધી અનેક મહાપુરોહિતે આવેલી શ્રીદેવસૂરિની સમાચારીનું છત્રવ્યવહારથી સિદ્ધ પ્રમાણિકપણું અવશ્ય શ્રીસંઘ સ્વીકારવું—માનવું જોઈએ. લોકોત્તર વિષયમાં, ચંદ્રગુચ્છ પંચાંગનું પ્રમાણ શ્રીસંઘને અનુમત ન હોવાથી, તેનું પ્રમાણિકપણું છત્રવ્યવહારથી સિદ્ધ થતું નથી—મત્સરરહિત મુને એ વિચારણાની સમાધાનના કરે.

ડૉ. ખી. એલ. વૈદ્ય મધ્યસ્થજ નથી.

જાને પણ અને પ્રતિપક્ષનું સ્વરૂપ બાણી લીધા પછી પર્વતિથિયોના અથવા પર્વ પછી તરત જ આવતી પર્વતિથિના વૃદ્ધિ અને ક્ષય પ્રસંગે શ્રીજૈનાગમને અનુસારે તેની આરાધના માટે કઈ તિથિ સ્વીકારવી જોઈએ ? તથા તેને પર્વતિથિ તરીકે સ્વીકારીને કે ન સ્વીકારીને તે આરાધવી જોઈએ ? એના નિર્ણય માટે જ મધ્યસ્થનો સ્વીકાર કર્યો હતો.

મધ્યસ્થે પણ નિર્ણયપત્રના પહેલા પત્રમાં જ તે કથન હતું છે કે—“ત્યારે જોધપુરના ચંદ્રગુચ્છ પંચાંગમાં તિથિયોનો, ખાસ કરીને પર્વતિથિયોનો ક્ષય અથવા વૃદ્ધિ પ્રાપ્ત થાય, ત્યારે આરાધના માટે કઈ તિથિ સ્વીકારવી જોઈએ ?” આ વિષયને ઉદેશી ઉપર જણાવેલા જાને આવ્યાર્થો (શ્રી સાગરાન દસરિજ અને વિજયરામચંદ્રસરિજ)નું જુદા પ્રકારનું જ પ્રચલન પ્રકટ થયું, તેથી આ વિષ-

ધર્મ આગમ વગેરે શાસ્ત્રોના પર્યાયોચન દ્વારા અને છૂતવ્યવહારના સમાલોચન દ્વારા એ જાનેમાંનું ક્ષુ પ્રસ્થાન (માર્ગ) પ્રામાણિક અને શાસ્ત્ર-સિદ્ધ છે ? એ પ્રશ્નના નિર્ણય માટે અને પ્રવૃત્ત થયા છીએ.”

એ પ્રમાણે પૂર્વોક્ત વિષયના નિર્ણય માટે પ્રવૃત્ત થયેલા મધ્યસ્થે કંઈપેલાં ૧ થી ૪ વિવાદપદોનો અવકાશ પક્ષ કે પ્રતિપક્ષમાં જોવામાં આવતો નથી. દારણકે-‘જોધપુરી ચંડાંશુચંડુ પંચાંગમાં’ એ પ્રમાણે કથન કરેલા પ્રશ્નવચન દ્વારા જ આગમ-પરંપરાથી પ્રાપ્ત જૈન ટીપણી (પંચાંગ)નો સતત પરંપરાથી સંબંધે ઉપયોગ કરાતો નથી.-એ સિદ્ધ જ છે; જો તેવા પ્રકારના જૈન પંચાંગનો ઉપયોગ કરવામાં આવતો હોત, તો ચંડાંશુચંડુ પંચાંગની વાત પણ મા માટે કરત ? એ મધ્યસ્થ સિવાય કોણ નથી જાણતું ? આથી પ્રથમ વિવાદપદને અવકાશ નથી. જોવી રીતે હોવાથી ‘તેવા પ્રકારનું જૈન પંચાંગ છે ? જોવો પ્રશ્ન પણ મધ્યસ્થ સિવાય કોઈને પણ સંભવતો નથી. એથી બીજા વિવાદપદને પણ અવકાશ નથી. એ જ પ્રમાણે ‘ચંડાંશુચંડુ પંચાંગમાં’ આવા કથનવડે જ ચંડાંશુચંડુ પંચાંગનો જ કંઈક ઉપયોગ હોલ શ્રીસંઘદ્વારા કરાય છે. એ પણ સિદ્ધ છે-એથી એ પ્રશ્ન પણ તેવા જ પ્રકારનો હોવાથી ત્રીજા વિવાદપદને પણ અવકાશ નથી. તથા ‘ચંડાંશુચંડુ પંચાંગમાં તિથિઓના ખાસ કરીને પર્વતિથિઓના વૃદ્ધિ કે ક્ષય પ્રાપ્ત થાય’-એ કથનવડે એ પંચાંગમાં તિથિના વૃદ્ધિ અને ક્ષય સિદ્ધ જ છે. એથી ચોથા વિવાદપદને પણ અવકાશ નથી.

તિથિઓની વૃદ્ધિ અને ક્ષયના પ્રસંગે તેના આરાધન વગેરે માટે નિર્ણય કરનાર “ ક્ષયે પૂર્વા તિથિઃ કાર્યા, વૃદ્ધી કાર્યા તથોત્તરા ” વાચક-સુખ્ય ઉમાસ્વાતિજ્ઞના પ્રધેય તરીકે પ્રસિદ્ધ વચનરૂપ એ શાસ્ત્ર સર્વ પક્ષવાળાઓએ અને પ્રતિપક્ષીઓએ સ્વીકાર્યું છે જ. એથી પાંચમા વિવાદપદમાં કરેલ પ્રથમ પ્રશ્નને અવકાશ નથી. જોવી રીતે આ પાંચમા વિવાદ-પદમાં બીજા ત્રીજા પ્રશ્ન વિષયમાં પણ; જો કે તે વચનના પ્રથમ અરણ્યની વ્યાખ્યા-“ ક્ષય હોય ત્યારે પૂર્વતિથિ કરવી-પૂર્વતિથિમાં તેનું આરાધન કરવું જોઈએ ”-એવી નિર્ણયાત્મિક વ્યાખ્યા દર્શાવી છે; તો પણ તે વ્યાખ્યા, ‘અપૂર્વ વિધિનું વિધાન કરનાર “ ક્ષયે પૂર્વા તિથિઃ કાર્યા ” આ શાસ્ત્રવડે કીલ્ક અટકી વગેરે તિથિ પૂર્વ-સાક્ષી વગેરેમાં કરાય છે ’-જેના પ્રકારના મધ્યસ્થે આગમ જણાવેલા મંતવ્યને અનુકૂળ થતી નથી. કારણ કે-‘ જો આ વચન પર્વતિથિનું વિધાન કરનાર છે ’ એવું મધ્યસ્થને અબીદ હોય તો ‘ પૂર્વતિથિએ તેનું આરાધન કરવું જોઈએ ’ એવી રીતે કસાયેલી એ વચનની વ્યાખ્યાદ્વારા આરાધનના જ વિધાનની પ્રાપ્તિ થતી હોવાથી તેનું પર્વતિથિનું વિધાયકપણું ધરી શકતું નથી. હવે પર્વતિથિનું

તે તો આચાર્ય શ્રીસામરાનંદસૂરિજીએ ઉપસ્થિત કરી ન હતી જ. એમ મન્યસ્યે પોતે સ્ત્રીકાર્ય હોવાથી, ઉમાસ્વાતિજીના વચનનો પોતાને અણીગટ અર્થ સિદ્ધ કરવા માટે જે શાસ્ત્રો ઉપસ્થિત કર્યાં એવો રીતે કથન કરતાં જાહેરવચન વડે મતપત્રક સિવાય ક્યાં શાસ્ત્રો વિવક્ષિત છે ? એ વિચાર કરતાં ઉમાસ્વાતિજીના વચનના સાક્ષાત્ અને પરંપરાથી પોતાના હિંદુ અર્થને સાધનાર નિરીથ-શૂન્ય, તત્ત્વતરંગિણી, હીરપ્રશ્ન, સેનપ્રશ્ન, સ્થાનાંગ, છત્રકલ્પભાષ્ય એ વગેરે જ પહેલાં ઉપસ્થિત કરેલાં શાસ્ત્રો ગ્રહણ કરવાં જોઈએ. એથી તે સર્વ શાસ્ત્રોનું શાસ્ત્રાભાસપણું પ્રાપ્ત થયું જ ! !

બીજું, જે પહેલાં ઉપસ્થિત કરેલાં શાસ્ત્રોનું શાસ્ત્રાભાસપણું મધ્યસ્થે ન હતું હોય, તો તે તે શાસ્ત્રોના ઉદ્ધૃત કરેલા પાઠોનું સમાધાન અથવા તેને સ્વીકાર કંઈપણ કરેલું જોઈ શકાય; પરંતુ તે તો પદે પદે અવલોકન કરવા છતાં પણ આ નિર્ણયપત્રમાં જોવામાં આવતું નથી. આ કારણથી પણ તે સર્વ શાસ્ત્રોનું શાસ્ત્રાભાસપણું, અથવા અપ્રમાણિકપણું મધ્યસ્થે અવરજ કહ્યું છે.

એવીજરીતે નિર્ણયપત્રના ૧૪ મા પૃષ્ઠમાં જણાવ્યું છે કે—

“જે પ્રમાણે, આચાર્ય શ્રીસામરાનંદસૂરિજીએ પોતાના મનની સિદ્ધિ માટે સારી રીતે ઉપસ્થિત કર્યાં છે, તે પ્રમાણુભાસ જ છે.” એવી રીતે મધ્યસ્થના કથનના જાહેરવચન વડે તે સર્વ પ્રમાણુ(શાસ્ત્રો)નું અપ્રમાણિકપણું પ્રાપ્ત થયું જ. હવે પોતાના હોયનું પ્રમાણન કરવામાં અશક્ત, અને ન્યાયાલયને અનુસરતા માર્ગ દર્શાવનાર મધ્યસ્થ અપગ્રથ કરનાર પોતે જ શકિત ધાય છે.” એવી હોઠોદ્ગતને સાર્થક કરે છે

એવી રીતે નિર્ણયમોકલવાના નિયમને ન પાળવો, પણ અને પ્રતિપક્ષનો નિર્દેશ ન કરવો, વિદ્વાનોએ ન આવરતા અપશબ્દો પ્રયોગનો કરવો—એ વગેરે તટસ્થતાનો ભંગ કરનારા કેટલાય દોષો મધ્યસ્થમાં પ્રાપ્ત થયેલા છે, અને તે અન્યત્ર પ્રકાશિત થયેલા છે જ; એથી અલિંગ દોષો અનેકવાર દર્શાવવાની અહિં આવશ્યકતા નથી.

સંસ્કૃત નિબંધ કર્તા :

અનુવાદક :

પંડિત શ્રી તુલાકૃષ્ણજી શાસ્ત્રી
(ન્યાય-વ્યાકરણાચાર્ય, સાહિત્યશાસ્ત્રી)

લાલચંદ્ર ભગવાન ગાંધી.
(અર્ધમાસથીના ગુર્ગર્થ યુનિવર્સિટીના
પોસ્ટ-ગ્રેજ્યુએટ અધ્યાપક,
જેમ પદ્મિન પ્રાપ્ય વિદ્યા મંદિર-વડોદરા.)

ડા. પી. એલ. વૈદના નિર્ણયપત્રની સંક્ષિપ્ત સમાલોચના -

“તિથિક્ષયવૃદ્ધિમુદિત્યાચાર્યશ્રીસાગરાનંદસૂત્રીણાં” તથા શાચાર્યશ્રી વિજયરામચન્દ્રમૂત્રીણાં “ચિવાદે “મધ્યસ્થસ્યનિર્ણયપત્રમ્” (સંસ્કૃત ટાઈટલ)

“તિથિ ક્ષય વૃદ્ધિ બાબતમાં આચાર્યશ્રી સાગરાનંદસૂત્રિણ તથા આચાર્યશ્રી વિજય રામચન્દ્રસૂત્રિણના નિવાદમાં “પંચનો કરાવ” (શુજરાતી ટાઈટલ)

૧ પ્રથમ તો આચાર્યશ્રી સાગરાનંદસૂત્રિણ અને આચાર્ય વિજયરામચન્દ્રસૂત્રિણ બન્નેએ શેઠશ્રી કસ્તુરભાઈ સાથે મળી તિથિચર્ચાના બીજક તરીકે ‘ચંદ્રાશ્રય’કુપંચાંગમાં.....કહેવી અને માનવી’ આ પ્રમાણે સુસદો તૈયાર કર્યો હતો.

જે શેઠશ્રી કસ્તુરભાઈના હાથનો લખેલો છે. આ સુસદાને અતુસરી ખરી રીતે ‘કઈ તિથિને પર્વતિથિ નરીકે કહેવી અને માનવી’ એ શબ્દદ્વારા પર્વતિથિ અંગે મતભેદ હતો છતાં નિર્ણયપત્ર પર્વતિથિ ક્ષય વૃદ્ધિના નિરાકરણનું આપવાને બદલે ‘તિથિક્ષય વૃદ્ધિ’ નું નામ સળી આપ્યો છે.

વૃદ્ધિ અને ક્ષય શબ્દનો ‘એકશેષ’ સમાસ ન માય છતાં અહિં ‘એકશેષ’ સમાસ કરવામાં આવ્યો છે, તે પણ શુજરાતી ઉપરથી આ લખાયેલ હોય તેમ જણાવે છે.

૨ ‘સૂત્રીણાં’ પરસ્પર વિવાદમાં સંસ્કૃતભાષામાં એકને ત્રીજી વિભક્તિ અને એકને છઠી વિભક્તિ વાપરવી જોઈએ પરંતુ આ નિર્ણયપત્રમાં આ સાગરાનંદ સૂત્રિણ અને આચાર્ય રામચન્દ્રસૂત્રિણ એ બન્ને શબ્દો આગળ છઠી વાપરી છે. તે શુજરાતીભાષાનું અનુકરણ છે અર્થાત્ ‘આચાર્ય’ સાગરાનંદસૂત્રિણ તથા રામચન્દ્રસૂત્રિણના વિવાદમાં મધ્યસ્થનો નિર્ણય’ આજુ શુજરાતી લખી મોકલેલ તેનો સીધો સીધો આ સંસ્કૃત અનુવાદ છે. તેથી બન્નેના નામ આગળ છઠી વાપરી છે

■ તથા-શુજરાતી ભાષામાં સમુચ્ચયને જણાવનાર ‘તથા’ શબ્દ છે પણ સંસ્કૃતમાં તે પ્રમાણે ‘તથા’ શબ્દ નથી છતાં અહિં ‘તથા’ શબ્દ નિર્ણયપત્રના હેડીંગમાં વપરાયો છે તે સીધું સંસ્કૃત નહિ લખતાં શુજરાતી લખાણના અનુવાદ કરવાથી થયું હોય તેમ જણાવે ■ ‘નીલં ચ તથા ચ હમ્પલં ચ’ એવો સમુચ્ચયમાં વિગ્રહ થતો નથી.

૪ ચિવાદે આગળ ઉપર નિર્ણયપત્રમાં નિર્ણયકાર લખે છે કે ‘બન્ને નિરાશુ છે’ અને અહિં હેડીંગમાં ‘ચિવાદ’ પદ વાપર્યું છે તે પણ શુજરાતી

ઉપરથી આ લખાણ, લખાણું છે તેમ જણાવે છે. કારણકે વાદ-વિવાદ વિશેષે પદોનો સંસ્કૃતમાં સ્પષ્ટ ભિન્ન અર્થ ■ તે સ્પષ્ટ વાત પ્રથમથી સંસ્કૃત લખ્યું હોય તો હેડિંગમાં 'વિવાદ' શબ્દ ન વપરાત પરંતુ ગુજરાતી બોલીમાં વાદ-વિવાદ કેટલીકવાર એક અર્થમાં લેખાય છે તેથી ગુજરાતી લખી આપનારે 'વિવાદ' લખ્યું એટલે તેના અનુવાદકે 'વિવાદ' લખ્યું હોય તે પણ સંભવિત છે જૈનશાસ્ત્રની દૃષ્ટિએ વાદના ત્રણ શેઠમાં વિવાદનું સ્થાન ઘણું જ ઉત્તરું છે એ વાત હરિભદ્રસૂરિજીના વાદ અષ્ટકમાં સ્પષ્ટ જણાવેલ છે.

૫ મધ્યસ્થસ્થ-પંચનો' આ નિર્ણયપત્ર સ્થળે શ્રી પંચે લખ્યો હોય તો પોતે પોતાની જાતને મધ્યસ્થ કહી લખેજ નહિ. અહીં તો માત્ર 'અસ્મત્તિર્નય વગ્રમ્' લખ્યું હોત તો પણ સૌ કોઈ સમજત કે જેમને નીમવામાં આવ્યા હતા તેઓ આ નિર્ણય છે પરંતુ કોઈએ ગુજરાતીમાં લખી આપ્યું કે- 'મધ્યસ્થનો નિર્ણય' એટલે સંસ્કૃત અનુવાદકે 'મધ્યસ્થસ્થ તિર્નયવગ્રમ્' લખ્યું હોય તેમ જણાય છે. નહિતર કોઈપણ સગજદાર મધ્યસ્થ આ પ્રમાણે હેડિંગ ન બાધે, આ નિર્ણય પત્રમાં શરૂઆતના પાના સાત સુધી 'મધ્યસ્થ' શબ્દ વાપર્યો છે, પછી સમજ આવી કે આ ખરાબ દેખાશે એટલે આગળ 'અસ્મત્' અમારો જોવો. શબ્દ વાપર્યો છે. જો ખરેખર મધ્યસ્થ પોતેજ નિર્ણય દેખાકે હોત તો તે 'અસ્મત્' શબ્દજ વાપરત પણ 'મધ્યસ્થ' શબ્દ ન વાપરત. ટાઈટલ પેજમાં મધ્યસ્થ પોતાના હાથે પોતાની ઉપાધિ અને મહત્તા પોતે લખે તે બાજબી નથી. આ નિર્ણયપત્ર એક થી હસ્તરવાઈ છપાવે કે બીજા છપાવે તો તેમની ઉપાધિ કે મહત્તા લખે તેમાં વાંધો ન ગણાય પરંતુ અહિં શ્રી વૈદ્ય સ્વપ્રથમ પોતે ગાય છે.

ટાઈટલ પેજ અંગ્રાંધી કેટલુંક વિશેષ.

આ નિર્ણયપત્રમાં ટાઈટલ પેજ ઉપર પ્રકાશકનું નામ, પ્રતિની સંખ્યા આપવામાં આવેલ નથી. તેમજ ટાઈટલ પેજ ઉપર પ્રકાશન વખતના સમય માટે સંવત્ કે સને જણાવવામાં આવે છે તે પણ અહિં જણાવવામાં આવેલ નથી.

૫૦ ૨ બા ની સમાલોચના.

'તિથિચર્યા અંગે અંગે બ-ને.....કરવામાં આવશે.'

૧. આ ૭-૩-૪૩ નો કારાર ચર્યાના નિવેધને જણાવે છે. તો અહિં નિર્ણયપત્ર છપાવવાની જ જરૂરિયાત રહેતી નથી છતાં નિર્ણયપત્ર છપાવવામાં આપ્યું તે બાજબી થયું નથી.

૨. કોઈપણ કોઈ દુકમની સાથે દુકમના ભંગની શિક્ષાનો ઉદ્દેશ કરે તે બાજબી નથી અહિં નિર્ણયપત્ર છપાવનાર ને તૈયાર કરનાર વેધને નિર્ણય આપનાં

જે સ્પષ્ટ ખ્યાલ હોવો જોઈએ કે મારો નિર્ણય જેન સમાજમાં કોઈ માનવાત્મ નથી માટે તે મનાવવા નિર્ણયપત્રની શરૂઆતમાં 'આ નિર્ણયપત્ર માનવું જોઈએ' તેવા કારણને તેમણે રજૂ કરેલો છે. ખરી રીતે તેમણે તેમનો નિર્ણય આપવો જોઈએ અને તે નિર્ણય ન માને ત્યારે આ કારણ તો ચેકઢી. કસ્તુરભાઈએ રજૂ કર્યો જોઈએ. પરંતુ નિર્ણય છાપવાની સાથે જ આ કારણને ધી ડા. પી. એલ. વેધે રજૂ કર્યો છે, તે તેમના નિર્ણય નહિ સ્વીકારવાની પ્રતીતિના પ્રતીક સમાન છે.

૩ આ કારણ સુજન શી વેધ બન્નેએ ઉપસ્થિત કરેલા સુદાઓ ઉપર વિચાર દર્શાવવા બંધાયેલા છે છતાં આખા લખાણમાં પૂર્વપક્ષ કે ઉત્તરપક્ષ તરફના સુદાના ઉલ્લેખ, તેનું નિરૂપણ, પુરાવા, સમાધાન, દોષ કે ખંડન વિગેરેમાંનું કોઈ પણ નિર્ણયપત્રમાં આપવામાં આવ્યું નથી.

૪ બન્ને પક્ષના આચાર્યોએ પોતાના સમર્થનનું લખાણ મોકલ્યું તેના આધારે લવાઈ નિર્ણય આપવાનો હતો. છતાં આ ડા. વેધના નિર્ણયમાં સુદાના સમર્થનના લખાણને સુદલ સ્થાન આપવામાં આવ્યું નથી.

(૫. ૩ ની સમાલોચના)

ડા. પી. એલ. વેધે શરૂઆતમાં 'સંસેપતો નિર્ણય' એ હેડીંગ બાંધી ૩-૪ બે પાનામાં સંક્ષેપ નિર્ણય આપ્યો. પછી 'મત્ત્યસ્થનિર્ણયપત્રમ્' એ હેડીંગ બાંધી વિસ્તારથી નિર્ણય પાના ૫-૨૨ સુધીમાં આપ્યો અને સંસેપતો નિર્ણયશ્ચ એ હેડીંગને બદલે 'નિગમન નિર્ણયશ્ચ' એ હેડીંગ બાંધી 'સંસેપતો નિર્ણય' નું અક્ષરે અક્ષર લખાણ પાના ૨૨-૨૩-૨૪માં આપ્યું છે.

આ. વિજયરામચંદ્રસૂરિશ્ચ એ સંક્ષેપ નિર્ણય નહિ છપાવ્યો તેનું કારણ.

આચાર્ય વિજયરામચંદ્રસૂરિશ્ચે વેધના નિર્ણયને સ્વીકારી તેના પ્રચારાર્થે હજારોની સંખ્યામાં તેની નકલો છાપી પ્રુખ પ્રચાર કર્યો. પરંતુ તે નિર્ણય છાપવાતાં શરૂઆતનો 'સંક્ષેપ નિર્ણય' કે તેનું બાપાન્તર ન છપાવ્યું. સૂક્ષ્મદષ્ટિથી નહિ જોનારને જોમજ લાગે કે આગળ પાછળનું લખાણ એક હોવાથી પાછળનું લખાણ છપાવ્યું અને આગળનું નહિ છપાવ્યું હોય પરંતુ જલ્પવટથી તપાસતાં તે નહિ છપાવવામા આચાર્ય વિજયરામચંદ્રસૂરિશ્ચની આ નિર્ણયમાં ઘાતમેય છે તે સ્પષ્ટ જણાવે છે.

૧ શરૂઆતમાં 'સંક્ષેપ નિર્ણય' અને પછી વિસ્તારથી નિર્ણય આપ્યા પછી ફરી સંક્ષેપ નિર્ણય આપ્યો તેનું કારણ આ વિજયરામચંદ્રસૂરિશ્ચને લાગ્યું કે કલ્યાણક સંજોગોના મતભેદનો પ્રુલાગો તો કોઈ જગ્યાએ થતો નથી માટે કલ્યાણકની વાત આપવી જોઈએ તેવા આશયથી ડા. પી. એલ. વેધને દબાણ

હરી 'નિગમન નિર્ણય'ના ડેડીઝ તળે પાછળ ફરી સંક્ષેપ નાંખ્યો અને તેમાં 'કલ્યાણકાવીન્યપિ સિદ્ધાંતપ્રોક્તાયમેવાનુષ્ટેયામોતિ સ્તિપચેડવ્યયમેવ વ્યાપઃ પ્રવો-
ક્તવ્યઃ' આ પંક્તિ ઉમેરી આગળના સંક્ષેપનું અક્ષરે અક્ષર લખાણ નાંખ્યું.
અમારૂં તો હૃદયછે માનવું છે કે પાના ૨૨ સુધી પ્રથમ નિર્ણય છપાયો હતો,
પરંતુ આ વિજયરામચંદ્રસૂરિજીએ પોતાની ઘાલમેલની અધુરાશ ટાળવા પાતું
૨૨-૨૩-૨૪ નું લખાણ લખક કરવા પાના ૨૧-૨૨-૨૩-૨૪ છપાવ્યું આ
વાત સંસ્કૃત નિર્ણયના પાના ૨૦ ના કાગળ ટાઈપ છપાઈ અને પાના ૨૧-૨૨ ના
કાગળ અને ટાઈપ છપાઈ વિગેરેના અંતરથી સ્પષ્ટ સમગ્રતય તેમ છે

૨ 'પાપાઃ સર્વેષામ્ કલિતાઃ' એ ન્યાયે આઠ વિજયરામચંદ્રસૂરિજીએ છપા-
વેલ પ્રથમના નિર્ણયપત્રમાં આગળનો 'સંક્ષેપ નિર્ણય' નથી આપ્યો તેજ
પુરવાર હરે છે કે 'સંક્ષેપ નિર્ણય'ની ત્રુટિ ટાળવા 'નિગમન નિર્ણય' ના નામે
હસ્તાણુકની પંક્તિ ઉમેરાવી સંક્ષેપ નિર્ણય ફરી રજુ કરનાર આઠ વિજયરામચંદ્ર-
સૂરિજી પોતેજ છે.

૩ વીરથાસન પત્રમાં 'સંક્ષેપ નિર્ણય' રજુ કરતાં હસ્તાણુકની વાતને રજૂ
કરાય છે. તેથી સ્પષ્ટ થાય છે કે આ ભેદ તેમની સમજપૂર્વકનો છે.

૪ ઇંગ્લીશ કોપી જે સંસ્કૃત ઉપરથી ઇંગ્લીશમાં કરી વેધે કરેલ છે. તેમાં
અને સંસ્કૃતમાં અનેક ફેરફારો છે એ પણ જણાવે છે કે વિજયરામચંદ્રસૂરિ-
જીએ પાછળથી ફરેલ ઘાલમેલ ઇંગ્લીશ ભાષાંતરમાં ઉમેરાવા પામી નથી

સંક્ષેપ કેને કહેવો ? મણ વાર સંક્ષેપ રજુ કરવાનાં કારણો.

વેદ મહાશયે આ સંસ્કૃત નિર્ણયના ૫. ૭ ઉપર કથ વિવાદપદોનો
સંક્ષેપ નિર્ણય આપ્યો છે તેમાં ૧૫ પંક્તિઓ થકી છે જ્યારે આ સંક્ષેપ
નિર્ણયમાં ૭૦ લીટીઓ થકીવામાં આવેલ છે, તો ૧૫ લીટીને સંક્ષેપ કહેવો
કે આ ૭૦ લીટીના લખાણને સંક્ષેપ કહેવું ?

વિવાદની નિગત અગર સમાધાનના કાર્ય વિના શરૂઆતમાં સંક્ષેપ નિર્ણય
આપવો તે બદ્ધામહતા વિના ન બને. અથવા કોઈની પ્રેરણાએ સ્વયંબુદ્ધિ ન
મલાવવાની હોય ત્યારેજ આનું બને. પોતાના પક્ષમાં નિર્ણય લાવવા મથનાર
માણસે નિર્ણયકારને પોતાનો કાર્ય પછી ભેગડે તેવડે દોરે પાકું કરવા આપા
ત્રણ ત્રણ સંક્ષેપ નિર્ણય વિચારું તો નિર્ણય અને કોઈપણ વસ્તુ કે પુરાવા રજુ
કર્તા વિના નિર્ણય આપવાનું સ્વયંબલ છે. આ પ્રમાણે કરવાનાં કારણો નીચે
પ્રમાણે છે—

૧ મણ પ્રતિપક્ષ રજુ કરવાપૂર્વક અને તેની દલીલો રજુ કરવાપૂર્વક
પોતાની માન્યતાનું ચર્ચન કરવું તેનું નિર્ણયકારને વજાવવામાં દેરાનાર વ્યક્તિને
ભય લાગ્યો છે. તેને લાગ્યું છે કે વસ્તુ અસ્ત્ય હોવાથી તેનું એરદાર નિરસન

નહિ થાય અને તેથી આપોઆપ નિર્ણયનું લખાણ જોડાણતા ખતાવશે માટે પક્ષ પ્રતિપક્ષ આપવાની જરૂર નથી તેમ જણાવી નિર્ણયકાર પાસે પક્ષ પ્રતિપક્ષની હલીલો સુધાવી નથી.

૨ ગમે તેવું કરવામાં આવ્યું છતાં લખાણ દેખીલાજતાણું થયું છે તેથી આમા કયા પક્ષનો જય અને પરાજય તેવું સ્પષ્ટ થાય માટે હુકાવમાં પણ જણાવ્યું કે જેથી કહી શકાય કે આ પ્રમાણે અમારો જય છે.

૩ લાંબી લાંબી ચર્ચા કોણ બુઝે છે માટે જનતામાં પ્રચારના થાય આથી સંક્ષેપ નિર્ણય લખાવ્યો છે. આ ઉપરાંત બીજાં પણ ઘણાં કારણો સંભવે છે.

૪. વેદો વળુ કરેલ હસ સુદા અને તેનો સંક્ષેપ જવાબ 'મધ્યસ્થનિર્ણયપત્ર' એ હેડિંગતળે બાંધેલા વિસ્તૃત નિર્ણયમાં રજુ કરવામાં આવ્યા છે. જ્યારે સંક્ષેપ નિર્ણયમાં નિર્ણય આપનારો આપનામાં આવ્યો છે. હવે અહિં શ્રી વેદો ૩૪ સુદા ઉપરથી તારવેલ હસ વિવાહપદો, આ વિવાહપદોનો મધ્યસ્થ આપેલ અતિ સંક્ષિપ્ત જવાબ અને સંક્ષેપ નિર્ણય આ ત્રણે પરસ્પર કેટલા ગાથા અસંગત છે તે નીચે દર્શાવીએ છીએ.

૩૪ સુદા ઉપરથી મધ્યસ્થે રજુ કરેલ હસ વિવાહપદ.	મધ્યસ્થેનીય નિર્ણયને કદો તેમનો આપેલ સંક્ષેપ નિર્ણય.	વાસ્તવિક વિવાહપદ છે કે નહિ.
૧ અભારસુધીની પરંપરાથી મળી આવતું જૈન દિપાણુ છે અહીં અને તેનો અગુટ પરંપરાથી સંપ ઉપયોગ કરે છે.	જૈન સંપમાં સિદ્ધાંત દિપાણુનો પ્રચાર નથી. એ દિપાણુ વ્યુત્પિત છે.	આમા બન્ને આચાર્યોને વિવાહજ નથી. બન્ને માને છે કે જૈન દિપાણુ વિચ્છેદ યથું છે.

સંક્ષેપ નિર્ણયમા મધ્યસ્થે રજુ કરેલ વિગત	વિશેષ
જૈન સંપે લોકિક મોક્ષાત્તમાં માર્ગપ્રસંગનો ઉપયોગ કરવો જૈન દિપાણુ પ્રવર્તેવાનું સક્રમ ન હોવાથી જૈન સંપ અત્યારે સ્વીકારી શકે તેમ નથી.	જૈન સંપે તેમને નિર્ણય કરવાનું સોંપ્યું નથી કે જૈન સંપે શું કરવું નિર્ણય કરવાનું કાર્ય એ આચાર્યે મોખેલ છે.

આ રીતે ડૉ. પી. એલ. વૈદના નિર્ણયપત્રમાં અનેક હાથ કરેલા હોવાથી પરસ્પર અસંગત ત્રણ ત્રણ સંક્ષેપ નિર્ણયો દાખલ થયા છે. તેમજ જે વસ્તુમાં કોઈને સુદલ વિવાહ નથી તેવી વસ્તુનું પિંટ પેપણુ કરાયું છે.

(ત્યાર થઈ રહેલ સુલસતી સંક્ષિપ્ત સમાલોચનામાંથી)

શાસ્ત્રાનુલક્ષી પરંપરાને અનુસરનાર મુનિસમુદાયો.

સાધુ સાધ્વી શ્રાવક અને શ્રાવિકાદ્વય અતુર્વિધસંવર્માં સાધુ મહારાજ અગ્રગણ્ય છે. આ સાધુ મહારાજો ધર્મના પ્રેરક નિયામક અને રક્ષક હોવાથી તેમને અનુસરી ખીલત ત્રણવર્ગ ધર્મરાધન કરે છે, વિદ્યમાન મુનિ સંસ્થામાં 'વિજય' 'સાગર' અને 'મુનિ' નામથી અંકિત મુનિઓ છે. આ ત્રણે નામથી અંકિત મુનિઓ તેઓના પૂર્વપુરુષો ટીખણાની ખીજ, પાંચમ, આઠમ, અગિયારમ અને બીસમી ક્ષયવૃદ્ધિએ એકમ બોધ સાતમ દસમ અને તેરસની તેમજ પૂનમ અમાસની ક્ષયવૃદ્ધિએ તેરસની ક્ષયવૃદ્ધિ જેન આગમ કૈનશાસ્ત્ર અને પરંપરાથી કલ્પતા હતા તે પ્રમાણે એકઠો વર્ષથી કરે છે. સ. ૧૬૬૨ ની સાલ પછીથી 'વિજય' નામથી અંકિત સાધુઓના ૪૪ સમુદાયોમાંથી પૂ. આ. સિદ્ધિ-સૂરિશ મહારાજનો સમુદાય, પૂ. આ. હળ્દિસૂરીશ્વરશ મહારાજનો સમુદાય અને પૂ. આચાર્ય વિજયદાનસૂરિશ મહારાજનો સમુદાય સાતવિદિત પૂર્વ પુરુષોના આચરણથી વિરુદ્ધ આરાધનાના પંચાંગમાં પણ પરંતિથિની ક્ષયવૃદ્ધિ કરે છે.

આથી હાલના વિદ્યમાન 'સાગર' 'વિમળ' અને 'મુનિ' નામથી અંકિત સર્વ સાધુઓ અને વિજય નામથી અંકિત સાધુઓના ત્રણ સિવાય ૪૧ મુનિ સમુદાયો શાસ્ત્રાનુલક્ષી પરંપરા પ્રમાણે આરાધન કરે છે.

આજના વિજય, વિમળ અને સાગર નામના સર્વ સાધુઓ તપાગમ્જની પદ્મી પાટે પરમ પૂજ્ય આચાર્યશ્રી આનંદવિમળમૂરીશ્વરશ મહારાજે મળે છે. આ. પૂ. આ. આનંદવિમળસૂરિશ મહારાજ પર્વક્ષયવૃદ્ધિએ પૂર્વ અપર્વ ક્ષયવૃદ્ધિ કલ્પતા હતા તેના અનેક આધારો સાચોમાં મળે છે. તેમજ આજના સર્વ મુનિ સમુદાયો 'દેવસુર તપાગમ્જ સમાચારી'ને ખાજનાગ છે. અને દેવસુર સમાચારી પર્વક્ષયવૃદ્ધિએ પૂર્વ અપર્વ ક્ષયવૃદ્ધિ કરવાની છે તે ખુબજ પ્રસિદ્ધ છે.

શાસ્ત્રાનુલક્ષી પરંપરા પ્રમાણે આરાધનાર પૂર્વ અને વિદ્યમાન મુનિ સમુદાયો.

“મ. ૧૫૧ માં આનંદવિમળમૂરીશ્વરશ મહારાજે આવળ સં. ૧૫ ની રૂઢિએ ૧૩ ની રૂઢિ કરી હતી. અને જણે આગા આગા હતી.” (સાચી પૂગા ૧૫ ૪ દેવસાચક દિવ્ય ચરોવિનય)

પરમપૂજ્ય સુરિસમ્રાટ્ આચાર્યદેવ વિજયનેમિસૂરીશ્વરજી મહારાજ

જેઓની કુનેદભરી દ્રષ્ટિથી સ ૧૯૯૨ માં પુ આચાર્ય વિજયમિહિરૂરીશ્વરજી મહારાજ બાદિ સહિત સમગ્ર રાજનગરે જ્યાં સ ૪ ને મીવારે સંવત્ ૭૪૧ મરી શાસ્ત્રા કુમહી પરપગે આમરી હતી સ ૧૯૯૩ માં જેઓએ વિજયપરમયદ્વિગ્નિએ ઠાકા કરેલ પર્વશયગદ્ધિના જનકાના નિઝાન માટે પૂર્ણ વહેમત દહાપી જામનગરથી વજરળી વિદાર થી હતો અને જળ્યાબ્ધ ૯૫ કે 'જોકે પણ નરકથી મુખ્ય સામરાનદ્યુતિ અને તેમના મ દગાર નદનસુતિ તથા લાવણ્યસુતિ નહેજે' પરંતુ ગયો માટે ધાયેત મુગદા ઉપર આ વિજયશમયદ્વિગ્નિ આની મહીઓ નહિ આવી શકે થી તે ગર્ભાની પનાવટ ચર્ચ રાકી નહોતી મગાજશાલિની પૂર્ણ જખના રાખનાર આ વયોદૃઢ પ્રભાવક સૂરીશ્વરજી મહારાજ માગ્ધાનુનદી પરપગે મુગ્ધ જીવત પાચમ વિગેરે પચકાવટદિ પ્રયમે પૂર્વ અપર્વ નિષિની અને પૂન્ય અગસની ક્ષયદ્ધિ પ્રસમે તે સની ક્ષયદ્ધિ દરે તે અને શાસનની શાનિમાટે કાનપરિભુગિની પ્રતીક્ષા કરી ન્લા એ આગની ધિમ નિમનાને મિરાવવા ખલાવમા પશ્વ તેમજે હૃદયગર્ભે કાગે આપ્યો હતો પરંતુ આ વિજયશમયદ્વિગ્નિના આગ્રહે પરિભ્રમ આવી શક્ય નથી

પરમપૂજ્ય માતાસ્મરણીય આચાર્યદેવ વિજય
નેમિસુરીશ્વરજી મહારાજ અને તેઓનો સમુદાય

૧. પ. પ. આચાર્યદેવ વિજયનેમિસુરીશ્વરજી મહારાજ
૨. પ. આ. વિજય દર્શનસુરિજી મહારાજ.
૩. પ. આ. વિજયોદયસુરિજી મહારાજ.
૪. પ. આ. વિજય નંદનસુરિજી મહારાજ
૫. પ. આ. વિજય વિજાનંદસુરિજી મહારાજ.
૬. પ. આ. વિજય જગદસુરિજી મહારાજ.
૭. પ. આ. વિજયગચ્છનસુરિજી મહારાજ
૮. પ. આ. વિજય ધાવપ્રસન્નજી મહારાજ
૯. પ. શ્રી. કુતુરવિજયજી મણિવર.

पक्ष. विनयदानसूति

पक्ष. अद्वितियस्य

६५ पं. इवाविभज्य अक्षराभनोऽ समुदाय

६७ पं. द्विभतविभज्य गच्छिवर, ६८. पं. रंविभज्य गच्छिवर,
पं. महेन्द्रविभज्य गच्छिवर, पं. रंविभज्य गच्छिवर विगरे
समभ विभज्य संप्रदायस्य साक्ष्य साधनीम्नि

पक्ष. आभार आद्याक प्रतिमोक्ष विनयदीप्तसुरि अक्षराभन.

पक्ष. विनयसेनसुरि वि. श्रुतिविनय वि. कथाविनय वि. अक्षविनयसुरि वि. सत्तयागर वि. विनयविनय

पं. धामविनय पं. धामविनय वि. न्यायसगर वि. न्यायसगर

६९. विनयसेनसुरि वि. विनयविनयसुरि वि. सत्तयागर वि. न्यायसगर वि. न्यायसगर

विनयसिद्धसुरि

वि. न्यायसगर वि. न्यायसगर

पं. सत्तयागर

पं. सत्तयागर

पं. सत्तयागर

न्यायसगर

न्यायसगर

न्यायसगर

न्यायसगर

न्यायसगर

૭૧. મદદોવિજય	ઉત્તોત્તિવિજય	ક. વીરવિજયજી	ગ. કાન્તિવિજયજી	જયવિજયજી	અમરવિજય
	૭૨. આ. કસ્તુરસરિ	૭૩. આ. વિજયદાસસરિ	૭૪. પુણ્યવિજય, મુસુવિજય, કપુરવિજય		ચતુરવિજય વિગેરે.
		૭૫. આ. કસ્તુરસરિ	૭૬. આ. કસ્તુરસરિ		
		૭૭. આ. કસ્તુરસરિ	૭૮. આ. કસ્તુરસરિ		
		૭૯. આ. કસ્તુરસરિ	૮૦. આ. કસ્તુરસરિ		
		૮૧. આ. કસ્તુરસરિ	૮૨. આ. કસ્તુરસરિ		
		૮૩. આ. કસ્તુરસરિ	૮૪. આ. કસ્તુરસરિ		
		૮૫. આ. કસ્તુરસરિ	૮૬. આ. કસ્તુરસરિ		
		૮૭. આ. કસ્તુરસરિ	૮૮. આ. કસ્તુરસરિ		
		૮૯. આ. કસ્તુરસરિ	૯૦. આ. કસ્તુરસરિ		
		૯૧. આ. કસ્તુરસરિ	૯૨. આ. કસ્તુરસરિ		
		૯૩. આ. કસ્તુરસરિ	૯૪. આ. કસ્તુરસરિ		
		૯૫. આ. કસ્તુરસરિ	૯૬. આ. કસ્તુરસરિ		
		૯૭. આ. કસ્તુરસરિ	૯૮. આ. કસ્તુરસરિ		
		૯૯. આ. કસ્તુરસરિ	૧૦૦. આ. કસ્તુરસરિ		

૭૨. આ. કસ્તુરસરિ

જયવિજયસરિ, કાન્તિસરિ, ક. સિદ્ધિપ્રિય, હીરપ્રિય, કાન્તિપ્રિય વિગેરે.

તા. ૨૮-૬૫૨ જયવિજય પૂર્વ અને આજના વિજયનંદ સુદર્શી શાસ્ત્ર અને પરંપરાસુદર્શી ટિપ્પણના પર્વધયધિક્ષિએ પૂર્વ અર્પણ સમયે દેવસુર સમાચારી સુલભ પર્વસાધન કરનારા છે.

૫. પૂ. આચાર્યદેવ વિજયવલ્લભમૂર્તિસ્વરજ મહારાજ તથા તેઓના સમુદાય.

સ. ૧૯૬૨માં મૌ પ્રથમ જૈન યત્રમાં જેઓએ શાસ્ત્રાનુસારી પરંપરા મુજબ રતીવારે મવગ્ધરી કરવાનું અને જૈનરીતિ મુજબ પર્વદાયવદ્દિ ન થાય તે બદલેર કરી પર્વદાયવદ્દિ કરનાર વિજયરામચંદ્રમુનિજીને અલગ પાડ્યા છે.

૬. જે. પરમપૂજ્ય આ વિજય વલ્લભમૂર્તિસ્વરજ મહારાજ.

૨. પૂજ્ય આ વિજય ઉપાસકરિજ મહારાજ.

૧. પૂ. આ વિજય લલિતમુનિજ મહારાજ.

૩. પૂ. આ. વિજય કનુચ્છરિજ મહારાજ.

૪. પૂ. આ. વિજયવિદ્યાલુચરિજ મહારાજ.

પરમપૂજ્ય તીર્થોદ્ધારક આચાર્યદેવ વિજયનીતિસૂરીશ્વરજી
મહારાજના શિષ્ય વિજયહરપંસૂરીશ્વરજી
મહારાજનો અભિપ્રાય

આચાર્યશ્રી આનંદવિમળસૂરિ મહારાજજી તેમજ એમની પહેલાંના ગચ્છ-
નાયકોએ પર્વતિયિનો ક્ષય માનેલ નથી. પર્વતિયિ પહેલાંની તિયિ જે માનેલી
છે અને ક્ષય પણ પર્વતિયિ પહેલાંની અપર્વતિયિનો જ માનેલ છે હાખલા
તરીકે ઘોઘ્યને! ક્ષય હોય તો તેરસનો ક્ષય સ્વીકારાય છે. — —

ખૂણીયાથી બહાર પડેલ અણુ'ન પતાકામાં ગચ્છનાયક વિજયપ્રભસૂરિના શિષ્ય
મહામહોપાધ્યાય મેઘવિજયગણિએ આક્રમના ક્ષયે સાતમનો ક્ષય માની સાતમને
જ આક્રમ માની આક્રમનું કાર્ય કરવાનું બતાવેલું છે. ગચ્છનાયકોનું ફરમાવ
કોર્ટના ફેસલા કરતાં વધુ ગણાય એટલે ગચ્છનાયકોના કાર્યથી પ્રામાણિક
સિદ્ધાંત પ્રમાણ વિના જુઠા પઠાયજ નહિ.

મહાકવિયોદ્ધારક પૂ. પ. સત્યવિજયજીગણિવર ગાદિ પૂર્વ પુરોહીની શાસ્ત્ર-
નુકૂળી પરંપરા મુજબ દીપજ્વામાં બીજ પાંચમ આક્રમ અગિઆરસ અને ચીઠ-
શની ક્ષયવૃદ્ધિ પ્રસંગે એકમ, ચાથ, સાતમ, દસમ અને તેરસની ક્ષયવૃદ્ધિ
તેમજ દીપજ્વામાં પૂનમ અમામની ક્ષયવૃદ્ધિ હોય તો તેરસની ક્ષયવૃદ્ધિરૂપ
પર્વંધવશ્યાની દોરવણી એકઠે વર્ષથી ઢાલેલાના ઉપાશ્રયે આપવામાં આવે છે
અને તે મુજબ અવિચિન્ન રીતે કૈનસંધ્યામાં પર્વંધવશ્યા થતી હતી. સં
૧૬૬૨ પછી નવીન ત્રિયમનવાળા કૈનેતર પંચાંગ પ્રમાણે પદ્મીમાં દીવસની
સંધ્યા અને ગહમામિમાં તથા સંવચ્છરીમાં માસ તથા પક્ષની સંધ્યા
મિથ્યામૃતના કારણે બોલવા માનતા નથી. તે રીતે પચાંચમાં બીજ, પાંચમ,
આક્રમ, અગિઆરસ અને ચીઠસની ક્ષયવૃદ્ધિ પ્રસંગે મિથ્યામૃતને કારણે બીજ
પાંચમ આક્રમ અગિઆરસની ક્ષયવૃદ્ધિ કરવી ન જોઈએ છતાં તેઓ કરે છે.
આ રીતે મિથ્યામૃતને અવગણી પંચાંગ પ્રમાણે પર્વંધવ વૃદ્ધિ કરનાર
નવીન ત્રિયમનવાળાઓને કૈન આગમ અને કૈનશાસ્ત્રનો આદર શી રીતે
રહેલો ગણાય ?

જનપાલ.

વિજયહરપંસૂરિ

સં. ૨૦૦૦ આશ્વિ ૧૬ ૧૧

પરમપૂજ્ય આચાર્યદેવ મહાદ્વિસાગરસૂરિજી મહારાજ

અગાસી પૂર્વપુરુષ પૂ. સાવનતિ નિમાગરજી મહારાજ પૂ.
 બ્રહ્મિસાગર-સૂરિજી મહારાજ, પૂ. આત્માગરજી મહારાજ, તથા પૂ.
 મુલમુદ્ગ મહારાજ વિએરે પૂર્વે વિદ્યાન અને સાસનદાત્રવાળા
 હતા, તેઓએ ડાહ્યાની પર્વતિયિની કાવચદિએ પૂર્વેની અપર્વ-
 તિયિની કાવચદિ કરી છ તેને આજે જલ્લવ ની કાચે જો જ. નથી.

સ્વ. પ. યુ. યોગનિહં આચાર્યદેવ
બુદ્ધિમાગરસૌરિશ્વરલ મહારાજ

સ્વ. પ. યુ. આચાર્યદેવ અલતસાગર-
સૌરિલ મહારાજ

જેણાં દિલ્હી બ્યાબાનાં અને યોગનિહં જનાં જોવાનાં મનમાં દીક્ષાગ્રાજનાં દીપચૂની પદ' કાચરહિએ પદ' અપદ' નિધિ,
કરી શાબ્દાનુબંધી પદ' પદ'ને અનુપદ'થી

જેનોનો તિથિચર્યાનો ઝઘડો. ઓ જયસિંહસૂરી
મહારાજ શું કહે છે ?

માસરરોઠ

તિથિચર્યાના અર્થે પ્રત્યેક પૂજ્ય આચાર્યોની સંમતિ શ્રીમાન્ શેઠ કરતુર-
ભાઈ લાલભાઈએ લીધી હોય તેવું દેખાતું નથી કારણકે અત્રે ધીરાજતા
જૈનાચાર્ય જૈનશરણ, તિથિચર્યાના મહોદધિ આચાર્યશાસ્ત્ર તત્ત્વજ્ઞાની શ્રીમાન
જૈનાચાર્યશ્રી ૧૦૦૮ શ્રી જયસિંહસૂરીશ્વરજી મહારાજને રૂબરૂમાં પુછતાં તેઓ
પણ કહે છે કે અમારી સંમતિ કોઈએ લીધી નથી જેથી તિથિચર્યાના અર્થે
અમે તે વ્યક્તિગત નિવેદન બહાર પાડે પણ પુરાણી પરંપરા ચાલતી આવે છે
અને પૂર્વાચાર્યો કરતા આવેલ છે તે જ તિથિ અમે તો માન્ય કરવાના છીએ
કારણ જે આ પંથમહાળમાં કોઈ એવા જ્ઞાની પુરૂષ નથી કે 'સત્ય' પ્રકાસો
આપી શકે

તિથિચર્યાના અર્થે કોઈને પણ રૂબરૂમાં નાહવિવાદ કરવો હોય અથવા
કોઈપણ પુછતું હોય તો અત્રે ધીરાજતા જૈનાચાર્ય આચાર્ય મહારાજશ્રી જય-
સિંહસૂરીશ્વરજી મહારાજ તૈયાર છે. વિરોધમાં આચાર્ય મહારાજશ્રી કહે છે કે
જ્યાંસુધી સકલ સંઘ ભેગો થઈ કોઈપણ પ્રકાસો કરે નહિ ત્યાં સુધી વ્યક્તિ-
ગત કરેલું કંઈ પણ કોઈ માન્ય રાખવો નહિ.

(મુંબઈ સમાચાર તા. ૬ એપ્રિલ ૧૯૪૩ પાનું ૫)

(૬)

મહાન્ તપસ્વી રવિસાગરજી મહારાજની પરંપરામાં ધ્યેય
પૂ. યોગાનંદ સુદ્ધિસાગરસૂરીશ્વરજી મહારાજના શિષ્ય
પૂ. આચાર્યદેવ સુદ્ધિસાગરસૂરિજીનો અભિપ્રાય.

શ્રી જૈન તપામંત્ર સહ સેકંદો જર્જી જૈનશાસ્ત્રો અને તેને અનુસરતી
જૈન પરંપરા પ્રમાણે બાર પર્વતિથિની અખંડ આરાધના કરે છે. જ્યારે દીપ્પ-
ળામાં પીજ, પાંચગ, આઠમ, અગિયારમ અને ચોટંગની ક્ષયવૃદ્ધિ આવે ત્યારે
એકમ, ચોથ, સાતમ, દશમ અને તેરમની ક્ષયવૃદ્ધિ કરવામાં આવે છે, અને
પૂનમ અમાસની ક્ષયવૃદ્ધિએ તેરમની ક્ષયવૃદ્ધિ કરવામાં આવે છે. આ પ્રમાણેની
આરાધનાની રીતિને અનુસરી આપણાં જૈનપંથાગો તૈયાર કરવામાં આવે છે,
તેમાં કોઈ દિવસ પર્વતિથિની ક્ષયવૃદ્ધિ હોતી નથી.

પરમપૂજ્ય કિયોદ્ધારક નેમસાગરજી મહારાજ તંબા પરમપૂજ્ય મહાન્

તપસવી રત્નિસાગરેણ મં ૦ તથા પરમપૂજ્ય પરમહિયાયોગી સુખસાગરેણ
મં ૦ તથા પરમપૂજ્ય અધ્યાત્મદિવાકર યોગનિષ્ઠ શુદ્ધિસાગરેણ મં ૦ એ સર્વ
અમારા પરમપૂજ્ય શુદ્ધો તથા પરમપૂજ્ય મહિવિજયેણ, પરમ પૂજ્ય
પં. પદ્મવિજયેણ, પરમપૂજ્ય પં. વીરવિજયેણ વિગેરે પૂર્વપુરૂષો જે પરમ
સુવિદિત અને જ્ઞાની હતા તે મહાપુરૂષો જૈનશાસ્ત્રો અને તકતુસારી પૂર્વકાલીન
પરંપરાના શુદ્ધ આરાધક હતા અને તેઓ જે રીતે પર્વારાધન કરતા હતા
તે, પ્રમાણેની અર્ખાંડ પર્વારાધનની રીતિ આજે પણ ચાલી આવે છે. તેમ
પ્રાચીન રીતિશુદ્ધિ પર્વારાધન કરવું તે સકળસંયોગે શ્રેયસ્કર છે. જોગ અમાર
દૃઢ માનવું છે.

માણસા.

તા. ૧૭-૬-૪૩,

લી

મહિસાગર ૯ પોતે

(૭)

પૂ. શુદ્ધિવિજયેણ (શુદ્ધિચંદ્રેણ મહારાજ) મહારાજ, પૂ. વિજય-
ધર્મસૂરીશ્વરેણ મહારાજ, વિગેરે પર્વારાધન શી રીતે કરતા હતા
તે, જણાવવા પૂર્વકનો વિજય લક્ષિતસૂરીશ્વરેણ મહારાજનો અભિપ્રાય

દેવશુદ્ધિ લક્ષિતકારક, સમીપુરાગી, મુશ્લાયક પં. મહત્વાલ અવેશવંદ જોગ
ધર્મજ્ઞાન, વાંચ્યો.

પર્વતિથિ વિષયક અમારો અભિપ્રાય નીચે મુજબ છે. તે જણશે. પૂર્વ-
ચાયોગી રીતિ પ્રમાણે પરમપૂજ્ય સૌરાષ્ટ્ર દેશેષ્વરકારક મહા પ્રતાપી પ્રાત.શમર-
ણીય શુદ્ધિવિજયેણ (શુદ્ધિચંદ્રેણ) મહારાજ સાહેબ તથા અમારા પૂજ્ય શુદ્ધ
મહારાજ શ્રી વિજયધર્મસૂરીશ્વરેણ મહારાજ સાહેબ જૈન આગમ, જૈનશાસ્ત્ર
અને પદ્મપાંચ મુજબ “ બીજ પાચમ આઠમ અગ્નિઆરસ અને ચીદશરૂપ એક-
વહી પર્વતિથિની ટીપણીની હયવૃદ્ધિના પ્રસંગે આરાધનાના પંચાંગમાં એકમ
શોધ શાતગ દશમ અને તેરસની હયવૃદ્ધિ તેમજ પૂનમ અમાસ આદિ જોડીયા
પર્વતિથિના ટીપણીની હયવૃદ્ધિના પ્રસંગે આરાધનાના પંચાંગમાં તેરસની હય-
વૃદ્ધિ કરતા હતા તેમ પ્રમાણે અને કરીએ છીએ અને કરવું તેવો અમારો
અભિપ્રાય છે. પ્રભુ આગાધારી શ્રી ગુરુવિંધ મંત્રે જેમ આપણા પૂર્વાચાર્યો ખાર
પર્વતિથિને અર્ખાંડ રાખીને આરાધના કરતા આવ્યા ॥ તેમ શાસ્ત્ર અને પર-
પરા અનુસાર ખાર પર્વતિથિઓને અર્ખાંડ રાખીને તેનું આરાધન કરવું અને
અને સકળ શ્રી સંધને પણ જળાવીએ છીએ કે તેમ કરવું સર્વ રીતે શ્રેયસ્કર ॥

અમદાવાદ. ગાદપુર, મંગળપારંખનો ઉપાધ્યય

વિજયલક્ષિતસૂરિના

ગિ. સં. ૨૦૦૧ ના પ્રથમ જેન મુદ ૧૩

ધર્મજ્ઞાન

પ. પૂ. આચાર્યદેવ વિજય- મોહનસૂરિષ મહારાજ

પ. પૂ. આચાર્યદેવ વિજય- પ્રતાપસૂરિષ મહારાજ

મં ૧૯૯૩ માં ગજોહાટથી સુવચ્છરી પર્વની વ્યવસ્થા મટે દેવગીર્ણ બહાર પા
દત્ત ને પ્રાર્થન પૂર ૮૮-૮૯ માં વ્યાપવાના વ્યાખ્ય છે. તદુપરાંત અઘાપિ પર્ગત ન
તિથિમનનો વિશેષ વ્યાખ્યાનના અને હપમેશ દારા સનત રીતે કરી રજા છે.

પ. પૂ. દેવવિજયષ મહારાજ. પ. પૂ. આ. દિમાયજસૂરિષ મહારાજ

જમદગુર વિજયર્ષીરક્ષરિષના સિપ્પ નિતરવિજયષની -પદપરંપરામાં ધરેલ પૂ
દેવવિજયષ મહારાજના સિપ્પ પૂ. આ દિમાયજસૂરિષ મહારાજ પેતાના ગુરુદેવની પે
મારવાડમાં સાન્માનુવક્ષી પરપગ મુજબ રીપજાની પર્વદાયણદિએ પૂર્વ અપર્વ મપર
કરી કરાવી સાન્માનુવક્ષી પર્વપગનું રક્ષણ કરી રજા છે.

જૈન સમાજને જમણામાં નાંખી ચાલી આવતી તપાગંધની શાસ્ત્રીય અનિ-
શ્ચિત્ત પરપરાનો લોપ કરી રહ્યો છે તેથી જૈનજનતાએ સાવધ રહેવું.

વિજયપ્રતાપસૂરિ

(૧૦)

૫. સુદ્ધિવિજયણ [બુદેરાયણ મહારાજ] પરમપૂજ્ય વિજયા-
નંદસૂરીશ્વરણ મહારાજ વિગેરે પર્વતિથિની આરાધના શીરીતે
કરતા હતા તે જણાવવા સાથેનો પરમપૂજ્ય આચાર્યદેવ વિજય
વલ્લભસૂરિણ મહારાજના શિષ્ય વિજયોમંગસૂરિણનો અભિપ્રાય

શુ. અમદાવાદ શાહપુર મંગલપારેખનો આચો, જૈન ઉપાધ્યય તા. ૧૫-૩-૪૫

અમારા પરમપૂજ્ય યોગીરાજ શ્રી સુદ્ધિવિજયણ મહારાજ (બુદેરાયણ
મં) તથા શ્રીમદ્ વિજયાનંદસૂરીશ્વરણ મહારાજ સાહેબના પરિવાર તથા
તેમના પટ્ટધર આચાર્ય શ્રીમદ્ વિજયવલ્લભસૂરીશ્વરણ મહારાજ આદિ પર્વ-
તિથિનું આરાધન જૈનઆગમ, જૈનશાસ્ત્ર અને પૂર્વાચાર્યની પરંપરાનુસારે દિપ-
ણામાં ખીજ, પાંચમ, આઠમ, અગિઆરસ અને ચઠ્ઠસની હયવૃદ્ધિ હોય તો
એકમ, બોય, સાતમ, દસમ અને તેરસની હયવૃદ્ધિ અને પૂનમ અમાસની
હયવૃદ્ધિએ તેરસની હયવૃદ્ધિ કરતા આવ્યા છે. પર્વતિથિનો હય તથા વૃદ્ધિ
આજ સુખી કેદરિણ આચાર્યે કરી નથી. અમે પણ આ સાચોજન શુદ્ધ
પરંપરાથી પર્વતિથિનું આરાધન કરીએ છીએ જો- શાસ્ત્રસમ્મત છે, અમે સર્વ
સંધને આ પ્રમાણે પર્વતિથિ આગમન કરવા માટે બસામણ કરીએ છીએ. એ
અમારો અભિપ્રાય ■

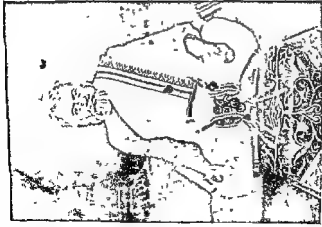
‘દા: વિજયક્રમંગસૂરિ

(૧૧)

પરમપૂજ્ય પં. ધર્મવિજય મહારાજના (દહેલાવાળાના) શિષ્ય
પરમ પૂજ્ય આચાર્યદેવ વિજયસૂરેન્દ્રસૂરિણનો અભિપ્રાય

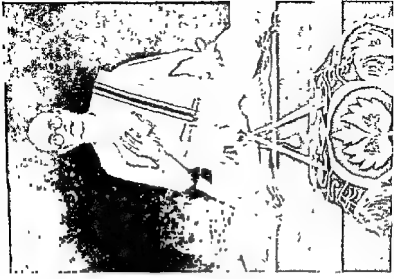
જૈન આગમ, શાસ્ત્ર અને પરંપરા મુજબ ખીજ પાંચમ આઠમ અગિઆ
રસ અને ચૌદસની મિષ્ણામાં હય વૃદ્ધિ હોય ત્યાં એકમ નોય સાતમ દસમ
તેરસની હયવૃદ્ધિ અને પૂનમ અમાસની હય વૃદ્ધિ પ્રમુખે તેરસની હય વૃદ્ધિ
જૈન સંપ્રદાય નેકરે કર્યાં ચાય છે

૫. પં. સયવિજયમણિવર, ૫. કપુરવિજયવટ નણિવર, પં. સમા-
વિજયવટ નણિવર, ૫. દનવિજયવટ નણિવર, ૫. દનમવિજયવટ નણિવર,
૫. પદવિજયવટ નણિવર, ૫. રાવિજયવટ નણિવર, ૫. અગીવિજયવટ

પરમપૂજ્ય તીર્થોદ્ધારક આચાર્યદેવવિજય-
નીતિસૂરીશ્વરજી મહારાજ

જન્મોત્સવ પ્રસંગે ૧૦ પરાના સમયે આશીર્વાદ દર્શન
પ્રત્યાગી વૃષભ નવાલિધિમતને 'આવલમ્બિત પર્વનિધિ વિજ્ઞાન'

૫. પૂ. આચાર્યદેવ વિજય સુપૂર્વમનીશ્વરજી મહારાજ

પરમ પૂજ્ય પ્રાતઃસ્મરણીય સ્વ. આચાર્ય વિજય નીતિમૂર્તીશ્રી મહારાજ અને તેઓનો સમુદાય.

જેઓએ નવાનિષિખનો અનેક પ્રાચીન પુનરા રજુ કરી મળત
રીત રિવાજ કરી છે અને તેઓના સિદ્ધિ અથવા નર નિષિખનો
રિવાજ પ્રત્યક્ષ રીત કરી આ છે

વચ્ચે સ્વ. મુનિશ્રી આચાર્ય વિજય નીતિમૂર્તીશ્રી મહારાજ,
૧. વચ્ચે આચાર્ય વિજયદાસશ્રીશ્રી મહારાજ, ૨. ૫ ૭.
વચ્ચે મહારાજ, ૩. ૫ ૫. દાનવિજયશ્રી મહારાજ, ૪. ૫ ૫.
નિષિખશ્રી મહારાજ, ૫. ૫. આ. વિજયદાસશ્રી મહારાજ, ૬.
૫ આ વિજયદાસશ્રી મહારાજ, ૭. ૫ આ વિજયદાસશ્રી
મહારાજ, ૮. ૫. ૫. મ. મ. વિજયશ્રી મહારાજ, ૯. ૫ ૫. મ. મ. વિજય
શ્રી મહારાજ, ૧૦. ૫ ૫. મ. મ. વિજયશ્રી મહારાજ.

ગણિવર, પં. સૌભાગ્યવિજયજી ગણિવર, પં. રત્નવિજયજી ગણિવર, પં. મોહનજી ગણિવર તથા અમારા ગુરુ મહારાજ પં. ધર્મવિજયજી ગણિવર, વિગેરે સંઘ માન્ય પૂર્વ પુરૂષો ઉપર પ્રમાણે કરતા આન્યા છે તે સર્વ મહા પુરૂષો શાસ્ત્રના વિદ્વાન અને પરંપરાના બાણુ હતા. આજે પણ રહેલાના ઉપાસરે તે પૂર્વ પુરૂષોની રીતિ સુજળ ચર્ચ ક્ષયવૃદ્ધિ પ્રસંગે પૂર્વ અપર્વ ક્ષયવૃદ્ધિ કરી પર્વતિથિની જનતાને બાણુ કરવામાં આવે છે. આજે જેઓ પૂર્વપુરૂષોની આચરણ, આગમ અને શાસ્ત્રના સેકંડો આધારો છતાં ચર્ચ ક્ષયવૃદ્ધિ કરી જૈન શાસ્ત્રમાં જે નવીન તિથિ માન્યતા રહી કરી પર્વારાધનમાં મતભેદ ઉભો કર્યો છે તે આજની યોગ્ય છે હકતકર નથી. માટે જૈન જનતાને અમારી બલામણુ છે કે નવા તિથિ-મતથી મુદ્દલ ભોળવાણું નહિ કારણકે નવો તિથિમત જુદો અને શાસ્ત્રને ઉત્થાપનાર છે.

આચાર્યદેવ શ્રીમદ વિજયસુરેન્દ્રસૂરીશ્વરની આજ્ઞાથી
દં. સુનિ રાજેન્દ્રવિજયજી.

અમદાવાદ, રહેલાનો ઉપાસક.
મિતિ સ. ૨૦૦૧ ના શમણ વદ ૧૩ સોમ

(૧૨)

પરમપૂજ્ય યોગનિષ્ઠ આચાર્ય વિજયકેસરસૂરિજી મહારાજના
શિષ્ય વિજયન્યાયસૂરિજીનો અભિપ્રાય

પરમપૂજ્ય પ્રતાપી સુકિતવિજયજી ગણીવર્ય (સુજયજી) મહારાજ પૂજ્ય આચાર્યદેવ કમલસૂરીશ્વરજી મં. તથા પરમપૂજ્ય આચાર્યદેવ શ્રી કેશરસૂરીશ્વરજી મહારાજ વિગેરે અમારા પૂજ્ય પૂર્વ પુરૂષો દીપ્તગામાં બીજ પાંચમ અષ્ટમી એકાદશી ચતુર્દશીની પ્રયત્નવૃદ્ધિએ એકમ, ચૌથ, સાતમ, દશમ, તેરશની ક્ષયવૃદ્ધિ કરતા હતા અને પૂર્વિમા અને અમાવાસ્યાની ક્ષયવૃદ્ધિએ તેરશની ક્ષયવૃદ્ધિ કરતા હતા અને એજ પ્રમાણે શાસ્ત્ર અને પરંપરાથી કરણું વ્યાજબી છે. આજે જેઓ જુદી રીતે કરે છે. તે પરંપરા અને શાસ્ત્રને ઉત્થાપે છે અને તેઓ તદ્દન ખોટા છે

અમદાવાદ, ઝવેરીવાડ. ઉજ્જમદોષના ઉપાસક

મં. ૨૦૦૧ ક્ર. વ. ૧૦

હી. ગાલકદ્વત્તારી યોગનિષ્ઠ આચાર્ય મહારાજ શ્રી વિજયકેશરસૂરી-શ્વરજીના શિષ્ય વિજયન્યાયસૂરિ.

પૂજ્ય મોહનલાલજી મહારાજના શિષ્ય પૂ. હરજીમુનિજીમહારાજના
શિષ્ય સિદ્ધિમુનિજી મહારાજનો અભિપ્રાય

સ ૨૬૦૧ પ્રથમ નૈઋત્ય શુક્લ તૃતીયા

સુધાચત્ર શ્રીકૃત ૫ મહત્ત્વેશ્વર યોગ્ય ધર્મલાભ

તમેએ પર્વતિયિનાં કાયવૃદ્ધિ મળધી મારી શ્રદ્ધા અને પ્રવૃત્તિ તેવી છે
'તે વિષે જાણવા જે પત્ર લખ્યો તેનો પ્રત્યુત્તર તરીકે જણાવવાનું કે —

મારા મ ૧૬૫૬ થી આજ સુધીના આરિઝલ્લન દરમિયાન પર્વતિયિના
કાયવૃદ્ધિ પ્રમળે મહાન્ અને અતીવ દ્રેયસ્કર શ્રી જૈન શાસન જોગે અપર્વ
તિયિની કાયવૃદ્ધિની સમાચારી કરી રજુ હતું, તેવીજ સમાચારીમા મારી
શ્રદ્ધા છે, અને મારી પ્રવૃત્તિ પણ તેવીજ છે

આ વિષેના માત્ર વિચારે શા છે એ પ્રશ્નના ઉત્તરમા જણાવવાનું કે —

અમમ જૈન શાસન પોતાની સાર્વજિક વ્યવ-શાપૂર્વક કોઈ અન્ય વિનાશક
દરવાનો પ્રસંગ ઉપસ્થિત ન કરે અથવા તો સર્વ ગીતાર્થથી અવિરૂદ્ધ કોઈ
ગીતાર્થના વિત્ત સમાચારને આપ્યું જૈન શાસન વધાવી લઈ આચરણાગત ન
કરે ત્યાં સુધી મને મારી સમાચારી શ્રદ્ધામા પરિવર્તન તો શું, કિન્તુ વિનાશક
દરવાનો પણ કોઈ અવસર નથી

લી

મગજ સથને સેવક સિદ્ધિમુનિ

વયોવૃદ્ધ અતિદીર્ઘ દીક્ષાપર્યાયવાળા પૂ. ૫ હિમતવિમલજી
મણિવરનો અભિપ્રાય

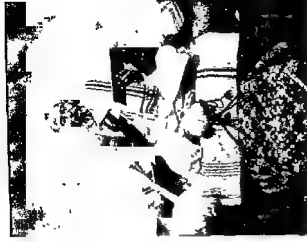
આપણા તપાગ-છગા આગમ અને શુદ્ધ પરમગ મુનિ દીપણમા શીજ
પાગમ આઠમ, અમિઆરમ અને નોરશની કાયવૃદ્ધિ હોય તો એકમ, ચોથ,
સાતમ, દસમ અને તેરસની કાયવૃદ્ધિ સાચ છે અને પૂનમ અમાસની કાયવૃદ્ધિ
હોય તો તેરસની કાયવૃદ્ધિ દરવામા આવે છે એજ પ્રમાણે અમારી વિમળ
શાળામા ઉપજાત શાસ્ત્રાનુસૂચી પાંચમ પ્રમાણે પૂ આનાર્યદેવ આજુકાલિ
સરીશ્વરજીના વખતમા થતું હતું તેવા ઉદ્દેષે મળે છે અને તે પ્રમાણે અમાન
પૂર્વ પુરૂષો આગરતા આવ્યા છે અને આજે અમે પણ તેજ પ્રમાણે આવ્યા
છીએ અમાન પનોને વર્તના દીક્ષાકાળના અનુવાદ પ્રમાણે પણ
તેમજ છે

ખાનપુર

માગસર શુ ૫

૫ હિમતવિમલજી મણિવરની આજ્ઞાથી

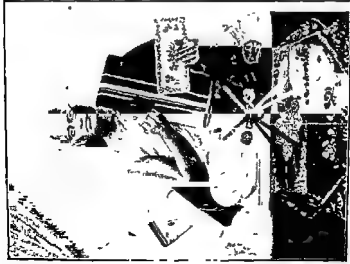
૬. ૫ મણિવિમળના ધર્મવાળા

પરમપૂજ્ય આચાર્યદેવ વિજયકુમુદ

સૂરીશ્વરજી મહારાજ

કચ્છોએ આજ અગાઉ બનેલાગ નરીન
તિથિમતેના લેખો અને ઉપદેશદારા વિરોધ કર્યો છે

સ્વ. પૂ. પં. મણીવિજયજી મહારાજ

॥ શ્રી પાર્થનાથાય નમઃ : ॥

પ્રાક્ ઈયન

મતલેદ પ્રશંસાપાત્ર અને વિચારશીલતા સુચવે છે.

જમતમાં આદર્શમાં આદર્શલુપન એ કોઈનું હોય તો તે શ્રી વીતરાણ પરમાત્માના માર્ગને વહેન કરનારા મુનિઓનું હવન છે. આ મુનિલુપન હવનાર મુનિ મહાત્માઓને શિરે પોતાના હવનને ઉન્નત બનાવવા માથે પૂરના હવનને પણ યથાશક્ય ઉન્નત બનાવવાની જવાબદારી છે. આથી સ્વલેખ સાધતા મુનિઓ જ્યારે કોઈપણ આત્મા સખલતા પામે કે માર્ગચ્યુત બને ત્યારે તેને કષ્ટાબુદ્ધિથી થોડા માર્ગ બતાવે તે ખુબ આવશ્યક છે, ન્યામ-વિચારક ઉ. શ્રી. યથોચિત્થલ મહારાજ તેમાં દૃષ્ટાન્ત સ્વરૂપ છે, તેઓ ત્યાગી વૈરાગી અને જ્ઞાની હોવા છતાં માર્ગચ્યુત બનનારાઓને—જૈન સિદ્ધાંતની આદે જૈન સિદ્ધાંતથી વિપરીત કહેનાર અને કરનારાઓને ચાતુરનિરૂપ કહીલો અને ઉપદેશ આપવામાં તેઓએ જરાપણ કમીના નથી રાખી. ત્યાગી મહાત્માઓનો ત્યાગ જ્ઞાનની ગવેષણા વિચારણા અને મનનદ્વારા શોધે છે આથી તેના ઉંડા અભ્યાસથી કોઈકવાર ત્યાગ પ્રધાન પુરૂષોમાં પણ પ્રમાણિક રીતે મતલેદ પડે એ સંદેહ છે, આ મતલેદ વળતે પોતાનો વિચાર રણુ કરવામાં લગ્ન કે શંકાને સ્થાન જરાપણ ન હોય. મતલેદ મનલેદનું મ્યાન લઈ કદાચકરૂપ ન બને અને વિચારણાના શુદ્ધ તત્ત્વમાં રહે ત્યાં મુખી તો તે મતલેદ જરૂર પ્રશંસા પાત્ર ગણાય અને આવા મતલેદ જૈનશાસ્ત્રમાં બતતા હોય તો તે તેની સાચી શ્રદ્ધાસાથે વિચારશીલતા સૂચવે છે.

મતલેદમાંથી મનલેદ ઉભો થાય તો તે દીર્ઘદૃષ્ટિપણાનો અભાવ જણાવે છે. પરંતુ આ મતલેદ મતલેદમાંથી મનલેદ પણ પરિણમી અને તેમાંથી ઇર્ષ્યા અહંભાવ જાગે ત્યારે તે ખૂબજ અનિષ્ટ પરિણામ લાવી મુકે છે વિચારણાથી ઉત્પન્ન થયેલ મતલેદ ચરૂઆતમાં તેના સમાધાનદ્વારા શદ્ધા અને ધર્મની દૃઢતા માટે હોય જ તે તેની દિશ્ય જૂઝાવાથી ધર્મમાં દૃઢતા લાવવાને બદલે ધર્મના આરાધક પુરૂષોમાં શિથિલતા ચંકા અને છિન્ન-ગિન્નતા લાવી મુકે છે, તે વળતે આવા મતલેદમાંથી થયેલ મનલેદ દીર્ઘ-દૃષ્ટિપણાનો અભાવ સૂચવે છે.

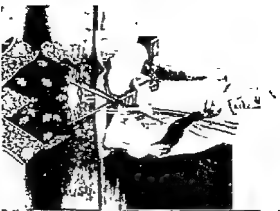
મતલેદ મનલેદ બને ત્યારે મતલેદને ચર્ચાના ક્ષેત્રમાંથી
દૂર કરવો જોઈએ.

દરેક સમાજમાં અને જૈન સમાજમાં પણ મતલેદની સિદ્ધાંતિક ચર્ચા
છોડીને વ્યક્તિના શુદ્ધ હોય તેમજ બીજી આડીઅવળી બાબતોથી તે મતલેદની
દીશા પલટાવી મનલેદો કમનસીબે બને છે, જે સમાજના ઓજસ્ અને પ્રતિ-
ષ્ઠાને દિનપ્રતિદિન હીનહીનતર બનાવે છે. માટે મનલેદરૂપે મતલેદ ન પરીણમે
તેવું સમાજના દીર્ઘદષ્ટિવાળા પુરૂષોએ ખુબ ધ્યાન રાખવું જોઈએ અને જ્યારે
મતલેદ મનલેદપંથે પરિણમે ત્યારે એકપક્ષે-સમજીભાષણોએ પોતાનું દષ્ટિ
બિન્દુ પદ્ધતિસર રણુ કરી તેને ચર્ચાના ક્ષેત્રમાંથી દૂર કરી સમાજમાં શાંતિ
સ્થાપવી જોઈએ.

તિથિચર્ચાના મતલેદ ક્યારે દૂર થાય ?

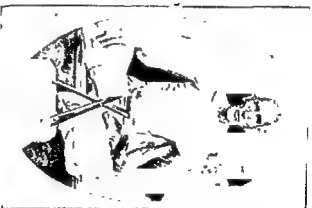
જૈનસમાજમાં દીક્ષા દેવદ્રવ્ય વિગેરે મતલેદો કે ચર્ચાઓ આવાજ પ્રકારે
મતલેદમાંથી મનલેદ રૂપે પરિણમેલાં. પણ તે તે ચર્ચાઓ કાળના બેઠેણે
શાંતપદી અને તેથી સમાજ કુખ્ય થતો અટક્યો પરંતુ જૈન સમાજમાં ઉપવ્રત
થયેલ કોઈ પણ ચર્ચા આ તિથિચર્ચા જેટલી લાંબી બંધાય અને શુદ્ધમરી
ચર્ચા થવા પામી નથી કારણકે બીજી બીજી ચર્ચાઓ નિયત દિવસોના
આચારો સાથે બેઠ વિના વિચારલેદથી થયેલી હોવાથી તે તે પ્રસંગે ઉપસ્થિત
થયેલું વિચારલેદનું ઓછું કે વેળ ઓસરી જતાં કાળે કરીને તે તે ચર્ચાઓ બધ
થઈ ગઈ, જ્યારે આ તિથિચર્ચા વિચાર લેદ સાથે આચાર લેદવાળી અને તે
પણ ધર્મનું આચરણ કરનાર સોની સાથે નિયતપણે એકમરપો સંબંધ રાખ-
નારી હોવાથી કેટલાંક વર્ષો ગયાં અને હજી પણ વર્ષો નય તેા પણ એક
બીજે વર્ગ પોતાને પૃથક્ક્રમાંથી કે પરસ્પર સમજીતિથી સદ્મત બની સંતોષ
ન માને ત્યાં સુધી આ ચર્ચાની શાંતિ શાબજી નથી. પરસ્પર સમજીતિથી સદ્-
મત થઈ આ ચર્ચાના ઉકેલ લાવવો તે અતિ ઉચ્ચ માર્ગ છે પણ આ
ચર્ચાના ઉકેલમાં તે માર્ગથી ઉકેલ આવે તેમ આજના સંજોગો જણાતા નથી.

આ મતલેદ પુરતો મતલેદરાખી શાસનના બીજા કાર્યમાં સદ્મત નેડા-
વાની દીર્ઘદષ્ટિ આવરયક હોવા છતાં એ બનવું આજે સંભવિત જણાતું નથી
કારણકે જનસ્વભાવપ્રિય સ્વમતરાગ કાલપતિજીવિ ન થાય ત્યાં સુધી તેની
આડે આવ્યા વિના રહી શકે તેમ નથી. આથી સાચી શાંતિના ઇચ્છક સમજ-
નોએ પ્રથમ તકે તે આ ચર્ચાનું સ્વરૂપ સમજવું જોઈએ અને સમજી તેને
અનુસરી પોતાને નિર્ણય બાંધવો જોઈએ અને આની સંપૂર્ણ સમજ ન ધરાવી
શકે તે પુરૂષોએ અદાચીલ પુરૂષનો આચરો કે પોતાની બુદ્ધી પ્રજ્ઞાવિકાને
વળગી રહેવું જોઈએ.

પરમપૂજ્ય પં. શીમદ્દ હર્ષમુનિભ

અધારાજ

પરમપૂજ્ય મોહનલાલ અધારાજ

સાહેબ

પરમપૂજ્ય સ્વ. આ. વિજયશક્તિન-

મુદીશ્વરલ અધારાજ

પરમપૂજ્ય મોહનનાથજી અધારાજ અને તેમના પિતૃભાણિય સિમ્મ હરખમુનિભ આદિ પૂર્વપુરોહી શાસ્ત્રાનુસારી પરાયણ પ્રમાણે તેમના સત્તાવીસ પ. શાસ્ત્રિમુનિભએ સ્વરવો કે સ્વરો હેંડનીય કાઢી આપમાણિય જાહેર કર્યો છે અને જલ્પાવ્યુ હો કે પર્વનિધિવો લાગ કે દહિ વેન દીન પ્રમાણે થાય નહિ

પૂ. પં. કીર્તિમુનિજી ગણિધર

શ્રી પી. એચ. વૈદના નિર્ણયમાં રહેલ 'સાન્નાલાસ' પંક્તિને જનતા અમલ રજુ કરી વૈદનો નિર્ણય જાનસાઓને વ્યોષનાર છે તે જાહેર કરવા પૂર્વક નવાતિવિભતથી માવધ રહેવાનું જોન જનતા સાવધ રહે' એ દેવબીલ દ્વારા જાણીતું છે.

પૂ. પં. શાંતિવિજયજી ગણિધર

જેવાએ માવધ વર્ષમાં (વિ સં ૨૦૦૦) કહેવાતા ઉપાયે માનુષીન્ રતી નવા તિથિમતનો પ્રજાકરીતિ દર્શાવેલ પૂ. પં. રમવિજયજી ગણિધરની આચારાગુણો આપાર આપી વિરોધ કર્યો છે

દેખીતી રીતે સરલ દેખાતી આ ચચા શાસ્ત્રપાઠ તેનાં અર્થ લેઈ અને આચરણના આધારોથી એટલી બધી શુચિવાયેલ છે કે જેની યોગ્ય સમજ વગરના પુરૂષો તેની સાચી સમજ પામી શકે તેમ નથી. આ મતલેઈ આચરણ સાથે સંબંધ રાખનાર હોવાથી આ મતલેઈને સંબંધ તે મતલેઈની સમજવાળા વર્ગ સાથે ન રહેતાં ધાર્મિક ક્રિયાકાંડ કરનાર આખા સંઘની સાથે સંકળાયેલ છે. તેથી જ ઠંડેવામાં આબુ છે કે દરેક સમજદાર માણસે તેને સમજવા પ્રયત્ન કરવો જોઈએ અને તેને સમજી ચોખ્ખા-ચોખ્ખો નિર્ણય કરી તે પ્રમાણે પર્વ-તિથિનું આરાધન કરવું જોઈએ.

આ શર્યામાં બન્ને પક્ષનો મતલેઈ: ૧ શાસ્ત્રાનુલક્ષી પ્રાચીન પ્રણાલિકા:-

ટીપ્પણમાં બીજ, પાંચમ, આઠમ, અગિયારમ, ચૌદમ, પર્વતિથિઓની ટીપ્પણની રીતે ક્ષય કે વૃદ્ધિ આવે તો તેની પૂર્વ અપર્વ એકમ, ઘોય, સાતમ, દસમ, તેરમ વિગેરેની ક્ષય વૃદ્ધિ કરવી અને ટીપ્પણમાં પૂનમ અમાસ પર્વાન્તર પર્વતિથિઓની ટીપ્પણની રીતે ક્ષયવૃદ્ધિ આવે તો પૂર્વ અપર્વ તેરમની ક્ષયવૃદ્ધિ કરવી. આ કરવાની રીતિ આજે નવિન જણાવવામાં આવતી નથી, પરંતુ સેંકડો વર્ષથી આદી આપની આચરણ સુજનની આ રીતિ છે એટલું જ નહિ પણ બન્ને પક્ષના પૂર્વજોએ પણ આજ સુધી એ રીતિનું જ અનુસરણ કરેલ. આ વિજયરામચંદ્રસરિણ પણ સંવત-૧૯૬૨ સુધી પર્વ ક્ષયવૃદ્ધિ પ્રસંગે પૂર્વ અપર્વ તિથિની ક્ષયવૃદ્ધિ કરવાની રીતિને અનુસર્યા છે, અને આ રીતિને શાસ્ત્રપાઠોનું પણ સંપૂર્ણ સમર્થન છે. ટુંકમાં પર્વતિથિને આશ્રયિને જ આરાધના કરાતી હોવાથી પર્વતિથિની ક્ષયવૃદ્ધિ યાચ નહિ.

૨ શાસ્ત્રાધારે પ્રણાલિકા બદલવી જોઈએ તેવા કથનપૂર્વક રજુ થતી રીતિ:-

ટીપ્પણમાં બીજ, પાંચમ, આઠમ, અગિયારમ, ચૌદમ વિગેરે પર્વતિથિઓની ક્ષય કે વૃદ્ધિ હોય તો આરાધનાના પંચાંગમાં પણ બીજનો ક્ષય બે બીજ વિગેરે કરી લખી પર્વતિથિઓની ક્ષયવૃદ્ધિ એમજ ઉઠી રાખવી, અને બીજ વિગેરે ક્ષીણ પર્વતિથિની આરાધના પૂર્વના એકમ વિગેરે અપર્વ દીવસે 'એકમ બીજ' એમ બે તિથિ સાથે ઠંડેવા લખવા પૂર્વક કરવી, પર્વવૃદ્ધિ વખતે બે બીજ વિગેરે બે તિથિ બોલવા પૂર્વક બીજ પર્વ તિથિના દિવસે તેની આરાધના કરવી. પર્વાન્તર પર્વ-પૂનમ અમાસના ક્ષય પ્રસંગે તેની આરાધના ચૌદશમાં સમાઈ જાય, પૂનમ અમાસની વૃદ્ધિએ ચૌદશ પછીની પ્રથમ પૂર્ણિમાને ફેલગુણથી અને બીજ પૂનમને પૂનમ કરવી, ટુંકમાં પર્વતિથિની ક્ષયવૃદ્ધિ યાચ અને તેને શાસ્ત્રપાઠોનું સમર્થન છે તેમ તેમનું માનવું છે.

આ તિથિ અચાનો સમય. ।

સં. ૧૯૯૨ માં ચડાશુચંદુ પંચાંગમાં પંચાંગની ગણતરી મુજબ ભા. શુ. ૪ પછી બે પાંચમ આવી. ‘ચૌદશ પર્વ’ પછી આવનાર પૂનમ પર્વની જેમ ભા. શુ. પાંચમ પણ પર્વાનન્તર પર્વતિથિ છે. આથી પર્વાનન્તર પર્વતિથિએ પૂર્વતર અપર્વતિથિની ક્ષય વૃદ્ધિ કરવાની પ્રાચિન પ્રણાલિકાને લક્ષમાં રાખીને અને પૂર્ણિમાની વૃદ્ધિએ ટીપ્પણની પ્રથમ પૂર્ણિમાએ ચૌદશના વ્યપદેશપૂર્વક ચૌદશ કરવાની રીતિનો પણ વિચાર કરી ટીપ્પણની^૧ પ્રથમ પંચમીને ચતુર્થી કરીને ભા. શુ. ૪ ના રવિવારના દિને સંવત્ષરી કરવાનું જાહેર થયું. અને ૧૫, આઘાદવ નેમિસૂરીયરજી મ. પૂ. આ. સાગરાનંદસૂરીયરજી મહારાજ, પૂ. આ. સિદ્ધિસૂરીયરજી મહારાજ પૂ. આ. વિજયપ્રીતિસૂરીયરજી મ. પૂ. આ. વિજયવલ્લભસૂરીયરજી મહારાજ વિગેરે શ્રી વિજયદેવસૂર તપાગચ્છ સંધના મોઢા ભાંગે (આ. રામચંદ્રસૂરિ સિવાય) માન્ય રાખી સંવત્ષરી પર્વ કયું^૨. અને ‘મુગ્ધ’

૧. “શ્રીવલ્લભસૂરિજીએ કેમ ૪૫માં રવિવારે સંવત્ષરી કરવાનો પ્રામાણ્ય બહાર પાડ્યો અને તે પછી ચૌદાજ વખતમાં મુગ્ધ અને શ્રી. રામચંદ્રસૂરિજી તરફથી શનિવારે સંવત્ષરી કરવાનું જાહેર થયું.” [પર્વ ગર્ભ, પૃ. ૭૨.]

આથી સ્પષ્ટ છે કે રવીવારે સંવત્ષરી કરવાનું પ્રથમ જાહેર થયું હતું.

૨. માહરજા, શુક પહેલી પાંચમને ચોધમાંની રવીવારે શ્રી સંવત્ષરી કરનારાઓના તંમાના—

૧. પૂ. આ. સિદ્ધિસૂરિજી મહારાજ. ૨. પૂ. આ. વિજયનેમિસૂરિજી. ૩. પૂ. આ. સાગરાનંદસૂરિજી મહારાજ. ૪. પૂ. આ. શ્રીવિજયવલ્લભસૂરિજી.

(વીરછાસન ૧૪, અંક ૪૭, પૃ. ૮૨૬)

૩. “જેનેજીમ દ્રેહીઓ દાસ પુછાવવામા આવ્યું કે ‘તેઓ કયા દિવસે સંવત્ષરી રનાર હતા?’” (વીરછાસન, તા. ૬ નવેમ્બર ૧૯૭૧ પૃ. ૧૧૪)

આ પ્રશ્ન કેને પૂછવામા આવ્યો ?

દેવસૂર, સંધના જેનેજીમ દ્રેહીઓએ આ વખતે રવીવારે કર્યો હતો તે કમિટી ચીમતા નવ મુનિરાગ્નેની હતી (સાધુ સંગેશને સકલ સંધના પ્રતિનિધિ તરીકે ખસદ કરેલ નવ આચાર્યવેળીની હતી)

આચાર્ય શ્રીવિજયનેમિસૂરિજી. આચાર્ય જયનિહસૂરિજી આચાર્ય શ્રીવિજયસિદ્ધિસૂરિજી.

“ શ્રીસાગરાનંદસૂરિજી. ” શ્રીવિજયવલ્લભસૂરિજી ” શ્રીવિજયપદાનસૂરિજી.

“ શ્રીવિજયનિમિસૂરિજી ” શ્રીવિજયપૂરેન્દ્રસૂરિજી. મુનિસામરચંદ્રજી.

(વીરછાસન પ્રેસ ૧૪, અંક ૧-૭ તા. ૬ નવેમ્બર ૧૯૭૧ પૃ. ૧૧૪)

“તેમાંના પાંચ આચાર્યો તપાગચ્છના છે અને તેઓ રવીવારે સંવત્ષરી કરનાર છે.”

(વીરછાસન તા. ૬ નવેમ્બર ૧૯૭૧ પૃ. ૧૧૪)

આ ઉપરથી સ્પષ્ટ છે કે, સાધુ મંમેશને નિમુદ્ધા કરેલ તપાગચ્છના સૌ આચાર્ય

પ. પૂ. સુકિતવિજયછ
ગણિવર(પૂ મુવચ્છ'છ મહારાજ)

જેઓ પ્રતાપી વિદ્વાન અને
પ્રતિભામયમ હતા તેમણે મોતી
છ હમી પચ'ન પર્વલપરિ કરી નથી

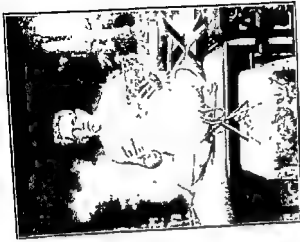

પ. પૂ. શાંતમુર્તિ આ. વિજય-
કમલમૂરિછ મહારાજ

જેઓ મનમ નિ અને પ્રવિદ્વા
મયજ દત્તા તમને પોતાના જીવન
પર્યંત માન્યાનુસરી પર પગ મુજા
પર્વલપરિ પ્રગમે પૂર્વ અપવ
તપરિ કરી છે

રજ. પૂ. આ વિજયકેમરેમવીનિવરછ મહારાજ

૫. આચાર્યદેવ વિજયન્યાયસૂરિજી મહારાજ

૫ આચાર્ય વિજયદેવસૂરિજીના જિન્મ પુ. ૫
આચાર્ય સામસૂરિજી, ૫ આ ન્યાયસૂરિજી, ૫. પં.
અડવિજયજી મહારાજ. આ સૂર્ય શાસ્ત્રાનુક્રમી પરંપરા
મુજળી રીપણની પર્વક્ષણદિએ પર્વ આપર્વ સામસૂરિજી કરે
છે, અને હન્દસેશ નવાનિધિખર્મનો દેવદર પ્રણી રીતે
વિરોધ કરી ગયા છે.

ગોડીજી પાશ્વનાથના મંદિરની વિનયદેરસૂરસંઘની પેટીને પણ ટીપ્પણીની પ્ર. બા. શુ. ૫ મે ભા. શુ. ૪ માની રવીવારે સંવત્હરી કરવાતું (ચાર આચાર્યોએ) જણાવ્યું.

આ રીતે ટીપ્પણીની પ્રથમ પંચમીને ચોથો વ્યવસ્થા આપી ચોથને રવીવારે સંવત્હરી કરવાતું જાહેર થયા પછી તે વખતે સં. ૧૯૯૨માં મુંબઈમાં ચાતુર્માસ રહેલ. આ વિજયરામચંદ્રસુરિજીએ 'શરૂઆતમાં માસખમણ વિગેરેનાં રવીવારે સંવત્હરી કરનાર હતા, આપુ સમેલનની ઠમિડીમાં નહિ એવા ગમચંદ્રસુરિજી માત્ર શનિવારે સંવત્હરી કરનાર હતા.

૪. આ રાખસુરિજીએ પ્રથમ રવીવારની સંવત્હરીના હીસાબે માસખમણ કરાવ્યા હતાં. 'મુંબઈ સમાચાર'ના પ્રતિનિધિ. સવાલ—“પરંતુ શી મોતીચંદ મનકુર આચાર્યના મતમાં યથેતા ફેરફારની પુષ્ટિમાં પ્રમાણ આપે છે. એમણે મદીનાના ઉપવાસના પચ્ચ-કખાણ તેનો ઉલ્લેખ રવીવાર આને છે તે હીસાબેજ તેમણે કરાવ્યાં હતાં.”

(ફક્તમાસસુરિજીનો) જવાબ—એવો તમે પચ્ચકખાણ કરવાવાળો છે તેમને જાણે પૂછો તો સત્વર પ્રમાણે મળી જશે. આચાર્યશ્રીએ તેમને જણાવી દીધું હતું કે-૨૬ ઉપવાસ અને ૩૦ ઉપવાસ વધુ કરવા પછી કારણકે અમારે તો અખાઉથી ચોક્કસ રાખવાની હતી એ શાસ્ત્ર પ્રમાણે રવીવારની સૂચના મળે તો તે રવીવારવાની અમને કરજ પડે.

(વીરચાસન વર્ષ ૧૫, અંક, ૩. પૃ. ૪૦)

આ ઉપરથી રજૂ છે કે માસખમણના પચ્ચકખાણ આપ્યા ત્યારે શનિવારનો નિર્ણય ન હતો તેમજ તેમને જે સૂચના મળે તે પ્રમાણે કરવાતું હતું તેમાં પણ વચ્ચે નોકોત્તર કારણકે આચાર્ય સિદ્ધિસુરિજી પોતે રવીવારે સંવત્હરી કરે અને સૂચના શનિવારે આપે તે બનવા જોગ નથી તે માટે તેમણે લખેલ ૫૧ નીચે પ્રમાણે છે.

સિદ્ધિસુરિજીના નામે ગપ. તેઓ રવીવારેજ સંવત્સરી આને છે

તે બાબતમાં તેમના પવથી પુલાસો—

આ અંગે પુલાસો મામતારો એક પર તેમના પર જતાં તેઓથી નીચે મુજબ તેનો પુલાસો લખી મોકલે છે.

—મત્સુર—

અમદાવાદથી લી. પૂર્વપાદ પરમેષ્વરની પરમ આરાધ્ય આચાર્યદેવ શ્રીવિજયસિદ્ધિસુરિજીને મદારાજ તરફથી,

તત્ત્વ મુંબઈ મધ્યે દેવજીને ઓકિતકારક પ્રવચનવાળક સુભાવક જવેરી દીરાલાલ શલ્લુ-ભાઈ જેજ.—તમારો ૫૨ અળે, વાંચી જીના જલ્લી. તમે લખો છો તે બાબતમાં અમે કંઈ જણાવવા નથી, વિશેષ પુલાસો ફગ્ગર થશે.

અમારી આજ્ઞા કે ૫૨ નથી. અને હોય તો તેમની પાસેથી કઠારીને વાચશો. એજ ધર્મ સાધનમાં ઉલ્લેખ રાખ્યા. મુનિ શ્રીપ્રકાશવિજયજીએ ધર્મલાભ જણાવ્યા છે. જેજ,

લી. મુમુદવિજયજી.

ઉક્ષા સમાચાર મુજબ અમદાવાદમાં રવીવારની સંવત્હરી માનવાનો નિર્ણય થયે છે અને તે મુજબ પાણી વગેરે પથારો. મુંબઈમાં પણ મોટા બાગ આ પક્ષમાં દેવાથી

ગમ્યકૃપાણે રવિવારની સવચ્છરીના હિચાએ આપેલ હોવા છતાં પાછળથી પૂ. આ. ૧૬૮૨સરીશ્વરજી મહારાજના નામે ટીપ્પણની ભા. સુ. ૪ને શનિવારે સંવત્છરી કરવાનું જણાવ્યું અને ટીપ્પણ સુજળજ લાકરવા સુદ બે પાંચમ પછી કરવાનું જણાવીને "આરાધનામાં પર્વ તિથિની ક્ષય વૃદ્ધિ નજ થાય", તેવી ચાલ્લાતુ-લક્ષી દેવસુર તપાગચ્છની માન્યતાને તેઓએ સેંકડો વર્ષમાં સૌથી પ્રથમ અજ ગણી આ ઉપરાંત 'સં. ૧૬૯૭ પછી છટેથોઠ બીંતિયાં પંચાંગો કાઢી તેમાં બે બીજ, બે પાંચમ, બે આઠમ, બે અગીયારસ, બે ચૌદસ વિગેરે તેમજ બીજ, પાંચમ, આઠમ, અગિયારસ આદિ પર્વતિથિના કાયે ૧ ૬-૫-૧૬ લખવાનું શરૂ કરી પર્વતિથિઓની કાયવૃદ્ધિ લખવાનું અને બોલવાનું શરૂ કર્યું, અને કી નસ્વતર ગિણી આદિ પરમ પ્રમાણિક ગ્રંથના આચારજીને જ સાચા તરીકે સિદ્ધ કરનારા અનેક શાસ્ત્ર પાઠના અર્થો પછી તેઓએ પોતાના એ મતને અનુસરતાં કયાં અને તેને 'પર્વતિથિ પ્રકાશ' 'તિથિસાહિત્ય કર્પણ' વિગેરે નામની ચોપ-ડીઓદ્વારા બહાર પાડીને જીવ પ્રચાર કર્યો

સં. ૧૬૯૨માં આ. વિજયરામચંદ્રસુરિજી મહારાજને શનિવારે સંવત્છરી બાહેર કરવાનું કારણ અને બીજા પૂ. આશ્ચર્ય ભગવં-તોને તેમ નહિ કરવાનું કારણ:—

૧ સં. ૧૮૮૬માં ચંદાંશુચંદુમાં ભા. સુ. ૫ ક્ષય હતો. ત્યારે પાંચમનો ક્ષય કરવાને બહોળે બીજા પંચગાનો આધાર લઈને છૂટો ક્ષય કરી ટીપ્પણની ભા. સુ. ૪ છું પચાવર્તન કર્યું ન હતું તેમ સં ૧૬૯૨માં પચ્ચ બનવું જોઈએ તેમ પાછળથી આ. રામચંદ્રસુરિજીને સૂચ્યું અને ભા. સુ. ૪ને શનિવારે સંવ-ત્સરી કરવાનું બાહેર કર્યું. પરંતુ આ. રામચંદ્રસુરિજીએ એ ન વિચાર્યું કે સ. ૧૬૮૬માં જેઓએ ચંદાંશુચંદુ પચાંગ છોડીને બીજા ટીપ્પણનો આધાર લઈ 'જ્ઞાપત્રની ખાતે છોડી ચોતરોની બાવનાવાળા મુનિ રામવિજય પાછા પગા છે બર્માલ સં ૧૬૯૨ મા શનિવારે સવચ્છરી કરવાની સિદ્ધિસુરિજી મહારાજ આ રામચંદ્રસુરિજીને જણાવ્યું નથી નેમના નામે તેમણે એ પ્રચાર કરેલો તે ખોટો હતો.

(જોન જ્યોતિ વખારો ૧ ૧૬. ભા. ૧૨-૬-૩૧)

૫. આ વર્ષે બીંતીયા પંચાંગો તૈયાર કરવામાં અને સુચોગ ફેરફાર કર્યો છે.

(વીરશક્તિન પ્રતિક ૧૫, અંક ૬ પૃ. ૧૪૬)

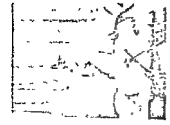
અમારા બીંતીયા પંચાંગમાં ૧૬ જોમ એમ લખ્યું છે.

(વીરશક્તિન પ્રતિક ૧૫ અંક ૬ રવીવાર પૃ. ૧૫૮)

અમારા બીંતીયા પંચાંગમાં ૨૨ગવિ એમ લખ્યું છે બીજા સામે ચોક્કસ મુદ્દાને તે આરાધ્ય તરીકે લેવાની નથી એમ સૂચ્યું છે અને ૨ સોમ પબેક કરેલ છે.

(વીર પ્રતિક ૧૫, અંક ૬ પૃ. ૧૫૮)

१. नखा
 २. शरी
 ३. शर
 ४. शर
 ५. शर
 ६. शर
 ७. शर
 ८. शर
 ९. शर
 १०. शर
 ११. शर
 १२. शर
 १३. शर
 १४. शर
 १५. शर
 १६. शर
 १७. शर
 १८. शर
 १९. शर
 २०. शर
 २१. शर
 २२. शर
 २३. शर
 २४. शर
 २५. शर
 २६. शर
 २७. शर
 २८. शर
 २९. शर
 ३०. शर
 ३१. शर
 ३२. शर
 ३३. शर
 ३४. शर
 ३५. शर
 ३६. शर
 ३७. शर
 ३८. शर
 ३९. शर
 ४०. शर
 ४१. शर
 ४२. शर
 ४३. शर
 ४४. शर
 ४५. शर
 ४६. शर
 ४७. शर
 ४८. शर
 ४९. शर
 ५०. शर
 ५१. शर
 ५२. शर
 ५३. शर
 ५४. शर
 ५५. शर
 ५६. शर
 ५७. शर
 ५८. शर
 ५९. शर
 ६०. शर
 ६१. शर
 ६२. शर
 ६३. शर
 ६४. शर
 ६५. शर
 ६६. शर
 ६७. शर
 ६८. शर
 ६९. शर
 ७०. शर
 ७१. शर
 ७२. शर
 ७३. शर
 ७४. शर
 ७५. शर
 ७६. शर
 ७७. शर
 ७८. शर
 ७९. शर
 ८०. शर
 ८१. शर
 ८२. शर
 ८३. शर
 ८४. शर
 ८५. शर
 ८६. शर
 ८७. शर
 ८८. शर
 ८९. शर
 ९०. शर
 ९१. शर
 ९२. शर
 ९३. शर
 ९४. शर
 ९५. शर
 ९६. शर
 ९७. शर
 ९८. शर
 ९९. शर
 १००. शर

परमपूज्य पं. साम-
 विजयलु भक्षारण

आ. परमपूज्य पं. साम-
 पन्नामछ भक्षारणते सामनपु
 विदेशे न्ययोनाना भक्षारण
 अनेक सन्ध्याती गोभरी कने
 प्रसादी नवीन निधिमाम्ना
 शोदी न्यययया अभपुनं काम
 गोभरी न. न्यययययययय
 इत्या पदो पदो न्यययययययय
 नो न्यययययययययययययय

नयसो
 १. नयसो
 २. नयसो
 ३. नयसो
 ४. नयसो
 ५. नयसो
 ६. नयसो
 ७. नयसो
 ८. नयसो
 ९. नयसो
 १०. नयसो
 ११. नयसो
 १२. नयसो
 १३. नयसो
 १४. नयसो
 १५. नयसो
 १६. नयसो
 १७. नयसो
 १८. नयसो
 १९. नयसो
 २०. नयसो
 २१. नयसो
 २२. नयसो
 २३. नयसो
 २४. नयसो
 २५. नयसो
 २६. नयसो
 २७. नयसो
 २८. नयसो
 २९. नयसो
 ३०. नयसो
 ३१. नयसो
 ३२. नयसो
 ३३. नयसो
 ३४. नयसो
 ३५. नयसो
 ३६. नयसो
 ३७. नयसो
 ३८. नयसो
 ३९. नयसो
 ४०. नयसो
 ४१. नयसो
 ४२. नयसो
 ४३. नयसो
 ४४. नयसो
 ४५. नयसो
 ४६. नयसो
 ४७. नयसो
 ४८. नयसो
 ४९. नयसो
 ५०. नयसो
 ५१. नयसो
 ५२. नयसो
 ५३. नयसो
 ५४. नयसो
 ५५. नयसो
 ५६. नयसो
 ५७. नयसो
 ५८. नयसो
 ५९. नयसो
 ६०. नयसो
 ६१. नयसो
 ६२. नयसो
 ६३. नयसो
 ६४. नयसो
 ६५. नयसो
 ६६. नयसो
 ६७. नयसो
 ६८. नयसो
 ६९. नयसो
 ७०. नयसो
 ७१. नयसो
 ७२. नयसो
 ७३. नयसो
 ७४. नयसो
 ७५. नयसो
 ७६. नयसो
 ७७. नयसो
 ७८. नयसो
 ७९. नयसो
 ८०. नयसो
 ८१. नयसो
 ८२. नयसो
 ८३. नयसो
 ८४. नयसो
 ८५. नयसो
 ८६. नयसो
 ८७. नयसो
 ८८. नयसो
 ८९. नयसो
 ९०. नयसो
 ९१. नयसो
 ९२. नयसो
 ९३. नयसो
 ९४. नयसो
 ९५. नयसो
 ९६. नयसो
 ९७. नयसो
 ९८. नयसो
 ९९. नयसो
 १००. नयसो

१. नयसो

२. नयसो

३. नयसो

४. नयसो

५. नयसो

६. नयसो

પૂ. મુનિરાજશી જ્ઞાનવિજયલ પૂ. મુનિરાજશી દર્શનવિજયલ પૂ. મુનિરાજશી

મહાનાજ.

મહારાજ.

ન્યાયવિજયલ મહારાજ.

અ. વિપુલિ મુનિજી ' પચાસ પદ્ધતિ ' ' વિદ્યાત ' ' રત્ન ' ' રત્ન વરોહિ ' વિરોધ પચાસ સત્ત્વ શેષો દર્શા
 નાન વિદિયનનો પૂજ્યપદ વિરોધ કરી તે જોડાયેલ નહિ પણ યાત્રાવાળા જોડે જોડાયેલ નહિ ' મ પ ૫ ૧
 ગણ્ય ' કેવી ગણ્ય નાન વિદિયનનો પૂજ્યપદ વિરોધ કરી નહા છે

ભા. શુ. ૬ નો ક્ષય કરી ચંડાગુચંડુમંડુ ટિપ્પણની ભા. શુ. ૪ ફેરવી ન હતી તેમાં તેમણે ટિપ્પણ બદલ્યું હતું પણ પર્વતિયિનો ક્ષય કર્યો ન હતો. તેમજ સં. ૧૯૮૯ માં ચંડાગુચંડુમાં ભા. શુ. ૫ નો ક્ષય હતો ત્યારે તેમણે ભા. શુ. ૬ ના ક્ષય માટે જે બીજા ટિપ્પણનો આધાર લીધો હતો તેમાં સં. ૧૯૫૨ માં ભા. શુ. ૫ ના ક્ષયે તેમના વડીલોએ ઘણા ટિપ્પણમાં ભા. શુ. ૬ નો ક્ષય હોવાથી બીજા ટિપ્પણનો આધાર લઈ ભા. શુ. ૬ ક્ષય માન્યો હતો તેનો પુરાવો હતો. ભા. શુ. ૫ ની વૃદ્ધિએ પહેલાં શું કરવામાં આવ્યું હતું તેવો કોઈ આધાર રાખેલો ન હોવાથી સં. ૧૯૮૯ માં ભા. શુ. ૫ ના ક્ષયે ભા. શુ. ૬ ક્ષય કરી ભા. શુ. ૪ ને નહિ ફેરવનાર વર્ગને સં. ૧૯૬૨ માં પર્વત્યવૃદ્ધિ પ્રસંગે પૂર્વ કે પૂર્વતર અપર્વ તિથિના ક્ષય વૃદ્ધિ કરવારૂપ નિયમનું અનુસરણ કરવું બ્યાજબી લાગ્યું. અને તેથી પૂ. આચાર્ય વિજયનેમિ- સૂરીશ્વરજી મહારાજ, પૂ. આચાર્ય વિજયનીતિસૂરીશ્વરજી મહારાજ, પૂ. આચાર્ય વિજયવલ્લભસૂરીશ્વરજી મહારાજ વિગેરે સર્વેએ ટિપ્પણની ભા. શુ. પ્રથમ પંચમીને ભા. શુ. ૪ ના વ્યપરેશપૂર્વક ભા. શુ. ૪ ના દિને સંવત્ષરી પર્વ કર્યું, પૂ. આચાર્ય સાગરાનંદસુરિજી મહારાજ તો પ્રથમથી સં. ૧૯૫૨ થી જ પર્વ કે પર્વાનંતર પર્વની ક્ષયવૃદ્ધિએ પૂર્વ કે પૂર્વતર અપર્વતિથિની ક્ષય વૃદ્ધિને વાજબી રહેલા હતા તેથી તેમને તો આ વખતે પણ ખીલું કોઈ વિચારવાનું હતું નહિ. કહે આ પ્રસંગે ખરીરીતે આચાર્ય રામચંદ્રસુરિજી મહારાજની પ્રથમ ફરજ તો એજ હતી કે વ્યોવૃદ્ધ, માની અને પ્રભાવશાળી પૂ. આ. વિજયનેમિસૂરીશ્વરજી મહારાજ વિગેરેના માર્ગને તેમણે અનુસરવું જોઈતું હતું. કારણકે તેઓએ જે સ. ૧૯૬૨ માં આ માર્ગ લીધો હતો હતો તે ઉવસુર દેવ તપાગવચ્ચના ધોરી માર્ગના રક્ષણ માટે લીધો હતો. તેમજ સં. ૧૯૮૯ માં જે ટિપ્પણની ભા. શુ. ૪ નું પરાવર્તન નહોતું થયું તેમાં પોતાના વડીલોની આચરણનો આધાર હતો.

શનિવારે સંવત્ષરી કર્યા છતાં આ. રામચંદ્રસુરિજી મહારાજ તેમના ગુરૂ આદિકેને અનુસર્યા હોત તો આ ચર્ચા આગળ ન ચાલત.

પૂ. આ. વિજયરામચંદ્રસુરિજી મહારાજે સ. ૧૯૬૨ માં (તેમના ગુરૂ આદિકે કે સં. ૧૯૮૯ માં બીજા પંચાંગનો આચરો છઈ ભા. શુ. ૬ નો ક્ષય કર્યો

૧ પર્વાધિરાજને આંગે—ક્ષય પાંચમીને કે છઠ્ઠીને ?
બીજાપરવરનું ચાચન કરારે ?

પૂજ્યપાદ પરમ ગીતાચં આચાર્યકૃપ શ્રીમદ્ વિજયદાનસૂરીશ્વરજીના ખુલાસો.

૧. પ્રશ્ન—સં. ૧૯૮૯ ના બાદરવા શુદ્ધ ૫ નો ક્ષય છે, તો સવત્સરી મંદ તિથિએ કરવી ?

ઉત્તર—બાદરવા શુદ્ધ ૫ નો ક્ષય ચંડે પંચાંગમાં છે, પણ બીજા ઘણા પંચાંગમાં

હતો તેવો આ વખતે) બીજા પંચાંગનો આશરો લઈ શા સુ. ફની વૃદ્ધિ કરી સંવત્સરી ગણવારે કરી હોતો સં. ૧૬૬૨ અને સં. ૧૬૬૩ પુરની આ ચર્ચા ચાલુ રહેત, પણ તેથી આગળ આ ચર્ચા લાંબી ચાલત કે વાતાવરણ ડોળાત નહિ અને નિર્ણયપણે જણાવી શકત કે સં. ૧૬૮૬ માં અમારા વહીવટીએ સા. સુ. ૫ પાંચમના કાચ પ્રસંગે બીજા બીજા પંચાંગનો આશરો લઈ છટ્ટોનો કાચ કર્યો હતો. તે સુજળ આ બે સાક્ષર્માં અમે પણ બીજા પંચાંગનો આશરો લઈ શા સુ. ફની વૃદ્ધિ કરી છે.

સં. ૧૬૬૨ સં. ૧૬૬૩ ની સંવત્સરી ગયા છતાં તિથિચર્ચા કાયમ રહેવાના હેતુઓ.

પરંતુ એમ ન કરતાં સં. ૧૬૫૨, સં. ૧૬૬૧ અને સં. ૧૬૮૬ના પર્વક્રમવૃદ્ધિ નહિ કરવાના ચોતાના વહીવટીના આશરોને છોડીને પર્વતિથિની બાદરવા સુદી ૬ નો કાચ ચાલ છે તેથી સુદ ૬ નો કાચ માનવાથી પર્વપક્ષમાં તિથિની વધવાટ કરવા જરૂર રહેશે નહિ. સં. ૧૬૫૨ ની સાક્ષર્માં પણ આ પ્રમાણે હતું. અને શ્રી તપાગમ્બના મહેદા બાગે બાદરવા સુદી ૬ નો કાચ થતી બાદરવા સુદી ૪ ની મવત્સરી કરી હતી. સં. ૧૬૬૧ માં પણ બાદરવા સુદી ૫ નો કાચ ચડે પંચાંગમાં હતો પશુ પ્રાયઃ સર્વ સર્વે છટ્ટોનો કાચ માન્યો હતો. મારે અદ્વાઈતિર આવશ્ય વડી ૧૨ શુક્રવાર અને મવત્સરી બાદરવા સુદી ૪ શુક્રવાર કરવી એજ પ્રેમકારી લાગે છે.

(વીરશાસન વર્ષ ૧૧ અંક ૪૨ સંવત ૧૬૮૬ અષાઢ વડી ૧૪)

પર્વાધિરાજ શ્રી પરુપાણ પર્વનો નિર્ણય.

પૂર્વપક્ષ સહસ્રાગમ રહેસ્વવેદી આશર્ચકેવ ઓમક વિજયદાનસુરીચિરહ
મહારાજાએ કરેલું સ્પષ્ટીકરણ.

આગામી શ્રી પરુપાણ પર્વને અમે પણ અમારો અભિપ્રાય જણવાની ઉત્કંઠા લખી જણાવે છે. અમારો તા. ૨૨ એપ્રિલ ૧૬૭૨ ને રાજ આ વિશેનો એક પ્રશ્નોત્તર અમે જણાવી ચુક્યા હતા તા. ૨૧ જુલાઈ ૧૬૭૭ ના અંકમાં શ્રી વીરશાસન પત્રે તેનો ઉત્તરો ફરીથી પ્રગટ કર્યો હતો આ પછી જે કાઈ ઉદારોદ્ધ મરે ॥ તેના ઉપર બારીક જ્ઞાન આપતાં અગને જણાવું છે કે—

શ્રી સંપત્તા વિચારદાન શ્લોકે અમારી સાથે એકમ્બ છે. જિજ્ઞાસુઓની તપશ્ચ મઠિ અમારો અભિપ્રાય મુન જણાવવાને અગને હરકત નથી. તે આ રહ્યા—

વર્તમાન ૧૬૮૬ ના વર્ષમાં ચર પંચાંગમા બાદરવા સુદી પાંચમનો કાચ લખ્યો છે, અને બીજા ૧૭મી, શુભરાત્રી વિશેરે પંચાંગમાં સુદ છટ્ટોનો કાચ લખ્યો છે આ પ્રમાણે મવવ ૧૬૫૨ તથા ૧૬૬૧ માં પણ હતું અને તે સમયે તિથિ જનોએ છટ્ટોનો કાચ અંગીકાર કરીને સુદી ચોથની સવત્સરી આશર્ચી હતી તે અનુસાર આ વખતે પણ આવશ્ય વડી બારણને શુક્રવારે અદ્વાઈતિર તથા બાદરવા સુદ ચોથ ને શુક્રવારે સંવત્સરો એટલે વાર્ષિક પર્વ ઉજવવું એકમ્બ.

(વીરશાસન વર્ષ ૧૧ અંક ૪૨ સંવત ૧૬૮૬ આ. વ. ૭ શુક્રવાર ૫. ૫૮૫)

ક્ષયવૃદ્ધિ કરવાનું તદ્દન નવીનજ જળાબ્ધિ, અને જે પોતાના વહીલોએ સ્પષ્ટ રીતે
બા શુ. પાંચમરૂપ પર્વતિયિનો ક્ષય ન કરતાં ચંદ્રશુચંદુ સિવાયના ખીજાજ
પંચાંગમાંની બા શુ છટ્ટોના ક્ષય કર્યો હતો તેમાં પણ ચંદ્રાશીલ ભાવ બતાવવા
માંડયો. તેમજ પૂનમ-અમાસ જેવી પર્વાનન્તર પર્વતિયિના ક્ષયવૃદ્ધિપ્રસંગે પૂર્વતર
અપર્વતિયિ તેરસની ક્ષયવૃદ્ધિ જે જેન સમાજમાં સેંકડો વર્ષથી ચલી હતી,
અને તે તેમણે તથા તેમના દાદાશુદ્ધ આદિ સર્વેએ આજપર્યંત માન્ય રાખી
હતી તેની પ્રમાણિકતામા પણ સદેહ બતાવવા માંડયો. કારણકે તેને
પ્રમાણિક અને વ્યાજબી માનવામાં આવે તો સંવત્છરી પછી આવનાર પર્વાનન્તર
પર્વ પાંચમની ક્ષયવૃદ્ધિએ ત્રીજની ક્ષયવૃદ્ધિને કેમ રાખી શકાય? આથી
તે બળતે બેમણે પોતાનો આગ્રહ પોષવા બહેર કયું કે ‘પૂનમ અમાસની
ક્ષયવૃદ્ધિએ તેરસની ક્ષયવૃદ્ધિ કરવાની પ્રથા ખોટી છે શાસ્ત્રનું તેને
બળ નથી’! હુકમાં સં. ૧૯૬૨ અને સં. ૧૯૬૭માં ચંદ્રશુચંદુ દિગ્પાણી
પાંચમની વૃદ્ધિને બદલે છટ્ટની વૃદ્ધિ કરીને તેઓશ્રીએ સંવત્છરી પુરતો પ્રશ્ન
રાખ્યો હોત તો ૧૯૬૨-૬૭ના આ બે વર્ષ પછી આપો આપ તિથિચર્ચાથી
ટોળાયેલ વાતાવરણ શાંત શાંત પરંતુ સમાજના કમભાગ્યે તેમ ન બન્યું અને
કેવળ શનિવારની સંવત્છરીના આગ્રહને ૬૬ કરવા જેમાં કેાઈ હિવસ આજ
સુધી મતબેદ કે વિસંવાદ નહોતો એવી કેટલીએ નવીન વાતો ઉત્તરોત્તર વળુ
કરવામાં આવી. જેને લઈ સંવત્છરી ગયા પછી પણ ટોળાયેલ વાતાવરણ શાંત
થયું નહિ. તે નવીન વસ્તુઓ નીચે મુજબ છે—

૧ પર્વતિયિની ક્ષયવૃદ્ધિએ અપર્વતિયિની ક્ષયવૃદ્ધિ કરવાની પ્રણાલિકા
માન્ય રાખવામાં આવે તો શનિવાર કે બુધવાર સંવત્છરી તરીકે ન આવે

શ્રી પશુપાણી પર્વને અંગે

“આ વર્ષે આવણ વદ અમાસને દિવસે મદલ્ય હોવાથી તેમજ ચંદુ પંચાંગમાં બાદ-
રમા શુદ્ધ પચ્ચમનો ક્ષય હોવાથી, સમાજમા અનેક પ્રકારની ચર્ચાઓ ફેલાઈ છે. પરંતુ
આજના અંકમા અને ૫ પા. વિજયપદાનસરીશ્વરજી મદારાજનો ખીજો ખુલાસો પ્રગટ
કરીએ છીએ. શાસ્ત્રાનુસારી પૂજ્ય ગમણે અને બ્રહ્મચર્યન આપક વર્ગે શ્રી આગામી
પશુપાણીમાં નીચે મુજબ વર્તેલું એમ પૂન સુવિદિત આચાર્યદેવો કરમાવે છે;—

આવણ વદ બીજી બારસ, મુકવાર, પર્વાધિરાત્રનો પ્રથમ દિવસ

આવણ વદ અમાવસ્યા, સોમવાર, શ્રીકલ્પસત્ત્વાચન શરૂ

બાદરવા શુદ્ધ એકમ, મંગળવાર, શ્રી મહાત્રીજી જન્મ નિયન

બાદરવા શુદ્ધ ચતુર્થી મુકવાર, શ્રી સંપત્સરી પર્વ

બાદરવા શુદ્ધ છઠ્ઠ, સ્વીવાર, ક્ષયતિથિ.

આ સંબંધમાં ઘણા ઉદ્ઘોષક ચર્ચાઓ હોઈને અજ્ઞાન આત્માઓ હિન્દુ-મોર્ચે દોષ
લખ નહિ, તે મારે આ ખુલાસો કર્યો છે.

પણ રવિવાર અને શુક્રવાર આવે. આથી શનિવાર અને બુધવાર કાયમ રાખવા પર્વતિથિની ક્ષયવૃદ્ધિ કાયમ રાખવી તેવું જણાવ્યું.

૨ પૂનમ અમાસની ક્ષયવૃદ્ધિએ તેરસની ક્ષયવૃદ્ધિ કાયમ રાખવામાં આવે તો પાંચમની ક્ષયવૃદ્ધિએ ત્રીજની ક્ષયવૃદ્ધિ આપોઆપ કરવી પડે. આથી શનિવાર અને બુધવારની સંવચ્છરી કાયમ રાખવા પૂનમ અમાસની ક્ષયવૃદ્ધિએ તેરસની ક્ષયવૃદ્ધિ કરવી એ અપ્રમાણિક છે એમ જણાવ્યું.

૩ જૈન સમાજના પંચાંગે પ્રમાણે તિથિની વ્યવસ્થા કરવામાં આવે તો શનિવાર અને બુધવારની સંવચ્છરી ન રહે આથી શનિવાર બુધવારની સંવચ્છરી કાયમ રાખવા સં. ૧૬૬૩થી પંચાંગે ગણ્યાં.

આ ઉપરાંત કલ્યાણકલ્પક્રિયા ૫૬૫૫૧ જેવી ગણાય વિગેરે વિગેરે અનેક નવીન વસ્તુઓ જન્મ કરી અને આની સાગિતી માટે શાસ્ત્રાધાર શોધવાનો પ્રયાસ થઈ કયો. અને તે પ્રયાસમાં ખરતલમ્બછની સાથેની ચર્ચા પ્રસંગે અને બીજા પ્રસ્તુત અપ્રસ્તુત પ્રસંગોની કલ્પનાઓ ઠારા તેની પુષ્ટિના શાસ્ત્રાધાર પોતાના સમર્થન માટે તેમજ મનમતી રીતે રજુ થઈ.

જૈનસમાજને જૈનશાસ્ત્રો ઉપર અનહુદ લાજિ અને લાગણી હોવાથી આ વિજયરામચંદ્રસૂરિજી તરફથી સંસ્કૃત અક્ષરોની લીટીઓની લીટીઓ પોતાના સમર્થન

—વધુમાં—

અમદાવાદમાં બીરાજતા પૂ. પા. વિજયસિદ્ધિસૂરીશ્વરજી મહારાજ, પૂ. પા. વિજય-
નીતિસૂરીશ્વરજી મહારાજ, પૂ. પા. વિજયપદ્મસૂરીશ્વરજી મહારાજ, પૂ. પા. ઉપાધ્યાય શ્રી
મનોહરવિજયજી મ. પૂ. પા. ડી. શ્રી વિદ્યાનવિજયજી મ. અને પૂ. પા. ડી. શ્રી પ્રેમવિજયજી
મ. ભાવનગરમાં બીરાજતા પૂ. પા. વિજયનેત્રિસૂરીશ્વરજી મ. અમદાવાદમાં બીરાજતા પૂ.
પા. વિજયરાનસૂરીશ્વરજી મ. પાટણમાં બીરાજતા પૂ. પા. વિજયવર્ણિસૂરીશ્વરજી મ.
રતલામમાં બીરાજતા પૂ. પા. વિજયવર્ણનસૂરીશ્વરજી મ. ગાયનપુરમાં બીરાજતા પૂ. પા.
વિજયનકસૂરીશ્વરજી મ. અને પૂ. પા. વિજયબદ્ધસૂરીશ્વરજી મ. મુખ્યમાં બીરાજતા
પૂ. પા. પં. જહિવિજયજી મ. પાલીપાણમાં બીરાજતા રહેલાવાળા પૂ. પા. ૫. શ્રી
ધર્મવિજયજી મ. કપડવંજમાં બીરાજતા પૂ. પા. પં. નાસ શ્રી ક્રમુદવિજયજી મ. આદિ
ઉપર પ્રમાણેના ચાતુ વર્ષના પરીધાગની આગવના કરત-કમલવાન છે.

(વીર. ૧૧ ૧૧ અંક ૪૪ પા. ૬૬ ૧)

આ ઉપરથી પૂ. આ. જાનમરિજીએ ૧ જૈન સમાજમાં રાજ્યે ૫૫ પાંચમ પર્વ-
તિથિનો ક્ષય કયો ન હોય આજ રૂપ દેવા છતાં આજે તેઓ દારા મં. ૧૯૮૬ માં
પાંચમનો ક્ષય થયો હોય તેવું જુગલ જુગલ પ્રમાદવામાં આવે છે. તે બાબતની નધી

૭ ટિપ્પણી નંબર પાંચ જુઓ.

૮. જે પૂનમ દોષ ત્યારે જે તેરમ કરી જોઈએ નહિ કદાચ તેમ કગનું દોષ તે
તે જોડું છે.

(શીરશાસન પૂનક ૧૫, અંક ૪)

માટે રત્ન કંચામાં આવી. આ સંસ્કૃતગદ્યરો દેખી કેટલાક શાસ્ત્રિક માણસોની ઢમટાળ રિયતિ જોઈ તેઓના કલ્યાણ માટે 'સં. ૧૬૬૩માં આનો યોગ્ય

૬. સવત્સરી શાસ્ત્રાર્થ ગ્રંથ રહેલ માટે કાણુ જોખમદાર ?

શેઠ પ્રતાપસિંહ મોહનલાલબાઈનું નિવેદન.

આશય શ્રીવિજયરામચંદ્રચરિત્ર અને શીજીવતલાલ પ્રતાપસિંહના સંપાદન શાસ્ત્રાર્થ પઠી ભાગે છે.

“પૂ. શ્રી નેમિસરીચરણએ તો જણાવ્યું હતું કે—તેઓ પોતે વિકાર કરવાને તદ્દન અસક્ત હોઈ ગયાના રથએ આવશે નહિ પણ શ્રી સાગરાનંદચરિત્રની સાથેની ગમ્યોત્તુ જે કાંઈ પરિણામ આવશે તેને સહમત થઈને પ્રમાણે વર્તશે.”

“આ બાબના માધુઓ રમણા યથેશ મચોતુસાર મંવત્સરીનો નિર્ણય લાવવાની સૂચનાઓનો સ્વીકાર કરે છે. અગાત જાણુ વિકાર કરાવવા મોઠવણુ કરો, કામળ આવે છે”

“શેઠ શ્રી પોપટલાલબાઈને ઉપર પ્રમાણેનો તાર મળતાં અને તેઓએ પૂજ્ય શ્રી સાગરાનંદચરિત્રને જણાવતાં તેઓઓએ તત્તજ નિહાળી તૈયારી કરી અને જો કે પૂ. શ્રી વિજયનેમિસરીચરણની અંજાત પધારણની જરાપણુ ઈચ્છા ન હતી છતાં શ્રી સાગરાનંદચરિત્ર તથા તેમના પોતાના શિષ્ય સમુદાયનો આગ્રહ અને તેઓમીના પધારવાથી સંપન્ના માતિ ફેલાશે એવી વિનવણી બાળબી લાગતા તેમજ પોપટલાઈ ઉપરનો તાર તે અને શેઠીમાઓ સાથે યથેશ મચોતુસાર વર્તવાની ખાત્રી આપતો પવો ૨૫૪૮ હોવાથી કામળની રાહ જોયા મિત્રા પોતાની વૃદ્ધ ઉમર-પ્રમથા હઈ વિચેરે કારણે પોતે જાણે વિકાર કરવા અસક્ત હોવા છતાં પૂ. શ્રી વિજયનેમિસરીચરણ તથા પૂ. શ્રી સાગરાનંદચરિત્રએ પોતાના અને સમુદાયના વૃદ્ધ-બાળ ગ્રામ વિચેરે તમામ ૪૭ સાધુઓ સાથે તેજ દીવસે અપારના આર વાગે જામનગર છોડી અંજાત તરફ પ્રયાણુ શરૂ કર્યું.”

“પૂ. મહારાજશ્રીએ જણાવ્યું કે—આ બધાના આગ્રહને વશ થઈને અમારું નથી છતાં પણ તમારી શાંતિ માટે આવતું પડ્યું છે.” (શેઠ પ્ર- નિ-ગીરસાગર વર્ષ ૧૫, અંક ૨૭) આ ઉપરથી જણી મહારી કે પૂ. આ. નેમિસરી મહારાજ સાહેબે વૃદ્ધ ઉમર છતાં વિકાર કરી તિથિચર્ચાને નિહાળી ધૃમ્મજ્ઞેશ અને તે ખરે પૂર્ણ મહેમત ઉઠાવી હતી.

“આ બખતે પૂજ્ય શ્રી વિજયનેમિસરીચરણએ જણાવ્યું કે—સંધ્યા ૧૬૨ બાજેવાનોના નામ જે મેં તમને પ્રથમ કયા હતા તે તે પંદરની સમિતિ તમને બહુ મોટી જણાય તો તેના બદલામાં નીચેના નવ શુદ્ધચોની સમિતિ જાણવવી.

૧ શેઠ જીવનવાન પ્રતાપશી, ૨ શેઠ નગીનદાસ કરમચંદ. ૩ શેઠ ખડુભાઈ મણીલાલ, ૪ શેઠ મવાભાઈ સાકળચંદ ૫ શેઠ પોપટલાલ મારશીભાઈ ૬ શેઠ ગીરધરલાલ છોટાલાલ ૭ શેઠ બગુભાઈ સુનીલાલ ૮ શેઠ પ્રતાપસિંહ મોહનલાલબાઈ અને ૯ અમદાવાદના નગરશેઠ શ્રી કરતુભાઈ મણીજીભાઈ અને વધુમાં જણાવ્યું કે—આ નવ શુદ્ધચોની બનેલી સમિતિ ચર્ચો માટેના બે પંક્તિ ૫ એનો નક્કી કરી આપે અને એ બે પંક્તિ એકમત ન થાય તો સરપંચની નિમણૂક પણ એ સમિતિજ કરે ચર્ચો કરવા માટે એક પક્ષ તરફથી મૂખ્ય સાગરાનંદચરિત્ર અને તેમના મદદગાર નંદનચરિ તથા લાવણચરિ રહે અને બીજા પક્ષ તરફથી ચર્ચો કરનાર તરીકે મુખ્ય લાંબચરિત્ર અને તેમના મદદગાર જાણુવિજયજી અને કલ્યાણવિજયજી રહે.

(મેઠ પ્ર- નિવેદન વીરસાગર વર્ષ ૧૫, અંક ૩૭)

નિર્ણય કર્યો તેવા શુભ આશયે પૂ. આ. વિજયનેમિત્તરીશ્વરજી મહારાજ તથા પૂ. આ. સાગરાનંદસૂરીશ્વરજી મહારાજ વિશેષે આચાર્યો અને સમાજના હિતસ્વી ગૃહસ્થોએ સદૃઢ્યે અત્યંત ક્યો પગલું તેનું ધાર્યું પરિણામ તૈયાર થયેલ ચોખ્ખું ૧૦ મુસદ્દાની ઉપર આ. રામસૂરિજી-શનીવારપટ્ટની સહીઓ નહીં

“પૂ. આ. નેમિસૂરિજીએ અને કહેલું કે-“સપ્તસરીનીચર્ચાને મોટું રૂપ આપવાનું કાંઈ પણ કારણ નથી. જેમને ઠીક લાગે તેમ કરીશે. પરંતુ તે છતાં સમાધાનીયાં તેના નિર્ણય કરવા હોય તો આચાર્ય સાગરાનંદસૂરિજી અને આચાર્ય રામચંદ્રસૂરિજી એક રમળે ભેગા થાય અને પંડિતોને વચ્ચે રાખી નિર્ણય લાવે અને જે નિર્ણય આવે તે હું કશુંક રાખીશ અને ઠીક લાગશે તો એ શાસ્ત્રાર્થમાં હું ચારા પ્રતિનિધિને મોકલીશ.”

(શિક્ષા નમીનભાઈનું નિવેદન, વીરગ વર્ષ ૧૫ અંક ૩૭)

આ ઉપરથી રજાઈ જવાશે કે પૂ. આ. વિજયનેમિત્તરીશ્વર મહારાજે આ. રામચંદ્રસૂરિજીએ સમાજના ઉભા કરેલ અવકાશને સાંત કરવા સં. ૧૯૯૩ માં અનેક પ્રકારે જહેમત ઉઠાવી હતી અને શુરવાત પછે પૂ. આ. સાગરાનંદસૂરિજી સાથે પોતાના શિષ્યોને શાસ્ત્રાર્થ માટે મોકલવા કપરતા બતાવી હતી.

૧- “શનીવારવાળા તરફથી પંડિત અને શિરપંચની ખાનગી કબજામાંથી સહી કરાવી લાવેલ મુસદ્દાની નકલ નહિ આવેલ હોવાથી અહિં નકલ આપી નથી. વળી તેમાં શાસ્ત્રાર્થ કરનારનું નામ નથી તેમ પંડિત અને શિરપંચને નીમતાર સદૃશ્યરથે જણાવ્યા નથી માટે સુધારીને નીચે પ્રમાણેના મુસદ્દો બધા વચ્ચે તૈયાર કરાશે એની ઉપર શનીવારવાળાની મહીઓ આવેથી આચાર્યોએ સહી કરવા અને આમળ વિદ્યાર સંભાવવા જણાવ્યું પણ નમીનભાઈ અને છવાભાઈએ તે સહી તઈ સહીઓ લાવવા માટે જવાની આનાકાની કરી અને તેથી શાસ્ત્રાર્થ અને આચાર્યોનો આમળ વિદ્યાર અટક્યો તે મુસદ્દાની નકલ અહીંરે અહીંરે આ પ્રમાણે છે.”

“ચાલુ વર્ષની સંવત્સરીના દિવસ માટે જેમ ગયા વર્ષમાં શનીવાર રવિવારનો મનભેદ પડેલો હતો તેવોજ મનભેદ આ સાલ બુધવાર શુક્રવારનો ઢોવાથી તેનો નિર્ણય થવા ખજાત પ્રમાણે પૂજ્ય સાગરાનંદસૂરિજી એક પક્ષ તરીકે અને પૂ. વિજયસિદ્ધિસૂરિજી પૂજ્ય વિજય પ્રેમસૂરિજી તથા પૂજ્ય વિજયરામચંદ્રસૂરિજી તરફથી પ્રતિનિધિ તરીકે નીમણેલ પૂજ્ય વિજયમહાન્ધિસૂરિજી સાથે નિયમિત નામે અપાએલા પૂજ્ય વિજયનંદનસૂરિજી તથા પૂજ્ય વિજયવાવડવસૂરિજી તથા પૂ. ઉપા. જીવિજયજી તથા પૂજ્ય મુનિરાવલશી કલ્યાણવિજયજી રહેશે.”

“ઉપરોક્ત અપાએલ નામેતાલા જાને મહાશયો પંડીના કોઇની પણ તે સ્વેચ્છાં મેર-દાનરી દશે તો પણ તેને જાહેર જોગને જોવવાનો અધિકાર આપવામાં આરશે નહિ. આ શાસ્ત્રાર્થ કરતાં કહાય કોઇ પણ એક પણ પોતાની જામ કચ્છલ કરી ભેગે તો નિહા-નોને ફેંકશે. આપવાનો રહેશે નહિ એકપક્ષે પોતાની જામ કચ્છલ કરાશે. બીજા પક્ષનો મતનિર્ણય થશે મનાશે. તે નિર્ણય જાને જણના સ્થાપિત થોલા વાદી પ્રતિવાદી મતા-શયોને તથા તેમના મહદમાર જાને મહાશયોને તથા પૂ. વિજયમિત્તરીશ્વરજીને તથા પૂ. વિજયપ્રેમસૂરિજીને તથા પૂજ્ય વિજયરામચંદ્રસૂરિજીને માન્ય કરવાનો રહેશે અને તે પ્રમાણે તેમને વર્તન કરવાનું રહેશે. અને તેમાં કોઇથી વર્તકવિત પણ આનાકાની નહિ”

આવી શકવાથી ન આપું અને જતે દિવસે વધુને વધુ વાતાવરણ ડોળાયું

કરાય અને તેમા જે ફેસલો થાય તે વગર આનાકાનીએ અમારે કશુમ મળુર છે અને તેજ પ્રમાણે અમારે વર્તવાનું જે તેમ કશુન કરનાર પૂજ્ય ત્રિજ્વલનેમિરતિદેને પણ તેજ પ્રમાણે કશુન કરવાનું તથા વર્તવાનું રહેશે અને તેમની કબુલાત પ્રમાણે ઉપરોક્ત સર્વેની સહીઓ થયા પછી તેઓશ્રીએ તુરતજ મહી કરવી પણે કદાચ પોતાની મેજે એક પક્ષ પોતાની જૂન કશુન ન કરે તો તેનો ફેમલો નીચે જણાવેલા શ્રી સંઘના સમાવિત ગૃહ મેંબરોની કમીટી સર્વોત્તમને આ બહુમતે ચર્ચાની સરખાતથી ઠેક પરિશુભ સુધીને માટે નોંધેલા બે વિદ્વાનો એકમતે જે ફેસલો આપશે તે વગર આનાકાનીએ ઉપરોક્ત સર્વને માન્ય રહેશે તથા તે પ્રમાણે વર્તન કરવાનું રહેશે. અને વિદ્વાનોમા એકમતિ ન થાય તો તે બખતે નીચે જણાવેલ શ્રી સંઘના સમાવિત સરજીવજીવોની કમીટી સર્વોત્તમતે અને તેમ ન થાય તો બહુમતેજ એક વિદ્વાનને સરખા નીમશે તેમજ જે ફેસલો કરશે તે ઉપરોક્ત સર્વને માન્ય રહેશે અને તે પ્રમાણે વર્તવું પણે ઉપરોક્ત નણે પ્રકારના ઠોષપણુ પ્રકારથી જે ફેસલો થાય તે ઉપરોક્ત સર્વને માન્ય રહેશે અને વર્તવાનું રહેશે અને તેજ પ્રમાણે પોતપોતાના આદાવર્તી સાધુ સાખી આવક આનિશ્ચિઓમા પ્રરૂપણુ કરશે અને તેજ પ્રમાણે પ્રવૃત્તિ કરાવશે.

ઉપરોક્ત નિર્ણય આવજીવકે એકમ પહેલાં આવે તે પ્રમાણે શાસ્ત્રાર્ય કરી નહીં કરવાનું છે આ વર્ષમા જુલવાર ગુરવારની સવતસરીની ચર્ચામા જે ગુરવારનો નિર્ણય થશે તો કાયમ આવે છે તેમજ બારે માસની મવતિયિનો નિર્ણય રહેશે અને જુલવારનો નિર્ણય થશે તો જુલવારવાળા કહે છે તે પ્રમાણે બારે માસની તિયિનો નિર્ણય રહેશે તેજ પ્રમાણે સર્વને માન્ય રહેશે અને વર્તન પણ તેમજ કરવાનું રહેશે.

કમીટીના નામે.

૧ નગરશેઠ કરતુરભાઈ મણિભાઈ ૨ શેઠ પ્રતાપભાઈ મોડેનાભાઈ ૩ શેઠ ભાગ્યભાઈ સુનીનાન ૪ શેઠ ગીમ્બરવાળા છેલ્લાનાન ૫ શેઠ પોપટનાથ ખારશીભાઈ ૬ શેઠ શુભનાન, પ્રતાપશી ૭ શેઠ નર્સીનદાસ કરમચંદ ૮ શેઠ જુલુભાઈ મણિનાથ ૯ શેઠ મધાભાઈ સાકળચંદ તથા શેઠ પનાલા ૧ ઉમાભાઈ આ બેમાથી એક—

લી પાનાચંદ રૂપચંદ ઝવેરી”

(વીરકાસન વર્-૧૫ અક ૩૭)

આ મુસો પૂ આ નેમિસરીશ્વરજી પૂ આ સામરાનદશરીશ્વરજી અને અમદાવાદ મુનર્થ વિગેરના ગ્રંથોની દાખરીમાં સર્વવગુનો વિચાર કરી કરવામા આવ્યો હતો. આમા ‘સન-સમની શાંતિ’નો આશય હતો અને ફરી આ ચર્ચા ઉપસ્થિત ન થાય તેની પૂજી તોડદારી હતી આ મુસદ્દામાં સવતસરીના નિર્ણય અને સવતસરીના મતભેદમાથી ઉત્પન્ન કરે ન પર્વસપરદિના મતભેદનો પણ નિર્ણય કરવાનો હતો (આ વર્ષમા જુલવાર ગુરવારની સવતસરીની ચર્ચામા જે ગુરવારનો નિર્ણય થશે તો કાયમ આવે છે તેમજ બારે માસની મવતિયિનો નિર્ણય રહેશે અને જુલવારનો નિર્ણય થશે તો જુલવારવાળા કહે છે તે પ્રમાણે બારે માસની તિયિનો નિર્ણય રહેશે તેજ પ્રમાણે સર્વને માન્ય રહેશે અને વર્તન પણ તેમજ કરવાનું રહેશે” આ પ્રમાણે મુસદ્દામા જણાવે ન ટોચથી) પરંતુ કમનસીમે આ યોગ્ય

ગાને છેવટે કેવળ પ્રામાણિકપણે પ્રયત્ન કરનાર ૧૧મું આચાર્ય વિજયનેમિસૂરી-
શ્વરજી મહારાજ જેવા શ્લેષણીક મહાત્માઓને જુદા જુદા શબ્દો દ્વારા જેમ
તેમ કહેવામાં આવ્યું.

નવીન માન્યનાથી થયેલ અવ્યવસ્થા

૧૨સં. ૧૯૫૨ અને તેને અનુસરી સં. ૧૯૮૬માં ચંડાણુંચંડુ પંચાંગમાંના
પાંચમના દાય પ્રસંગે કહ્યું પંચાંગ લઘુ સવચ્છરીનો નિર્ણય કરવો તે પુરતો

મુમદા ઉપર આ. રામચંદ્રસુરિજી વિગેરેની સહીઓ ન થઈ શકી અને સં. ૧૯૬૩માં
સંવચ્છરી અને તેને અંગે પર્વદ્વયવૃદ્ધિની તિથિચયનિા નિકાસ ન થયી શક્યો.

- આથી ૨૫૬ છે કે તપાસવૃદ્ધિમાં ટિપ્પણની પર્વદ્વયવૃદ્ધિએ પૂર્વ અપર્વદ્વયવૃદ્ધિ
કરનાર શાસ્ત્રાનુસારી પ્રાચીનપ્રજ્ઞાનિકા પ્રમાણે એકપક્ષ પૂ. આચાર્ય વિજયનેમિસૂરીશ્વરજી
પૂ. આ. સાગરાનંદસૂરીશ્વરજી પૂ. આ. વિજયવલ્લભસૂરીશ્વરજી વિગેરે ૪૦ આચાર્યોના મોટા
સમુદાય છે. બીજા પક્ષે પૂ. આ. વિજયરામચંદ્રસુરિજી પૂ. આ. વિજયસિદ્ધિસુરિજી મહારાજ.
વિગેરેના નાનો સમુદાય છે. આલું ચર્ચામાં મોટા સમુદાયમાં બીજા અનેક મત-
લેહા છે તેવી પ્રચારવામાં આવતી વસ્તુ પાયાવિનાની છે. તે આ સં.
૧૯૬૩માં ઘડાયેલ મુસદ્દો ૨૫૬ જણાયે છે અને આજે પણ પર્વદ્વયવૃદ્ધિ
યિનાના પંચાંગોને વિના મતલેહ સ્વીકારી ૪૦ આચાર્યો- એકજ સરખી
રીતે પ્રવૃત્તિ કરે છે.

૧૧ 'બી નેમિસૂરિજીને જણાવવાનું કે આખા સમાજમાં અને ગામેગામ જેઠી રખત
રખી હમેશનો કાવાનળી ઘણાવાળી..... પછીજ યરમતનકે છે."

(બીજામન વર્ષ ૧૧ અંક ૪૧)

'આ વખતે સાગરજીને મદદમારો મળી મથા. ખામ કરીને શ્રીનેમિસૂરિજીએ તેમનો
પક્ષ લીધો અને આમતેમ આજુસો મોક્ષોને અન્ય આચાર્યોને પણ રવીવારે સંવત્સરી-
કરવાની માન્યતા તરફ ખેંચ્યા, તેઓને સમગ્રમ્ય કે આપણામાં પર્વતિથિની દાનિ-
વૃદ્ધિ કરવાનો રિવાજ નથી."

(તિથિ સાહિત્ય ૧૫જુ ૫૦ ૨૭)

આ ઉપરથી સમગ્રસે કે પૂ. આ. વિજયનેમિસૂરીશ્વરજી મહારાજ પર્વતિથિની
દાનિવૃદ્ધિ માનતા નથી અને તે નહિ જાનવાથી કેવળ સમાજની હીતયુદ્ધિ દેડે મરનાર વૃદ્ધ
અને ઘાની આચાર્યદેવ પૂ. વિજયનેમિસૂરીશ્વરજી મહારાજને જેમતેમ કહેવામાં આવ્યું.

૧૨ 'અરુમ જૈન કર્મચાર્ય શ્રી આત્મારામજી મહારાજે પોતાની દલાલીમાં ઊંતો
દાય કરવા વિશે અભિપ્રાય જણાવ્યો હતો અને હાલ જણુ થજુ ખરા મુનિમદાગમ તથા
કશ્યપના રોક અનુપચંદ મનુકચંદ જેવા મહાસયો ઊંતો દાય કરવાની મલાદ આપે છે.
તે રાવેને માન્ય કરવા ચોખ્ખ છે. શ્રી જૈનમત રવાદાદથી બરેશો છે આ લેખની અંદર
આપેલા તિથિનિર્ણય સંબંધી ઉલ્લેખ અપવાદના પાકજ તેની અનેમાનતા રેખાડી આપે
છે. માટે જેમપુરી પચાંગ જે સંપૂર્ણ કથિત નથી અને જે એકજાનોજ માનવું એવો
સાધ્યારામ નથી. તેમ ઉપર જૈનમાત્રાઓએ જોઈત દડ કરવો અને બીજા શોધને અતે ખરા
માતમ પાળા પંચાંગોને અનાદર કરવો બટનો નથી." (સ્થાપતિજન્ય, જૈનો માટે ખાસ,
વડોદરા પ્રુધાર તા. ૫ જોમદ સને ૧૮૯૮ અષાઢ વડી ૧૧ સંવત્ ૧૯૫૨)

મતલેદ હોતો. સં. ૧૬૯૨માં પણ તેજ પ્રમાણે બીજા પંચાંગનો આધાર લઈ છઠ્ઠી વૃદ્ધિ કરી અંવચરી શનિવારે કરવામાં આવી હોત તો તે પુરતો મતલેદ રહેત પણ સં. ૧૬૯૨માં આ સમયે દસૂરિયો પર્વક્ષયવૃદ્ધિ કરવાનું સ્વીકારી પર્વતિથિની નિયતતારૂપ વ્યવસ્થાના સિદ્ધાંતમાં કાયમી મતલેદ જોન સમાજમાં ઉભો કર્યો અને તેથી પર્વતિથિની ક્ષય વૃદ્ધિ દેખાડનારા તેમના મતના પંચાંગો અને પ્રાચીન પ્રજાલિકાને અનુસરતાં ઘણા વખતથી બહાર પડતાં હતા તે પર્વ-તિથિની ક્ષયવૃદ્ધિ વિનાનાં પંચાંગો એમ બે પ્રકારના પંચાંગો જોન પંચાંગ તરીકે પ્રચારવા માંડ્યાં. પૂનમ આદિની વૃદ્ધિએ જુદા જુદા દિવસે પહોંચી પ્રતિક્રમજ્ઞાદિ પર્વાતુષાનોની આરાધના થવા લાગી, લોકલજ્ઞ અને વડીલોની આમન્યાએ પર્વદિવસોએ સચિત્તત્વાગ વિશેરે કરનારા સુવકો જુદા જુદા બાનાતણે પર્વ-દિવસોએ સચિત્તાદિ વાપરનારા બન્યા, પૂનમ આદિના ક્ષયે બારપર્વની અખંડ આરાધનાની નેમની શ્રદ્ધાવાળાને સ્પર્શના થવા લાગી, અર્થાત્ પર્વદિવસોની સેંકડો વર્ષથી આલસી નિયતવ્યવસ્થાને ઠેકાણે આરાધનામાં પર્વતિથિના ક્ષય વૃદ્ધિ પ્રસંગે હરહંમેશ માટે સમાજમાં અવ્યવસ્થા અને ગરબડ આ નવીન વસ્તુ પર્વક્ષયવૃદ્ધિને રજુ કરવાથી થઈ. (૨)

હવે આ પર્વતિથિની નિયતતાની વ્યવસ્થાના સિદ્ધાંતને સમજવા સામાન્ય તિથિ કરતાં પર્વતિથિ આરાધ્યપણાએ કેમ ? તે પ્રથમ સમજવું જોઈએ.

જોન શાસનમાં હેવ મનુષ્ય નારક અને તિર્થચરૂપ મારણતિમાં મનુષ્યભવને ધર્મશાધનની મોસમરૂપ માનવામાં આવ્યો છે આથી જોન શાસન પામનાર આત્માઓને શ્રાદ્ધવિધિકાર બની શકે તો ૧૩હરહંમેશ ધર્મશાધન કરવાની બલામણુ કરે ■ અને તે ધર્માગયત હરહંમેશ ન બને તો હીવસ અને શત્રિની

આ ઉપરથી સ્પષ્ટ છે કે મ. ૧૬૫૨માં સ્વ. પૂ. આત્મારામજી મહારાજે શ્રીઅતુપચંદ્રભાઈએ અને બીજા મોડા ભાગે બીજા પંચાંગનો આશરો લઈ બા. સુ. છઠ્ઠો ક્ષય કર્યો હતો. હંકમાં સં. ૧૬૫૨ માં ચંદ્રાંશુચંદ્રને બદલે એકપક્ષે બા. સુ. ૬ના ક્ષયવાળા પંચાંગને આધાર માટે લીધું હતું અને બીજા પક્ષે ચંદ્રાંશુચંદ્રને આધારરૂપે લઈ બા. સુ. ૫ ક્ષયે બા. સુ. ૩નો ક્ષય કર્યો હતો. અર્થાત્ કયા પંચાંગને સં. ૧૬૫૨ ના વર્ષ પુરતું આધારરૂપ લેવું નેરતો મતલેદ હતો.

૧૩. જદ નલ્લેસુ વિષેનુ પાલદ કિરિયં તયો દયદ લટ્ટં ।

જદ પુણ તદા ■ સજ્જદ નહિયં ન પલિજ્જ પન્નરિયં ॥

(શ્રાદ્ધવિધિ પ્રકાશ ૩)

જો મર્વ દિવસોમાં ધર્મક્રિયા પગાય તો માફ, પરંતુ જો તેમ ન કરી અથવા તો પર્વના દિવસે તો અવસ્થ પાળે.

ઘટમાળથી પર્વદીવસોએક છતાં ૧૪ વિશિષ્ટ પ્રકારના ક્રોલયોગને લઈ અપર્વ દીવસો કરતાં પ્રધાન ગણાયેલ પર્વદીવસોએ અવશ્ય ધર્મારાધન કરવું જોઈએ તેવી ખાસ ભલામણ કરે છે, આને લઈનેજ હરદ્વિધેશ ધાર્મિક અતુષ્ઠાન કરનાર પર્વદીવસોમાં ધર્મારાધન માટે વધુ ઉત્તુજ્ઞ રહે છે અને હરદ્વિધેશ ધાર્મિક અતુષ્ઠાન નહિ કરી શકનાર પર્વ દીવસોએ તો અવશ્ય યથાશક્તિ ધર્મારાધન કરવાની વૃત્તિ રાખે છે આ પર્વદીવસોના વિશિષ્ટ પ્રકારના ક્રોલયોગ અને ૧૪ મહિમાને લઈ કેંદ્ર નિર્ધારિત અને નિર્દેશ આત્માઓ ધર્મ અને દયા પાત્રી બન્ય છે.

જૈનશાસનમાં અતુષ્ઠાપર્વ પંચપર્વ પદ્મપર્વ અને દ્વાદશપર્વ વિગેરેના ઉલ્લેખો મળે છે, ૧૨ આઠમ શ્રોત્રશ પૂનમ અને અમાસ અતુષ્ઠાપર્વ ગણાય છે ૧૩ આ અતુષ્ઠાપર્વને તે તે દીવસોએ પૌષધ વિગેરે ધર્મારાધનથી આરાધવામાં ન આવે તો પ્રાયશ્ચિત્ત લાગે તેવો શાસ્ત્રમાં નિર્દેશ હોવાથી તે કુરુદ્વિધેશ પર્વ ગણાય છે આજ અતુષ્ઠાપર્વ પ્રકારાંતરે ૧૮ ત્રિપર્વ અને પદ્મપર્વ તરીકે પણ ગણાય છે, આઠમ શ્રોત્રશ પૂનમ કે અમાસ પખવાડીવામાં ત્રણ આવવાથી પખવાડીયાની

૧૪. સત્ત્વેસુ કાલપચ્ચેસુ પમન્થો જિજ્ઞમ્ય તથા જોગો।

જાદુમી ચતુર્દશીસુ અ નિયમેજ હવિગ્જ પોમદિમો ॥ (શ્રાદ્ધવિધિ પ્રકાશ ૭)

જિનેશ્વર બજવાનના અનર્માં સર્વ કાળપર્વમાં પ્રગત રોગ દર્શી છે એમાં પણ આઠમ આઠમે નિષેધ કરીને પૌષધ કરવો.

૧૫. પર્વમદિન્ના ચ પ્રાયો નિધમિજામયિ ધર્મ નિર્દયાનામપિ કયાપ।

(શ્રાદ્ધવિધિ પ્રકાશ ૭)

પર્વના મહિમાવડે પણ કરીને નિર્ધર્મીઓને ધર્મમાં અને નિર્દેશોને દયામાં મતિ થાય છે.

૧૬. જાદુમી-અતુર્દશી-પૂર્ણિમા-અમાવાસ્યા-તદક્ષણચતુર્થી પર્વાણાં સમાદારઃ

(યોગસાસ્ત્ર ૫ ૧૭૮)

આઠમ શ્રોત્રશ પૂનમ અમાવાસ્યા અરુધ આર પર્વોના સમૂહ ને અતુષ્ઠાપર્વ.

૧૭ પતેસુ અદ્યપાદિદિવસેસુ ચૈત્યાતામન્યવસંતિગતારાધ્ન ઘાડવક્તે પ્રત્યેક પ્રાયશ્ચિત્ત

(અવદાગૃતિ)

જો અષ્ટમી આદિ પર્વ દિવસોમાં જૈન અને અન્ય વસંતિમાં રહેના સમાધુઓને વંદન ન કરાય તો પ્રાયશ્ચિત્ત આવે.

જાદુમીચતુર્દશીસુ પચ્છિત્તં જર ય ન કુળર ઘરત્ય ઘરમાંચોપ છટ્ટં તદ અટ્ટમં વામપર્વમિ

(તત્ત્વતગ્નિ.ગ્રો ૫૧ ૨)

આઠમ અને શ્રોત્રશમાં જો ઉપવાસ ન કરે તો પ્રાયશ્ચિત્ત એમાંનીએ ૭૬ ન કરે તથા સંવત્સરીએ આઠમ ન કરે તો પ્રાયશ્ચિત્ત.

૧૮. મામમિ પવ્યહરં તિજિય અ પચ્યાદ પચ્ચમિ.

(હોમશ્રમ પ્ર. પ્ર. ૧૬ ૧-૨)

ત્રિપર્વી અને મહિનામાં છ આયવાંધી મહિનાની ષટ્પર્વી લેખાય છે, બીજા પાંચમ આઠમ અગિયારસ અઠદસ આ પાંચ શ્રુતતિથિ રૂપ પંચપર્વ સાથે પૂનમ અમાસ ભેઠતાં દરેક પંચવાડીયામાં ઉત્કૃષ્ટ ૧૯૭ પર્વ અને મહિનામાં બાર પર્વતિથિઓ કહેવાય છે. આ નિયત બાર ૨૦ પર્વનિથિ પોષધ, તપ, પ્રહાચર્ય, સંગિતત્યાગ વિગેરે નિયતોચી આરાધવાની શાસ્ત્રમાં લલામણ કરેલ છે આ નિયત બાર પર્વતિથિઓ ઉપરાંત જિનેશ્વર ભગવંતના કંથ્યાણકે અને અઠ્ઠાઈના દીવમેને પણ પર્વતિથિઓ તરીકે જણાવવામાં આવેલ છે

વિશિષ્ટ પ્રકારના કાળયોગને લઈ પર્વતિથિની આરાધના સવિશેષ કરવી જોઈએ આ પ્રમાણેના શાસ્ત્રકાર મહારાજના દરમાનથી દીવમ અને શાંતિની ઘટમાળવાળી સર્વતિથિમાં આજે પર્વતિથિ છે કે અપર્વતિથિ છે ને જાણવા માટે સૌ પ્રથમ ટિપ્પણના જ્ઞાનની આવશ્યકતા ઉભી થાય છે

જૈન ટીપ્પણ—

પ્રાચીન કાળમાં જૈન સમાજનું સ્વનંત્ર ટિપ્પણ જૈનપંચાંગ હતું. તેની માહિતી સૂર્યપ્રશ્નિ, ચંદ્રપ્રશ્નિ, જ્યોતિષકરંડક વિગેરે ગ્રંથોદ્ધાર મળે છે. તેમજ તે પાંચાંગને ઉપયોગ જૈનશાસ્ત્રમાં થતો હતો તેની માહિતી ૨૧ કલ્પ-સૂત્ર વિગેરે ગ્રંથોમાં જૈનશાસ્ત્રવિદિત સંવત્સર, વાર વિગેરેના નામોના ઉપયોગ-

મહિનામાં છ અને પંચવાડીયામાં ૮-૧૪-૧૫ એમ ૩ પર્વ હોય.

૧૬-૧. યીશા પંચમી મટ્ટમી ફગારસી ચરદસી વળ તિહીમો પવામો સુમતિહિઓ શોભમગળદાગિણા મળિયા । યીશા હુવિદે ધમ્મે પંચમી નાજેસુ મટ્ટમી કમ્મે પગારસી અંગાર્ણ ચરદસી ચરવપુવ્વાર્ણ ॥ પવે પંચપર્વી પૂર્ણિમામાવાસ્યાખ્યાં પદ્મપર્વી ચ પ્રતિપક્ષમુત્કૃષ્ટત સ્વાદિતિ ચાન્દવિધો પ્રતિક્રમગજ્જપ્રદુષ્ઠો ચ.

(સેનગ્રન્થ પૃ. ૪૭-૪૪)

બીજા, પાંચમ, આઠમ અગિયારસ અઠદસ આ પાંચ શ્રુત તિથિઓ ગૌતમ મહાધર ભગવંતે કહી છે એ પ્રકારના ધર્મની આરાધનાને અનુસરી બીજા, પાંચ પ્રકારના જ્ઞાનની આરાધનાને અનુસરી પાંચમ, આઠ કર્મક્ષય નિરિસે આઠમ, અગિયાર અંજની આરાધનાને અનુસરી અગિયારસ અને ચૌદપૂર્વની આરાધનાને અનુસરી ચૌદસ આ પ્રમાણે પાંચપર્વી પૂનમ અમાવાસ્યા સાથે મેળવતાં દરેક પંચવાડીએ ષટ્પર્વી થાય છે. આ પ્રમાણે શ્રાદ્ધવિધિ અને પ્રતિક્રમજ્ઞ સ્વરૂપિયા છે

૧૬-૨ “એક મહિનામાં ૨-૪-૮-૧૧-૧૪-૧૫ એમ ૧૨ પર્વનિથિઓ છે.”

(સ. ૧૫૮૩ નો સપ્તમપર્વોદાપદક બોલ ૯)

૨૦. પવ્વેસુ પોસદ્દાદ વમ જનારંમ તવવિસેમાદ. (શ્રાદ્ધવિધિ પ્રકાશ ૩)

પર્વમાં પોષધ વિગેરે કરવાં, અઘ્ઘર્ણ પાણવું, આરંભનો ત્યાગ કરવો અને વિશેષ

તપસ્યા વિગેરે કરવાં

૨૧ ચંદે નામં સે દોન્વે સંવચ્છરે (કલ્પસૂત્ર પૃ. ૧૮૯)

ચંદ નામનો બીજો સંવત્સર.

દોશ જાણી શકાય છે, આ જૈનદિપાવું દેવે પ્રકારે હર્ષ તેનેા દુઃખ ખ્યાલ નીચે પ્રમાણે આપીએ છીએ.

જૈનગણનાએ આવણુ વદિ (શુચરાતી અપાહવદિ) એકમથી યુગની શરૂઆત થાય છે. અને આ યુગ ૧ ચાંદ્ર ૨ ચાંદ્ર, ૩ અભિવર્ધિત ૪ ચાંદ્ર અને અભિવર્ધિત નાગના પાંચ સવતસરેનો બનેલ હોય છે. એક યુગમાં ૧૮૩૦ અહોરાત્ર ૧૮૬૦ તિથિએ હોય છે. એક સૂર્યોદયથી બીજા સૂર્યોદય સુધીના કાળને અહોરાત્ર કહેવામાં આવે ■ અને ચંદ્રચારની અપેક્ષાએ તિથિ ગણાય છે. ત્રીસ અહોરાત્ર પ્રમાણના માસની ગણતરીવાળા ૬૦ સૂર્યમાસનો અને ૬૧ અહોરાત્ર પ્રમાણ તિથિ તે પ્રમાણેની ૩૦ તિથિના માસની ગણતરીવાળા ૬૨ ચંદ્રમાસે યુગ થાય છે, યુગની શરૂઆત વખતે તિથિ અને દીવસ સાથે શરૂ થાય છે પણ પછી દરરોજ તિથિ ૬૧ પાછળ પડે છે એ રીતે દર ૬૧મા દીવસે એક તિથિનો ક્ષય આવે છે આ રીતે વર્ષમાં ૬ તિથિનો ક્ષય અને યુગમાં કુલ ૩૦ તિથિનો ક્ષય થાય છે.

(અહોરાત્ર ૩૦ સુદર્શનપ્રમાણ અને તિથિ ૬૧ અહોરાત્ર પ્રમાણ અથવા ૨૬૭૨ સુદર્શન પ્રમાણ યુગના ત્રીજા વર્ષે પૌષમાસની અને પાંચમા વર્ષે અપાહ માસની વૃદ્ધિ થાય છે. માસની વૃદ્ધિવાળા વર્ષને અભિવર્ધિતવર્ષ કહેવામાં આવે છે. આ અભિવર્ધિત વર્ષ ૩૮૩૬૬ અહોરાત્ર પ્રમાણ અને માસવૃદ્ધિ વિનાનું ચાંદ્ર વર્ષ ૩૫૪૬૩ અહોરાત્ર પ્રમાણ છે પણ અને મહિનાનો અપદેશ ૧૫ તિથિ અને ૩૦ તિથિથી થતો હોવાથી અને તિથિ ૬૧ અહોરાત્ર પ્રમાણ હોવાથી કોઈ પણવાડીનું ૧૫-૧૪ દીવસનું અને મહિના ૨૬-૩૦ દીવસનો પ્રાચીનકાળમાં બનતો હતો.)

પ્રાચીન દિપાવણ પ્રમાણે યુગમાં ૩૦ તિથિનો ક્ષય કેમ રીતે આવતો ?

. યુગની આદિમાં તિથિ અને અહોરાત્ર બન્નેનો પ્રારંભ થાય છે પદનું તિથિ અહોરાત્રથી ૬૧ ન્યૂન હોવાથી એકેક અહોરાત્રે ૬૧ પાછળ હડતી જાય અને તેથી પછીના દિવસે તિથિની અને અહોરાત્રની આરંભ સમાપ્તિની સમાનતા રહેતી નથી. યુગના આરંભના પ્રથમદિવસે ૬૧ અહોરાત્ર, સૂર્યોદયથી તિથિ હોય, બીજા દિવસે ૬૨ અહોરાત્ર સૂર્યોદયથી તિથિહોય, ત્રીજા દિવસે ૬૩ અહોરાત્ર સૂર્યોદયથી તિથિ હોય, આમ કરતાં ૬૧મા દિવસે ૬૧ અહોરાત્ર સૂર્યોદયથી ૬૧મી તિથિ હોય અને ત્યારપછી જાસઠથી તિથિ ૬૧ અહોરાત્ર જેટલી હોય, આ જાસઠથી તિથિ ૬૧ અહોરાત્ર પ્રમાણ હોવા છતાં છોડ-પતિત ગણાય છે. જાસઠમા સૂર્યોદયના પ્રારંભે ત્રેસઠમી તિથિની શરૂઆત થાય અને તે ૬૧ અહોરાત્ર પ્રમાણ હોય. આમ દર એકસઠમે દિવસે ૬૨મી તિથિ ક્ષય પામે છે. આવી રીતે એક વર્ષમાં છ અને યુગમાં ૩૦ તિથિનો ક્ષય થાય છે. તે નીચે પ્રમાણે-

પ્રથમ વર્ષ	દ્વિતીય વર્ષ	તૃતીય વર્ષ	ચતુર્થ વર્ષ	પંચમ વર્ષ
આસો વદિ ૨	આસો વદિ ૧૪	આસો શુદ્ધ ૧૧	આસો વદિ ૮	આસો શુદ્ધ ૫
માગસર વદિ ૪	માગસર શુદ્ધ ૧	માગસર શુદ્ધ ૧૩	માગસર વદિ ૧૦	માગસર શુદ્ધ ૭
માઘ વદિ ૬	માઘ શુદ્ધ ૩	માગસર પોષણ ૧૫ 'યુગાર્દ'	માઘ વદિ ૧૨	માઘ શુદ્ધ ૯
ચૈત્ર વદિ ૮	ચૈત્ર શુદ્ધ ૫	ચૈત્ર વદિ ૨	ચૈત્ર વદિ ૧૪	ચૈત્ર શુદ્ધ ૧૧
જેઠ વદિ ૧૦	જેઠ શુદ્ધ ૭	જેઠ વદિ ૪	જેઠ શુદ્ધ ૧	જેઠ શુદ્ધ ૧૩
શ્રાવણ વદિ ૧૨	શ્રાવણ શુદ્ધ ૯	શ્રાવણ વદિ ૬	શ્રાવણ શુદ્ધ ૩	શ્રાવણ વદિ ૧૫ 'યુગાન્ત'

સૂર્યોદય વખતની અવધિપણુ તિથિ તે આખા દિવસની તિથિ તરીકે પ્રમાણુ ગણવી.

આ ઉપરથી આપણે જોઈએ કે સુગના આરંભથી કે ક્ષયતિથિ પછીના દીવસથી તિથિની શરૂઆત થાય છે, પરંતુ તિથિ ફક્ત અંશ અહોરાત્ર પ્રમાણુ હોવાથી શરૂઆતની ૩૦ તિથિઓ ક્રમે ક્રમે પડતાં છેવટની રાત્રિઆરંભ સુધી હોય છે અને પછીની ૩૦ તિથિઓ તે પ્રતિક્રમણુ કાલ પહેલાં પુરી થાય છે. અને દરમી તિથિ દરમી દિવસે ફક્ત હોવા છતાં સૂર્યોદય વખતે નહિ હોવાથી ક્ષીણ-પતિત તરીકે શાસ્ત્રકારોએ જણાવેલ છે. તિથિઓ અહોરાત્ર સાથે પૂર્ણપણે નહિ રહેતી હોવાથી અને ક્ષીણ પામનારી તિથિઓમાં પર્વતિથિઓનો પણ કય આવતો હોવાથી પર્વતિથિઓના આરાધકોની નીલેની બે ચંદ્રાઓનો શાસ્ત્રકાર મહારાજાઓએ વ્યવસ્થિત પ્રસાસો આપ્યો છે.

૧. બીજા પાચમ વિગેરે પર્વતિથિઓ નિયિના નામ સાથે સંબંધ રાખે છે અને તે નિયિઓ તે એક સૂર્યોદયથી બીજા સૂર્યોદય સુધી હોતી નથી જ્યારે પર્વતિથિઓની આરાધના કરવાનું જણાવતાં શાસ્ત્રમાં જણાવ્યું કે પોષધ તપ પચ્ચક્ષણાણુ આદિથી આરાધન કરવું તેની શી બ્યવસ્થા કરવી ?

૨. પર્વતિથિની આરાધના કરવાનું જણાવ્યું પણ પ્રાચિન ગણિતની રીતિ-પ્રમાણુ દર એકસક્રમે દિવસે દરમી તિથિ ક્ષીણ-પતિત જણાવી એટલુંજ નહિ પણ દૈ મા દીવસને દરમી તિથિ તરીકે સંબોધવાનું પણ ન જણાવ્યું તે ક્ષીણપર્વતિથિમાંટે શી બ્યવસ્થા કરવી ?

પહેલી ચકાનું સમાધાન આપતાં શાસ્ત્રકાર મહારાજે જણાવ્યું કે—

૨૨ સૂર્યોદય વખતે જઈ તિથિ હોયતો પણ ફક્ત અંશ પ્રમાણુવાળી તિથિના

૨૨. एकवर्षितमे अहोरात्रस्तस्मिन्नेकपष्टितमा द्वापष्टितमा च त्रिचिनिघ-
नगुपमतेति द्वापष्टितमा त्रिचिनिघेति पवितेति व्यवहितये. (સર્વપ્રવર્તિ ૫૨ ૨૧૭)
એકવર્ષિમે ને દીવસ તેમા એકસક્રમી અને બાસક્રમી તિથિઓ પુરી થાય છે તેથી બાસક્રમી તિથિ બેરોમાં કય પામેલો કહેવાય છે.

નામે આખા દીવસનો વ્યવસ્થા રાખવો. એટલે પછી બીજી તિથિનો ફક્ત એટલો મોટો લોગવડો હોય તો પણ બીજી તિથિ ગણાય નહિ. આથી ઉપવાસ પ્રતિ-ક્રમણ વિશેષે સર્વની વ્યવસ્થા થઈ જાય છે.

૧૩ બીજી શંકાનું સમાધાન પણ પૂર્વશાસ્ત્રોમાં મળે છે. તે આ પ્રમાણે— ઉપર જણાવેલા ચંત્રમાં બીજા અષાઠ સુદિ ૧૫ નો સ્થાન આવે છે. સુગાન્તા દિવસે જુદું ચંદ્રદસ છે અને ફક્ત પૂનમ છે સૂર્યોદયના સિદ્ધાંત મુજબ આખા દિવસને ચૌદસ કરવી જોઈએ. છતાં પ્રાચિન કાળમાં શાસ્ત્રની રીતિએ પૂનમ પર્વતિથિ હોવાથી તેનો ક્ષય ન થઈ શકે તે કારણે ક્ષીણ પૂનમને ક્ષીણ પૂનમ ન ગણતાં ચંદ્રદસને પૂનમની સંજ્ઞા આપવામાં આવી છે અને પૂનમ ક્ષીણ હોવા છતાં પૂનમથી વીમ દીવસ ગયા પછી અમે ચોમાસુ રહ્યા છીએ એમ સ્પષ્ટ શબ્દો-દ્વારા શાસ્ત્રોમાં જણાવવામાં આવ્યું છે.

આથી જૈનપંચાંગમાં પર્વતિથિનો ક્ષય આવતો ત્યારે પણ તેનો ક્ષય કરવામાં ન આવતો પણ પૂર્વ અપર્વ તિથિનો ક્ષય કરવામાં આવતો હતો તેમ ઉપરનો પ્રાચીન શાસ્ત્રપાઠ કહે છે. જૈન પંચાંગના હિસાબે વૃદ્ધિતિથિનો આવતીજ ન હોતી એથી તે વખતે વૃદ્ધિતિથિ વખતે શું કરવું તેનો પ્રશ્ન જ પડેતો ન હતો. જૈનેતર દિવસ—

આ જૈન પંચાંગના વિષેષે પછી સો કડોઅર્ધથી જૈનેતર પંચાંગનો સંસ્કાર-પૂર્વક જૈનસમાજમાં ઉપયોગ થવા લાગ્યો, આ જૈનેતર પંચાંગમાં ક્ષય અને વૃદ્ધિ ગાળને અનિયમિત રીતે આવે છે. કારણકે જૈનેતર પંચાંગની કાલની ગણ-તરી મુજબ નિયમ વધારેમાં વધારે ૬૫ થી અને ઓછામાં ઓછી ૫૪ થી સુધીની હોય છે. જે સૂર્યોદયને સ્પર્શનારી તિથિ વૃદ્ધિતિથિ કહેવાય છે. અને સુદક્ષ સૂર્યોદયને નહિ સ્પર્શનારી તિથિ ક્ષીણતિથિ કહેવાય ॥ વૃદ્ધિતિથિમાં તેનો

૨૩. મુગના ઉલ્લા વર્ષ અભિવર્દિત સવત્સરમાં પ્રાચીન જૈનશ્રોતિય ગણિત પ્રમાણે અષાઠ માસની વૃદ્ધિ આવે છે તેમજ પ્રાચીન જૈન ગણિત પ્રમાણે મુગના વર્ષમાં બીજા અષાઠની પૂર્ણિમાનો સ્થાન હોય છે અતુર્વર્યાં પચ્ચદશી પક્ષપક્ષિતમે સૂર્યપ્રગટિ ૨૧૯ જ્યોતિષકૃતક ૬૮) વિગેરે પાઠથી સ્પષ્ટ છે કે અષાઠ સુદિ ૧૪ ના દિવસે પૂર્ણિમા પવિત્ર એટલે ક્ષીણ હોય છે છતાં કહે છે કે—

અભિવર્દિતસંવત્સરે જાત્ય અદિભગાસો પદતિથો અષાઠપૂર્ણિમાસો ધીસ-તિરાને ગને મળ્ણતિ દ્વિયામોષ્તિ ।

(આચાર પ્રકાશપૂર્ણિ પદેશો ૧૦)

અભિવર્દિત સવત્સર કે જ્યાં અધિક માસ હોય છે ત્યાં અષાઠી પૂર્ણિમાથી વંસ દિવસ થવા પડે કહે કે અમે રહ્યા છીએ અર્થાત્ પર્વતિથિના ક્ષય પ્રસંગે આપણની તિથિને પર્વતિથિ તરીકે કહેવી અને આરાધવી તેને આ પાઠ સમર્થન આવે છે.

લોગવટો ત્રણ દીવસ-વારમાં હોય ॥ સીધુતિથિ વખતે એકવારમાં ત્રણ તિથિનો લોગવટો હોય છે. જેમકે-ચં. ૧૯૬૨ના ચંડાંગુલંદુ પંચાંગમાં આસો વદ ૨ નો ક્ષય અને આસો વદ ૧૪ ને ॥ એકમને શનિવારે શુક્રઆતમાં એકમ પછી બીજ અને તેજ દિવસે તીજની ઘડીઓનો પણ લોગવટો છે. સ્વીવારે સૂર્યોદય વખતે ત્રીજ છે આથી સૂર્યોદય વખતે બીજ ન હોવાથી બીજનો ક્ષય ગણાય છે. બુધવારને તેરસે છેલ્લે ચોદશની ઘડીનો લોગવટો છે શુક્રવારે ઉદયથી માંડીને ૬૦ ઘડી સુધી ચોદશ છે. અને શુક્રવારે સૂર્યોદયવખતે ચોદશ છે આથી બે દીવસે સૂર્યોદય વખતે ચોદશ હોવાથી ચોદશની વૃદ્ધિ કહેવાય છે આ રીતે લૌકિક પંચાંગમાં સામાન્ય રીતે ૭-૮ તિથિ વધે છે અને ૧૨-૧૪ તિથિ ઘટે છે. જેનેતર ટિપ્પણનો સંસ્કારપૂર્વક ઉપયોગ.—

જૈનટિપ્પણુ વિષેદ પાઠ્યા પછી પૂર્વાચાર્ય મહારાજશ્રીએ પર્વતિથિની વ્યવસ્થા માટે જેનેતર ટિપ્પણુ સ્વીકાર્યું તે જેનેતર ટિપ્પણુમાં તેની ગણિતની રીતિ સુગ્રખ ક્ષય સાથે તિથિની વૃદ્ધિ પણ આવવા લાગી આથી પર્વતિથિની ક્ષયવૃદ્ધિ વખતે નિયત પર્વતિથિઓ જેવડાય કે એછી થાય નહિ માટે તે તિથિઓને નિયત રાખ્યા માટે કોઈપણ જાતનો વિચાર કરવાની જરૂરિયાત ઉપજાય. આને લઈને ક્ષય વખતની માચીન વ્યવસ્થા હતી તે સુજખની વ્યવસ્થા સ્પષ્ટ અને વૃદ્ધિની પણ વ્યવસ્થાને સંકલિત કરનાર ‘ક્ષયે પૂર્વા તિથિઃ કાર્યા વૃદ્ધે કાર્યા તથાત્તરા’ પદ જેનેતર ટિપ્પણુના સંસ્કાર માટે યોગ્ય. આ શ્લોકોને આદ્યવિધિગર વિગેરે ઉમાસ્વાતિ મહારાજના પ્રયોગવચન તરીકે ગણે છે એટલુંજ નહિ પણ તે પાંડીના જર્ન આચાર્યો જેનેતર ટિપ્પણુમાં પર્વતિથિની વ્યવસ્થા માટે યોગ્યચેત આ પદને ઉમાસ્વાતિ મહારાજના ગચન તરીકે કબુલ રાખે છે. એટલે તે વચનને તપાગચ્છના આજસુધીના સર્વ આચાર્યોએ જેનેતર ટિપ્પણુના સંસ્કાર માટે વિના મતભેદે સ્વીકાર્યું છે તે સર્વતમત છે. જેનેતર ટિપ્પણુના સ્વીકાર સાથે તેના સંસ્કાર માટે યોગ્યચેત ‘ક્ષયે પૂર્વા તિથિઃ કાર્યા વૃદ્ધે કાર્યા તથાત્તરા’ ઉપરથી આજસુધી તપાગચ્છમાં આચાર્યો વિના મતભેદે જ્યારે જેનેતર ટિપ્પણુમાં તેના ગણિતની રીત સુગ્રખ બીજ, પાંચમ, આઠમ, અગિઆરસ, ચોદસ વિગેરે પર્વતિથિનો ક્ષય કે વૃદ્ધિ આવતો ત્યારે પૂર્વની એકમ, ચોથ, સાતમ, દસમ, તેરસ વિગેરે અર્ધ તિથિની ક્ષયવૃદ્ધિ કરતા આવ્યા છે અને પૂનમ અમાસ વિગેરે જોડીયા પર્વતિથિની ક્ષય વૃદ્ધિ વખતે પૂર્વતર અર્ધ તિથિ તેરસ વિગેરેની ક્ષયવૃદ્ધિ કરતા આવ્યા છે.

ચંડાંગુલંદુનો ઉપયોગ અને સુદ્રિત જૈનપંચાંગ

આ જેનેતર ટિપ્પણુ શુક્રઆતમાં કયુ લેવામાં આવ્યું તે હાલ આપણે ચોક્કસ ટૂંકી શીઝે તેમ નથી પરંતુ ૭૦-૭૫ વર્ષથી વિના મતભેદે જૈન સમા-

યતા હોવાથી શાસ્ત્રકર મહર્ષિઓને 'ઉદયતિથિ'ની સ્પષ્ટ વ્યાખ્યા કરવી પડી છે અને તે 'ઉદયતિથિ' ન માનનારને મિથ્યાત્વ વિશેરે - આકરા ઉપાસન આપવા પડ્યા છે.

આ ઉદયતિથિના મતભેદ પછી ખરતરગચ્છવાળા, શાવણની વૃદ્ધિમાં બીજા આવશે અને ભાદરવાની વૃદ્ધિમાં પ્રથમ ભાદરવે પર્યુષણ-સંવત્સરી કરવા લાગ્યા તેથી 'માસવૃદ્ધિ' અંગે તપાગચ્છ સાથે ખરતર ગચ્છને મતભેદ પડ્યો જેનો વિચાર કરેપમ્પ્રાદિગચ્છોમાં ટીકામાં ઉપલબ્ધ થાય છે. માસવૃદ્ધિ સાથે પર્વતિથિ વૃદ્ધિમાં પ્રથમ નિધિ વધુ ભોગવતાવાળી હોવાથી તે પ્રથમનિધિ પર્વતિથિ તરીકે કહેવાય તેમ ખરતરગચ્છવાળાઓએ માનવાનું મરૂં કર્યું. આથી 'વૃદ્ધો દયો તથોત્તરા' પદને અનુસરી ઉત્તર તિથિને પર્વતિથિ તરીકે માનનાર આપણા તપાગચ્છ સાથે તિથિવિષયક મતભેદ પડ્યો, આ ઉપરાંત આઠમના ક્ષયે સાતમને આઠમ બનાવી ખરતરગચ્છવાળા 'ક્ષયેપૂર્વો' ને ગરિતાર્થ કરતા હતા પરંતુ ચૌદશના ક્ષયે પૂર્ણિમાને દીવને પાસિકે કળ્પાનૃ તેઓએ રાખ્યું તેથી. તેમજ ચૌદસ બનાવી ચૌદસ કરનારે તપાગચ્છ સાથે ચૌદસની આરાધના વખતે ખર તરગચ્છવાળાઓને મતભેદ પડ્યો. આવા અનેક મતભેદોની વિચારણા અને નિરસન તે વખતના મસિદ્દ પૂ. પા. જગદ્ગુરૂ હીરસૂરીશ્વરજી મહારાજના શુરૂ વિજય દાનમૂર્ચિજી મહારાજ વખતે થયેલ પૂ. ઉ. ધર્મસાગરજી મહારાજે પોતાના બનાવેલ તરવનરંગિણિ તથા પ્રવચનપરીક્ષા વિશેરે ગ્રંથમાં કર્યું. તથા ખરતરગચ્છની માન્યતા સંબંધી થયેલ મતભેદને અંગે નિગામ સુનિઓએ પૂ. હીરસૂરિજી મહારાજ સાહેબ તથા પૂ. વિજયમેનસૂચિજી મહારાજ માહેજને પૂછેલા પ્રશ્નોના જવાબહીરપ્રશ્ન અને મેનપ્રશ્નમાં પણ આપવામાં આવ્યા છે આથી તેમાંના ચર્ચા પ્રશ્નોમાં ખરતરગચ્છની દલીલોનો જવાબ આપના તપાગચ્છની તે વખતની માન્યતા કેવી હતી તેની સ્પષ્ટતાનો આદેશ જવાબ આવે છે. તથા આ ઉપરાંત ખરતરગચ્છવાળાઓએ પોતાની માન્યતા રજૂ કરતાં તપાગચ્છની રિતિ પ્રત્યે જે ચંકાઓ ઊભી તે અને તે ચંકાઓના તપાગચ્છવાળા તરફથી જે જીવાઓ આપવામાં આવ્યા તે જે ઉપરથી પણ તપાગચ્છની માન્યતા અને આવરણની સારી સમજ મળે છે.

તિથિને માને તો મત તપ વિશેરે સર્વની અભ્યરથા થાય. હવેનારે જે પરી પછી ચૌદસ કર થય અને ગુરુવારે એક પરી પછી પૂનમ ભેડી 'પ્રવિષ્ટ નિમિષ ભાતધરી' તેમ આમદનારો માણસ જુલવારે સુષોદિવ પછી જે પરી ગુપ્ત નું પડે ૫ એમ માની મત નિષેધો ન પાડે અને ગુરુવારે એક પરી પછી બીજા તિથિ દોષાથી ચૌદસના નિવર્તનો નું પડે ૫ એમ માની ચૌદસ પડ્યું ૧૮ એમ માનના પૂરક ચૌદસના નિવર્તનો પૂરા વિશેરે તો જોડે જનાર થાય અને એમ કરતાં મનાદિ વિશેરે સર્વમાં મુરોહી જાતી પડે આ ઉપરાંત આદિતિથિકારે 'આદિચૌદસવેળામાં' વિશેરે પરી આવી ઉદયતિથિ પડે કરેલી તેની સ્પષ્ટ વ્યાખ્યા કરી મત નિવર્તને પાળવાની સ્વરથા કરી આપી છે.

મતલેદના નિરાકરણના સાધનો-૧ આચારણા અને ૨ શાસ્ત્ર-

જૈનશાસનમાં કાષ્ઠપણુ મતલેદ પડે ત્યારે તે મતલેદનો વિચાર આચરણા અને શાસ્ત્ર એ બેથી કરવામાં આવે છે. મતલેદ વળતે ગીતાર્થ પૂર્વપુરુષોની આચરણા એ મળે તો ભવભીરુપુરુષો પોતાની માન્યતા તરતજ છોડી દે છે આ આચરણાને આટલું બધું મહત્ત્વ આપવાનું કારણ પોતાના પુરોગામી પુરુષો બહુશ્રુત, ભવભીરુ અને પ્રામાણિક હતા તેમણે જે આ આચરણા ચાલવા દીધી કે પ્રવર્તાવી તે શાસ્ત્ર, શાસનની મર્યાદા અને શાસનની હિતબુદ્ધિને ધ્યાનમાં રાખીનેજ હોવી જોઈએ. ગીતાર્થ પૂર્વપુરુષોની આચરણાને માન્ય રાખવામાં તેમની પ્રામાણિકતા, તેમનું જ્ઞાન, તેમના શ્રદ્ધ અને તેમનું શાસનહિતલક્ષીપણું માન્ય થઈ જાય છે. ગીતાર્થપૂર્વપુરુષોની આચરણાને માન્ય નહિ રાખવાથી તેમનું પ્રામાણિકપણું, તેમના શ્રદ્ધ અને તેમનું શાસનહિતલક્ષીપણું માન્ય થતું નથી શાસ્ત્રમાં બા. શુ. ૫ ની સંવચ્છરી છતાં પૂ. કાલિકસૂરિ મહારાજે બા. શુ. ૫ ની સંવચ્છરીને બદલે ચોથે સંવચ્છરી કરી, તેને માન્ય રાખવામાં જૈનસંઘે કાલિકસૂરિમહારાજનું ગીતાર્થપણું અને શાસનહિતલક્ષીપણું માન્ય રાખ્યું છે. તેજપ્રમાણે શાસ્ત્રમાં કંઠોદિ નહિ શાંધવાનું, ગાંઠ નહિ વાળવાનું વિધાન હોવા છતાં પૂર્વ પુરુષોએ કંઠોદિને શાંધવા વિગેરેની પ્રવૃત્તિ કરી તેને જૈનસંઘે પોતાના પૂર્વપુરુષોની શાસ્ત્ર અને શાસનહિતલક્ષીપણાની પ્રકૃષ્ટતાને માન્ય રાખી સ્વીકારેલ છે આથી ગીતાર્થ પૂર્વપુરુષોની આચરણા મળે ત્યારે ભવભીરુ આદમ્યાઓએ સુદૃઢ આગ્રહ રાખવો ન જોઈએ.

જે મતલેદમાં પૂર્વપુરુષોની આચરણા ન મળે અને શાસ્ત્રપાઠ મળતો હોય તો તે શાસ્ત્રપાઠ જૈનસંઘ આગળ રજુ કરી, જૈનસંઘનું હિત લક્ષ્યમાં રાખી, જૈનસંઘમાં ઈત્ર ભિત્તતા ન થાય તેવી રીતે પ્રથમ સર્વસંમત બનાવી તેની પ્રવૃત્તિ કરવી જોઈએ.

૨૧ દેવમુર તપાગચ્છની સર્વસંમત ચાલુ આચારણા-પ્રણાલિકાને સાબીત કરનાર ૩૦૦ વર્ષ સુધીના ૨૫૪ ઉલ્લેખો:—

વિજયદેવસૂર તપાગચ્છ કે જે ગચ્છમાં ટંકચાળી ગ્રામર નેવાધિક હ. ચચો-વિજયજી મહારાજ, અનેક અંકેર્તા પૂ. ઉ. ગેધવિજયજી મહારાજ, પૂ. આ. જ્ઞાનવિમલસૂરિજી, પૂ. પં. સહવિજયજીગણિ, પૂ. પં. પદ્મવિજયજીગણિ અને પૂ. પં. રૂપવિજયજી ગણિવર (જેઓ વિવિધમાન સર્વ સાધુઓના પ્રપિતામહ છે) તે સર્વ થયેલા છે. અને તે સર્વેએ ખર્ચ દે પર્વાનન્તરપર્વની ક્ષયવૃદ્ધિ પ્રમળે

૨૬. યુગપ્રમાણ વિજયદેવસૂરિની વિશેષ દર્શીત માટે જૈન ધર્મ વિશાસ પુસ્તક ૪ અંક ૨-૩ નો 'તિથિયર્થો પર્વવ્યપદેસ'નો આશે સેખ જુઓ.

૨. ૨૮ તેમજ વિવિધ દેવમુર પદ્ધતિમાં 'પૂર્ણિમાવૃદ્ધો. ત્રયોદશીવૃદ્ધેન' વિગેરે પદો પણ પર્વતિથિની ક્ષય વૃદ્ધિ પ્રસંગે અપર્વક્ષયવૃદ્ધિને સૂચવે છે.

૩ પૂજ્યપાદ પ્રથમભૂતિ પ્રવર્તક ક્રાંતિવિજયજી મહારાજના પ્રશિષ્ય સાહિત્યપ્રેમી સુનિશ્ચી પૂજ્યવિજયજી મહારાજ દ્વારા પ્રાપ્ત થયેલ પં. રૂપવિજય ગણિવરનો સં. ૧૮૬૬માં વડોદરાના સંઘ ઉપર લખાયેલ કાગળ મળ્યો છે. કે જેમાં તેમણે સં. ૧૮૬૬માં કાસ્તક શુદ્ધ ૧૫ ના ક્ષય પ્રસંગે ટિપ્પણની કા. શુ. તેરસે કાસ્તક શુદ્ધ ૧૪ અને ટિપ્પણની કા. શુ. ૧૪ ના દીવસે કા. શુ. ૧૫ નું પટકથન કરવાનું જણાવી પર્વાનન્તર પર્વના ક્ષય પ્રસંગે પૂર્વતર અપર્વનો ક્ષય ક્યો છે તેમજ સં. ૧૮૬૬ ત્યાં ટિપ્પણમાં કા. ૧૬ ૦)) બે હતી ત્યારે બે તેરસ કરી ટિપ્પણની પ્રથમ અમાવસ્યાએ ચઢેલ અને બીજી અમાવસ્યાએ અમાવાસ્યા કરી પર્વાનન્તરપર્વની વૃદ્ધિ વળતે પૂર્વતર અપર્વની વૃદ્ધિ કરવી તે રૂપ દેવમુરગમ્થના નિયમને યથાર્થ માન્યો છે. તેમજ તેજ સાક્ષના પોષ મહિનામાં ટિપ્પણમાં પોષ શુદ્ધ ૧૪ નો ક્ષય છે ત્યાં ૧૩નો ક્ષય કરી ત્યાર પછી કરી પર્વના ક્ષય પ્રસંગે પૂર્વ અપર્વનો ક્ષય કરેલો તે દેવમુરગમ્થનો નિયમ ચોક્કસ સાચવ્યો છે. આ વસ્તુની વધુ સમજ માટે તે રૂપવિજયજી મહારાજનો કાગળ તમા તેડું મુધારા વધારા સાથે વિવેચન વિકાસ પત્રમાંથી નીચે પ્રમાણે આપીએ છીએ.

સંઘપ્રધાન પૂ. ૫. રૂપવિજયજી ગણિવરનો પત્ર.

॥૨૦॥ સ્વસ્તિશ્રીપાર્શ્વેશં મત્યા ધોમવદ્દમ્મદાવાદનગરતઃ સંવિદ્ધમાર્ગો પે કપવિજયગણિ લિખિતં શ્રો નરપતિ દયપતિ ગણપતિ ધરાપતિ દાતસંસેવ્યમાન પદ્મંકજ ધીસિદ્ધાન્તીરાજાધિરાજસંધિતે ધી પટોદગમદાનગરે સુચાશક પૂન્ય-મમાયક દેવગુદ મત્તિકારક સંઘમુખ્ય સંઘનાયક સંઘલાયક સંપતિલકૌષમ ક્ષેત્રી ધોરચંદ રૂપચંદ તથા ક્ષેત્રી કરમચંદ કપુરચંદ તથા ક્ષેત્રી મૂલચંદ મંગલશાસ તથા ક્ષેત્રી સોમચંદ ધરમચંદ તથા ક્ષેત્રી જયચંદ રાલચંદ તથા સા શારાચંદ આદ્યજી તથા સા અમરચંદ પાનાચંદ તથા સા મગધાનદાસ ક્ષેત્ર તથા સા ધોરચંદ ફૂલચંદ પ્રમુખસમસ્તસંઘસમવાય જ્યોત્સ ધર્મલાભ જાળવા અપરં યાત્ર ધીદેવગુદમસાદે સુસાના છે તુમરી ધર્મકરણો કરવા પૂર્વકનો પત્ર માન્યો તે યાંચીને સમાચાર સર્વે જાણ્યા છે. અપરં તુમે હાયક નાયક જ્યોત્સ ધર્મપુરંધર જ્યોત્સ શુદ્ધસ્ય અમારે ઘણોજ યાત્ર છે તુમરી ધર્મકરણો મનુમોદરં છીરં તે જાળણુજી. અપરં અત્ર કાર્તિક સુદિ ૧૪ પચ્છમ મગ-રપારી કરી છે ધોરાસીરં ગદ્ગદપાલે દાવકે ને જાળણુજી તથા મુખ્યપારી પૂનમ કરી છે મુખ્યપારી પૂનમદિને ચતુરવિધ શ્રી સંઘ ધી તિરદા (ચ) ભજીના પટના વચન ચતુરવિધ ક્ષેત્રે કરવા છે તે જાળણુજી. પદ્ધતિ વિમયાનેદમ્તનો ધી પૂન્ય કાર્તિક પદિ પદ્મ મુરુવારે યોગીકનો પટ યાંચીને વચનો ગયો દત્તો

૨૮. અને માટે ભુજો પર્વનિધિ કુશલિ પ્રતિપ આપેલો દેવદ્વાર પદ્મ તિરે.

તેહની ઢાંસો ઘણીજ થઈ છે તે જાણજ્યોજી ॥ અપરં કાર્તિક ઘડિ અમાવાસ્યા ૨
 દત્તી તે મળ્યે શુભવારી અમાવાસ્યા માનવા જ્યોગ્ય છે. પહેલી અપ્રમાણ છે તે
 જાણજુંજી તથા પોસ મુદિ ૧૪ ચરદશિ શુક્રવારે થાસ્યે. વારસ તેરસ મેલા
 થાસ્યે. શનોવારી પૂનમ થાસ્યે તે જાણજુંજી. અપરં સરવત્ર ઠેકાણે પાટળ પાલન-
 પુર સિદ્ધપુર હેરાલુ વડનગર ચીસલનગર વીજાપુર મેસાળા રાધનપુર સમી
 સાતલપુર અમદાવાદ સાળંદ સોડા લીંવઢી વઢયાળ માવનગર ઘોઘા પ્રમુલ સરવત્ર
 મંગલવારી ચરદશ થઈ છે.

લુચવાઠ ચોમાસુ ઉત્તરયું છે તે જાણજ્યોજી. ધર્મશાસ્ત્ર પ્રમાણે પણ દ્રમજ
 છે તે જાણજ્યોજી મજ તો વિજયાનંદસૂરજા ચરદશા સિરિપૂજે જરજા પણ કરો
 નહિ તિમસંચે પણ પદ્મું ચચન પ્રમાણ કર્યું નથી. ગહેલો કરીને ઉઘે (શી)
 મૂખ્યો છે કોઈ માનતું પણ નથી તે જાણજ્યોજી. અગ્રધાં પ અમીવિજય પ્રમુલ
 ઠાણુ સાતનો ધર્મલાભ જાણજ્યોજી. ત્રય સંઘ સમયાયને ધર્મલાભ કહેવાજી મિતિ
 સંવત્ ૧૮૯૬ ના માર્ગસર મુદિ ૬ શુક્રવારે પાછો પણ સંભાદીને લખવાજી હિતિ
 સંઘનુરવ અગ્રેરી ધીરચંદ્ર રૂપચંદ્ર પ્રમુલ સમયાય યોગ્યથી ઘડોદરા નગરે ।

કામળ તારવણી.

આ કામળની વસ્તુ સમજવા પ્રથમ સ. ૧૮૯૬ ની સાતનું “જોડિકે ૫ માંમ
 કારતકે મુદ ૧ થી ૦)) સુધીનું, મા. મુદ ૧ થી ૧૫ સુધીનું અને પોષ મુદિ ૧ થી ૧૫
 સુધીનું આપણુ વધુ જરૂરી છે. કામળકે—આ કામળમા સ. ૧૮૯૬ ની સાતમાં કા. મુદ
 ૧૪ મંગળવારી કરી ઇ શુક્રવારી કા. વર અમાવાસ્યા માનવા જ્યોગ્ય છે અને પોષ
 મુદિ ૧૪ શુક્રવારી થશે તેમ જ બુધવારે છે. તેમજ કામળ માગસર મુદ ૬ ને શુશ્વારે
 અમદાવાદથી સમવાર્મા આજો છે. તેથી પ્રથમ સ. ૧૮૯૬ નું કારતકે, માગસર અને
 પોષનું કામળની વસ્તુ સ્પષ્ટ સમજાવવા તે વખતનું ટીપણુ આપીએ છીએ. જે
 ટીપણુ અમને અમદાવાદ કદલાના ઉપાગ્રમ કે નર્મથી પૂ. પં. રૂપવિજયપણ ગણિતરે
 કામળ લખ્યો છે ત્યાંથી ઉપગ્રમ થયું છે. તે આ પ્રમાણે—

સંવત ૧૮૯૬	અને ૧૮૭૬	૨વી	૧૧	૧૭
વાર	કારતકે મુદ	તા નવેમ્બર	સોમ	
શુક	૧	૭ મંગળ	૧૨	૧૮
શુક	૨	૮ બુધ	૧૩	૧૯
શની	૩	૯ શુક્ર	૧૪	૨૦
૨વી	૪	૧૦ વાર	કારતકે વર	તા. નવેમ્બર
સોમ	૫	૧૧ શર	૧	૨૧
મંગળ	૬	૧૨ શુક	૨	૨૨
બુધ	૭	૧૩ શની	૩	૨૩
શર	૮	૧૪ ૨વી	૪	૨૪
શુક	૯	૧૫ મોમ	૫	૨૫
શની	૧૦	૧૬ મંગળ	૬	૨૬

શુધ	૭	૨૭	સોમ	૧૧	૧૬
શુક્ર	૮	૨૮	મંગળ	૧૨	૧૭
શુક્ર	૯	૨૯	શુધ	૧૩	૧૮
શની	૧૦	૩૦	શુક્ર	૧૪	૧૯
રવી	૧૧	૩૧	શુક્ર	૧૫	૨૦
સોમ	૧૨	૨	વાર	શુક્ર શેષ	તા. જા. શુ.
મંગળ	૧૩	૩	રવી	૧	૫
શુધ	૧૪	૪	સોમ	૨	૬
શુક્ર	૧૫	૫	મંગળ	૩	૭
શુક્ર	૧૬	૬	શુધ	૪	૮
વાર	માગશિર શુક્ર	તા. ૩૧	શુક્ર	૫	૯
શની	૧	૭	શુક્ર	૬	૧૦
રવી	૨	૮	શની	૭	૧૧
સોમ	૩	૯	રવી	૮	૧૨
મંગળ	૪	૧૦	સોમ	૯	૧૩
શુધ	૫	૧૧	મંગળ	૧૦	૧૪
શુક્ર	૬	૧૨	શુધ	૧૧	૧૫
શુક્ર	૭	૧૩	શુક્ર	૧૨	૧૬
શની	૮	૧૪	શુક્ર	૧૩	૧૭
	નોમનો કાલ			નોમનો કાલ	
રવી	૧૦	૧૫	શની	૧૫	૧૮

(૧)

સં. ૧૮૯૬ માં ટીપ્પણમાં કા. શુદ્ધ ૧૩ મંગળ, કા. શુ ૧૪ શુધ, કા. શુ ૧૫ શેષ. કા. વ. ૧ શુદ્ધવાર છે.

જ્યેષ્ઠમાસમાં અને તમામગ્રહની સમાચારીમાં ટીપ્પણની પર્વતિયિની ક્ષત્રિકાએ પૂર્વની અપર્વતિયિની 'ક્ષયે પૂર્વાં'નો પ્રયોગ સમાધી ક્ષત્રિકા કરવામાં આવે છે અને પૂનમ, અમાસ પર્વોત્તર પર્વની ક્ષત્રિકાએ ('ક્ષયે પૂર્વાં'નો પ્રયોગ સમાધીમાં ચૈત્રદશ પર્વનો ક્ષત્રિકા કરવાનો પ્રસંગ પ્રાપ્ત થાય તે પર્વ દોનાથી તેની ક્ષત્રિકા ઠાઈ રીતે ધ્રુવ નહિ દોનાથી 'વાયન્સમયસ્ત્રાવહિષિ' એ ન્યાયે 'ક્ષયે પૂર્વાં'ના પ્રયોગને તે રવળે બીજી વખત પ્રવર્તીવે. ૫૩) પૂર્વતર તેરસની ક્ષત્રિકા કરવી ૫૩ તે તદન ન્યાયપ્રકાશ છે. આ પ્રમાણેનો શાસ્ત્રની રીતિ અને પૂ. પં. રૂપવિજયજ્ઞાનપ્રિયના પૃષ્ઠ ૫૧૫ ૫૧૬ પર્વોત્તર પર્વની ક્ષત્રિકાએ પૂર્વતર અપર્વની ક્ષત્રિકા કરતા દોનાથી તેમણે ૧૮૯૬ કા. શુ. ૧૫ નો ટીપ્પણમાં ક્ષય હતો ત્યારે જ્યેષ્ઠ સંસ્કાર સમાધી તેરસનો ક્ષય કરી કા. શુદ્ધ ૧૨ સોમ, કા. શુદ્ધ ૧૩ શુધ, કા. શુદ્ધ ૧૪ મંગળ, કા. શુદ્ધ ૧૫ શુધ કથો અને તેમ કરી પૂ. પં. રૂપવિજયજ્ઞાનપ્રિય અને સકલ સથે ૧૮૯૬ માં કા. શુદ્ધ ૧૪ મંગળવારે કરી. એમાથી પ્રતિક્રિયા થઈ અને કા. શુદ્ધ ૧૫ શુધવારે કરી સકલ સથે કાથે સુસંધ પટકથન થયું.

પૂ. ૫. રૂપવિજયજીવિ અને સકલ સર્વે પૂનમના દાયે તેરસનો કામ કરી - દીપ્પ-
ણની ઉદયવાળી મંગળવારી તેરસને (દીપ્પણની જુથવારી ઉદયવાળી ચૌદસ હોવા છતાં)
મંગળવારી ચૌદસ બનાવી અને દીપ્પણની ઉદયવાળી જુથવારી ચૌદસે પૂનમ કરી છે અને
તેમ કરી ચૌદસ પૂનમનાં બે જોડીયાં પર્વ અને બાર પર્વને અખંડ રાખ્યાં છે. અને
એજ પ્રમાણે આપણે સ. ૧૯૯૯ ના દીપ્પણમાં કા. વ. ૧૩ રવિ, કા. વ. ૧૪ સોમ,
કા. વ. ૧૫ શુક્ર હતો ત્યારે કા. વ. ૧૩ નો કામ કરી દીપ્પણની ઉદયવાળી રવિવારી
તેરસે તેરસનો કામ કરી રવીવારે કા. વ. ૧૪ કરી અને દીપ્પણની ઉદયવાળી ચૌદસે
સોમવારી કા. વ. ૧૫ કરી તે પૂ. ૫. રૂપવિજયજી મહારાજના વખતે જે પ્રમાણે ચર્ચ
હતું તે પ્રમાણેજ કરેલ છે.

આજે જ્યોત્સી દીપ્પણની ચૌદસે એક દિવસે બે પર્વનું આરાધન અને એક દિવસે
બે પર્વનો વ્યવહાર છેલ્લે છે અને સ. ૧૯૯૨ પછી તેમ કરી બાર પર્વને બહુસે અગીઆર
પર્વ કરી કરાવી પર્વસોપ કરે છે. તેમણે આ વસ્તુ વિચારવા યોગ્ય છે.

પૂ. ૫. રૂપવિજયજી ગણિતવરને આ કામળા લખવાનું
શું પ્રયોજન હતું ?

પૂનમ અમામની કાવરદિકે બધા બે તેરસજ કરતા હોત તો આ કામળા લખવાની
જરૂર નહ પડત એ વાત બરાબર છે પણ તે વખતે અણસુર મઝહના શીપૂનમાદિ
પૂનમ અમામની કાવરદિકે એકમની કાવરદિકે કરતા હોવાથી તે વખતના જોતો ખીલ
બામોદમાં ન પડે તે માટે તે વખતે કેવસુર તપામગ્ગના કુખ્ય ૫. રૂપવિજયજીગણિતવરને
પોતે શું કર્યું અને પાટણ, આપનગર, લીંબડી, રાવનપુર, વડવાણ વિગેરે કોઠાણે શું ચમુ
તે જણાવવું પડ્યું છે. અને જણાવ્યું કે-આપણે બધા પર્વપરાધી કરીએ છીએ માટે
આમ છે એમ નહિ પરંતુ તે સર્વેથી પોતાનો અગિયારમ જણાવતાં કર્યું છે કે—

“ધર્મશાસ્ત્ર પ્રમાણે પણ ધમજ છે.”

અણસુર મઝહવાળા પૂનમ અમામાદિની કાવરદિકે એકમની કાવરદિકે કરતા હતા.
તેથી સ. ૧૮૯૧ માં કા. શુક્ર ૧૫ ના કામે આણસુર મઝહવાળાએ કા. શુક્ર ૧૩ મંગ-
ળવાર, કા. શુક્ર ૧૪ જુથ, કા. શુક્ર ૧૫ ચુર, કા. વ. ૧ નો શપ. આ પ્રમાણે કર્યું. અને
દીપ્પણની ઉદયવાળી ચૌદસને જુથવારે ચૌદસ કરી અને ઉદયવાળી એકમે પૂનમ કરી
પૂનમનું પર્વારાધન કર્યું.

અણસુર મઝહવાળાએ “કામે પૂર્વા”ને શુદ્ધ રીતે નહિ પ્રવર્તોએ એથી જુદા પડ્યા
પણ “એક દિવસે બે પર્વનું આરાધન ચામ” “એક દિવસે કુખ્ય ચૌદ જોડે બે પર્વનો
વ્યવહાર ચામ” એ રીતે બાર પર્વને અંકિત કરી અગીઆર પર્વની માન્યતા ધરાવી કે
ચૌદસ પૂનમ જોડીયાં પર્વ નથી તેમ જણાવ્યું નથી. માત્ર “કામે પૂર્વા”ને તપામગ્ગની
રીતિ મુજબ શુદ્ધ રીતે ન ગણાડવાથી પર્વોની આરાધનાના દીવસમાં ફેર પડ્યો. પણ
બાર પર્વ અને ચૌદસ પૂનમને જોડીયાં પર્વ ગનાવવા તેમણે એકમની કાવરદિકે કરવાનો
પ્રયત્ન સેવ્યો છે.

(આ રામચંદ્રસરિણ ગિલાય તપામગ્ગ યા સકલ જૈનસંઘમાં કોઈ
મળ, મળે કે આજ સુધી એવો કોઈ પણ ફિરકો નથી નીકળ્યો કે જે એક

દિવસે બે પર્વના અપદેશ કે એક દિવસે બે પર્વનું આરાધન કરી અગ્નીઆર પર્વને માનતો હોય.)

અણસુર મઘવ્રાજાએ કા. શુદ્ધ ૧૪ છુધવારી અને કા. શુ. ૧૫ શુશ્વારી કરી છે. અને દેવસુર મઘવ્રાજાએ “કાને પૂર્વ”ના નિયમને વધાર્મ રીતે સાચવી કા. શુ. ૧૪ મંગળવારી, કા. શુ. ૧૫ છુધવારી કરી છે.

(૨)

સં. ૧૮૯૬ માં કા. વ. ૧૩ મંગળ, કા. વ. ૧૪ છુધ, કા. વ. ૦)) શુક્ર, કા. વ. ૦)) શુક્ર આ ગીતે ટીપ્પણમાં અમાસની વૃદ્ધિ આવી પરંતુ પર્વતિથિની વૃદ્ધિએ જૈન શાસ્ત્રાનુસારી પરંપરા પ્રમાણે પૂર્વ કે પૂર્વતર અપર્વતિથિની વૃદ્ધિ કરવાની રીતિ મુજબ પૂ. ૫. ૨૫વિજયજી મણિવરે કા. વ. ૧૩ મંગળ, કા. વ. ૧૩ છુધ કા. વ. ૧૪ શુક્ર, કા. વ. ૦)) શુક્ર એ પ્રમાણે તિથિઓનો અવરથા કરી.

અણસુર મઘવ્રાજા પૂનમ અમાસની ક્ષયવૃદ્ધિએ એકમની ક્ષયવૃદ્ધિ કરતા હોવાથી તેમણે કા. વ. ૧૩ મંગળ, કા. વ. ૧૪ છુધ, કા. વ. ૦)) શુક્ર, મા. શુદ્ધ ૧ શુક્ર, માગશર શુ. ૧ ગિની આ પ્રમાણે તિથિઓની વ્યવસ્થા કરી.

અણસુર મઘવ્રાજાની રીતિ મુજબ કા. વ. ૦)) શુશ્વારે આવતી હતી અને દેવસુર મઘજીની રીતિ મુજબ કા. વ. ૦)) શુક્રવારે આવતી હતી આથી કોઈ દેવસુરમઘવ્રાજા ભ્રમમાં પડી કા. વ. ૦)) શુશ્વારે ન કરે તેટલા માટે દેવસુર મઘજીના સંવેગીપ્રધાન પૂ. ૫. ૨૫વિજયજી મણિવરે દેવસુર મઘજીના વડોદરાના શાવકોને જણાવ્યું કે—“કારતક વડી અમાવાસ્યા બે હતી તે અષ્ટે શુક્રવારી માનવા જોગ્ય છે.”

દેવસુર કે અણસુર જન્મે મઘ પૂનમ અમાસને જોડીયા પર્વ તરીકે આરાધનાર છે. આણસુરે ચૌગ છુધવારી અને અમાવાસ્યા શુશ્વાર માની છે. દેવસુર મઘે ચૌદશ શુશ્વારી અને અમાવાસ્યા શુક્રવારી માની છે. અમાવાસ્યા શુક્રવારી માનવા જોગ્ય બધી એટલે તેના પૂર્વની ચૌદશ આપો આપ શુશ્વારે માનવાની ચર્ચ જાય છે.

અહિં પ્રશ્ન કાવામાં આવે કે—જો બે જોડીયા પર્વજ આરાધવાનાં હોય તો ચૌદશ શુશ્વારી આરાધવા જોગ્ય છે એમ લખ્યું હોત તો પણ આપોઆપ સમજાત કે—શુશ્વારે ચૌદશ અને શુક્રવારે અમાવાસ્યા જોડીયા પર્વ આરાધનાર દેવસુર મઘવ્રાજા આગમિત પણ અમાવાસ્યા શુક્રવારી માનવા જોગ્ય છે” એમ કેમ લખ્યું? આ પ્રશ્ન જરાજર નથી કારણ કે—અમાવાસ્યાની વૃદ્ધિ ટીપ્પણમાં ■ અને તે વૃદ્ધિ વખતે આણસુરવ્રાજા અમાસની વૃદ્ધિએ એકમની વૃદ્ધિ કરે છે. અને દેવસુરવ્રાજા અમાસની વૃદ્ધિએ તેરમની વૃદ્ધિ કરે છે. એટલે મતભેદ અમાસની વૃદ્ધિ અંગે છે. અમાસ કયા વારે માનવી અથવા તેમણે જણાવ્યું કે શુક્રવારી અમાવાસ્યા માનવી.

આ રીતે પૂ. પ્રવર ૨૫વિજયજીમણિવર પૂનમ ૦)) ની વૃદ્ધિ વખતે તેમજની વૃદ્ધિ કરતા હતા અને આજે આપણે પણ તે ગીતે પૂનમ અમાસની વૃદ્ધિએ તેરમની વૃદ્ધિ અરબસિત રીતે કરીએ છીએ.

(૩)

૧૮૯૬ માં ટીપ્પણમાં ચોથ શુ. ૧૨ શુક્ર, શુ. ૧૩ શુક્ર, શુ. ૧૪ શુક્ર, શુ. ૧૫ શુક્રની છે. આ રીતે ચોથ શુ. ૧૪ નો ટીપ્પણમાં ક્ષય હતો ત્યારે પૂ. ૫. ૨૫વિજયજી મણિવરે કાગળમાં જણાવ્યું કે—

“પોસ સુદિ ચંદ્રદલ શુક્રવારી થાસ્યે વારસ તેરસ મેલા થાસ્યે શનિવતરિ પૂનમ થાસ્યે તે જાળવુંજી”

પૂ. પં. ૩૫વિજયપદ્ય ગણિવરે પર્વતિથિના કાચે પૂર્વ અપર્વતિથિના કાચ કરવાની દેવસુર સંધની શાસ્ત્રાનુસારી પ્રજાલિકાને અનુસરીને ચૌદગ પર્વના કાચે તેરછનો કાચ કરવાનું બજાવ્યું અને તેથી ટીપ્પણાની બવરચા પોષ શુદ્ધ ૧૨ શુક્ર, શુ ૧૪ શુક્ર, પોષ શુ ૧૫ ગનિ આ રીતે થઈ. અને એજરતિ આપણે સર્વસંમત સંવત ૧૯૯૨ સુધી કરતા દતા. માત્ર સં. ૧૯૯૨ પછી વિજયરામચંદ્રચરિત્રે તેમાં વિશેષ ઉમેરો કર્યો છે.

આ. પૂ. પં. ૩૫વિજયપદ્યગણિવરના પત્રમાં પર્વકાચ પ્રસંગે પૂર્વ અપર્વતિથિનો કાચ કરવો તેના માટે ટીપ્પણાના પોષ શુદ્ધ ૧૪ ના કાચનો પ્રસંગ છે, પર્વોત્તર પર્વ-કાચ પ્રસંગે પૂર્વ અપર્વકાચ તિથિનો કાચ કરવો, તેને માટે ટીપ્પણાનો કા. શુ. ૧૫ ના કાચનો પ્રસંગ છે અને પર્વોત્તરપર્વની શુદ્ધિ વખતે પૂર્વતર અપર્વતિથિની શુદ્ધિ કરવી તેને માટે કા. વ. ૦)) ની શુદ્ધિનો પ્રસંગ છે આ ત્રણેમાં પર્વકાચશુદ્ધિ ન કરતાં પૂર્વ કે પૂર્વતર અપર્વની કાચશુદ્ધિ કરી છે. જે આજની આપણી પ્રજાલિકાને સંપૂર્ણપણે સમર્થન આપે છે.

પૂ. પં. ૩૫વિજયપદ્યગણિવર વિદ્વાન, પ્રતિભા સંપન્ન, સર્વેશી મુનિઓના આગેવાન અને આજના વિદ્વાન પૂ. આ. નેમિસુરીશ્વરજી મહારાજ, પૂ. આ. સિદ્ધિસુરીશ્વરજી મહારાજ પૂ. આ. વિજયતીનમીશ્વરજી મહારાજનો સમુદાય પૂ. આ. વલ્લભસુરીશ્વરજી મહારાજ, અધિપતિશ્વરજી મહારાજ, દાનસરિજી મહારાજ, આ. પ્રેમસુરિજી તથા રામસુરિજી વિગેરે તમામ આજના વિજયશાખાઓના મુનિઓના પ્રેરિતામહે છે. તે પૂ. પં. ૩૫વિજયપદ્ય-ગણિવર ટીપ્પણાની કા. શુ. ૧૫ ના કાચે તેરછનો કાચ કરી ચૌદક પૂનમ છતાં શુદ્ધા બોડીયા પર્વ ગણે છે તેની વિશદમાં આ. વિજયરામચરિત્ર ભણાવે છે કે—

“કાર્તિક પૂર્ણિમાના કાચે કાર્તિક પૂર્ણિમાની યાત્રા ચતુર્દશીના ઉદયવાળા દિવસે થાય કે અન્ય કોઈ દિવસે થાય ?”

“આ મુદ્દાના સમધી અમારે” મતભ્ય એવું છે કે—પૂર્ણિમાના કાચે ચતુર્દશીએજ ચતુર્દશી અને પૂર્ણિમા વિદ્વાન નેચ છે એટલે તે એકજ દિવસે બન્નેના આરાધક બનાવ. પૂર્ણિમાની યાત્રા તે દિવસે કરવી એ બનાબની ગણાય.” (આ રા. સમર્થન મુદ્દો. ૨૫)

પૂ. પં. ૩૫વિજયપદ્ય ગણિવરની સાથે તેમના વડીલોની આવરણોનો આધાર છે અને પોતે પણ શાસ્ત્ર બાજુ છે તેમની પછી તેમના સ્થિત કાર્તિકવિજયપદ્ય મ કરતુરવિજયપદ્ય મ. મણિવિજય દાદા, છુટગમજી મ. આત્મારામજી મ. ઉપાધ્યાય નીરવિજયપદ્ય અને દાનસુરિજી મં વિગેરે એ દીક્ષાથી લઈ જીંદગી સુધી પૂનમ અમાસના કાચે તેરસનો કાચ કરી ૧૪-૧૫ પૂષ્ક અને જે બોડીયા પર્વ તરીકે આરાધ્યાં. આ. ગણવિજયપદ્ય મહારાજે પણ સં. ૧૯૯૨ સુધી શુદ્ધા છુટા પર્વ તરીકે આરાધ્યાં. કહે આ મહાત્મા ચૌદસના દિવસે પૂર્ણિમાની યાત્રા થાય તેમ ભણાવે છે તેમણે જે આજસુધી પર્વતિથિની કાચશુદ્ધિએ પૂર્વ અપર્વતિથિનો કાચશુદ્ધિ કરી તેને આજે જા માટે બદલવાનું સુએ તે સમજાતું નથી.

આ નરી વાતના સમર્થનમાં નથી આવતા શાસ્ત્ર આધાર કે નથી, આવતા કોઈ

પૂર્વ પૂરેપની આચરણનો આધાર અને જિં પશુ નથી વિચારતા ૧-ચોક્કસની સવારે પૂનમની યાત્રા કરનાર ૧ ચોમાસામાં યાત્રા કરશે? ૨ ચોમાસા પડિકમણ પહેલાં પૂનમની યાત્રા કરશે? ૩ ત્રેવા બાજુ પાના વિગેરેની છટો ચોમાસા પ્રતિકમણ પહેલાં કરશે? આ બધાની શી વ્યવસ્થા થશે. ખરેખર શાસનનું કુલોચ છે કે-શાસ્ત્ર અને આચરણ-વિહીન આવી થતી કલ્પનાઓ સુઝે છે. શાસનદેવ સન્નતિ આપે.

૪ શાસન પ્રભાવક પૂ. આચાર્ય વિજય નેમિસૂરીશ્વરજી મહારાજના શિષ્ય પૂ. આજ વિજયોદયસુરિજી તરફથી પ્રાપ્ત થયેલ ક્ષવિશ્રી રહીપવિજયજીનો ધન પશુ દેવસુરતપાગજીમાં પર્વ કે પર્વાનન્તર પર્વસમવૃદ્ધિ પ્રસંગે પૂર્વ કે પૂર્વતર અપર્વતિથિની ક્ષયવૃદ્ધિ કરવી તેને સમર્થન આપે છે.

૫ આચાર્ય વિજય રામચંદ્રસુરિજી મહારાજની ગોજનાબદ્ધ સંકલનાથી દોરવાઈ ગયેલા પૂ. આચાર્ય વિજયસિદ્ધિસુરિજી મહારાજ બદ્ધિપણાએ સ્મૃતિના બાનાતણે

‘પૂનમ અમાસની ક્ષયવૃદ્ધિએ તેરસની ક્ષયવૃદ્ધિની રીતિ વિગેરે વિજય ધરજેન્દ્રસુરિજીના વખતથી નવીન થઈ છે’ તેવું જે જણાવે છે તે ધરજેન્દ્રસુરિજી હેન્ડબીલ જોતાં બરાબર નથી પૂ. આ. જંબુસૂરીશ્વરજી મહારાજ તથા પૂ. પં. કલ્યાણવિજયજી મહારાજ તેમની પુસ્તિકામાં જણાવે છે કે-શ્રી પૂજ્યોના આપજુદી કર્તાને આ તિથિ વિષયક માન્યતામાં શુચ્ચવાડો ઉભો થયો છે, અને તેના સમર્થનમાં સં. ૧૬૨૮-૧૬૨૬ની સાલમાં બા. શુ. ૧ની વૃદ્ધિને પ્રસંગ અને તે વખતનાં શ્રી પૂજ્યોનાં હેન્ડબીલો રજુ કરે છે આ શ્રી પૂજ્યના આપ જુદીની સત્તાના કિંદા તોડવાનું પ્રથમ કાર્ય કરનાર (સં. ૧૬૨૮ અને સં. ૧૬૨૬માં બા. શુ. ૧ની વૃદ્ધિએ આવજુ વની ૧૩ની વૃદ્ધિ કરી જૈન સંઘમાં શ્રી પૂજ્ય ધરજેન્દ્રસૂરીએ આપજુદી ભરેલ આજ્ઞાપત્ર કરેલ અને જે આજ્ઞાપત્રને પૂ. મણિવિજયજી દ્વારા વિગેરે અનુસરેલ છતાં તેનો વિશદ્ય

૨૬ સ્વસ્ત શ્રી મરુગજ સુરત કહાનમ પરગળે શ્રીવિજયવાનદસુરિગંઝીયા સમન્ત સંપ્રદાયપ્રતિ શ્રી યહોદરેષી ત્રી. ૧ દીપવિજયજીની વંદના. વીસું તિથિ વાપતા છુમારા જોયોયો ગાવ્યો હતો તે સાચે પત્ર મોકલ્યુ તે પલોતુ દરુયે. વી. અચાંત. પુન્યમ ત્રુટી દોર તે ઉપર દેવસુરિજીવાલા તેરસ ઘટાટે છે તમો પહ્યો ઘટાડો છો ૫ તમારો કજીઓ. પણ ઘેટું ઘણુ ચુરના તિષ્ઠવાળ છે. ઘેટું જળ દોર-મજ્ર સેનમજ્ર ઉપર લહો છો અને માંદિ વિચાર કરીને ચોંટના નયો ને પ્રયશ મણ્છ મમદય જનાર છે માંદે વિચારજું. સાં ૧૮૭૧ ગામો સુદિ ૧ વિના સ્વારમે રપાને પિમદ જોર. ગાધતો ન્યાય છદ તે કરજોજ.

આ ક્ષવિશ્રી દીપવિજયજીનો સં. ૧૮૭૧ માં લખાયેલ પત્ર પણ જણાવે છે કે દેવસુરતપાગજીમાં પૂનમ અમાસની ક્ષયવૃદ્ધિએ તેરમની ક્ષયવૃદ્ધિ થાય છે. વિવમાન સર્વ મુનિપુંગવો પૂ. રામચંદ્રસુરિજીસંદિત દેવસુરતપાગજીના છે.

કંનાર) તરીકે શ્રી પૂ. શાંતિસાગર તથા પૂ. મૂળચંદ્ર મહારાજ વિગેરે છે એમ તેઓ જણાવે છે.

તે હેન્ડબીલોમાં શ્રીપૂજ્ય ધરજીન્દ્રસૂરિનું એક હેન્ડબીલ ભા. સુદ ૧ની વૃદ્ધિએ તેરસની વૃદ્ધિ કરવાનું જણાવે છે. અને તેના વિરોધ કરનાર પીળું હેન્ડબીલ જેમાં મુળચંદ્ર મહારાજ સ્મરત છે. તેમ પૂ. પં. કલ્યાણવિજયજી મહારાજ જણાવે છે તે હેન્ડબીલ ભા. શુદ્ધ ૧ ની વૃદ્ધિએ તેરસની વૃદ્ધિ ન થઈ શકે તેમ જણાવે છે

આ બંને હેન્ડબીલ તે પુસ્તકોના લેખકોને ઉપલબ્ધ ■ છતાં તેમણે તે હેન્ડબીલનો અચૂક ભાગ છાપ્યો છે. અને બીજો ભાગ છાપ્યો નથી. તે ન છાપવાનું ગમે તે કારણ હોય તોપણ તે બંને હેન્ડબીલોને સંપૂર્ણપણે છાપવામાં આવે તો તે વખતની ભા. શુ. ૧ ની વૃદ્ધિએ તેરસની વૃદ્ધિ કરવાના મંડન અને ખંડનની ચર્ચા સાથે સકળ દેવસુર તપાજી સમંત પર્વ કે પર્વાન્તર પર્વના ક્ષય વૃદ્ધિ પ્રસંગે પૂર્વ કે પૂર્વતર અપર્વતિથિની ક્ષય વૃદ્ધિ કરવાની આવશ્યક સમર્થક વિગત બંને હેન્ડબીલોમાંથી સારીરીતે ઉપલબ્ધ થઈ શકે તેમ છે. આ ઉપરાંત આ બે હેન્ડબીલો સંપૂર્ણપણે રજુ કરવામાં આવે તો સ્પષ્ટ જણાશે કે તે વખતે પર્વતિથિની ક્ષય વૃદ્ધિ નહોતી થતી અને પર્વતિથિ કે પર્વાન્તર ભર્વતિથિના ક્ષય વૃદ્ધિ પ્રસંગે અપર્વતિથિની ક્ષયવૃદ્ધિ થતી હતી તે બીના સાથે આચાર્ય મહારાજ સિદ્ધિસૂરીમહારાજની 'શ્રી ધરજીન્દ્રસૂરિથી પૂનમ અભાસના ક્ષયવૃદ્ધિ એ તેરસની ક્ષયવૃદ્ધિ થાય છે' આ સ્મૃતિ બરાબર નહોતી તેના સ્પષ્ટ ખ્યાલ આવે તેમ છે. પૂ. આ. જા. પુસ્તક મહારાજ તથા પૂ. પં. કલ્યાણવિજયજીએ પોતાની પુસ્તકોમાં આ બંને હેન્ડબીલોમાં પોતાને ઉપલબ્ધ હોવા છતાં એ વૃદ્ધ આચાર્ય મહારાજની સમજદારી સ્મૃતિને અને જનતામાં તેમણે ઈશ્વરપૂર્વક ફેલાવેલા મોટા ભરને ટકાવવા અપૂર્ણ છાપ્યા છે તે હેન્ડબીલોને અદ્યતન પૂર્ણ અને નીચે પ્રમાણે આપીએ છીએ.

શ્રીપૂજ્ય વિજયધરજીન્દ્રસૂરિનું હેન્ડબીલ.—

શ્લોક-જીવાત્ જી(જિ)નૈસ(શ) સિદ્ધાંતો મુક્તિકામપ્રવીણઃ ।

કુદ્યત્પાતપત્તપતા(સા)નાં, સાદ્ગોમલે(લ)યમાયત્ ॥૧॥

૩. સ્વસ્તિ શ્રી પારસ્વ જીનં પ્રણમ્ય શ્રી મહારુદ્ર શ્રી શ્રી ત્રિજયધરજીન્દ્ર સૂરીશ્વરજી હાદેસાત્ લીં ૦ ૧. મોહનવિજય. આ.....

૬ પૂ. આ. જા. પુસ્તક અને પં. કલ્યાણવિજયજીએ તેમના પુસ્તકમાં આ બે કુલની અંદરનું હેન્ડબીલ આપ્યું છે.

તથા લીધાવા કારણ એ છે જે, પશુપણપર્વમાં પંચાંગ દેખતાં પડવા એ દેખાય છે તે ઉપરથી કેટલાક લોકોને સંદેહ પડે છે જે પશુપણપર્વ શી રીતે કરવું તેની ખબર નીચે લખ્યા પ્રમાણે બાણવી:—સંવત ૧૬૨૬ ના વર્ષમાં પશુપણમાં પંચાંગમાં એ પડવા દીડા. તે ઉપર શ્રી શ્રી ૧૦૦૮ શ્રી વિજયધરજીન્દ્રસૂરીશ્વરજીએ વિચાર્યું જે આપણે શ્રી દેવસુરગચ્છની સમાચારી શ્રી રીતે એમ વિચારીને ઠામઠામ દેશાંતરના ગીતારથાઉને ઝગળ લખ્યા. તે બાણીને ઉદેપુરના આદેશીએ લખ્યું કે આપણી પરંપરામાં પશુપણમાં એ પડવા હોય ત્યારે એ તેરથ કરવી. તેહેને પ્રમાણ. જ્યારે શ્રી ૧૦૮ શ્રી વિજયજીનેન્દ્રસૂરીશ્વરજી વીરમગામ ચોખાસુ રહ્યા તે વર્ષમાં એ પડવે હતી. ત્યારે શ્રી રાજનગરથી પં. રૂપવિજયજીએ ઠાગળ લખી ખેપીએ મોકલ્યો. 'તે ઠાગળ વાંચી શ્રીજીએ લખ્યું જે તમે એ તેરથ કરાને અને એ પડવે કરીએ તે તો અન્ય ગચ્છની સમાચારી છે. ઇત્યાદિક ધણા સમાચાર લખ્યા તે ઇંદાં લખતા નથી. તે ઠાગળની નજીક ભેળને તથા મુબઇના ચોખાસી પાં. રૂપસાગરજીનો સમત લેઇને તથા ચરિતાતુવાદ થય ભેળને એ તેરથ કરી તથા આ વર્ષમાં પણ પડવે એ હતી તેની એ તેરથ કરી. વળી શ્રી રાજનગરમાં કેલાને ઉપાચારે પંચાસ રત્નવિજય ગા. નથા વિમળને ઉપાશ્રયમાં પંચાસ દયાવિમળ ગા તથા વિરવિજયજીના ઉપાશ્રયનો મુક્ત સંધ તથા હુકારની પોળમાં પાં મણીવિજયજી તથા સર્વસંદ એકઠો થઇને શ્રીજી સાહેબની આજ્ઞાથી તેમજ ઠેરાવ કથો છે. તે ભેળને કેટલાક પોતાની મત કમ્પનાના આલજીહાર તથા ખંડખંડ પડિત થઇને તથા જે વર્તમાનકાળે જે ગચ્છ વર્તે છે, તેહની પરંપરાની કશી પણ માલમ નહીં એવા લોકોના કથાથી તથા પ્રમાણના વથ થકી ચાચનો શ્રમ અણુ લીધાથી સાગરગચ્છના શ્રીજીએ તથા તે સંબંધી કેટલાક સંદ મળીને એ પડવે કરી છે. પણ એ સમાચારી હુકાગચ્છ તથા વિજામતિ ગચ્છ તથા પાપચંદ ગચ્છ તથા કવળા ગચ્છ તથા દેરાંદ ગચ્છની છે. પણ શ્રી તપાગચ્છની સમાચારીતો એ તેરથ કરવી જુદા છે તે ઉપરથી હીરમગ્રની શાખ છે * તથા શ્રી હીરવિજયસુરિ મહારાજને પડિત નગરીથીએ છકૃતપ આસરી પ્રશ્ન કર્યું છે તે પાઠ લખીએ છીએ.

॥ તથા ચતુર્વસ્થા (દયા)મ્ કસ્યો વાચ્યતે મમાવાદપાદિ ત્રિષૌ (વૃદ્ધી) મમાવાસ્ત્યાપામ(મ) પ્રતિપદી(વિ) થા વન્દ્યો વાચ્યને તથા સદ (પદ) તપઃ કવ વિધેયમ્ ॥

એનો અર્થ કહે ॥ જે નગરીથીએ એમ પુછ્યું જે જ્યારે ઓદશને દિવસે કદમવાંચીએ ત્યારે છકૃ તપ ક્યારે થાય, અને અમાવાસ્થ્યાદિ ત્રિષૌ (વૃદ્ધી)

* અંદર આ પ્રમાણે પૂ. ૪ મહિવિજયજીનાદાનુ નીચે હોવા છતાં પૂ. આ. નંબરગિજ અને પૂ. ૫ અમાણવિજયજીએ તે નામ હેન્ડગોલ ખખના ઉગાડી દીધું છે.

યાય ત્યારે અમાવાસ્યા તથા પ્રતિપદાય કલ્પવાંચીએ ત્યારે છઠ્ઠ તપ ક્યારે થાય એવું પ્રશ્ન છે. તેનો કેટલાક એમ અર્થ કરે છે. મનકલ્પનાથી જે અમાવાસ્યા વિધી(વૃદ્ધિ) થાય ત્યારે અમાવાસ્યાએ કલ્પ વાંચવું અને જે પડવા થાય ત્યારે પડવાને દિવસે કલ્પવાનવે એવો અર્થ કરે છે. તે પરંપરા શુન્ય અર્થ છે. ઇહાં પ્રશ્ન કર્તાનો આશય એ ■ જે પશુપથમાં તિથિક્ષય થાય ત્યારે ચોટશને કલ્પ વંચાય એમ સુચવ્યું, જ્યારે અમાવાસ્યા વિધિ (વૃદ્ધિ) થાય ત્યારે તે તેરશ થાય જ છે. એ તો ઘોઠ રસ્તો છે. તેહેની આશાંકા હોયજ નહીં. વાસ્તે પ્રતિપદા જે થાય ત્યારે અમાવસે વાંચવું મુક્ત છે અને બીજી, બીજી, ચોથ, વિધિ (વૃદ્ધિ) થાય ત્યારે પ્રતિપદાય કલ્પ વાંચવું ઇહાં કોઈ એમ આશાંકા કરે છે જે પડવા જે થઈ તેહેની જે તેરશ કેમ થાય, પક્ષાંતર થાય છે ઇહાં કેટલાક અભણ લોક એમ કહે છે જે માસ ફરી નાય છે તેતો અસત્ય છે. શાસ્ત્રની રીતે બાદવમાસજ છે. પણ પક્ષાંતર થાય છે તેથી જે તેરશ મુક્ત છે કેમ જે ઉમાશ્વાતિ વાચકે કહ્યું છે

શ્લોક—

ક્ષય (યે) પૂર્ણ તિથિ મ્રાઘા (મૌઘા) ચૌ (ચુઝો) ક્રેવાસ્ત (ત) યોજ્જરા ।

મી વિ (ધો)ર જ્ઞાન નિર્ણાન કાર્યામ (યં) સોજાલું (કાલુ) મૈરી (તિ)હ ॥૧॥

એકનો અર્થ એમ છે જે તિથિક્ષય થાય ત્યારે પ્રથમ તિથિ મ્રહ્મણ કરવી. અને તિથિની મધી (વૃદ્ધિ) થાય ત્યારે બીજી તિથિ મ્રહ્મણ કરવી, ઇહાં જે પડવે છે. માટે બીજી પડવાને પડવાપણે મ્રહ્મણ કરી છે. પહેલી પડવા હ્રુલુ તિથિ છે. કાળચુગા છે માટે તે દિવસે પડવાનો કલ્પ ન થાય. અમાવસ્યાનો કલ્પ થાય ઇહાં કોઈ પુછે જે અમાવસ જે કરવી જોઈએ તેહને એમ કહેવું જે અમાવસા જે થાય જ નહીં જ્યાં જે અમાવસ થાય ત્યારે જે તેરશ કરીએ છીએ માટે ઇહાં પણ એમ જ કરવું ભુક્ત છે. ઇહાં કોઈ શકા કરે છે જે પડવા બીજી પક્ષની છે એકમાં કેમ લેવી પડે છે. તેહનો ઉત્તર સદેહ દાખવાને એકજ હીરપ્રશ્નમાં ચોથા ઉદાસમાં પ્રશ્ન કરેલુ ■ જે પૂનમ તુટી હોય ત્યારે તે તપ ક્યારે કરવું તેહેનો ઉત્તર એ છે જે પૂનમ પુટે તો તેરશને દિવસે ચૈાદશ કરવી અને તેરશને દિવસે વિશ્વન થઈ હોય તો પૂનમનો કલ્પ પડવાને દિવસે કરવો. એમ આભોયલુને અધિકાર પડવા એ પક્ષને અનુબંધ છે. વાસ્તે જે તેરશ કરવી જોઈજ મુક્ત છે. તથા જે તેરશ કરવાથી કોઈક એમ કહેશે કે તિથિની વિરધના થાય ઉગ્રાત્ તિથિની વીરધના ન કરવી કરે તેહેને ગિર્યાત્ લાગે, ઇત્યાદિક સેનપ્રશ્નમાં વિશેષથી અધિકાર-કહેલું છે. પણ તે આલના દિવસનો પાઠ છે કેમકે એજ સેનપ્રશ્નમાં તથા હીર-પ્રશ્નમાં તથા તત્વતરંગિણીમાં કહ્યું છે જે જે અમાવાસ્યા તથા

એ પૂનમ થાય ત્યારે એ તેરશ કરવી, એમ ન કરીએ તો આગળ પાછળ એજ અંશોમાં વિરોધ આવે તથા શ્રાદ્ધવિધિમાં કહ્યું છે જે નિત્યની સમાચારી કરતાં પર્વની સમાચારી અધિક છે માટે પર્વની સમાચારી કરતાં નિત્યની સમાચારીમાં ફેરફાર ઉપયોગથી પૂર્વાચાર્ય કરતા આવ્યા છે.

શ્રાદ્ધવિધિની ગાથા

જે (જર) સવ્યેસુ દે(દિ)નેસુ પાલદ કિરોયમ (કિરિં) તમો હવર છટ્ટ
જે (જર) પુણ તદા ન સક્કદ તદચિ હુ પાલિજ્ઞ પન્વવિં ॥૧॥

જે માટે પર્વ દિવસનું પ્રધાનપણે મહત્વ મળ્યું છે તથા વળી કોઈ કહેશે જે આવશ્યક પ્રિહ્લકૃતિજી બાવીસ હજારી ૨૨૦૦૦૦ થી હરિસમુદ્રિજી મહારાજની કહેલી તથા શ્રી ઠાણીગણની ટીકા શ્રી અભયદેવસુરિજીની કહેલી તેમાં એમ કહ્યું છે તેમાં પચ્ચક્ષુખાણના લેહને અધિકાર અતીત અનાગત પચ્ચક્ષુખાણ કહ્યું છે. માટે ચોક્કસનો ઉપવાસ આવે પાછો કરે તેનો દેખ નથી. તેનો ઉત્તર એ છે જે આ અંશમાં કહ્યું તેનો પચુપણ પર્વાદિને કોઈક સાધુ આચાર્ય તથા ઉપાધ્યાય તથા ગણી તથા ગણાવચ્છેદક તથા પ્રવર્તક તથા શ્વાનસાધુની વૈશાવચ્ચ કરતાં પચુપણપર્વને અહમ તપ કરતાં અતવાય થાય તો તે અહમને તપ પેઢિલાં કરવો તથા પચુપણ પછે કરવો એ આશીને પાઠ છે. તથા શ્રી ભગવતિજીની ટીકા શ્રી અભયદેવસુરિજી મહારાજની કહેલી તેનો પણ અભિપ્રાય પૂર્વ પચાત્ કરવાનો છે. તથા પ્રવચન સારોદ્ધારમાં પણ પચ્ચક્ષુખાણ પચુસદ્ આશીને કહ્યું છે. જે એમ ન હોય તો શ્રી ઉમાસ્વાતી વાચકના વચનને વિરોધ આવે તેહના વચનને વિરોધ કરતાં આણાજંગ મિથ્યાત્વ લાગે તથા પ્રવચન પરજ્ઞા ઉપાધ્યાય શ્રી ધર્મસાગરજીનો કહેલો અંશ તેને મતે પણ બીજી પઠવાને પઠવાપણે લેવી કહી છે તે ઉપર કહી છે. તથા શ્રી વિચારામૃતસંગ્રહ શ્રીકૃષ્ણ મંડન સુરિજીનો કહેલો તેમાં પણ એજ મત છે. તથા શ્રી પ્રદુભનસુરિજીને કહેલો અર્ણવંશીવિચારમંથ તેનો પણ એજ મત છે તથા સમાચારીમાં પણ એજ મત છે. ઈત્યાદિક કેટલાક વળીએ તે માટે જે પઠ્યાની જે તેરશ અમે ધણીજી બાર મહિના સુધી શ્રમ લેઈને તથા ઉપર કહેલા અંશોનો અભિપ્રાય જોઈને વળી તપાગણના આચાર્ય તેઓની સમાચારી એજ છે તેથી કરી છે. જે હવણના લોકો કેટલાક પોતાના શુદ્ધ પ્રકૃષ્ઠપણાનો અભિમાન રાખે છે તે વળી એમ બાણે જે અમે સિદ્ધાંત પ્રમાણે ચાલીએ છીએ એવું મનમાં ધારે છે અને વળી પોતાને પણ રાખવાને તથા એક એકના દેખ યદી એક એકનો વચન ઉઘાપવાને અનેક જોડી બુદ્ધિમંત્ર કરીને તથા કુતરકો કરીને ઉઘાપે છે. પણ તેહો ઉપર કાંઈ જરાક પણ અમને દેશ આવતો નથી. ચાચી

જે શ્રીગુણિનુદ્રસ્મરિ આચાર્ય ત્રીદશતરંગીના ગ્રંથને અતે કહ્યું છે. જે આવતા દુષ્કાળને વિશે જોટલે પાંચમા આરાયે ઘણાક જીવો જોડેલા થશે કે તેહોના મનના સંદેહ મટશે નહીં. ને સમાચારી સુવિહિતની કચેલી તેને દોષણ લગાડશે જોડેલું કહ્યું છે માટે જો કારણ હવણું દેખાઈ આવે છે માટે અમો દેશ કરતા નથી. જોવા જીવોની અમને અનુકંપા ઉપજે છે. માટે પરંપરાગત સમાચારી પ્રકાશ કરી આ પત્ર છપાવ્યું છે તે બે તેરશ કરવી તે માટે અવ્યર્થ શુદ્ધમાર્ગના અપના કરનાર પુરોધાને જો સમાચારી ન સંદેહ ધારવી જો જોમાણે અઠાઈ તથા અઠાઈનાં પારણાં તથા ચીદશ તથા કલ્પધર સર્વ મર્યાદા પ્રમાણે થાય છે

માટે સંબંધે આ મર્જાદા પ્રમાણ કરવી જોઈ ગ્રેય છે.

અમદાવાદ સમશેર બાહાદુર છાપાખાનામાં સવાઈભાઈ રાયચંદે છાપ્યું.
સંવત ૧૯૩૦ના પવે તા. ૧૩મી અગષ્ટ સને ૧૯૭૩

શ્રી પૂજ્ય શાંતિસાગરજીનું હે-કળીસ—

“પણુમણુ વિષે ભાદવા શુદ્ધ ૧ બે કરવાનો સાસ પ્રમાણે નિર્ણયપત્ર છે તે આપ વાંચી પશુપણુપર્વ યથાર્થ રીતિએ કરવાં.

“સ્વસ્ત શ્રી પાર્શ્વજીન પ્રણમ્ય, શ્રીમત્ ભટારક શ્રી શાંતિસાગર સુરીશ્વરજી આદેસાત હી. પં. વિમલસાગરજી. તત્ર શ્રી

.....જેમ લખવા ડારણ જો છે જે આ વરસમાં બાધરવા શુદ્ધ ૧ બે છે ને ગર્હસાલમાં પણ જોડ્યા બે હતી તે ઉપરથી બધ સાલમાં ફેવમુર ગમજના શ્રીજી વિજયધરજોદ્રસુરી પાટણમાં જોમાણું હતા તે વખતે તેમણે શ્રી અમદાવાદ કાગળ લખ્યો તેમાં લખ્યું હતું કે- ભાદરવા શુદ્ધ ૧ બે છે. પણ તમારે આવણ વદ ૧૩ બે કરવી. તે કાગળ પણુસણુની લગભગ વખતમાં આવેલો કે કોઈ જગો ઉપર કાગળ લખી ન શકાય તે કાગળ ઉપર અતરના માણુ-મોએ કોઈ લક્ષ્ય ન રાખતાં જોમના બરૂસા ઉપર કેટલાક માણુસોએ આવણ વદ ૧૩ બે કરી. ને કેટલાક માણુસોએ પંચાંગ જોતાં જો શ્રીજીના કાગળ ઉપર લખેલા ન પડનાથી ભાદરવા શુદ્ધ ૧ બે કરી હતી

આ સાલમાં પણ જો દેવગુરના શ્રીજીએ અમદાવાદના નગરજોદ પ્રેમાભાઈ હીમાભાઈ તથા તે રીવાય સઘના માણુમેને જોલાવ્યા વીના પોતાના અપાશરામાં રોજના માણુસે આવતા જતા હશે. તેમની વીદમાણું જોકદમ આવણ વદ ૧૩ બે સુકરર કરી. જો પાંચ ઘણા લોકોના સાંભળવામાં આવી તેથી વિમલય પામ્યા કે આ અણુકર્તુ ન કરવાનું કામ શું કયું કે કીધાત ગડદથ લોપી તેથી સંબંધના ઘણાક માણુમે સાગરજીના શ્રીજી સાહેબ શાંતીસાગરજી.

સાહેબને ઘણી વીનવી કરીકે-ગાથ સાલમાં ઉપર પ્રમાણે બે તેરશોની ગરબઠ ચાલી હતી ને હાલ પણ તે વાતની ગરબઠ ચાલે છે માટે તે વિશે આપે શાસ્ત્ર પ્રમાણે નક્કી કરી આપવું બેઠબે, વળી આપ ઘણા વૃદ્ધ છે ને ઘણા શાસ્ત્ર જોયામા આવ્યાં હશે માટે એ બાબત આપ સંઘની વીદમાંથી શાસ્ત્રથી નક્કી કરી આપો, એવી રીતે સંઘના ઘણા આગ્રહથી શ્રીજીસાહેબે પોતાના ઉપાશ્રયમાં એક પ્રેમાભાઈ હીમાભાઈ વિગેરે તથા તપગચ્છના તથા ખગતરગચ્છ તથા પાચચંદગચ્છ વિગેરેના સંઘના માણસો તથા તે ગચ્છોના ચોમાસીઓ તે સર્વેને વીદમાંથી સાગરગચ્છના શ્રીજી સહેબે શાસ્ત્રમુજબ બાદરવા શુદ્ધ ૧ બે હતી તે શાસ્ત્ર પ્રમાણે કાયમ રાખી છે. તે મુજબ સંઘ તથા સંઘના અધિપતિ વિગેરે કબુલ રાખી છે

ઉપરની બાજુના શુદ્ધ ૧ બે મુકરર ચયાની વાન દેવસુર ગચ્છના શ્રીજીએ સાંભળી બે ચાર દિવસ સુધી વિચાર કરીને બીજાગર પોતાના ઉપાસરામાં પોતાના પક્ષના માણસો જુજની વિદમાંથી આવેલું વદ ૧૩ બે મુકરર કરીને પોતાના પક્ષને મલતા બે ઉપાશ્રયો છે તે ચાર ઉપાશ્રયોએ પોતાનું બોધ્યું કબૂલ રહે એવી જુઠલીઓ લખી કાગળ મોકલ્યા છે પણ તે કાગળોમાં હીરપ્રમ વીગેરેના બે અર્થો લખ્યા ॥ તે અર્થ બીતારચની રીતી પ્રમાણે નથી. ફક્ત પોતાનું બોધ્યું મંતુર રહે એવો અર્થ થયો છે તે કાચુ અર્થ નીચે બતાવીએ છીએ.

૧. દેવસુર-ગચ્છના વરતમાનના શ્રીજી પોતાના કાગળમાં લખે છે કે શ્રી વિજેજીનેન્દ્રસુરિજી બે વરસમાં વીરમગ્રામ ચોમાસુ હતા તે સાલમા રાજનગરના પં. રૂપવિજેજીને કાગળ લખ્યો કે આ વરસના પજુસણમાં બાદરવા શુદ્ધ ૧ બે ॥ તેની નમો સાવણ વદ ૧૩ બે કરજો એવી રીતના કાગલ ઉપરથી દેવસુરના શ્રીજીએ બે તેરમે કરી પણ તે વાત અજુકત છે તેનું કારણ નીચે બતાવીએ છીએ.

તે વરસમાં બાદરવા શુદ્ધ ૧ બે હતી એવી ખાતરી ભરેલી વાત સંભવતી નથી કારણ કે વીજેજીનેન્દ્રસુરિજી સંવત ૧૮૪૧ ની સાલમાં શ્રીજીપદને પામ્યા ને આશરે સં. ૧૮૮૪ની સાલમાં કાલ થયો છે ને સંવત ૧૮૬૨ ની સાલમાં પં. પદમવિજેજીએ કાલ થયો છે પાટે તેમને માટે પં. રૂપવિજયજી તેજ સાલમાં થયા હશે ને સંવત ૧૮૬૨થી સવત ૧૮૮૪ની સાલ સુધીના પંચાંગ જોયાં તો બે એકમે એકે સાલમાં બીકજવી નથી તો વિજેજીનેન્દ્રસુરીને કાગળ બતાવે છે. તે ઉપર બરૂંસો થી રીતે રાખવો વળી તે કાગળમાં સંવત પણ બતાવતા નથી. ને વળી પં. રૂપવિજેજીએ વિજયજીનેન્દ્રસુરીજીના કાગળથી બાદરવા શુદ્ધ ૧ બેની ભાવણ વદ ૧૩ બે કરી હોય તો સંવત ૧૯૦૨ ની સાલમાં બાદરવા શુદ્ધ ૧ બે કરી છે એવી ખાતરી અમને છે વળી તેડના સંઘકાના પં. ઉગેદવિજયજી તથા આવક વરજલાલ પાનાચંદ તથા પં. શ્રી વીરવિજેજીના

ઉપાશ્રયના જનાર શાવક શુભાચર્યદં કુલચર્યદં વીગેરે ઘણા માણસો બાદરવા શુદ્ધ ૧ બે કરી કહે છે. ને વળી બે કાગળ બતાવતા નથી તેની નકલ બતાવે છે. વળી પં. રૂપવિનયજીએ તેરસો બે કબુલ કરી એવો કાગળ પણ દેવસૂરના શીજી તેમના લગેલા કાગળને વિગે બતાવતા નથી માટે પં. રૂપવિનયજીએ બે પડવેઓ કરી એ વાત સત્ય છે તેથી વીરમગામના કાગળ ઉપર શ્રી ગુરુને બરુસો રાખી બે તેરસો કરવી જુલુક નથી. બે પડવેઓ કરવી તો હીરપ્રજા વીગેરે અન્યની સાખ બતાવીએ છીએ માટે શ્રી સચે બે પડવેઓ કરવામાં શંકા રાખવી નહિ”.

શ્રી હીરસુરીજીને ગણી નમ રીખીજીએ પ્રશ્ન ૧૯ પૂછ્યા છે ને મધેનું પ્રશ્ન ૭ મું આ છે કે—

यदा चतुर्दश्यां कल्पो वाच्यते अमावास्यादि वृत्तौ या अमावास्यायां प्रति-
पदि सा कल्पो वाच्यते तदा पष्ट तप क्व विधेय । तदुत्तरम् यदा चतुर्दश्यां
कल्पो वाच्यते इत्याद्यत्र पष्ट (छ) तपो विधाने दिननैवत्यं नास्तीति यथाकस्मि
तद्विधीयतां इति कोऽत्राग्रहः—

એ પ્રશ્નના અર્થ દેવસૂર ગચ્છના શીજી એવી રીતે કહે છે કે બાદરવા શુદ્ધ ૧ બે થાય ત્યારે પેઢેલી એકમની અમાસ કરીને સાવણ વદ. ૧૩ બે કરવી એ વીગેરે અર્થ કરે છે તે પ્રમાણે અર્થ થાય નહીં ને પાંચે અર્થ નીચે લખ્યા પ્રમાણે છે.

નગરીશી. પ્રશ્નના કરના એ હીરવીએસુરીને પૂછ્યું બે ચક્રિયસને વીશે કદમગુરુ વાચીએ અથવા અમાવાસી આદિ તિથિની વૃદ્ધિ થયે અમાવાસીઆનં વીશે વાંચીએ અથવા પડવેને દીવશે વાચીએ તે વારે છકનો તપ કીએ દીવશે કરવો તેનો ઉત્તર હીરસુરીજીએ આપ્યો કે ચક્રિયસને દીવશે અમાસને દીવસે પડવાને દીવસે એ ત્રણ દીવસે કલપ ગુતર વંચાય પણ છક તપ કરવાના દીવસનું નીચેપણું નહીં બચાવેલીએ કરવું આ અર્થ ઉપરથી પ્રુધીવાળા પુરૂસોને હક-કદાચ મુકીને વીગાર કરવો કે બહી ૧૪ તથા ૧૦) તથા શુદ્ધ ૧ પેઢેલી એ ત્રણે દીવસે કલપ ગુતર વંચાય એવો અર્થ થયો ત્યારે ઉદીઆત ચૌદસ વાગીને બે તેરસો કરવાનું કારણ રહ્યું નહીં.

દેવસૂરગચ્છના શીજી પેઢેલી શુદ્ધ ૧ ને અગાસ કરાવી ને પડવાને કાગ મુલા તથા હુણ તિથિ કરાવી તે ચનીવાગનો દીવસ છે. જે પડવે સાગિત રાખી છે તે પણ ચનીવારનો દીવસ છે. જા કેકાણે ગંધારધપણું ધારીને વિચાર કરવો કે ચનીવારનો દીવસ ક્યો કે કોણ રહ્યો બચારે કોનો એ રહ્યો ત્યારે તો તે શીજીને તે દીવસે કદમસુતર વાંચવું જોઈએ નહીં ને કદાપી વાંચે તો કેવું થયું કોઈ પુરૂષ રાત્રીનો દીવસ માંગી ખાય તો તેને રાત્રી જોખનનું પાપ ના લાગે

અર્થાત્ લાગેજ અથવા કોઈ સારો માણસ જાને અથ માની તે ઉપર સ્થારી કરે તો લોક તેની હાંસી ન કરે અરથાત્ કરેજ. તેમ દેવસુર ગ્રહના શ્રીછએ એકમને કલંક આપી અમાસ નામ પાડી પોતાનો મત સખવા બે તેરશે કરી તે બે તેરશે બ્યાજી નથી કરી. હીરગ્રન્થનો અર્થ મરહીને કર્યો છે તે વાત ઉપર જણાવી છે.

દેવસુરના શ્રીછ હીરગ્રન્થના ચોથા પ્રકાશમાં એક પ્રશ્ન છે તેનો પરમારથ સમજાવવાના તે ઉપરથી એકમને લગતા પક્ષમાં ગણીને એકમને દેશી અમાસ કરી જહ ૧૩ બે કરે છે. પણ તે શાસ્ત્ર વિદ્ધ છે તેનું કારણ નિચે જાતાવીએ છીએ.

ચોથા પ્રકાશનું પ્રશ્ન.

પ્રશ્ન-તથા (વદા) પચમિ(મી) તિથિસ્તુ(જુ)ટિતા મયતિ તથા (દા) તત્તપઃ કલ્પાં નિષી ક્રિયતે, પૂર્ણિમાયાં ચ જુટિતાયાં કુપ્રેતિ ઉત્તર-અથ પંચમિ (મી) તિથિસ્તુ (જુ) ટિતા મયતિ તદા તત્તપઃ પૂર્વેસ્વાં તિથી ક્રિયતે પૂર્ણિમાયાં જુટિતાયાં ત્રયો-વશો ચતુર્વદ્યાં (દયોઃ) ક્રિયતે ત્રયોદશ્યાં (દવા) ચિસ્તુતૌ તુ પ્રતિચયોતિ ઇતિ વક્ત્ર એ પ્રશ્નના કરતાએ પૂછ્યું છે કે પાંચમનો તપ કરવા વાળાને પાંચમ હુદી હોય તો તે તપ ક્યારે કરવો તથા પુનમ હુદી હોય તો તે તપ ક્યારે કરવો તેનો ઉત્તર આપો કે પાંચમ હુદી હોય તો પહેલે દીવસે કરવો ને પુનમ હુદી હોય તો તેરશને ચઉદશ કરવી ને તેરશને દીવસે ચઉદશ કરવી જુલ્હી ગયા હોય તો એકમને દીવસે પુનમનો કૃત કરવો એ પરમારથ છે.

આ ઉપરથી તે શ્રીછ આલવજુની વાત કરાની પડવા લગતા પક્ષમાં ગણી બાદરવા શુક ૧ બેની આવજુ જહ ૧૩ બે કરે છે. એ કરવું પોતું છે. થાધી જે એ પ્રશ્નમા સાર જીવો છે કે જે પ્રદ્યને તે વીથીનો કુરેકવાતનું વસ્ત હોય તેને વીધી હુદે તથા જુલ્હીગએ ઉપર વખ્યા પ્રમાણે તપ કરવાની વાત ૥ કાંઈ આલવજુની વાત નથી આ ઉપરથી દેવસુરગ્રહના શ્રીછ ઉદીઆત ચઉદશ લોપી તેરથ કરી પણ ઉદીઆત વીધી લોપનાદને અંચકાર ચાર પ્રકારના દુષ્ઠ લાગે એમ લખે છે ને આ રીતે છે.

॥ શાઠવિધી ॥ યત. ॥ જઠ સચ્ચેસુ વિષેસુ પાન્દ્રકિન્નિઞ્ઞં નચ્ચો દ્યવદ તદ્દં ।

જઠ પુણ તદા ન સક્ષત્ તદ્દયિદ્ પાન્દ્રિઞ્ઞં પન્નરિઞ્ઞં ॥૧॥

પયાંણિ ચૈપમુચુઃ--અદ્રમી ચાતદસો પૂર્ણિમાય તદમાવસા દ્યવદ પન્ન ।

માનમિ પવ્યછન્નં નિત્રિઞ્ઞં પન્નાઈં પન્નગમિ ॥૨॥

તથા ।

ચોથા પંચમિ અદ્રમિ પન્નાર્ધસ ચત્તદસી પન્ન તિદીમો ।

પયાગો સુચુતિદીમો મોગમમણદારિણા મણિયા ॥૩॥

તિથિચત્રાતઃ પ્રત્યાપ્ત્યાન વેલાયાં યઃ સ્યાત્ સ પ્રમાણં સૂર્યોદયાનુસારેણં
લોકેઽપિ વિવત્સાદિ વ્યવહારાત્ ।

આદુરપિ—ચાટમ્માસિઃ પરિસે પવિસ્ય પંચદશીસુ નાયન્વા ॥૧॥

તામ્નો તિહીમ્નો જાસિ ઉવેદ સૂરો ન અન્નામ્નો ।

પૃથા પચ્ચક્ષ્ણાજં, પદિક્ષમણં તદ્વય નિયમગદ્ધનં ચ ॥

જાંપ ઉવેદ તોદ તોહી(હી)પ્ ॥ કાચન્વે ॥૨॥

इति धातुविधौ यद्य दशाश्रनस्कृध भाष्ये—

પણુસણે ધડમાસે પવિસ્ય પંચદશીસુ નાયન્વા ।

તામ્નો તિહીમ્નો જાસિ ઉવેદ સૂરો ન અન્નામ્નો ॥

इति उद्यमि जा तिही सा प्रमाणमिन्तरीह कीरमाणोप आणामंगणवन्था
मिच्छत्तचिरादणं पावे ॥१॥

અસ્યાર્થઃ—જે તિથિ સૂર્ય ઉદય સમયે હોય તે તિથિ પ્રમાણ છે વડલે તે તિથિ સંપૂર્ણ માનવી ને ઉદિવાત ધિના વીજી તિથિ તિથિર્મા ગણે તો તેને ચાર કુપણ લાગે જિનવાહાનો મંગ પળી ૧ વિપરીત ભાષણને ૨ મિથ્યાત્વને પામે ૩ ચિરાયકપણું પામે ૪

એવી રીતે આદે પ્રકારના દુષણ લાગે છે માટે ઉદીઆત તીથી લોપવી ન જોઈએ ને તે તીથી લોપીને તે વાતની ઘટતા (ઘટના) કરવાને તેમના કામગામમાં લાગે છે કે એ પૂનમે હોય ત્યારે ઉદીઆત ચઉદશ કયાં રહી એ વાત શાસ્ત્ર જોઈને તેમણે લખી નથી શાસ્ત્રનો અભિપ્રાય એવો છે કે પરવતીથી વૃદ્ધી થયે વૃદ્ધી તીથી આવેત શાખવી ને ઉપરથી એમ સમજાય છે કે પાછલી ઉદીઆત તીથીને ફેરવતાં કાંઈ શાસ્ત્ર વિરૂદ્ધ થતું નથી.

પણુ માહરવા કુલ ૧ પરવતીથી નથી ને વળી ખીજ પગવાડીઆની છે તેને ફેરવીને અધારી પગવાડીઆની અમાસરૂપ ગણવી ને અમાસને ચઉદશ ગણવી તે છતી ઉદીઆત ગઉદશની તેરથ કરવી એ રીતે કરતાં ત્રણે તિથિને ફેરવવા પણુ ધાય છે એ બધું શાસ્ત્ર વિરૂદ્ધ છે આ રીતે તેમને પોતાનું બોધ્યુ કબુલ રાખવાને શાસ્ત્રને કલંક લગાડવું ને લોકને બરમમાં પાડવા એ વાત ઘણી વીરૂધ્ધ કરી છે

દેવસુર ગચ્છના શ્રીછ તેમના કામગામમાં લાગે છે કે સાગરગચ્છના શ્રીછ એતો ખંડખંડના પંડીતની વાતો સામળીને તથા પરમાદના વશથી તથા શાસ્ત્રની ગેહેનત ન લીધાથી તથા તે સળંધી કેટલોક સંઘ મળીને બે મઠનેઓ કરી છે ને વળી લાગે છે કે—એ સમાચારી કુકાગચ્છ તથા બીજામની તથા પામચંદ ગચ્છ તથા કવલા ગચ્છ તથા કોરંટ ગચ્છની છે પણ તપગચ્છની

દુઃકમાં 'ધરણેન્દ્રસૂરિણી' પૂનમ આમાસની, ક્ષયવૃદ્ધિએ તેરશની ક્ષયવૃદ્ધિ વિગેરે શરૂ થયું અને પર્વતિયિમાં ગરબડ ચાલી' તેવું કથન કરનાર પૂ. આ. સિદ્ધિસૂરિણ મહારાજે આ હેન્ડબીક પૂર્ણ જોયું નથી અને તેમના શિષ્ય પૂ. પં. કમ્પાણિવિજયજી મહારાજે અને આ જંગુમૂરીજી મહારાજે આ હેન્ડબીક પોતાની પાસે પૂર્ણ હોવા છતાં તે વૃદ્ધ સરવ પરિણામી પુરૂષને પોતાના આગ્રહમાં સ્થિર રાખવા ઘટાડું નથી તેમજ જનતાને સત્ય વસ્તુથી વંચિત રાખવા આ હેન્ડબીકને અપૂર્ણ દ્રષ્ટ્યું છે. આથી આ હેન્ડબીક વાંચકને સત્ય વસ્તુનો ખ્યાલ આવે તેટલા માટે અત્ર અક્ષરશઃ પૂર્ણ ઉપર પ્રગટ કરવામાં આવ્યું છે.

શાંતિસાગરજીના હેન્ડબીકની દુઃક સમજ.

આ, શ્રી પૂજ્ય શાંતિસાગરજીનું હેન્ડબીક ભા. શુ. ૧ ની વૃદ્ધિએ તેરશની વૃદ્ધિ કરવાના શ્રી પૂજ્ય ધરણેન્દ્રસૂરિણના ફરમાનને વિરોધ કરનાર છે છતાં તેમાં પણ તપાસવળી પર્વ કે પર્વાનન્તર પર્વતિયિના ક્ષયવૃદ્ધિ પ્રસંગે પૂર્વ કે પૂર્વતર અપર્વતિયિની ક્ષયવૃદ્ધિ કરવાની રીતિનું અમર્થન છે. તેઓ તે હેન્ડબીકમાં બીજા જાત્રામાં આઠમ અગિઆરસ ચૌદસ પર્વતિયિના ક્ષયવૃદ્ધિ પ્રસંગે પૂર્વ અપર્વ એકમ ચોથ સાતમ દસમ અને તેરશની ક્ષય વૃદ્ધિ અને પૂનમ આમાસની ક્ષયવૃદ્ધિ પ્રસંગે પૂર્વતર અપર્વ તેરશની ક્ષયવૃદ્ધિ કણુક કરે છે. આત્ર એકમની વૃદ્ધિ વળતે તેરશની વૃદ્ધિ કરવાની શ્રી પૂજ્ય ધરણેન્દ્રસૂરિણના ફરમાનને બ્યાનબી ગણવા નથી. અને તે અબ્યાનબી ફરમાન જતે દીવસે ૬૮ ન જાત્રે જાય તે માટે તે વૃદ્ધ શીપૂજ્યે પોતાનો વંધો ઉઠાવ્યો છે પૂ. પં. કમ્પાણિવિજયજી તથા આ. વિજયજીસૂરિણના પુસ્તકમાં આ હેન્ડબીકનો ઉપયોગ ને લખી રીતે કરવામાં આવ્યો છે તે કાંઈ પ્રકારે તેને પુરું ભવા પછી બ્યાનબી હતો નથી.

આ હેન્ડબીકમાં ટીપ્પણની પર્વ કે પર્વાનન્તરપર્વતિયિના ક્ષયવૃદ્ધિપ્રસંગે પૂર્વ કે પૂર્વતર અપર્વ તિયિની ક્ષયવૃદ્ધિ કરવાની વસ્તુનું સાફ અમર્થન મળે છે તે તેમના નીચેના લખાણથી સમજાય છે.

૧. "પૂનમ ટૂટી દોલ તો તેરકને ચણલ કરીને તેરકને દીવસે ચણલ કરી જુહી તથા દોલતો એકમને દીવસે પૂનમને કૃત્ત કરે એ પરમાનંદ છે"

૨. "તેમના કાજમાં લખે છે કે મે પૂનમે દોલ ત્વારે લટીપાત ચણલ કર્યા રહી એ વાત સાચ જોઈને તેમણે લખી નથી. કાશ્વનો અભિપ્રાય એવો છે કે પર્વતિયિ શરૂ થયે શરૂતિયિ માનિત ગણતરી તે લખાણી એમ સમજાય છે કે પાંચમી ઇતિમાન નિરિને ફેરવાઈ કાંઈ કાશ્વ વિરૂદ્ધ થતું નથી".

સં. ૧૯૨૬ની સાલમાં શ્રી પૂજ્ય શાંતિસાગરજીની ઉંમર ૬૨ વર્ષની છે

તે ૯૨ વર્ષના અનુભવી શ્રીપૂજ્ય પૂનમના ક્ષયે તેરસે ચૌદશ અને ચૌદશે પૂનમ કરવાનું જણાવે છે. ૨. શ્રી પૂજ્ય ધરજીન્દ્રસૂરિજીએ લા. શુ. ૧ ની વૃદ્ધિએ બે તેરસો કરવાનું જણાવ્યું ત્યારે ૧ ઉદયવાળી ચઉદમ તેરસ થઇ. ૨. ઉદયવાળી પૂનમે ચઉદસ અર્ધ અને અને પ્રથમ બા સુ. ૧ અમાસ બની આ પ્રમાણે ત્રણ તિથિએ પલટાણી. આથી ધરજીન્દ્રસૂરિજી સામે 'ઉદયમિ જા તિથિ' ગાથા રચી કરવા પૂર્વક જણાવવામાં આવ્યું કે ઉદયવાળી તિથિ પલટનારને મિથ્યાત્વ વિગેરે દોષો શાસ્ત્રક્રોધે જણાવ્યા છે અને એકમની વૃદ્ધિએ તેરશની વૃદ્ધિ કરવાથી આ દોષો લાંબશે તેનું શું ? ત્યારે તેમણે જણાવ્યું કે પૂનમ અમાવાસ્યાની ક્ષયવૃદ્ધિએ બ્યારે આપણે એ તેરશ કે તેરશનો કાય કરીએ છીએ ત્યારે 'ઉદય તિથિ' ક્યાં ઘટે છે ? (કારણ કે પૂનમના ક્ષયે તેરશનો કાય કરવાથી ઉદયવાળી તેરશે ચૌદશ અને ઉદયવાળી ચૌદશે પૂનમ થાય છે તેમજ વૃદ્ધિ વળતે ઉદયવાળી ચૌદશ બીજી તેરશ બને છે અને ટિપ્પણની પ્રથમ પૃષ્ઠીમાં કે અમાવાસ્યાએ ચૌદશ અને ટિપ્પણની બીજી પૂનમ કે અમાવાસ્યાએ પૂનમ કે અમાવાસ્યા બને છે ત્યાં 'ઉદયતિથિ' ઘટતી નથી છતાં તમે ને અમે બાન્ને તેમ કરીએ છીએ તેમ એકમની વૃદ્ધિએ ઉદયતિથિ ન ઘટે તેા પણ કરવામાં વાધો નહિ કાળજી કે પર્વ સમાચારી વળતે તિથિ સમાચારીમાં ફેરફાર પૂવાવાર્ય કરતા આવ્યા છે)

આનો જવાબ શ્રી પૂજ્ય શાંતિનાગસૂરિ તરફથી આપતાં જણાવ્યું કે. ૧૪-૧૫ એ બે પર્વતિથિ છે, એકમ પર્વતિથિ નથી. પર્વતિથિના કાયવૃદ્ધિ પ્રસંગે પૂર્વની અપર્વ ઉદયતિથિ ફેરવતાં શાસ્ત્રવિરુદ્ધ થતું નથી અર્થાત્ પૂનમની કાયવૃદ્ધિ પ્રસંગે ચઉદસ અને પૂનમ વળતે 'ઉદયમિ' નો સિદ્ધાંત નથી સ્વભાવો તે શાસ્ત્ર વિરુદ્ધ નથી પણ શાસ્ત્રથીજ તે સિદ્ધ છે) કારણ કે પર્વતિથિના કાય વૃદ્ધિ પ્રસંગે તેનાં બ્યવસ્થા માટે 'ક્ષયે પૂર્વા'નો પ્રયોગ અપવાદ વચ્ચન છે. માટે તેમણે લખ્યું કે—

‘પાછળ ઉદીયાત તિથિને ફેરવતાં કાંઈ શાસ્ત્રવિરુદ્ધ થતું નથી’

પૂનમની કાયવૃદ્ધિએ તેરશની કાયવૃદ્ધિ કરવામા ઉદયનો સિદ્ધાંત ન

* સં. ૧૯૯૭ માં કા. શુ. પહેલી પૂનમે ચોમાસુ બદલ્યું ત્યારે પૂ. આ. વિજયસિદ્ધિસૂરિ મહારાજને ચોજના પૂર્વક પૂછાયેલ પ્રશ્નો

પ્રશ્ન-૫ આપે પરપગ બોળી કહેવાય ?

ઉત્તર—પરપગી ચોળી ? આ પરપગી કહેવાતી દશે શાસ્ત્રની આઠાની વિરાધના થાય એવી પરપગી હોયજ નહિ જુઓ તમને કાળને કદાચ યાદ નહિ હોય પણ મારા અનુભવની વાત ■ આ વાત, ૧૯૨૬ થી ૧૯૨૮ સુધીમાં બની છે. દેવસુરના ઉપાધ્યે નાગોરીયાગમાં ધરજીન્દ્ર શ્રીપૂજ્ય દત્તા તે વખતે પર્વતિથિઓનો આવો ફેરફાર કરવાનું તેમણે કહ્યું તે વખતે સુખાચ તેમની પાસે બતાવે પણ ત્યારથી તેમણે ત્યાં જવાનું બંધ

સચવાય તેમાં શાસ્ત્ર વિરુદ્ધ નથી તે બધાની પુનમની ક્ષયવૃદ્ધિએ તેરસની ક્ષય-
વૃદ્ધિને તેમજે માન્ય રાખેલ છે.

ધરણેન્દ્રસરિણના હેન્ડબીલમાં આગળ જણાવેલ પાંચ વસ્તુને શ્રીપૂજ્ય
શાંતિસાગરજીએ સપૂર્ણપણે સ્વીકારી છે. માત્ર એકમની વૃદ્ધિએ તેરસની વૃદ્ધિ
કરવી તે અયોગ્ય છે તેમ જણાવેલ છે.

આ હેન્ડબીલબાજીમાં શ્રીપૂજ્ય શાંતિસાગરજીનું હેન્ડબીલ શ્રીપૂજ્યોની
સત્તાના દિક્ષાને તોડવારૂપે સં. ૧૮૭૦ પછી પ્રથમજ હતું અને જેને મૂળચંદણ
મહારાજની અનુમતિ હતી તેવું આ જાણીતું મહારાજ આદિ જણાવે છે.
પુનમ અમાસની ક્ષયવૃદ્ધિએ તેરસની ક્ષયવૃદ્ધિ તે હેન્ડબીલમાંજ પ્રાપ્ત થાય છે,
આમ સ્પષ્ટ છતાં તેમજે તેમના પુસ્તકોમાં શ્રીપૂજ્યોના નામને શાસ્ત્રાનુલક્ષી દેવસુર
સંઘની શાસ્ત્રસિદ્ધિ પર્વક્ષયવૃદ્ધિએ પૂર્વ અપર્વ ક્ષયવૃદ્ધિ કરનારી સમાચારી ને
અશાસ્ત્રીય ળનાવવા નિષ્ફળ પ્રયત્ન કર્યા છે.

હુંકમાં સં. ૧૯૨૮ અને સં. ૧૯૨૯ માં પુનમ અમાસની ક્ષયવૃદ્ધિએ
તેરસની ક્ષયવૃદ્ધિ કરવાની તથા પર્વક્ષયવૃદ્ધિ વળતે પૂર્વ અપર્વ ક્ષયવૃદ્ધિ કરવાની
માન્યતા દેવસુર સંઘમાં સર્વ સંમત હતી. માત્ર એકમની વૃદ્ધિએ તેરસની
વૃદ્ધિ કરવાના શ્રીપૂજ્ય ધરણેન્દ્રસરિણા દુરમાનનો તે વખતે વિરોધ હતો.

હવે એ ચાર વાર યી. પૂજ્યના કોટવાળાં તેમજ આનંદ પદ્મ તેમજે કહી દીધું કે અસત્ય
પ્રશ્નપૂર્ણ મર્ષ મટે હું નહિ આપું તે વખતે યી. મુખચંદણ મહારાજ વિગેરેને પણ મર્ષ
હુઃખ થયું કે આ બધું બોલું યાગ છે. પણ તે વખતે સાધુઓ યોગ અને શ્રીપૂજ્યોદ
બળ થયું, તે વખતે સહાયોદ પણ યયેયો પણ ચાલી પડ્યું વિગેરે.

(તા. ૧૪-૬-૪૦ પીરસાસન)

ઉપર પ્રમાણેના ઉદ્દેશારોથી પૂ. આ. સિદ્ધિસરિણ મહારાજ પર્વતિથિની
ક્ષયવૃદ્ધિ વળતે પૂર્વ અપર્વ તિથિની ક્ષયવૃદ્ધિ કરવાની રીતિ સં. ૧૯૨૧ થી
મં. ૧૯૨૬ સુધીમાં ધરણેન્દ્રસરિણા વખતમાં મધ્ય હતી તેવું સ્મરણ રજી કરે છે.
અમારું માનવું છે કે આ ભારતિક પરિવારની મહાત્માને એકમની ક્ષયવૃદ્ધિએ
તેરસની ક્ષયવૃદ્ધિના શ્રી. પૂજ્ય ધરણેન્દ્રસરિણા આદેશને “પુનમની ક્ષયવૃદ્ધિએ
તેરસની ક્ષયવૃદ્ધિ ત્યારથી થઈ” તેથી ઉલટી વાતવડે ધરણેન્દ્રસરિણા નામથી
ઠસાવવામાં આવેલો. અને ને બેસાડેલ એક વિચારવ નહિ મારેજ પૂ. ધરણેન્દ્ર-
સરિણ તથા પૂ. શાંતિસાગરજી હેન્ડબીલ પ્રજા તેમજે વંચાવવામાં કે બતા-
વવામાં આવ્યું નથી. ધરણેન્દ્રસરિ અને શાંતિસાગરજી હેન્ડબીલ બેવાથી
એકની વૃદ્ધિએ તેરસની વૃદ્ધિ કરવાનો મહેલ હતો પરંતુ તે બન્ને હેન્ડબીલો
સ્પષ્ટ જણાય છે કે તે વખતે જ. સં. ૧૯૨૬-૧૯૩૦ માં છપાયેલાં તેમાં
પર્વતિથિની ક્ષયવૃદ્ધિએ પૂર્વ અપર્વ તિથિની ક્ષયવૃદ્ધિ કરવાનું તથા પુનમ
અમાસની ક્ષયવૃદ્ધિએ તેરસની ક્ષયવૃદ્ધિ કરવાનું સંપૂર્ણ સમર્થન છે.

શ્રીપૂજ્યોના ગમે તેવા જોરવળતે પણ જૈનશાસનમાં
ગીતાર્થ પુરુષોનો તદ્દન અભાવ નથી જ થયો અને એને લઈનેજ
જગદ્ગુરુ વિજયહીરસૂરિ મહારાજ પછીથી આજ સુધી કોઈપણ
અપ્રમાણિક વસ્તુ વિના મતભેદે જૈનસંઘે માન્ય તરીકે સ્વીકારી
નથી. સં. ૧૮૭૦થી વીસમી સદીના પ્રથમ ચરણ સુધી શ્રીપૂજ્યોની
સત્તાને લઈ પૂનમ અમાસની ક્ષયવૃદ્ધિએ નેરસની ક્ષયવૃદ્ધિની
પ્રથા ચાલી તેવું પ્રચારી તે ગાળામાં થયેલ પૂ. પં. પદ્ધતિવિજયજી
ગણિ પૂ. પં. રૂપવિજયજી ગણિ નથા પૂ. પં. વીરવિજયજી
ગણિવર જેવા મહાત્માઓને ગીતાર્થ તરીકે યોગ્ય જૈનશાસ-
નને ગીતાર્થ વિનાતું ગણાવતું તે તદ્દન ગેરવ્યાજબી છે.

આ વીસમી સદીના પ્રથમ ચરણની હેન્ડબીલખાણ પણ
ખરી રીતે પૂનમ અમાસની ક્ષયવૃદ્ધિ વળતે નેરસની ક્ષયવૃદ્ધિને
સાબિત કરે છે.

આથી સ્પષ્ટ છે કે સં. ૧૬૨૮-૧૬૨૯માં પર્વતિધિ ક્ષયવૃદ્ધિ નહોતી
થતી. પરંતુ પર્વક્ષયવૃદ્ધિ પ્રસંગે પૂર્વ અર્ધ પર્વ તિથિની ક્ષયવૃદ્ધિ થતી હતી.
અને સં. ૧૬૨૮માં ૬૨ ગર્બના શ્રી પૂજ્ય શાંતિસાગરજીનો અનુભવ પણ
તે પ્રમાણે હતો. પૂ. વયોવૃદ્ધ આચાર્ય સિદ્ધિસૂરીશ્વરજી મહારાજના ધરજેન્દ્ર-
સૂત્રિના વખત પહેલાં પર્વક્ષયવૃદ્ધિ થતી હતી તેવા અભ્યાસથી સ્મરણને આ
રીતે અધુરા હેન્ડબીલને છપાવી બાળીગુણ ટકાવી રાખવામાં આવ્યું હતું.

સં. ૧૬૫૨ માં ભા. સુદ ૫ પર્વનો ક્ષય કરવામાં આવ્યો હતો
તેવા આ. વિજયરામચંદ્રસૂરિજીનો પ્રચાર ખોટો છે. પરંતુ સં.
૧૬૫૨ માં પંચમી અદક્ષ્યા ન અદક્ષ્યાને મતભેદ હતો.

૬. સં. ૧૬૫૨ માં ચંડાશ્વયંત્રમાં ભા. સુ. ૫ નો ક્ષય હતો ત્યારે ઘણા
મોટા ભાગે ચંડાશ્વયંત્રને આધાર રૂપે ન લેતાં ધર્મના પચાંગ પંજાબ
વડોદરા વિગેરેમાં છકુને ક્ષય લખેલાં હતાં તેના આધાર લઈ છકુને ક્ષય કર્યો
હતો અને પૂર્વે ચંડાશ્વયંત્ર પચાંગને ચક્રણ કર્યું છે માટે વિના કારણે ન
છાડવું તે આશયે આચાર્ય સાગરાનંદસૂત્રિજીએ (તે વળતે મુનિશ્રી આનંદ
સાગરજીએ) તે ચંડાશ્વયંત્ર પચાંગને આધાર રૂપે લઈ ક્ષયે પૂર્વાબ્દો સંસ્કાર
લગાડી તીજનો ક્ષય કર્યો હતો. અર્થાત્ તે વળતે જૈન સંઘમાં કોઈએ પણ
પર્વતિધિ સુદ પાંચમનો ક્ષય કર્યો નહોતો.

સં. ૧૬૫૨ ના ચંડાશ્વયંત્ર પચાંગના ભા. સુદ ૪ સુકર્વારે ૫ વડી ૧૭
પંજ અને ત્યાર પછી ૫૪ વડી ૧૬ પંજ પાંચમ છે સનિવારે સર્ગોદયથી ૫૪
વડી ૨૧ પંજ ભા. સુ. ૬ છે આથી ચંડાશ્વયંત્રમાં ભા. સુ. ૫ નો ક્ષય છે

વડોદરા વિગેરેના પંચાંગમાં લા. શુ. ૪ શુક્રવારે સૂર્યોદયથી ૮-૧૬ પળ છે
શનિવારે લા. શુ. ૫ ૨-૩૨ પળ છે અને ત્યાર પછી લા. શુ. ૬ ૫૪-૩૦
પળ છે. રવીવારે સૂર્યોદયથી લા. શુ. ૭ છે. આથી વડોદરાના પંચાંગમાં લા.
શુ. ૬ નો ક્ષય છે.

સં. ૧૬૫૨ માં અને તે પહેલાં કેટલાંક વર્ષ અગાઉ જૈનસમાજ ચંડાંગુ-
ચંદુને પંચાંગ તરીકે ઉપયોગ કરતો હોવાથી ચંડાંગુચંદુના લા. શુ. ૫ ના ક્ષય
પ્રસંગે શું કરવું? તે પ્રશ્ન ઉપસ્થિત થયો. પ્રથમ લા. શુ. ૫ ના ક્ષય પ્રસંગે
કાંઈ કરવામાં આવ્યું હતું કે કેમ તેનો વિચાર કર્યો પણ તે વખતના વિદ્વાન
વૃદ્ધમાં વૃદ્ધ પુરોહિતના કાળમાં લા. શુ. ૫ ના ક્ષયનો પ્રસંગ આવ્યો ન હતો.
પૂનમના ક્ષય પ્રસંગે તેરસના ક્ષયની આચરણ અને સીધા પાઠ દેખાતા
હતા તેમ પાંચમના ક્ષય પ્રસંગે તીજના ક્ષય કરવાની આચરણનો અનુભવ
ન હોવાથી તે વસ્તુનો ઉદ્ભવ લાવવા પાંચમને બદલે છઠ્ઠાના ક્ષયવાળા
પંચાંગને આધારરૂપે સર્પ પર્વપણુ અને સંવત્શરીની વધઘટ વિનાની વ્યવસ્થાના
નિર્ણય તરફ જવું જોઈ એક મોટા ભાગને યોગ્ય લાગ્યું. અને એ કારણેજ
તે મોટા ભાગે પોતાના સમર્થનમાં ખોલું પંચાંગ બદલવાથી શાસ્ત્રથી કાંઈ
વિપરીત થતું નથી તે જણાવ્યું. પણ તેમના સર્વ લખાણમાં કાંઈપણ જગ્યાએ
પાંચમ તિથિની ક્ષય વૃદ્ધિ થાય તેવું જણાવ્યું નથી એટલેજ નહિ પણ પર્વ-
તિથિની ક્ષય ન થાય તથા પૂનમ અમાસના ક્ષયે તેરસે ચોદસ અને ચોદસે
પૂનમ કરવાનું જણાવ્યું છે.

આ બધી વસ્તુને રૂપબદ્ધ સમજવા સં. ૧૬૫૨ માં છપાયેલ
સચાલવિજય અને જૈનધર્મ પ્રકાશના લેખને અહિં આપીએ છીએ.

૧ “જેપુરી પંચાંગમાં લાદવા મુદ્દી ૪ શુક્રવાર ઉપર પાંચમનો ક્ષય માનેલો
છે પાંચમ એ પર્વતિથિ છે અને શ્રી ઉમાસ્વામિ વાચક મુખ્યના વચનનો પ્રધોષ
એવો સંભળાય ■ કે “ક્ષયે પૂર્ણ તિથિ કાર્યા વૃદ્ધો કાર્યા તથોચ્ચરા.”

“પર્વતિથિનો) ક્ષય હોય તો પહેલી (તિથિ પર્વ) તિથિ કરવી અને
વૃદ્ધિ હોય તો પછીની કરવી.” મતલબ કે પાંચમનો ક્ષય હોવાથી ચોથનો ક્ષય
કરવાનો પ્રસંગ આવે છે”

૨. “પૂણિમાયાં ચ કુટિતાયાં પ્રયોદશોચતુર્વિધોઃ કિયતે પ્રયોદશાં વિસ્તુ-
તી તુ પ્રતિપદ્યપિ પૂનમ દ્વિતી હોય તો તેરસ ચોદસને હકાડે (ચોદશ પૂનમનો)
છઠ્ઠ એટલે એ ઉપાસનો તપ કરવો” (સચાલવિજય) તેનો માટે ખામ. વડોદરા
પુથવાર તા ૫ જોગલ્ટ સને ૧૮૯૬ અગાઉ થઈ ૧૧ સ. ૧૬૫૨)

ઉપરના લેખમાં પર્વતિથિનો ક્ષય હોય તો પૂર્વ અપર્વ તિથિનો ક્ષય

કરવાનું અને પૂનમનો દુય હોય તો તેશ્યનો દુય કરવાનું તેમજ પર્વતિથિનું અર્ધાંડપણું માન્ય રાખવાનું જણાવવામાં આવ્યું છે

સં. ૧૬૫૨ માં સુખ્ય ચર્યા ટીપ્પણીને બદલવા ન બદલવાની હતી તે વાત સિયાણવિજયના નીચેના લખાણથી સ્પષ્ટ જણાશે માટે તે આપીએ છીએ.

“અહલાપવનો સિદ્ધાંત પૂર્વ પશ્ચિમના સર્વ વિદ્વાનોને માન્ય છે. હોરા મકરંદના કર્ત્તા કારીના મરુકૂમ મહામહોપાધ્યાય જાપુદેવ ચાસી પછી સૌર-પક્ષના સૂર્યચંદ્રથી પંચાંગ નીખતોવતા હતા અને તે સુરોપાદિ દેશોમાં વળત-દાર ગણાતું હતું. મારવાડ સિવાય હિંદુસ્તાનના બીજા ભાગોમાં સૌરપક્ષનું પંચાંગ ચાલે છે તેમાં આપેલો તિથિઓનો ભોગ્યકાળ જોતાં બાદગ્વા સુ. ૪ ને શુક્રવાર ઉપર લા. શુ. ૫ નો ક્ષય થતો નથી પણ શનિવારે સુદિ ૫ પહોંચી તેના ઉપર સુદિ ૬ નો ક્ષય થાય છે તે વાસ્તવિક મતને આ વખતે સ્વીકારવામાં આવે તો પછુસણના આઠે દહાડા ચોખા આવી સૂર્યોદય વખતે શુક્રવારે ચોથ છે તેજ વારે ગધે સંવત્કરી ઘઈ શનિવારે પાંચમ કાયમ રહીને પારણાદિ થાય તેમ છે.

મરુકૂમ જૈન ધર્મચાર્ય શ્રી આત્મારામજી મહારાજ અને બીજા મહારાષ્ટ્રોનો અભિપ્રાય તથા છેવટનો નિર્ણય.

સુગઈથી અશ્વઠ સુદિ ૬ નો શ્રી ચક્ર પંચાંગના કર્ત્તા પંડિતજી શ્રીધર શિવલાલનો પત્ર આવ્યો છે તેમાં તે પંડિતજી લખે છે કે—

આપને લિપ્તા કે માદ્રપદ શુદ્ધ વક્ષ પંચમીકા ક્ષય દૈ કી ૬ કા ક્ષય દૈ। સો હમારા પંચાંગ જો દૈ સો વ્રહ્મવક્ષકી ગણિતસે દૈ। મોર અન્ય પંચાંગ જો દૈ સો સૌરપક્ષકી ગણિતસે દૈ સો ૧ વીતકા ફરક રહેતા દૈ હમારે પંચાંગકા માન્ય મારવાડ દેશમે દૈ, આપકે ઘર્ષા ઘડોવામે શુજરાતી પંચાંગ સૌરપક્ષકા ચલત દૈ સો આપકુ પછીકા ક્ષય માનના ચાયે।

ઉપર પ્રમાણે પ્રમુખશ્રીના ચંદુ પંચાંગના કર્ત્તા પોતે શુજરાતમાં બાદરવા સુદિ ૬નો ક્ષય કરવા મન બાંધે છે. મરુકૂમ જૈન ધર્મચાર્ય શ્રી આત્મારામજી મહારાજે પોતાની હયાતીમાં છકનો ક્ષય કરવા વિષે અભિપ્રાય જણાવ્યો હતો અને હાલ પણ ઘણાજરા સુનિમહારાજ તથા ભણ્યના ચેડ અનેપચદ મહુ-કચંદ જેવા મહારાષ્ટ્રો છકનો ક્ષય કરવાની સલાહ આપે છે તે સર્વેને માન્ય કરવા ચોચા ■ શ્રી જૈનમત સ્વાદાદથી બચેલો છે, આ લેખની અંદર ઉપર આપેલા તિથિનિર્ણય સળાધી ઉત્સર્ગ અપવાદના પાઠ્ય તેની અનેકાતતા દેખાડી

ખર ન કરાય એમ હોય નહિ. વળી આવા વાંધાનું કારણ કાંઈ વારંવાર હોતું નથી. બહુ વર્ષે આ વર્ષે ભાદ્રપદ શુદ્ધ ૫ નો ક્ષય આવ્યો છે. બીજી તિથિએ માટે તો નિર્ણયકારક લેખ શાસ્ત્રમાં હોવાથી વાંધો પડવાનો કિંચિત્ પણ અંભ નથી. પરંતુ અત્યારે આવા સાંવત્સરિક પર્વમાં ફેરફાર થવાના પ્રબળ કારણથી તેમજ તેજ પદ્ધતિના વર્તારાના બીજા સર્વ પંચાંગો છઠ્ઠા ક્ષયમાં સંમત હોવાથી છઠ્ઠો ક્ષય કરવો એમાં કાંઈ પણ વિરોધ હોય એમ અમને લાગતું નથી. તેથી પંચાંગશ્રી ગંભીરવિજયજીની સંમતિથી અમે ઉપર જણાવેલો નિર્ણય પ્રદર્શિત કર્યો છે આશા છે કે-સર્વ જૈન બંધુઓ આ લેખ ઉપર મધ્યસ્થ પત્તે વિચાર કરશે અને સર્વ સ્વાનકે કોઈપણ પ્રકારના આગ્રહ કે ગતભેદ સિવાય શુકવારીજ સંવત્ષરી થશે.

(સં. ૧૯૫૨ આ શુ ૧૫ તું શ્રી જૈન ધર્મ પ્રકાશ પુસ્તક. ૧૨ અંક. ૫)

ઉપરનો સં. ૧૯૫૨ ના ગ્રાંથાભાસનો લેખ ભા. સુ. ૫ નો ક્ષય કરવાનું જણાવતો નથી પરંતુ બીજા પંચાંગોમાં ભા. સુ. ૬ નો ક્ષય હોવાથી છઠ્ઠો ક્ષય કરીએ તો પશુપણમાં ફેરફાર ન થાય અને સં. ૧૯૫૨ પુરતું બીજા પંચાંગનો આસરો લેવાનું જણાવે છે. તેમજ તે લેખમાં 'સુદ ૧૫ ના ક્ષયે સુદ. ૧૩ નો ક્ષય કરવો' તેમ સ્પષ્ટ જણાવે છે.

સં. ૧૯૫૨ માં ભા. સુદ. ૫ નો ક્ષય કોઈએ નહોતો કર્યો પણ છૂત્રો ક્ષય કર્યો હતો તે સંબંધી પૂ. પાઠ આત્મારામજી મહારાજના પરમ શુદ્ધભક્ત પૂ. પાઠ વિજયવલ્લભમૂરિજી મહારાજનો ખુલાસો આત્માનંદપ્રકાશ. પુસ્તક. ૭૪ અંક ૧૨ માં પ્રગટ થયો છે. તે પણ અક્ષરશઃ અમે નીચે આપીએ છીએ

“જૈન સમાજમાં માનનીય આચાર્યશ્રી નિધિ જૈનાચાર્ય ૧૦૮ શ્રીમદ્ વિજયાનંદ સૂરીશ્વરજી પ્રસિદ્ધનામ આત્મારામજી મહારાજના સંપ્રદાયા સુપસિદ્ધ આચાર્યશ્રી વિજયકમળસૂરિજી મહારાજ, ઉપાધ્યાય શ્રીવીરવિજયજી મહારાજ, પ્રવર્તક શ્રીકાંતવિજયજી મહારાજ, આત્મમૂર્તિ શ્રીકંચનવિજયજી મહારાજ આદિ સર્વ સાધુઓએ સ્વર્ગવાસી સુરેન્દ્રની આજ્ઞા મુજબ સંવત ૧૯૫૨ માં ભાદરવા સુદિ છઠ્ઠોનાજ ક્ષય માન્યો હતો, પાંચમનો ક્ષય કોઈએ પણ માન્યો નહોતો. તે સમયે અમારે પોતે પણ એજ રીતે ભાદરવા સુદિ છઠ્ઠોનાજ ક્ષય માન્યો હતો. પાંચમનો નહિ, જૈનચર્યાના લેખકે લખેલા આચાર્યશ્રી વિજયગીતિસૂરિજી, આચાર્યશ્રી વિજયનેમિસૂરિજી, આચાર્યશ્રી વિજયવલ્લભમૂરિજી, આચાર્યશ્રી વિજયદાનસૂરિજી આચાર્યશ્રી વિજયસિદ્ધિસૂરીશ્વરજી, આચાર્યશ્રી વિજયમેળસૂરિજી, આચાર્યશ્રી વિજયગમચંદ્રસૂરિજી વિગેરે નમામ સાધુઓએ મંવન ૧૯૮૬ માં પણ સંવત ૧૯૫૨ ની માફક ભાદરવા સુદિ છઠ્ઠોનાજ ક્ષય માન્યો હતો. પાંચમનો તો નહોતો.

મતલબ કે આજ સુધીમાં તપગચ્છના કેઈપણ આચાર્ય ઉપાધ્યાય પંચાસ પ્રવર્તક ગણી કે સામાન્ય સાધુએ ભાદરવા શુદ્ધ પાંચમનો દાય કોઈ વખતે પણ માન્યો નથી એ નિર્દિવાદ વાત છે એ કે સં. ૧૯૫૨ માં બેઘપુરી ચંદુ પંચાંગમાં ભાદરવા શુદ્ધ પાંચમનો દાય હતો પણ તપગચ્છની પરંપરા મુજબ તિથિનો દાય નજર થઈ શકે આ કારણને લઈ કેટલીક ગ્રંથો ઉપસ્થિત થઈ હતી અને ઘણા ખીજા અન્ય પંચાંગોમાં છકનો દાય હોવાથી એકલા ચંદુ પંચાંગને માન ન આપી સહજ શ્રી તપગચ્છના અનુયાયીઓએ અન્ય ખીજા પંચાંગોના આધારે ભાદરવા શુદ્ધ છકનોજ દાય માન્યો હતો અને એજ પ્રમાણે સંવત ૧૯૮૬ માં પણ ચંદાંશુચંદુનેજ માન ન આપતા ખીજા અન્ય પંચાંગોને માન આપી ભાદરવા શુદ્ધ છકનોજ દાય માનવામાં આવ્યો હતો પાંચમનો નહિ."

તા. ૧૮-૫-૩૭

ખંભાત અંબાલાલ પાનાચંદ
જૈન ધર્મશાળા

વિજય વલ્લભસૂરિ "

આ બધા ઉપરથી સ્પષ્ટ છે કે સં. ૧૯૫૨ માં કે સં. ૧૯૮૬ માં કેઈએ પણ વા. સુ. ૫ નો દાય કયો નહોતો, કારણકે પૂ. આ. વિજયવલ્લભસૂરિ મહારાજ પૂ. આ. વિજયદાનસૂરિજી મહારાજ વિગેરે સર્વેએ સં. ૧૯૫૨ માં દીક્ષિતપણે ખીજા પંચાંગનો આસરે લઈ છકનો દાય કયો હતો તેમ તેઓ સ્પષ્ટ શબ્દોમાં કહે છે. આમ છતાં પૂ. આતારામજી મહારાજે વા. સુ. ૫ નો દાય જણાવ્યો હતો તેહ તદ્દન જુહુજ પ્રતિષ્ઠાન કરવામાં આવે છે.

ઉપર મુજબ સ્પષ્ટ સં. ૧૯૫૨ માં પર્વતિથિ વા. સુ. ૫ નો દાય ન કરવાનું જણાવ્યું હોવા છતાં આજ સમયસૂરિજી તરફથી તેઓના વીરશાસનપત્ર વિગેરેમાં

"આવોજ પ્રસંગ સં. ૧૯૫૨ માં પદ્મ ખન્યો હતો જે વખતે પં ગંભીર વિજયજી મહારાજ આદિએ ચોથને કાયમ રાખવાની સલાહ આપવાથી શરૂ ભાદરવા સુદ ચોથે સંવત્શરી કરી હતી અને વા. સુ. ૫ નો દાય માન્યો હતો"

(વીરશાસન. પૂ. ૨૦૫ તા ૧૫ ડીસેમ્બર ૧૯૩૬)

"તે સાલ (સં ૧૯૫૨) સમસ્ત સંધે ભાદરવા સુદ ૫ નો દાય માન્ય રાખી ભાદરવા સુદ ૪ ની સવત્શરી કરી હતી પેટલાદ મુકામે શ્રી આનંદ-સાગરજીએ સઘથી જુદા પડી લા. ■ ૩ ની સવત્શરી કરી હતી." (આ. જંબુસંસ્કૃત તિથિ સાહિત્ય દર્ષણ પૂ. ૧૬-૧૭)

ઉપર પ્રમાણે તદ્દન જુહુ સં. ૧૯૫૨ નામે પ્રચારવામાં આવે છે. તે જુહી વાતને મં. ૧૯૫૨ ના ચચાલવિનય અને જૈનધર્મ પ્રકાશના લેખ વિગેરે પાંચનાર સર્વે કેઈ આપોઆપ સમજી શકશે.

સં. ૧૯૪૧

અપર્વ ક્ષયવૃદ્ધિ
 ચૈત્ર સુદ ૯ ક્ષય
 વૈશાખ સુદ ૩ ક્ષય
 અધિક જ્યેષ્ઠ સુદ ૧ ક્ષય
 ,, જ્યેષ્ઠ વદિ ૩ બે
 અશ્વિન વદ ૧૦ ક્ષય
 આવશ્ય વદ ૧૩ ક્ષય
 બાદરવા વદ ૧ ક્ષય
 આસાદ વદ ૧૦ ક્ષય

ચંદ્રાંગુલ પર્વ ક્ષયવૃદ્ધિ
 ૧ ચૈત્ર વદ ૮ બે
 ૨ જ્યેષ્ઠ વદ ૧૪ ક્ષય
 ૩ અશ્વિન સુદ ૨ ક્ષય
 ૧-૪ અશ્વિન સુદ ૧૫ બે
 ૫ બાદરવા સુદ ૧૧ બે

ચ. પર્વક્ષય વૃદ્ધિ પ્રસંગે
 જૈન ૫ ચંદ્રાંગમાં અપર્વ
 ક્ષયવૃદ્ધિ
 ચૈત્ર વદ ૭ બે
 જ્યેષ્ઠ વદ ૧૩ ક્ષય
 અશ્વિન સુદ ૧ ક્ષય
 ૧-અશ્વિન સુદ ૧૩ બે
 બાદરવા સુદ ૧૦ બે

સં. ૧૯૪૨

અપર્વ ક્ષયવૃદ્ધિ
 કારતક વદ ૪ ક્ષય
 માર્ગશીર સુદ ૧૨ ક્ષય
 પૌષ વદ ૩ ક્ષય
 મહા સુદ ૧૨ ક્ષય
 ચૈત્ર સુદ ૧૦ ક્ષય
 ,, વદ ૧૨, બે
 વૈશાખ સુદ ૩ ક્ષય
 જ્યેષ્ઠ સુદ ૧ ક્ષય
 આવશ્ય વદ ૯ ક્ષય
 બાદરવા સુદ ૧ ક્ષય
 બાદરવા સુદ ૧૦ બે
 બાદરવા વદ ૧૩ ક્ષય
 આસાદ વદ ૭ ક્ષય

ચંદ્રાંગુલ પર્વ ક્ષયવૃદ્ધિ
 ૧ કારતક સુદ ૫ બે
 ૭ માર્ગશીર સુદ ૮ બે
 ૨-૮ પૌષ વદ ૦)) બે
 ૯ કૃતિકા વદ ૨ ક્ષય
 ૧૦ કૃતિકા વદ ૮ બે
 ૧૧ જ્યેષ્ઠ વદ ૮ બે
 ૧૨ જ્યેષ્ઠ વદ ૧૪ ક્ષય
 ૧૩ અશ્વિન સુદ ૧૧ ક્ષય
 ૧૪ અશ્વિન સુદ ૧૪ બે
 ૧૫ આવશ્ય સુદ ૨ ક્ષય
 ૧૬ આવશ્ય વદ ૫ બે
 ૩-૧૭ આસાદ સુદ ૧૫ બે

ચ. પર્વક્ષય વૃદ્ધિ પ્રસંગે
 જૈન ૫ ચંદ્રાંગમાં અપર્વ
 ક્ષયવૃદ્ધિ
 કારતક સુદ ૪ બે
 માર્ગશીર સુદ ૭ બે
 ૨-પૌષ વદ ૧૩ બે
 કૃતિકા વદ ૧ ક્ષય
 કૃતિકા વદ ૭ બે
 જ્યેષ્ઠ વદ ૭ બે
 જ્યેષ્ઠ વદ ૧૩ ક્ષય
 અશ્વિન સુદ ૧૦ ક્ષય
 અશ્વિન સુદ ૧૩ બે
 આવશ્ય સુદ ૧ ક્ષય
 આવશ્ય વદ ૪ બે
 ૩-આસાદ સુદ ૧૩ બે

સં. ૧૯૪૩

અપર્વ ક્ષયવૃદ્ધિ
 પૌષ વદ ૧૦ ક્ષય
 માર્ગશીર વદ ૪ ક્ષય
 કૃતિકા સુદ ૩ બે
 કૃતિકા સુદ ૧૩ ક્ષય
 ચૈત્ર વદ ૧૨ બે
 વૈશાખ સુદ ૧૦ ક્ષય

ચંદ્રાંગુલ પર્વ ક્ષયવૃદ્ધિ
 ચંદ્ર પર્વ ક્ષયવૃદ્ધિ
 ૧૮ કારતક વદ ૧૧ ક્ષય
 ૧૯ માર્ગશીર સુદ ૮ બે
 ૨૦ માર્ગશીર વદ ૫ ક્ષય
 ૪-૨૧ પૌષ વદ ૦)) બે
 ૨૨ ચૈત્ર વદ ૨ ક્ષય

ચ. પર્વક્ષય વૃદ્ધિ પ્રસંગે
 જૈન ૫ ચંદ્રાંગમાં અપર્વ
 ક્ષયવૃદ્ધિ
 કારતક વદ ૧૦ ક્ષય
 માર્ગશીર સુદ ૭ બે
 માર્ગશીર વદ ૪ ક્ષય
 ૪-પૌષ વદ ૧૩ બે

જોડ વડ ૭ બે

અસાડ સુદ ૬ ક્ષય

આવણુ સુદ ૯ ક્ષય

આવણુ વડ ૪ બે

આસો સુદ ૬ ક્ષય

૨૩ જોડ સુદ ૧૪ ક્ષય

૨૪ બાદરવા સુદ ૨ ક્ષય

૫-૨૫ આસો સુદ ૧૫ બે

૨૬ આસો વડ ૧૪ ક્ષય

ચૈત્ર વડ ૧ ક્ષય

જોડ સુદ ૧૩ ક્ષય

બાદરવા સુદ ૧ ક્ષય

૫-આસો સુદ ૧૩ બે

આસો વડ ૧૩ ક્ષય

સં. ૧૯૪૪

અપર્વ ક્ષયવૃદ્ધિ

કારતક વડ ૪ બે

કારતક વડ ૧ ક્ષય

માગસર સુદ ૪ ક્ષય

માગસર વડ ૧૨ ક્ષય

પોષ વડ ૬ ક્ષય

ફાગણુ સુદ ૩ બે

અધિક ચૈત્ર સુદ ૬ બે

જોડ ૧૩ ક્ષય

જોડ વડ ૧૨ બે

અસાડ સુદ ૬ ક્ષય

આવણુ સુદ ૮ ક્ષય

આસો સુદ ૬ ક્ષય

આસો વડ ૩ બે

અંશુચંદ્ર પર્વ ક્ષયવૃદ્ધિ

૨૭ માગસર સુદ ૮ બે

૨૮ પોષ સુદ ૧૧ બે

૨૯ મહા વડ ૧૧ ક્ષય

૩૦ ફાગણુ વડ ૫ ક્ષય

૩૧ ખીભ ચૈત્ર વડ ૨ ક્ષય

(૧-૩૨ " " વડ ૦) બે

૩૩ વૈશાખ સુદ ૧૧ ક્ષય

૩૪ જોડ સુદ ૧૪ ક્ષય

૩૫ આવણુ વડ ૮ બે

૩૬ બાદરવા સુદ ૨ ક્ષય

૩-૩૭ આસો વડ ૦) ક્ષય

અં. પર્વક્ષય વૃદ્ધિ પ્રસંગે

જૈન ધર્માંગમાં અપર્વ

ક્ષયવૃદ્ધિ

માગસર સુદ ૭ બે

પોષ સુદ ૧૦ બે

મહા વડ ૧૦ ક્ષય

ફાગણુ વડ ૪ ક્ષય

ખીભ ચૈત્ર વડ ૧ ક્ષય

(૧-૩૨ " " વડ ૧૩ બે

વૈશાખ સુદ ૧૦ ક્ષય

જોડ સુદ ૧૩ ક્ષય

આવણુ વડ ૭ બે

બાદરવા સુદ ૧ ક્ષય

૭-આસો વડ ૧૩ ક્ષય

સં. ૧૯૪૫

અપર્વ ક્ષય વૃદ્ધિ

માગસર સુ. ૪ ક્ષય

માગસર વડ. ૧૩ ક્ષય

પોષ સુદ. ૧૩ બે

પોષ વડ ૭ ક્ષય

મહા વડ. ૧૨ ક્ષય

ફાગણુ સુ. ૬ બે

ફાગણુ વડ. ૬ ક્ષય

ચૈત્ર સુ. ૧૦ બે

ચૈત્ર સુ ૧૩ ક્ષય

ચૈત્ર વડ. ૧૦ ક્ષય

વૈશાક વડ. ૩ ક્ષય

જોડ સુદ. ૧૦ ક્ષય

અં-પર્વક્ષય વૃદ્ધિ

૩૮ માગસર સુદ. ૧૧ બે

(૮-૩૯ ચૈત્ર વડ ૦) બે

૪૦ જોડ સુદ. ૫ બે

૪૧ જોડ વડ. ૧૧ બે

૪૨ અસાડ સુ. ૧૪ ક્ષય

૪૩ આવણુ સુદ. ૨ બે

૪૪ આવણુ સુદ. ૫ ક્ષય

૪૫ આવણુ વડ. ૨ ક્ષય

૪૬ આવણુ વડ. ૮ બે

૪૭ આસો સુદ. ૨ ક્ષય

૪૮ આસો સુદ. ૧૪ ક્ષય

જૈન ધર્મગ્રંથમાં

માગસર સુદ. ૧૦ બે

૮-ચૈત્ર વડ. ૧૩ બે

જોડ સુદ. ૪ બે

જોડ વડ. ૧૦ બે

અસાડ સુદ. ૧૩ ક્ષય

આવણુ સુદ. ૧ બે

આવણુ સુદ. ૪ ક્ષય

આવણુ વડ. ૧ ક્ષય

આવણુ વડ. ૭ બે

આસો સુદ. ૧ ક્ષય

આસો સુદ. ૧૩ ક્ષય

જેઠ વદ ૭ કામ
ભાદરવા સુદ. ૧૦ કામ
ભાદરવા વદ ૧૩ બે
આસો વદ. ૨ બે

સં. ૧૯૪૬

અપર્વ કામ પુરિ
કારતક સુદ. ૭ કામ
કારતક વદ. ૬ બે
માઘ વદ. ૧ બે
કામળુ વદ. ૧૩ કામ
જેઠ સુદ. ૬ બે
જેઠ વદ ૬ કામ
વૈશાખ વદ. ૧૦ કામ
જેઠ સુદ ૪ બે
જેઠ વદ. ૩ કામ
આશાઢ વદ. ૬ કામ
આવળુ સુ. ૧ બે
અધિક ભાદરવા વદ. ૧૨ બે
બીજા ભાદરવા સુ. ૧૦ કામ
આસો વદ. ૭ બે

અ-પર્વ કામ પુરિ
૬-૪૬ કારતક વદ. ૦)) કામ
૫૦ પોષ સુદ. ૫ કામ
૫૧, પોષ સુદ. ૧૪ બે
૫૨ પોષ વદ. ૧૪ કામ
૫૩ માઘ વદ. ૮ કામ
૫૪ આવળુ સુ. ૧૫ કામ
૫૫ અધિક ભાદરવા
વદ. ૨ કામ
૫૬ આસો સુ. ૧૪ કામ

જેઠ ટિપ્પણમાં
૬-કારતક વદ ૧૩ કામ
પોષ સુદ. ૪ કામ
પોષ સુદ. ૧૩ બે
પોષ વદ ૧૩ કામ
માઘ વદ. ૭ કામ
આવળુ સુદ ૧૩ કામ
અધિક ભાદરવા વદ. ૧ કામ
આસો સુ. ૧૩ કામ

સં. ૧૯૪૭

અપર્વ કામ પુરિ
કારતક સુ. ૭ કામ
કારતક વદ. ૬ બે
માગસર સુદ ૧ કામ
પોષ સુદ ૬ કામ
કામળુ સુદ ૬ કામ
કામળુ સુદ ૬ બે
કામળુ વદ ૧૩ કામ
જેઠ સુદ ૧૩ બે
જેઠ વદ ૭ કામ
વૈશાખ વદ ૧૦ કામ
જેઠ સુદ ૬ બે
જેઠ વદ ૩ કામ
આશાઢ વદ ૬ કામ
આવળુ સુ. ૧૩ કામ
આસો સુ. ૧ બે
આસો સુ. ૧૦ કામ

અ-પર્વ કામ પુરિ
૫૭ પોષ વદ ૨ બે
૧૦-૫૮ પોષ વદ ૦)) કામ
૫૯ મહા વદ ૫ બે
૬૦ મહા વદ ૮ કામ
૬૧ આવળુ સુદ ૫ બે
૬૨ ભાદરવા વદ ૨ કામ

જેઠ ટિપ્પણમાં
પોષ વદ ૧ બે
૧૦-પોષ વદ ૧૩ કામ
મહા વદ ૪ બે
મહા વદ ૭ કામ
આવળુ સુદ ૪ બે
ભાદરવા વદ ૧ કામ

સં. ૧૯૪૮

અપર્વ ક્ષય વૃદ્ધિ

કારતક વદ. ૧૦ જે
માગસર વદ. ૧૨ જે
પોષ સુદ ૧ ક્ષય
મહા સુદ. ૭ ક્ષય
કોમલ સુદ. ૧ ક્ષય
ચૈત્ર સુદ. ૬ ક્ષય
ચૈત્ર સુદ. ૧૩ જે
વૈશાક વદ. ૧ ક્ષય
જેઠ સુદ. ૩ ક્ષય
જેઠ વદ. ૧૦ ક્ષય
અસાદ વદ. ૧ ક્ષય
અસાદ વદ. ૧૩ ક્ષય
શ્રાવણ વદ. ૧ ક્ષય
ભાદરવા વ. ૧૦ ક્ષય
આસો સુ. ૧ જે

અપર્વ ક્ષયવૃદ્ધિ

૧૧-૧૩ કારતક સુ. ૧૪ ક્ષય
૧૪ માગસર સુ. ૮ ક્ષય
૧૫ મહા વ. ૫ જે
૧૬ ચૈત્ર વ. ૧૪ ક્ષય
૧૭ વૈશાક વ. ૨ જે
૧૮ જેઠ સુ. ૮ જે
૧૯ અસાદ સુ. ૧૪ જે
૨૦ શ્રાવણ સુ. ૫ જે
૨૧ આસો વ. ૨ ક્ષય

જૈન દિવસમાં

૧૧-કારતક સુ. ૧૩ ક્ષય
માગસર સુ. ૭ ક્ષય
મહા વ. ૪ જે
ચૈત્ર વ. ૧૩ ક્ષય
વૈશાક વ. ૧ જે
જેઠ સુ. ૭ જે
અસાદ સુ. ૧૩ જે
શ્રાવણ સુદ ૪ જે
આસો વ. ૧ ક્ષય

સં. ૧૯૪૯

અપર્વ ક્ષય વૃદ્ધિ

કારતક સુદ ૪ જે
માગસર વદ ૧૨ જે
પોષ સુદ ૬ ક્ષય
મહા વદ ૫ જે
કોમલ વદ ૭ જે
વૈશાખ સુદ ૧ ક્ષય
ચ. અસાદ સુદ ૧૩ જે
ચ. અસાદ વદ ૧૦ ક્ષય
પરિ. અસાદ વદ ૧૩ ક્ષય
શ્રાવણ સુ. ૬ જે
શ્રાવણ વ. ૧ ક્ષય
શ્રા. વ. ૧૦ ક્ષય
આસો વદ ૩ ક્ષય

અ. પર્વ ક્ષય વૃદ્ધિ

૭૨ કારતક સુ. ૧૧ ક્ષય
૧૨-૭૩ માગસર સુ. ૧૪ ક્ષય
૧૩-૭૪ મહા સુ. ૧૫ ક્ષય
૭૫ કોમલ સુ. ૮ ક્ષય
૭૬ ચૈત્ર સુ. ૭ ક્ષય
૭૭ વૈશાખ વદ ૨ જે
૭૮ વૈશાખ વદ ૧૪ ક્ષય
૭૯ ચ. અસાદ સુ. ૨ ક્ષય
૮૦ આસો સુ. ૫ જે

જૈન દિવસમાં

કારતક સુદ ૧૦ ક્ષય
૧૨-માગસર સુ. ૧૩ ક્ષય
૧૩-મહા સુ. ૧૩ ક્ષય
કોમલ સુ. ૮ ક્ષય
ચૈત્ર સુ. ૧ ક્ષય
વૈશાખ વ. ૧ જે
વૈશાખ વદ ૧૩ ક્ષય
ચ. અસાદ સુદ ૧ ક્ષય
આસો સુદ ૪ જે

સં. ૧૯૫૦

અપર્વ ક્ષયવૃદ્ધિ

કારતક વદ ૧૨ એ
માગસર વદ ૧ ક્ષય
પોષ સુદ ૧૦ ॥
કાર્તિક સુદ ૬ ॥
વૈશાખ સુદ ૬ ॥
" વદ ૬ એ
અષાઢ વદ ૧૦ ક્ષય
આવળ વદ ૧૩ ॥
ભાદરવા સુદ ૧૩ એ
ભાદરવા વદ ૬ ક્ષય
આસો વદ ૧૦ ॥

ચ. પર્વ ક્ષયવૃદ્ધિ

૮૧ કારતક વદ ૮ ક્ષય
૧૪-૮૨ માગસર વદ ૦) એ
૧૫-૮૩ મહા સુદ ૧૫ ક્ષય
૮૪ મહા વદ ૮ એ
૮૫ કાર્તિક વદ ૧૨ એ
૮૬ ચૈત્ર સુદ ૨ ક્ષય
૮૭ વૈશાખ વદ ૧૪ ક્ષય
૮૮ અષાઢ સુદ ૨ ॥
૮૯ અષાઢ વદ ૨ એ

જૈન દિપ્તિખંડ

કારતક વદ ૭ ક્ષય
૧૪-માગસર વદ ૧૩ એ
૧૫-મહા સુદ ૧૩ ક્ષય
મહા વદ ૭ એ
કાર્તિક વદ ૧૦ એ
ચૈત્ર સુદ ૧ ક્ષય
વૈશાખ વદ ૧૩ ક્ષય
અષાઢ સુદ ૧ ॥
અષાઢ વદ ૧ એ

સં. ૧૯૫૧

અપર્વ ક્ષયવૃદ્ધિ

કારતક વદ ૪ ક્ષય
માગસર વદ ૬ ॥
પોષ સુદ ૧ એ
માહ સુદ ૩ એ
કાર્તિક વદ ૧ ક્ષય
ચૈત્ર સુદ ૧૦ ક્ષય
જેઠ સુદ ૬ ॥
અષાઢ સુદ ૧૦ ક્ષય
ભાદરવા સુદ ૬ ક્ષય
ભાદરવા સુ ૧૩ એ
ભાદરવા વ ૧૩ ક્ષય

ચ. પર્વ ક્ષયવૃદ્ધિ

૯૦ કારતક સુ ૮ એ
૯૧ પોષ વદ ૨ ક્ષય
૯૨ મહા સુ ૧૧ ॥
૯૩ કાર્તિક વદ ૧૧ એ
૯૪ વૈશાખ સુ ૧૪ ક્ષય
૯૫ ॥ વ ૫ એ
૯૬ અષાઢ વદ ૨ એ
૯૭ આવળ સુ ૨ ક્ષય

જૈન દિપ્તિખંડ

કારતક સુ ૭ એ
પોષ વદ ૧ ક્ષય
માહ સુ. ૧૦ ॥
કાર્તિક વ ૧૦ એ
વૈશાખ સુદ ૧૩ ક્ષય
" વદ ૪ એ
અષાઢ વદ ૧ એ
આવળ સુ ૧ ક્ષય

સં. ૧૯૫૨

અપર્વ ક્ષયવૃદ્ધિ

કારતક સુદ ૩ ક્ષય
પોષ વ. ૬ ક્ષય
માહ સુદ ૪ એ
માહ વદ ૩ ક્ષય
કાર્તિક સુદ ૬ એ
કાર્તિક સુદ ૧૨ ક્ષય

ચ. પર્વ ક્ષયવૃદ્ધિ

૯૮ કાર્તિક સુદ ૮ એ
૯૯ કાર્તિક વ. ૧૧ ક્ષય
૧૦૦ માગસર સુ ૧૧ એ
૧૦૧ માગસર વ. ૫ ક્ષય
૧૦૨ ચૈત્ર વદ ૨ ॥
૧૦૩ ॥ વદ ૧૪ એ

જૈન દિપ્તિખંડ

કારતક સુદ ૩ એ
કારતક વદ ૧૦ ક્ષય
માગસર સુદ ૧૦ એ
માગસર વદ ૪ ક્ષય
ચૈત્ર વદ ૧ ક્ષય
" વદ ૧૩ એ

વૈશાખ સુદ ૧૦ ॥
 મ. જેઠ વદ ૧૦ જે
 ખીળ જેઠ સુદ ૩ ક્ષય
 અશાઠ સુદ ૬ ॥
 અશાઠ વદ ૬ જે
 આવળુ સુદ ૨ ક્ષય

૧૦૪ પ્રથમ જેઠ સુ. ૧૪ ક્ષય
 ૧૦૫ આવળુ સુદ ૨ ક્ષય
 ૧૦૬ બાદરવા સુદ ૫ ॥
 ૧૦૭ બાદરવા વદ ૨ જે
 ૧૦૮ બાદરવા વદ ૧૪ ક્ષય

મ. જેઠ સુદ ૧૩ ક્ષય
 આવળુ સુદ ૧ ક્ષય
 *બાદરવા સુદ ૩ જે અથવા
 બાદરવા સુદ ૬ ક્ષય
 બાદરવા વદ ૧ જે
 બાદરવા વદ ૧૩ ક્ષય

સં. ૧૯૫૫૩

- ચં. પર્વ ક્ષયવૃદ્ધિ
 ૧૦૯ કારતક સુદ ૧૧ જે
 ૧૧૦ માગસર સુ. ૧૪ જે
 ૧૧૧ માગસર વદ ૫ ક્ષય
 ૧૧૨ ફાગળ સુદ ૧૧ ॥
 ૧૧૩ ફાગળ વદ ૧૪ જે
 ૧૧૪ ચૈત્ર વદ ૨ ક્ષય
 ૧૧૫ જેઠ સુદ ૧૪ ॥
 ૧૧૬ જેઠ વદ ૧૪ જે
 ૧૧૭ આવળુ વદ ૧૧ જે
 ૧૧૮ બાદરવા સુદ ૨ ક્ષય
 ૧૧૯ બાદરવા સુદ ૧૪ ॥
 ૧૨૦ આસો વદ ૧૪ ॥

જૈન દિપવૃદ્ધિમાં

કારતક સુદ ૧૦ જે
 માગસર સુદ ૧૩ જે
 માગસર વદ ૪ ક્ષય
 ફાગળ સુદ ૧૦ ॥
 ફાગળ વદ ૧૩ જે
 ચૈત્ર વદ ૧ ક્ષય
 જેઠ સુદ ૧૩ ક્ષય
 જેઠ વદ ૧૩ જે
 આવળુ વદ ૧૦ જે
 બાદરવા સુદ ૧ ક્ષય
 બાદરવા સુદ ૧૩ ॥
 આસો વદ ૧૩ ॥

સં. ૧૯૫૪

ચં. પર્વ ક્ષય વૃદ્ધિ
 ૧૨૧ માગસર સુ. ૧૪ જે
 ૧૨૨ પોષ વદ ૨ જે
 ૧૨૩ પોષ વદ ૫ ક્ષય
 ૧૨૪ માહ વદ ૧૧ ક્ષય
 ૧૨૫ ફાગળ વદ ૫ ક્ષય
 ૧૨૬ જેઠ વદ ૧૪ જે
 ૧૨૭ અશાઠ સુ. ૧૪ ક્ષય
 ૧૨૮ આવળુ વદ ૨ ક્ષય
 ૧૨૯ આવળુ વદ ૧૧ જે
 ૧૩૦ આસો વદ ૧૪ ક્ષય

જૈન દિપવૃદ્ધિમાં

માગસર સુદ ૧૩ જે
 પોષ વદ ૧ જે
 પોષ વદ ૪ ક્ષય
 માહ વદ ૧૦ ક્ષય
 ફાગળ વદ ૪ ક્ષય
 જેઠ વદ ૧૩ જે
 અશાઠ સુદ ૧૩ ક્ષય
 આવળુ વદ ૧ ક્ષય
 આવળુ વદ ૧૦ જે
 આસો વદ ૧૩ ક્ષય

અપર્વ ક્ષયવૃદ્ધિ

કારતક સુદ ૩ ક્ષય
 કારતક વદ ૧૨ ॥
 પોષ વદ ૧૦ ક્ષય
 માહ સુદ ૬ જે
 માહ વદ ૪ ક્ષય
 ફાગળ સુદ ૧૦ જે
 ફાગળ વદ ૧૦ ક્ષય
 વૈશાખ સુદ ૩ જે
 ॥ સુદ ૧૦ ક્ષય
 અશાઠ સુદ ૬ ॥
 આવળુ સુદ ૬ ક્ષય
 બાદરવા વદ ૧ જે
 આસો સુદ ૬ ક્ષય
 આસો વદ ૬ જે

અપર્વ ક્ષયવૃદ્ધિ.

માગસર સુદ ૪ ક્ષય
 માગસર વદ ૧૩ ક્ષય
 ફાગળ સુદ ૬ જે
 ચૈત્ર વદ ૧૦ ક્ષય
 વૈશાખ સુદ ૩ જે
 વૈશાખ વદ ૩ ક્ષય
 જેઠ વદ ૬ ક્ષય
 બાદરવા સુ. ૧૦ ક્ષય
 મ. આસો સુ. ૧૩ ક્ષય
 મ. આસો વદ ૬ જે
 ખીળ આસો સુદ ૬ ક્ષય
 આસો વદ ૬ જે

* સં. ૧૯૫૨ માં ચંદ્રશુભકે પંચાંગના બા. સં. ૫ ના ક્ષયે. બા. સં. ૩ અને
 વા. સં. ૬ ના ક્ષય થઈ બુદ્ધિ આ પુરતક પ્રત્યવનન પદ. ૪૯

સં. ૧૬૫૫

અપર્વ ક્ષય પૃથ્વિ

માઠ સુદ ૪ ક્ષય
માઠ સુદ ૬ બે
માઠ વદ ૧૨ ક્ષય
માગશુ સુ. ૧૨ બે
શામશુ વદ ૧ ક્ષય
ચૈત્ર વદ ૧૦ ક્ષય
વૈશાખ સુદ ૩ બે
વૈશાખ વદ ૩ ક્ષય
જ્યેષ્ઠ વદ ૧ ક્ષય
અશ્વિન સુદ ૩ બે
બાદરવા સુ. ૧૦ ક્ષય
આસો સુદ ૧૩ ક્ષય
આસો વદ ૬ બે

ચં. પર્વ ક્ષય પૃથ્વિ

૧૩૧ માગસર સુદ ૫ ક્ષય
૧૩૨ માગસર વદ ૨ બે
૧૩૩ માગસર વદ ૧૪ ક્ષય
૧૩૪ અશ્વિન સુદ ૧૪ ક્ષય
૧૩૫ આવશુ વદ ૨ ક્ષય
૧૩૬ આવશુ વદ ૦)) બે

જૈન ટિપ્પણમાં

માગસર સુદ ૪ ક્ષય
માગસર વદ ૧ બે
માગસર વદ ૧૩ ક્ષય
અશ્વિન સુદ ૧૩ ક્ષય
આવશુ વદ ૧ ક્ષય
આવશુ વદ ૧૩ બે

સં. ૧૬૫૬

અપર્વ ક્ષય પૃથ્વિ

કારતિક સુ. ૭ ક્ષય
માગસર સુ. ૧૨ ક્ષય
પોષ સુદ ૧ નો ક્ષય
શામશુ સુ. ૪ ક્ષય
શામશુ વદ ૧૨ બે
શામશુ વદ ૧૩ ક્ષય
ચૈત્ર વદ ૧ બે
ચૈત્ર વદ ૧ ક્ષય
વૈશાખ સુ. ૪ ક્ષય
વૈશાખ સુ. ૧ બે
વૈશાખ વદ ૧૦ ક્ષય
જ્યેષ્ઠ વદ ૩
અશ્વિન વદ ૧
વશુ સુદ ૧૩
વદ ૧૦
શિવ સુદ ૪ બે
આસો સુદ ૧૦ ક્ષય

ચં. પર્વ ક્ષય પૃથ્વિ

૧૩૭ માગસર વદ ૨ બે
૧૩૮ પોષ વદ ૫ બે
૧૬-૧૩૯ પોષ વદ ૦)) ક્ષય
૧૪૦ જ્યેષ્ઠ સુદ ૧૧ બે
૧૪-૧૪૧ જ્યેષ્ઠ વદ ૦)) ક્ષય
૧૪૨ અશ્વિન સુ. ૨ બે
૧૪૩ આવશુ સુ. ૮ બે
૧૪૪ આવશુ વદ ૧૪ બે
૧૪૫ બાદરવા વદ ૨ ક્ષય

જૈન ટિપ્પણમાં

માગસર વદ ૧
પોષ વદ ૪ બે
૧૧-પોષ વદ ૧૩ ક્ષય
જ્યેષ્ઠ સુદ ૧૦ બે
૧૪-જ્યેષ્ઠ વદ ૧૩ ક્ષય
અશ્વિન સુદ ૧ બે
આવશુ સુદ ૭ બે
આવશુ વદ ૧૩ બે
બાદરવા વદ ૧ ક્ષય

સં. ૧૯૫૭

અપર્વ ક્ષય વૃદ્ધિ

અ. પર્વ ક્ષય વૃદ્ધિ

જૈન દિપાવુમાં

કારતક વદ ૧૨ એ
પોષ સુદ ૧૩ ક્ષય
મહા સુદ ૭ ક્ષય
મહા વદ ૭ એ
ચૈત્ર વદ ૧ એ
જેઠ વદ ૧૦ ક્ષય
અશાઢ વદ ૧૩ ,,
ઋગશ્વિ સુદ ૭ એ
ઋગશ્વિ વદ ૧ ક્ષય
બી ઋગશ્વિ વદ ૩ ક્ષય
બાદરવા સુદ ૪ એ
આસો વદ ૭ ક્ષય
આસો વદ ૧૩ એ

૧૪૬ કારતક સુદ ૧૪ ક્ષય
૧૪૭ માગસર સુદ ૮ ,,
૧૪૮ પોષ વદ ૫ એ
૧૮-૧૪૯ માહ વદ ૦)) ક્ષય
૧૫૦ ચૈત્ર સુદ ૧ ક્ષય
૧૫૧ ચૈત્ર વદ ૧૪ ક્ષય
૧૫૨ જેઠ સુદ ૨ ક્ષય
૧૫૩ જેઠ સુદ ૧૧ એ
૧૫૪ બાદરવા વદ ૨ ક્ષય

કારતક સુ ૧૩ ક્ષય
માગસર સુ ૭ ,,
પોષ વદ ૪ એ
૧૮-માહ વદ ૧૩ ક્ષય
ચૈત્ર સુદ ૪ ક્ષય
ચૈત્ર વદ ૧૩ ,,
જેઠ સુ ૧ ,,
જેઠ સુ ૧૦ એ
બાદરવા વદ ૧ ક્ષય

સં. ૧૯૫૮

અપર્વ ક્ષયવૃદ્ધિ

અ. પર્વ ક્ષયવૃદ્ધિ

જૈન દિપાવુમાં

માગસર સુદ ૮ ક્ષય
મહા વદ ૧૦ એ
શ્રાવણ સુદ ૧ ક્ષય
ચૈત્ર સુદ ૧ એ
વદ ૪ એ
જેઠ વદ ૧૦ ક્ષય
અશાઢ વદ ૧૩ ,,
ઋગશ્વિ સુદ ૧૨ એ
ઋગશ્વિ વદ ૧ ક્ષય
બાદરવા વદ ૬ ,,
આસો સુદ ૭ એ
આસો વદ ૩ ક્ષય

૧૯-૧૫૫ કારતક સુ ૧૫ ક્ષય
૨૦-૧૫૬ મ. વદ ૦)) એ
૧૫૭ પોષ સુદ ૧૪ ક્ષય
૧૫૮ પોષ વદ ૮ એ
૧૫૯ મહા સુદ ૮ એ
૧૬૦ ચૈત્ર વદ ૧૪ ક્ષય
૧૬૧ જેઠ સુદ ૨ ક્ષય
૨૧-૧૬૨ જેઠ સુદ ૧૫ એ

૧૯-કારતક સુદ ૧૩ ક્ષય
૨૦-કારતક વદ ૧૩ એ
પોષ સુદ ૧૩ ક્ષય
પોષ વદ ૭ એ
મહા સુદ ૭ એ
ચૈત્ર વદ ૧૩ ક્ષય
જેઠ સુદ ૧ ક્ષય
૨૧-જેઠ સુદ ૧૩ એ

સં. ૧૯૫૯

અપર્વ ક્ષયવૃદ્ધિ

અ. પર્વ ક્ષયવૃદ્ધિ

જૈન દિપાવુમાં -

કારતક વદ ૭ ક્ષય
માગસર સુદ ૧ એ
માગસર વદ ૧ ક્ષય
પોષ સુદ ૩ એ
પોષ સુદ ૬ ક્ષય
શ્રાવણ સુદ ૬ ,,
ચૈત્ર સુદ ૧૩ ,,
વદ ૪ એ

૨૨-૧૬૩ મહા સુ. ૧૫ ક્ષય
૧૬૪ મહા વદ ૧૧ એ
૧૬૫ વૈશાખ વદ ૮ એ
૧૬૬ ,, વ ૧૪ ક્ષય
૧૬૭ જેઠ સુદ ૧૧ ,,
૧૬૮ જેઠ સુદ ૧૪ એ
૧૬૯ અશાઢ સુ. ૨ ક્ષય

૨૨-મહા સુદ ૧૩ ક્ષય
મહા વદ ૧૦ એ
વૈશાખ વદ ૭ એ
,, વદ ૧૩ ક્ષય
જેઠ સુદ ૧૦ ક્ષય
જેઠ સુદ ૧૩ એ
અશાઢ સુદ ૧ ક્ષય

વૈરાખ સુદ ૧ ક્ષય
અસાઃ વદ ૬ ક્ષય
આવણ સુદ ૧ ॥
આવણ વદ ૧૩ ॥
ભાદરવા વદ ૧ બે
આસો સુદ ૭ બે
આગો વદ ૧૦ ક્ષય

૧૭૦ અસાઃ વદ ૫ બે
૧૭૧ આવણ સુદ ૧૧ બે
૧૭૨ ભાદરવા વદ ૫ ક્ષય
૧૭૩ આસો સુદ ૨ ॥

અસાઃ વદ ૪ બે
આવણ સુદ ૧૦ બે
ભાદરવા વદ ૪ ક્ષય
આસો સુદ ૧ ક્ષય

સં. ૧૯૬૦

અમર્ષ ક્ષયષ્ટદિ

કારતક સુદ ૧૦ બે
કારતક વદ ૩ ક્ષય
પોષ સુદ ૪ બે
મદા સુદ ૭ બે
મદા સુદ ૧૦ ક્ષય
ફાગણ વદ ૧ ક્ષય
ચૈત્ર સુદ ૬ ક્ષય
વૈશાખ સુદ ૧૩ ક્ષય
ચ. જેઠ સુદ ૭ ॥
બી. જેઠ સી. ૧૦ ॥
બી. જેઠ વદ ૧ બે
આવણ વદ ૧ ॥
આવણ વદ ૧૩ ક્ષય

ચ. પર્વ ક્ષયષ્ટદિ

૧૭૪ આગસ્ટ વદ ૮ ક્ષય
૧૭૫ પોષ વદ ૨ ॥
૧૭૬ ફાગણ વદ ૧૪ બે
૧૭૭ અસાઃ સુદ ૨ ક્ષય
૧૭૮ આવણ સુ. ૫ ॥
૧૭૯ આસો સુદ ૨ ॥
૧૮૦ આસો સુદ ૧૧ બે
૧૮૧ આસો વદ ૧૧ ક્ષય

જૈન દિપાવર્યા

આગસ્ટ વદ ૩ ક્ષય
પોષ વદ ૧ ॥
ફાગણ વદ ૧૩ બે
અસાઃ સુદ ૧ ક્ષય
આવણ સુદ ૪ ॥
આસો સુદ ૧ ॥
આસો સુદ ૧૦ બે
આસો વદ ૧૦ ક્ષય

સં. ૧૯૬૧

અમર્ષ ક્ષયષ્ટદિ

કારતક વદ ૪ ક્ષય
આગસ્ટ વદ ૬ ક્ષય
પોષ સુદ ૧ બે
પોષ વદ ૩ ક્ષય
ફાગણ વદ ૧ ॥
ચૈત્ર સુદ ૧૦ ॥
વૈશાખ વદ ૧૨ બે
જેઠ સુદ ૭ ક્ષય
અસાઃ સુદ ૧૦ ॥
અસાઃ વદ ૬ બે

ચ. પર્વ ક્ષયષ્ટદિ

૧૮૨ કારતક સુ. ૧૮ બે
૧૮૩ મદા વદ ૮ ક્ષય
૧૮૪ મદા વદ ૧૪ બે
૧૮૫ ચૈત્ર સુદ ૨ બે
૧૮૬ વૈશાખ સુ. ૧૪ ક્ષય
૧૮૭ આગસ્ટ સુ. ૨ ॥
૧૮૮ ભાદરવા સુ. ૫ ॥
૧૮૯ ॥ વદ ૫ બે
૧૯૦ ॥ વદ ૧૪ ક્ષય

જૈન દિપાવર્યા

કારતક સુ. ૧૩ બે
મદા વ. ૭ ક્ષય
મદા વદ ૧૩ બે
ચૈત્ર સુદ ૧ બે
વૈશાખ સુ. ૧૩ ક્ષય
આગસ્ટ સુ. ૧ ॥
ભાદરવા સુ. ૩ અષાઢી ૧
ભાદરવા વદ ૪ બે
આગસ્ટ વદ ૧૩ ક્ષય

સં. ૧૯૬૨

અપર્વ દાય જુદિ

કારતક સુદ ૩ દાય
 પોષ સુદ ૧ બે
 પોષ વદ ૧૦ દાય
 માઠ સુદ ૬ બે
 માઠ વદ ૪ દાય
 કાગણુ વદ ૬ દાય
 વૈશાખ સુદ ૧ બે
 „ સુદ ૬ દાય
 „ વદ ૭ „
 „ વદ ૧૨ બે
 શ્રાવણ સુદ ૧૦ દાય
 બાદરવા સુ ૧૩ „
 આસો સુદ ૧ „
 આસો વદ ૬ બે
 આસો વદ ૧૩ દાય

અ. પર્વ દાયજુદિ

૧૯૧ કારતક સુદ ૧૪ બે
 ૧૯૨ કારતક વદ ૧૧ દાય
 ૧૯૩ પોષ સુદ ૨ દાય
 ૧૯૪ ચૈત્ર સુદ ૨ બે
 ૧૯૫ ચૈત્ર વદ ૨ દાય
 ૧૯૬ જ્યેષ્ઠ સુદ ૧૪ દાય
 ૧૯૭ અશાઃ સુદ ૨ બે
 ૧૯૮ અશાઃ સુદ ૫ દાય
 ૧૯૯ અશાઃ વદ ૨ દાય
 ૨૦૦ અશાઃ વદ ૮ બે
 ૨૦૧ બાદરવા વદ ૫ બે

જૈન ટિપ્પણમાં

કારતક સુદ ૧૩ બે
 કારતક વદ ૧૦ દાય
 પોષ સુદ ૧ દાય
 ચૈત્ર સુદ ૧ બે
 ચૈત્ર વદ ૧ બે
 જ્યેષ્ઠ સુદ ૧૩ દાય
 અશાઃ સુદ ૧ બે
 અશાઃ સુદ ૪ દાય
 અશાઃ વદ ૧ દાય
 અશાઃ વદ ૭ બે
 બાદરવા વદ ૪ બે

સં. ૧૯૬૩

અપર્વ દાય જુદિ

માગસર સુદ ૩ દાય
 માગસર વદ ૧૨ દાય
 માઠ સુદ ૬ બે
 કાગણુ સુદ ૧૨ બે
 મ. ચૈત્ર વદ ૬ દાય
 બી. ચૈત્ર સુદ ૧ બે
 બી. ચૈત્ર વદ ૩ દાય
 વૈશાક વદ ૬ દાય
 જ્યેષ્ઠ સુદ ૧ બે
 અશાઃ વદ ૧૩ બે

અ. પર્વ દાયજુદિ

૨૦૨ માગસર વદ ૨ બે
 ૨૦૩ માઠ સુદ ૨ દાય
 ૨૦૪ માઠ વદ ૧૧ „
 ૨૦૫ કાગણુ વદ ૫ „
 ૨૦૬ જ્યેષ્ઠ સુ. ૧૪ „
 ૨૦૭ અશાઃ વદ ૨ „

જૈન ટિપ્પણમાં

માગસર વદ ૧ બે
 માઠ સુદ ૧ દાય
 માઠ વદ ૧૦ „
 કાગણુ વદ ૪ „
 જ્યેષ્ઠ સુદ ૧૩ „
 અશાઃ વદ ૧ „

સં. ૧૯૬૪

અપર્વ દાય જુદિ

માગસર સુદ ૪ દાય
 માગસર વદ ૧૩ „
 માઠ સુદ ૩ દાય
 માઠ સુદ ૧૨ બે

અ. પર્વ દાયજુદિ

૨૦૮ કારતક સુ. ૧૧ દાય
 ૨૦૯ કારતક વદ ૨ બે
 ૨૧૦ માગસર વદ ૫ બે
 ૨૧-૨૧૧ કાગણુ સુદ ૧૫ બે

જૈન ટિપ્પણમાં

કારતક સુદ ૧૦ દાય
 કારતક વદ ૧ બે
 માગસર વદ ૪ બે
 ૨૩-કાગણુ સુદ ૧૩ બે

મોઢા વડ ૧૨ કાચ
ચેત્ર વડ ૧૦ કાચ
વૈશાખ સુદ ૯ બે
વૈશાખ વડ ૩ કાચ
જેઠ વડ ૬ કાચ
અષાઢ સુદ ૬ બે
ભાદરવા સુદ ૬ કાચ
આસો સુદ ૧૩ કાચ
આસો વડ ૧૨ બે

૨૧૨ કામણ વડ ૫ કાચ
૨૧૩ અષાઢ સુદ ૧૪ કાચ
૨૧૪ ચાવણ વડ ૨ કાચ
૨૧૫ ભાદરવા સુદ ૨ બે

કામણ વડ ૪ કાચ
અષાઢ સુદ ૧૩,,
ચાવણ વડ ૧ કાચ
ભાદરવા સુદ ૧ બે

સં. ૧૯૬૫

અપર્વ કાચ વૃદ્ધિ

કારતક સુદ ૭ કાચ
કામણ સુદ ૪ ,,
કામણ વડ ૧૩ ,,
વૈશાખ સુદ ૯ બે
વૈશાખ વડ ૧૦ કાચ
જેઠ વડ ૧ ,,
અષાઢ સુદ ૬ ,,
મ. ચાવણ વડ ૬ ,,
ભાદરવા વડ ૬ ,,
ભાદરવા વડ ૧૨ બે

પર્વ કાચ વૃદ્ધિ

૨૧૬ માચ સુ. ૧૧ કાચ
૨૧૭ ,, વડ ૫ બે
૨૧૮ પોષ સુદ ૫ કાચ
૨૧૯ પોષ વડ ૮ બે
૨૨૦ પોષ વડ ૧૪ કાચ
૨૪-૨૨૧ કામણ સુ. ૧૫ બે
૨૨૨ વૈશાખ સુદ ૨ કાચ
૨૪-૨૨૩ જેઠ સુદ ૧૫ બે
૨૨૪ જેઠ વડ ૧૪ કાચ
૨૨૫ અષાઢ સુદ ૫ બે
૨૨૬ બી. ચાવણ સુ. ૨ બે
૨૨૭ બી. ચાવણ વડ ૨ કાચ
૨૨૮ આમો સુ. ૧૪ કાચ
૨૬-૨૨૯ આમો વ. ૦) બે

જૈન ટિપ્પણમાં

મામસર સુ. ૧૦ કાચ
મામસર વડ ૪ બે
પોષ સુદ ૪ કાચ
પોષ વડ ૭ બે
પોષ વડ ૧૩ કાચ
૨૪-કામણ સુદ ૧૩ બે
વૈશાખ સુદ ૧ કાચ
૨૪-જેઠ સુદ ૧૩ બે
જેઠ વડ ૧૩ કાચ
અષાઢ સુદ ૪ બે
બી. ચાવણ સુદ ૧ બે
,, ચાવણ વડ ૧ કાચ
આસો સુદ ૧૩ કાચ
-૨૬-આમો વડ ૧૩ બે

સં. ૧૯૬૬

અપર્વ કાચ વૃદ્ધિ

કારતક સુ. ૭ કાચ
મામસર સુ. ૧૨ કાચ
પોષ સુદ ૬ કાચ
મઠા સુદ ૧૩ કાચ
કામણ વડ ૩ બે
વૈશાખ સુ. ૧૩ બે
વૈશાખ વડ ૧૦ કાચ
જેઠ વડ ૧૩
અષાઢ સુદ ૧૦ બે
અષાઢ વડ ૬ કાચ
વડ ૬
ભાદરવા સુદ ૬ બે
આમો વડ ૬ કાચ

પર્વ કાચ વૃદ્ધિ

૨૩૦ મામસર વડ ૮ બે
૨૩૧ પોષ વડ ૧૧ બે
૨૩૨ પોષ વડ ૧૪ કાચ
૨૩૩ મઠા સુદ ૧૪ બે
૨૩૪ કામણ સુદ ૫ કાચ
૨૩૫ કામણ વડ ૧૪ કાચ
૨૩૬ વૈશાખ સુ. ૨ કાચ
૨૩૭ ભાદરવા વડ ૨ કાચ

જૈન ટિપ્પણમાં

મામસર વડ ૮ બે
પોષ વડ ૧૦ બે
પોષ વડ ૧૩ કાચ
મઠા સુદ ૧૩ બે
કામણ સુદ ૪ કાચ
કામણ વડ ૧૩,,
વૈશાખ સુદ ૨ કાચ
ભાદરવા વડ ૧ કાચ

સં. ૧૯૬૭

અપર્વ કાય વૃદ્ધિ

કારતક સુદ ૧ બે
માગસર સુદ ૪ બે
માગસર સુદ ૭ કાય
પોષ સુદ ૧૩ કાય
માઠ સુદ ૭ કાય
કામળ સુ ૧૨ કાય
કામળ વદ ૪ બે
ચૈત્ર સુદ ૬ કાય
ચૈત્ર વદ ૭ બે
જેઠ વદ ૧૦ કાય
આસાઠ વદ ૧૩ કાય

અ. પર્વ કાયવૃદ્ધિ

૨૬-૨૭ કારતક સુદ ૧૫ કાય
૨૭૯ પોષ વદ ૧૧ બે
૨૪૦ ચૈત્ર વદ ૧૪ કાય
૨૪૧ જેઠ સુ. ૨ કાય
૨૪૨ જેઠ વદ ૨ બે
૨૪૩ આવળ સુદ ૧૪ બે
૨૪૪ આવળ વદ-૫ કાય
૨૪૫ આસો વદ ૨ કાય

ભાદરવા સુ ૩ કાય
ભાદરવા સુદ ૪ બે

જૈન ટિપ્પણમાં

૨૬-કારતક સુદ ૧૩ કાય
પોષ વદ ૧૦ બે
ચૈત્ર વદ ૧૩ કાય
જેઠ સુદ ૧ કાય
જેઠ વદ ૧ બે
આવળ સુદ ૧૩ બે
આવળ વદ ૪ કાય
આસો વદ ૧ કાય

ભાદરવા વદ ૬ કાય
આસો સુદ ૧૦ બે

સં. ૧૯૬૮

અપર્વ કાય વૃદ્ધિ

કારતક વદ. ૭ કાય
માગસર સુદ. ૪ બે
માગસર વદ ૧ કાય
પોષ વદ ૬ કાય
ચૈત્ર સુદ. ૧૩ કાય
ચૈત્ર વદ ૭ બે
વૈશાખ સુદ. ૧ કાય
જેઠ સુદ. ૧૦ કાય
અ. આસાઠ સુદ. ૭ કાય
બી. આસાઠ સુદ. ૬ કાય
બી. આસાઠ વદ ૧૩ કાય
ભાદરવા સુદ ૧૦ બે
ભાદરવા વદ ૧૦ કાય

અ-પર્વ કાયવૃદ્ધિ

૨૪૬ પોષ વદ ૧૧ બે
૨૪૭ મઠા સુદ ૧૪ કાય
૨૪૮ મઠા વદ. ૧૪ બે
૨૪૯ કામળ સુદ. ૮ કાય
૨૫૦ જેઠ વદ. ૨ બે
૨૫૧ બી.આસાઠ સુ. ૧૪ બે
૨૫૨ ભાદરવા સુ. ૨ કાય
૨૫૩ આસો સુ. ૧૪ બે
૨૫૪ આસો વ ૨ કાય
૨૭-૨૫૫ આસો વ. ૦) કાય

જૈન ટિપ્પણમાં

પોષ વદ ૧૦ બે
મઠા સુદ ૧૩ કાય
મઠા વદ ૧૩ બે
કામળ સુ. ૭ કાય
જેઠ વદ ૧ બે
બી. આસાઠ સુ. ૧૪ બે
ભાદરવા સુદ ૧ કાય
આસો સુદ ૧૩ બે
આસો વદ ૧ કાય
૨૭-આસો વદ ૧૩ કાય

સં. ૧૯૬૯

અપર્વ કાય વૃદ્ધિ

કારતક સુદ ૩ બે
માગસર સુદ ૬ બે
પોષ વદ ૬ કાય
કામળ સુદ ૧ બે
કામળ સુદ ૬ કાય

અ. પર્વ કાય વૃદ્ધિ

૨૫૬ કારતક વદ ૮ કાય
૨૫૭ માગસર વ. ૨ કાય
૨૫૮ પોષ વ ૧૪ બે
૨૮-૨૫૯ માઠ સુ. ૧૫ કાય

જૈન ટિપ્પણમાં

કારતક વદ ૭ કાય
માગસર વદ ૧ કાય
પોષ વદ ૧૩ બે
૨૮-માઠ સુદ ૧૩ કાય

ચેત્ર સુદ ૧૩ ક્ષય
વૈશાખ સુદ ૩ ક્ષય
જ્યેષ્ઠ સુ. ૧૦ ક્ષય
જ્યેષ્ઠ વદ ૭ બે
શ્રાવણ વદ ૩ બે
શ્રાવણ વ. ૧૩ ક્ષય
આશો સુદ ૧૪ બે
આશો વદ ૧૦ ક્ષય

૨૧૦ ચેત્ર વદ ૧૧ બે
૨૬૧ અશ્વિન સુ. ૨ ક્ષય
૨૬૨ શ્રાવણ સુ. ૫ ક્ષય
૨૬૩ આશો સુ ૨ ક્ષય

ચેત્ર વદ ૧૦ બે
અશ્વિન સુદ ૧ ક્ષય
શ્રાવણ સુદ ૪ ક્ષય
આશો સુદ ૧ ક્ષય

સં. ૧૯૭૦

અપર્વ ક્ષયવૃદ્ધિ
માગસર સુદ ૭ બે
માગસર વદ ૩ ક્ષય
પોષ સુદ ૬ બે
મહા વદ ૭ ક્ષય
ફાગણ વદ ૧ ક્ષય
ચેત્ર સુદ ૧૦ ક્ષય
" વદ ૭ ક્ષય
" વદ ૧૦ બે
જ્યેષ્ઠ સુદ ૧ ક્ષય
અશ્વિન સુદ ૧૦ ક્ષય
માઘ વા સુદ ૧ ક્ષય
માઘ વા વદ ૭ બે
માઘ વા વદ ૧૩ ક્ષય
આશો સુદ ૧૨ બે

ચંદ્રાંશુચંદ્ર પર્વ ક્ષયવૃદ્ધિ
૨૬-૨૬૪ કારતક વદ ૦)) ક્ષય
૨૬૫ પોષ વદ ૨ ક્ષય
૨૬૬ ફાગણ સુદ ૨ બે
૨૬૭ ચેત્ર સુદ ૫ બે
૨૬૮ વૈશાખ સુદ ૧૪ ક્ષય
૩૦-૨૬૯ વૈશાખ વદ ૦)) બે
૨૭૦ અશ્વિન વદ ૧૧ બે
૨૭૧ શ્રાવણ સુદ ૨ ક્ષય
૨૭૨ આશો સુદ ૧૨ ક્ષય

ચં. પર્વક્ષય વૃદ્ધિ પ્રસંગે
જ્યેષ્ઠ પચાંગમાં અપર્વ
ક્ષયવૃદ્ધિ

૨૬-કારતક વદ ૧૩ ક્ષય
પોષ વદ ૧ ક્ષય
ફાગણ સુદ ૧ બે
ચેત્ર સુદ ૪ બે
વૈશાખ સુદ ૧૩ ક્ષય
૩૦-વૈશાખ વદ ૧૩ બે
અશ્વિન વદ ૧૦ બે
શ્રાવણ સુદ ૧ ક્ષય
આશો સુદ ૧૦ ક્ષય

સં. ૧૯૭૧

અપર્વ ક્ષયવૃદ્ધિ
પોષ સુદ ૧ ક્ષય
પોષ સુદ ૧૦ બે
પોષ વદ ૧૦ ક્ષય
મહા સુદ ૧૨ બે
મહા વા ૩ ક્ષય
વૈશાખ વદ ૬ ક્ષય
અશ્વિન સુદ ૧૦ ક્ષય
શ્રાવણ સુ. ૧૩ ક્ષય
શ્રાવણ વદ ૭ બે
માઘ વા સુ ૧ ક્ષય
આશો સુદ ૧૦ ક્ષય

ચંદ્રાંશુચંદ્ર પર્વ ક્ષયવૃદ્ધિ
૨૭૩ કારતક સુદ ૨ ક્ષય
૨૭૪ કારતક વદ ૨ બે
૨૭૫ કારતક વદ ૧૧ ક્ષય
૨૭૬ ફાગણ વા ૮ ક્ષય
૨૭૭ ચેત્ર સુદ ૫ બે
૨૭૮ ચેત્ર વદ ૨ ક્ષય
૨૭૯ વૈશાખ વદ ૧૪ બે
૨૮૦ વૈશાખ સુદ ૧૪ ક્ષય
૨૮૧ જ્યેષ્ઠ વદ ૨ ક્ષય
૨૮૨ જ્યેષ્ઠ વદ ૧૧ બે
૨૮૩ આશો વદ ૨ બે

ચં. પર્વક્ષય વૃદ્ધિ પ્રસંગે
જ્યેષ્ઠ પચાંગમાં અપર્વ
ક્ષયવૃદ્ધિ

કારતક સુદ ૧ ક્ષય
કારતક વદ ૧ બે
કારતક વદ ૧૦ ક્ષય
ફાગણ વદ ૭ ક્ષય
ચેત્ર સુદ ૪ બે
ચેત્ર વદ ૧ ક્ષય
વૈશાખ વદ ૧૩ બે
જ્યેષ્ઠ વદ ૧૩ ક્ષય
જ્યેષ્ઠ વદ ૧ ક્ષય
જ્યેષ્ઠ વદ ૧૦ બે
આશો વદ ૧ બે

સં. ૧૯૭૨

અપર્વ ક્ષયવૃદ્ધિ

કારતક સુદ ૩ ક્ષય
કારતક વદ ૧૨ ક્ષય
પોષ સુદ ૧ ક્ષય
પોષ સુદ ૧૩ બે
માહ વદ ૧ બે
માહ વદ ૩ ક્ષય
કાગણ સુદ ૪ બે
કાગણ વદ ૬ ક્ષય
વૈશાખ વદ ૬ ક્ષય
જેઠ સુદ ૩ બે
આવળ્ય સુદ ૧૦ ક્ષય
બાદરવા સુદ ૧૩ ક્ષય
આસો સુદ ૬ ક્ષય

ચંદ્રાંશુચક પર્વ ક્ષયવૃદ્ધિ

૨૮૪ કારતક વદ ૫ બે
૨૮૫ પોષ વદ ૧૧ ક્ષય
૨૮૬ કાગણ સુદ ૨ ક્ષય
૨૮૭ ચૈત્ર સુદ ૮ બે
૨૮૮ ચૈત્ર વદ ૨ ક્ષય
૨૮૯ જેઠ સુદ ૧૪ ક્ષય
૨૯૦ અશ્વિન વદ ૨ ક્ષય
૩૧-૨૯૧ અશ્વિન વદ ૦))બે
૨૯૨ બાદરવા વદ ૧૧ બે

ચ. પર્વક્ષય વૃદ્ધિ પ્રસંગે
જૈન પંચાંગમાં અપર્વ
ક્ષયવૃદ્ધિ

કારતક વદ ૪ બે
પોષ વદ ૧૦ ક્ષય
કાગણ સુદ ૧ ક્ષય
ચૈત્ર સુદ ૭ બે
ચૈત્ર વદ ૧ ક્ષય
જેઠ સુદ ૧૩ ક્ષય
અશ્વિન વદ ૧ ક્ષય
૩૧-અશ્વિન વદ ૧૩ બે
બાદરવા વદ ૧૦ બે

સં. ૧૯૭૩

અપર્વ ક્ષયવૃદ્ધિ

કારતક સુદ ૧૦ ક્ષય
માગસર સુદ ૪ ક્ષય
માગસર વદ ૧૨ ક્ષય
મહા વદ ૧૨
ચૈત્ર સુદ ૧ ક્ષય
ચૈત્ર વદ ૧૦ ક્ષય
વૈશાખ સુદ ૧૨ બે
જેઠ સુદ ૩ બે
જેઠ વદ ૬ ક્ષય
અશ્વિન સુદ ૧૩ ક્ષય
અશ્વિન વદ ૧૦ ક્ષય
પ્ર. બાદરવા વદ ૬ ક્ષય
બી. બાદરવા સુદ ૧૩ ક્ષય
આસો સુદ ૬ ક્ષય

ચંદ્રાંશુચક પર્વ ક્ષયવૃદ્ધિ

૨૯૩ કારતક વદ ૫ બે
૨૯૪ માગસર વદ ૮ બે
૨૯૫ માહ સુદ ૨ ક્ષય
૩૨-૨૯૬ માહ સુદ ૧૫ બે
૨૯૭ ચૈત્ર સુદ ૮ બે
૨૯૮ વૈશાખ વદ ૨ ક્ષય
૨૯૯ વૈશાખ વદ ૧૪ ક્ષય
૩૦૦ અશ્વિન સુદ ૮ બે
૩૩-૩૦૧ અશ્વિન વદ ૦))બે
૩૦૨ આવળ્ય વદ ૨ ક્ષય
૩૦૩ પ્ર. બાદરવા સુદ ૫ બે
૩૦૪ " " સુદ ૮ ક્ષય
૩૦૫ " " વદ ૧૧ બે
૩૪-૩૦૬ બી. વા. વદ ૦))બે

ચ. પર્વક્ષય વૃદ્ધિ પ્રસંગે
જૈન પંચાંગમાં અપર્વ
ક્ષયવૃદ્ધિ

કારતક વદ ૪ બે
માગસર વદ ૭ બે
માહ સુદ ૧ ક્ષય
૩૨-માહ સુદ ૧૩ બે
ચૈત્ર સુદ ૭ બે
વૈશાખ વદ ૧ ક્ષય
વૈશાખ વદ ૧૩ ક્ષય
૩૩-અશ્વિન સુદ ૭ બે
અશ્વિન વદ ૧૩ બે
આવળ્ય વદ ૧ ક્ષય
પ્ર. બાદરવા સુદ ૪ બે
" બાદરવા સુદ ૭ ક્ષય
" બાદરવા વદ ૧૦ બે
૩૪-બી. બાદરવા વદ ૧૩ બે

સં. ૧૯૭૬

અપર્વ કાયવૃદ્ધિ

ચં. પર્વ કાયવૃદ્ધિ

જૈન દિપણ્ણમાં

માગસર સુદ ૧૦ એ
 પોષ સુદ ૧૩ એ
 પોષ વદ ૧ કાય
 માહ સુદ ૧ એ
 માહ વદ ૭ કાય
 શ્રાવણ વદ ૧ કાય
 ચૈત્ર વદ ૧૩ એ
 પ્ર. જેઠ સુદ ૩ એ
 પ્ર. જેઠ વદ ૬ એ
 બી. જેઠ સુદ ૧૦ કાય
 અશ્વિન સુદ ૧૩ કાય
 ભાદરવા સુદ ૬ કાય
 ભાદરવા વદ ૧ એ
 આસો વદ ૧૦ કાય

૩૪૮ મારતક વદ ૧૪ કાય
 ૩૪૯ માગસર વ ૮ કાય
 ૪૧-૩૫૦ પોષ વદ ૦)) કાય
 ૩૫૧ શ્રાવણ સુદ ૧ એ
 ૩૫૨ ચૈત્ર વદ ૫ કાય
 ૩૫૩ વૈશાખ સુ. ૧૪ કાય
 ૩૫૪ પ્ર. જેઠ સુ. ૫ કાય
 ૩૫૫ પ્ર. જેઠ વદ ૨ "
 ૩૫૬ અશ્વિન વદ ૧ એ
 ૩૫૭ આવળુ સુદ ૫ કાય
 ૩૫૮ આસો સુદ ૨ "
 ૩૫૯ આસો વદ ૧ એ

માગસર વદ ૧૩ કાય
 માગસર વદ ૭ "
 ૪૧-પોષ વદ ૧૩ "
 શ્રાવણ સુદ ૪ એ
 ચૈત્ર વદ ૪ કાય
 વૈશાખ સુદ ૧૩ "
 પ્ર. જેઠ સુ. ૪ "
 પ્ર. જેઠ વદ ૧ "
 અશ્વિન વદ ૧ એ
 આવળુ સુદ ૪ કાય
 આસો સુ. ૧ કાય
 આસો વદ ૪ એ

સં. ૧૯૮૦

અપર્વ કાય વૃદ્ધિ

ચં-પર્વકાય વૃદ્ધિ

જૈન દિપણ્ણમાં

માગસર સુદ. ૧૩ એ
 માગસર વદ ૬ કાય
 ચૈત્ર વદ. ૧ કાય
 જેઠ વદ ૧૩ એ
 અશ્વિન સુદ ૧૦ કાય
 શ્રાવણ સુ. ૧૩ "
 આવળુ વદ ૧૦ એ
 ભાદરવા સુદ ૬ કાય
 આસો સુદ ૬ "

૪૨-૩૬૦ મારતક વદ ૦)) કાય
 ૩૬૧ પોષ વદ. ૧૪ "
 ૩૬૨ માહ સુદ ૫ એ
 ૩૬૩ માહ વદ ૮ કાય
 ૩૬૪ શ્રાવણ સુદ ૮ એ
 ૩૬૫ શ્રાવણ વદ ૨ કાય
 ૩૬૬ વૈશાખ સુદ ૨ એ
 ૩૬૭ વૈશાખ સુદ ૧૪ કાય
 ૩૬૮ જેઠ વદ ૨ કાય
 ૩૬૯ આસો વદ ૫ એ

૪૨-માગસર વદ ૧૩ કાય
 પોષ વદ ૧૩ કાય
 માહ સુદ ૪ એ
 માહ વદ ૭ કાય
 શ્રાવણ સુદ ૮ એ
 શ્રાવણ વદ ૧ કાય
 વૈશાખ સુદ ૧ એ
 વૈશાખ ૧૩ કાય
 જેઠ વદ ૧ કાય
 આસો વદ ૪ એ

સં ૧૯૮૧

અપર્વ કાય વૃદ્ધિ

ચં. પર્વ કાય વૃદ્ધિ

જૈન દિપણ્ણમાં

માગસર સુ. ૩ કાય
 ... સુદ ૧૩ એ
 પોષ સુદ ૧ કાય
 પોષ વદ ૧૦ કાય

૩૭૦ માગસર સુદ ૮ કાય
 ૪૩-૩૭૧ પોષ સુ. ૧૫ એ
 ૪૪-૩૭૨ માહ વદ ૦)) કાય
 ૩૭૩ શ્રાવણ સુદ ૮ એ

માગસર સુદ ૭ કાય
 ૪૩-પોષ સુદ ૧૩ એ
 ૪૪-માહ વદ ૧૩ કાય
 શ્રાવણ સુદ ૮ એ

શ્રાવણ વદ ૬ દાય
વૈશાખ વદ ૬ દાય
જેઠ સુદ ૬ બે
શ્રાવણ સુ. ૩ બે
શ્રાવણ સુદ. ૬ દાય
શ્રાવણ વદ ૭ દાય
ભાદરવા સુદ ૧૩ દાય
આસો સ. ૬ દાય

૩૭૪ ચૈત્ર સુદ ૧૧ બે
૩૭૫ ચૈત્ર વદ ૨ દાય
૩૭૬ જેઠ સુદ ૧૪ દાય
૩૭૭ અશાઃ વદ ૨ દાય
૩૭૮ શ્રાવણ વદ ૮ બે
૩૭૯ ભાદરવા વદ ૧૪ બે

ચૈત્ર સુદ ૧૦ બે
ચૈત્ર વદ ૧ દાય
જેઠ સુદ ૧૩ દાય
અશાઃ વદ ૧ ..
શ્રાવણ વદ ૭ બે
ભાદરવા વદ ૧૩ બે

સં. ૧૯૮૨

પર્વ દાય વૃદ્ધિ

અપર્વ દાય વૃદ્ધિ
કારતક સુદ ૧૦ દાય
માગસર સુ. ૪ ..
પોષ વદ ૧ બે
મહા વદ ૩ બે
મ. ચૈત્ર સુદ ૧ દાય
મ. .. વદ ૬ ..
ખી. .. વદ ૧૩ ..
વૈશાખ સુદ ૬ બે
વૈશાખ વદ ૬ દાય
જેઠ વદ ૬ દાય
ભાદરવા સુદ ૧૩ દાય
આસો વદ ૪ દાય

૩૮૦ કારતક વદ ૮ બે
૩૮૧ પોષ સુદ ૮ દાય
૩૮૨ માહ સુ. ૨ દાય
૩૮૩ માહ વદ ૧૧ ..
૩૮૪ મ ચૈત્ર સુ. ૧૧ બે
૩૮૫ અશાઃ સુ. ૨ બે
૩૮૬ અશાઃ વદ ૨ દાય
૩૮૭ શ્રાવણ વદ ૫ ..
૩૮૮ શ્રાવણ વદ ૧૪ બે
૩૮૯ આસો વદ ૮ બે

જૈન ટિપ્પણમાં

કારતક વદ ૭ બે
પોષ સુદ ૭ દાય
માહ સુ. ૧ દાય
માહ વદ ૧૦ દાય
મ. ચૈત્ર સુદ ૧૦ બે.
અશાઃ સુદ ૧ બે
અશાઃ વદ ૧ દાય
શ્રાવણ વદ ૪ દાય
શ્રાવણ વદ ૧૩ બે
આસો વદ ૭ બે

સં. ૧૯૮૩

અપર્વ દાયવૃદ્ધિ

માગસર સુદ ૪ દાય
પોષ સુદ ૬ દાય
પોષ વદ ૪ બે
માહ સુદ ૩ દાય
માહ વદ ૬ બે
ચૈત્ર વદ ૧૦ દાય
વૈશાખ વદ ૧૩ દાય
જેઠ સુદ ૧૦ બે
જેઠ વદ ૬ દાય
અશાઃ વદ ૩ દાય
શ્રાવણ સુદ ૭ બે
આસો સુદ ૧૩ દાય

ચંડાંશુચક પર્વ દાયવૃદ્ધિ

૩૯૦ કારતક સુદ ૧૧ દાય
૩૯૧ કારતક વદ ૧૧ બે
૩૯૨ માહ વદ ૧૧ દાય
૩૯૩ ચૈત્ર સુદ ૨ દાય
૩૯૪ ચૈત્ર સુદ ૧૪ બે
૩૯૫ શ્રાવણ વદ ૨ દાય
૩૯૬ ભાદરવા વદ ૫ દાય
૩૯૭ આસો સુદ ૨ બે

જૈન ટિપ્પણમાં

કારતક સુદ ૧૦ દાય
કારતક વદ ૧૦ બે
માહ વદ ૧૦ દાય
ચૈત્ર સુદ ૧ ..
ચૈત્ર સુદ ૧૩ બે
શ્રાવણ વદ ૧ દાય
ભાદરવા વદ ૪ ..
આસો સુ ૧ બે

સં. ૧૯૮૯

અપર્વ ક્ષય વૃદ્ધિ

ચં. પર્વ ક્ષયવૃદ્ધિ

જૈન દિપ્તિભાં

કારતક સુદ ૬ ક્ષય
કારતક સુદ ૧૩ એ
માગસર વદ ૯ ક્ષય
પોષ વદ ૧૩ „
માઠ વદ ૭ એ
ફાગણ વદ ૧ ક્ષય
વૈશાખ સુદ ૪ એ
અષાઢ સુદ ૧૦ ક્ષય
શ્રાવણ સુદ ૩ „
શ્રાવણ વદ ૧૨ એ
આસો સુદ ૬ ક્ષય
આસો વદ ૭ એ

૪૭-૪૪૦ કારતક વદ ૦)) ક્ષય
૪૮-૪૪૧ માગસર સુદ ૧૫ એ
૪૪૨ માઠ સુદ ૮ એ
૪૪૩ ફાગણ સુદ ૧૧ એ
૪૪૪ ચૈત્ર વદ ૫ ક્ષય
૪૪૫ વૈશાખ સુદ ૧૪ „
૪૪૬ જ્યેષ્ઠ વદ ૨ „
૪૪૭-૪૪૭ જ્યેષ્ઠ વદ ૦)) એ
૪૪૮ ભાદરવા સુદ ૫ ક્ષય

૪૭-કારતક વદ ૧૩ ક્ષય
૪૮-માગસર સુદ ૧૩ એ
માઠ સુદ ૩ એ
ફાગણ સુદ ૧૦ એ
ચૈત્ર વદ ૪ ક્ષય
વૈશાખ સુદ ૧૩ ક્ષય
જ્યેષ્ઠ વદ ૧ „
૪૯-જ્યેષ્ઠ વદ ૧૩ એ
ભાદરવા સુદ ૬ ક્ષય
અવધા
*ભાદરવા સુદ ૩ ક્ષય

સં. ૧૯૯૦

અપર્વ ક્ષય વૃદ્ધિ

ચં. પર્વ ક્ષયવૃદ્ધિ

જૈન દિપ્તિભાં

કારતક સુદ ૩ ક્ષય
માગસર સુદ ૭ „
માગસર વદ ૧ એ
પોષ સુદ ૧ ક્ષય
પોષ વદ ૩ એ
પોષ વદ ૬ ક્ષય
ચૈત્ર વદ ૧૩ „
અ. વૈશાખ સુદ ૪ એ
અ. „ વદ ૬ ક્ષય
બી. „ સુદ ૧૩ ક્ષય
બી. „ વદ ૧૦ „
અષાઢ સુદ ૬ એ

૪૪૯ માઠ વદ ૧૪ ક્ષય
૪૫૦ ફાગણ સુદ ૧૧ એ
૪૫૧ ફાગણ વદ ૮ ક્ષય
૪૫૨ જ્યેષ્ઠ વદ ૨ „
૪૫૩ અષાઢ સુદ ૮ „
૪૫૪ અષાઢ વદ ૫ „
૪૫૫ ભાદરવા વદ ૨ „
૪૫૬ આસો વદ ૧૧ એ

અષાઢ વદ ૧૨ એ
શ્રાવણ સુ. ૧૩ ક્ષય

માઠ વદ ૧૩ ક્ષય
ફાગણ સુદ ૧૦ એ
ફાગણ વદ ૩ ક્ષય
જ્યેષ્ઠ વદ ૧ ક્ષય
અષાઢ સુદ ૭ ક્ષય
અષાઢ વદ ૪ ક્ષય
ભાદરવા વદ ૧ ક્ષય
આસો વદ ૧૦ એ

ભાદરવા વદ ૫ એ
આસો સુદ ૧૦ ક્ષય

* સં. ૧૯૮૯માં પ્રસારક સભા, વીરશાસન, જૈન વિજેરે મોટા ભાગના પંચગિર્માં મા. સ. ૬ ક્ષય કરવામાં આવ્યો છે અને જૈનશ્રવણ વિજેરેના પંચગિર્માં પૂનમના દિવસે રેસસે ક્ષય થાય છે તે ગીતે બા. સુ. ૩ નો ક્ષય કરવામાં આવ્યો છે. સં. ૧૯૮૯માં પંચગિર્માં બા. સુ. ૫ ના સરે જૈન પંચગિર્માં બા. સુ. ૬ ક્ષય કરવો જોઈએ તે મઠે સં. ૧૯૫૨ નો આધાર રજૂ કરી જાના ક્ષય મઠે સં. ૧૯૮૯ ના વીરશાસન, જૈનપર્વ પ્રકાશ વિજેરેમાં સમર્થન કરવામાં આવ્યું છે સિદ્ધાંત વિજેરેમાં બા. સુ. ૩ ના ક્ષયનું સમર્થન કર્યું છે. બા. સુ. ૫ પર્વતિચિનો ક્ષય ડાહ્યાશુ જગ્યાએ કરવામાં આવ્યો નથી.

સં. ૧૯૯૧

અપર્વ ક્ષય કૃતિ

કારતક સુ ૩ ક્ષય
માગસર વદ ૪ બે
પોષ વદ ૭ બે
પોષ વદ ૯ ક્ષય
માઠ સુદ ૧૦ બે
ફાગશુ વદ ૯ ક્ષય
ચૈત્ર વદ ૧૩ ક્ષય
વૈશાખ વદ ૧ ક્ષય
જેઠ વદ ૬ ક્ષય
ભાદરવા સુદ ૧ બે
ભાદરવા સુદ ૧૩ ક્ષય

અ. પર્વ ક્ષયકૃતિ

૪૫૭ માગસર સુદ ૮ ક્ષય
૪૫૮ પોષ સુદ ૨ ક્ષય
૪૫૯ માઠ સુદ ૮ ક્ષય
૫૦-૪૬૦, ૧ વદ -)) ક્ષય
૪૬૧ ફાગશુ સુદ ૧૪ બે
૪૬૨ વૈશાખ સુદ ૮ બે
૪૬૩ અશાઠ સુદ ૫ બે
૪૬૪ અશાઠ વદ ૨ ક્ષય
૪૬૫ માવલુ વદ ૫ ક્ષય
૪૬૬ આસો વદ ૨ "
૪૬૭ આમો વદ ૨૧ બે

જૈન ટિપ્પણમાં

માગસર સુદ ૭ ક્ષય
પોષ સુદ ૧ "
માઠ સુદ ૭ "
૫૦-માઠ વદ ૧૩ "
ફાગશુ સુદ ૧૩ બે
વૈશાખ સુદ ૭ બે
અશાઠ સુદ ૪ બે
અશાઠ વદ ૧ ક્ષય
શ્રાવણ વદ ૪ "
આસો વદ ૧ ક્ષય
આમો વદ ૧૦ બે

સં. ૧૯૯૨

અપર્વ ક્ષયકૃતિ

કારતક સુ ૧- ક્ષય
માગસર સુ ૩ ક્ષય
પોષ સુ ૬ ક્ષય
પોષ વ. ૧ બે
માઠ સુ. ૩ ક્ષય
ચૈત્ર સુ. ૧ ક્ષય
ચૈત્ર વ. ૧૦ ક્ષય
વૈશાખ વ. ૧૩ ક્ષય
જેઠ સુ ૧૨ બે
જેઠ વ ૬ ક્ષય
અશાઠ વ ૬ ક્ષય
માવલુ સુ. ૬ બે
બી ભાદરવા સુ ૧૩ ક્ષય

પર્વ ક્ષયકૃતિ

૪૬૮ કારતક વ. ૧૪ બે
૪૬૯ ફાગશુ સુ. ૮ ક્ષય
૪૭૦ ફાગશુ સુ. ૧૪ બે
૪૭૧ ચૈત્ર વ ૨ બે
૪૭૨ આવલુ વ ૨ ક્ષય
૪૭૩ બી ભાદરવા વ. ૫ ક્ષય
૪૭૪ બી ભાદરવા સુ. ૫ બે
૪૭૫ આસો વ ૨ ક્ષય
૪૭૬ આમો વ ૧૪ બે

જૈન ટિપ્પણમાં

કારતક વદ ૧૩ બે
ફાગશુ સુદ ૭ ક્ષય
ફાગશુ સુદ ૧૩ બે
ચૈત્ર વદ ૧ બે
શ્રાવણ વદ ૧ ક્ષય
બી. ભાદરવા વદ ૪ "
બી. ભાદરવા સુદ ૪ બે
અમવા બી ભા. સુદ ૩ બે
આસો વદ ૨ ક્ષય
આસો વદ ૧૩ બે

સં. ૧૯૯૨ માં ચંદ્રશુક્રમાં તિથિઓનો કાળ આ પ્રમાણે છે.

ભાદરવા સુ. ૪ શુનિવારે ઘડી ૫૮. ભાદરવા સુ. ૫ સ્વીવાર ઘડી ૬૦
ભાદરવા સુ ૫ સોમવાર ઘડી ૨-૩૦

આદિતે પંચાંગની ગણતરીથી ચંદ્રશુક્રમાં સ્વી અને સોમ એ બે

* આ સં. ૧૯૯૨ સુધીના ચંદ્રશુક્રની પર્વ અપર્વ ક્ષયકૃતિની મોષ મુનિશી વિશ્વવિદ્યાલય મદરાસ તરફથી ગણી છે તે પ્રમાણે છાપી છે.

શુભર્ષ, પુના આકોલા, નાગપુર; કલકતા, આગ્રા, શુજાનવાલા, અંબાલા,
દિલ્હી, અજમેર, રાજકોટ, ભુનાગઢ વડવાણ, લીંબડી, લાલનગર, પાલીતાણા,
લીંચ તથા હજારો ગામોમાં ચોથને સવિવારે સંવત્સરીપર્વ મનાયું હતું

શનિવારે સંવત્સરી કરનાર સુબિ સમુદાયો:—

આ શ્રી વિજયકેમલસૂરિ મ નો સમુદાય, પૂ આ. શ્રી વિજયસિદ્ધિસૂરિ
મ, નો બહારગામનો સંઘાટોળને કચ્છી સમુદાય—આ શ્રી વિજયલલિતસૂરિ મ.,
આ. શ્રી વિજયપ્રેમસૂરિ મ, આ શ્રી વિજયલક્ષ્મીસૂરિ મ, આ. શ્રી વિજયકેતકસૂરિ
મ, આ શ્રી વિજયરામસૂરિ મ સુ. શ્રી ધીરવિજયજી મ. અને તેમના શિષ્ય
મંડળે ચોથને શનિવારે સંવત્સરી પર્વ કરેલ હતું.

(વીર. પુ ૧૨ પૃ. ૨૦૫ ના આધારે)

આ રીતે સં. ૧૯૯૨ માં વિજયરામચંદ્રસૂરિજી ગીવારે સંવત્સરી કરના-
રથી શનિવારે સંવત્સરી કરી સંવત્સરી પુરતા બુઢા પડ્યા પણ “પૂર્વતિથિની
ક્ષયવૃદ્ધિ થાય” તેવા તેમના આજના સિદ્ધાંતનો અમલ સં. ૧૯૯૨ ના આખર
સુધી હતો નથી. પરંતુ પ્રાચીન શાસ્ત્રાનુલક્ષી પુરંપરા સુજળ સવત્સરી પર્વ
ગયા પછી પણ પૂર્વદાયવૃદ્ધિ પ્રસંગે પૂર્વ અપર્વ ક્ષયવૃદ્ધિ કરવા પૂર્વકતાં
પાસિક પંચાંગો તેમણે તેમના વીરશાસન પત્રમાં સં. ૧૯૯૨ ની આખર સુધી
આપ્યા છે. એમકે, વર્ષ ૧૫ વર્ષ ૫ પૃ. ૯૦ સં. ૧૯૯૨ આસો સુદ ૧૫ તા.
૩૦ એકાદશીનાર ૧૯૩૬ ના વીરશાસનના અંકમાં પાસિક પંચાંગ આપવામાં
આવ્યું છે. તેનો કોઠો તેમના લખ્યા સુજળ નીચે પ્રમાણે છે

પાસિક જૈન પંચાંગ

સં. ૧૯૯૨ ના આસો સુદ ૧૫ થી
આસો વદ ૧૩ સુધી

વાર	તિથિ	તા	નિથિ	તા.
શુક્ર	૧૫	૩૦	૮	૧
શનિ	૧૨	૩૧	૯	૭
રવિ	૩	૧૨	૧૦	૮
સોમ	૪	૨	૧૧	૯
મંગળ	૫	૩	૧૨	૧૦
બુધ	૧	૪	૧૩	૧૧
ગુરુ	૭	૫	૧૪	૧૨

આસો વદી ૧૪ ને હતી છતાં આસો વદી ને તેરસી બતાવી છે એ નીચે પ્રમાણે છે.

આ વીરશાસનના પાસિક પંચાંગમાં વદ
૧ નો ક્ષય અને વદી ૧૩ ને બતાવવામાં આવી
છે. આરે અંકગુચ્છકે પંચાંગમાં તે વખતે
વદ ૨ નો ક્ષય અને વદી ૧૪ ને હતી.
વીરશાસન પત્રે પોતાના ૫ આગમાં બીજાના
ક્ષયને બદલે એકમનો ક્ષય અને દીપ્તિજીની
પ્રથમ આસો વદ ચોરસ ગુરવારે હતી.
તેને બદલે તે પ્રથમ ચોરસને બીજી તેરસ
બતાવી તેમના પંચાંગના કોષમાં ગુરવારે
બીજી તેરસ બતાવી છે.

આજ પ્રમાણે તે વીરશાસન પત્રે વર્ષ
૧૫ આસો વદ ૮ તા. ૬ નવેમ્બર અંક
૬-૭ ના પાસિક પંચાંગમાં પણ દીપ્તિજીમાં

પાક્ષિક જૈન પંચાંગ

સં. ૧૯૯૨ આ. વદ ૮ થી કા. સુદ ૫ સુધી

વાર	તિથિ	તા.	તિથિ	તા.
શુક્ર	૮	૧	૧૮	૧૩
શનિ	૯	૭	૦))	૧૪
રવિ	૧૦	૮	૧)	૧૫
સોમ	૧૧	૯	૨	૧૬
મંગળ	૧૨	૧૦	૩	૧૭
બુધ	૧૩	૧૧	૪	૧૮
શુક્ર	૧૪	૧૨	૫	૧૯

પાક્ષિક જૈન પંચાંગ

સં. ૧૯૯૩ ના મહા વદી ૦)) થી
શામલ સુદ ૧૪ સુધી

વાર	તિથિ	તા.	તિથિ	તા.
શુક્ર	૦))	૧૨	૭/૮	૧૯
શનિ	૧)	૧૩	૯	૨૦
રવિ	૨	૧૪	૧૦	૨૧
સોમ	૩	૧૫	૧૧	૨૨
મંગળ	૪	૧૬	૧૨	૨૩
બુધ	૫	૧૭	૧૩	૨૪
શુક્ર	૬	૧૮	૧૪	૨૫

તરિક્કે પંચાંગ કાઢ્યું અને તેણે સમયેન વીરશાસન વર્ષ ૧૫ અંક ૯ સં.
૧૯૯૩ ના કા. વદી ૬ ના અંકમાં કર્યું.

સંવત ૧૯૯૩ માં વિજયગમ્યદ્રસ્ટિયો પ્રથમ એક પંચાંગ કાઢ્યું હતું
પરંતુ તે તેમને વ્યાજબી ન લાગવાથી અપ્રમાણિક ગણી હુતંજ બીજું પંચાંગ

૧ મી વીરશાસન કપોલજી તરફથી આ વર્ષેનું એક પંચાંગ છાપવામાં આવ્યું હતું
અને તે પત્રના માહકોને ભેટ આપવામાં આવ્યું હતું માર્ગરૂર પંચાંગમાં દાનિરૂદિ
પ્રસંગવાળી કલ્પાલુક પર્વતિથિઓને અંગે બીજી પર્વતિથિઓમાં કર્યું છે, તેમ કરવાનું
રહી ગયું હતું.

વીરશાસન વર્ષ ૧૫ અંક ૬-૭ માં
સં. ૧૯૯૩ના કા. સુદ ૫ સુધીનું પંચાંગ
આપ્યું છે. અહિં સુધી વીરશાસને
પ્રાચીન પદ્ધતિ સુજળ જૈન પંચાંગમાં
પર્વતિથિની ક્ષયવૃદ્ધિ કરી નથી.

વીરશાસનના અંક ૭ થી ૨૨ સુધીના
અંકોના પાક્ષિક પંચાંગમાં પર્વ ક્ષયવૃદ્ધિ
પ્રસંગ આવ્યો નથી

સો પથમ વર્ષ ૧૫ અંક ૨૩ સંવત
૧૯૯૩ ના મહા વદી ૦)) ના અંકમાં
નીચેનો ફોટો આપી પર્વતિથિની ક્ષયવૃદ્ધિ
અને એક વારે બે તિથિનો વ્યવહાર દેખાડ્યો છે.

અર્થાત્ અર્ધશુક્ર પંચાંગમાં કા. સુદ
૮ નો ક્ષય હતો સારે શુક્રવારે ૭/૮ બતાવી
૮ નો ક્ષય વીરશાસન પત્રના જન્મ પછી
સો પ્રથમ વર્ષ ૧૫ અંક ૨૩ માં તેમણે
પર્વક્ષયવૃદ્ધિવાળું પાક્ષિક પંચાંગ
આપ્યું છે.

આ રીતે સં. ૧૯૯૨ સુધીનાં જૈન,
પ્રસારક સભા, આત્માનંદ પ્રકાશ, વીર-
શાસન વિગેરે તરફથી નીકળતાં તમામ
જૈન પંચાંગો પર્વક્ષયવૃદ્ધિ વિનાનાં
એકસરખાં હતાં સં. ૧૯૯૩ માં પર્વ
તિથિની ક્ષય વૃદ્ધિવાળું વિજયગમ-
્યદ્રસ્ટિયો સો પ્રથમ જૈન પંચાંગ

(વીરશાસન વર્ષ ૧૫ અંક ૬)

કાઠયું હતું. આ સં. ૧૯૬૩ ના પંચાંગમાં પ્રાચીન પદ્ધતિથી તેમણે ચો ફરકાર કરી કાઠયું તે જાણવા માટે નીચે સં. ૧૯૬૩ની ૧ ચક્રાંશુચક્રાંશુની પર્વ અંપર્વ ક્ષયવૃદ્ધિ રં જિન પંચાંગમાં પ્રાચીન પદ્ધતિ મુજબ થતી પર્વક્ષય પ્રસંગે અંપર્વ ક્ષયવૃદ્ધિ ૩ અને સમગ્ર દ્રસ્યર પ્રતિપાદિત નવી પદ્ધતિ આપીએ છીએ.

સં. ૧૯૬૩

જેમ પંચાંગમાં અસલ મુજબ આ.સં.મચ.દ્રસ્ય. પર્વક્ષયવૃદ્ધિ પ્રસંગે થતી પ્રતિપાદિત નવી થી પર્વક્ષયવૃદ્ધિ અંપર્વક્ષય વૃદ્ધિ રીતિ

શ. શુ. ૧૧ નો ક્ષય કા. શુ. ૧૦ ક્ષય મ. શુ. ૧૧

મા. વ. ૧ નો ક્ષય

મા. વ. ૭ જે

પો. શુ. ૧૦ ક્ષય

પો. શુ. ૬ જે

મહા. શુ. ૪ નો ક્ષય

મહા. શુ. ૪ નો ક્ષય

મહા. શુ. ૬

શાશ્વ. શુ. ૮ નો ક્ષય

શ. શુ. ૭ નો ક્ષય

શ. શુ. ૬

શ. વ. ૨ જે

શ. વ. ૧ જે

શ. વ. ૩

શ. શુ. ૨ નો ક્ષય

જે. શુ. ૧ નો ક્ષય

શ. શુ. ૬

પે. શુ. ૬ નો ક્ષય

પે. શુ. ૧૨ જે

પે. શુ. ૧૩

પે. શુ. ૧૨ જે

પે. શુ. ૧૨ જે

પે. શુ. ૧૩

૧. આ રીતે સં. ૧૯૬૩ માં પર્વક્ષયવૃદ્ધિ દેખાડવામાં પંચાંગ સૌ પ્રથમ સામ્યદ્રસ્યરિત્તે ઉપર પ્રમાણે ગદાર પાડ્યાં. સં. ૧૯૬૩ પછીના પંચાંગોમાં તેમણે જાણી ખીજોઈ ફરકાર કર્યો. સં. ૧૯૬૩ ના પર્વક્ષય પ્રસંગે ૬ જે ૬ જે ૬ જે સખતા હતા તેને જાહેર પછીના વર્ષમાં ક્ષય પ્રસંગે ૬+૧૦ ૧૧+૧૨ ૧૬+૬ ૧+૨ સખતું થઈ ગયું. અને વૃદ્ધિ પ્રસંગે ૫ * સખતા હતા તેને * જે સખતું થઈ ગયું. મં. ૨૦૦૦ ની સાક્ષી પર્વ ક્ષય વૃદ્ધિ પ્રસંગે ૧૨+૧૪ ૧૫+૨ સખતું રાખ્યું અને અંપર્વ ક્ષય પ્રસંગે જે પ્રથમ તેના ક્ષય દેખાડતા હતા તેને જાહેર જાહેરના, જાહેરના, જાહેરના આ પ્રમાણે સખતું થઈ ગયું અને પર્વવૃદ્ધિ પ્રસંગે જે જે સખતા હતા. તેમ અર્વનિવિદ્ધિ પ્રસંગે સખતું થઈ ગયું અને જાહેરના જાહેરના જે-વેવના નિર્જવ મુજબ અને ફરકાર કર્યો છે, વેવના નિર્જવ મુજબ ૧૫ પંચાંગ ૨૦૦૦ ની જોએ ને અને વિજયગાયત્રીવૃદ્ધિવે વેવના નિર્જવને નામે મેં પંચાંગ કાઢ્યું કિતે બેતા જાતા સામન સુધારક અંક ૮-૧૧-૪૩ માં આપવામાં આવ્યા છે ત્યાંની વાંચોને જોઈ બેતા વિગતિ છે.

૨. આ વિજયગાયત્રીવૃદ્ધિવે તેમના પંચાંગમાં ચક્રાંશુચક્રાંશુ પંચાંગના વેવના ક્ષયે ૫૬ ૬૬ જે રવી સખતું રોવા હતા વેવસામને વર્ષ ૧૫ ૫૬ ૧૬-૧૮ માં ને ૫૦:માં ૫૬ ૬૬ જે રવી સખતું છે. જે સખતું નથી

વે. વ. ૧૩ નો ક્ષય - વે.વ. ૧૩ નો ક્ષય , વે. વ. ૧૩
અશાઠ શુ. ૨ ક્ષયે અશાઠ શુ. ૧ નો ક્ષય - અશાઠ શુ. ૨
અ. શુ. ૬ બે અ. શુ. ૬ નો ક્ષય
આવણુ વદ ૧૩ ક્ષય અ. વ. ૬
બાહરવા શુ. ૫ બે સાહરવા શુ. ૫૪ બે અથવા સાહરવા શુ. ૫૪
શુ. ૩ બે

બાહરવા વ. ૬ નો ક્ષય .

આસો શુ. ૬ બે

આસો શુ. ૧૩ નો ક્ષય

આસો વ. ૧૧ નો ક્ષય

આસો વ. ૧૪ બે

આસો વ. ૧૦ નો ક્ષય

આસો વ. ૧૩ બે

આસો વ. ૧૧

આસો વ. ૧૪ x

સં. ૧૬૬૩ માં અંકશુચંડુમાં પદ્યુષણ પહેલાં કા. શુ. ૧૧ ક્ષય, કા. શુ. ૮ ક્ષય, ચેત્ર શુ. ૨ ક્ષય, અશાઠ શુ. ૨ ક્ષય અને કા. વ. ૨ બે આ પ્રમાણે ચાર પર્વ ક્ષય અને એક પર્વવૃદ્ધિ પ્રસંગ આવ્યો હતો. આ પર્વક્ષયવૃદ્ધિ પ્રસંગે વિજયરામચંદ્રસૂરિજીના વર્ગે પર્વક્ષય વૃદ્ધિ કણુલ સખી તે તે પર્વતું આરાધન કર્ત્ત્વે પ્રસંગે, આગલી તિથિએ અને વૃદ્ધિપ્રસંગે બીજી તિથિએ કૃત્તી હતું. પ્રાચીન રીતિને અનુસરનાર વર્ગે તે પર્વક્ષયવૃદ્ધિ પ્રસંગે પૂર્વની અર્ધતિથિની ક્ષયવૃદ્ધિ કરી પર્વારાધન કૃત્તી હતું. આથી માન્યતામાં ભેદ રહ્યો પરંતુ હીવસનો ફરફાર ન સહેવાથી પ્રગટપણે સામાન્ય માણસોમાં તે મતભેદ જણાયો નહિ.

સં. ૧૬૬૨ ની માફક સં. ૧૬૬૩ માં પદ્યુષણ અંકશુચંડુમાં પોંચત પર્વની વૃદ્ધિ આવી. પર્વતિથિની ક્ષયવૃદ્ધિ ન થાય તે સાચાનુસરી પરંપરાને અનુસરનાર વર્ગે શુક્લાર્દ સંવત્સરી પર્વ અને આ વિજયરામચંદ્રસૂરિજી અને તેમને અનુસરનાર વર્ગે છુધવારે સંવત્સરી કરી. આ છુધવારી સંવત્સરી પર્વમાંટે વધુ પડેલો પ્રચાર થતો હોવાથી પ્રાચીનવર્ગને તે પ્રચારથી જનતાને અચાવવાની ફરજ પડી હતી અને તેને અનુસરી ૧૫. આ વિજયનીતિસૂરીપરજી મહારાજ,

૧ સાંવત્સરિક સામીય વિચાર.

“આજે જેએ ક્ષયવૃદ્ધિવિચાર વિચરેમાં કરીતો ઉલ્લેખ ન હોવાથી પુનઃમ અગ્રાસની ક્ષય વૃદ્ધિએ તેરસની ક્ષયવૃદ્ધિને આગ્રમણિક છે તેમ કહે છે. પદ્યુ તે કહેવું અશાબર નથી કારણકે એવી કેટલીએ વસ્તુઓના કર્ત્ત્વે સંવત્સર પતો ન હોય તો તેને બોલુ ન સહેવાય, જેમકે પ્રતિકમણના ચતો પાશ્વિક અતિચાર વિચરે.”

“સાથે સાથે જણાવી દઈએ કે પુનઃમના ક્ષયવૃદ્ધિ પ્રસંગે તેરસની ક્ષયવૃદ્ધિ ન કરવામાં આવે અને કેવળ ઉદયતિથિનેજ આગ્રમ કરવામાં આવે તો ચાંદ્ય ઉદય

વખતે ભોગવટાવાળી પુનમે પ્રતિક્રમણ કરવું કે શાસ્ત્ર ? ચૈત્રદશના ઉદય વખતે ભોગવટા-
વાળી પુનમે ચૈત્રદશી પ્રતિક્રમણ કરવું કે યજ્ઞચોદાશુ કરવા ? ચૈત્રદશના ઉદય વખતે
ભોગવટાવાળી પુનમે પ્રતિક્રમણ કરવું કે પદ્મદશને કરવું વિગેરે ક્ષય પ્રસંગે નવી
માન્યતા મુજબ વાંધાઓ આવશે. તેમજ કાર્તિકી ચૈત્રી ચૈત્રદશી પ્રતિક્રમણ કર્યા પછી
એક દિવસ ખાલી રહીને વિહાર કરવો ? એક દિવસ ખાલી મુકીને યાત્રા કરવી ? અને
છઠ્ઠી પૂર્વક શાસ્ત્રકરનારે પોતાનો નિયમ છોડી દેવો ?

આવા અનેક દોષો નવી માન્યતામાં છે. ત્યારે જુની પ્રણાલિકાને શાસ્ત્રોનો ટો
પરંપરાનો ટોકો અને આપણે દોષ નથી. તો પછી તે વસ્તુને આજે છા માટે કમાવવા
માટે તૈયાર થવાય છે તે નથી સમજાવું.”

“આ રીતે અત્યાર સુધીના સનિવાર પદ્ધતિના ગુરુઓની આચારણ્યા મુજબ અને
વીરશાસનની આજ સુધીની માન્યતા મુજબ ઉપાસવાતિ વાચકશ્રીના પ્રધાન મુજબ તથા
૧૯૫૨ની જ્ઞાતના સંધ નિર્ણયિત લેખ મુજબ અને તત્ત્વતરંગણીના મત મુજબ સાતમ મા
તેરમ આક્રમ અને ચોક્કસ અને છે પણ આક્રમ ચૈત્રદશને ક્ષય કરી ૭/૮ ૧૨/૧૪ નથી બનતી.”

૧૯૮૬ ની પુસ્તિકાનો હરપથોગ—

“એ પુસ્તિકામાં પાંચમનો ક્ષય થાય તે (જાગતનું) મતલબનું અમારું લખાણ નથી,
અમે તો તેમા પૃષ્ઠ ૪ માં જણાવ્યું છે કે આ વખતે બાદરવા સુદિ પાંચમનો ક્ષય છે,
પણ પાંચમ પર્વ તિથિરૂપ હોવાથી તેનો ક્ષય ન થાય, પુસ્તિકાનો ઉપયોગ કરનાર પૂર્વોપર
સંજ્ઞાને વિચારે અને જો તેમ કરે તો દષ્ટિ સંબોધ હર થતાં જૈન સમાજનું કમેદ
(પાપ) ક્ષય થવા સાથે અમે પાંચમનો ક્ષય ગ્રાનીએ છીએ અને પાંચમની વૃદ્ધિ જ્ઞાનતા
નથી તે ઉપાસના આપવાનું કારણ નહિ રહે.”

“વીરશાસન પાંચે પૃષ્ઠ ૨૫૮ પ્ર. ૧૫ અંક ૧૧ માં લખી નાખ્યું ૩-મી વિભવ-
નીતિમરિષ્ટએ સ્વામિજીના મુજબ સનિવાર સાચો છે એમ એક પ્રહર્યને કશું હતું, એટલે
તેમજ તેમના તરફથી કેઈ પણ ખીના જાહેરમાં હપાવાઈ નથી એથી તેમના નામનો જે
ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે તે પણ ખોટું છે ? આ વીરશાસન પાંચે લખાણ તપાસ
વિનાયુ અને ભોળા ભોંકીને અમાવવાની આવા કપાલ કહેવાય. પર્વતિથિની ક્ષયરૂપિ ન જ
થાય તે ગીતાઈ પ્રક્રમની અને ગુરુજીના ઉપાસનાની પરંપરા મુજબ છે. જેથી સંધ મધ્ય-
કાળે જીવનારને આપમતિ ન જ રખાય

૧૨૫૨ અને ચાત્રીય આચારણ્યા બનેથી ગર્હ સા. રવિવાર બ્યાજળી લાગેલ અને
આ સામ ગુરુવાર બ્યાજળી લાગેલ છે. જેના કારણે આમાં દર્શાવવામાં આવ્યાં છે.
એટલે અમારે નામે આવી રીતે જ્ઞાનતાને જમમાં નાંખવી તે જરાજર નથી.”

“શીમાન દેવચાચક તપાસચીવ શી. આણંદવિજયમરિષ્ટના સમયમાં થયેલા છે અને
શી દેવચાચકના શિષ્ય ગુનિશી યરેવિજયમરિષ્ટ છે ને તેઓએ ૧૫૭૭ ના વૈશાખ વર
૧૩ ૫. ધનવિજયમરિષ્ટના હનતક સ્થાપુ, સાખી, આપક, આલિષ, ચાગુવિંધ સંધ સમય
તિથિનિર્ણય સમજાવેલ છે. ને તે વખતે-એ પૂતમની જે તેરમ નિમશે થયેલ જે, ને તે
સંજ્ઞાનીનું નિર્ણયિતન્યાયું થાનું અમારી પામે મોજુદ છે.”

૨૫. આચાર્ય શ્રી સાંજરાનંદસૂરીશ્વરજી મહારાજ તરફથી પ્રસ્તુત કરા અને
૩૫. આ. વિજયમોહનસૂરિજી મહારાજ અને ૪૫. સુનિરાજ દર્શનવિજયજી
ત્રિપુટી વિગેરે તરફથી હેન્ડળીત પુસ્તક આદિ બહાર પાઠવામાં આવ્યાં હતાં.

“પૂર્ણિમામિત્રુલૌ ત્રયોદશીવર્દન, વિગેરે પઠાથી જે તેરસ માનવી ઉચિત છે. આથી
એટલું ૨૫૫૮ છે કે ચાલુ પરંપરા શાસ્ત્ર અને પરંપરા જાન્યેથી સિદ્ધ છે. તેને સાચા કુમુદ એ
જનાચાવત આરાધવી એજ સર્વેને ગોભાગપદ છે. પશુ ફેરવવી તે ઉચિત નથી, તેમજ પૂનમથી
તેરસ કરવા સંબંધીના દ્વંતેષો અને પાના આજે નાના મોટા ઉપાશ્રયે ઠેર ઠેર મળે છે. આ
પશુ શું સૂચવે છે કે આ માન્યતા સૌ કોઈને માન્ય હોઈ તેનો ઠેર ઠેર સમ્રક થયો છે. તેમજ
જે માન્યતા આજે કેટલાકે વર્ષોથી આચરણમાં શુકાઈ. ૪. વીરવિજયજી વિગેરે પૂર્વ પ્રસેા
દ્વારા આજ સુધી તેને આચરવામાં આવી. ઠેર ઠેર તેનાં વિધાનો કરવામાં આવ્યાં. કોષએ
તેમાં સંકા ન ઉઠાવી, આજે જે વસ્તુ સ્વયંસિદ્ધ છે તેને ઉઠાવવી તે શાસ્ત્ર અને પરંપરા
માનનારને ન શોભે. આજ સુધી કોઈપણ જળવતર પરાવો પૂનમ પ્રસંગે તેરસ નહોતી
થતી તે માટે નથી. ખુદ હીરશરિજી મહારાજ સુધીમાં પંચ પૂનમે તેરસ થવાના એક
નહિં તો ખીજી રીતે અનેક પુરાવાઓ મળે છે તો તે સિદ્ધ વસ્તુને તરછોડવામાં કંપાજ નથી.”

શુદ્ધવારે શોધ કૈન મૂર્ખકાએ જતાં પામમ કહેવી કે કશુંનું મનમાન્યું રીપણું
ખનાવણું તે કુતકેવાડને વધારે સચોટ કરે છે, અને એજ કુતકે ક્ષપટલિના અપવાદમાં
ઉત્સર્ગ આગળ ધરવો તે ઉત્સર્ગ હોવાથી અનર્થની પરંપરા કરનાર છે જે કુતકેવાડ
ધર્મીના બળદ જેવો છે આવી રીતે સાક્ષાત્ કુતકે શાવને પેાવવો તે માયા ધર્મીને
ન જાણે

આ લખાણ પૂર્વપાઠ સાંજરાનમાન્ય શાનમૂર્તિ આચાર્યદેવેશ વિજયનીતિસૂરીશ્વરજી
મહારાજશ્રીની આજ્ઞા મેળવી તથા શાસ્ત્રો વિગેરેના ભાવો અમજી વધારાક્રિતએ લખાય છે.
જેમાં મતિમંદાદિ કારણે જનાચા વિશ્વ જે કંઈ લખાયેલ હોય તેને માટે તીર્થંરૂપ થી
સંધ પામે નિવિધિ મિત્યાકુબ્ધત પાતું છું.

૨ થી તિમિ કમ વૃદ્ધિ પ્રદીપ

૩ ॥ ૯ મનોહરત્વરમેશ્વરાય ॥

॥ સનત્તલગ્નિગિનાવાય શ્રીમતે ગૌતમગણધરરાય નમો નમઃ ॥

સેકડો વર્ષોથી અનિચ્છિતપણે આવી આવતી, શાસ્ત્ર સુનિશ્ચિત મહાપુરુષાએ
આજસુધી આચરેલી થી તપાગ્નજી પરંપરા તેમજ સામીય મૂર્ખોદા પ્રમાણે ચાલુ (વિ
સં ૧૯૬૩)ના વર્ષમાં આજમી પર્વાધિરાજશ્રી મુર્ચ્છાશ્વ પર્વની આરંભનાનો કેમ-
થાવણુ વદિ ૧૨ શુદ્ધવાર, તા. ૨-૬-૩૭ અઠાઈધર પર્વપણુ પર્વની શરૂઆત
[૧૩ નો સંધ છે]

શાવણુ વદિ ૧૪ શુદ્ધવાર, તા. ૩-૬-૩૭ પાશ્વિકપ્રતિકમ્બુનો દિવસ

શાવણુ વદિ ૧૫) શુનિવાર, તા. ૪-૬-૩૭ પર્વપણુ પર્વનો ત્રીજો દિવસ, ૭૬
ક્યો હોય તો પાછું.

જાદપદ સદિ ૧ સવિવાર, તા. ૫-૬-૩૭ કંપધર-કંપસત્ત વાંચનનો પ્રારંભ.

ભાદ્રપદ સુદિ ૨ સોમવાર, તા ૬-૯-૩૭ શ્રી ચઢાવીર જન્મમહોત્સવ

ભાદ્રપદ સુદિ પહેલી ૩ બોમવાર, તા ૭-૯-૩૭ તેનાપર

ભાદ્રપદ સુદિ ખીજી ૩ શુક્રવાર, તા ૮-૯-૩૭ શ્રી પાર્શ્વચરિત્રાદિ તથા
અધિરાવલી વાચન

ભાદ્રપદ સુદિ ૪ શુક્રવાર, તા ૯-૯-૩૭ શ્રી જ્ઞાનલક્ષ્મી મહા પર્વ

[હજીની તપસ્યા પર્વાધિરાવલી પ્રથમેના જન્મે દિવસેના અથવા યથાર્થિ કરવી]

પુનઃ તથા અમાસના ક્ષયે તેરમનો ક્ષય તેમજ પુનઃ અને અમાસની ત્રિક્ષયે તેમની ત્રિક્ષય તેમજ ભાદ્રપદ સુદિ પાંચમની ક્ષય-ત્રિક્ષય ભાદ્રપદ સુદિ ત્રીજની ક્ષય-ત્રિક્ષય માટે સેકડો વધે પહેલાના નીચે સુભગ પ્રામાણિક પાઠો છે —

“યયં ભાદ્રપદશુક્લપચમ્યા અપિ ક્ષયસન્નાથે તૃતીયાયા ક્ષય નિયતે કાર્યતે ચ ॥” [વિ સ ૧૭૯૨ માં ચરાર નમરમા લખાયેલી પ્રતમાનો પાઠ]

“ભાદ્રપદશુક્લપચમ્યા ક્ષયે તૃતીયાયા ક્ષય ચમ્પ્તોચાઽપિ તૃતીયાયા વય તૃદિ કાર્યા ” [મહોપાન ત્રિદિવસિજ્યમધિક્ષિત્ય શ્રી જ્ઞાનલક્ષ્મીએ કરતમા લખેલી પ્રતમાનો પાઠ]

“તથેય જ ભાદ્રપદસ્ય શુક્લપચમ્યા ક્ષયે વૃદ્ધો જ જ્ઞાનતૃતીયાયા ક્ષયો વૃદ્ધિચ ચુક્તો પરપરાગતો ચ સા રીતિ. નાર્યાચીતેતિ ॥” [વૃ. સ. ૧૭૯૨ જો સુ ૭ શુધ શ્રી વિનયવિન શિ રૂપવિ એ લખેલ તે ઉપરથી જ રામચિ, ની પ્રતનો પાઠ]

“જન્મ ચ વચ્ચમીક્ષયે તૃતીયાક્ષય, વૃદ્ધો સૈવાયપચમી અપર્યક્ષેણ ગણિતા તૃતીયાયાં પ્રસ્થાપિતા, તદ્વત્તર ચતુર્થી, પચાત્ વચ્ચમી ચારાપમા હત્યર્થ ॥. [વિ સ ૧૫૬૩ ની સાલનો મહોપાખ્યાય શ્રી દેવવાચકેએ કરેલો પર્વતિધિ નિર્ણય]

“જન્મ પુણિમાઘાપ તેરસિચમો દોરે પુણિમાઘાઘિપવિ તેરસીઘાઘી દવ વયણ, પુણ્યચરિદિ મણિય ” [વિ સ ૧૫૭૭ માં તપામચ્છીવ દેવવાચકના શિષ્ય વશાવિજયેએ લખેલો પર્વતિધિ નિર્ણય]

[આ સિવાય આવાજ અવાચવાળા ગ્રન્થમાનક પાઠો મોટાદ તથા રચણ સંગ્રહને અને અદિ થોડા પાઠો જ આપ્યા છે]

આવા પ્રમાણુજીત પાઠોને અમેજ પૂ. શ્રીમાન મહિવિજયેએ હાલ, પૂ. શ્રીમાન જીરેવાજી મહારાજ, પૂ. શ્રી સુવચક મ, પૂ. શ્રી ત્રિક્ષયક મ, પૂ. શ્રી આત્મારામજી મ, વિગેરે તેમજ તે અજાણ વધ એવા સ્વ મહાશક્તેએ ચાતુ પ્રજ્ઞાવિકા પ્રમાણે પર્વતિધિઓનું આગમન કરેલું છે અને પૂ. શ્રી નેમિસૂરીશરજી મહારાજ, પૂ. શ્રી સામરાન-દસરીશરજી મહારાજ પૂ. આ શ્રી નીતિસૂરીશરજી મ પૂ. આ શ્રી મોદન સૂરીશરજી મ તથા પૂ. આ શ્રી વિજયવલ્લભસૂરીશરજી મ વિગેરે સગમન ૪૦ આચાર્યો પ્રમુખ વર્તમાન ચાતુ સમુદાયમા પણ આ પ્રમાણેજ સર્વત્ર આજીવન ધવાનું છે જેનું મેં મતિપૂર્વક કામની આદ લખાવી સંખ્યામાંથી નગજાન જીવન સંખ્યા સિવાય બધા શુક્રવારજી મ વત્સરી કરનાર છે.

આ પ્રમાણે સેકડો વરોથી આમો આવતી સામીય પ્રજાવિકા દોવા હતાં, ઉપર જીવેલા ૨૫૪ દિવસ જેવા પાંચ જાણીયા હતાં, પોતાના જરમ શુદ્ધેયોની બુધો

આ રીતે સં. ૧૯૬૩માં સં. ૧૯૬૨ કરતા ખુબજ તિથિગચ્છાએ વધુ ઉચ્ચ સ્વરૂપ લીધું અને ૧૨૬.૧૯૬૩ માં સૌ પ્રથમ પર્વક્ષયવૃદ્ધિવાળા પર્વાગોને વિજયરામચંદ્રસુરિજીએ કૈનપર્વાંગો તરીકે પ્રચારી સવત્સરીને ગઢલે કાયમી પર્વક્ષયવૃદ્ધિનો મતભેદ ઉઠા કર્યો જે હજી શરૂ થયો નથી.

સં. ૧૯૬૩ની સવત્સરી ૫૭ી ચંદ્રચુર્યંદુમાં ખીજ, પાંચમ, આઠમ, અગીઆરમ અને ચૌદશની ક્ષયવૃદ્ધિ આવે છે ત્યારે આ. રામચંદ્રસુરિજી અને તેમનો અનુયાયી વર્ગ તે પર્વતિથિની ક્ષયવૃદ્ધિ કાયમ રાખીને ક્ષય પ્રસંગે આગલી તિથિએ અને વૃદ્ધિપ્રસંગે બીજી તિથિએ પર્વાગધન અદ્યપિ કરે છે અને શાસ્ત્રાનુલક્ષી પ્રાચીન પરપરાને અનુસરનાર વર્ગ પૂર્વરીતિમુજળ પર્વ ક્ષયવૃદ્ધિ પ્રસંગે પૂર્વની અપર્વ તિથિની ક્ષયવૃદ્ધિ કરી પર્વના વ્યપદેશ પૂર્વક પર્વાગધન કરે છે આથી ખીજ, પાંચમ, આઠમ, અગીઆરમ અને ચૌદશના પર્વાગના ક્ષયવૃદ્ધિ પ્રસંગે બંને વર્ગમાં માન્યતાભેદ રહે છે પણ દીવસનો ફેરફાર રહેતો નથી. તેથી સામાન્ય માણસોને તે પ્રસંગે ફેરફારીનો ખ્યાલ આવતો નથી ૨૬. ૧૯૬૪થી સં ૨૦૦૦ની સાલ સુધીમાં ફેરફારીનો ખ્યાલ

ખતાવનાર નરીકે થોતાને આગળખાવનાર, આરસો વર્ષ પહેલાંના પ્રામાણિક પઠાને પણ થોતાને મન રચાયેલા આરે ખતાવવી પડેા કહેવા નૈધાર થયેલ, અને તપાગચ્છની એક મરખા પ્રાણાલિકામાં વિદેષ પાઠનાર એક એવો નજીવો વર્ગ આજે ઉઠો કરેા છે જે ઉદય તિથિના નામે કૈન સમાજને જમખામા નાખી ચાલી આવતી તપાગચ્છની શાસ્ત્રીય અવિચ્છિન્ન પરપરાનો લોપ થાય તેમ બુધવારે મંવતરી ૭૫ની જાહેરાતો કરે છે, પરંતુ તેજી પાયા વિનાની અસામ્યોર જાહેરાતોથી કોઇ પણ શાસન રસિક બંધુ ન જોળવાનાં શાખ તેમજ પર્વપ્રમાથી સાચી ગુરુવારનીજ સવત્સરી સર્વ કોઇ ઉજવણી એવું અમારે નમ્ર નિવેદન છે

લેખક—આચાર્ય શ્રી વિજયપ્રતાપસુરિજી મહારાજ—રાજકોટ.

પ્રકાશક.—ગીતાર્થઅમલોપારાકે સુભાજ

૧ તિથિએની ક્ષયવૃદ્ધિ ભવવાની પદતિ મંવત ૧૯૬૭ સુધી કોઇ પર્વાગના નોંધોતો,
(કૈન પર્વ પ્રકાશ સુ. પર. આંક ૮ પૃ ૩૧૪)

૨ સંવત ૧૯૬૪	મંવત ૧૯૬૫	સંવત ૧૯૬૬
૧ માગસર સુ. ૨ એ	૬ માગસર સુ. ૨ એ	૧૧ કાગસર વદ ૧૧ કાય
૨ પોષ વદ ૨ કાય	૭ પોષ સદ ૫ એ	૧૨ માગસર સદ ૫ એ
૩ માઘ સદ ૧૧ કાય	૮ વૈશાખ વદ ૫ એ	૧૩ માગસર વદ ૫ કાય
૪ પૈશામ સદ ૨ કાય	૯ જ્યેષ્ઠ સદ ૨ કાય	૧૪ પોષ સદ ૮ એ
૫ શ્રેષ્ઠ વદ ૧૪ કાય	૧૦ મી આવુ વદ ૨ એ	૧૫ વૈશાખ વદ ૨ કાય
		૧૬ આવુ વદ ૨ એ
		૧૭ આશ્વિન સદ ૨ કાય
		૧૮ આશ્વિન સદ ૫ કાય
		૧૯ આશ્વિન વદ ૧૪ કાય

ન આવે તેવા પર્વક્ષય વૃદ્ધિના ણ્ય પ્રસંગો આલ્યા હતા.

સંવત ૧૯૯૭	સંવત ૧૯૯૮	સંવત ૧૯૯૯
૨૦ પોષ સુદ ૮ બે	૨૪ કારતક વદ ૧૪ ક્ષય	૩૨ પોષ સુદ ૧૧ બે
૨૧ કામળ વદ ૪ ક્ષય	૨૫ મહા સુદ ૧૧ બે	૩૩ „ વદ ૧૪ ક્ષય
૨૨ વૈશાખ વદ ૨ ક્ષય	૨૬ ચૈત્ર વદ ૪ ક્ષય	૩૪ મહા સુદ ૧૪ બે
૨૩ આસાદ સુદ ૨ ક્ષય	૨૭ મ. જોડ વદ ૨ ક્ષય	૩૫ મહા વદ ૮ ક્ષય
	૨૮ શ્રી. „ „ ૮ બે	૩૬ જોડ „ ૨ „
	૨૯ શ્રા. સુ. ૪ ક્ષય	૩૭ અશાઢ „ ૫ „
	૩૦ „ વ. ૨ ક્ષય	૩૮ અશાઢ વદ ૧૪ બે
	૩૧ આસાદ સુદ ૨ ક્ષય	
સંવત ૨૦૦૦		
૩૯ કારતક સુ. ૧૪ ક્ષય	૪૨ વૈશાખ સુ ૧૧ બે	૪૪ શ્રાવણ વદ ૫ ક્ષય
૪૦ મહા „ ૧૪ બે	૪૩ અશાઢ વ. ૨ ક્ષય	૪૫ આશ્વિ „ ૧૪ બે
૪૧ કામળ વદ ૨ બે		

ચંદાંશુચંદુમાં સં. ૧૯૯૮ માં મહા શુ ૧૦ સોમ, મહા સુ ૧૧ મંગળ, મહા શુ. ૧૧ બુધ હતો. જૈન સંઘે તેની શાસ્ત્રાનુસારી પર્વતિયિના ક્ષય વૃદ્ધિ પ્રસંગે પૂર્વ અર્ધવર્ષવૃદ્ધિની વિહિત પરંપરા પ્રમાણે મહા શુ. ૧૦ સોમ, મહા સુ ૧૦ મંગળ, મહા શુ. ૧૧ બુધ કરી હતી.

સં. ૧૯૯૩થી આ. વિજયરામચંદ્રસૂરિજી અને તેમનો અનુયાયિવર્ગ ને પર્વતિયિની ક્ષયવૃદ્ધિ કબુલ રાખે છે તેણે ચંદાંશુચંદુ પ્રમાણે જ મહા શુ. ૧૦ સોમ, ૧૧ મંગળ, ખીજી ૧૧ ને બુધ જો પ્રમાણે તિયિની વ્યવસ્થા કરી.

મહા શુ. ૧૦ ની તિયિના રીવે લોચણીજીની વર્ષજાંઠ આવે છે હવે તે મહા શુ. ૧૦ જૈનસંઘની શાસ્ત્રાનુસારી પ્રજ્ઞાસિધ્ધિ (પર્વતિયિની ક્ષયવૃદ્ધિ એ પૂર્વ અર્ધવર્ષવિયિની ક્ષયવૃદ્ધિ કરવી તે) પ્રમાણે મંગળવારે આવે અને જો પ્રમાણે અગાઉ પણ લોચણીજી તીર્થના કારખાના તરફથી કરવામાં આવ્યું હતું. છતાં આ. રામચંદ્રસૂરિજીના પક્ષની લોચણીજી તીર્થના વહીવટમાં લાગવગ અને સત્તા લોચણી આ. ગમચંદ્રસૂરિની માન્યતા સુલભ મહા શુ ૧૦ ને સોમવારે લોચણીજી તીર્થની વર્ષજાંઠ ઉજવવાનું તે પેટ્રીના મુનીમ દ્વારા જાહેર કરવામાં આવ્યું. જાને જાણે બીજી ઘાંબી તકરારમાં તીર્થની વ્યવસ્થાને મજો ઘાંબે તેટલા માટે ન ઉતર્યાં તે વખતે અમદાવાદના ઉપાધ્યયોએ પોતાની શી માન્યતા છે તે એક પત્રિકાદ્વારા જણાવી હતી જે પત્રિકાને અક્ષરશઃ નીચે આપીએ છીએ—

ચંડાંશુચંડુ ખંચાંમમાં પૂનમ કે અમાસ વિગેરે પર્વતિથિની ક્ષયવૃદ્ધિ
આવે ત્યારે તેરશની ક્ષયવૃદ્ધિ મેંકડે વર્ષયો વિનામતલેદે થતી હેતી. તે પ્રમાણે
ચાસાનુલક્ષી પરંપરાને અનુસરનાર વર્ગ કરે છે. •

જૈન જનતાને સુચના

શ્રી લોચણીજી તીર્થમાં માહા સુદ ૧૦ (બીજી) ને વાર મંગળ-
વારે વર્ષગાંઠ ઉજવવી અમદાવાદના હગમગ વીશ ઉપાશ્રયના
વહીવટદારો તથા અગ્રજપુત્ર સદગૃહસ્થોની સહીઓ છે.

આથી જૈન સમાજને જાહેર કરવામાં આવે છે કે શ્રી લોચણીજીમાં મહા
સુદ ૧૦ ને સોમવારે જે વર્ષગાંઠ ઉજવવાની સુતીએ જાહેર કરી તે બરાબર
નથી પરંતુ મર્વસ ધમાન્ય તિથિ મહા સુદ ૧૦ (બીજી) ને મંગળવારે છે
તેથી તે ઠીવસે શ્રી સદે વર્ષગાંઠ ઉજવવી.

જવેરી ચંદુલાલ તારાચંદ
જવેરી ડાહ્યાભાઈ ચવચંદ
બી કહેશના ઉપાશ્રયના વહીવટદાર
શા. મણીલાલ ગોકળજીજી
શ્રી વિરવિજયજી મહારાજના ઉપાશ્રયના
વહીવટદાર (ભૂતીની બારી)
શેઠ મોહનલાલ સાંકળચંદ
શેઠ મુરજીભાઈ ભગુભાઈ મુનીલાલ
શ્રી હવારની પોળના ઉપાશ્રયના વહીવટદાર
શા. પોપટલાલ મોહનલાલ
શ્રી દેવસાના પામતા ઉપાશ્રયના વહીવટદાર
શા. બાલાભાઈ જેવંદભાઈ
જવેરી માણીકલાલ મુનીલાલ
શ્રી આંબલીપોળના ઉપાશ્રયના વહીવટદાર
શેઠ દેશવલાલ ઘેલાભાઈ દા નેમચંદભાઈ
શેઠ જેસીંગભાઈ લીલચંદ
શ્રી ઉત્તમદૂધની ધર્મશાળાના વહીવટદાર
શેઠ સુરેન્દ્રભાઈ સારાભાઈ
શ્રી પાન્ડરાપોળના ઉપાશ્રયના વહીવટદાર
શેઠ મોહનલાલ છોટલાલ પાલખીવાળા
શેઠ હમનલાલ લક્ષ્મીચંદ
શ્રી જૈન મરચન્ટ સોશાયટીના ઉપાશ્રયના
વહીવટદાર

શા. યોગીદાસ કુમરશી
શા. ડાહ્યાભાઈ મોતીલાલ શેરદલાલ
શ્રી નામજીમુખરની પોળના વહીવટદાર
શા. હીરાલાલ લાલચંદ
લાલખાઈની પોળના ઉપાશ્રયના વહીવટદાર
શા. ગીરધરલાલ છોટલાલ
શા. મોહનલાલ છોટલાલ
શા. સકરાલાઈ મગનલાલ
શ્રી અંબગતી પોળના ઉપાશ્રયના વહીવટદાર
શા. વાડીલાલ મુલચંદ
શા. પૂજાભાઈ દીપચંદ
શ્રી કીશભટ્ટની પોળના ઉપાશ્રયના વહીવટદાર
મુતસોઆ સાંકળચંદ બાલાભાઈ
શા. ફરીરચંદ હમરદાસ
શા. ત્રીકમલાલ કુલચંદ
મુલુસાનામ જૈન ઉપાશ્રયના વહીવટદાર
શા. કચરાભાઈ હીરીંગી
શ્રી સામળાની પોળના (તપાગચ્છ
ઉપાશ્રયના) વહીવટદાર
શા. નાનાલાલ દેશવલાલ
શ્રી સરસપુર ઉપાશ્રયના વહીવટદાર
કોઠારી ચંદુલાલ મોહનલાલ
શ્રી ખગતરગચ્છના જૈનઉપાશ્રયના વહીવટદાર

અને પ્રથમ શાસ્ત્રાનુસારી પરંપરા પ્રમાણે કરનાર આ, વિજયરામચંદ્ર-
સરિશ અને તેમને અનુસરનાર વર્ગ સં ૧૯૬૩ ની આવ પછીથી પૂનમ અમાસના
દાયે ચૌદસે ચૌદસ પૂનમ બન્નેની આરાધના વિગેરે કરે છે આથી પર્વાનન્તર

શા. વાહીલાલ સાંકલચંદ	મણીલાલ રતનગંદ વટીલ
શા. હીરાલાલ લાલચંદ	શા. ચંદુલાલ છગનલાલ
શા. હરીલાલ છોટાલાલ	શ્રી કાળુધીની પેળ તરખી
શ્રી શુના મહાનવવાડા ઉપામથના વહીવટદાર	શા. પુલ્લભાઈ શુભભાઈ ચાહપુરવાલા

તા. ૬, આ સિવાય અગ્રગણ સર્વશ્રદ્ધેની સહીએ છે તે અરસેર જાહેર કરવામાં
આવશે અમદાવાદના લગભગ ૨૨ ઉપાધ્યોભાચી ઉપરના લગભગ ૨૦ ઉપા-
ધ્યો આ પ્રમાણે કરનાર છે.

આ પત્રિકામાં મહા શુ. ૧૦ ને મોમવારે લોચણીજી તીર્થના યુનીએ જે
આ. વિજયરામચંદ્રસરિપણના કમાણે વર્ષગાંઠ ઉજવવાનું જાહેર કંઈુ તે
ખરાખર નથી અર્થાત્ મહા શુ. ૧૦ ને મોમવારે લોચણીજી તીર્થની વર્ષગાંઠ
નથી એમ અમે મીએ સહી કરનાર ઉપાધ્યયની વતી ઉપાધ્યયના વહીવટદારો
જણાવીએ છીએ.

મહા શુ. ૧૦ ને મંજળવારે લોચણીજીતીર્થની વર્ષગાંઠ છે એમ અમે
નીએ સહી કરનાર વહીવટદારો પંચાંગની પર્વતિથિના ક્ષયવૃદ્ધિ પ્રસંગે પૂર્વ
અપર્વતિથિની ક્ષયવૃદ્ધિ કરવાની શાસ્ત્રાનુસારી પરંપરા સુજળ અમારા વહીવટ-
વાળા ઉપાધ્યયો કરતા હોવાથી ઉપાધ્યયની વતી જણાવીએ છીએ.

૧ વીર શાસન જન કે જે નવા પદ્મનું જ સાપ્તાહિક છે તેમાં પણ આજસુધી
પાશ્ચિ ક્રીન પગાગના કોણમાં પૂનમથી વધમટ જાહેર થય છે જે નીચે પ્રમાણે છે.
સંવત ૧૯૮૧ માં તા. ૨-૧૨-૧૯૭૨ ના દિને અમાસના દ્યે તેરમનો ક્ષય કંઈ
છે. કનિવારે ચાલસ રવિવારે અમાસ કરી છે. (અંક ૬)

સં. ૧૯૮૭ માં જોડની એ અમાસ સ્થાને એ તેરમ કરી છે. (તા. ૧-૧-૭૧,
અંક ૩૧)

સં. ૧૯૮૮ માં મહાની પૂનમના ક્ષય તેરમનો ક્ષય કંઈ છે. રનિવારે પૂનમ તથા
રનિવારે ચૌદસ કરી છે.

સં. ૧૯૮૬ માં માગરની પૂનમ એ છે. તેને પહેલે શનિ અને રવિવારે એ તેરમ
કરી છે. (તા. ૧૬-૨-૭૨, અંક ૨૧)

સં. ૧૯૯૦ માં વૈશાખ ૦)) એ છે. જન્ય રનિ રવિવારે એ ૧૩ લખી છે.
(તા. ૧-૧-૭૪, અંક-૩૪)

આ પ્રમાણે લખ્યું છે એમજ નહિં હિન્દુ દેહે આમાર્ષ તથા અનુવિધમયે તે
પ્રમાણેજ પૂનમ તથા અમાસને પહેલે તેરમની રચના કરીને આદેશિત ઉદ્ધવચગી નોંધ

પર્વના ક્ષયવૃદ્ધિ પ્રસંગે પૂર્વ અપર્વ ક્ષયવૃદ્ધિ કરનાર પ્રાચીન શાસ્ત્રાનુલક્ષી પરપરાવર્ગની ઔદય વિગેરેની આરાધનામાં આ વિજયરામચંદ્રસૂરિજીને દીવ વિગેરેનું સામ્ય રહેતું નથી.

સં. ૧૬૬૪ થી સં. ૨૦૦૦ ની સાલ સુધીમાં બન્ને પક્ષમાં ભિન્ન ભિન્ન દિવસે પાશ્વિક વિગેરે થાય તેવા પૂનમ અમાસની ક્ષયવૃદ્ધિના ૬ પ્રસંગો આવ્ય છે જે નીચે પ્રમાણે છે.

શાસ્ત્રાનુલક્ષી પ્રાચીન પરંપરા મુજબ અડાંશુચક્રી પૂનમ અમાસની ક્ષયવૃદ્ધિ પ્રસંગે તેરશની ક્ષયવૃદ્ધિ કરી ઔદ્યાદિની કરેલ આરાધના.

સં. ૧૬૬૬ મહા વદી ૧૩ જે
મહા વદી ૧૪ શુક્ર
તા. ૮-૩-૪૦
" ૦)) શનિ
તા. ૯-૩-૪૦

સં. ૧૬૬૭ કારતક શુદ્ધ ૧૩ જે
" " ૧૪ શુદ્ધ
ચૌમાસી ઔદય તા. ૧૪-૧૧-૪૦
કારતક શુદ્ધ ૧૫ શુક્ર
આતુર્માસ પરિવર્તન, પટહર્ષન,
ચિહાર ઈત્યાદિ તા. ૧૫-૧૧-૪૦

સં. ૧૬૬૭ મહા વદ ૧૩ જે
" " ૧૪ મંગળ
તા. ૨૫-૨-૪૧
" " ૦)) બુધ
તા. ૨૬-૨-૪૧

સં. ૧૬૬૮ અષાઢ વદ ૧૩ જે
" " ૧૪ મંગળ
તા. ૧૧-૬-૪૨
" " ૦)) બુધ
તા. ૧૨-૬-૪૨

અડાંશુચક્રી પૂનમ અમાસની ક્ષયવૃદ્ધિ પ્રસંગે આ વિજયરામચંદ્રસૂરિજી પર્વક વૃદ્ધિને કણલ સખી ઔદ્યાદિની કરી આરાધના.

સં. ૧૬૬૬ મહા વદી ૦)) જે
" ૧૪ શુદ્ધ
તા. ૭-૩-૪૦
" ૦)) શનિ
તા. ૮-૩-૪૦

સં. ૧૬૬૭ કારતક શુદ્ધ ૧૫ જે
" શુદ્ધ ૧૪ બુધ
ચૌમાસી ઔદય તા. ૧૩-૧૧-૪૦
કારતક શુદ્ધ ૧૫ શુદ્ધ
આતુર્માસ પરિવર્તન તા. ૧૪-૧૧-૪૦
કારતક શુદ્ધ ૧૫ શુક્ર
પટહર્ષન, ઈત્યાદિ તા. ૧૫-૧૧-૪૦

સં. ૧૬૬૭ મહા વદ ૦)) જે
" " ૧૪ સોમ
તા. ૨૪-૨-૪૧
" " ૦)) બુધ
તા. ૨૬-૨-૪૧

સં. ૧૬૬૮ અષાઢ વદ ૦)) જે
" " ૧૪ સોમ
તા. ૧૦-૬-૪૨
" " ૦)) બુધ
તા. ૧૨-૬-૪૨

પૂનમે પૂર્વાર્ધાધન ક્રમ છે. આ સિવાય બીજા દરેક પર્વતિથિની વધવટમાં પણ પૂર્વતિથિની ન વધવટ અંગેરે કરી છે

(સમર્પણ, તા. ૨૬-૧૧-૩૬, પ. ૫, અ. ૧૧ પ્ર. ૮૪ ના આધારે)

સં. ૧૯૬૬ કાર્તિક વદી ૧૩ ક્ષય
 " " ૧૪ રવિ
 તા. ૬-૧૨-૪૨
 " " ૦)) સોમ
 તા. ૭-૧૨-૪૨
 સં. ૨૦૦૦ મહા વદી ૧૩ ક્ષય
 " " ૧૪ મંગલ
 તા. ૨૨-૩-૪૪
 " " ૦)) બુધ
 તા. ૨૩-૩-૪૪

સં. ૧૯૯૯ કાર્તિક વદી ૦)) ક્ષય
 " " ૧૪ ૦)) સોમ
 તા. ૭-૧૨-૪૨
 સં. ૨૦૦૦ મહા વદી ૦)) ક્ષય
 " " ૧૪ ૦)) બુધ
 તા. ૨૩-૩-૪૪

ઉપરોક્ત છ પ્રસંગે પ્રાચીન પ્રજ્ઞાલિકાથી વિપરીત વસ્તુના પ્રચારે લોખા માણસો ન બંધાય તે આશયે પ્રાચીન પ્રજ્ઞાલિકાના રક્ષકવર્ગે પ્રજ્ઞાલિકા સંરક્ષણ યોદ્ધા પૂનમ પર્વે કયા વારે કરવાં અને કયા કયા આચાર્યો દ્વારા કરવાના છે તે જણાવનારાં હસ્તપ્રતો (હેન્ડવ્રીટ) વિગેરે દ્વારા પ્રજ્ઞાલિકાના રક્ષણ માટે સુયોગ્ય પ્રયત્ન કર્યો છે અને પ્રાચીન પ્રજ્ઞાલિકાથી વિરુદ્ધ નવીન વસ્તુ રજુ કરનાર આ બિજયરામભંદ્રસૂરિજીએ વીરશાસન, જૈનપ્રમચન, વિગેરે પ્રતોદ્ધાર અને યંગમેન્સ જૈન સાચાપટ્ટી વિગેરે દ્વારા પ્રજ્ઞાલિકાથી વિરુદ્ધ પ્રચાર કર્યો છે.

આ રીતે સં. ૧૯૬૩ની સંવત્સરી ગઈ છતાં 'પર્વક્ષયવૃદ્ધિ યાચ' તેવી આ. રામચંદ્રસૂરિજીની નવી માન્યતાથી જૈન સમાજમાં નવાઈ ટીપણામાં પૂનમ અમાસની ક્ષય વૃદ્ધિ આવે ત્યારે સિત્ત સિન્ત દિવસે પાશ્વિક વિગેરે કૃત્યો થાય છે. અને એકના ઉપવાસને દિવસે ધીજ સચિત્તાહાર કરે કરાવે છે. જે પુણ્ય અનર્થકારક અને અયોગ્ય છે.

સં. ૧૯૬૫થી ટીપણાની પૂનમ અમાસની ક્ષયવૃદ્ધિ પ્રસંગે તેરશની ક્ષય વૃદ્ધિના તેમજ ધીજ, પાંચમ, આઠમ, અગિયારસ વિગેરે પર્વક્ષય વૃદ્ધિ પ્રસંગે પૂર્વ અર્ધે ક્ષયવૃદ્ધિની આચરણની પરિપાટીના અનેક આધારો આપણી સગણ મીજુદ છે, ત્યારે તે પરિપાટીથી વિરુદ્ધ આ. રામચંદ્રસૂરિજી પ્રતિપાદિત વસ્તુની આવરણોને એકઠા કર્યાં એકપણ પ્રસંગ જન્માનો આધાર નથી તેમજ આ વિજયરામભંદ્રસૂરિજીના રૂર દાદાગુરુ આદિ અનેક વગ્ધિઓ અને તેમજ સં. ૧૯૬૨ સુધી અનેકવાર પ્રજ્ઞાલિકા પ્રમાણે આરાધ્યાની સ્પષ્ટતા મેળવુદ છે.

હવે આ પ્રસંગે ઉપાધ્યાય યશોવિજયજી મહારાજ, પં. રૂપવિજયજી ગણિવર જેવા સમર્થ જિજ્ઞાસુઓએ આવરેલ અને સ. ૧૯૬૫ પહેલાં પજુ ક્યારથી

આ પ્રજ્ઞાલિકા ચાલે ૩ જેનો નિર્ણય નથી તેવી અતિ જુની અસ્યાર પ્રજ્ઞાલિકાને બદલી કોઈ પણ લાભ વિના જૈનસંઘમાં તિથિમતભેદ આ. વિજયરામચંદ્ર-સરિશ્ચંદ્રે જે ઉલો કર્યો છે તે ખુબજ અનિષ્ટકારક અને અયોગ્ય છે.

ઉપાધ્યાય શ્રીમદ્ યશોવિજયજી ગણિવર જેવા આપણા પૂર્વ મહાપુરોએ આ 'આસ્યાર પ્રજ્ઞાલિકા-જીતઆસ્યારને ખુબજ મહત્વ આપ્યું છે. અને તેથી વિરોધ વર્તનારને અનેક દૂષણો જણાવ્યાં છે માટે તે શાસ્ત્રસમાન આસ્યાર પ્રજ્ઞાલિકાને બદલી નવો માર્ગ અભ્યસ્યાર કરવો કોઈપણ રીતે બ્યાજબી કે લાભદાયક નથી

૧. જી. યશોવિજયજી મહારાજ માર્ગ દ્વાનિશિક્ષામાં ફરમાવે છે કે—

દ્વિતીયાનાસ્વરે દ્વન્ત્ર પ્રથમસ્યાપિ અનાદર ॥

ખીજી શિક્ષ ૫૨૫૨૨નો અનાદર કરનાર પ્રથમ આગમ માર્ગનો અનાદર કરનાર છે.

વર્તમાન દુષ્કાળમાં પાણી ચુતનો વિરોધ જતાં બહુ અંતર આગમે. અને બહુ શ્રુત માર્ગો. કવચિત રહેવાથી જીતઅવકાર એટલે શિષ્ટ આચારજ્ઞાન મેલુમાર્ગનો પરમ આધાર છે માટે મુમુક્ષુને શ્રી સંઘમાન્ય યનો આવેશે માર્ગજ સરસ્વરૂપ છે, અને તેમાં શંકા કરવામાં નાસ્તિકાદિ ધણા અનર્થો દ્વાનિશિક્ષામાં ઉપાધ્યાય યશોવિજયજી પ્રમટ કરે છે "તથા જ્ઞ ઝાસપ્રાધાન્યાનાસ્વરે તત્પ્રતિપાદકશાલાનાસ્વરાદ્ વ્યક્તમેય નાસ્તિકાવમિતિ માર્ગ વળી જીત પ્રાધાન્યના (શિષ્ટ આચારજ્ઞાના) અનાદરમાં તેને પ્રતિપાદન કરનારાં શાસ્ત્રોનો અનાદર થવાથી પ્રમટ જ નાસ્તિકપણું છે.

કદાચ કોઈ ૫૨૫૨૨માંટે શતઅવમનો વિરોધવાળાં મળે તે ૧જી શિષ્ટ આચારજ્ઞાન વધારે પ્રમાણ છે. તથા જ્ઞ

અન્નદ્વા ધર્મિયંપિ સુખ કિંચી કાલાદિકારણાદેન્વલં ।

આદ્વન્નમન્નદ ત્વિચ્ચ દોસદ્ સંયિગ્મામીપદિ ॥૨૧॥

અર્થ-સિદ્ધાંતમાં જુદી રીતે કોઈ ૧જી કાલાદિકાની અપેક્ષાએ કર્યું હોય છતાં ૧જી મર્વિમ ગીતાધોએ આમાયું હોય તે પ્રમાણ

શિષ્ટસંમતસ્યસંદેહેડપિ તદૂપણમન્યાત્મ્યં કિં પુનસ્તન્નિશ્ચય इति માવ. અર્થ- શાનાવરણાદિ કર્મેદ્યે અચર ઉપયોગ સન્નતાદિ કારણે કદાપિ શિષ્ટમાન્ય માર્ગમાં સંદેહ પડ્યા છતાં ૧જી તેને દુર્વિત કરવું તે અન્યાય છે. ત્યારે તેમના નિર્મૂળતા માર્ગને માન્ય કરવો તેમાં વિરોધ હોવાજ નહિ 'શિષ્ટ કહે તે પ્રમાણ'

અન્નુમાય સ્વામુક્તાચારેણાગમમૂલર્થાં પયિ પ્રથ્વર્થમાનામાં શક્યામાન્યવરપરા ॥૨૨॥

અર્થ- બહુચુતો આગમભાવને વધારે અજ્ઞાનતા હોવાથી પૂર્વોચાર્પોની આસતી ૫૨૫૨૨જ મેલુનો પરમ આધાર હોવાથી અધપરપરાની શંકા ૧જી નજ કરવી.

સુવિદિત, પૂર્વ પુરુષોની ૫૨૫૨૨ને લેખનાં માટે વાચકજી દ્વાનિશિક્ષાનિશિક્ષામાં નીચેનો સ્લોક જણાવે છે.

શમારામાનજ્ઞાલ્યા દિમાનો જ્ઞાનપેરુજે

અઢાશન્વં સમયોજ્જાસં કુનર્કસુનવાગલા ॥૨૩॥

અર્થ-સમભાવના પચીસમાં અગિજવાવા શાનકમળને વિષે દિમ પાત ગદામાં યલ્લ દાસીથી ધર્મદોષીના સરખા કુનર્ક શુદ્ધ નયેઆ સાંકળ જેવો છે અધીન આમદોશન કુતર્કથી આપ મતિએ અર્થ કરી પ્રયોગિક ભાવને તોડે છે. (સાંકલસંગિક ૫૨૫૨૨)

(૨)

શા સ્ત્રો ધાર

૧ આચાર્ય વિજયરામચંદ્રસૂરિજી પ્રતિપાઠન કરેલ નવીન માન્યતા શાસ્ત્રાધાર વિનાની છે

૨ થાકુ પ્રજ્ઞાલિકા સેંકડો વર્ષની વિના મતભેદના આચરણ સાથે અનેક શાસ્ત્રાધારવાળી છે

ખરી રીતે આ. વિજયરામચંદ્રસૂરિજીની નવીન માન્યતા માટે કોઈપણ આધાર નથી.

સેંકડો વર્ષથી વિના મતભેદે જૈનસંઘમાં આવશ્યક પામેલ હોવા છતાં પણ જે આચારણ શાસ્ત્રાધારના સમર્થન વિનાની કે તેથી ભિન્ન રીતિના સમર્થક શાસ્ત્રાધારો હોય તેો ને આચારણ બદલવી ભેદભેદે આવી દલીલ કરી આચાર્યશ્રી વિજયરામચંદ્રસૂરિજી થાકુ પ્રજ્ઞાલિકાને શાસ્ત્રાધાર વિનાની અને તેઓ જે નવીનરીતિ રજુ કરે છે તેને શાસ્ત્રાધારવાળી કહે છે. પરંતુ વાસ્તવિક રીતે વિચાર કરતાં તેમનું તે કથન બ્યાજળી, યોગ્ય કે સત્ય નથી.

આજ અગાઉ વીરશાસ્ત્રનપત્ર અને તેમના તરફથી નીકળેલ પુસ્તિકાઓમાં આ નવીન રીતિ સુલંગ ૨૦૦-૫૦૦ વર્ષમાં કે તે અગાઉ કોઈ પણ વખતે જૈનસંઘમાં આવશ્યક થઈ હોય તેનો આધાર રજુ કરવામાં આવ્યો નથી માત્ર તે પુસ્તિકા વિભેદમાં તત્ત્વતરંગિણી વિભેદના ખરતરંગવણની ચર્ચા પ્રસંગના કેટલાક ક્રકરાઓ રજુકરી નવીનરીતિ માટે શાસ્ત્રાધારો ॥ તેઓ પ્રયત્ન સેવવામાં આવ્યો હતો. આ સર્વ પ્રયત્ન અને પ્રચારથી શ્રદ્ધાશ્રુ શ્રાવકવર્ગમાં ટેંધીભાવ અને શંકાએ પ્રવેશ કર્યો. આથી સમાજની વિવેકી પુરોષોને ચામતની છિન્નચિન્નતા દેખી ખુબજ દુઃખ થતું હતું પરંતુ નો કોઈ કાવચગ્ગિલિની રાહ ભેદ રદ્દા હતા.

છેવટે સં. ૧૯૯૮માં વર્ષોત્પન્ના પારણા વખતે આવેલ એકથી કરતુરભાઈ માએ આ મતભેદના નિકાલ માટે સક્રિય ભાગ લીધો. તેમનો પ્રયત્ન સકળસંઘની શાંતિ માટે સર્વ આચાર્યોથી સહમત નિર્ણય કરવાનો હતો. પણ તે બન્યું નહિ એટલે પૂ. આ સાગરાનંદસૂરિજી મહારાજ અને પૂ. આ વિજયરામચંદ્રસૂરિજી મહારાજ બન્નેવચ્ચેના નિર્ણય માટે બન્નેને સહમત

#લવાઈનામું-પંચાયતનામું ઘડ્યું અને તેને અનુસરી જાને આચાર્યોએ પોતાનું સમર્થન વિગેરે કર્યું

ચાલુ પ્રજાલિકા વિના મતભેદ સેંકડો વર્ષથી ગીતાર્થપુરુષ આચરિત છતાંયાર હોવા સાથે અનેક શાસ્ત્રાધારથી પુષ્ટ છે તેની સિદ્ધિ કરતો પૂ. આ. સાગરોનદસૂરિજીએ સ્વ પક્ષ રજુ કર્યો અને પૂ. આચાર્ય વિજયરામચંદ્રસૂરિજીએ નવીન માન્યતાના સમર્થન રૂપ પોતાનો પક્ષ રજુ કર્યો.

* પર્વતિધિની આરાધનાને અંગે ચંદ્રાંશુચંદ્ર પંચાંગમાં બ્યારે પર્વ કે પર્વાનન્તર પર્વની તિથિનો ક્ષય હોય કે વૃદ્ધિ હોય ત્યારે પર્વની તિથિના કે પર્વાનન્તર પર્વની તિથિના ક્ષય કે વૃદ્ધિ બાબતમાં જૈન શાસ્ત્રના આધારે કઈ તિથિને પર્વતિથિ તરીકે કહેવી અને માનવી.

આ મુસદ્દાને તા. ૬-૧૨-૪૨ ના રોજ ઘડી પૂન્ય જાને આચાર્યો અને શિક્ષી કરતુરમાઈ જીજ્ઞેસુ સદમત યથેને પ્રુથ સમજુતી પૂર્વક ચર્ચાના બીજા તરીકે સ્વીકાર્યો હતો.

આ નક્કી થયેલ મુસદ્દાને અનુસરી ચર્ચાકાર જાને આચાર્યોને પોતાના મુદ્દા સૂચવતા પ્રશ્નો રજુ કરવાના હતા અને આ મુસદ્દાને અનુસરી જાજેન્ટ આપનારે આપવાનું અને લેનારે લેવાનું હતું. આ મુસદ્દાથી જાનેને સદમત નીચેની વસ્તુઓ હતી.

જાને આચાર્યોનાં સમ્મત રચાનાં

૧ પર્વતિધિની બ્યવસ્થા અંગે મતભેદ છે પણ તે સિવાયની બીજી તિથિના ક્ષયવૃદ્ધિ આવતી હોય તેમાં અમારે મતભેદ નથી. (પર્વતિધિની આરાધનાને અંગે એ અક્ષરો હોવાથી)

૨ 'ચંદ્રાંશુચંદ્ર પંચાંગ' હોય તો જૈન તપાસગ્રંથમાં પંચાંગ તરીકે ઉપયોગ લેવામાં અમે જાને સમ્મત છીએ ('ચંદ્રાંશુચંદ્ર પંચાંગમાં બ્યારે પર્વ કે પર્વાનન્તર પર્વતિધિનો ક્ષય હોય કે વૃદ્ધિ હોય ત્યારે' એ ચબ્દો મુસદ્દામાં જાણવા હોવાથી.)

૩ 'ચંદ્રાંશુચંદ્ર પંચાંગમાં પર્વ' (બીજ, પંચમ, અષ્ટમ, અભીયારસ, ચૌવથ) અને પર્વાનન્તર પર્વનો (પુનમ અમાસ વિગેરેનો) પંચાંગની ગણતરીની રીતિ મુજબ ક્ષય અને વૃદ્ધિ આવે તેમાં અમે જાને સમ્મત છીએ. (પર્વ કે પર્વાનન્તરપર્વ તિથિનો ક્ષય કે વૃદ્ધિ હોય ત્યારે એવા ચબ્દો મુસદ્દામાં મુકેલ હોવાથી)

૪ પર્વતિધિઓની પંચાંગમાં પંચાંગની રીતિએ ક્ષય કે વૃદ્ધિ બંધ થતી હોય તો પણ નિયત પર્વતિધિઓને જોછાવના પ્રમાણે કહેવાનું કે માનવાનું અમે સ્વીકારતા નથી. ('પર્વની તિથિનો કે પર્વાનન્તર પર્વતિધિનો ક્ષય કે વૃદ્ધિ બાબતમાં જૈનશાસ્ત્રના આધારે કઈ તિથિને પર્વતિથિ તરીકે કહેવી ને માનવી' એ ચબ્દો મુસદ્દામાં જાણવા હોવાથી.)

૫ ચૌક દિવસે એ તિથિ કે પર્વતિથિ ન દોઈ થયે તેમાં અમે જાને સદમત છીએ કારણકે ('કઈ તિથિને પર્વતિથિ કહેવી' તેમ મુસદ્દામાં એકવચનનાન્ત પદ હોવાથી)

૬ પર્વતિધિની સંજ્ઞા રાખવામાં અને માનવામાં અમે જાનેને જૈનશાસ્ત્રાધાર સમ્મત છે. નહિ કે ચંદ્રાંશુચંદ્ર પંચાંગમાં આવતો પર્વ કે પર્વાનન્તર પર્વ તિથિનો ક્ષય કે વૃદ્ધિ પ્રમંગ કે તેઈ પણ પંચાંગ થા જ્યોતિષની રીતિ ('જૈનશાસ્ત્રાધારે કઈ તિથિને પર્વતિથિ તરીકે કહેવી અને માનવી' એ ચબ્દો મુસદ્દામાં જાણવા હોવાથી)

આ આચાર્યવિજયરામચંદ્રસૂરિ પ્રતિપાદિત નવી માન્યતા આચરણના બાળ સહિત હોવા સાથે શાસ્ત્રાધારથી પણ સહિત છે તે વસ્તુની સમજ આ પુસ્તકમાં આપેલ તેમના લખાણ અને ખંડનને જરાજર અવલોકવાથી સહેજે સમજાય તેમ છે છતાં ટુંકમાં અહિં જણાવીએ છીએ.

આ. વિજયરામચંદ્રસૂરિજી મહારાજે પોતાના પદના સ્થાપન માટે ૨૫ મુદ્દા રજુ કર્યા છે. અને તે ૨૫ મુદ્દાના સમર્થન માટે તેમણે કુલ એકના એક ફરી ફરી આવવા છતાં જુદા નામ તરીકે ઉલ્લેખીએ ૧૦૧ આધારો રજુ કર્યા છે.

તેમજ તેમણે રજુ કરેલ ૨૫ મુદ્દામાં ૧૫-૨૪-૨૫ આ ત્રણ મુદ્દામાં મુદ્દલ શાસ્ત્રાધાર આપવામાં આવ્યો નથી. ૧૨મા મુદ્દાને ૭-૮-૯મા મુદ્દાના શાસ્ત્રાધારથી સમજી લેવાનું ૧૩મા મુદ્દાને એવા મુદ્દાના આધારથી સમજી લેવાનું અને ૧૪-૧૬મા મુદ્દાને ૨ મુદ્દાના શાસ્ત્રાધારથી સમજી લેવાનું જણાવવામાં આવેલ છે. અર્થાત્ સાત મુદ્દાઓ વિના શાસ્ત્રાધારે રજુ કરવામાં આવ્યા છે.

વાસ્તવિક રીતે આ. વિજયરામચંદ્રસૂરિજીએ રજુ કરેલ ૨૫ મુદ્દામાંથી બીજો, ચોથો અને પાંચમો મુદ્દો જ આ પર્વતિયિ નિર્ણયની વિવાદાસ્પદ વસ્તુમાં મહત્વનું સ્થાન ધરાવે છે. સ્ત્રીએ મુદ્દો પ્રાચીન પ્રજાવિકા પ્રમાણે (૧૫ ૦))ની ક્ષયવૃદ્ધિને તેરશની ક્ષયવૃદ્ધિ કરી ૧૪-૧૫ ને જોડીયા પર્વ રાખી આશ્વધનાગજોને પર્વ-હોય, શ્રુપાવાહ લાગે તે જણાવવા સાથે પોતાની માન્યતાના સમર્થન માટે રજુ કરવામાં આવ્યો છે એથીમુદ્દો પર્વતિયિના ક્ષયે 'ક્ષયે પૂર્વા' નો અર્થ

૧ ક્ષયે પૂર્વાના પ્રધાપને ૭-૮-૧૫-૧૬-૧૯-૨૩-૨૪ મા શાસ્ત્રાધાર તરીકે ઉપયોગ કરેલ છે. અને ૨-૩-૪-૬-૯-૧૦-૧૧-૧૨-૧૩-૧૪-૧૭-૧૮-૨૫-૨૭ આ ચૌદ પાઠ તરવત ગિણીમાંથી લીધા છે. ૧-૫-૨૮-૨૯ મા આ ૫ પાઠ પ્રાદ્યવિધિમાંથી લીધે છે. લોકિક દીપ્યમૂર્તે જોન અંગ્રેજી ઉપયોગ કરાય છે તે જણાવવા માટે વિચારામૃત અંગ્રહને ૩૦ મો પાઠ અને ત્રણ ગોમાગા વિગેરે પર્વગ્રંથો તે જણાવતો ધર્મનંદને ૨૧ મો પાઠ આપેલ કે તેમજ ૨૦-૨૧-૨૨-૩૧ મો પાઠ પ્રવચન પત્રોક્ષામાંથી આપવામાં આવેલ છે.

૨ મુદ્દો ૧-૩-૯-૧૪-૧૫-૧૬-૨૪-૨૫ આ આઠ મુદ્દા બીજા મુદ્દાના સમર્થન માટે છે. આ રીતે નવ મુદ્દા પૂનઃ અમાસની ક્ષયવૃદ્ધિ પ્રસંગની ચર્ચા કરનાર છે.

૩ મુદ્દો ૪-૫ના મધુકા સમર્થન માટે મુદ્દો ૬ અને ૧૦ મો છે. ૧૩મો મુદ્દો એવા મુદ્દાના સમર્થન માટે છે. અને પાંચમા મુદ્દાના સમર્થન માટે સાતમો, આઠમો અને નારમો મુદ્દો છે. આ રીતે "ક્ષયે પૂર્વા નિશ્ચિ કાર્ય, વૃદ્ધી કાર્ય તથોત્તરા" આ પદની આખ્યા પોતાની રીતે નહિ જો બીજાના ક્ષયે એકમનો ક્ષય વિગેરે કરનાર શ્રુપાવાહ

પોતે કરે છે તે બરાબર છે અને જે બીજા તે અર્થ કરે છે તે સંગત નથી. તે જણાવવા માટે છે અને પાંચમો મુદ્દો પર્વતિયિની વૃદ્ધિ પ્રસંગે 'તુલ્યો કાર્યા સયોચ્ચર' એ પદનો અર્થ સંગત કરી જે સાતમ વિગેરે કરે છે તે ખોટું છે પણ અમે જે અર્થ કરીએ છીએ તે બરાબર છે તે જણાવવા માટે રજુ કરવામાં આવ્યો છે.

પૂનમ અમામની ક્ષયવૃદ્ધિએ તેરશની ક્ષયવૃદ્ધિ કરવાની પ્રાચીન શાસ્ત્રાનુ-લક્ષી પરંપરાનો વિરોધ આ વિજયરામચંદ્રસૂરિએ કરે છે તે વિરોધ અને પોતાની માન્યતા શી રીતે છે તે વાત તેમણે બીજા મુદ્દામાં દર્શાવેલ છે

મુદ્દો બીજો

"(૨) જે દિવસે જે પર્વતિયિ ઉદયતિયિરૂપે પ્રાપ્ત થતી હોય, તે દિવસે તે પર્વતિયિ ન મનાય તેમજ તે પર્વતિયિ એવા દિવસે મનાય કે જે દિવસે તે પર્વતિયિના ભોગવટાનો અંતઃજ ન હોય અથવા ભોગવટાનો બાહ્ય દેખે તો પણ તે મૂર્ધોદય રૂપથી પૂર્વેના ભોગવટા હોય, તો તેમ કરવાથી ભારિય, પર્વભોગ, મૃધાવાદ અને આઝાબંગાદિ દોષોના પાત્ર બનાવ કે નહિ? (૩૦ પક્ષ પૃષ્ઠ ૪૪)

શાસ્ત્રાનુલક્ષી પ્રાચીન પ્રણાલિકાને અનુસરી પન્થાસ રૂપવિજયજી ગણિતરે અને તેમના ઘણા વટવાઓએ પૂનમ અમાસની ક્ષયવૃદ્ધિ પ્રસંગે તેરશની ક્ષય-વૃદ્ધિ કરી છે તે નિર્ણય છે. છતાં આ તેરશની ક્ષયવૃદ્ધિ કરવાથી વિજય-રામચંદ્રસૂરિ કહે છે તે બુજા નહિ થતું હોવાથી આ મુદ્દામાં પ્રાચીન પ્રણા-લિકાને અનુસરનાર વર્ગને પર્વભોગથી મૃધાવાદી અને આઝાબંગાદિ દોષોના પાત્ર કસાવવાનો નિષ્ફળ પ્રયત્ન કરવામાં આવ્યો છે. આ વસ્તુનું સ્પષ્ટીકરણ બીજા મુદ્દામાં વિજયરામચંદ્રસૂરિ પોતાના શબ્દોમાં આ પ્રમાણે જણાવે છે.

" જે દિવસે જે પર્વતિયિ ઉદયતિયિરૂપે પ્રાપ્ત થતી હોય, તે દિવસે તે પર્વતિયિ ન મનાય તો અન્યતિયિને ઠીવરે તે પર્વતિયિને માનીને તે પર્વતિયિનું અનુષ્ઠાન આચર્યા તો પણ પર્વભોગના હોવાને પાત્ર બનાવ કારણકે-જે પર્વ જે તિયિમાં નિવત્ત હોય તે તિયિમાં જ તે પર્વને માનવું જોઈએ." (૩૦ પક્ષ પૃષ્ઠ ૪૬)

દોષોના પાત્ર બને છે તે જણાવવા અને પોતાની રીતના અર્થની સિદ્ધિ કરવા આ. વિ. રામચંદ્રસૂરિએ ૧-૭-૮-૧૨-૧૩-૧૭ રૂપે ૭ મુદ્દા બોધ્યા, પાંચમા મુદ્દાની પૂનિર્મા રજુ થયો છે એમ "ક્ષયે પૂર્વા" ની વ્યાખ્યા માટે આઠ મુદ્દા છે.

મુદ્દો ૧૦-૧૧ વાર અને તિયિની સમજ માટે છે જેમા જન્મે આત્માશેષે મનભેદ નથી મુદ્દો ૨૨-૨૩ ગદાગુચ્છપૂર્વાજ માનવું જોઈએ તેને માટે છે. અને મુદ્દો ૧૮-૧૯-૨૦-૨૧ કયાણક તિયિઓને પર્વતિયિ કહેવો કે નહિ કે અને તે પર્વતિયિ મનાય તો તેમાં "ક્ષયે પૂર્વા" નો પ્રયોગ લાગે કે નહિ કે તે જણાવવા માટે છે. આ રીતે આઠ મુદ્દા આ ત્રણ વિષયના છે. આ પ્રમાણે ૨૫ મુદ્દા ઉપરિચિત કરવામાં આવ્યા છે.

૧ અહિં વિજયરામચંદ્રસૂરિ કહે છે કે— પૂનમ અમાસની ક્ષયવૃદ્ધિ પ્રસંગે તેરશની ક્ષયવૃદ્ધિ કરી ચૌદશ પૂનમ કરનાર પર્વલોપી છે ૨ બીજી વાત એ રજુ કરે છે— જે પર્વ જે તિથિમાં નિયત હોય તે તિથિમાંજ તે પર્વને માનવું પછી આગળ વિજયરામચંદ્રસૂરિજી આ પ્રમાણે જણાવે છે.

“અહિં જો એમ કહેવાય કે—અમે અન્યતિથિની દિવસે પણ તે પર્વતિથિને માનીનેજ તેના પર્વનું આરાધન કરીએ છીએ. તો એની સામે એમજ કહેવું પડે કે—તમે પર્વો-ગુપ્ધાન કરવા છતાં પણ પર્વલોપના દોષને જાત જનવા સાથે મૃપાવાદી પણ બન્યા.”

(૨૧૦ પૃ. ૪૭)

૩ અહિં વિજયરામચંદ્રસૂરિ પૂનમ અમાસની ક્ષયવૃદ્ધિ પ્રસંગે તેરશની ક્ષયવૃદ્ધિ કરી ટીપ્પણની તેરશને કે પ્રથમ પૂનમને ચૌદશના અપદેશ પૂર્વક ચૌદશ કરનારને પર્વલોપી સાથે મૃપાવાદી કહે છે.

પર્વલોપી, મૃપાવાદી અને આશાલંગ કરનાર આ પ્રમાણેના ત્રણ વિશે-યણ એકઠો વર્ષથી આચરનાર વર્જને બીજા મુદ્દામાં જણાવ્યા મુજબ તેમણે તેમના વિવરણમાં પણ આખ્યાં છે. એટલે આ મુદ્દામાં આવીને પશ્ચાત્તર કે જેને સં. ૧૬૬૨ સુધી તેઓ અને તેમના વડીલો અનુસર્યા છે તે આ ત્રણ વિશેષણોને કઈ રીતે યોગ્ય છે તેને આટે શાસ્ત્રઆધાર આપવો જોઈએ.

હવે આ મુદ્દા સંબંધમાં પોતાની માન્યતા શી છે. તે વાત તેમણે નીચેના શબ્દોમાં જણાવી છે.

આ. રામચંદ્રસૂરિજીની તિથિ માન્યતા

“આ મુદ્દાના સંબંધમાં અમારું મનઅ એવું છે કે— નૈતરઆધારો મુજબ ૧ જે દિવસે જે તિથિનો ભોગવટો સૂર્યોદયને સ્પર્શીને સમાપ્તિ પામતો હોય ૨ અન્ય મમાસિને ન પામતો હોય તો પણ તે દિવસે તે તિથિ હોવાનું માનવું જ જોઈએ. ૩ આ ઉપરાંત જે દિવસે જે તિથિનો ભોગવટો સૂર્યોદયને સ્પર્શીને ન હોય અને તેમ છતાં પણ અમાસને પામતો હોય તો પણ તે દિવસે તે તિથિ હોવાનું માનવું જોઈએ” [રા.પર. ૫૪૪૫]

ઉપરના પેરેશાક્રમાં વિજયરામચંદ્રસૂરિજી તિથિની માન્યતા ત્રણ પ્રકારે દર્શાવે છે. ૧ વૃદ્ધિક્ષય પ્રસંગ ન હોય ત્યારે જો તે—જે દિવસે જે તિથિનો ભોગવટો સૂર્યોદયને સ્પર્શીને સમાપ્તિ પામતો હોય તેને તિથિ કહે છે. ૨ વૃદ્ધિ પ્રસંગ હોય ત્યારે જો તે—જે દિવસે જે તિથિનો ભોગવટો સૂર્યોદયને સ્પર્શતો હોય પણ સમાપ્તિ તે દિવસે ન પામે તો પણ તેને તે તિથિ માનવી ૩ ક્ષય પ્રસંગ હોય ત્યારે જો તે—જે દિવસે જે તિથિનો ભોગવટો સૂર્યોદયને સ્પર્શતો ન હોય પણ સમાપ્તિને પામતો હોય તો પણ તે દિવસે તે તિથિ માનવી.

આ પ્રકારની તિથિની માન્યતા તેમણે જે રજુ કરી છે તે માન્યતા નૈન-શાસ્ત્ર મુજબ, નૈતર આસ્રમુજબ કે પંચાંગની રીતિમુજબ પણ સંગત નથી.

કારણકે પૂઆ. વિજયરામચંદ્રસૂરિજી પોતાના પ્રથમ મુદ્દામાં શ્રાદ્ધવિધિનો તિથિ કેને કહેવાય તે પાઠ આપે છે તે આ પ્રમાણે છે

‘નિવિશ્વ માત્ર પ્રત્યાધ્યાનવેલાયાં ચઃ સ્યાત્ સ પ્રમાણં સૂર્યોદયાનુસારે-
જેવ લોકેડપિ દિવસાદિવ્યવહારાત્’ (અર્થઃ) સવારે પચ્ચક્રાણુ વખતે જે તિથિ હોય તે દિવસે તે તિથિને પ્રમાણુ કરવી. લોકમાં પણ સૂર્યોદયને અનુસરીનેજ દિવસાદિને વ્યવહાર થાય છે.

આ શ્રાદ્ધવિધિનો પાઠ સૂર્યોદય વખતે જે તિથિ હોય તે તિથિના નામે આખા દિવસનો વ્યવહાર કરવો અને લોકમાં પણ આ પ્રમાણે થાય છે. અહિં શાસ્ત્રકારે તિથિનું લક્ષણ સૂર્યોદયને અનુસરી આપ્યું. આ વિજયરામચંદ્રસૂરિજીએ આ ગ્રંથ માન્યતા કેવા શાસ્ત્રના આધારે રજુ કરી છે તે આધાર મુકવો નોઈએ. પરંતુ આ બીજા મુદ્દાનાવિવરણમાં તેમણે જે પાઠ આપ્યા તેમાં આમાંની કોઈપણ વાતની ગંધ કે ઇસારો નથી જે વસ્તુ શાસ્ત્રમાં નથી અને શાસ્ત્રથી વિપરીત છે તેને તેમણે સ્વયંસિદ્ધ જેવી રજુ કરી છે તે બ્યાજબી નથી.

“ધ્યાન એજ રાખવું કે-પર્વારાધનને અર્ચે ૧ જે પર્વતિથિને ભોગવટો જે દિવસે સમાપ્તિને પામતો હોય તેજ દિવસને તે પર્વતિથિના અગર પર્વતિથિઓના આરાધનને માટે પ્રહણુ કરી શકાય. ૨ જે દિવસે જે તિથિના ભોગવટાની સમાપ્તિ થતી હોય છે, તે દિવસના સૂર્યોદયની પૂર્વે તે તિથિનો ભોગ ગમે તેટલો હોય તો પણ તે પર્વારાધનમાં પ્રમાણિક ગણાતો નથી. અને તેથી જ તિથિ શકિના પ્રસંગમાં જુદી તિથિના પ્રથમ અવધરવરૂપ પ્રથમા તિથિને તે તિથિ તરીકે માનવા છતાં પણ પર્વારાધનમાં પ્રહણુ કરાતી નથી”.

[રા. પૃષ્ઠ ૪૬]

ઉપરના ચેદગ્રાહમાં તિથિની માન્યતા રજુ કર્યા બાદ પર્વારાધનની પોતાની મનઃકંઠ જે પ્રકારની વ્યવસ્થા જણાવી છે ૧ સૂર્યોદય કરતાં સમાપ્તિને મહત્ત્વ આપી “જે પર્વતિથિનો ભોગવટો જે દિવસે સમાપ્તિ પામતો હોય તેજ દિવસને તે પર્વતિથિના અગર પર્વતિથિઓના આરાધના માટે પ્રહણુ કરી શકાય”, જણાવી એક દિવસે એક કરતાં વધુ તિથિનું આરાધન ભોગ સમાપ્તિને લઈને થાય તે માન્યતા રજુ કરી છે. આ માન્યતાનું સાક્ષ્ય પૂનમ અમાસના ક્ષય પ્રસંગે ટિપ્પણીની ચોદસે એકજ દિવસે ચોદસ પૂનમનું આરાધન થાય તેને માટે છે. ૨ બીજા પ્રકારની વ્યવસ્થા તેમણે પૂનમ અમાસની વૃદ્ધિએ ઉત્તર તિથિમાં આરાધના કરાય તેને માટે ઘટાવી છે. આ બે માન્યતા પર્વારાધનને અંગે રજુ કરી છે.

હવે આ બીજો મુદ્દો અને તેમણે રજુ કરેલ તેની વિગતમાં જણાવેલ ૧ તિથિસંજ્ઞા ૨ પર્વારાધન વ્યવસ્થા અને ૩ માચીન

પ્રજ્ઞાસિકાને અનુસરનાર વર્ગને આપેલ પર્વલોપી વિગેરે વિશેષણો તેના આધાર રજુ કરી સિદ્ધ કરવું જોઈએ.

તેમણે આ સુદમાં "ક્ષીણમપિ" "ચતુર્દશી" "નતુ" "ઉદયમિ" આ ચાર શાસ્ત્રાધારો રજુ કર્યા છે. જે તેમણે બીજા સુદમાં જણાવેલ વસ્તુને સિદ્ધ કરતા નથી.

ક્ષીણમપિ પાક્ષિકં ચતુર્દશીલક્ષણં પૂર્ણિમાયાં પ્રમાણં ન કાર્યં તત્ર તદ્મોગ-
ગન્ધસ્વાપ્સંભવાદ્ (તત્ત્વતરંગિણો પૃષ્ઠ ૩)

કાય પામેલી પણ પાક્ષિક (ચતુર્દશી) પૂનમને કિવસે પ્રમાણ ન કરવી ત્યાં પૂનમના કિવસે તે ચૌદશના ભોગની ગન્ધનો પણ અસંભવ હોવાથી

આ વચન તત્ત્વતરંગિણીકારે જે ખરતર ગચ્છવાળા આક્રમના ક્ષયે સાતમે આક્રમને ભોગ હોવાથી આક્રમ માની આક્રમ કરે છે. અને ચૌદશના ક્ષયે તેરથે ચૌદશનો ભોગ હોવા છતાં તેરથે ચૌદશ ન કરતાં પૂનમે ભોગગન્ધ નથી ત્યાં ચૌદશ કરે છે. તે બ્યાજળી નથી એ માટે જણાવેલ છે. ખરીરીતે અર્ધે ગન્ધકાર ભોગને લઈને તિથિ નથી માનતા પણ ભોગને લઈને એક જગ્યાએ ખરતરગચ્છ માને ૬ અને બીજી જગ્યાએ ખને છે તે અપ્રમાણિક છે તે બતાવ્યું છે.

આ. વિજયરાગચ દ્રસૂરિજ આ પાઠ રજુ કરી પોતાના સમર્થનમાં જણાવે છે કે—

"ચતુર્દશી ઉત્પતિષ્ઠિ તરીકે ગ્રાસ થતી હોય તે છતાં પણ તેને છોડીને પહેલી પૂનમ કે પહેલી અમાસે ચતુર્દશીને પ્રમાણ કરવાનું દોષજ યાતુ ? પહેલી પૂનમ કે પહેલી અમાસે પણ ચતુર્દશીના ભોગવદાની ગન્ધનો અસંભવ છે". [રા. પૃષ્ઠ ૫૦-૫૦]

આ લખાણ પાઠ સાથે સંગત નથી. કારણ કે—તે પાઠમાં "તદ્મોગગન્ધ-સ્વાપ્સંભવાદ્" હેતુ ચૌદશના ક્ષયે પૂનમે પાક્ષિક કરનાર ખરતરગચ્છની અબ્યાજળી પદ્ધતિ માટે સૂચવેલ છે. તે હેતુને અર્ધે આ વિજયરાગચ દ્રસૂરિજએ પૂનમ અમાસની વૃદ્ધિએ તેરથની વૃદ્ધિ કરી પ્રથમ પૂર્ણિમાએ ચૌદશ કરી પાક્ષિક કરનાર તપાગચ્છની સંકટો, વર્ષની બ્યાજળી આવચરણને અપ્રમાણિક ઠરાવવા સુદે છે તે તદ્દન અબ્યાજળી છે 'તદ્મોગ' એ પદને હેતુ તરીકે ત્યારે સુદી ચકાવ કે—અંધકારે પોતાને માન્ય તરીકે 'ભોગગન્ધ'નો સભવ ન હોય ત્યાં કોઈ પણ સંભોગમાં તે તિથિનું કાર્ય ન થાય' તેમ જણાવ્યું હોય પણ અન્ધકારને તેવી ચીતની માન્યતા ઇષ્ટ નથી

આ રીતે અન્ધગચ્છની ચર્ચા પ્રસંગની વાતને સંગત કર્યા વિના શાસ્ત્ર અતે પરંપરા સિદ્ધ આવચરણ પામતી તપાગચ્છની પદ્ધતિને દોષિત કરવી તે બ્યાજળી નથી. આ શાસ્ત્રાધારથી વિજય-

રામચંદ્રસૂરિજીએ બીજા શ્રદ્ધામાં ઉપસ્થિત કરેલ તિથિની વ્યવસ્થા, આરાધનાની વ્યવસ્થા કે પ્રાચીન પ્રભુલિકાના દોષનું ઉદ્ધવાન એ ત્રણેમાંથી એકે સિદ્ધ થતું નથી.

ચતુર્દશી પોર્ણમાસી ચેત્યુમે અપ્યારાધ્યત્વેન સમ્મતેસ્તસ્તથાદિ મવદુક-
રીતિરાધીયતે તર્હિ પોર્ણમાસ્યેવારાધિતા ચતુર્દશ્યાધ્યારાધનં દનાંજલીવ મયેત્
(તત્ત્વતરંગિણી પૃ. ૫) એ ચૌદશ અને પૂનમ બંને (ફરજીમાં પર્વતિથિ૧૫) આરાધ-
પણું સમ્મત છે નો પણ એ તમે કહેલી (ખરતરો ચૌદશના ક્ષયની વખતે પૂનમને
દીવમે ચૌદશ કરે છે તે) રીતિ લેવામાં આવે તો (તે દિવસની તિથિ પૂનમ તરીકે માનીને
આરાધી છે માટે) પૂનમની તિથિનું આરાધન થયું. પરંતુ ચૌદશની આરાધનાને તો
અંજલી દીધા જેવુંજ થાય.

ચૌદશના ક્ષયે તેરશે ચૌદશ કરવાને ગઠલે પૂનમે ચૌદશ ખરતરગચ્છવાળા
કરતા હતા તેને માટે ત્યાં અંચકારે જણાવ્યું કે ચૌદશ પૂનમ બંને આરાધવાની
છે. હવે એ તમે કહેો તેમ પૂનમને દિવસે પૂનમ બોલી ચૌદશનું આરાધન કર-
વામાં આવે તો તેના (ચૌદશના) આરાધનને અંજલી લીધી કહેવાય. કારણ કે
પર્વતિથિના અપદેશ વિના તેનું આરાધન ન થાય.

આ પાઠનો આ. વિજયરામચંદ્રમરિ આ રીતે ઉપયોગ કરે છે—“એથી
પણુ સિદ્ધ થાય છે કે ચતુર્દશી ઉત્પતિયિ તરીકે પ્રાપ્ત થયેલી ભોષ તે છતાં તે દીવસે તેને
ન મનાય તો અન્ય દીવસે તેનું આરાધણ કરીને માનવા છતાં પણ ચતુર્દશીના આરા-
ધનને અંજલી દીધા જેવુંજ થાય એમ નહિ પણ દર્શાવ્યું નીતુવ કહેવાય.”

(આ. ગા. ૫૬ પૃષ્ઠ ૫૩)

આદખી પૂ. આ. રામચંદ્રસૂરિજી જણાવે છે કે—પૂનમ અમાસની કાયવૃદ્ધિ
પ્રસંગે તેરશની કાયવૃદ્ધિ કરી ચૌદશની ચલી આરાધના દર્શાવેલીરૂપ છે. (જે પ્રમા-
ણની આરાધના સ. ૧૬૬૨ સુધી તેમણે અને તેમના ગુરૂ કાકા ગુરૂ આદિ
વડીલોએ કરી છે.) આ તેમનું લખણું પણ ખરાબર નથી. કારણકે આ પાઠ ખરતર-
ગચ્છવાળા ચૌદશના ક્ષયે પૂનમના દિવસે પૂનમના અપદેશપૂર્વક પાશ્વિક કરતા
હતા તેમને કપકા માટે શુકાયેદ છે.

ખરી રીતે આ પાઠ ચૌદશ પૂનમ બંને પર્વે ગિરાગિજા આગધ્યપણે
શખવાં ને જણાવે છે. અને રામચંદ્રસૂરિજી પૂનમના ક્ષયે એક દિવસે જે
પર્વની આરાધના કરે છે તેનો યાત કરનાર છે. તેમજ આ પાઠ ખરતરગચ્છની
આકમના ક્ષય પ્રસંગની અને ચૌદશના ક્ષયપ્રસંગની ગિરતાના વિરોધ માટે
છે. આદિ આજી પ્રભુલિકાની અસંગતતા દેખાડવા માટે સ્પષ્ટ પાઠ લેાય
તો તેમણે જી કરવો જોઈએ પણ તેવા પાઠના અભાવે અભાસંગિક વસ્તુને
જી કરી સદ્રિક પુરુષોને બ્યામોહમ્ નાખવા તે શાસન દિવકર નથી. આ

રીતે ખીલે પાઠ પણ તેમના ખીલ મુદ્દામાં જણાવેલ વિગતને મુદ્દા સ્પર્શન આપતો નથી.

નન્વેવં પોર્ણમાસોક્ષયે મયનામપિ ક્ષા ગતિરિતિ ચેત્ બહો વિચારચાતુરી યતસ્તત્ર ચતુર્વિદ્યાં દ્વયોગપિ વિચિત્રમાત્મેન નસ્યા અપ્યારાધન જ્ઞાનમેવેતિ (તત્ત્વ-તરંગિણી પૃ. ૬)

આ પંક્તિઓ રહુ કરી જેઓ તેમને પૂનમના દાયે ચૌદશના દીવમે ચૌદશપૂનમની ભેગી આરાધના કરી ધાર પર્વતિધિઓને બદલે અગ્નીઆર પર્વ તિધિ કરી ધાર પર્વતિધિનું જાંઠન કરનાર કહે છે તેમને જણાવે છે કે-ભુજો ચૌદશપૂનમની બન્નેની આરાધના ચૌદશને દિવમે યાય તેમ શાસ્ત્રકાર મહારાજ કહે છે પણ આ વાસ્તવિક રીતે સત્યવસ્તુની પુરી સમજણ વિનાના હોકાને ક્રમમાં નાખવાનું છે.

ખરતરંગચલાળા આદ્યના દાયે સાનમે ભોગબહુલતાને આધારે સાતમને દર કરી આક્રમ માને છે. પરંતુ ચૌદશના દાયે પૂનમે પૂનમની સંસારાગ્ની ચૌદશના સર્વકાર્પની આરાધના કરે છે તેથી અંધકાર તરવતરંગિણીકારે જણાવ્યું કે-ચૌદશની આરાધના ક્યાં છતાં ચૌદશ નહિ માત્રી હોવાથી તેનું આરાધન દરજાજલિ બનશે. આથી પદ્મી. એટલે ચૌદશના વ્યપદેશવિના પૂર્ણિમાએ આરાધન કરવાથી પદ્મી અનુષ્ઠાન રહેતું નથી આના મનુષ્યતરમા ખરતરંગચલાળાઓએ જવાબ આપ્યો કે-બલે અમારે નામ ન રહેતું પરંતુ પૂનમના દાય વખતે તમારે ચૌદશના દિવમે પદ્મીનું નામ ક્યાં રહે છે. તપાગચ પ્રયેનો આ પ્રશ્ન એ જણાવે છે કે-તે કાળે ચૌદશે તપાગચચલાળા ચૌદશ નહોતા કરતા. પણ પૂનમ કરતા હતા. જેથી ખરતરંગચલાળાને પૂનમના દાયે તમારે ચૌદશનું નામ ક્યાં રહે છે ? એ પ્રશ્ન પુછવો પડ્યો આથી રૂપરૂ છે કે તે કાળે પૂનમના દાયે તેરશે ચૌદશ, અને ચૌદશે પૂનમ તપાગચ કરતો હતો.

આ વસ્તુનો વિચાર કર્યા વિના "કયોરપિ વિચિત્રમાત્મેન સમ્યાપ્યારાધનં જ્ઞાતમેવેતિ" એ પંક્તિઓ રહુ કરવામાં આવે છે તે બરાબર નથી. કારણ કે જે તરવતરંગિણીકારને એક દીવમે બે તિથિનું આરાધન ઇષ્ટ હોત તો "અમયો-રપ્યારાધનં જ્ઞાતમેવેતિ" એમ વળત. પરંતુ એમ નહિ લખતાં "નસ્યાપ્યારાધનં જ્ઞાતમેવ" એ ને અચકારે લખ્યું છે તે ટીપ્પણીની ચૌદશે પૂનમનું પણ વિશ્વાસપાત્ર છે તેથી ટીપ્પણીની ચૌદશે પૂનમના વ્યપદેશ પૂર્વક પૂનમનું આરાધન યાય જ છે, આથી તમારો કષ્ટો અગને લાગતો નથી.

તેમજ આ વિચારાત્મકસૂચિ જણાવે છે તે સુજ્ઞ પૂનમના દાયે ચૌદશના દિવમે ચૌદશ પૂનમ બન્નેનો વ્યપદેશ થતો હોત તો "તમારે ચૌદશના

નામનો પણ મંત્રવચ નહિ રહે" એ પ્રશ્ન જ ઉપસ્થિત ને થાત. 'પરંતુ તે કાલે કોના કે કોનેતર કોણપણ એક દિવસે જે નામનો વ્યવહેર માનતું મહોર્તુ જોથી જ આ પ્રશ્ન ઉપસ્થિત કર્યો. અને તપાનચક્રીય કૈન અમાગને અનુસરી અન્ધકારે જવાબ આપ્યો કે—'અમારે તો પૂનમના ક્ષયે તેરશે ચાંદગાની અને ચાંદશે પૂનમની વિધવાનાં હોવાથી તેરશે ચાંદશ અને ચાંદશે પૂનમનો વ્યવહેર અને આરાધના થાય છે.'

'ઉદયમિ' આ પાઠ બીજા સુદમાં આપ્યો છે તે પણ આવળી રીતે રજૂ કરાયેલ છે, કારણકે 'ઉદયમિ' ગાથા એ ઉત્સર્ગ છે 'ઉદયમિ'નો અર્થ તો ત્યારે થાત કે પર્વણવૃદ્ધિ પ્રારંભ ન હોય અને ઉદયતિથિ ન માનવામાં આવે. પણ પર્વણવૃદ્ધિરૂપ અપચાદ આર્ગમાં આ વસ્તુ સુકવી તે બ્યાજળી નથી.

આ રીતે ચાર પાઠમાંથી એકેય પાઠ આ. વિજયરામચંદ્રસૂરિજીએ બીજા સુદમાં ઉપસ્થિત કરેલ ૧ તેમની તિથિની માન્યતા ૨ આરાધનાનાં નેમણે રજૂ કરેલ પદ્ધતિ કે ૩ શામાનુલક્ષી પ્રાચીન પ્રણલિકાને તેમણે આપેલા દુપણે. એ ત્રણેમાંથી એકપણ વસ્તુનું સમર્થન કરતો નથી ખરીરીતે અહિં તેમણે સ્પષ્ટ પૂનમના ક્ષયે ચાંદશે ચોદશ પૂનમનું આરાધન થાય એક દીવસે જે તિથિનો વ્યવહેર થાય અને પૂનમના ક્ષય પ્રસંગે તેરશનો ક્ષય થાય છે તે ખરાબર નથી, તેથી પાઠ રજૂ કર્યો નેહંચે. પણ નેમાંથી કાંઈ પણ રજૂ કરવામાં આવ્યું નથી. ઉલટું પાઠના નામે પાઠમાં જે ન હોય તેણે લખવામાં આવ્યું છે.

આગાધ વિજયરામચંદ્રસૂરિજીએ પૂનમ અમાસની ક્ષયવૃદ્ધિ જે તેરશની ક્ષયવૃદ્ધિ કરી લેકીયાપર્વ રાખવાની રીતિના વિરોધ અને પોતાની માન્યતાના સમર્થન માટે બીજો સુદો જણાવ્યો છે અને તે બીજા સુદના પૂર્તિ માટે બીજા ૧-૩-૬-૪-૧૫-૧૬-૨૪-૨૫ સુદા રજૂ કર્યા છે તે સુદમાં પણ શાસ્ત્રપાઠો કઈ રીતે છે તે જાણસીશું તો આપણને સ્પષ્ટ જણાયે કે—એકેય શાસ્ત્રપાઠ આજુ પ્રણલિકાનો વિરોધ કરતો નથી કે તેમણે રજૂ કરેલ માન્યતાનું સમર્થન કરતો નથી ખરી રીતે એમણે રજૂ કરેલ પાઠ સંબંધ વિતાના અને આપ્રાસશિક છે. તે વસ્તુ તેનું સ્થલ તપાસવાથી આપે આપ સમક્ષ્યે તોર છે.

પહેલા સુદમાં 'પર્વતિથિઓની આરાધના માટે મને ન્યાં સુધી ઉદય. તિથિનેજ મહત્ત્વ કરવાની કૈનશાસ્ત્રકાર પરમર્ષિઓની આજ્ઞા છે' આ પ્રમાણે લખી આ. વિજયરામચંદ્રસૂરિજીએ જણાવતા મંગે છે કે—પૂનમ અમાસની ક્ષયવૃદ્ધિએ પ્રાચીનપ્રણલિકામાં ઉદયતિથિનું મહત્ત્વ નહિ થતું હોવાથી તે ખરાબર નથી, અને

તેને માટે 'તિથિઘટ્ટ પ્રાત્ર પ્રત્યાધ્યાનવેલામાં..... પાઠે" સુધીનો પાઠ તેમના સમર્થનમાં રજુ કરવામાં આવ્યો છે. ખરી રીતે આ પાઠનું સફલ્ય તો ત્યારે ગણાય કે ટીપ્પણમાં પૂનમ અમાત્સાદિ કોઈપણ પર્વની ક્ષયવૃદ્ધિ પ્રસંગ ન હોય અને ઉદયતિથિને ન માનવામાં આવતી હોય તો આ પાઠમાં જણાવેલ આશાભંગ, અનવસ્થા, ગિચ્છાત્વ, વિરાધના વિગેરે દોષ લાગે અર્થાત્ તેમણે ગુકેલ પાઠ પર્વતિથિની ક્ષયવૃદ્ધિ ન હોય તેવા ઉત્તરગ પ્રસંગ માટેનો છે. પર્વક્ષયવૃદ્ધિ પ્રસંગે કેમ કરવું તે રૂપ અપવાદ પ્રસંગ માટે તેજ અંશમાં તે પાઠની આગળ "ક્ષયે પૂર્વા નિયિઃ કાર્યાં વૃદ્ધી કાર્યાં તથોચ્ચર"નો પાઠ છે. અને જે પાઠને અનુસરી શાસ્ત્રાનુસારી પ્રાચીન પ્રણાલિકા પ્રમાણે પૂનમ અમાત્મની ક્ષયવૃદ્ધિએ તેરશની ક્ષયવૃદ્ધિ થાય છે. પર્વક્ષયવૃદ્ધિ પ્રસંગરૂપ અપવાદ પ્રસંગે ઉત્તરગ રૂપ વચન રજુ કરવું અને તેજ અંશમાં રહેલ અપવાદની વ્યવસ્થાના સામ્બંધનને જતું કરી શાસ્ત્રપાઠ આગળ ધરવો તે સામાન્ય માણસને જ્રમમાં નાંખવાના કારણપ્રસંગ છે. એટલે પ્રથમસુદામાં તેમણે પર્વક્ષય વૃદ્ધિ પ્રસંગે પણ ઉદયતિથિનેજ ગ્રહણ કરવી તેવો પાઠ રજુ કરવો જોઈતો હતો પણ તેવો પાઠ તેમાં નથી. તેથી પ્રથમ સુદો નિરર્થક બને છે.

ત્રીજા સુદમાં 'આ પાઠથી પણ એજ સૂચિત થાય છે કે-પહેલી પૂનમ અગર પહેલી અમાસે આદ્ય માનવી. ઐદ્યઃ ઐદ્યે દ્વિપરપણે બીજી તેરશમાનથી એ વિનષ્ટ કાર્યનું લાભિકારણ માનવાના કોષને પાત્ર બનવું જ કાર્ય છે.' [સાં પૃષ્ઠ ૫૭] આ પ્રમાટે જણાવી આ. વિશ્વવસમગ્રંદ્રસૂરિયે જયચિત્તુ જિજ્ઞાસુ-વંધિ...જગદ્વ્યવસ્થાવિષ્ણવઃ પ્રસન્નયેતેનિ ગાયાર્થ. પાઠ રજુ કર્યો છે.

આ પાઠ તત્ત્વતરંગિણીમાં પૂ. ઉપાધ્યાય શ્રીમદ્ ધર્મસામરણ મહારાજે ખસ્તરગચ્છાવાળાઓ ઐદ્યના કાર્યે તેરથે ઐદ્ય કરવી જોઈએ છતાં પૂનમે ઐદ્ય કરતા હતા તેની અમલના દેખાડવા મટે રજુ કર્યો છે. આ પાઠ શાસ્ત્રાનુસારી પ્રાચીન પ્રણાલિકાને અનુસરનાર વર્ગ પ્રથમ પૂર્ણિમાએ કે પ્રથમ અમાસાસ્યાએ પૂનમ કે અમાસ માની અતુદંશી કરતો હોતો કાર્ય કારણનું અસંગતપણું થવાથી સફલ થાત, પણ તેઓ તો સૂર્યોદય વળતે-અમુકપદી આદ્ય પછી નોમની પદીઓની ચક્રમાન હોવા છતાં પૂર્વાચાર્યોની વ્યવસ્થાને અનુસરી આખો દિવસ આદ્ય માની આદ્ય પર્વ આગળે છે તેવી રીતે પર્વના પરિ-અધ્યાનને લગવવા પૂર્વાચાર્યોની જણાવેલી પદ્ધતિયુગ્મ પ્રથમ પૂર્ણિમા કે અમાસને દેહ કરી તે હીવડને ઐદ્ય બનાવી ઐદ્ય કરે છે,

એટલે ત્રીજા સુદમાં રજુકરેલ તત્ત્વતરંગિણીક્રમનો ખસ્તરગચ્છને કપડા માટે અપાયેલ પાઠ શાસ્ત્રાનુસારી પ્રણાલિકાને અનુસરનાર વર્ગની સામે ન ખરી શકાય. કારણકે અર્ધ તેનું સામ્યજ નથી ખસ્તરગચ્છવાળા પૂનમને પૂનમ

માનીને શ્રાદ્ધશત્રુ આરધન કરે છે અને અર્ધ પૂનમ કે અમાવાસ્યાની સંસારો અભાવ કરીને શ્રાદ્ધ જને છે. હવે જો પ્રસન્ન વિના આ પાઠને જ્યાં ત્યાં બટાવવામાં આવે તો આઠમ પછી નોમની ઘડીમાં પણ આઠમ માનવાની રીતિમાં ઘટાવવો પડશે અને તેમ થતાં સર્વ અવ્યવસ્થા થશે.

આથી આ તીર્થ મુદ્દામાં વિનબ્દ કાર્યના બાવિકારણની વાત વસ્તુને સમજ્યા વિના લખવામાં આવી છે કારણકે એક દીવસે જ પર્વ કરનાર તેઓને કાર્યકારણભાવ ખતાવવાનો રહેતો નથી.

નવમા મુદ્દામાં “આથી પૂનમ અમાસની વૃદ્ધિએ નપુસક એવી પ્રથમા પૂનમ અમાસે પાશિક પર્વ અને સા શુ પની વૃદ્ધિએ નપુંમક એવી સા શુ પ્રથમા પંચમીએ સાવસરિક પર્વ માનવા આરધવાનું આગાર્થશ્રી સાગરાનંદમુરિષ્ટુ મંત્રાંશ યાચથી ચર્ચ્યા વિરૂદ્ધ પુરુષાર થાય છે”

(સ. પક્ષ પૃ. ૧૦૩)

આ પ્રમાણે જણાવી આ. વિજયરામચદ્રમુરિષ્ટ “છુદે પદ્મોદયણી” પાઠ રજુ કરે છે. તે પાઠમાં ‘વૃદ્ધિનિધિમાં પહેલી તિથિ તે તિથિથી અંકિત કાર્ય કરવા માટે નપુસક ગણવામાં આવી છે.’ હવે જો યાચાનુસારી પ્રાચીન પ્રજ્ઞાસિકાને અનુસરનાર વર્ગ પ્રથમ પૂનમે કે અમાવાસ્યાએ પૂનમ કે અમાવાસ્યાનું કાર્ય કરે તો આ પાઠનું સાક્ષ્ય છે. પરંતુ યાચાનુસારી પ્રજ્ઞાસિકાને અનુસરનાર વર્ગ પ્રથમ પૂર્ણિમા કે અમાવાસ્યાએ પૂનમ અમાસનું કાર્ય કરતો નથી પણ તે પ્રથમ પૂનમ કે અમાવાસ્યાને યાચની રીતિએ શ્રાદ્ધ બનાવી શ્રાદ્ધશત્રુ કાર્ય કરે છે એટલે અર્ધ વિજયરામચદ્રમુરિષ્ટે નપુંસક તિથિમાં કોઈ પર્વતિથિનું કાર્ય ન થાય તેનો આધાર રજુ કરવું જોઈએ. કારણ કે તે પાઠમાં-જણાવ્યું છે કે—

“તત્તજ્ઞામાદિતદ્વયેષ્વેવ પ્રથમા તિથિ પ્રથમો માસો વા ન સમર્થઃ ન પુનઃ સર્વેષ્વપિ કાર્યેષુ” ‘તે તે તિથિના નામથી અંકિત કાર્યોમાં પ્રથમતિથિ અને પ્રથમ માસ સમર્થ નથી. પરંતુ સર્વ કાર્યમાં અસમર્થ નથી.’

આથી જો પાઠ નેમણે રજુ કર્યો છે તે પાઠ પ્રથમતિથિ ને તિથિથી અંકિત કાર્યના નિષેધ માટે છે પણ બીજા કાર્યના નિષેધ માટે નથી. નપુંસક અપ્રયત્નમા નિર્વ્યક છે છતાં સુદ્ધાતિકકાર્યમા નિર્વ્યક નથી હોતા તે વાત સર્વ પ્રસિદ્ધ છે આ ઉદાહરણને ગઠને તેમણે જે નપુસક પોતાની સ્ત્રીને....’ વિગેરે લખ્યું છે તે જુગલ કારવાસ્પદ અને ભુદ્ધિહીન છે.)

આ રીતે નવમા મુદ્દામાં રજુ કરેલ યાચપાઠ યાચાનુસારી પ્રાચીન પ્રજ્ઞાસિકાનો મુદ્દવ વિરોધ કે સમચદ્રમુરિષ્ટની મન્યતાનું સમર્થન નથી કરતો.

આ રીતે પૂણિમાની ક્ષયવૃદ્ધિએ તેરસની ક્ષયવૃદ્ધિની પ્રાચીન પ્રજ્ઞાલિકા વિરૂદ્ધ નવ મુદ્દા વિજયરામચંદ્રમુનિજીએ રચી ક્યાં છે. પરંતુ એકે મુદ્દામાં પ્રાચીન પ્રજ્ઞાલિકાની અસંગતતા, દોષ કે ગ્રાસથી વિરોધ બતાવી શક્યા નથી. તેમજ તેમણે રચીકરેલ નવીન માન્યતાના સમર્થનમાં સ્પષ્ટ એક પણ આધાર કે પરંપરાનો દાખલો આપી શક્યા નથી એટલુજ નહિ પણ તેને સંગત કે વ્યવસ્થિત પણ કદી શક્યા નથી.

શાસ્ત્રાનુલક્ષી પરંપરા સુબળ દીપણામા બીજ પાંચમ આઠમ અગિઆરસ અને બીઠશની ક્ષયવૃદ્ધિ પ્રસંગે શાસ્ત્રાનુલક્ષી પરંપરા પ્રમાણે એકમ બોધ સાતમ દસમ અને તેરસની ક્ષયવૃદ્ધિ યાપ છે કે જેને સં. ૧૯૬૨ સુધી વિજયરામચંદ્રમુનિજીએ અને તેમના વડીલોએ આચરી છે. તેના વિરોધ માટે આ વિજયરામચંદ્રમુનિજીએ મુદ્દા ૪-૫ અને તેની પુર્તિરૂપે મુદ્દા ૬-૭-૮-૧૨-૧૩-૧૭ કુલ આઠ મુદ્દા અને ૭-૮-૯-૧૦-૧૧-૧૨-૧૩-૧૪-૧૫-૧૬-૧૯-૨૦-૨૩-૨૪-૨૫ શાસ્ત્રપાઠ રચી ક્યાં છે.

મુદ્દા બોધામાં આચાર્યવિજય રામચંદ્રમુનિજીએ હવે પૂર્વા તિથિઃ કાર્યા અગર 'હવે પૂર્વા તિથિર્ગ્રાહા' શાસ્ત્ર વચનનો પોતાને સંમત અર્થ છે નીચેના શબ્દોમાં જણાવ્યો છે.

"આ મુદ્દાના સંબંધમાં અમારું મનન્ય એવું છે કે હવે પૂર્વા તિથિઃ કાર્યા અગર હવે પૂર્વા તિથિર્ગ્રાહા એ આજ્ઞા જે પર્વતિથિ ઉદયતિથિરૂપે પ્રાપ્ત થતીજ ન હોય તેવી પર્વતિથિની માન્યતા અને આરાધનાને હીવસ નહીં કરવાને માટે છે. પણ ક્ષીણ પર્વતિથિના ક્ષયના બદલામાં તે ક્ષીણ પર્વતિથિની પૂર્વે જે કોઈ પણ પહેલી અપર્વ તિથિ આવતી હોય તેને ક્ષય કરવાને માટે નથી જ." [આ ૨૧ પદ્ય પૃ. ૭૯]

આમાં પરસ્પર અસંગતિ છે કારણકે આરાધનાને હીવસ અને પર્વતિથિની માન્યતા નહીં કરવી એ પર્વક્ષય પ્રસંગે અપર્વ ક્ષય કરવો જોઈએ તોજ તે બની શકે. આથી પર્વતિથિની માન્યતા નહીં કરવું કહેનારે પ્રાચીન પ્રજ્ઞાલિકા પ્રમાણે પર્વક્ષય પ્રસંગે પૂર્વ અપર્વ ક્ષય કરવો જોઈએ

પાંચમા મુદ્દામાં આચાર્ય વિજય રામચંદ્રમુનિજીએ વૃજો કાર્યા તથોચ્ચા અગર વૃજો ગ્રાહા તથોચ્ચા એ શાસ્ત્ર વચનનો પોતાને સંમત અર્થ આ પ્રમાણે જણાવ્યો છે.

"આ મુદ્દા સંબંધમાં અમારું મનન્ય એવું છે કે વૃજો કાર્યા તથોચ્ચા અગર 'વૃજો ગ્રાહા તથોચ્ચા' એ આજ્ઞા જે પર્વતિથિ જે મૂર્ચોદયોને સ્પર્શ.

નારી ધાનીને ધીબ સૂર્યોદયવાળા દીવસે સમાપ્તિને પામેલી હોય તે પર્વતિયિની આરાધના તે પર્વતિયિના ધીબ સૂર્યોદયવાળા દીવસે નક્કી કરવાને માટેજ છે પણ વૃદ્ધા પર્વતિયિના બદલામાં તે વૃદ્ધા પર્વતિયિની પૂર્વે જે કાર્યપણું પહેલી અપર્વતિયિ આવતી હોય તેની વૃદ્ધિ કરવાને માટે નથી જ."

(૧ પદ્ય પૃષ્ઠ ૮૬)

એથા પાંચમા અધ્યાય 'સ્યે પૂર્વા તિથિ કાર્યા (તિથિ ગ્રાંથા) છુટી કાર્યા (ગ્રાંથા) તથોચરા' આ બે પદનો શાસ્ત્રાનુલક્ષી પરંપરાસુબળ જે અર્થ થાય છે તે બરાબર નથી તે જણાવવા સાથે પોતાને સંમત આં બિજયરાગચંદ્રસૂરિએ બતાવવાનો પ્રયત્ન કર્યો છે

સ્યે પૂર્વા તિથિ. કાર્યાં આ પદનો અર્થ જ્ઞેનસૂત્ર ટીપ્પણની ધીબ, પાંચમ, આઠમ વિગેરે પર્વદાયવૃદ્ધિપ્રસંગે પૂર્વ અપર્વતિયિની દાયવૃદ્ધિ કરવા પૂર્વકનો વિના મતભેદે મેંકડો વર્વથી કરે છે.

સં. ૧૯૯૨ માં બિજયરાગચંદ્રસૂરિએ કયે પૂર્વાં ના અર્થમાં વિનનતા દર્શાવી પરંતુ તે પહેલાં તેનો અર્થ કેવી રીતે થતો હતો ?

"ઉમાસ્વાતિ વાયકનો પ્રધોષ એવો સબળાય છે કે સ્યે પૂર્વા તિથિ કાર્યા છુટી કાર્યા તથોચરા

(પર્વતિયિનો) ક્ષય હોય તો પહેલી (તિથિ પર્વ) તિથિ કરવી. અને વૃદ્ધિ હોય તો પછીની કરવી' મતભેદ કે પાંચમનો ક્ષય હોવાથી મોઢનો ક્ષય કરવાનો પ્રસંગ આવે છે" (સં ૧૯૫૨ અધાક વહી ૧૧ બુધવાર સમાલ્લિબિલય)

આમાં (પર્વતિયિનો) (તિથિપર્વ) આ ચપ્પ જ અધ્યાહાર લીધા છે. અને તેજ પ્રમાણે પટિતવર્ધ તુષ્ઠાકૃષ્ણા વિગેરે બ્રાહ્મણ પડિતો ન્યાયની કાટિએ અધ્યાહાર લે છે

"સ્યે પૂર્વાં છુટી ઉત્તરાં ત્યારે બાર પર્વતિયિ પહેલી કાઠપણુ તિથિનો ક્ષય હોય ત્યારે તેની પૂર્વતિયિનો ક્ષય લખીએ છીએ અને વૃદ્ધિ હોય છે ત્યારે ઉત્તરતિયિને એટલે બીજા દીવસને તિથિ તરીકે માન્ય રાખીને પ્રથમનો દીવસ ત્યાર અગાઉની તિથિમાં જોળવીને આગલી તિથિનું દ્વિતવ-એપણું કરીએ - છીએ" (સં ૧૯૫૨ જ્ઞેન ધર્મ પ્રકાશ)

"સ્યે પૂર્વા તિથિ કાર્યા' ક્ષયમાં પૂર્વતિયિનું મહત્ત્વ કરતું અર્થાત્ એકમનો ક્ષય માનવો " [વિક્રમ મં ૧૯૮૦ વીરશાયન તીપોત્સવી અંક]

"પર્વતિયિના ક્ષય વખતે પર્વની આનારાધ્ય તિથિનો જ ક્ષય કરાય અને તેનો જગ્યાએ પર્વતિયિનેજ કાયમ કરાય છે."

[પ્રવચન વર્ષ ૬ અંક ૧૨-૧૩-૧૪ પૃ ૧૦૭]

છે. વિશેષમાં પ્રતિવાદનો પ્રતિવાદ મોકલવા સંબંધી મેં કબુલેલું હોય એવું મને સ્મરણ નથી. (પૂજ્યશ્રીની સામે જોતાં કસ્તુરભાઈની વાતમાં પૂજ્યશ્રી સમ્મત છે એવું ઈંગિતાકારથી જાણવામાં આવ્યું હતું). વિશેષમાં અત્ર ખીરાજમાન સરખાને પ્રતિવાદનો પ્રતિવાદ મોકલવા સંબંધી પૂછેલ તે અવસરે તેઓએ પણ નહિં મોકલવા મુચ્ચેલ તેથી પણ મેં મોકલેલ નથી, આમ છતાં તે વાતની ફરીથી દબાણ પૂર્વકની માગણી ચાલુ રહી ત્યારે ફરીથી ગી. વૈદ્યને પૂછવામાં આવ્યું તો તેઓએ જણાવ્યું કે પ્રતિવાદના પ્રતિવાદમાં મુચ્ચતયા શાસ્ત્રના આધારે છે અને તે સર્વમાન્ય છે. છતાં જોવા હોય તો મારી ના નથી. મી. વૈદ્યે પૂજ્યશ્રીને પૂછ્યું તો તેઓએ જણાવ્યું કે મને વાંધો નથી પરંતુ પ્રતિવાદનો પ્રતિવાદ માંગી શકાય નહિં અને આપી શકાય નહિં

વૈદ્ય—પ્રતિવાદનો પ્રતિવાદ તેઓ માંહે જ છે તો પછી તમે પણ હર્ષ જઇ શકો છો.

પૂજ્ય—મારે જરૂર નથી.

કસ્તુરભાઈ—(પૂ. મત્તે) આપશ્રીને જરૂર ન હોય તો પછી બધા સાધનોથી બરપુર પેટી એમને લઈ જવા દો. શું થાય ?

પૂજ્યશ્રીએ અનુચિત ચતુર્થ જોઈ મોત પકડ્યું છતાં તે દિવસે ચર્ચા બંધ થતી વખતે રામવિં પેટી ઉપડાવી સામે લઈ ગયા.

વૈદ્ય—આપ બને આધારથી તપાસવાની માન્યતાવાળા છો ?

પૂજ્ય—હા. રામવિં—હા.

વૈદ્ય—વર્તમાનમાં તપાસવાની શાખાઓ કેટલી ?

પૂજ્ય—મૂખ્યતાએ બે શાખાઓ છે. એક આલુમર તપાસવા અને બીજી દેવસુર તપાસવા. વર્તમાનકાળમાં તપાસવાનો સકળ મશુદાય દેવસુર ગણી માન્યતાવાળો છે આલુસુર ગણી પરંપરાને અનુસરનારા સંતાનીયા નથી.

રામવિં—તપાસવાની ત્રણ શાખા છે. આલુસુર, દેવસુર અને સાગર.

વૈદ્ય—એ ત્રણમાં તમે કઈ શાખામાં ?

રામવિં—અમે પોતે તો દેવસુરગણી માન્યતાને અનુસરનારા છીએ.

પૂજ્ય—રામવિંએ ત્રણ શાખા જણાવી તે લખિત નથી, પરંતુ દેવસુર તપાસવાની શાખાને અનુસરનારી સાગરશાખા છે. અર્થાત આલુસુર શાખામાં હોઈ ચલેલી વર્ગ નથી અને સાગરની શાખા થી. દેવસુરિએની મમાગારીવાળી છે. એટલે વર્તમાનમાં આખા તપાસવામાં માત્ર દેવસુરિની સમાગારી છે. મુખ્યતાએ તો બેજ શાખા છે

વૈદ્ય—‘સયે પૂર્ણા તિથિઃ કાર્યા વૃક્તી કાર્યા તપોનરા’ એ બે પદની સરૂઆત કરનાર હોણ ?

પૂજ્ય—પૂર્વધર જગવાન શ્રીજીમાસ્વાતિ વાગ્યકવર્ચશ્ચ.

વૈદ્ય—ઉપરના બે પદનો આધાર સુખ્યત્વે કયા શાસ્ત્રમાં પ્રથમ શરૂ થયો ?

પૂજ્ય—સ્તનશેખરસૂરિ વિરચિત શાદ્ધવિધિમાં

વૈદ્ય—શાદ્ધવિધિના કયા પ્રકરણમાં કયા પ્રસંગે શરૂ થયો ?

પૂજ્ય—આરાધનાના પ્રસંગમાં પર્વતિયિનિર્ણય અવસરે ‘ક્ષમે પૂર્વાં’ ઇત્યાદિ બે પદતુ અવલંબન લીધેલું છે.

વૈદ્ય—(રામવિં પ્રત્યે) ઉપરની વાત જાણવી તેમાં કંઈ કહેવાતું છે ?

રામવિં—ના.

વૈદ્ય—જૈન ટિપ્પન બુદ્ધિન્ન થયું છે, જોમ માનો છો ? અને માનતા હો તો બુદ્ધિજ્ઞકાળ કઈ ગતારિહિમાં ?

પૂજ્ય—જૈન ટિં બુદ્ધિન્ન થયું છે અને બુદ્ધિન્નકાળ અગિયારમી શતાબ્દિનો છે અને તે સંબંધના સ્પષ્ટ અક્ષરો મળી આવે છે.

વૈદ્ય—જૈન ટિપ્પનક બુદ્ધિન્ન થયું છે. માટે પૂર્વે કહે કે કેમ ?

રામવિં—હા. હયાતિ વચ્ચે બુદ્ધિન્ન કેમ કહેવાય ?

પૂજ્ય—જૈન ટિપ્પનકનો બુદ્ધિજ્ઞ થયો એટલે જૈનગણિતનો અભાવ નહિ પણ પ્રવૃત્તિનો અભાવ

વૈદ્ય—પ્રવૃત્તિનો અભાવ એટલે શું ?

પૂજ્ય—પ્રવૃત્તિના અભાવના કારણમાં અહિંચારના લેખોનો અભાવ છે અને તેથી તવીન પંચાંગ જાની શકે નહિ.

વૈદ્ય—આ કથન કહેલી બીના કયા શાસ્ત્રના આધારે જણાવે છે ?

પૂજ્ય—સૂર્યમંડપિ અને ચંદ્રમંડપિ શાસ્ત્રના આધારે જણાવાય છે. આ બંને શાસ્ત્રોમાં સૂર્યચંદ્રના ચાર અને નક્ષત્ર સળધી નિરૂપણ છે, પરંતુ મહા-આરાદિતું નિરૂપણ નથી માટે તવીન પંચાંગ જાની શકે નહિ.

વૈદ્ય—શાસ્ત્રમાં વૃદ્ધિ નથી તો લૌકિક ટિપ્પણાની વૃદ્ધિ કેમ સ્વીકારાય છે ? અને લૌકિક ટિપ્પણમાં વૃદ્ધિ કેમ થઈ ?

પૂજ્ય—જેમ જૈન દર્શનને અનુસરવાવાળા શાસ્ત્રોમાં પોષ, અપાકનીજ વૃદ્ધિ હતી પરંતુ બીજા માસોની વૃદ્ધિ નહોતી, છતાં લૌકિક ટિપ્પનકને અનુ-સરવાથી તે બે (પોષ અને અપાક) સિવાયના માસોની વૃદ્ધિ સ્વીકારવામાં આવી છે, તેવી રીતે જૈનશાસ્ત્રોમાં તિથિવૃદ્ધિ નહીં કહેલી હોવા છતાં પણ લૌકિક ટિપ્પનકને અનુસરવાથી તિથિવૃદ્ધિ સ્વીકારવામાં આવી છે.

વૈદ્ય—તિથિના વધઘટનો નિર્ણય આ દિસાબે છે ?

પૂજ્ય—શ્રી ચંદ્રમંડપિ શાસ્ત્રના આધારે ચંદ્રચારાનુસારિણી તિથિ એવું લક્ષણ હોવાથી તિથિનું માન જોગલુસાક ધરીનુજ હોય, તેથી વધી શકે નહિ.

અને લોહોમાં ચંદ્ર, સૂર્યના આંતરાના આધારે તિથિ હોવાથી તે લોકો તિથિ-વૃદ્ધિ ગણે છે પરંતુ એક વર્ષમાં બાર તિથિ ઘટાડીને છ તિથિ વધારે છે એટલે વર્ષમાર્ગથી તો ૧૧ તિથિનો ઘટાડો થયો.

વૈધ—‘હ્યૈ પુચ્ચાં’ ઇત્યાદિ એ પદના અર્થનો નિર્ણય કઇ રીતે થઇ શકે ?

પૂજ્ય—ગ્રીમાંસકળા નિયમ પ્રમાણે પ્રથમ પદને વિધિરૂપ અને બીજા પદને નિયમરૂપ, કારણકે અપ્રાસમાં અપૂર્વવિધિ અને પાશ્વિકમાં (એ પર્વતિથિ વખતે એક દિવસે એક પર્વતિથિપણું નક્કી કરવામાં આવે ત્યારે) નિયમ ગણાય અપૂર્વ-અપ્રાસિ-સૂર્યોદય સ્પર્શનકાલે પ્રાસ કરાવાય છે અને ‘સિદ્ધે સત્યારમ્મો નિયમાય કલ્પયતે’ એ ન્યાયથી વૃદ્ધિ પ્રસંગે અમુક તિથિને જ તે તિથિ કહેવી એવો નિયમ કરાય છે.

વૈધ—અતુર્કથીનો અભાવ છે તો વ્યપદેશ કેમ કરવો ?

પૂજ્ય—મહોપાધ્યાય ધર્મસાગરજીવૃત તત્ત્વતરંગિણીમાં ‘નત્તુ સૌવચિકં’ ઇત્યાદિ પાઠ તિથિનો સંકલ્પ કરવા માટે છે અને શ્રાદ્ધદિન કૃત્યમાં છપ્પ તિથીર્ણ મગ્ધંમિ આ બંને પાઠથી તેરથના વ્યપદેશને ઉઠાડીને ચોદથનો વ્યપદેશ કરીને (ચોદથ તિથિ કરીને) પછી આરાધના-તપ-જપ વિગેરે કરાય છે અને યથાશક્તિ અક્ષયકર્યાગ, સચિત્તપરિકાર વિગેરે કરાય છે. તિથિનો નિર્ણય ન હોય તો ખડનતું પ્રાયશ્ચિત્ત આવે.

બીજો દિવસ.

સં. ૧૬૬૬ ના કાગળ સુદિ ૧

૧ પૂજ્યપાઠ આચાર્યદેવેશ ચી સામરાનંદસૂરીશ્વરજી, ૨ ચંદ્રચાં ૩ રામવિં ૪ ગારિત્રવિં ૫ વૈધ તથા ૬ હસ્તુરભાર્ષ એ છની ફાજરી હતી.

સ્થળ—મોહીનો બંગલો, પાલીતાણા ટાઇમ-નવા બારવાળે ચરૂ.

વૈધ—ચંડાંશુચંડુ કોટિકે અવવહારમાટે લોકો સ્વીકારે છે તેવી રીતે આપ સ્વીકારો છો ?

રામવિં—અને તો સ્વીકારીએ છીએ.

પૂજ્ય—ચંડાંશુચંડુને ધાર્મિક વિષયમાં સંસ્કારપૂર્વક સ્વીકારીએ છીએ.

વૈધ—ચંડાંશુચંડુની ક્ષય-વૃદ્ધિ સ્વીકારો છો ?

પૂજ્ય—અમે સંસ્કારપૂર્વક સ્વીકારીએ છીએ.

વૈધ—આરાધનોમાં ભેદ છે કે તિથિના નિર્ણયમાં ભેદ છે ?

પૂજ્ય—આરાધનામાં હાલ ભેદ નથી પરંતુ હાલનો વિશેષ પર્વતિથિ-નિર્ણય કરવા પૂરતો છે.

વૈધ—સંસ્કાર વિના આરાધના કરો છો કે કેમ ?

પૂજ્ય—ક્ષયવૃદ્ધિ પ્રસંગે સંસ્કારપૂર્વક પર્વતિથિ જાનાવી પર્વતિથિએ આરાધન કરાય છે

વૈદ્ય—પરિસખ્યાત તિથિ છે કે ?

પૂજ્ય—પર્વતિથિનું પરિસખ્યાનરત્ન છે રામવિં હા. એમજ છે.

વૈદ્ય—ચતુર્દશીનિમિત્તે જે કહ્યું હોય તે ન કરવામાં આવે તો વાંધો શું ?

પૂજ્ય—પ્રાયશ્ચિત્ત આવે.

વૈદ્ય—પૂર્વકાળના સાધુઓ પુદ્ગ હતા, તેથી અતિચાર આવે તો તે અવસરે પ્રતિક્રમણ કરતા હતા, અને વર્તમાનકાલીન સાધુઓ તો ઉભય ટંક પ્રતિક્રમણ કરે છે પછી ચતુર્દશીએ પ્રાયશ્ચિતાદિ જણાવેછા તે કઇ રીતિએ ?

પૂજ્ય—ઉભય ટંક પ્રતિક્રમણની બીના તે હરેક દિવસ-રાત્રિ સંબંધીની છે, અને વિરોધતો પર્વઅનુષ્ઠાનમાં છે.

વૈદ્ય—અંકશુચંડુના આધારે લોકો બધી પ્રવૃત્તિ કરે તો શું લોકોની પ્રવૃત્તિમાં અને તમારી પ્રવૃત્તિમાં ફરક છે ?

પૂજ્ય—હા, પ્રવૃત્તિ બે પ્રકારની એક લૌકિક અને બીજી લૌકોત્તર છે; અને હાલનો વિરોધ લૌકોત્તર પ્રવૃત્તિ નહિ સમજવાથી છે

વૈદ્ય—લૌકિક પ્રવૃત્તિને અનુસરતું લૌકિક સાધન અંકશુચંડુ છે તો તમે તમારી લૌકોત્તર પ્રવૃત્તિ માટે શું કરશો ?

પૂજ્ય—પ્રથમ જવાબ અપાઈ ગયેલ છે, છતાં કહ્યું છું કે તેમાં આવતા પર્વતિથિના ક્ષય વૃદ્ધિ વખતે જ્યેષ્ઠ પ્રયોગને આશ્રયને સંસ્કાર કરીને એક પર્વતિથિ નક્કી કરાય છે અને પછી તેનું આરાધન કરાય છે.

વૈદ્ય—હાં, હાં, અંકશુચંડુને સંસ્કાર પૂર્વક સ્વીકારવાનું જણાવી ગયા છો એમને ?

પૂજ્ય—હા

વૈદ્ય—હવે ફક્ત વિવાદતો પર્વતિથિ ક્ષય-વૃદ્ધિમાં છે ને ? અને તેનો નિર્ણય તો અંકશુચંડુદ્વારાએજ કરવાનો છે ને ?

રામવિં—હા તેને સાધન માનવામાં અમારે જાનને વિપ્રતિપ્રતિ નથી.

વૈદ્ય—“જ્યેષ્ઠ પૂર્વા” ધ્યાનમાં પદોમાં ‘જ્યેષ્ઠ પૂર્વા તિથિ કાર્યા’ એ પ્રથમ પદનું સમર્થન કયા માસમાં છે ?

પૂજ્ય—શ્રાદ્ધનિધિવચ, અને તે અંશમાં પર્વ આરાધન પ્રસંગે પ્રથમ પદનું સમર્થન કરેલ છે. શ્રાવિં ૫. પર.

વૈદ્ય—ધારો કે આટલીનો ક્ષય છે તો ‘જ્યેષ્ઠ પૂર્વા’ એ પદનું અવલંબન તપને પ્રત્યાખ્યાન કરવાનો કાળ કયો ?

પૂજ્ય—પ્રત્યાખ્યાનની ધારણા સૂર્યોદયપૂર્વે અને પછી પણ કરાય છે.

પ્રત્યાખ્યાનનો અવસર સૂર્યોદયપૂર્વે છે અને તેથીજ સૂર્યોદય, સૂર્યાસ્તરે એ બે પદ (પ્રત્યાખ્યાનના આલાવાના) સમજવાથી વધુ સ્પષ્ટ થાય તેમ છે, પરંતુ અદ્વતીના ક્ષયે અદ્વતીનો નિર્ણય કર્યા પછીજ પ્રત્યાખ્યાનની ધારણા અને ગ્રહણના પ્રશ્નને અવકાશ રહે છે.

વૈદ્ય—હાલ ટંક પકાવશ્યક કરે છે તેમાં પ્રત્યાખ્યાનની વ્યવસ્થા શી રીતે કરે છે ?

પૂજ્ય—સૂર્યોદયપૂર્વે અને સૂર્યોદય પછી પણ પ્રત્યાખ્યાનની ધારણા ગ્રહણ કરાય છે. રાત્રિ સમાસ ચવાની તૈયારીમાં જે પ્રતિક્રમણ કરે છે તે પ્રાયઃ સૂર્યોદય પહેલાં પ્રત્યાખ્યાન(પચ્ચખાણ) ધાર્યું હોય તો ધાર્યું છે એમ કરે છે અને ક્યું હોય તો ક્યું છે એમ કહે છે.

વૈદ્ય—પ્રતિક્રમણ અવસરે પછી તે દિવસ સંબંધી કે રાત્રિ સંબંધી હોય તોપણ પ્રત્યાખ્યાન અવસરે તો તિથિનો નિર્દેશ કરવોજ જોઈએ ! કારણકે તિથિ નિર્દેશ વગર પ્રત્યાખ્યાન શી રીતે કરે ?

પૂજ્ય—પ્રતિક્રમણ અવસરે પ્રત્યાખ્યાન ધારનારા અને કરનારાઓ તિથિ નિર્દેશના નિર્ણયપૂર્વકજ પ્રત્યાખ્યાન ધારે છે અને ગ્રહણ કરે છે

વૈદ્ય—ત્યારે તો પ્રત્યાખ્યાનનારએ તિથિનિર્દેશ યથા ગચ્છેલા હોય છે ને ?

પૂજ્ય—હા

વૈદ્ય—આ પ્રસંગે એટલું સમજવું જરૂરી છે કે પ્રત્યાખ્યાન પ્રાતઃકલ્પ કરાય છે. તો સર્વ નિયમ માટે પણ તિથિનિર્દેશ જરૂરીનો છે કે નહિ ?

રામવિં—શ્રદ્ધાક્ષયપ્રસંગ પછી તિથિએ માટે જરૂરીનો છે

પૂજ્ય—નહિ, પર્વમાટેજ તિથિના નિર્ણયની જરૂર છે.

વૈદ્ય—તિથિનો નિર્ણય બધાને જરૂરનો થશે કે નહિ ?

રામવિં—સાધુઓને અતિથિ કહેલા છે, અને શ્રાદ્ધવિધિમાં પ્રથમ તેઓકરી જણાવી ગયા તે પણ થાવકને દંદશીનેજ છે.

પૂજ્ય—શ્રાદ્ધવિધિમાં પ્રથમ દિનકૃત્ય પછી રાત્રિકૃત્ય જણાવી પછી પર્વકૃત્યમાં પર્વારાધન અને પર્વારાધનની તિથિઓના નિર્ણય જણાવ્યા હવે જો પર્વારાધન તિથિસાથે સાધુઓને સંબંધ હોય તો વિદ્યાર્થને અવકાશ નથી. જો ને રીતિએ રામવિં સાધુઓને અતિથિ કહે છે તે સમજ વિનાશ છે. જ્યારાધન તો સાધુ-ઓને પણ કરવાનું છે

વૈદ્ય—પ્રયોગ જ્યાં સ્વીકારે છે ?

પૂજ્ય—હા, પરંતુ અર્થ જે રીતિએ કરવો જોઈએ તે રીતિએ કરવા નથી.

વૈદ્ય—પ્રતિષ્ઠાનો દિવસ હોય અને પ્રતિષ્ઠા પધરાવવી હોય, દરેક વર્ષે પ્રતિમાજની વર્ષમાંક આવવી હોય, સંઘપાત્રાદિ પ્રયાણ કરવું હોય, વિદ્યાર

કરવો હોય, અને માલારોપણના દિવસે ઉપવાસાદિ કરવો હોય તો તે દિવસના નિર્ણય માટે 'ક્ષયે પૂર્વો' ઇત્યાદિ પદ લગાડવું કે નહિ ?

પૂજ્ય—હાથો કિંવા ન લગાડો પરંતુ આરાધનાના વિષયમાં પર્વતિથિના નિર્ણયમાટે તો 'ક્ષયે પૂર્વો' ઇત્યાદિ પદ લગાડવું જ પડે.

વૈદ્ય—પર્વદિવસમાટે તે પ્રધાનમાં પદો લગાડવાં આવશ્યક છે અને તે સિવાયના દિવસ માટે આનાવશ્યક છે ?

પૂજ્ય—હા, કારણકે પર્વદિવસની આરાધના અતિઆવશ્યક છે.

વૈદ્ય—અમાવાસ્યા અને પૂર્ણિમા એ બે પર્વ છે અને પર્વદિવસે ઉપવાસાદિ અકરણે પ્રાયશ્ચિત્તાદિ ખર્ચ ?

પૂજ્ય—શ્રાવકને અંગે પૂર્ણિમા અને અમાવાસ્યા નિયમિત પોષધની પર્વ નિધિઓ છે, અને તેમાં પોષધ ન કરે તો દૂધથી લાગે.

વૈદ્ય—પર્વતુષ્કાંત માટે તિથિનિર્દેશ કરવાનું કહ્યું છે પરંતુ જે તિથિએ પર્વ હોય તેની પહેલાં પણ આરાધના થાય છે ?

રામવિં—હા.

પૂજ્ય—નહિ, હાનાંદિ કારણ હોયતો જ પર્વતિથિ પહેલાં વૈયાવશ્ય કરનાર તપાદિ આરાધન કરે. અન્યથા નહિ, અર્થાત્ સુખ્યવૃત્ત્યા પર્વતિથિએ જ કરાય છે.

વૈદ્ય—આવશ્યક પર્વતિથિએ કઈ ?

પૂજ્ય—અષ્ટમી, ચતુર્દશી, પૂર્ણિમા અને અમાવાસ્યા.

વૈદ્ય—ચતુષ્પર્વી આર નિધિ જ છે ?

પૂજ્ય—ત્રિનિવાસક અષ્ટમીથી સુદ-અને વદ લેવાય તેવી રીતે ચતુર્દશી પણ સુદ અને વદની લેવાય એટલે આરતિથિ અને પૂર્ણિમા તથા અમાવાસ્યા એમ છ તિથિ છે.

વૈદ્ય—આવશ્યક અને અનાવાસ્યક પર્વ આવે ત્યારે અનાવાસ્યક પર્વને ખાધા કરીને આવશ્યક પર્વનું રક્ષણ કરાય છે એ વાત ખરી ?

પૂજ્ય—શાસ્ત્ર અને પરંપરાને ધ્યાનમાં લઈ સંસ્કાર કરવામાં વાધો નથી.

વૈદ્ય—ચતુષ્પર્વીની ઘીના કયા અંગમાં છે ?

પૂજ્ય—કળિકાલ સર્વજ્ઞ વિગ્નિતશ્રીયોગચાસમાં છે.

વૈદ્ય—આવશ્યકપર્વ અવસરે પ્રતિમાધારી શું કરતા હશે ?

પૂજ્ય—પ્રવચન સારો અંગમાં પ્રતિમાધારીને તેરમ પછી ૧૪-૧૫ નો છટ્ટ કરવાનો આવે તો બે દિવસે તપસ્ય કરીને છટ્ટ કરે પરંતુ ચતુર્દશી પૂર્ણિમાનું કાર્મ એક દિવસે કરાવું નથી.

રામવિં—આવશ્યક પર્વ અકરણે પ્રાયશ્ચિત્ત, અને અનાવશ્યકે તેમ નથી.

૧. પૂજ્ય—આવશ્યક અને અનાવશ્યકનો વિભાગ સમજ્યા વગર બોલવામાં ઉતાવળ કરવી નહિ.

વૈદ—એનપ્રશ્ન અને હીરપ્રશ્ન સંગ્રહીના પ્રશ્નો બન્નેને સમ્મત છે ?

પૂજ્ય—
રામવિ. { હા—સર્વને સમ્મત છે.

વૈદ—કવિ દીપવિજયનો મૂળ પત્ર છે. ? રામવિ—હા મારી પાત્ર છે.
(રામવિં પાસેથી લઈ વૈદી તપાસ્યો.)

વૈદ—હીરસૂરિજીનું સ્વર્ગગમન જોકાદશીએ છે અને પ્રશ્ન બે જોકાદશી પૂર્વકનો છે તો બે જોકાદશીની માન્યતા તે વખતની ખરી કે નહિ ?

પૂજ્ય—અંકાંશુચંદ્ર દીપનમાં બે જોકાદશી છે તે તો સ્વર્ગગમન કદ જોકાદશી એ કરવું અર્થાત્ લોકિક અંકાંશુચંદ્ર દીપનમાં બે જોકાદશી છે તો સ્વર્ગગમન સુરવર્ધન થયું તે જોકાદશી પર્વ કદ જોકાદશીએ કરવું. અને તેથી જ બીજી બોધવિધિમાં એ સમાધાન સરકાર પૂર્વકનું સંગત છે.

વૈદ—દેવસૂરગમ્ધને અનુસરવાવાળા હાલ છે ?

પૂજ્ય—હાલતો તપગમ્ધ સમુદાય બધો તેને અનુસરવાવાળો છે.

જનીને દિવસ,

દાગદુ સુદ. ૩. મોદીનો ખંગલો. નવો ટાઈમ ૩ થી ચાર

પૂજ્યપાદશુદેવ, અંકસાં, રામવિં, ચારિત્રવિં, ચેક કસ્તુરનાઈ, વૈદ.

વૈદ—સુસદાપર સમર્થન લખેલ છે તે વિષે કંઈ કહેવું છે ?

પૂજ્ય—ના. રામવિ.—ના

વૈદે રામવિંને જણાવ્યું કે તેમને આપેલા પાઠોનો વિમર્શ થઈ ગયો છે. હવે તેઓને જોશવાનું નથી પરંતુ તમારા આપેલા પાઠોનો હું વિમર્શ કરું માટે તમારે ઉત્તરો દેવા.

રામવિં—જાણું મેં નિવેદનમાં લખેલું છે જોટલે મારે વિમર્શમાં કંઈ ઉત્તર આપવાના રહેતા નથી.

* તા. ૬ ફાગણ સુદ ૨ ના બાર વાગે ટાઈમસર પૂજ્યપાદ શુદેવ આવેલ પરંતુ વૈદ ટ્રીગીરિરાજ ઉપર જોવા બેસેલ અને વિરૂધ્ધ પક્ષના આવકોદારા બીજાઓ સાથે વિચારવિનિમય થયો જેમ સાંભળવામાં આવેલું. તેમજ ટાઈમસર રવાબે વૈદ દાગદુ નહિ હોવાથી પૂજ્યશ્રી પાછા ફરતા હતા તેવામાં વૈદ રસ્તામાં બાઠાની ગાડીમાં સાથે આવતા હતા તેમજે રસ્તામાં ઘૂસી અને ઉચિત ચિનયપૂર્વક પૂજ્યા કરી પાછા વળવા જણાવ્યું. જવાબમાં પૂજ્યપાદશ્રીએ કહ્યું
... કાલે જોઈશું વિશેષે તેથી તે દિવસ સુલભી રહ્યો.

વૈદ્ય—સમર્થન અને ખાંડન વિષયક શાસ્ત્રાધાર વિષે પ્રશ્ન પૂછું છું કે (આ ઉપરના શબ્દો ઉચ્ચાર્યા બાદ સમવિં મોન ધારણ કર્યું.) પૂર્વે આજ્ઞાદિવ્યવહાર હતા હોલ કયો વ્યવહાર છે ?

પૂજ્ય—છત્રવ્યવહાર

વૈદ્ય—છત્ર વ્યવહારમાં વિરોધ આવે તો શું કરે ?

પૂજ્ય—કાચુ તપાસાય છે.

વૈદ્ય—પાશવ્યવહારમાં આજ્ઞા વ્યવહાર માટે ઉચ્ચેખ ત્રીધા મળે ?

પૂજ્ય—આજ્ઞા વ્યવહારનું સ્થાપન છે પરંતુ ઉચ્ચેખ બહુ અદ્ય છે.

વૈદ્ય—ધારણા વ્યવહાર કેને કહેવાય ?

પૂજ્ય—એક આચાર્યે પ્રાયશ્ચિત્તાદિ વિષયક કથન કરેલ સ કેત ધીન આચાર્ય ઉપર મોકલવામાં આવે છે તે ધારણા (સકેત વિષયક)

વૈદ્ય—આગમ વ્યવહારનો અધિકાર કેને ?

પૂજ્ય—આગમ વ્યવહારમાં દશપૂર્વધારીઓ સમજવા. સમગ્રશ્રુત-આગમ વ્યવહારમાં દશપૂર્વથી ન્યૂનવાળાનો અધિકારજ નથી

વૈદ્ય—શ્રુત એટલે શું ?

પૂજ્ય—નવપૂર્વાન્ત તે બધું શ્રુત.

વૈદ્ય—ત્રીજાપાટે પ્રવર્તન થાય તે છત્રાચાર એટલે શું ?

પૂજ્ય—પ્રથમ શરૂ કરેલું તે વૃત્ત, અને તે પછી તેની શિખરપરપરાના અનુયાયીઓએ શરૂ કરેલને આશ્રય તે અનુવૃત્ત (બીજાપાટે), અને ત્રીજા પાટે પ્રવર્તન થાય તે છત્રાચાર કહેવાય.

વૈદ્ય—વૃત્ત, અનુવૃત્ત અને છત્રાચાર માટે કયા ગ્રંથમાં કથન છે ?

પૂજ્ય—ધર્મરત્નપ્રકરણ ગ્રંથમાં જગ્ન મળેલ ત્રણ ગ્રંથો.

વૈદ્ય—છત્રકથન ઇત્યાદિ એટલે શું ?

પૂજ્ય—શાસ્ત્રમાં કથન કરેલ હોવા છતાં કાલાદિ કાચુ અપેક્ષાએ બહુ-શુભકારક બાણીને સંવિગ્નગીનાથે કરેલ તે આચાર્ય (આચરણ) કહેવાય છે, અને તેને છત્રકથન (વ્યવહાર) કહેવાય છે કળ્યાણ વાટરણે રજવાડે.

વૈદ્ય—આદિપદથી શું લેવું ?

પૂજ્ય—આદિ શબ્દથી વિકલ્પ જાતુર્ગોષિ કેચિત્ અને કેચિત્ ચતુર્વર્ણ્ય પાશિકં મર્વેયાં સમ્મતમ્ ॥

વૈદ્ય—અતુથી શરૂ કેણી કરી ?

પૂજ્ય—સાબળે કાલિકાચાર્ય બગવાનને કહ્યું કે પંચમીના રોજે ઇન્દ્ર મહોદસ છે માટે સાંવત્સરિકર્મ છૂટીના કિયસે કરે. કાલિકાચાર્યમહારાજે

છકૂના રોજ કરવાથી શત્રુનું ઉત્સાહન થાય છે પરંતુ શત્રુનું ઉત્સાહન ન થવું જોઈએ એ વાત સદાયમાં લક્ષ્ય રાખી કરી.

વૈદ્ય—આપાદ પૂર્ણિમાનો ક્ષય કરેક યુગાન્તે આવે છે ?

રામવિં—હમણાં એમ માને છે.

પૂજ્ય—હા, તે માટે ચાલકચન છે, ક્ષય આવે તો પૂર્ણિમા રાખતા હતા. અર્થાત્ પૂર્ણિમાનો ક્ષય હોય તો પણ પૂર્ણિમાને સ્થિર રાખી પૂર્ણિમાનું આરાધન કરતા હતા.

વૈદ્ય—પૂર્ણિમાના ક્ષયે પણ પૂર્ણિમા રાખવી શકાતે ?

પૂજ્ય—પૂર્ણિમાનો ક્ષય હોય તો પણ પૂર્ણિમા સંજ્ઞાવાળી તિથિ ઉભી રાખીને આરાધન કરવું એ શાસ્ત્રીય અભિપ્રાય છે.

વૈદ્ય—સમવાયાંગ ચાલુસારે તેમજ ૭૦ દિવસ અભિપ્રાયે ચતુર્દશીએ પાશ્વિક આવે એ વાત સાચી છે, છતાં પચમીને બદલે ચતુર્થી કરી એ બીના કાલિકાધાર્યચરિત્રમાં છે, પણ ચતુર્દશી સંજ્ઞાથી ઉત્સેખ નથી ?

પૂજ્ય—૭૦ સીતેર આદિ દિવસે ચાલુમીસી સંજ્ઞાથી વાત નથી એ વાત માની શકાય છે.

વૈદ્ય—અતિક્રમણવિષયક શ્રેય કયો છે ?

પૂજ્ય—હારિભદ્રીયવૃત્તિ-આવશ્યક મૂલ.

વૈદ્ય—સામાયિકાદિ મૂલઅધ્યયન એ વિધિક્રમ ક્યા છે ?

પૂજ્ય—વૃત્તિ અને ચૂર્ણિમાં છે.

ત્યારબાદ વેગે પડિત રૂપવિજયજીનો પત્ર તપાસ્યો અને પછી પ્રશ્ન કર્યો.

વૈદ્ય—આ પત્રમાં વિજયવાનંદસુરિ તે તપાસ્યોય છે ?

પૂજ્ય—હા, પરંતુ શાખાન્તરીય છે.

વૈદ્ય—ચતુષ્પત્તીમાં ચારનો નિર્દેશ ક્યા સૂત્રમાં છે ?

પૂજ્ય—સૂત્રકૃતાંગમાં છે.

વૈદ્ય—બાકીના પર્વ માટે પ્રાયશ્ચિત્ત નથી એ વાત સાચી છે ?

રામવિં—ના.

પૂજ્ય—પ્રતિમાધારીએ માટે પ્રાયશ્ચિત્તનો નિયમ છે બીજા માટે તે નિયમ નથી.

વૈદ્ય—‘કાર્યો’ શબ્દનો અર્થ આરાધના કરવી એમ માનો છે ?

રામવિં—હા, મમ મતે તો આરાધના કરવી એ અર્થ છે.

પૂજ્ય—એ અર્થ નથી.

વૈદ્ય—ગ્રાહા અને કાર્યોમાં અર્થ ભેદ છે ?

પૂજ્ય—અર્થભેદ નથી પરંતુ એકજ અર્થ છે.

રામવિ૦—અષ્ટમી સુયે સપ્તમી આરાધ્યા-ગ્રાહ્યા ।

પૂજ્ય—વિવાહમાં બીજાના આધારે નિર્ણય તે કાલિક નિર્ણય પરંતુ સર્વજન્યા ઉપર કાલિક નિર્ણય નથી.

વૈદ્ય—કાર્યા અને ગ્રાહ્યાનો અર્થ તમે શો કરો છો ?

પૂજ્ય—પર્વતિથિના વિવાહના નિર્ણય માટે તે શબ્દો છે અને તિથિ નિર્ણય થયા પછી આરાધના તો બન્ને પક્ષને સંમત છે.

વૈદ્ય—શ્યવુદ્ધિ પ્રસંગે અજ્ઞ કાતિદિ એ બોલાય ■ તે શા માટે ?

પૂજ્ય—પરારાધન કરનાર પૂછે કે આજ કઈ તિથિ છે અને તિથિનો નિર્ણય થાય તો પર્વ નિમિત્ત લીધેલ વ્રત નિયમનો અમલ કરી શકાય તે સાફ.

વૈદ્ય—અષ્ટમીએ નવમીના દિને અષ્ટમીનું કૃત્ય કરી શકતા નથી માટે સપ્તમીપરંતી અષ્ટમી કરો અને સપ્તમીયુક્તા અષ્ટમી બોલો તો વાધો શો ?

પૂજ્ય—અપદેશનોજ અભાવ છે, પછી સાચે તિથિ ઉચ્ચારવાની રહેતી નથી.

વૈદ્ય—મિત્રા સપ્તમી-અષ્ટમી, મિત્રા ત્રયોદશીચતુર્દશીનો બ્યવહાર કરવામાં હોય છે ?

પૂજ્ય—હા, સપ્તમીના બ્યવહારનો અભાવ કરીને અષ્ટમી સંજ્ઞા આપ્યા બાદ અષ્ટમી તિથિ કરીનેજ અષ્ટમી સંબંધી આરાધના કરવી.

વૈદ્ય—પૂર્ણિમા અને અમાવાસ્યાના સુયે પૂર્વ પૂર્વતરનો સુય કરો છો તે કેવી રીતે ?

રામવિ૦—પૂર્ણિમાસુયે ચતુર્દશીમાં પૂર્ણિમા કરવી અને ત્રયોદશીનો શ્ય કરી ત્રયોદશીમાં ચતુર્દશી કરવી એમાં અમારે મોટો વિરોધ છે.

પૂજ્ય—પૂર્વે ચાતુર્માસિક પૂર્ણિમા અને અમાવાસ્યાએ ચતુર્કર્તુ અને હવે ચતુર્દશીએ ચાતુર્માસિક કરાય છે પરંતુ બન્નેનું પર્વપક્ષ જતું નથી.

રામવિ—પૂર્વે પૂર્ણિમાદિએ ચતુર્કર્તુ અને હવે ચતુર્દશીએ ચાલ્ય છે માટે ચતુર્દશીનું મુખ્ય પક્ષ અને પૂર્ણિમાનું ગોણપક્ષ છે.

પૂજ્ય—તર્કે, ચતુર્પર્વીમાં પૂર્ણિમા ગોણત્વ અને ચતુર્દશી અગોણત્વ નથી.

વૈદ્ય—આશ્ચર્યત્વેન જો તિથિ છે એમા વાંધો શો છે ?

પૂજ્ય—જો તિથિને સંજ્ઞા અલગ અલગ આપીને આરાધના કરવી. કારણકે જો તિથિ આરાધ્ય છે, અને તેથીજ પૂર્ણિમાએ શ્રીચિહ્નિરિણી યાત્રાનું પ્રાધાન્ય છે, અને ચતુર્દશીએ ચાતુર્માસિક પ્રતિકમચ્છાદિતું પ્રાધાન્યપક્ષ છે.

વૈદ્ય—દરેક માસમાં ચતુર્દશી અને પૂર્ણિમાદિને અલગ અલગ-સંજ્ઞા આપવાનું પ્રયોજન શું ?

પૂજ્ય—પ્રશ્નચર્ચ-તપ જપ-વ્રત નિયમની આરાધના તે તે પર્વની નિયમિત અલગ અલગ થવી જોઈએ.

વૈદ્ય—‘ક્ષયે પૂર્વાં’ એ પદથી પૂર્ણિમા ક્ષયે પૂર્ણિમા ચોક્કસ કસાય છે. પરંતુ ‘ક્ષયે પૂર્વાં’ એ પદથી તેરશનો ક્ષય કરવાનું સાધન નથી એ વાત ખરી છે ?

પૂન્ય—પૂર્ણિમાના ક્ષયે પૂર્ણિમાનો ચતુર્દશીમાં અને તેવી રીતે ચતુર્દશીને તેરશમાં વ્યવસ્થા કરવી પર્વરક્ષણ માટે ‘ક્ષયે પૂર્વાં’ એ પદને વાવત્સંભવસ્તાવત્ વિધિ: એ ન્યાયને અનુસરીને ઉપયોગ કરવો.

રામવિં—પૂર્ણિમા ક્ષયે પૂર્ણિમા અને ચતુર્દશીની વ્યવસ્થા સાગરજી મહારાજ પોતાના મતે તો કહી ગયા, પરંતુ અમારે મતે તો પૂર્ણિમાના ક્ષયે ચતુર્દશીમાં પૂર્ણિમાની આરાધના અંતર્જૂત કરાય છે.

વૈદ્ય—આ ચર્ચાના નિર્ણયમા વાદી-પ્રતિવાદી સમૂહ ત્રયો લેવાશે. વિશેષમાં સુદ્રિત તત્ત્વતરંગિણી હસ્તલિખિત તત્ત્વતરંગિણી સાથે મેળવી છે ? અને તે પ્રત કયા છે ?

પૂન્ય—હા, અને તે પ્રત સુરત-જૈનાનંદ પુસ્તકાલયમાં છે.

રામવિં—પરિત રૂપવિજયજીનો પત્ર, હજી યાત્રીય પુરાવાની પ્રતો અમને મળી નથી. પ્રતિવાદમાં તત્ત્વતરંગિણીનો પાઠ અવરાવિં કંત્યાદિ હસ્ત લિખિત પ્રત સાથે મળતો નથી. હમારી પાસેની પ્રત સાથે મળતું નથી. અર્થાત્ હમારી હસ્ત લિખિત તત્ત્વતરંગિણીમાં પાઠ ૩૩ તે પાઠ આપની તત્ત્વતરંગિણીમાં નથી.

પૂન્ય—છપાવેલ તત્ત્વતરંગિણિ જે પરથી (હસ્તલિખિત અંધપરથી) છપાવી તે ળશબ્દ છે, બીજી પ્રતમાં જે પાઠ કહે છે તે અસંગત છે હજી યાત્રીય પુરાવાની પ્રત જેઓની હતી તેઓને તે સુપ્રત કરવામાં આવી છે.

વૈદ્ય—અષ્ટમી ક્ષયે સપ્તમીનો ક્ષય કરી વ્યવસ્થા કયા છે? પરંતુ પૂર્ણિમા ક્ષયે તેરસ સુધી ખેંચા છે તે વિચારણીય છે કે નહિ ?

પૂન્ય—શાસ્ત્ર અને પરંપરાના હિસાબે વિચારવા જેવું કંઈ પણ રહેતું નથી.

વૈદ્ય—સુગંધાંતે આપાદ પૂર્ણિમાનો ક્ષય કાય છે તથા પૂર્ણિમા અખંડ રાખ્યાછતાં લોકપ્રકાશ અને સૂર્યપ્રકાશિ અંધમાં પૂર્ણિમાના ક્ષય બદલે તેરસનો ક્ષય કરવો જોમ રખજ શબ્દમાં જણાવાયું નથી

પૂન્ય—લોકપ્રકાશ વિજેરેમાં જ્યોતિષના ચારના હિસાબે કયન કહેલું છે. આરાધનાની અપેક્ષાએ તો યુગના અંતની આપાદિ પૂર્ણિમાનો ક્ષય, છતાં પણ શ્રી નિશીથ ચૂર્ણિ તથા હયાશ્રુત રકંધનીચૂર્ણિમાં પૂર્ણિમાને અખંડ રાખીને તે દિવસને પૂર્ણિમા તરીકે જણાવેલો છે. પૂર્ણિમા પર્વ હોવાથી તેનો જેમ ક્ષય ન ગણાય તેમ ચતુર્દશી પર્વ હોવાથી તેનો પણ ક્ષય ન ગણાય માટે તેરશનો ક્ષય ગંણવો પડે અને તેજ પ્રમાણે ચાસના લેવો અને પરંપરા છે.

વૈદ્ય—ચતુર્દશીમાં પૂર્ણિમા કરે ૩૩ પણ ચતુર્દશીનું કર્તવ્ય કયાં કરશે ? કાન્યકે ચતુર્દશી તુલિત નથી તો તેને માટે શી વ્યવસ્થા કરવી અને કયા ચાસનગર્થો ?

પૂજ્ય—જેમ દીપણમાં ક્ષય પામેલી ચૌદશનું કાર્ત્ત્તે તેરશે થાય છે તેવી રીતે પૂનમ ક્ષયે ચૌદશને ક્ષિપ્તે ચૌદશનું નામ ઉછી જવાથી તેજ ચૌદશનું કાર્ય પાશ્વિક દીપણની તેરશે થાય છે અને તે એ ફેરફાર જણાવવા માટેજ શ્રી હીર પ્રશોત્તરમાં પૂનમના ક્ષયને અંગે ત્રયોદશીચતુર્દશ્યો. એમ કહીને તેરશે ચૌદશ અને ચૌદશે પૂનમ કરવાનું કહ્યું છે. અને એજ કારણથી તેરશે ભૂલી જવાય અર્થાત્ તેરશે ચૌદશ ન કરી હોય એટલે ચૌદશ કરવાનું ભૂલીગયા હોય તો ચૌદશે ચૌદશ કરીને પૂનમનું તપ એકએ કરવાનું જણાવેલું છે.

વૈદ્ય—વિસ્મૃતિમાં આચશ્ચિત્ત છે કે ?

પૂજ્ય—સ્મજી હોય અને ન કરેતો આચશ્ચિત્ત છે પરંતુ વિસ્મૃતિમાં તો અભત્તજ્ઞાભોગેષું ઇત્યાદિ આચારો છે

વૈદ્ય—વર્તમાને પાશ્વિકં ચતુર્દશ્યામિતિ સમીચીનમ્ મયા ?

પૂજ્ય—પૂર્ણિમાએ પાશ્વિક કરવાવાળા પૂનમીયા ગચ્છવાસીઓ હેતુપણ પાશ્વિક પૂર્ણિમાએ કરે છે અને વર્તમાનમાં તપશ્ચર્યા સમાચારીવાળા ચતુર્દશીએ કરે છે.

વૈદ્ય—અંદુષ્યાંજમાં જણાવેલ વૃદ્ધિ થકુલુ કરે છે ?

પૂજ્ય—હા, પરંતુ સંસ્કાર પૂર્વક થકુલુ કરીએ છીએ એટલે ઉદયને સ્પર્શીતી એ તિથિ હોય તો પર્વતિથિત્વેન ઉત્તરા તિથિને પર્વ તિથિ કહેવી અને માનવી

વૈદ્ય—સમાપ્તિ લોગની વાનો ખરતરેા લે છે ?

શમવિ—મત પ્રતિપાદન અર્થે અમે લખીએ છીએ, અન્યથા નહિ.

વૈદ્ય—ખીલ તિથિને પર્વ તિથિ કહેવી અને માનવી તેના કરતાં આરાધના કરવી એમ કહેવામાં વધી શેા ?

પૂજ્ય—પર્વતિથિત્વેન તિથિ નહી થાય ખી આરાધનામા તો ઉભય પક્ષને વધી છેજ નહિ, એટલુજ નહિ પણ ‘ક્ષયે વૃષ્ણં’ ઇત્યાદિ એ પદો નિયિ નિયમન માટે છે.

વૈદ્ય—તમારા જાંને તરફથી સુદાએ તે પરંતુ વિવેચન વિગેરે મધ્યુ તે બધું વિચારતાં ટાઇમ જોઇએ માટે નિર્ણય ચાર મહિના પછી આપવામાં આવશે કહાય ■ મહિના પણ થાય.

પૂજ્ય—નિર્ણય તો જેમ અને તેમ જવહી થાય તો સારું, કારણકે લંબાચુ થવામાં અનેકવિધ સંકેતે સ્થાન છે.

કરતુવભાષ—સુદા, સમર્થન અને જાડન વિગેરે તથા રૂપમાં થયેલ વાટા વાટ થયા બાદ હુંકે નિર્ણય જ્ઞાર પાડવામાં આવે અને તે સુદ્રિત થઇ પ્રસિદ્ધ

ધાય તે સારું, પરંતુ તે સિવાયનું કંઈ પણ મુદ્રિત ન થાય તો સારું એમ ઇચ્છું છું.

પૂજ્ય—હુંક નિર્ણયને હું ઇચ્છતો નથી, મુજ મુસદ્દા પર ઉત્પન્ન કરે મુદ્દાઓ અને સમર્થન વપાસીને જિવિનતા અને અનુચિતતા શાસ્ત્રહિસાબ કેટલી સંગત-અસંગત છે તે વિગત વારંવાર વાચવામાં આવે તોજ સંતોષકારક અને હાસ્યદાયી છે.

રામવિ—નિર્ણય બાદ બધું સાહિત્ય બહાર ન પાડવામાં બંધાઈ જઈએ અને ન પાળી યદીએ તેના કરતાં વ્યવસ્થિત બહાર પાડવું સારું છે.

કસ્તુરભાઈ—બહાર પાડવામાં નિર્ણય વિગેરે ઉપર લાંબા ટીકા ટીપ્પન થાય તે ચોભાસપદ નથી.

રામવિ—આ ત્રણ બોના પર ધ્યાન અપાય તો તમારો મુદ્દો સચવાય. ૧ નિર્ણય બહાર પડ્યા પછી અમે બંને આચાર્ય તથા શિષ્ય વર્ગ ટીકા ટીપ્પન ન કરે. ૨ ટીકા ટીપ્પન કરે તો આજ્ઞા બહાર કરવા. ૩ ક્યાંકુપી નિર્ણય ન આવે ત્યાં કુપી આ વિષયમાં બંને પક્ષે લખવું નહિ.

પૂજ્ય—ત્રીજા નંબર સિવાયની બે સૂચનાઓમાં સહમત છું પણ નિર્ણય ન આવે ત્યાંકુપી તે વિષયમાં મોન ન સેવાય.

કસ્તુરભાઈ—આપથી બંનેની સૂચનાઓ લક્ષ્યમાં રાખી મુસદ્દો કરે છું તે ઉપર આપ બંને સહી આપો.

મુસદ્દો—

તિથિગચ્છાના અંગે અંગે બંને આચાર્યોએ (શ્રીમદ્સાગવાનંદસૂરીશ્વરજી તથા વિજયશમચંદ્રસુરિજી) જે મુદ્દા ઉપસ્થિત કર્યા છે અને તેના અંગેનું સમર્થન-ખેંડન વિગેરે લખેલું છે તે બધું થોડું કસ્તુરભાઈ દ્વારા પી. જી. લ. વૈદ્યને મોકલાવ્યું છે. વૈદ્યની ફેબ્રુઆરીમાં તે મુદ્દાઓ પ્રત્યે અમારા બંનેના વિચારની હેતુક દેવક થયા બાદ જે નિર્ણય વૈદ્ય આપે તે કસ્તુરભાઈ દ્વારા આવે અને તે મુજબ અમે બંને આચાર્યો અને અમારા બંનેના શિષ્ય સમુદાય તે ઉપર ટીકા ટીપ્પન નહિ કરે અને કરેતો આજ્ઞા બહાર કરવું.

લિ. આનંદસાગર (પોતાના હસ્તાક્ષરમાં)

વિજયશમચંદ્રસુરિ (")

ઉકવાની તૈયારીમાં કસ્તુરભાઈએ જણાવ્યું કે પી. જી. લ. વૈદ્ય પ્રોફેસરની સમક્ષ ચર્ચા ચાલી તે દરમિયાન કે તે પછી પણ બંને આચાર્યો પસ્પર સમજૂતિ પર આવી બબ્બેતો તે સર્વ પ્રકારે શ્રેષ્ઠ છે, અને આ મારી નમ્ર વિનંતિ છે. કદાચ આ સંબંધમાં અને જોવાવચોં તો દુરતમાં હું હાજર થઈશ.

સાંકેતિક નામોની સર્મજ નીચે મુજબ

પૂજ્ય—આગામોધારક આચાર્ય દેવેશ શ્રી સાગરાનંદસૂરીશ્વરજી

રામવિ—વિજયરામચન્દ્રસૂરિ.

હું—ગંદસાગર, ચારિત્રવિભ-ચારિત્રવિજય.-કસ્તુરભાઈ-શેઠ શ્રી કસ્તુરભાઈ લાલભાઈ આ. ક. ની પેઢીના પ્રમુખ ડૉ. વૈદ્ય-નાડીયા ડૉલેજના પી. એલ વૈદ્ય.

તા. ક. વૈદ્યનું લખાણ મળવા પહેલાં પેપર, તાર અને બીજા પક્ષના મતુ-
ધોના કથન ઉપરથી વૈદ્યની તટસ્થતા તુટીગઈ છે એમ માલમ પડવાથી નિર્ણય
જનને આચાર્યોને મોકલવામાં આવે તે અગાઉ તા. ૫. મી જુલાઈએ (તા.
૫-૭-૧૯૪૩) વૈદ્યના લખાણની અમાન્યતા યાસનપક્ષ તરફથી અનેક દૈનિકાદિ
પત્રોથી જાહેર કરવામાં આવી હતી. આ પછીના તટસ્થ તુટ્યાના અનેક
પુગવાઓ બહાર પડ્યા છે.

સંપાદકીય નોંધ—મૌખિકપૃષ્ઠા અર્થે એટલા માટે રજુ કરવામાં
આવી છે કે વૈદ્ય મૌખિક પૃષ્ઠા કરવા આવ્યા તે અગાઉ તેમનું માનસ એક-
પક્ષીય હતું તે વાત તેમના સવાલ પુછવાની પદ્ધતિ જ જણાવે છે.

પરિશિષ્ટ ન. ૨

નિર્ણયનો અસ્વીકાર.

Date 14-6-48

Sheth Kasturbhai Lalbhai

Pankornaka-AHMEDABAD.

By newspapers writings and othersides Saying could not
maintain Tatasihapanu I do not therefore Except his writings.

Anandsagar.

તા. ૧૪-૬-૪૩

શેઠ કસ્તુરભાઈ લાલભાઈ.

પાનકોર નાકા-અમદાવાદ.

વર્તમાનપત્રોનું લખાણ અને સામાપક્ષનું કથન તટસ્થપણ તુટ્યાનું જણાવે
છે માટે તેમનું લખાણ મને માન્ય નથી. આનંદસાગર.

શાસનપ્રેમી ભાઈઓને સવેળાની ચેતવણી. નં. ૧

શાસનપ્રેમી વર્ગે જો વાત તો ચોક્કસ જાણે છે કે શ્રી તપાગચક્રમાં સમાચારી કેઈ સહીઓથી ચાલી આવે છે કે “લોકિક પંચાંગમાં ત્યારે ત્ય પર્વતિથિની હાનિ કે વૃદ્ધિ હોય ત્યારે ત્યારે તેનાથી પૂર્વ કે પૂર્વતર અથવા પર્વતિથિની હાનિવૃદ્ધિ કરવામાં આવે છે, જેમકે અષ્ટમી વિગેરેની ક્ષય કે વૃદ્ધિ હોય ત્યારે સાતમી વિગેરેની ક્ષય-વૃદ્ધિ કરવામાં આવે છે, ને પૂર્ણિમા અમાવાસ્યા જેવાની ક્ષયવૃદ્ધિ હોય ત્યારે તેરસ જેવાની ક્ષયવૃદ્ધિ કરવામાં આવે છે.

આ સમાચારી શાસ્ત્ર અને પરંપરા જનિથી શુદ્ધ ॥ અને તેને માટે અનેક પુરાવાઓ શાસ્ત્રોમાં છે ને જે આજ સુધીમાં ઘણી વાર જાહેર થયા છે તેમજ જૈનસમાજ આ આચાર સેકેડો વર્ષોથી આચરે છે છતાં નવો વર્ગ તે શાસ્ત્ર અને પરંપરા જનિને ઉઠાવનાર થઈ પર્વતિથિઓની હાનિ અને વૃદ્ધિ કહેવા-માનવા લાગ્યો છે

આ બાબતના નિર્ણયને માટે ચેકે કસ્તુરભાઈ લાલભાઈએ ખુનાના વૈધને તટસ્થ તરીકે યોગ્યતા હતા. પરંતુ વાર ટપાલ, પેપર અને તે પદના નેતાઓના કથનથી વૈધનું તટસ્થપણું સર્વથા તુટી ગયું છે, જોમ નક્કી જણાયાથી ચેકે કસ્તુરભાઈ લાલભાઈ ઉપર તે ચુકાદાને ખુલાસા અને ટીકા વગર નહિ માનવાને માટે પહેલેથી જણાવી દેવામાં આવ્યું છે છતાં કદાચ કેઈપણ વરૂંથી તે વૈધનું જણાણ જાહેર પડે તો તે શાસનપ્રેમીઓને કોઈપણ પ્રકારે માનવા લાયક નથી જોમ તમોને અનુસરનારા ગણીને જણાવવું જરૂરી ગણું છું

આમ છતાં તે વિષયના સુદા સમર્થન અને ઉત્તરે કોઈપણ સારા બીજા ચાર વિદાને પાસે સુધી ચેકે કસ્તુરભાઈ લાલભાઈ અમારા જણાણ ઉપરથી કે જરૂર જણાય તો અન્ય યોગ્યક ચર્ચા પછી એકી બેઠે નિર્ણય લાવી આપે તો તે કબુલ કરવા લાયક ગણાય.

તા. ૪—પર્વરાધનનો વિષય આખા શાસન સાથે સંબંધવાળો હોવાથી તેનો નિર્ણય અયોગ્ય રીતે આવે તે શાસનમર્યાદાની અપેક્ષાએ બપોર હોવાથી આ જાહેર કરવાની જરૂર જણાયેલ ॥

કપડિયા,
અસાકે સુદ ૩ તા ૫૭૪૩ } આનંદસાગરના ધર્મલાલ વાંચવા.

શાસનત્રેમી બાઈઓને સવેળાની ચેતવણી નં. ૨

ચેતવણી નં. ૧ આપ્યા પછી શેઠ કસ્તુરભાઈએ જે નિવેદન બહાર પાડ્યું છે તે અવળે રસ્તે દોરનાર ન થાય માટે આ બીજી ચેતવણી આપી છે.

૧. તેઓએ જણાવેલા શુસદાથી જ સ્પષ્ટ છે કે પુનાના ટાફ્ટર વેધે નિધિ સંબંધી નિર્ણય લખી શેઠ કસ્તુરભાઈ દ્વારાએ જન્મેને મોકલ્લી આપવો જે તેમ યશું હોત તો બોલવાનું રહેતજ નહિ. પરંતુ વેધનું લખાણ તા. ૬ ફી જુલાઈએ રજીસ્ટરથી આવે છે જે અયોગ્ય વિધિવાળું હોવાથી પાણું મોકલાયું છે, જ્યારે પુનાના રહીશ શા. મોહનલાલ જે નવા પંચના છે, તેને તે પહેલાં મળે છે અને તે મોહનલાલ પેપર અને તારાદ્વારાએ પોતાના ફેવરના સુકા-દાના સમાચાર ફેલાવે છે. જે ઉપરથી સ્પષ્ટપણે વેધની તટસ્થતા નથી રહી એમ નક્કી થાય છે. અને તેથીજ વેધનું લખાણ શેઠને તા. ૧૪ મીએ તારથી અમાન્ય જણાવી તા. ૨૦ મીએ ખુલાસા અને ચર્ચા સિવાય ન લેવા જણાવ્યું હતું, છતાં તે સિધી વાત શેઠ કસ્તુરભાઈએ માની નહિ.

૨. જ્યારે પેપરમાં મોકલ્યાના તરફેણદારીના સમાચારો આવ્યા ત્યારે શેઠ કસ્તુરભાઈને તે બાબત જણાવતાં અખબાર પર બરોસો ન રાખવો એમ જણાવીને વસ્તુની ઉપેક્ષા કરી પણ તેનો વેધ પાસેથી ખુલાસો લીધો નહિ અને તેનું સમાધાન જણાવ્યું નહિ.

૩. તારથી વેધને તે મોહનલાલના પ્રચાર બાબત સુજાવ્યું કે શેઠની બાજુ બહાર પુનાના શેઠ મોહનલાલથી આ પ્રચાર કેમ થયો ? ત્યારે તેના જવાબમાં વેધે શેઠને પૂછવાનું જણાવ્યું, અને તે જન્મે તારે શેઠને મોકલ્યા ત્યારે તેમાં અણગમતું નથી એમ શેઠ જણાવ્યું અર્થાત્ તેનું પણ સમાધાન થયું નહિ. આ વસ્તુએ વિચારવાની દરેક ક્ષણને માલમ પડ્યો કે વિધિમાં વેધની તટસ્થતા રહી નથી અને તેથી તેઓના લખાણને પણ કોઈ ન્યાયપ્રિય મનુષ્ય ખુલાસા અને ચર્ચા સિવાય એમને એમ મંજુર કરી શકે નહિ.

વેધની તટસ્થતાના બંચને માત્ર વિધિની વિપરીતતા જણીને શેઠ તરફથી સ્કામા પદના જુન માસના પ્રચાર પછી લગભગ એક મહિને આવેલું લખાણનું રજીસ્ટર પાણું મોકલ્યું છે.

હવે જે નિવેદનમાં જણાવ્યા સુજન લંબાણ બહાર પડ્યું છે છતાં છપાઈ બહાર પડ્યો ત્યારે તેમાં વિષયની જે વિપરીતતા છે તે આગળ બકેર કરવામાં આવશે અર્થાત્ તે લખાણ બહાર પડ્યા માત્રથી કોઈએ પણ બમમાં પડ્યું નહિ.

પરંતુ તેમાં આવેલ વિષયોની વિપરીતતા જાહેર થાય ત્યારે મુદ્દી અસિદ્ધિમાં બાંધતાં જરૂર થાય.

તા ૪-૧ વૈધના બહાર આવેલા લખાણમાં તા ૩ જુન છે, તેમાં પત્રમાં પાલીતાણાથી તા ૧લી જુને, મુબઈ સમાચારમાં અમદાવાદથી તા ૧લી જુને, વદેમાતરમાં તા. ૬ જુને અને વીરચાલનમાં તા. ૧૧ મી જુને લખાણ ચેકને મોકલ્યાના સમાચારો પ્રગટ થાય છે. અને તા. ૧૪ મી જુન તટસ્થતા તુરંતોના તાર અત્રેથી ચેક ઉપર મુકવામાં આવે છે અને ચેક વૈધનું લખાણ વૈધની સહી થયા પછી એક મહિના કરતાં પછી વધારે મુદ્દાએ તા. ૫ મી જુલાઈએ અમદાવાદથી બન્નેને રજીસ્ટરથી મોકલે છે અને બધું વિચારનારો મુજબ વર્ગ, તટસ્થની કાર્યવાહી કરાંસા કાયદે નથી રહી, એમ મોકલેલ સમજી શકાય.

૨ ચેક ઉપર જે લખાણ મુદત પ્રમાણે પાલીતાણાથી તા ૫-૧-૪૩ ના રજીસ્ટરથી મળ્યું હતું તેને માટે તે લખાણમાં જણાવેલ 'પ્રેમિન' શબ્દ અને લખાણની મુદત જોખમીને તા' ૬-૧-૪૩ ના દિવસે પાલીતાણાથી માણ્યું મોકલી તા ૭-૧-૪૩ ના દિવસે કસ્તુરભાઈને કાલેકાલ મોકલાયું તેને માટે વપરાયેલા 'પ્રકટ' શબ્દ શું લેખમાં એક પક્ષનો હાથ સ્પષ્ટ નથી કરતો ? અને જે એમ હોય તો તે લખાણ સ્વતંત્ર વૈધનું નહિ, પરંતુ નવીન પંથના હસ્તક્ષેપવાળું જ ગણાય અને તેથી તે લખાણની વિપરીતતા શમવૈધ કે નવા પંથના નામે જાહેર થાય તો પણ અયોગ્ય નહિ' ગણાય.

કપડવંજ } આનંદસાગરના ધર્મલાભ વાંચના.
તા ૧૧-૮-૪૩ }

ચેકથી કસ્તુરભાઈ કાલેકાલદ્વારા આવનાર નિર્ણયમાં નિર્ણય પૂ. આચાર્ય શ્રી સાગરાનંદસૂરીચરણ મ અને આ શ્રી વિજયરામચંદ્રસૂરિયો જે વચ્ચે હતો. તેમાં પૂ. આચાર્યશ્રી સાગરાનંદસૂરીચરણએ ચેકથી કસ્તુરભાઈદ્વારા નિર્ણય બહાર ન પડે તે અગાઉ જૈન જનતાને નિર્ણય ન માનવા માટે ચેતવણી નં ૧ કાઢી ચેતાવી હતી અને તે ચેતવણી બાદ ચેકથી કસ્તુરભાઈ કાલેકાલના નામે આ વિજયરામચંદ્રસૂરિદ્વારા પ્રચાર પામેલ ૨૭-૩-૪૩ ના નિવેદનમાં "ત્યારબાદ આ. સાગરાનંદસૂરીચરણએ તા. ૫-૧-૪૩ ના રોજ એક પત્રિકા બહાર પાડી અને તેમાં ડૉ. વધ તટસ્થ રહ્યા નથી એવો આક્ષેપ મૂક્યો, અને જણાવ્યું કે તેથી ડૉ. વૈધનો ચૂકાદો તેમને માન્ય તેમજ બંધનકારક નથી." આ શબ્દો લખી પૂ. આચાર્યશ્રી સાગરાનંદસૂરિયો નિર્ણયમાંથી છૂટ થવાખ્યાની જાહેરાત અને કબુલાત

શેઠશ્રીએ કરી છે. અને તે નિવેદનને પોતાના જૈન પ્રવચનના ૩-૧૦-૪૩ ના અંકમાં પ્રસિદ્ધ કરી આચાર્ય વિજયરામચંદ્રસૂરિજીએ ડૉ. પી એલ વૈદ્યને નિર્ણય પોતાને માન્ય છે અને આચાર્યશ્રી સાગરાનંદસૂરિજીને અમાન્ય છે. તેમ કમુલ કરેલ છે.

એટલે પૂ. આચાર્યશ્રી સાગરાનંદસૂરિજી ડૉ. વૈદ્યના નિર્ણયની કમુલાતથી સુકેત થયા છે તેની જાહેરાત અને કમુલાત તેમની ચેતવણી નં. ૧ થી, શુક્રશ્રી કર્તુરવાઈના નિવેદન દ્વારા સેઠશ્રીથી અને પ્રવચન વીરશાસન દ્વારા આ. રામચંદ્રસૂરિજીથી આજ અગાઉ થઈ ચકેલ છે તે પ્રસિદ્ધ જ છે.

આમ છતાં સામાન્ય જનતા નિર્ણયના પ્રચારને નામે ખોટે રસ્તે ન દોરવાય તેટલા માટે પૂ. આચાર્ય શ્રીમત્ સાગરાનંદસૂરીશ્વરજી સિવાય બીજા પૂ. આચાર્યોએ આ નિર્ણય સ્વીકાર્યો નથી તેની જાહેરાત થઈ હતી જે નીચે મુજબ છે.

“ સમગ્ર જૈન સંધને વિગ્રહિત.

જૈન સંધના વિદ્યમાન પૂ. આચાર્યો, પૂ. પંચાસો અને જૈન સંધના આગેવાનોએ તિથિચર્યાના ગણાતા ચુકાદાને સ્વીકાર્યો નથી. ચુકાદામાં જૈન શાસ્ત્રોને ખોટાં જણાવવામાં આવ્યાં છે અને તેઓને વગાવવામાં આવ્યાં છે.

ચુકાદો જૈન સંધોને માન્ય નથી.

સેઠશ્રી વર્ષથી શ્રી જૈનશાસ્ત્રો અને પરંપરાપ્રમાણે શ્રી જૈન ચેતાચાર તપાગચ સંધ જે પ્રમાણે પર્વારાધન કરતો હતો તેજ પ્રમાણે હાલ પણ કરે છે ને કરવાનો છે.

હાલ જે પ્રમાણે પર્વારાધન થાય છે તે પર્વારાધન સેઠશ્રી વર્ષથી જૈનશાસ્ત્રો અને તપગુસારી પરંપરા પ્રમાણે જ થાય છે. જૈન તપાગચ સંધની માવીન રીતિ અને શાસ્ત્રો મુજબ ટિપ્પણની બીજ, પાંચમ, આઠમ, અગ્નિઆરસ અને ચોદશની ક્ષયવૃદ્ધિએ એકમ, ચોમ, સાતમ દસમ અને તેરસની ક્ષયવૃદ્ધિ તથા પૂનમ અમાસની ક્ષયવૃદ્ધિએ તેરસની ક્ષયવૃદ્ધિ કરે છે અને તેજ પ્રમાણે નીચેના જૈન સંધના ૪૪ સમુદાયોમાંથી ૪૧ સમુદાયો આરાધના કરે છે અને કરવાનાં છે.

જૈન સમાજના વિદ્યમાન ૪૪ સમુદાયોમાંથી ૪૧ સમુદાયો પરાપૂર્વની રીતિ મુજબ પર્વારાધન કરવાના છે. તેમને આ ચુકાદો માન્ય નથી.

વિજયજી આદિ ૩૬ પૂજ્ય સુનિરાજ જ્ઞાનસુંદરજી મહારાજ ૪૦ પૂજ્ય સુનિવર્ધશ્રી શુભાનવિજયજી દોદાનો સમુદાય, ૪૧ પૂજ્ય સુનિરાજ દર્શનવિજયજી ત્રિપુટી વિગેરે વિગેરે.

જૈનસમાજમાં કેઈ દીવસ પર્વતિયિની ક્ષય કે વૃદ્ધિ થતી નથી. સં. ૧૬૬૨ પછીથી શરૂ થયેલ નવામતે બાર પર્વતિયિને બદલે તેર અને અગિયાર પર્વ કરી પર્વારાધનના લોપનું મહાન પાપ સમાજમાં પ્રવર્તાવતું શરૂ કર્યું છે.

પૂજ્ય આચાર્ય સાગરાનંદસુરિજી મહારાજ સિવાય ઉપરોક્ત પૂજ્ય આચાર્યવર્યો અને પૂજ્ય સાધુ સમૂહાયોને જૈનેતરના આપેલા જજમેન્ટ સાથે સુવલ સંબંધ નહોતો અને નથી. પૂ. આ. શ્રીસાગરાનંદસુરિજીનું માનવું હતું કે યોગ્ય અને તટસ્થ વિદ્વાન કદાચ જૈનેતર કહે તે પછી જો તે જૈનશાસ્ત્રોના આધારે આ ચર્ચાનો નિર્ણય આપશે તો તે ઉકેલ સત્ય આવશે પણ જજમેન્ટ બહાર પડ્યા પહેલાં ચેતવણી નં. ૧-૨ બહાર પાડી તટસ્થની તટસ્થતા તુટી હોવાના કારણો રજૂ કરી પોતાનું તે જજમેન્ટથી છટાપણું બહાર કરી જૈન જનતાને તેથી વાકેફ કરેલ છે પછીથી તો સી કેમ બાળી ચકતું છે કે તેનાથી સત્ય ઉકેલ તો દૂર રહ્યો પણ કેઈ પણ જૈનને મહાન દુઃખ ઉત્પન્ન કરે તેનું તટસ્થને કાંઈ કાચકર દુઃખાદ કાર્ય થતું છે.

પૂજ્ય આચાર્ય સાગરાનંદસુરિજીએ આ ચર્ચામાં રજૂ કરેલ ૧ સ્થાનાંગ સૂત્ર ૨ શ્રી ભગવતી સૂત્ર ૩ શ્રી બ્રહ્મહાર સૂત્ર ૪ છત્રકરુપ સાધ્ય વિગેરે આગમ પ્રધાને.

૧ યાનિ ઘાઘ્વાણિ સમુપગ્ગક્ષાણિ તાનિ શાસ્ત્રાભાસાન્મેવેતિ પૂ. ૨૦

જે શાસ્ત્રો આચાર્ય સાગરાનંદસુરિજીએ રજૂ કર્યા છે તે શાસ્ત્રાભાસજ છે (અર્થાત્ ખોટા કહ્યા ■)

આ શબ્દો દ્વારા કહેવાતા તટસ્થ વેત્રે જૈન આગમોને ખોટા કહી વગોબ્યા છે.

આથી પ્રત્યેક જૈન જૈનશાસ્ત્રોને ખોટા કહેનાર આ જજમેન્ટ આપનાર કહેવાતા તટસ્થની અને પોતાના જથ્થા ખાતર જૈન શાસ્ત્રોને પણ પાસે રહી ઉત્પાદવરાધનાદ નવા મતની પાસે જવાબ માગવો ભેદજો. અને આપણા પૂજ્ય સિદ્ધાંતો અને શાસ્ત્રોની પૂર્ણ રક્ષા કરવી ભેદજો.

જૈન સમાજના ખૂલ્લે ખૂલ્લે સી કેમ બાળી ગયું છે કે આ ચકાદો તટસ્થની તટસ્થતા વિનાનો, જૈનશાસ્ત્રોને વગોવનારો, અને ચર્ચાની રજુ થયેલ બુધિકાંક્ષ સુચદાને બાળી યુક્તિને અવગણીને તટસ્થની પાસે પોતાની મનગમતી વીતે સામાપદો મેળવેલો છે.

આ ઉપરથી પ્રત્યેક જૈનને વિચસિ કરવાની કે તિથિચર્ચાનો બહાર પડતો

કે પડનારો ચૂકાદો સત્યથી રહિત આદેષ પૂર્ણ અને સમાજને લાંછનરૂપ છે, ને તે ચૂકાદાને ઉપર જણાવેલ પૂજ્ય આચાર્યો, પૂજ્ય સાધુ સમુદાયો અને પૂજ્ય અનેક સંઘ સમૂહોએ સ્વીકાર્યો નહિ હોવાથી કોઈ તેવા ખોટા ચૂકાદાથી ભરમારો નહિ.

અમદાવાદ. }
તા. ૫-૧૦-૪૩

શ્રી જૈન ધર્મ પ્રસાવક સમાજ.
અમદાવાદ "

આ હેતુઓથી સ્પષ્ટ છે કે—૪. વૈદના નિર્ણયને પૂ. આ. શ્રી સાગરાનંદ-સૂરિજીએ નાકબુલ કરેલ છે. અને બીજા પૂ. આચાર્યોએ નિર્ણયના નામે જનતાને કોઈપણરીતે ન ભરમાવાની બહેરાત કરી છે. આ ઉપરાંત પૂ. આચાર્યદેવ ભજયસુરેન્દ્રસૂરીશ્વરજી. પૂ. પં. કીર્તિચુનિજી, પૂ. આ. જયસિંહસૂરિજી વિગેરે અનેકોએ આ નિર્ણયને નહિ માનવાનું પૃથક્ પૃથક્ રીતે પણ બહેર કરેલ છે.

૫. ડૉ. વૈદના તિથિ નિર્ણય પછી પણ આ. વિજયરામચંદ્રસૂરિ આદિ મુખ્ય સમુદાય સિવાય ૪૧ પૂ. મુનિ સમુદાયોએ પ્રાચીન પ્રણાલિકા મુજબ જ પર્વારાધન કરેલ છે.

વિ સં. ૨૦૦૦ માં ટીપ્પણમાં મહા વર્ષી ૦)) નો સમ હતો ત્યારે શાસ્ત્રાનુસંધીપરંપરા મુજબ મહા વર્ષી ૧૪ નો સમ કરી મહા વર્ષ ૧૪ તા. ૨૨-૨-૪૪ અને મહા વર્ષી ૦)) તા. ૨૩-૨-૪૪ ના દિવસે પૂ. ૪૧ સાધુ સમુદાયોએ અને જૈન સભા આરાધી હતી. આ પ્રમાણે આરાધન કરી વૈદના નિર્ણયને સકલ સચે આચરણ અને માન્યતાથી અમાન્ય ગણ્યો હતો.

આ ઉપરાંત તિથિ નિર્ણય પછી પણ પૂ. આચાર્ય વિજયનીતિસૂરીશ્વરજી મહારાજના ફાટાવાળાં પૂ. આ. વિજયવક્ત્રસૂરિજીના ફાટાવાળાં, શુદ્ધેશ્વર, પ્રસારક સભા, આત્માનંદ સભા, બાલાશ્રમ, જિંજા ક્ષાત્રી, એમ વાદીલાલ વિગેરે અનેકોએ પૂર્વપ્રમાણેનાજ પર્વસમયવૃદ્ધિ વિનાનાં પંચાંગો કાઢ્યાં હતાં અને તે પંચાંગો મુજબ પર્વતિથિનું આરાધન કયું વૈદના નિર્ણયને અવગણ્યો હતો.

૬. વૈદના તિથિ નિર્ણય પછી અમદાવાદના ઉપાધ્યયોએ પ્રાચીન, પ્રણાલિકા મુજબ આરાધન કરવાની ઠરેલ બહેરાત—

પર્વાનુષ્ઠાન વિષયક પ્રતિક્રમણ યોગ્ય વિગેરેની આરાધનાના આવજનનિક ઉપાધ્યયો છે. તે ઉપાધ્યયોમાં ડૉ. વૈદના નિર્ણય પ્રમાણે આરાધન નહિ પરંતુ પ્રાચીન પ્રણાલિકા મુજબ ચયે તે જણાવનારો નિર્ણય તેમના વહીવટદારોએ ને બહાર પાડ્યો છે. તે નીચે મુજબ છે.

જાણીતી વાત છે કે આ બંધારણના અન્વયે
 ઉપરના બંધારણના અન્વયે આ બંધારણના અન્વયે
 આ બંધારણના અન્વયે આ બંધારણના અન્વયે
 આ બંધારણના અન્વયે આ બંધારણના અન્વયે
 આ બંધારણના અન્વયે આ બંધારણના અન્વયે
 આ બંધારણના અન્વયે આ બંધારણના અન્વયે
 આ બંધારણના અન્વયે આ બંધારણના અન્વયે
 આ બંધારણના અન્વયે આ બંધારણના અન્વયે

ઉપર જણાવેલ ઉપાધ્યયોએ
 ચોતાનો નિર્ણય પ્રાચીન પ્રણાલિ-
 કાને અનુસરવાનો જાહેર કરી
 ડૉ. વેદના નિર્ણયને નહિ માન-
 વાનો ચોતાનો નિર્ધાર જાહેર
 કર્યો છે.

સક્ષેપમાં ડૉ. પી. એલ.
 વેદનો નિર્ણય આ વિજયરામચંદ્ર
 સૂરિએ ચોતાના જૈન પ્રવચન પ-
 ત્રમાં પ્રગટ કરી અને વીર-
 શાસન પત્રમાં તેનું વારે ઘડીએ
 સમર્થન કરી નિર્ણય સ્વીકાર્યાનું

જણાવ્યું છે પણ નિર્ણય પ્રગટ થયાબાદ તેમણે કાઢેલ સં. ૨૦૦૦
 નું પંચાંગ નિર્ણયને અનુસરતું ન હોવાથી વાસ્તવિક રીતે નિર્ણય
 કથુહ્યાનું જણાવ્યાં છતાં ચોતાના મતને પકડી રાખી નિર્ણયને
 અસ્વીકાર કર્યો છે:—

ડૉ. પી. એલ. વેદના નિર્ણયને અનુસરી આ વિજયરામચંદ્ર સૂરિ
 મહારાજે ખનાવવું જોઈતું સં. ૨૦૦૦ ની સાલનું પંચાંગ

કાર્તિક	માર્ગશીર્ષ	ચૈત્ર	મહા	શ્રાવણ	શ્રેષ્ઠ
શુક્ર ૧૪ કલ વ ૪ બે	શુક્ર ૭ કલ વ ૬ બે	શુક્ર ૧ કલ	શુક્ર ૬ કલ શુક્ર ૧૪ બે ૧૬ ૦) કલ	વ ૨ બે વ ૬ કલ	વ ૧૩ કલ
સિંહ રવિ ગ	સિંહ રવિ ગ	સિંહ રવિ ગ	સિંહ રવિ ગ	સિંહ રવિ ગ	સિંહ રવિ ગ
૧ જોમ ૬ ૨ ૧૦	૫ મુર ૨ ૭ મુર ૩	૨ ૧ જોમ ૨૭ ૨ જોમ ૨૮	૪ યાન ૨૬ ૬ ગવિ ૩૦	૨ જાનિ ૧૧ ૩ રવિ ૧૨	
૫ મુર ૧૧ ૩ રવિ ૧૪	૫ મુર ૧૬ ૬ મુર ૧૭		૧૪ જોમ ૮ ૧૪ જાન ૨૩	૭ મુર ૧૭ ૬ જાનિ ૧૮	૧૪ મુર ૧૬ ૧૪ મુર ૨૦
૪ જોમ ૧૫ ૪ જોમ ૧૬	૬ યાન ૧૮ ૦)		૦) ૦	૧૦ રવિ ૧૬ ૧૪ મુર ૨૧	

વૈશાખ	જેઠ	અષાઢ	શ્રાવણ	ભાદ્રપદ	શાશ્વત
શુક ૧૧ બે વદ ૧ કાપ	વદ ૬ કાપ	શુક ૭ બે વદ ૨ કાપ	વદ ૫ કાપ	શુક ૩ બે શુક ૧૩ કાપ	વદ ૧ કાપ વદ ૧૪ બે
તિથિ વાર તા.	તિથિ વાર તા.	તિથિ વાર તા.	તિથિ વાર તા.	તિથિ વાર તા.	તિથિ વાર તા.
૧૧ કુમ્બ ૧૧ મુર	૬ ૪		૭ બોમ ૨૭ ૭ કુમ્બ ૨૮ ૨ મુર ૩૬	૩ બોમ ૨૧ ૩ બોમ ૨૧ ૪ કુમ્બ ૨૩	૧૫ ૧૫

નિર્ણય મા-પો છે એમ કહ્યા છતાં આ. વિજયરામન દ્રસરિલો દાદલ પંચાંગ

કાર્તિક	માર્ગશીર્ષ	પોષ	મગા	ફાલ્ગુ	ચૈત્ર
શુક ૧૨ કાપ વદ ૪ બે	શુક ૭ કાપ વદ ૬ બે	શુક ૧ કાપ	શુક ૬ કાપ શુક ૧૪ બે વદ ૦) કાપ	વદ ૨ બે વદ ૬ કાપ	વદ ૧૩ કાપ
તિથિ વાર તા.	તિથિ વાર તા.	તિથિ વાર તા.	તિથિ વાર તા.	તિથિ વાર તા.	તિથિ વાર તા.
૧૨ બોમ ૧૩+૧૪ કુમ્બ ૧૫ મુર ૩ રવિ ૪ બોમ	૧૦ ૧૧ ૬ ૧૪ ૧૫	૫ શુક ૬ શુક ૭ ૪ મુર ૫ શુક	૨ ૭ ૧ ૧ ૧૪ ૧૪ ૧૮+૦)	૧૬ ૩૦ ૦ ૫ ૬ ૮ ૦	૧૧ ૧૨ ૧૭ ૧૮ ૧૨+૧૩ ૧૪
					૧૬ કુમ્બ ૨૦ મુર ૨૨ શુક

વૈશાખ	જેઠ	અષાઢ	શ્રાવણ	ભાદ્રપદ	શાશ્વત
શુક ૧૨ બે વદ ૧ કાપ	વદ ૬ કાપ	શુક ૭ બે વદ ૨ કાપ	વદ ૫ કાપ	શુક ૩ બે શુક ૧૩ કાપ	વદ ૧ કાપ વદ ૧૪ બે
તિથિ વાર તા.	તિથિ વાર તા.	તિથિ વાર તા.	તિથિ વાર તા.	તિથિ વાર તા.	તિથિ વાર તા.
૧૧ કુમ્બ ૧૧ મુર ૪ શુક ૫+૬ મુર ૭ રવિ	૬ ૪ ૧૩ ૧૦	૭ બોમ ૧૩ ૧૫ મુર ૩ મુર ૧૫	૬ ૭ ૬ ૭ ૬ ૬	૩ બોમ ૨૧ ૩ બોમ ૨૨ ૪ કુમ્બ ૨૩ ૫ કુમ્બ ૨૪ ૬ મુર ૨૫	૧૫ ૧૫ ૧૫ ૧૫ ૧૫

[શાશ્વત સુધાકર પત્ર તા ૮-૧૧-૪૩]

પરિશિષ્ટ નં. ૩

૫. ૫૦ કીર્તિમુનિજી ગણિવરે વૈધના શાસ્ત્રાભાસ
માટે ઉપાડેલ જુએશ.

૫. ૫૦. કીર્તિમુનિજી મહારાજે 'જૈન જનતા સાવધ રહે' એ મથાળાવાળું
હેન્ડબીલ તા. ૨૪-૮-૪૩ ના રોજ છપાવ્યું હતું જેમાં—

૧ "યાનિ સૈઃ શાસ્ત્રાણ્યુપન્યસ્તાનિ તેષાં પ્રામાણ્યમપિ વયં ન સદાગદ્દે"

૨ "યાનિ શાસ્ત્રાણિ સમુપન્યસ્તાનિ તાનિ શાસ્ત્રાપ્રામાણ્યેવેતિ"

આ પંક્તિઓ હતી. ટા. ૫૫૧ એલ. વૈદ્યે આ હેન્ડબીલ ગમે છાંધી
મેળવી વાંચ્યું અને તે વાંચ્યા બાદ ૫૦ ૫૦ કીર્તિમુનિજી ઉપર નીચે પ્રમાણેનો
પત્ર લખ્યો—

રાજનગરયાસ્ત્રાણ્યેષુ પંન્યાસકીર્તિમુનિષુ

૧ ભવદ્ભિઃ પ્રવટીકૃતં (જૈન જનતા સાવધ રહે) ક્વતિ ચીર્ષક કિમપિ પત્ર-
કમસ્મામિદદ્મ્. તત્ર પશ્ચમપરિચ્છેદમધ્યે યદ્ ભવદ્ભિરકમ્ ચલ્સ્મામિ "સૂર્ય-
પ્રજ્ઞાનિ-નિશીથ-વશાધૃતસ્કન્ધ-લોકપ્રવાસાદિશાસ્ત્રાણાં પ્રામાણ્યમેવ (ન) સદ્યતે"
તથા "યાનિ શાસ્ત્રાણિ" इत्यनेन संपाण्यपि जैनशास्त्राणि आस्मानिः शास्त्राभासानि
प्रतिपाद्यन्ते तवस्मन्निर्णयपत्रे भवद्भिः क्व लभ्यते तद्वपरा पृष्ठपंक्तिनिर्देश-
पुरस्सरं प्रदर्श्यतामिति मे विदमि

૨ અસ્માકઃ જ્વેતન્મત્ર યદ્ મયતાં શીર્ષાંગવાણીપરિચયઃ મતીષ્વ શ્વશ્વતરા,
તથા મયતાં શાસ્ત્રીયસંસ્કૃતભાષયા સદ્ સ્વૂલોડપિ પરિચયઃ, યેન મચન્ત
પશ્ચિમયાસેવંવિધમન્યં પ્રકાશયન્તિ, યથં સ્થિતે પ્રકાશમાનસ્ય ગુર્જરભાષા-
મયસ્થાનુવાદસ્ય પરિશીલનમેવ મયતાં શ્રેય ક્વતિ નો મતિઃ.

૩ તન્યાનુવાદસ્ય પરિશીલનમન્તરં જાણેતૈવ મયદ્ભિર્યથા નાસ્મામિઃ સૂર્ય-
પ્રમણયાદિ પ્રન્યાનાં પ્રામાણ્યં ન્વાપિ અધિક્ષિતં, ન ચ તેષાં શરત્રામાસં પ્રતિપા-
દિતમ્. સર્વવિરતિવ્રત સ્વેદગ્ન્યા સ્ત્રોતુર્વાર્ષર્મવાદર્શનદિ દ્વિતીયમહાવ્રતસ્ય
પથ સંચિત્ય આશાતના ક્રિયતે તદ્વા કા કથા શ્રાવણામન્યેષાં વૈત્યપિ મનાસિ
પિચાર્યતામ્. સ્વીય ચ સર્વશિશિવ્રતમશ્નં સત્યાર્થપ્રકાશનેન મયંજગત્તમદ્
પનિકારુષેણ પ્રતિગ્રમણેન પ્રગટીક્રિયતામિત્યાશાસ્યતે

ડૉ. પી એલ વૈદના પત્રનો અનુવાદ

જૈનજનતા સાત્ત્વ એ એ ગણના પૂર્વકનુ તમે પ્રગટ કરેલ દે-ડખીન અને જોધું છે તેમા પાચમા પેરેગ્રાફમા તમે જે કહ્યું કે અગારા વડે " સૂર્યપ્રગ્લપિ-નિશીથ-દસાશુત-રકન્ધ લોકપ્રકાશ વિગેરે શાસ્ત્રોના આમાણ્યને ગહન કરતા કરતા (નગી) " તથા 'યાનિ શાસ્ત્રાણિ' એ પ્રમાણેના ચળવડે સર્વ જૈનશાસ્ત્રો અમાગવડે શાસ્ત્રાભાસ કહેવાય છે તે અમારા નિર્ણયપત્રમાં આપે કયા જોયું તે કૃપાવડે પૃષ્ઠ પંક્તિ નિર્દેશપૂર્વક દેખાડ્યો એ પ્રમાણે મારી વિગતિ છે

અમારા નિર્ણયપૂર્વક અગિયાર છે કે તમેને સંસ્કૃતગાનાં કણો જ સ્વરૂપતર પરિચય છે, તમારો શાસ્ત્રીય સંસ્કૃતભાષા સાથે સ્પૃશ્ય પરિચય નથી જેને લઈને પત્રિકામાં આ પ્રમાણે તમે અસત્ય જણાવો છો આમ હોવાથી તમારે શેઠા વખતમા પ્રસિદ્ધ થતા શુભરાતી અનુવાદનું પરિશીલન કરવું એજ કલ્યાણકારી છે એમ અમારું માનવું છે.

તે અનુવાદના પરિશીલન પછી આપને જણાશે, કે અમારાવડે સૂર્યપ્રગ્લપિ આદિ ગ્રંથોના પ્રામણ્યનો કોઈ પણ દેઠાણે તિરકાર કર્યો નથી અને તેઓને શાસ્ત્રભાસ કર્યા નથી, રેવેન્ડાએ સર્વવિરતિ અને સ્વીકારનાર નમાગ સરખાને જીભ મહાનનની આ પ્રમાણે મન્નજ પૂર્વક આગતના કરે તો બીજા આવકોની શી વાત કરતી એ પશુ મનમાં વિચારવું જોઈએ, તમારા સર્વનિરતિમનમને સર્વજનસમક્ષ સત્ય અર્થને જણાવતી પત્રિકારૂપ પ્રતિક્રમણવડે પ્રગટ કરશે એમ હું વૈદ પરશુરામ શર્મા આશા રાખુ છું.

મોકલનાર. ડૉક્ટર પી. એલ. વૈદ

વાઘીયા કોલેજ પૂના

નોંધ-આ પત્રમાં ખડેલો પેરેગ્રાફ લખી ડૉ. પી એલ વૈદ પૂ પં. કીર્તિશુનિષ્ઠતા હેન્ડખીલના પાચમા પેરેગ્રાફમાં

" યાનિ શે શાસ્ત્રાણ્યુપન્યસ્તાનિ તેર્વા પ્રામાણ્યમેવ ઘ્ય ન સત્તામદે " હજોલ પદ્ધિ જે 'સૂર્યપ્રગ્લપિ નિશીથ દસાશુતરકન્ધ લોકપ્રકાશ વિગેરે શાસ્ત્રોના આમાણ્યને ગહન કરતા નથી' તેમ જણાવે છે તે પદ્ધિ મારા નિર્ણયપત્રમાં કયા પાને અને કઈ પદ્ધિમા છે તે જણાવ્યા માગે છે

૨ તેમજ પૂ પં. કીર્તિશુનિષ્ઠતા પાંચમા પેરેગ્રાફમા લખાયેલ " યાનિ શાસ્ત્રાણિ સમુપન્યસ્તાનિ તાનિ શાસ્ત્રામાસ્તામ્યેવેતિ " એ પ્રમાણેના શબ્દોવડે સર્વ જૈનશાસ્ત્રો અમાગવડે શાસ્ત્રાભાસ કહેવાય છે તે અમાગ નિર્ણય પત્રમાં કયા પાને અને કઈ પદ્ધિમા છે તે જણાવ્યા માગે છે.

આ ઉપરથી ડૉ. પી. એલ. વૈદ કહે છે કે—યાનિ ને: શાસ્ત્રાણ્યુપન્યસ્તાનિ' પદ સૂર્યપ્રગ્લપિ વિગેરેનું અપ્રામાણ્ય કરાવે છે અને 'યાનિ શાસ્ત્રાણિ મમુપન્યસ્તાનિ' પદ સર્વ જૈનશાસ્ત્રોને શાસ્ત્રભાસ કહે છે પણ તે અગારા નિર્ણયપત્રમાં હોય તો જરા ૫૦૩ પંક્તિ પૂર્વક બતાવો. અર્થાત્ આ પહેલો પેરેગ્રાફ લખનાં વૈદ મહાશયને

સંપૂર્ણપણે ખાતરી છે કે મારા નિર્ણયપત્રમાં મેં કંઈ ઠેકાણે ગાતું કંઈ પણ લખ્યું જ નથી એથી આમ લખવા યેરાયા છે.

આ ઉપરથી સ્પષ્ટ ફક્તિત થાય છે કે આ નિર્ણયપત્રમાં નિર્ણયપત્રના લેખકને પણ ખ્યાલ ન રહે તેટલો ફેરફાર તેમની સંમતિ કે વગર સંમતિએ થયો છે તે ચોક્કસ છે તે વાત ડૉ. પી. એલ. વૈદ્યના પત્રનો પહેલો પેરેગ્રાફ જણાવે છે.

ડૉ. પી. એલ. વૈદ્યે પૂ. પં. કીર્તિસુનિલ માહારાજને પોતાના બીજા-ત્રીજા પેરેગ્રાફમાં સર્જનકે મધ્યસ્થને ન છાજે તેવા આદેશ કર્યા છે કે જે વાંચ્યા પછી દરેક સમજી આણસને મધ્યસ્થની તટસ્થતા વિષે ઠાંકા આવ્યા વિના રહી શકે તેમ નથી.

આ ડૉ. પી. એલ. વૈદ્યના પત્રનો પૂર્વ પંચાસજી કીર્તિસુનિલ માહારાજે જે જવાબ આપ્યો તે જવાબ નીચે આપીએ છીએ.—

પૂનાવાસ્તવ્ય ડૉ. પી. એલ. વૈદ્ય.

આમદાવાદ. તા. ૧૦-૬-૪૩
પુના

ધર્મસામ પૂર્વક જણાવવાનું કે તમારો પત્ર મળ્યો. “જેન જતતા સાચા રહે” એ હેન્ડબીલ અમે પ્રગટ કર્યું છે તે સત્ય છે. મળત કહેલા હેન્ડબીલના પાંચમા પેરેગ્રાફમાં અમે નીચે પ્રમાણેની પંક્તિઓ લખી છે.

૧ “ યાનિ તૈઃશાસ્ત્રાણ્યુપન્યસ્તાનિ લેવાં પ્રામાણ્યમેવ યયં ન સદામદે ”
[નિર્ણયપત્ર પૃ ૧૧ પં. ૨૩]

૨ “ યાનિ શાસ્ત્રાણિ લમુપન્યસ્તાનિ તાનિ શાસ્ત્રામાતાન્યેદેતિ ”
[નિર્ણયપત્ર પૃ ૨૦ પં. ૧-૭]

તે આપે તૈયાર કરેલા મધ્યસ્થ નિર્ણયપત્રના પૃ. ૧૬ ની ૨૩ મી પંક્તિ અને બીજી પૃ. ૨૦ ની ૬-૭ પંક્તિ છે તે તમે સૂક્ષ્મદ્રષ્ટિથી જોશો.

આશ્ચર્ય છે કે—આપના લખેલા નિર્ણયપત્રમાં આ પંક્તિ ક્યાં છે તેના આપને ખ્યાલ નથી એટલું જ નહિ પણ આ પંક્તિ ■ કે કેમ? તેની તપાસનો પણ તમે પશ્ચિમ લીધો નથી, અતિ ઉત્તરણ અને મગજના ઉરકેરાટથી તમારે લખવું છે.

“ સૂર્ય પ્રવ્રણ્તિ-નિર્ણય-દશાવૃત્તસ્કંન્ધ-લોકામકાશાદિશાસ્ત્રાણાં પ્રામાણ્યમેવ ન સદાતે ” તેને જાલે તેમા ન લખવો જુની જાણ છે.

તમારું પેરેગ્રાફ ૨-૩ નું વખાણ મધ્યસ્થ અને સર્જનને શોધે તેવું નથી વર્તમાનપત્રો જે “ તટસ્થ તટસ્થતા જાળવી શક્યા નથી ” એમ જે કહે છે તેને તમારા પત્રનું લખાણ સમર્થન આપે છે.

તમારો મન “ યદ્વનવતાં ગીર્વાણવાણોપરિચય અતીથ સ્વહ્યતર. ” તે જુરાગર છે. અમે જરૂર તમારી માફક પંક્તિઓમાંની નથી. ‘ ન ચ અવતાં...’

પરિચયા' આ તમારું લખતું તેનો આપના મધ્યસ્થ નિર્ણયપત્રની અમે અમારા હેન્ડબીલમાં જણાવેલી પંક્તિઓના સ્થળનું અવલોકન જ આપને જણાવશે કે અમોને સંસ્કૃત ભાષા સાથે થોડો પણ પરિચય છે કે નહિ, “યેન મવન્તા... પ્રકાશવન્તિ” તેના માટે જણાવવાનું કે આપે આપનું મધ્યસ્થ નિર્ણયપત્ર જોતું અને તેમાં જણાવેલ પંક્તિઓનું અવગાહન કરવું અને તે કર્યા પછી આપને જરૂર જણાશે કે અમે લખેલું અસત્ય નથી પણ સત્ય છે. આ ખાતરી કેરી ઠઠાઅહનો ત્યાગ કરી આપેજ બહાર કરવું કે—‘તમારા હેન્ડબીલનું લખાણ સત્ય છે ને મેં કહેલા આપ ઉપરના આક્ષેપ અસત્ય છે’, પર્વં સ્વિયતે...નો મત્તિ શુજ્જ્વાલી ભાષાનો અનુવાદ વાચી પરિચય મેળવવાનો તમારો ઉપદેશ પણ માગ્યો છે.

અમારે અને તમારે પરિચય મુદ્દલ નથી છતાં આપનું અમારી પ્રત્યે લખાયેલ તમારા ખીબત પેરાનું લખાણ જ સૂચવે છે કે—તમે કોઈપણ પક્ષથી વાસિત બન્ધ્યા છો.

“તસ્યાનુવાદસ્ય...પ્રતિપાદિનમ્” “અનુવાદ બહાર પડ્યા પછી અને તેના પરિશીલન પછી જણાશે કે અમે સૂર્યપ્રસપ્ત્યાદિ શાસ્ત્રોનું અપ્રમાણ્ય કે શાસ્ત્રાભાસ પણ કહ્યું નથી’ તો ઉપરની તમારી પંક્તિઓ જે શાસ્ત્રોના પ્રામાણ્યને તિરસ્કાર કરવાનું અને શાસ્ત્રાભાસપણું જણાવે છે તેના સબધી તમારો ચો ખુલાસો છે ? પૂજ્ય સાગરાનંદસૂરિ મહારાજે ૪૦ શાસ્ત્રપાઠો સ્તુ કર્યા છે તે તો પ્રસિદ્ધ છે

“સર્વેવિસતિવ્રતં...મનસિ વિધાયંતામ્” આ લખીને અમોને જ નહિ પણ સમગ્ર સાવક જનતા ઉપર આક્ષેપ કર્યો છે. તમને ઉઠા વિચાર વિના થોડ શ્રી કસ્તુરભાઈએ તટસ્થ નીચ્યા અને તેનો લાભ લઈ જનમેન્ટમાં ચર્ચાના મૂળ વિષયોને ઊઠી જૈન આગમ ગ્રન્થો અને પૂ સાગરાનંદસૂરિ ઉપર અયોગ્ય આક્ષેપો કર્યા છે

“સ્વીય...પ્રકૃટીક્રિયતામિત્યાગાસ્યતે” અમે મુનિઓ કયેલા અપરાધને પ્રતિદિન ખગાલીએ છીએ, અને એવી કોઈ મોટી બુલ ચર્ચ હોય તો બહાર કરવામાં પણ વાંધો નથી, પરંતુ પ્રમાદ અને ભૂલથી તપાસ કર્યા વગર આપા આક્ષેપ કરવાનું સર્વ સંજ્જનની નીતિને ઉલ્લંઘવાથી અને.

અંતે જૈનસમાજના મહાત્મ હુભાંગે ઉઠી તપાસ વિના આપ જેવાને થોડશ્રી તટસ્થ થોધી લાગ્યા કે જે ચાલુ વિષયને ઊઠી ખુલાસો માગ્યા વગર સર્વેવિસતિ મન લંગના આક્ષેપો કરે છે અમારો આપના પત્રથી ૬૬ નિર્ણય છે કે—“તટસ્થનો મુકદ્દો સત્યથી વેગળો સમતોડ વિનાનો અને આક્ષેપ પૂર્ણ છે” તેવું જે આજે જૈન જનતામાં પ્રસિદ્ધ છે તેને તમારૂં આ પત્રનું લખાણ પુરેપુરું સમર્થન આપે છે.

શાસ્ત્રાભાસ એટલે ખોટાં શાસ્ત્ર તે વાત પ્રસિદ્ધ બને. તે આ રીતે ચર્ચામાં રજુ થયેલ શાસ્ત્રોને શાસ્ત્રાભાસ કહેવાં તે વર્ણવવાં નહિં તો બીજું શું ગણાય ?
 ડૉ. પી. એલ. વૈદ્યે પોતાના સંસ્કૃત જ્ઞાનમેન્ડમાં જૈન શાસ્ત્રોને શાસ્ત્રાભાસ કહી વર્ણવ્યાં છે. પરંતુ જીવાળ લખ્યો.
 તા. કે—આમ છતાં આપ સ્વતંત્ર પણ તે પંક્તિઓના અર્થની તપાસ કરાવશે.

પૂ. પ. કીર્તિસુનિ મહારાજને પંક્તિઓએ ‘શાસ્ત્રાભાસ’
 શબ્દ આપેલ અભિપ્રાયની ચેકથીને
 મોકલી આપેલ સુસદ્દાની નકલ.

ડૉ. પી. એલ. વૈદ્યના નિર્ણયમાં “શાસ્ત્રાભાસ” શબ્દ
 જૈનશાસ્ત્રોને ખોટાં કહે છે

મધ્યસ્થ નિર્ણય ખત્રમાં ડૉ. પી. એલ. વૈદ્ય શરૂઆતમાં લખે છે કે—

૧ “ઉમાસ્વાતિવચ. પ્રઘોષત્વેન પ્રસિદ્ધ ‘શયે પૂર્વા તિથિઃ કાર્યા વૃદ્ધી કાર્યા તથોચ્ચરા’ इति श्लोकार्धमुद्दिश्य आचार्यश्री सागरानंदसूरीणां तथा आचार्य श्रीरामचन्द्रसूरीणां महान् मतभेदः प्रादुरभूत्” । पृ. ५ (प्रवचन अंक पृष्ठ १)

૧ “ઉમાસ્વાતિના વચન તર્ફકે પ્રસિદ્ધ ‘શયે પૂર્વા તિથિઃ કાર્યા વૃદ્ધી કાર્યા તથોચ્ચરા’ એ શ્લોકાર્ધ સખંધી તિથિના ક્ષય અને વૃદ્ધિની બાબતમાં આચાર્ય શ્રી સાગરાનંદસૂરિજી અને આચાર્યશ્રી વિજયરામચંદ્રસૂરિજીની વચ્ચે મહાન મતભેદ પડ્યો.”

આખી ડૉ. વૈદ્ય જણાવે છે કે તે બે આચાર્યો વચ્ચે ‘શયે પૂર્વા’ ના શ્લોકાર્ધને લઈ મતભેદ હતો હવે તેજ ડૉ. વૈદ્ય પોતાના છાપેલા પાના ૨૦ ની ૬-૭ લીટીમાં લખે ■ કે—

तदेवमाचार्यश्रीसागरानंदसूरिमिरमास्यातिवचनस्य स्वाभिमतार्थसिद्धये यानि शास्त्राणि समुपन्यस्तानि तानि अस्वामासान्वयेति । पृ० २० (प्रवचन अंक पृष्ठ १३ पं. २५-२६)

ઉમાસ્વાતિના વચનનો પોતાનો અભિમત અર્થ સિદ્ધ કરવા આચાર્યશ્રી સાગરાનંદસૂરિજીએ જે શાસ્ત્રો રજુ કર્યાં છે તે શાસ્ત્રાભાસજ ■ (અર્થાત્ ખોટાં છે)

આ ઉપરથી સ્પષ્ટ છે કે વૈદ્યના મતે આખી ચર્ચા ‘શયે પૂર્વા’ ને લઈને છે ને તે આખી ચર્ચામાં રજુ થયેલ તમામ શાસ્ત્રો શાસ્ત્રાભાસ છે તેમ ડૉ. પી. એલ. વૈદ્ય પોતાના શબ્દોમાં કહેવા માગે છે.

તેમજ આગળ ડૉ. પી. એલ. વૈદ્ય લખે છે કે—

एतादृशाचर्यस्मर्थेन यानि नै शास्त्राण्युपन्यस्तानि तेषां प्रामाण्यमेव यं न सट्टामटे, यद्य तेषां प्रतिपादितोऽर्थ सोऽप्यनुक्तः । पृ० १६ (प्रवचन पृष्ठ १० पंक्ति ३२-३३)

આવા અર્થના મર્મર્થનમાં તેમણે જે શાસ્ત્રો રચ્યું હશે તેનું પ્રામાણ્ય અમે સ્વીકારતા નથી અને તેમણે જે અર્થ પ્રતિપાદિત કર્યા છે તે પૂર્ણ અયુક્ત છે.

ઉપરની પદ્ધતિઓનો અર્થ શાસ્ત્રોને શાસ્ત્રાભાવ અર્થાત્ ખેડાં અને શાસ્ત્રોના પ્રામાણ્યને નહિ સ્વીકારવાનું કહે છે તેમ મને લાગે છે

વિદ્વાનોની સહીઓ:

આ. પછી પંચાસત્રી કીર્તિમુનિજી મહારાજે પત્રચલકાર છાપવા માટે ડી. વૈદ્ય ઉપર ૨૩-૧૦-૪૩ ના રોજ પત્ર લખી મંજુરી મંગાવી હતી અને તા. ૩૦-૧૦-૪૩ ના રોજ તેમની મંજુરી આવી હતી

૩૦-૧૦-૪૩

19, Bund Road-POONA. I.

પંન્યામ શ્રીકીર્તિમુનિપુ પદ્મજતાઃ પ્રણતયો વિજ્રમિથ

શ્રીમતાં ૨૩-૧૦-૪૩ તમે દિને લિખિત પત્રમેકં મયાધૈવાઽધિગતમ્ । આયયોઃ પત્રોત્તરપ્રતિલિખિયયકં ભવન્નામત્રિપ્રાયં વિદિત્વા પરાં પ્રીતિમુપગતોઽસ્મિ । મિર્ણવપત્રે મત્રીયા કાચિન્ જુલિરવાશ્ચ મયા મૈવાઽધિયતેનિ ત્રિદાંકુર્વન્તુ મયન્તાઃ । બલ્ય પત્રમ્પદ્યદ્વારસ્ય પ્રકાશનં મયતાં વૈતળિઙ્કમ્પમેવ પ્રપ્ત્યાપવેદિતિ મે મત્તિઃ । બદ્ધં દિ પ્રસિદ્ધિવિમુક્ત્વ । મયન્તસ્તુ યેન કેન પ્રકારેણ પ્રસિદ્ધિકાશ્ચિનઃ તદ્વવદ્યમયં પત્રમ્પદ્યદ્વારે મયદ્મિર્ણધારુચિ. પ્રકાશનં નેતરપઃ કિન્તુ પદ્યસ્મદીયાઃ પત્રમ્પદ્યદ્વારપ્રસિદ્ધિ નેતરપ્યા તદ્વા મત્રીયં પત્રમધિરુત્પન્ન મયદ્મિર્ણ શ્રેષ્ઠી શ્રી કસ્તુરનાથ મહોદયેભ્યો ચક્રેકં પત્ર લિખિતં યસ્ય તિસ્તસ્યોત્તરં પ્રવક્ષં તદ્વવદ્ય પ્રસિદ્ધિમર્દનોતિ કૃપયા તદ્વપિ પ્રવાશતાં નેવમિતિ મે વિગ્રમિ

મયદ્મીયઃ

વૈદ્યોપાહુઃ પરશુરામ શર્મા

પત્રનો ભાવાર્થ.

શુધીથી પત્રચલકાર પ્રસિદ્ધ કરવો પરંતુ કસ્તુરનાથ શેઠને તમે એક પત્ર લખ્યો હતો અને તેનો ઉત્તર જે શેઠે આપ્યો હતો તે પણ મહેરગાની દરીને પ્રસિદ્ધ કરવો

આ. સ્વ પત્ર વ્યવહારનું પરિણામ એ આવ્યું કે શેઠશ્રી કસ્તુરનાથએ પ્રથમ છાપવા આપેલ હોવાથી નિર્ણય પત્રનું ગુજરાતી ભાષાનું છાપવા હીધું પરંતુ તે નિર્ણયપત્રની આદર તેમણે જૈન સમાજને કોઈપણ વાતની લલામણુ કરી પોતાનું નિવેદન કે અભિપ્રાય જણાવ્યો નહિ. કાશ્મીરે આ પત્રચલકારને અને પંડિતોના અભિપ્રાયથી શેઠશ્રીને પૂર્ણપણે ખાતરી થઈ ગઈ હતી કે નિર્ણયકારે નિર્ણય આપવામાં ઉતાવળ કરી જૈનજનનાને માન્ય

આય તેવો નિર્ણય આપ્યો નથી. આ વાત ગુજરાતી અનુવાદવાળો નિર્ણય પત્ર સ્પષ્ટ ખ્યાલ આપે છે કે જેમાં શેઠશીનો નથી તે અભિપ્રાય કે નથી તેમાં કોઈ પણ જાનની પ્રસ્તાવના. આ વસ્તુમાં તે વખતે વીરશાસન અંકમાં કિટલીક બાળતોમાં શેઠશી કસ્તુરભાઈ લાલભાઈના વિચારો અને અમારા વિચારો વચ્ચે મોડું અંતર છે તેવી મતલબનું આવેલ લખાણ સાચું અજવાળું પાડે છે.

પૂ. પં. કીર્તિચુનિલ મહારાજે - શાસ્ત્રાભાષની પંક્તિઓને સ્થુ કરી જેન જનતાને તિથિનિર્ણય પરત્વે વિરુદ્ધ બનાવી જેન શાકન ઉપર ખુબજ ઉપકાર કર્યો છે તે નિશંક છે.

પરિશિષ્ટ નં. ૪

પૂ. પં. ન્યાસ બાતુવિજયલ ગણિવરે નિર્ણયપત્રને અનુસરીને
ડૉ. પી. એલ. વૈદ્ય પાસે સાત શંકાના માગેલ ખુલાસા.

રાજનગરે હહેબાળ્યોપાશ્રયે ચાતુર્માસસ્થિતયતા પંચાતમાહુચિત્રયેન સાર્દ ધર્મલાભપૂર્વકં પૂણ્યપત્તનમ્યેષુ પી. પત્ર. વૈદ્યમહોદયેષુ કિંચિન્નિષેપતે । મયનો નિર્ણયપત્ર મયાઽઘત્તેકિંતં । તસ્ય ભાષાસૌષ્ઠં વસ્તુપ્રતિપાદનપદ્ધતિશ્ચ પ્રમોદ્યતિ વિદુષામપિ ચેનાસિ

"પૂર્વાશ્રમે પ્રાણ્ણોઽદમધુના સ્વીકૃતઙ્ગૈતવીક્તઃ, જિજ્ઞાસુમાદેન નિર્ણયપત્રોત્પાતિ શકાસ્થાનાતિ મયતાં પુરતઃ પ્રદર્શયમિ તેવાં નમ્યગુણ્ણમ્પયેન નિર્ણયપત્રનિશઃ જ્ઞાનં મત્કૃતે સ્વસ્વીકારિષ્યામ્ દતિ

૧ વમયેપામધ્યાચાર્યાણાં પર્વેતિથિપુઢિશ્ચયનિમિત્તક યથ તતમેદન્તયાપિ મયદ્ગિર્ણયપત્રં તિથિગુદિશ્ચયમુદિદય વચ્ચે પ્રદત્તમ્ ।

૨ છેન્નિયર્થે કસ્તુરભાદ મહોદયેન ડાખ્યામપિ ગુરિયર્થાગ્યાં મિલિતયા વદુઃ કાત્ત વિચાર્ય ઘટિત યત્નમયધી મૂલવીજકરુપો લેખો નિર્ણયપત્રે મપદ્ગિર્નોદ્ગૃત્તઃ તસ્ય કિમપિ પ્રયોજનં ન યા ?

૩ રાગરાગન્દુગ્રીણાં વિજયરામચન્દ્રમૂરીણાં ચ વક્ત. પ્રતિવક્ત્ર્ય કીદશઃ મ નિર્ણયપત્રં સંસેપ્તો નદિ પ્રદર્શનસ્ય વિજયરામચન્દ્રમૂરીણાં રાદેઃ । રાગરાગન્દુગ્રીણાં ચણ્ણનમદ્ગ્ર્યેવ સ્પષ્ટીવક્ત્ર્યૈઃ ચણ્ણનકરણે ચ મયતા વ. માદાયઃ ?

૪ મયાપ્રદક્ષિતેષુ અપેતાદશસ્ય દશસુ વિચારપદેષુ મદમે વિચારપદે "અપ્રયાનમ્ય પ્રમાણ્યમિદ્યે યાનિ જ્ઞાપ્યાવચનાન્યાયાર્થધોમ્યાગતન્દુગ્રિમિરુપન્થ-શાનિ તાનિ પરીણ્યન્તે" દતિ તિગિત્યા દોગપ્રદસ્ય વિજયપદેવગ્રૂરેશ્ચ વત્રદ્ગવમ્પો સ્કેપઃ જ્ઞતા, વિન્તુ માગરાગન્દુગ્રિમિઃ પ્રદક્ષિતાનાં 'તત્ત્વનરંગિણી' 'માયાપ્ર

કેરવપ્ત્તિ' 'પ. રુપચિત્રવપ્તમ' 'ધ. વૌપરિજયવપ્તમ' इत्येतेषां यत्किञ्चित्पि लण्डनं जनताविश्वासाय कथं न कृतं ?

૫ મયદ્વિર્જાનાત્વાસ્ત્વેન કથિતે ચણટાંત્રુચણટૂપચ્છાદે ક્ષયે પૂર્વાં ૦ ઇત્યાદિ-
વાક્યે ચ ત્વપ્રદર્શિતાત્પ્રત્યાર ઝંઝા ઘટન્તે ઘનસ્પષ્ટીકરણં કવં દૂરીકૃતમ્ ?

૬ દેવસરસમાચાર્યાં ત્રયોંડશા ન ઘટન્તે ગજ પ્રથમાંડશ ઘટને અન્યેંડપિ
ઘટન્ત પદ્ય ઇતિ મન્તડયે ક્ષણ્ઢનમ્વાચર્યવતા પ્રતિમાનિ ન વા ?

૭ ણ્કશ્મિન્ દિને દ્વયોસ્તિષ્ઠ્યોઃ પર્વણો વા વ્યપદેશો ભવિતુમર્હતિ इत्येतत्
પ્રતિપાદયિતું નિર્ણયપત્રેડપિવપ્રયાત્ઃ આનરપકઃ ઇતિ ચેત્ સન્તિ કાનિચિત તાદ-
શિ યેપુ તારણો વ્યપદેશઃ ?

इत्येवमप्युक्तेस्त्वेतिनशंकास्थानस्पष्टीकरणमाशास्यते

વિ. સં ૨૦૦૦ જ્ઞાનપત્રમી

માનુવિનયેન

રાજનગર હોટેલનાં ઉપાધ્યયે ચોમાસુ રહેલ પં માનુવિનયજીવડે આદર
સહિત ધર્મલાભપૂર્વક પૂનાના પી એલ વેદ મહેાદયને કંઈક જણાવવામાં આવે
છે. તમારું નિર્ણયપત્ર મેં વાંચ્યું છે તેની શાખાની મનોહરતા અને પરતુમતિ-
પાદન પદ્ધતિ વિદ્વાંનાના પશુ મનને આનંદ ઉપજાવે તેમ છે.

પૂર્વાશ્રમમાં હું પ્રાણાણ હતો અને મેં જૈનદીક્ષા અગીકાર કરેલ ॥
જિતાસુભાવે નિર્ણયપત્ર વાંચવાથી મને હતપત્ર ચયેલ શંકાસ્થલો તમોને જણાહું
હું તો તેને સારી રીતે ઉત્તર આપવાવડે તે નિર્ણયપત્ર મને શંકાસહિત સરળ
મને તેમ કરશે.

૧ જાન્ને આચાર્યેનિ પર્વવૃદ્ધિ ક્ષય સંજમી મતભેદ હતો છતાં તમે
નિર્ણયપત્ર તિથિવૃદ્ધિક્ષયનું કેમ આપ્યું ?

૨ શ્રીધિવર્ધ કરતુરબાઈ અને જાન્ને આચાર્યોએ મળી લગ્ન વખત સુધી
નિવાર કરી આ અર્થાના મૂળ બીજરૂપ લેખ (લવાદનામુ) પ્રડ્યું હતું તે
નિર્ણયપત્રમા આવે કેમ ન લીધું ? અને આતુ કંઈ પશુ કારણ છે કે કેમ ?

૩ સાગરનંદસૂરિજી અને વિજયરામચંદ્રસૂરિજીનો પક્ષ પ્રતિપક્ષ કેવા
પ્રકારનો છે તે નિર્ણયપત્રમાં નહિ દેખાડવાનું, અને વિજયરામચંદ્રસૂરિજીના
શબ્દોવડે સાગરનંદસૂરિજીનું ખંડન કર્યા વિના પોતાના શબ્દો વડે ખંડન કરવાના
આપનો શો આશય છે ?

૪ આવે દેખાડેલ હયા વિવાદપદો પૈકી આઠમા વિવાદપદમા 'હયં તે પ્રકારના
બાળધાનની પ્રમાણ સિદ્ધિમાટે જે શશવચનોને આચાર્ય સાગરનંદસૂરિજીએ
રજુ કર્યા છે તેની પરીક્ષા કરીએ' આ પ્રમાણે લખીને દ્વીરપ્રશ્ન અને વિજયદેવ
સૂરિજીના બે પાનાનો ઉલ્લેખ કર્યો પરંતુ સાગરનંદસૂરિજીએ દેખાડેલ 'તત્ત્વ-

તરગીણિ, આચારપ્રકટ્ય ચૂણિ, પં. રૂપવિગ્રહજ્ઞો કામજ, પં. હીપવિગ્રહજ્ઞો કામજ એ સર્વનું કાંઈપણ જાંડન જનનાના વિચારમાટે કેમ ન કર્યું ?

૫ જીતાચારપણે કહેલ અંકાશુચંદ્ર પત્રાંગ અને ક્ષયેપૂર્વા ઇત્યાદિ વાક્યમાં તમારા દેખાડેલ ચાર અંક ઘટે છે એનું સ્પષ્ટીકરણ દેગ (નિર્ણયપત્રમાં) કરવામાં નથી આવ્યું ?

૬ દેવસુર સમાચારીનાં ગ્રંથ અથા ઘટતા નથી (તેમ જણાવ્યું પરંતુ) તે દેવસુરસમાચારીના પહેલા અંકની ઘટનામાં ણીઅ અથો ઘટે જ છે એ માન્યતામાં જાંડનની આવશ્યકતા તમને લાગે છે કે નહિ ?

૭ એક હીપસે બે તિથિનો કે બે પર્વનો વ્યપદેશ થાય તે પ્રતિપાદન કરવા માટે નિર્ણયપત્રમાં અધિક પ્રયાસની આવશ્યકતા હતી એક હીપસે બે તિથિ કે બે પર્વનો વ્યપદેશ થાય તેનાં કોઈ સ્વયે છે ખરાં ?

આ પ્રમાણે ઉપર ઉલ્લેખ કરેલ ચંકાસ્થળતા સ્પષ્ટીકરણની હુ-શાનુવિગ્રહ આશા રાખું છું જાનપંચમી. વિક્રમ સં. ૨૦૦૦

Bund Round, Poona

11-11-43

પંચાસ શ્રીમાનુવિજયેષુ પરાગ્રતાઃ પ્રણવયો વિજ્ઞપ્તિશ્ચ

भवतां पञ्चमधिगतम् । मदीयं निर्णयपत्रमुद्दिश्य ये भयङ्गिरिर्षं प्रभमतया साधुपादाः कृतास्तैः प्रमुदितोऽहम् ।

યદ્યપિ વિદ્યપ્રામાણ્યેષ્વ મદમ્તિકે મધવીયાનામાશક્તાનામુસરણિ મહત્વા-
શકાપનોદક્ષમાણિ, તથાપિ મદીયં નિર્ણયપત્રમધિગત્ય સાંપ્રતિકમત્તાગ્રતમાન્વોત્તમં
પ્રેક્ષ્ય પ્રમદામદે ચક્ષુર્મયસર ણ્ય સાંવર્તે ભવતામાશક્તાપનોદગસ્ય કિપસ્તમયિ-
કાલમિતિન્દ્રમ્પતાં મે મૌનમિત્યાશાસ્તે—

મધવીય

વૈદ્યોપાહ શ્રી પરશુરામ ધર્મા,

તા. ૧૧-૧૧-૪૩

૧૬ જાંડ રાઉન્ડ પૂના ૧

પંચાસ માનુવિગ્રહજ્ઞને સેંકડો નમસ્કાર અને વિજ્ઞપ્તિ. તમારો કામજ જાણ્યો મારા નિર્ણયપત્રને હેતુથીને જ આપે પ્રથમપણે પ્રશ્નસા કરી તેથી હું આનંદ પામ્યો છું

જે કે આપની ચંકાને દુર કરે તેવા આપની ચંકાના શિદ્ધ પ્રમાણવાળા મારી પાને ઉત્તરે છે તોપણ મારા નિર્ણયપત્રને અનુચરીને હાલનું અયોગ્ય વાનાવરણ દેખીને હું માનું છું કે આપની ચંકાને દુર કરવાનો હાલ કેટલોક સમય અવસર નથી. માટે મારા મૌનની ક્ષમા આપજો એમ આપનો વૈદ્ય પરશુરામ ધર્મા આગા રાખે છે.

નોંધ—પંન્યાસ શાનુવિજયજી ગણિયરે નિર્ણયપત્ર લખ્યા પછી તેમને પુછવાયેાજ્ય સાત શંકાસ્થળો સ. ૨૦૦૦ના ગ્રાનપત્રમીના ફીલ્સે ડા પી. એલ. વેદને પુછ્યાં અને તેનો ડા પી એલ વેદ તરફથી ઉત્તર આપ્યો કે હાલ તેનો ઉત્તર આપી શકાય તેની સ્થિતિ નથી. કારણકે મારા નિર્ણયપત્રથી હાલ વાનાવરણુ ડોળાયેલ છે આ પછી મહારાજશ્રીએ ડા પી, એલ વેદને પીએ પત્ર લખ્યો હતો જે આ પ્રમાણે છે

મહમદાબાદ નગરસ્થ

—તા. ૨૪-૧૧-૪૧

પંન્યાસ શાનુવિજયસ્ય સાદરં ધર્મભાષાભીર્વાદઃ

આચાર્ય પરશુરામ ધર્મજ્ઞા પ્રતિ,

સમ્રાટમવનપ્રેજાભિ મહાનામન્દસ્તથૈવ સંતોષજનકોત્તરેણ પુનરપિ જનનીયઃ ।

યાદશં શંકાશ્ચયમમ્માકુ દ્વિદિ તર્કચાન્ત્રેયાં મુનિપુત્રવાદીનામપિ, તસ્યોચારો યદિ ન મયિષ્યતિ તદ્દિ નિર્ણયસ્યોપરિ નાનાશંકાસમુદ્ભવેન મયતામવ્યાયો ઝનિષ્યતે ।

મમ તુ નવમેતસ્મગ્નઃ યત્ "નિર્ણયપત્રમનુપત્યેદાનીં યદ્વત્કોલં તદ્ભવતાં સમાધાનમન્તરોપરિણામમ્ "

જેમસમાજે પ્રતિકોણં નિર્ણયવિષયે સમેષાં ચિત્તે દ્વશકાપ્રાદુર્ભાવાત્મનંદં યદિ મયતાં મૌનમોક્ષસ્તદ્દિ ન પ્રકાશયન્તુ નામ યત્તમાનપદ્મસુ સમાધાનં તથાપિ ચિદ્વિજિજ્ઞાસુ પ્રતિ પ્રકટનીય તત્ત્વમ્મિતિ યોગ્યં પ્રતિભાસિ । તથાપિ સવલકારણ-તપા પશુત્તરવાનમનુચિર્ન તદ્દિ નામહો મમાઽસ્મિન્ વિષયે મિતિ શમ્ ॥

રૂપયા લલં પ્રેમવિષયે

તા. ૨૪-૧૧-૪૩

આચાર્ય પરશુરામ શર્માને અમહાવાદમાં રહેલ પંન્યાસ શાનુવિજયજીના ચાહર ધર્મભાષાભીર્વાદ.

તમારો પત્ર મળવાથી ખુબ આનંદ થયો. તેવીજ રીતે ફરી પણ સંતોષ જનક ઉત્તરવડે આપરો

જેવા પ્રકારે શકા અમારા હૃદયમાં છે તેજ પ્રકારે બીજા ઉત્તમ મુનિ-ઓના હૃદયમાં પણ છે તેનો ઉદાર નહિ થાય તો નિર્ણયના અંગે જુદી જુદી શંકાઓ થવાથી આપને અન્યાય થશે

મારું તો નમ્ર માનવું છે જે નિર્ણયપત્રને અનુસરીને હાલનું જે આંદો-લન છે તે તમારા સમાધાન વિના ઉપર પરિણામન પામ્યું છે

તૈનગાગરના શુભે શુભે સત્જનોના હૃદયમાં નિર્ણય વિષે દૃઢ શંકા પ્રગટ થયા પછી જો આપ મૌન છોડ્યો (તો તે ક્ષણલ્પ નહિ બને) આપ વર્તમાન-

પંત્રોમાં બંધે સમાધાન પ્રગટ ન કરે તોપણ આપે જિજ્ઞાસુ પ્રત્યે પ્રગટ કરવું જોઈએ તેમ મને ચોખ્ખ લાગે છે. આમ છતાં પણ સળંગ કારણને ઘડ ઉતાર આપવો આપને ઉચિત ન લાગતો હોય તો એ નિયમમાં મારો આગ્રહ નથી ઇતિ શમ્ દુઃખ કરીને પત્ર લખશે.

નોંધ—આ પત્રમાં પંચાસ શાનુવિન્યયજીએ લખાવું કે જિજ્ઞાસુ પ્રત્યે શંકાનો ઉત્તર આપવાથી તેનો વિસ્તાર અંદરથી અને ચાલુ સમાધાન થશે તો આપને ન્યાય મળશે. છતાં ચોખ્ખ લાગે તેમ કરશે અમારો આગ્રહ નથી.

Vadia College, Poona.

27-11-48

પંચાસધીભાનુવિજયગર્ણિણુ ઘેષોપાતસ્ય ધી પરશુરામશર્મણઃ પરા શતાઃ પ્રણયો વિહતિશ્ચે । મયતા ૨૪-૧૧-૪૩ દિને લિખિતં પત્રં યથાસમયમેષ મયા ડિખિતમ્ । યપિ મયતાં સોજ્ઞયે તથા મયધીયાનામાશ્રદ્ધાનાં સદ્ભાવે નાસ્તિ મે કોડપિ સંશયાપસાદસ્તથાપિ અગ્રાસકાલમેવાધુનાડપિ મયદાશંકાપનોદ્ભવેતિ મન્યે ।

મધીયં નિર્ણયપત્રમધિકૃત્ય યદાગ્દોલનમયાપિ પ્રચલતિ તસ્ય મૂલં લ્વનવેષ । પ્રતિફુલં નિર્ણયં ઘામ્વા પ્રકુપિતેતન્વાયંશ્રાસામગતન્દ્ભિરિમિઃ પૂર્વેમ્વર્ણા સ્વાનુમતિં વિસ્મૃત્ય મહુપરિ તાટસ્થ્યમદ્ગારોષ છત્ત્વઃ સાર્વજનીન પથઃ તદ્વત્સારિ-મિશ્ર મુનિધી દ્વેસસાગરઃ પંચાસ ધી કીર્તિમુમિશ્રિશ્ચ "યત્કલુષેન મયા નાચાર્વધી ધિક્કયરામચન્દ્રસરિન્વકાશાદુકોચં ગૃહિત્વેતાદશો નિર્ણયો લિખિતઃ" इति નિર્ણયસાધૂનાં સર્વધેયાડનુચિતયા ઘામ્વા યદુશો હોપા આરોપિતાઃ । "ત્રેતાગ-મેષ્યન્વતમાનાં ધીમગમતી—શ્રાદ્ધાનાદ્વાદિમ્પાણાં શાપ્તમાસાયમેષ " મયા પ્રતિપાષતે इति સર્વધેયાડસત્યં તૈર્વેતુથા લિખ્યતે । યથા ચ સ્વધીતસ્વાગમા મુગ્ય સ્વ મહામતં વિસ્મૃત્ય મૂલમૂલ-દશવૈકાલિકપ્રતિપાદિત ભાષાધિવેકં ચાનાદત્તૈવ લિખન્તિ તથા કા કથા શ્રાવકાણાં કપાસીપ્રસૂતીનામ્ । પર્યસ્થિતે પ્રસ્તુતમસાંપ્રત-માગ્દોલન ન નિર્ણયસ્થિતિયમૂલકં કિન્તુ સ્વમતવિકલ્પનિર્ણયમૂલકમિતિ સ્પષ્ટમેષ ।

જાનામિ યત્તુ સંત્યેષ કેવલ સ્વધીતાગમા નિર્ણયગચ્છેતુ । યપિ મધીયો નિર્ણયસ્તેષામતમિમતો ભવેત્ તથાપિ "મધ્યસ્થોપરિ તાટગ્દોપારોપણે તાટરાશ્ચ શાસ્ત્રપ્રયોગા નિર્ણયસાધુનામાનુચિતાઃ इति નાચાર્વધિ કેનાપિ પ્રતિપાદિત પ્રતિપત્રં વા ।

સજ્જોડિમિ યત્તુ સ્વીયેનાપિ ધનવ્યયેન મયાલગનાં પુરતઃ સ્થાતું સ્વનિર્ણય સમર્થનાય નેર્ણા ચ સમુચિતાશ્રદ્ધાપનોદાય ચ ।

યાવત્તુ મહુપરિ શાસ્ત્રાય ધી સામગતન્દ્વાદિમિઃ કૃતામિષ્યારોપાસ્તદ્વસ્વા પથ ધાવશ્ચ નિર્ણયસાધવ દ્વેસસામગતીનાં લેપનં સર્વધાડમાકમસ્મતમ્ इति પ્રકાર્થં ન કપયન્તિ યથચ્ચ ઐન્દિધી કસ્તુરમાદ મલોદયેસ્મિન્ પર્વણિ અન-ન્યમાનઃ તાવન્નીગમેત મે પ્રાસકાલમિતિ પુનઃ સન્નવ્યોડહમ્ ।

મયધીય

ધેષોપાતઃ ધી પરશુરામ શર્મા

યદિ ભવતાં પત્રસ્યામ્ય પ્રકાશનેઽમિલાપસ્તદા મદીયમનુમોદનં વિધત્ય એવ
અહં ॥ પ્રસિદ્ધિવિમુક્તઃ ।

વાહીયા ડેલેજ પુના ૨૭-૧૧-૪૩

પંન્થાસશ્રી બાનુવિશ્વચલ અધિવશને વૈવ પરશુરામ શર્માના મેંકડો નમ-
સ્કાર અને વિનમિ.

આપનો ૨૪-૧૧-૪૩ નો લખેલો પત્ર યોગ્ય સમયે મને મળ્યો. જો કે
મને આપની સૌન્દર્યતામાં કે આપની શકાના સ્વભાવમાં, કોઈપણ જાતની
શંકાનો અવકાશ નથી તોપણ આપની શંકાને દૂર કરવા માટે માત્ર કાળ નથી
એમ હું માનું છું.

મારા નિર્ણયપત્રને અનુસરીને જે અસિલન આજે થાય છે તેનું મૂળ
ખીલું જ છે

પ્રતિકુળ નિર્ણય બદલીને કોપાયમાન થયેલ શ્રી સાગરાનંદસુરિજીએ પૂર્વે
આપેલ પોતાની અનુમતિ વિસરીને મારા ઉપર નટરથ બાંધેલો આરોપ કર્યો તે
સર્વ પ્રસિદ્ધ જ છે અને તેને અનુસરીને મુનિ હંસસાગર, અને પંન્થાસ શ્રીતિ-
સ્તનિજીએ “ધન લોહપી એ આચાર્યશ્રી વિજયરામચંદ્રસુરિજી પાસે
લાંચ લઈને આવા પ્રકારનો નિર્ણય લખ્યો છે” એ પ્રમાણે નિર્ણય
સાધુઓને સર્વથા અનુચિત વગતથી ઘણા દોષો આરોપ્યા, તેમજ જૈનાગમો
પૈકી કી લગતી શ્રી કાણ્યાંગાદિ સૂત્રોનું શાસ્ત્રાભાસપણું મારાથી પ્રતિપાદન કરાય
છે તેમ સર્વથા અસત્ય તેઓપર બહુ લખાય છે જો આગમ અથોને બાબેલા
મુનિજો પોતાનું મહાત્મન વિસરીને અને મૂળસૂત્ર દશવૈકલિકમાં જણાવેલ ભાષા
વિવેકનો એનાદર કરી આ પ્રમાણે લખે છે તો આવક કપાસી વિગેરેની શી વાત
કરવી? આમ હોવાથી હાલનું અયોગ્ય વાતાવરણ નિર્ણયના વિષયને અનુસરીને
નથી પરંતુ નિર્ણય પોતાના મતથી વિરુદ્ધ આવ્યો તેને લઈને છે જો કપદ જ છે

હું જાણું છું કે નિર્ણયગાંધ્યા કેટલાક આગમ બાબેલાઓ છે જો કે
તેઓને મારા નિર્ણય અમાન્ય હોય તોપણ મધ્યસ્થ ઉપર તેવા પ્રકારના કોપનું
આરોપણ અને તેવા પ્રકારનો વાક્યપ્રયોગ અયોગ્ય ॥ એ પ્રમાણે હજુ કુધી
કોઈએ પણ પ્રતિપાદન કર્યું કે સ્વીકાર્યું નથી

નિર્ણયે પોતાના અર્થે આપ સરળા મુનિજોની સમક્ષ આવીને પોતાના
(મારા) નિર્ણયના સમર્થન માટે અને તેઓની (મુનિજોની) યોગ્ય શંકાઓને
દૂર કરવાને હું નૈયાર છું. પરંતુ જ્યાંકુધી આચાર્યશ્રી સાગરાનંદસુરિજીએ કરેલા
મિથ્યારોપો તેમજ રહેલા છે. અને જ્યાંકુધી નિર્ણયસાધુઓ હંસસાગરાદીતુ
લખવું સર્વથા અજોને અસંગત છે એ પ્રમાણે પ્રગટપણે ન દેદે અને જ્યાંકુધી

મેણિશી કમ્પુરમાર્ગ મટોદય આ કાગમાં રત્ન ન આપે ત્યાં મુખી મારે ગૌન
રાખવું તે ચોખ્ખું છે માટે દરી પળ મને કામ આપ્યો.

એજ આપનો વૈદ્ય પરશુરામ શર્મા.

તા. કે જે આપની આ પત્રને પ્રગટ કરવાની ઈચ્છા હોય તો માફ
અનુમોદન જ છે હું તો પ્રતિદિ વિમુખ જ છું

આ પછી પંચાસ બાનુવિજયજી ગણિવરે દો પી. એક વૈદ્યને આવવાનું
અને તેમના ધર્મ માટે સઘની વ્યવસ્થા થઈ રહેશે તે જણાવનારો પત્ર
લખ્યો હતો.

નોંધ—પૂ પંચાસ બાનુવિજયજી ગણિવરે વચ્ચે તા. ૨૪-૧૧-૪૩ ના
પત્રનો જવાબ આપતા વૈદ્ય પોતાનું હૃદય કાલબુધ્ધ છે હા વૈદ્ય શંકાનો
જવાબ આપવા માટેનો અવસર નથી એ દરી જણાવતાં આચાર્ય સાગરનંદ-
સૂરિજી પં કીર્તિમુનિજી ગણિવર અને મુનિશી હસસાગરજી મહારાજ માટે
માનજનને ન થોડો તેમજ વધુમાયુ જણાવ્યું છે આ જણાવતાં તા. ૧૧-૧૧-૪૩
ના પત્રમાં 'નિર્ણયને અનુસરીને હાલજી અયોગ્ય વાતાવરણ હોય' થયું છે' તે
વિગરી જઈ અહિં અયોગ્ય વાતાવરણનું કારણ જીલ્લું જણાવ્યું છે.

આ પછી દો પી એક વૈદ્ય લેનસામનમાં આગમના અભ્યાસી મુનિઓ-
માધી દોષપણ આ માગરનંદસૂરિજી પ કીર્તિમુનિજી અને હસસાગરજી
મહારાજની તટસ્થ લાંબ માટેની ધોવણી અયોગ્ય છે એમ કહેતા નથી તેનો
જાગરો કયો છે અરી રીને આગમના અભ્યાસી અને તટસ્થ નિરૂપક મુનિઓ
સૌ મારીરીતે તટસ્થભંગ થયો છે તેમ જાણે છે અને માને છે માટે જ તેઓમાધી
દોષપણ તે અયોગ્ય ■ એમ કહેતુ નથી એટલું જ નહિ પણ થયો મોટો
લાગ તેમને સમર્થન અને પ્રોત્સાહન આપે છે.

આગળ વૈદ્ય શંકાના સમાધાન માટેના મોતના કારણોમા જીલ્લ મુનિઓ
જ્યાંમુખી આ માગરનંદસૂરિજી અને મુનિશી હસસાગરજીના મારા ઉપગના
આરોપો અયોગ્ય છે તે ન જાહેર કરે ત્યાં મુખી મારાથી કંઈ દહી શકાય તેમ
નથી તેમ જણાવે છે આ પણ તેમનું કથન વ્યાજળી નથી કાઢી તેમનું
સમાધાન યોગ્ય લાગે તો જ જીલ્લો પોતાનો નિર્ણય કરી શકે. આજે તો
માજના દરેકે દરેકને સ્પષ્ટપણે લાગે છે કે વૈદ્ય મહારાજ તટસ્થ
રહ્યા નથી તેમનો નિર્ણય સત્ય નથી તો પછી કંઈ રીતે નેઓ પૂ
આ. સાગરનંદસૂરિજી કે મુનિશી હસસાગરજીનું લખાણ વ્યાજળી
નથી તેમ કહી શકે ?

પરિશિષ્ટ નં. ૫

પૂ. આચાર્ય શ્રી સાગરાનંદસૂરીશ્વરજી મ. અને ડૉ. પી. એલ. વૈદ્ય

ડૉ. પી. એલ. વૈદ્યે પૂ. આચાર્યશ્રી સાગરાનંદસૂરીશ્વરજી મહારાજને આપેલ ધમકી-તથે સંઘ સમક્ષ આફી માગો અને તે સમાચાર વર્તમાનપત્રોમાં પ્રગટ કરો. નહિતર મારે મારી શુદ્ધિ લાદેર કરવા કોર્ટે જલું પકડે. પરંતુ પાછળથી વૈદ્યે કોર્ટે જવાનું આચાર્ય મહારાજને જણાવ્યું.

પૂ. આ. સાગરાનંદસૂરીશ્વરજી મહારાજે સેવક, મુંબઈસમાચાર, વંદેમાતરમ્ અને મોહનલાલ સંખારામના ઠેરઠેર ધધેલ તાર વિગેરેના સમાચારદ્રારા 'તટસ્થ તટસ્થ રહ્યા નથી' તેવા નિર્ણય ઉપર આવ્યા પછી શેઠકાંઈ કસ્તુરભાઈ લાલભાઈને તા. ૧૪-૬-૪૩ ના રોજ "તટસ્થ તટસ્થપણું સાચવી શક્યા નથી. માટે મારે તેમનું લખાણ માન્ય નથી" તેવી મતઘબનો તાર કર્યો.

તિથિચર્ચાના નિર્ણયમાં ડૉ. પી. એલ. વૈદ્ય ઉપર સૌ પ્રથમ પૂ. આ. સાગરાનંદસૂરીજી મહારાજે તા. ૨૨-૬-૪૩ ના રોજ કપકવજમી નીચે મુજબનો તાર કર્યો હતો

22-6-43 8 a m

૨૨-૬-૪૩

"What enabled one Mohanlal to spread from Poona news of Tithicharcha decision in favour of Ramsuriji without hearing from sheth Kasturbhai Reply immediately.

ANANDSAGAR.

૨૨-૬-૪૩ ૮-૦ સવારના

"તિથિચર્ચાના નિર્ણય સમસંગિની તપ્સેણમાં આવ્યો છે, એવું શેઠ કસ્તુરભાઈ પાસેથી માંલખા વિના પુનાથી શ્રી મોહનલાલ એ પ્રમાણેનો પ્રચાર શાથી કરી શકે છે? જલ્દી જવાબ આપો.

"આનંદસાગર"

* આ તાર અંગે ડૉ. પી. એલ. વૈદ્યે એક પત્ર આ પુસ્તકના સંપાદક ઉપર નીચે મુજબ લખ્યો હતો—

Dr. P. L. Vaidya.

19 Bund Round, POONA.

Dear Sir,

22nd Nov., 1943.

I understand from Advertisement in "Jain Vartaman" Dated 20-11-43 that you propose to bring out *Tithicharcha Sahitya* including correspondance, wires etc. between myself and Sagarandaji. I do not mind your doing so. But please note that the text of the wire *As I Received* it is as given below.

"What enabled on Mohamed to spread From Poona news of Tithicharcha decision in favour of Ramasuriji without hearing from Sheth Kasturbhai, Reply Immediately.

If you have any doubt as to the above you may send any Representative of yours to verify the text and if he so desires I shall allow him to have a photo of the same.

This wire is very important and in the name of truth and fairness I want that text should be correctly reproduced.

Yours faithfully,

P. L. VAIDYA.

ડૉ. પી. એલ. વૈદ્ય

૧૬, બંડ રાઉન્ડ, પૂના.

૨૨ નવેમ્બર ૧૯૪૩.

વહાણ સાહેબ,

તા ૨૦-૧૧-૪૩ ના "જૈન વર્તમાન"માં આવેલી તમારી જાહેરાત પરથી મને માલૂમ પડે છે કે તમે તિથિચર્ચાનું સાહિત્ય-આરી અને સાગરાનંદજી(સુગિ) વચ્ચેના પત્રવ્યવહાર, તાર, વગેરે સુદાર્દ-ગહાર ખાસપણે ધારો છો. તમને કાલે તેમ જાણે કરતા હો, પણ મહેરબાની કરીને જોઈથી નોંધ લેશો કે મને મળેલા તારમાં નીચે સ્પષ્ટ લખાણ હતું "તિથિચર્ચાના નિષ્કર્ષ સમસૂચિની તમેજીમાં આવ્યો છે, જોવું થોડું કસ્ટરભાઈ ખાસેથી સાંજળ્યા વિના, પુનાથી મહમદ (મોહનલાલ) એ પ્રમાણેનો પ્રચાર શાથી કરી શકે છે? જલદી જવાબ આપો."

તમને જો જો વિશે કશોય શક હોય તો તમારા દેહ પછી પ્રતિનિધિને અહીં જોડતી જો લખાણની ખાતરી કરી ગઈ છે. અને જો તેની ઇચ્છા થાય તો તેને જોના ફોટો લેવાની પણ હું છુટ આપીશ.

આ તાર ખૂબ અગત્યનો છે, અને સત્ય તેમજ ન્યાયના નામે હું ઇન્કાર છું કે, તેમાંનું લખાણ મધ્યમ રીતે રજૂ થવું ઘટે.

આપનો વિશ્વાસુ, પી. એલ. વૈદ્ય.

પૂ. આ. સાગરાનંદસૂરિજીના તારનો વૈદ્ય આપેલ જવાબ.

Poona. 22-6-43 15-40

23-6-43

Aanandsagarji,

Kindly refer to Kasturbhai.

Valdya.

“પૂનાથી ગૌ. વૈદ્ય,

૨૨-૬-૪૩

૧૫-૪૦

તારથી જણાવે છે કે-મહેરબાની કરીને કસ્તુરબાઇને પૂછો.”

પૂ. આ. સાગરાનંદસૂરિજી મહારાજનો ડૉ. પી. એલ. વૈદ્યને તાર કરવાનો આશય પૂનાથી મોહનલાલ જે તાર વિગેરે કરે છે તે ડૉ. પી. એલ. વૈદ્યની તરફ પૂર્વકથી છે કે જોઈ રીતે છે? જ્યારે વૈદ્યને ઉકાઉ જવાબવાળો તાર આવ્યો ત્યારે પૂ. આ. સાગરાનંદસૂરિજી મહારાજ વૈદ્યના તટસ્થતાંન પૂર્વકજ આ બધું થયું છે તેવા દૃઢ નિશ્ચય ઉપર આવ્યા અને ત્યાર પછી તેમણે વૈદ્યના તટસ્થતાંને જાહેર કરવી ચિતખટ્ટી નં. ૧ અને ત. ૨ બહાર પાડી

મહેરબાની અવેશવંદ

તા. ૨૬-૧૨-૪૩

કે. ખેતરપાળની યોગ-અમદાવાદ

ડૉ. પી. એલ. વૈદ્ય પૂના

અમદાવાદથી મહેરબાનીના પ્રજ્ઞામ.

આપનો પત્ર મળ્યો. પત્ર બદલ આભાર. આપ જે તાર માટે લખો છો અને તેમાં જે on Mohanlal આ શબ્દ ઉપર લાલ ચિન્હ કર્યું છે તેને બદલે on Mohanlal શબ્દ પૂ. આ. સાગરાનંદસૂરિજી તરફથી મળેલ અમને કૌપીમાં જણાવવામાં આવેલ છે.

આપ લખો છો તેને માટે અવિશ્વાસનું કાળુ તથી પરંતુ તાર મુકનાગ્ની લખનારની કે તાર ઓપ્રીયતી બૂલ થઇ હતી.

મારા છપાતા પુસ્તકમાં જોઈ પછુ વસ્તુ ગ્રાપને જણાવવાની હોય તો જણાવશો. આપે કૌપી જોવા અને તારનો ફોટો લેવાની જાન આપી તે બદલ આભાર જેમ બને તેમ તેની જલદી વ્યવસ્થા કરી આપને જણાવીશ. પત્ર લખ્યો.

જે. મહેરબાનીના પ્રજ્ઞામ

નોંધ-આ બાદ અમે પૂર્વ તપાસ કરી હતી તો કપડાંજની ઓફિસમાં મોહનલાલ શબ્દ જ લખાયો હતો. પૂના તાર ઉતારવામાં બૂલ થઇ હોય એમ લાગે છે.

આ પછી તા ૨૬-૮-૪૩ ના રોજ ડૉ. પી. એલ. વૈદે પૂ. આ. સાગરા-
નંદસૂરિજી મહાગજ ઉપર કેટેઈ ઘસડવાની ધમકી આપતો પણ લખ્યો જે
નીચે મુજબ છે:—

19, Bund Road, POONA

29th August 1943

કર્પટવાણિજ્યવાસ્તવ્યેષુ આચાર્યશ્રી સાગરાનન્દસુરિ

વૈષ્ણોપાહ ધોપરશુરામશર્મા પરમહસ્તા: પ્રણતયો વિશ્વમિત્ર ।

પદ્મપ્રભવદ્ભિસ્તિથિચર્ચાનિર્ણયવિષયે પદ્મકટ્ટકં પ્રકટીકૃતં યદ્ય શ્રીમતાં શિષ્યે-
શ્ચમ્યતમેર્મુનિધીઠંસસાગરૈઃ શાસનસુધાકરાદિવૃત્તપત્રેષુ લિખિતં તત્સર્વમસ્માભિ-
ર્દૃષ્ટચરસેષ । મધ્યસ્થસમક્ષે નિર્ણયસ્પીકારે પૂર્વપ્રદક્ષાનુમતિં વિસ્મૃત્યેવ યથાવાર્ચ્ય-
વર્ણેલિતપત્રે, તત્ર પ્રાયોઽનધિકાર ણ્ય મધ્યસ્થસ્થ । કિન્તુ મધ્યસ્થે તાદૃશ્યમદ્વા-
વ્યો યે દોષાસ્તેપામયધાર્યં જ્ઞાનાર્નરપિ મયદ્ભિષારોપિતાસ્તે ત્વજ્ઞાનમૂલકા
પદેતિ । તથા ચ મયર્તાં વૈદુષ્યે સંવિગ્નગીતાર્થત્વે ચ પરમાદરં મજમાનૈરેવાઽસ્માભિ-
રણ યાવતુપેક્ષિતાઃ । ન ચ તેઽનવધિકં કાર્લં સોદું શન્પક્ષ્ત્વં એતિ વિદ્યકુપંતું
મયન્તઃ । પદ્મ તર્થ્ય તત્સર્વં ઐષ્ટિ થી કસ્તુરભાગમહોદયેભ્યો વિદિતતત્તમેષ, નેભ્ય
પય વ્યાધિગાન્તવ્યમ્ । પર્વં સ્થિતે યદિ 'આગામિનિ સાયસ્સરિકપ્રતિક્રમણંવસરે
પ્રકટાપો સમોર્પા' મધ્યસ્થોપરિ તાદૃશ્યમદ્વાદિ દોષાણામજ્ઞાનમૂલકં એવ શ્રીમ-
દ્ધિરારોપઃ કૃત્ત ઇતિ સર્વજનસમક્ષં નાભ્યુપગમ્યેત, શ્રીમતા શાસનસુધાકરાદિવૃત્તપ-
ત્રેષુ ચ ન પ્રકટીક્રિયેત, તદાસ્મદ્ગર્જનર્મ્યલ્યાર્થમધિકરણાશ્ચયણમેષ, અકામાનામ-
પ્યસ્માકં શ્રેય ઇતિ વિનમ્રતપા સંલ્લચયામઃ । ઇતિ ગમ્ ।

ગુણપતનાદ વૈકમીય ૧૯૪૧ સપ્તમરસ

આગમકાવચપુર્વરણ ચક્રિનાસરે ।

વૈષ્ણોપાહ: શ્રી પરશુરામ શર્મા ।

૧૯. ઘન્ટ રાઉન્ડ પૂના. ૨૯મી ઓગસ્ટ ૧૯૪૩

કર્પટવાણિજ્ય વાસ્તવ્યેષુ આચાર્યશ્રી સાગરાનન્દસૂરિજીને વૈવ પરશુરામ શર્માના
હસ્તે નંદસૂરિજી અને વિગ્રહિ.

જે આપે તિથિચર્ચાના નિર્ણય વિષયમાં જે પત્રિકાઓ પ્રગટ કરી અને આપના
શિષ્યો પૈકીના એક સુનિધી ઠંડસાગરે શાસનસુધાકરના પર્વમાનપત્રોમાં જે લખ્યું
તે સર્વ અને લેખન છે. મધ્યસ્થમમ્ભ નિર્ણય રચીકારમાં પૂર્વે આપેલ અનુમતિને પીસરી
ને જ ને આપ આચાર્યના લેખો તેમજ મધ્યસ્થના અધિકાર નથી જ.

૧૨મી મધ્યસ્થમાં તાદૃશ્યમ ન વિગેરે જે રોગો તેમજાનું એટાપણું જણતા કરતાં
પણ આપે આરોપણ કર્યા તે અજ્ઞાનસૂનકજ છે તેમજ આપની વિદ્વતામાં અને અનિમ-
શીતાર્થપણમાં પરમ આદર રાખના અગે અજ્ઞાનસૂરી તેની ઉપેક્ષા કરી છે, અને
તે ઘણો માનો નખત મદન કરી તકારી નહિ એ આપે (પણ) જાણ્યું જોઈએ. જે આ
માનવમાં સત્ય છે તે સર્વ એકિધી કસ્તુરભાઈ મોહાદયને વિદિત જ છે. અને તે તેઓ પાસેથી

મણિયું જોઈએ, આમ હોવા છતાં પણ જો વ્યાવતા સંવચ્છરી પ્રતિક્રમણ વખતે જાહેરસભામાં મધ્યસ્થ હિપર તટસ્થભંગ આદિના દોષોનો આરોપ અજ્ઞાન મૂલકમ કરાવે છે એમ જાહેર જનસમક્ષ નહિં સ્વીકારે અને શાસન મુખકર આદિ પત્રોમાં નહિ પ્રગટ કરાવે. તો અમારા વચને નિર્મળરાખવા અનિચ્છાએ પણ અમારે કોઈનો આશય કરવો પડશે એમ નમ્રપણાએ અમે સુચવીએ છીએ. મનિશમ્ :

પુના. વિ. સ. ૧૯૬૬ આ વ ૧૪ }
રવિવાર.

વૈદ્ય શ્રીપરશુરામ શર્મા

નોંધ-૫ આ સાગરાનંદસૂરિજી મહુગજને તો દહ ખાત્રી હતી કે-વૈદ્ય તટસ્થ રહ્યા નથી. એટલું જ નહિં પણ ચતુર્જન વિહાન કે ન્યાયાસનને માટે અયોગ્ય જ છે. અને તે વાત આચાર્ય મહારાજશ્રી સાગરાનંદસૂરીધરજી કોર્ટ કે જાહેર સભા સમક્ષ પણ પુરવાર કરી આપવા પૂર્ણ તૈયાર હતા અને આજે પણ તૈયાર જ છે આથી તેમણે એ પી એલ. વૈદ્યને જલહી કોર્ટે જવા માટે ફરી ફરી “તટસ્થે તટસ્થભંગ કયો છે” તેવાં અનેક જાહેર રીતે કારણો આપ્યાં અને તેમને પણ પત્રથી જણાવી કોર્ટે તુર્જ જવા માટે બહામણ કરી

૫. આચાર્યશ્રી સાગરાનંદસૂરિજી મહારાજને વૈદ્યને કોર્ટે જવા માટેની સ્મૃતિ આપતો પત્ર લખ્યો હતો જે નીચે સુજળ છે.

‘કર્પટવાણિજ્યપુરાત્

૨૦૦૦ કાર્તિકશુક્લાચતુર્દશી

બુણ્યપત્તનસ્થાન્ પરશુરામામધ્યાપકાન્ પ્રતિ

ધર્મેલાભાવનુલિખયતે જ્ઞાનન્દસાગરેણ યદુતાધાર્વાધિ ભવદ્ભિઃ-પદ્મપ્રેષણપિપ-
ક્તાલ્લશ્ચસંગકલકોત્તારણાય સૂચિતપૂર્વમધિકરણાશ્રયણે કિં ન કર્તું ! ધિનમેનત્ !
પિં ચ ઉવ્ધુષ્યતે સ્પષ્ટમણુના પરં યત્ પ્રાધાન્યેન તત્પદ્મ ધર્મેવદિષ્ટતેન કેનચિત્
ગવ્યરામમતાસુગેમ ગુર્જરમિત્રાડલેખિ તત્ તથાપિવેન કેનચિત્ સંસ્કૃતં ભવદ્ભિસ્તુ
સાદગૈર્ભૂત્વા કેવલં સ્વહસ્તો વત્ત ઇતિ ચેવિદમભ્યાખ્યાન શુદ્ધપમાતમધિશુદ્ધયે
દ્વિત્વ્યાધિકરણસ્થાનાધ્યયનમિતિ શમ્ ।

૧ ન નિર્ણયધિપત્રમ્બલમિત્તમ્	૨ ન જ પ્રેષણનિવમો રક્ષિતઃ
૩ ન દિ નિર્ણયદ્વેતવોડલમ્બિતાઃ	૪ નૈવ ધોમયપક્ષી ચચિતી
૫ શાસ્ત્રાણિ પ્રમાણાણિ ચોત્યાપિતાણિ	
૬ મપશમ્પ્રયોગાશ્ચાપોચિતા લિહિતા ઇત્યલોક્ય પત્રે તાવત્	

આનન્દસાગર

ત સાધિતં મયદ્ગિઃ કિંચિત્ તદ્વતીવાશ્ચર્યપદં, ધરમણ્ડિતાત્ મૌનં, પંડિતાત્
 નુ તદેવ નિમદ્દાયેતિ ન જૂલમિતિ ણ્તતુમયદલગતં ॥ તાવચ્ચિર્ણયાધિત, કિંતુ
 તત્સાધનાશ્રિતં, તદવિતથત્થે તદવિતથત્વસ્યાઽવલેશં સિદ્ધેઃ

આનન્દસાગર સર્હી

વૈજયંતીપુર, હાગણ સુદ ૧૧ તા. ૬-૧-૪૪

પૂતામાં રહેલ શ્રી પરશુરામ શર્મા અખાપકને ધર્મલાભ પૂરક જાણાવવાનું કે--
 ખારો કાર્તિક સુદ ૧૪ નો લખેલો પત્ર વાંચે છે. તોપણ તેનો હલુકાથી
 જવાબ આપો નથી અને તેને ઉદ્દેશીને ખર્ચ સ્વીકારી નથી. હું માનું છું કે ખીજના
 લખેલા અને ખીજએ લખેલા કૌરવ ઉપર મનુ ખારવામાં કુશળ તમારા સરખાને તે
 યોગ્ય જ હશે વળી તેમાં (તે નિર્ણયમાં) શ્રી દોરમખાણના અગ્ર યદિ વજ્રમીત્વાદિ
 ઉદ્દેશમાં 'વિસ્મૃત્તોત્પતિ' એ બે પદ સ્વામી પ્રતિપા આદર્શમાં છે? કાગળે મુદ્રિત
 અમુદ્રિત પ્રતિષ્ઠાના આદર્શોમાં તે 'ત્રયોદશ્યાં નુ વિસ્મૃતાવિતિ' કો કરીને પણ પદ
 છે, પોતાનું મનુ ખારવાયે કરીને પાઠ ફેરફારી કે પાઠવોપનું પાપ ધનુ હોય તો જલકી
 જાણાવશી.

પહેલા પત્રમાં લખેલ છ પદાઓનું સમાધાન પણ વાંચે મંદ્ર ક્યું નથી તે પ્રશ્ન
 આશ્ચર્ય જાણાય. અપંગિતોને મૌન રહેવું ને સારું પણ પંડિતોને તે મૌન નિમલ-પરાભવ
 માટે યામ ॥ તે નવીન નથી. આ બન્ને પત્રનાં લખેલ લખાણ તે નિર્ણયને આપણે
 નથી પરંતુ તેના સાધનને આપણે ॥ તેથી નિર્ણયના સાધનોની અસત્યતામાં નિર્ણયની
 અસત્યતા હવેથી રહિત સિદ્ધ થાય છે.

આનન્દસાગર

અ. ૨૦૦૦ના હાગણ માસમાં વૈદ્યઉપર લખેલ પત્ર.

કુરિયપુરોષો

કમળપુષ્પાદ્યક્ષરસી સં ૨૦૦૦

પુણ્યપદ્મવિદ્ય પરશુરામચર્યપર પદ અણુધમ્મલાભે તિદિગ્ગર આનન્દસાગરેણ
 જં પુણ્ય તિદિયસ્સ વલ્લુપલસ્સ ન કિંચિ તુમ્હેદિ પદ્ધત્તરહાનપદ્ધત્તિ પચ્ચુરુરિયં
 ત ન લોમ્મં તુમ્હાણં, તિચ્છ મચ્છરથત્તમંગકલંકુત્તારવદ્દ માયાલયપરિધાવિરાણં
 તુમ્હાણં કિં જાણં જં વૃદ્ધીણવચ્ચતિદ્ધિવવટ્ઠાવયાણં મયમંનીકાઠ્ઠા તુમ્હાણં ધયજે
 મસીકુચ્ચપંદલેમાણા મજ્ઞે તુમ્હકેરેણામિદ્ધાણેણ આરાહણાવંચંયં ધયટતિ તદ્ધિ
 તુગ્ધિકા ઠિયા તુમ્હે દુસહં ॥ સિદ્ધિધન્તપિવ-ગ્ગામમ્મહં કિં હેઠયં ભેદં ?

આનન્દસાગર સર્હી

પામડ સંસિદ્ધાન્ત--

૧. પૃષ્ઠાંક ૨, ૨૨- અષ્ટમ્યાં શૌણ્યાયાં પૂર્વવર્તિની સમમ્યેય તદારાધનાથમષ્ટમી
 વર્ણવ્યા, પયં ચતુર્દશીત્યે પૂર્વવર્તિની ત્રયોદશ્યેય ચતુર્દશીત્યેન સ્વીકરણીયા ॥
 પૃષ્ઠાંક ૧૭. સમમ્યાઃ સમમીત્ય વેચલમષ્ટમ્યાગધનાનિમિત્તમેવ નિગાહ્ય તત્રાષ્ટ-
 માત્યં સ્થાપ્યેતે, ધવં ચ ત્વીકિકટિણ્યપ્રાપ્તા ઔદયિકી સમમી અષ્ટમ્યાગધના-
 વિપયે ઔદયિક્યેય અષ્ટમી મયતિ.

પૃષ્ઠાંક ૩- ઉત્તરસ્વામેચોદયિકીત્વં નિયમ્યતે ।

પૃષ્ઠાંક ૧૧. ઉત્તરસ્વામેચોદયિકીત્વં નિયમ્યતે । રુચારાં

આ૦ સં૦

કામધુ સુ૦ ૧૧ સં. ૨૦૦૦

સુરતથી પૂનામાં રહેલ પરશુરામ આધ્યાપકને આનંદમાગરના ધર્મલાલ,

જે પહેલા લખેલા એ પત્રોનો પ્રત્યુત્તર આપવામાં કૃપા તમે કરીપણ ઉતર આપ્યો નથી તે તમારે માટે મેઝમ નથી, વળી મધ્યમપણના જામના કલંકને ઉતારવા માટે કેટલે દોડનારા તમારે શું ચક્રુ? પર્વતિગિની કવચકિના વ્યવસ્થાપન મનને રીકારી તમારા વચનમાં કાગળનો કુચ્છો કેરવનાર તમારા નામવાળા (રામે-રામચંદ્રચરિત્રે) ખીલુજ આરાધનાનું પંચાંન બધાર પાડ્યું છે તો પણ તમે મુગા રતા છો, નિર્ધૂર્મમાં સાધકથી વિપરીત સહન થયા હેતુએ કરીને છે?

આનંદમાગર

નિર્ધૂર્મમાં સિદ્ધ કરેલ છે તે આ પ્રમાણે પૃષ્ઠાંક ૩-૨૨ આઠમ કીણ દોષ તો પૂર્વની સાતમજ નેત્રી આરાધના માટે આઠમ કરવી, એજ પ્રમાણે ચઉદસના કામે આરાધની તેરસજ ચતુર્દશીપણએ સ્વીકારવી. પૃષ્ઠાંક ૧૧ સાતમનું સાતપણું કેવળ આઠમની આરાધના નિમિત્તજ દુર કરીને ત્યા આઠમપણુ રચવાય છે. આ પ્રમાણે શૌકિકટિપણુ પ્રાપ્ત ઔદયિકી સાતમ અષ્ટમીના આગાધન વિષયમાં ઔદયિકી આઠમ થાય છે. પૃષ્ઠાંક ૩ ઉત્તરત્રિધિમા જ ઔદયિકપણનો નિયમ થાય છે પૃષ્ઠાંક ૧૧ ઉત્તરત્રિધિમાં જ ઔદયિકપણનો નિયમ થાય છે.

આનંદમાગર

આંદરીતે પૂ૦ આચાર્ય શ્રીસાગરાનંદસૂરિજી તરફથી વારે ધડીએ કેટલે જવાનું થાક કરાવ્યા છતાં મી. વેદ કેટલે ગયા નહિ' તેનું કારણ તેમને ખાત્રી હતી કે-કેટલે તટસ્થ બંગ સાખીત થશે અને તેમાં સફળ નહિ' થવાય.

આ પછી આચાર્ય શ્રી. સાગરાનંદસૂરિજી મહારાજના હાથમાં આચાર્ય વિજયરામચંદ્રસૂરિ ઉપર પૂનાથી તા. ૩-૧-૪૪ ના રોજ મોકલવાલ સખારામે લખેલ પત્ર આવ્યો અને તેને લઈ આચાર્ય શ્રી સાગરાનંદસૂરિ-શ્રવણએ ડા. પી. એલ. વેદ અને મોહનલાલ સખારામને આવેલ પત્ર માટે કાગળ લખી જણાવ્યું જે કાગળ નીચે મુજબ છે—

ડા. પી. એલ. વેદ અને શ્રી મોહનલાલને પૂ. આ૦ સાગરાનંદ-સૂરીચરણએ લખેલ પત્ર

જુહારી,

ડા. પી. એલ. વેદ અને મોહનલાલ સખારામ

સં. ૨૦૦૦ વેદ વર્ષ ૮
સુ પુના,

ધર્મલાલ પૂર્વક જણાવવાનું કે-છાપ સહી અને ટાઈપ કરેલો શ્રી ગમ-વિજયજીવાળો પત્ર મને મળ્યો છે. તેથી તમે મેઠ કસ્તુરભાઈ લાલભાઈની

પરિસ્થિતિ નં. ૬ માં જોઈ સામે આપ્યો છે.

લક્ષિતાનો' લાભ લઈ એક ગુન્દાહિત કરતી ટોળીમાં મળેલ છે. એમ કપટ થાય છે. તો તે અને તા. ૮-૬-૪૩ ની પહેલાંથી તેની હયાતીની સાબિતિ મોકલાઈ શકેરામાં જૈન જૈનેતર ચિસિત અચિસિતોની સભામાં જાહેર કરી તેની પહેલાં તમારે તેની માફી માગવી હોય કે ખુલાસો કરવો હોય તો એક અક-વાઈઆમાં નવસારી આવવાની જરૂર છે.

તા. ૬—આની પલ્લુ નક્કલ રાખી છે.

આનંદસાગર.

આ કાગળ પછી નવસારીના સંઘે મોહનલાલના કાગળ સંબંધી આચાર્ય શ્રીવિજયરામચંદ્રસૂરિજી, મોહનલાલ, ભુરાલાલ વિગેરેને લખાયેલ હકીકતથી વાકેફગાર થયા બાદ ડૉ. પી. એલ. વૈદ્યાને મોહનલાલ સખારામના કાગળ સંબંધી ખુલાસા માટે તાર કર્યો હતો જે નીચે મુજબ છે—

Post Office.

A. 44

NAVSARI,

Navsari 24 Apr. 1944

To,

Dr. P. L. VAIDYA

Wadia College, Poona.

or/ Mohanlal C/o P. L. Vaidya

Wadia College, POONA

Are you comming for apology or explanations Acharya Maharaj is here.

From—

Tapagachha Jain Sang, NAVSARI

તારનો વરણુમે.

પે. નવસારી

એ. ૪૪

નવસારી. ૨૪-૪-૪૪

ડૉ. પી. એલ. વૈદ્યા, વધવાલીયા કોલેજ, પુના.

અને મોહનલાલ C/o પી. એલ. વૈદ્યા વધવાલીયા કોલેજ પુના. તમે

માફી માટે અથવા ખુલાસા માટે આવે છે? આચાર્ય મહારાજ અહિંયાં છે.

મોહનલાલ-નવામંડલ જૈન સંઘ, નવસારી

ઉપર મુજબ કાગળ અને તાર ગયા પછી ડૉ. પી. એલ. વૈદ્યા અજાણ્યા તેમને મોહનલાલ સખારામના કાગળનો ખુલાસો ન મૂક્યો અને છેવટે સત્તાને ન છાળે તેથી નવસારી સંઘ ઉપર એક ઈંગ્લીશમાં પત્ર લખ્યો હતો.

નવસારી સંઘને ડૉ. પી. એલ. વૈદ્યા ઈંગ્લીશમાં પત્ર લખ્યો હતો તે

પત્રમાં પૂઠ આચાર્ય સાગરાનંદસૂરિજી માટે સુભગ અયોગ્ય અને અલ્પદંતુ લખ્યું હતું.

'Your Acharya Maharaj has clearly gone mad'

'તમારા આચાર્ય મહારાજ ગાંધ ઘઈ ગયા છે' વિગેરે ઘણા હલકા શબ્દો વાપર્યા છે. આ પત્ર અહિં અક્ષરે ગ્રહ્ય નહિં આપવાનું કારણ—કોઈએ પૂજ્ય પુરુષ માટે વાપરેલ હલકા શબ્દોનું ફરી પુનરાવર્તન કરવું તે યોગ્ય ગણાય નહિ માટે અહિં આપ્યો નથી.

આ પછી પૂઠ આચાર્ય સાગરાનંદસૂરિજી મહારાજના હાથમાં પાલી-તાણાથી આચાર્ય ક્ષમાભદ્રસૂરિજીએ સં. ૨૦૦૬ ના ફાગણ સુ ૧૧ ના રોજ મુંબઈ લાલ બાગમાં રહેલ સુનિશ્ચી સુકિતવિજયજી ઉપર એક પત્ર લખ્યો હતો તે આખો આ પત્રમાં નેધ સુકિતવિજયજીને મળ્યા હતા તેનું સ્થાન હતું. આથી પૂઠ આચાર્ય સાગરાનંદસૂરિજી મહારાજે તે પત્રના પ્રકાશના અંગે ડૉ. પી. એલ. વૈદ્યને એક પત્ર લખ્યો હતો જે નીચે સુભળ છે—

અમારી, જે સુદિ ૧

આનંદસાગર.

ટા. પી. એલ. વૈદ્ય યોગ્ય ધર્મલાભ.

પૂના.

૧. તદ્વચતા તુટયાનો આક્ષેપ તમારી ઉપર મથો હતો તેને આજ વર્ષ થવા આશ્ચર્ય છે છતાં પણ તમેજી ફરીયાદ કરી નથી.

૨. કાર્તિક, પોપ અને ફાગણના પોતના પ્રકાશના તક તમેજી ખોઈ છે.

૩. શુદ્ધાકિત કાર્ય કરનારી ટોળીમાંના તમે એક છો એમ જાહેર થવા છતાં તેના પ્રકાશ કે મારી માટે નવમારી આવ્યા નથી

નોટ—આ સર્વેની નોંધ લેશે.

શ્રી. રામવિજયજી પક્ષના એક આચાર્યે તેમના કથનને અતુલસરીને પાલીતાણાથી મુંબઈ લખેલ એક કાગળ હાથ આવ્યો છે—તેમાં તમેજી મુંબાઈના શેઠ દ્વારા જે નગદ લાગ મેળવ્યો છે એના બદલામાં તમેજીને નિશ્ચેષ્ટ રહેવા માટે અને શેઠને ટાણા જવા માટે જોલ લો આપેલ છે.

નોટ—આ વસ્તુ પણ જાહેર કરવામાં આવશે માટે તેની પણ નોંધ લેવી.

તા ૬ તમારી લવાઈ તારિકેની અયોગ્યતા, નૈનશાસ્ત્ર, જ્યોતિષ, ચંદ્રશંકર આદિના વિરોધ વિગેરે જાહેરમાં ચર્ચાશે તેની પણ નોંધ લેવી.

રવાના—

ગાદીજી નેન ઉપાજવ,

૧. પાવધૂની ચો નં. ૩

મુંબઈ

આનંદસાગર દઃ પાતે

આ બધા ઉપરથી સ્પષ્ટ સમજાય છે કે, શ્રી. વૈદ્ય આઠ વિજયરામચંદ્રસૂરિજીના પક્ષ સાથે પહેલેથી સંપર્કમાં હતા તે વાત નકકી જ છે અને તેમણે નિર્ણય આ. રામચંદ્રસૂરિની ઈચ્છા સુભળ આપ્યો છે.

શેઠશ્રી કસ્તુરભાઈને નિર્ણય મળે તે પહેલાં વૈદનો નિર્ણય વિજયરામચંદ્રસૂરિજીએ મેળવ્યો હતો તથા વિજયરામચંદ્રસૂરિજીએ વૈદની સાથે સંપર્ક સાધી શુદ્ધ નિર્ણય નથી આવવા દીધો તેના આધારે.

૧. તટસ્થભંગ અને ૨ નિર્ણયમાં ઘાલમેલ

૧ તટસ્થભંગ

શેઠ શ્રી કસ્તુરભાઈ લાલભાઈ દ્વારા નિયુક્ત થયેલ ડૉ. પી. એલ. વૈદને “પરિશિષ્ટ નિર્ણય” શેઠ શ્રી કસ્તુરભાઈ લાલભાઈ દ્વારા પૂ. આચાર્ય સાગરાનંદસૂરિજી અને આચાર્ય રામચંદ્રસૂરિ ઉપર જે હસ્તાક્ષરે મોકલી આપવાની હતી પરંતુ તે નિર્ણય શેઠ શ્રી કસ્તુરભાઈ લાલભાઈ અને પૂ. આચાર્ય શ્રી સાગરાનંદસૂરિજીને મળે તે અગાઉ તે નિર્ણય બીજે પહેંચી ગયેલો જણાવાથી પૂ. આચાર્ય સાગરાનંદસૂરિજીએ “મધ્યસ્થ નિર્ણય” મધ્યસ્થતા વિનાનો-તટસ્થ-ભંગતાવાળો. ગણી શેઠ શ્રી કસ્તુરભાઈને નિર્ણય નહિ સ્વીકારવાનું જણાવતો તાર કર્યો હતો.

વીરશાસન પત્રના જણાવ્યા મુજબ વૈદનો નિર્ણય શેઠશ્રી કસ્તુરભાઈને ૧૭-૬-૪૩ પહેલાં મળ્યો નથી અને તા. ૨-૭-૪૩ સુધી બહાર પડ્યો નથી.

તિથિચર્ચાના નિર્ણય

“તા. ૨૭-૫-૪૩ ના “જૈન” પત્રમાં, શેઠશ્રી કસ્તુરભાઈના નામે એવી મત્તાવાર વાત પ્રગટ કરવામાં આવી છે કે- “તિથિચર્ચા અંગેના ફેસલો આ માસની (જુનની) આખર સુધીમાં આવવા વાળી છે.” આ ઉપરથી અમારા અર્થાંતર દ્વારા જેકે પત્ર શેઠશ્રી કસ્તુરભાઈને લખીને મળ્યું ફેસલો આ રીતે હોય અને વર્તમાનપત્રોને પ્રકાશન માટે આપવાનો હોય, તો તેની એક નકલ અમને મોકલી આપવા જણાવેનું, પરંતુ આજ તા. ૨-૭-૪૩ સુધી મળ્યું ફેસલોની નકલ અમને અમારા પત્રનો જવાબ અમને મળેલ નથી. આમ છતાં, “જૈન” પત્રથી અહેવાલ મેળા, તે ફેસલો નર્મદિકાના વાલિયમાં બહેરને મળ્યા મળશે એવું અમારું માનવું છે.” ત ત્રી, શ્રી વીરશાસન

(વીરશાસન ૨-૭-૪૩)

“તિથિચર્ચાના ફેસલો અંગે જનતામાં જે અહેવાલો આવી રહેલ છે. તેને અંગે તપાસ કરવામાં આવના અમોને શેઠશ્રી કસ્તુરભાઈ લાલભાઈ તરફથી સત્તાવાર સમાચાર તા. ૧૭-૬-૪૩ના રોજ નીચે પ્રમાણે મળેલ છે.

“તિથિચર્યા અંગેનો કેસલો આ માસ આખર સુધીમાં
આવવા વધી છે તે જણાવો”.

(જેન ૨૭-૬-૪૩ સં. ૧૯૯૯ જેઠ વદી ૧૦)

તા. ૨-૭-૪૩ ના વીરચાસનનું આ લખાણ સ્પષ્ટ જણાવે છે કે—
તા. ૨-૭-૪૩ સુધી નિર્ણય બહાર પડ્યો નથી, અને જેન પત્રના - લખાણને
પોતાના પત્રમાં કબુલ કરી ૧૭-૬-૪૩ ના ચેઠ શ્રી કસ્તુરભાઈના ઠાગળને અનુસરી
તે નિર્ણય શેઠશીને જીનની આખર તારીખે મળવા વધી છે તે કબુલ કરેલ છે.

પૂ. આચાર્ય સાગરાનંદસૂરીશ્વરજીને શેઠશ્રી કસ્તુરભાઈએ
નિર્ણય ક્યારે મોકલ્યો ?

શેઠ શ્રી કસ્તુરભાઈ લાલભાઈએ પૂ. આચાર્ય શ્રી સાગરાનંદસૂરીશ્વરજી
મહારાજને લેધનો નિર્ણય તા. ૫-૭-૪૩ ના રોજ અમદાવાદથી કપડબંજ
૦ તરફ રવાના કર્યો. અને તા. ૬-૭-૪૩ ના રોજ તાર કરવા પૂર્વક તે નિર્ણયનું
રજીસ્ટર નક્કી સ્વીકારી પૂ. આચાર્ય શ્રી સાગરાનંદસૂરિજીએ પાછો મોકલ્યો.

નિર્ણય પરત કરતાં પૂ. આચાર્યશ્રી સાગરાનંદસૂરિજીએ કહેલ તાર.

[Kapadvan]. 6-7-43.

Kasturbhai Lalbhai Shethi.

Pankore Naka-Ahmedabad.

Registered anvelope refused thinking it contained Vaidya's
writing if so you ought not to have sent it as I had protested
to you already before so if has forced we to publish corres-
pondence between, regarding the matter is issue.

Anandsagarji,

કપડબંજ, તા. ૬-૭-૪૩

શેઠ કસ્તુરભાઈ લાલભાઈ. પાનકોરનાકા, અમદાવાદ.

“રજીસ્ટર કાપળી સ્વીકારી નથી. એવું વિચારીને કે તેમાં વેધનું લખાણ હતું, જો
એમ હોય તો તમારે તે ચોક્કસ જોઈતું ન હતું. કારણ કે-મેં પરિવેશીત તેની રદાગે
વાંધા લીધા હતા. આ કારણથી ચાલુ ભાગત સંજ્ઞા આપણી વચ્ચે લેખો પત્રાવકાર
બહેર કરવાની મને ફરજ પડી છે.”

આનંદસાગર

આ તિથિનિર્ણય પૂ. આચાર્ય મન શ્રી સાગરાનંદસૂરિજી અને આચાર્ય
વિજયરામશંકરજી લેધનો હતો અને તે કસ્તુરભાઈ દ્વારા જ મને આચાર્યોને

મોકલી આપવાનો હતો. તે મોકલવાનું કાર્ય શેઠશ્રી કસ્તુરભાઈએ તા. ૫-૭-૪૩ ના રોજ કરેલ છે એટલે તા. ૫-૭-૪૩ ના રોજ આ નિર્ણય પ્રગટ થયો.

પૂં આચાર્ય મં. શ્રી સાગરાનંદસૂરિજી મહારાજે શેઠ શ્રી કસ્તુરભાઈ લાલભાઈને તટસ્થભંગના કારણે તિથિનિર્ણય આવ્યા અગાઉ તેને નહિં સ્વીકારવાનું જણાવ્યું હતું અને તેના કારણે આવ્યાં હતાં.

પૂં આચાર્ય શ્રી સાગરાનંદસૂરીશ્વરજી મહારાજે “પેપરોમાં આવતા સમાચાર” અને આચાર્ય સમચંદ્રસૂરિ પક્ષના “વાર-દપાલ વ્યવહાર” વિગેરેથી “તટસ્થ તટસ્થપણું સાચવી શક્યા નથી” તેવા નિર્ણય ઉપર આવ્યા અને નિર્ણય નહિં માનવાનો નિર્ધાર કરી શેઠ શ્રી કસ્તુરભાઈ લાલભાઈને નિર્ણય નહિં માનવાનો તા. ૧૪-૬-૪૩ ના રોજ તાર કર્યો. (આ નિર્ણય ઉપર આવતા અગાઉ શાંશ સારા શાણા માણસોએ તેને ખોટો પ્રચાર બણી ઉવેખવાનું જણાવ્યું હતું. પરંતુ નિર્ણય અમે તે પછીનો હોય તો પણ જે નિર્ણયકાર ગંભીર કે તટસ્થ નથી તેના નિર્ણય માન્ય ન ગણવે એકાએક તેવો હક નિશ્ચય પૂં આચાર્ય શ્રી સાગરાનંદસૂરિજીએ કર્યો.)

નિર્ણય નહિં સ્વીકારવા માટે શેઠશ્રી કસ્તુરભાઈને

૧૪-૬-૪૩ ના રોજ કરેલ તાર.

શેઠ કસ્તુરભાઈ લાલભાઈ પાનકેસ્તાકા અમદાવાદ,

પેપરોના લખાણો અને તે પક્ષના મનુષ્યોના કચનથી વેલ તટસ્થપણું રાખી શક્યા નથી, એમ ચોક્કસ થાય છે, માટે તેમનું લખાણ માન્ય નથી.”

આ તારના સમર્થનમાં પૂં આચાર્ય સાગરાનંદસૂરિજીએ શેઠ શ્રી કસ્તુરભાઈને નિર્ણય નહિં માનવાની સ્પષ્ટતા માટે નીચેના પત્રો લખ્યા હતા

(૧)

કપડબંજ, તા. ૨૦-૧-૪૩ રવિવાર,

આનંદમાગર

કેવડાર જાકિતકારક શુ આવક કસ્તુરભાઈ વાતભાઈ મોગ્ય ધર્મલાભ પૂર્વક લખવાનું કે-તમેને ૧૪-૧-૪૩ શે નીચે પ્રમાણે તાર કર્યો હતો “શેઠ કસ્તુરભાઈ લાલભાઈ, પાનકેસ્તાકા અમદાવાદ, “ પેપરોના લખાણો અને તે પક્ષના મનુષ્યોના કચનથી વેલ તટસ્થપણું રાખી શક્યા નથી એમ ચોક્કસ થાય છે, માટે તેમનું લખાણ માન્ય નથી.” આનંદમાગર

તેના ઉત્તરમાં તમારી તરફથી નીચે પ્રમાણે ઉત્તર આવ્યો કે “આપનો તાર અજોડું તારખર્ચ સમજી શક્યો નથી.”

આના ઉત્તરમાં જણાવવા કે તમારી રજા, બહેરાન કે સંમતિ શિવાય પેપર ટેમીમાફ અને નેખમહાર તે પક્ષના મેના ગૃહસ્થ અને ત્યાગી તરફના જે લખાણ વિગેરે

નિર્ણય આવ્યાનું જાહેર કરે તથા પાનાની સંખ્યા જાહેર કરે અને વિધિ જાહેર કરે એ બધું વૈદ્યની તટસ્થતા હેઠળ હોય તો જ અને અને તમારા મોક્ષને અવશ્યતાથી જ અને.

અને તેથી જ વૈદ્યનું લખાણ આનંદ ન રાખવા તારથી જાણવું હતું. વૈદ્ય અર્થિ ખુલાસો કરવા તૈયાર થાય અથવા તેની ઉપર ચર્ચાની છુટ મહે તો વૈદ્યનું લખાણ કાર્ય-દશાને ફરશે અગર આનંદ તટસ્થ પંડિત કે પંડિતો પાસે જોઈ એકે દેર તપાસાવી નિર્ણય કરાવાય.

તમારા માનસિક મોજામાં વધારો થાય છે એમ જાણવા છતાં આ કરવું જરૂરી ગણી લખ્યું છે.

આનંદસાગર.

તા. ૬ : ૧ રહાયા પસવાળાએ આ પસને પંદર દિવસ સુધી પંચાવન પ્રકારે પૂજીને ઉતારે. લીધા છતાં ઉતારે આપવાની તમારા સમક્ષ ના પાડી છતાં તમે સમતોષ-પણું જાણવું.

૨ સામાપકે પોતાનું 'હોલસોલપણું' જાણવા છતાં પોતાના તરફથી તથા આમાયોને કાવવાની વાત મૂકી તે પણ તમે કમ્પલ કરી.

૩ અરસ-પરસ મહી સર્પ અને કોસકરાર થયા પછી રહાયા પસે બીજા આમાયોની સંમતિની વાત ઉભી કરી તેનો પણ તમે રસતો કાઢ્યો.

૪ તટસ્થને પાસીતાણા લાવ્યા ત્યાં સુધી તેનું નામ તમારા કુટુંબીઓને પાનું ન જાણવતાં પરાખરે શુભતા જાણવી.

૫ પાસીતાણા લાવવામાં, ખુલાસાનું સ્થાન ગોઠવવામાં અને ખુલાસો કરાવવામાં ખરેખર દરન્દેશીથી કામ લીધું છે.

આ વિગેરે તમારા શુદ્ધિ અને તટસ્થતાનાં કાર્યો તો અનુમોદના કરવા કામ છે જ સર્વ કુટુંબને ધર્મલાભ

આનંદસાગર,

(૨)

કપાડવા જ જોકે વાલી ૧૨ તા. ૨૬-૬-૪૩

આનંદસાગર

આગાહવાદ મધ્યે દેવશુદ્ધિકારક, સુખાવક કન્ટરભાઈ લાલભાઈ યોગ્ય ધર્મલાભ-કે લખવાનું કે-તમે આ કામ શાન્તિની છાંયે હાથ ધર્યું છે એ ખરું છે. તું માત્ર પાના લખાણથી આ નિર્ણય ઉપર આવ્યો નથી પણ આ નિર્ણય ઉપર આવવાનાં અનેક કારણો છે. આ કામની ચર્ચાતા તમે સમજ્યા છે. પણ તટસ્થ મુદ્દસ સમગ્ર રાકમા નથી. એ સમગ્ર રાકમા હોત તો આવા પ્રવારની ગમ પણ ન હોત.

એ તટસ્થતા ન સુકામ હોત તો તમને મોંપાય તે પહેલાં તમારી આગાહ સંમતિ કે જાહેરાત વિના આટલા પાનાનું, અશુદ્ધ વ્યક્તિ તરફનું, ને અશુદ્ધ પ્રકારનું આવી આવી વસ્તુ જટાર આવી જ કેમ ?

નિર્ણય આવ્યા પહેલાં પેપરા, તાર, ટપાલ, અને તે પછીના ચલ્યાના મનુષ્યોનાં કથન પગે ને ગયાં તે ઉપરથી તટસ્થની તટસ્થતા છુટી જ છે. એ કથન મહે વસ્તુરૂપે જાણવેલ છે પણ આણે રૂપે જાણવેલ નથી.

નિર્ણય વાંચ્યા પછી તટસ્થતા તટસ્થતા રહી નથી વિગેરે કથન થાત તે તે જરૂર અસ્થાને લાગત, એટલું નહિ પણ મ્હારે તે સંજોગો તે વખતે કાંઈ પણ કહેવું તે શીમારપદ ન ગણાય.

પ્રથમ પત્રમાં જાણાવેલ ચોક્કસ કારણોથી તટસ્થતા તટસ્થતા ટુટી છે એ નક્કી જણાવું તે એ જાણ્યા પછી જો મ્હારું તેથી છટાપણું ન જણાવું તે હું અને અને મ્હને અનુમરનારોએને ગણતનો જોગ જનાવનાર ગણાઈ.

તટસ્થતાથી નિર્ણય અથવા તેને માન્ય કરવામાં વાધો લઈ સકાય જ નહિ. આમાં તટસ્થતા સચવઈ નથી, મરિ જ પુષ્પાસા અને દીકા ચર્ચાને અવકાશ છે.

એકપક્ષીય શાસન સુધાકર જેવા પેપરમાં મિત્ર જણાવાઈ તેના ઉપર મુકાદો આપી સકાય તે સુમાઈ અમાયાર જેવા જાહેર પેપરમાં આવેલા નિર્ણયવાળા વિપરીત કે સામકે એવાને લક્ષમાં કેમ ન લેવાય ?

અમારે તટસ્થે મોકલાવેલો નિર્ણય અમે જાનેને તમારે જ મોકલવાનો હતો. ત્યારે આ તાર, પેપર અને મનુષ્યોનાં કથનથી અમારે પ્રચાર કેમ થયો ?

શું આ પ્રચાર કંઈના માથે વલ્લુદ વિનાનો છે ?

તટસ્થતા તટસ્થતા ટુટી જ છે એમ માનું છું મરિ આ તટસ્થ અને તેનું સખાધુ મ્હારે માન્ય નથી એમ કશું છે ને કશું છું. સર્વને ધર્મલાભ જણાવવા. આનંદસાગર

(૩)

જેકે વક્ર ૧૨ તા. ૨૬-૧-૪૩

અંગત

દેવશુદ્ધ મંત્રિકારક સુધાવક કરુણભાઈ સાલભાઈ ચોખ ધર્મલાભપૂર્વક જણાવવાનું કે-પુનાના વૈધ માથેનો તાર વ્યવહાર અને એક (૫૪) કાગળ જાણુવા મરિ મોકલ્યો છે તે વાંચવા મોગ છે, અર્થેને ધર્મલાભ જણાવવા. આનંદસાગર

(૪)

કપલવંજ અપાઠ કૃષ્ણ ૭, તા. ૨૭-૫-૪૩

આનંદસાગર

દેવશુદ્ધ મંત્રિકારક સુધાવક કરુણભાઈ સાલભાઈ ચોખ ધર્મલાભપૂર્વક જણાવવાનું કે તમારો તા. ૧૮-૭-૪૮ નો ૫૪ મળેલ તા. ૨૬-૧-૪૩ નો રોજ તમાગા ઉપર એ પત્રો લખ્યા અને તા. ૬-૭-૪૮ ના રોજ કરેલ તારની પહેલેય નથી તે લખવાની જરૂર હતી

તટસ્થતા ટુટવાથી તે લખાવવાનું રજીસ્ટર પાછું મોકલ્યું ૩ અને મ્હને સાચ તમા તરીકે પરપરા આધારે અનુસરનારોએ મ્હારે અંગે માર્ગ ન જૂલે મરિ જાહેર કશું ચર્ચા કરાય તે તે લખાવક લેવામાં હજીએ અડચણ નથી. તે જણના પુનાપાસીને લખાવક કેમ મળ્યું અને તા. ૧ ૩ જુનથી તાર અને પેપરો દ્વારા જાહેરાત કેમ થઈ ? એની તમેએ તપાસ કરી દેવા કે તેનું પરીણામ કઈ આવ્યું દેવા એનો તમાગા ૫૪થી પ્રસારો પણ નથી જણાવેલ.

તમેા ઠોકુમ્મિક, વ્યવહારિક, અને રાજનીય કાર્યોથી મુંઘામેલા હોવાથી તમને તે કસ્ટું ન પગવડે એ જામંજવિત નથી.

એ' કરેલ તાર અને તેનો નટસ્થ તરારથી આવેલ હિંમત ઉત્તર નમને જાણવેજન છે.

તા. ૩.—પુના મનુષ્ય ત્રણે દલો, તેણે 'પુનાના ચા. મોદનવાલે તટસ્થ સાથે' મામમેલ કરી છે તથા લખાણ તટસ્થે તેને જ પહેલા આપ્યું છે' એમ જાણ્યું છે અને ત્યાંના હિંમત અધિકારીઓએ 'નટસ્થ નીચનાર સોઠથી તે વ્યાખ્યત પગલાં' વારી શકાય' એમ જાણ્યાપ્યું છે, એટલે મીન કરી સ્વસ્થાને પાછો આવ્યો છે.

અવે' કુટુંબને ધર્મસાભે જણાવવા

હી. આનંદસાગર

(૫)

અધ્યાક કૃષ્ણ દ્વિતીય ત્રયોદશી ૬૫૬૫ જ તા. ૩૦-૭-૪૩

આનંદસાગર

રેવચર મહિતકારક સુધાવક કસ્તુરભાઈ લાલભાઈ ચોખ ધર્મસાભપૂર્વક મળવાનું છે તા. ૨૭-૭-૪૩નો તમારો પત્ર મળ્યો. તા. ૬ દી ના તારનો ખુલાસો કર્યો પરંતુ તા. ૨૩-૬-૪૩ ના બે પત્રોનો ખુલાસો મુઠલ નથી.

૧ સરખાતમાં તટસ્થની નટસ્થતા તુટવાની શંકાના કારણે અમારે તરફને જાણ્યામાં તમારે તમે જાણાવેલ કે-આ વિષયમાં તેઓ લખાણપત્ર સાથે પણ ખાત નહિ કરે અને લખાણથી પણ હોશારો નહિ. આથી તમારી ખાતરીથી વગર અમારે મુશ્કેલી માનવાનું નક્કી કર્યું હતું પણ પુનાવાળા તા મોદનવાલ વિશેની હકીકતથી તમારી ખાત હવે અમારે અધિકષણની માનવી પડી, મુકેમ અરોસામાં નિધિત વિપરીતતા આવેલ જાણ્યામાં મુશ્કેલીમાં ખુલાસા અને અમારે સ્થાન આપવાનું જે કહેવાય તે ન્યાયની રીતે પણ ખોટું નથી જ.

૨ મુસદ્દા ગ્રંથાણે તટસ્થે તમારી દ્વારા જન્ને પર પોતાનું લખાણ મોકલવાનું હતું તેને મારે તા. ૧ લી જુને કે પહેલાં મુશ્કેલી લખાણ પુનાવાળા તા મોદનવાલને મળે છે તો તે તટસ્થનું લખાણ કેવા પ્રકારની તટસ્થતાવાળું હશે? હવેના લખાણથી આને દુનિયામાત્ર ઉપર અમર થાય છે ને માને છે તેને વશુલ વિશ્વનું કેમ મનાય? તા. ૧ લી જુન વિશેના "સેક" "મુજાસમાચાર" આદિના પેપરોના લખાણને વશુલ વિના ગમ્મી ઉપેક્ષા કરાય તો પત્રી તમેા અખબારોમાં નિવેદન જદાર પાડે છે ને કેમ થોભે?

૩ પુનામાં ઘણેક મજાખો ખુલાસો પુનાના નટસ્થને મુકાવ તે મુક્ત જ છે છતાં તમેાને પણ તે વાત તથા પુનાના આવેન કામગીરી વરતુ અદવાદીઓએ અમારે જાણાવેલ છે. આની તપાસ કરી તમે ચોખ ખુલાસો ન કરો અને તુટેથી તટસ્થથી ધર્મસ લખાણને સ્વીકારવા માટે તમારા ઉપગના વિશ્વમના આધારે કરેલ લખાણને વળગી રહેવાનું સુચવે તે મું' વ્યાજળી છે?

૪ તટસ્થતા તુટવાના લખેને રજુ કરેલા કારણોના વિચાર અને ખુલાસા વિના તમારે રજુ કરેલ નિવેદન સમજાવવાનું નથી આથી લખાણ જદાર પાડી તમારે આ

મર્મ નિર્ણયની શુભિકા અને નિર્ણયના લખાણુ લખણના રહેત વખતે તેનું પશ્ચ રચદીકરણ કરવામાં આવશે.

૫ તમારા નિવેદનમાં અને કામગીરીમાં અણોપ અને તે ખોટા લેવાની વાત રજૂ કરો છો તે ત્યારે જ રોજી કે અંગે જાણાવેલા વસ્તુ સરુપનું તમે કંઈ પણ સમાધાન આપ્યું હોત ?

૧ પ્રતાપા ઉચ્ચ અધિકારીના અભિપ્રાય પ્રમાણે તમારાથી પગનાં લઈ ચક્રમ એમ છે એ વાત અંગેએ તમોને જાણાવેલ છે છતાં તે સમઘીયા તમે કંઈપણ કહ્યું હોય તેનો પ્રુવાસો પશ્ચ કયો નથી

■ તદરથતા દુટયાના અંગેએ જાણાવેલાં કારણો નિવેદનમાં તમારે જાણાવ્યા જરૂરી હતાં છતાં મૂર્ખતાની ખાતર આ ઉત્તર લખવામાં આવ્યો છે

અતઃસામરના ધર્મક્ષાલ

આ બધી હકીકતથી વાંચકને સ્પષ્ટ માલુમ પડશે કે-નિર્ણય તા ૧૬ી જુલાઈએ આવ્યો છે અ્યારે તેને નહિ માનવાની વાત તો તા. ૧૪ થી જીનથી શેઠશી કસ્ટરભાઈને કરવામાં આવી છે.

નિર્ણય બહાર પડ્યા પહેલાં પેપરોમાં નિર્ણય અંગેનાં આવેલ લખાણુ તદરથલગને જાણાવે છે.

“જેનોની તિથિચર્ચા અંગેનો જાહેર ચનારો નિર્ણય.

શેઠ કસ્ટરભાઈ પર રવાના થયેલો હવાલો હેવાલ.

[સેવકના ખાસ આનમીયર તરફથી]

પાલીતાણા, મંગળવાર તા. ૧ જીન ૧૯૪૪

જેનોના તિથિચર્ચાના પ્રમે જાણાવેલી ઉત્તતા પછી હવે એને લગતો આખરી ફેસો આવી જવાની તૈયારીમાં છે. એકવાણુ સામરનાંદસરિ અને બીજા બાણુ રામચંદ્રસુરી વચ્ચે જીન તીથીએ અંગે બારે મતભેદ હોયો થયો હતો અને એ મતભેદને પરિણામે જેનોનાં બાવકર કલદ વ્યાપી ગયો હતો દિવસે દિવસે એ મતભેદ વધતો જત ગયો અને ઉવટે જીન સમાજ એ પડોમાં પહેલાઈ ગયો. આ સિથિતિનો અંત લાવવા અને જીન સમાજમાં ફેલાએલો કલદ ઓઠો ચાલ એ મટે જન્ને પશ્ચને સામાર્થદાગ આ ચર્ચોનો આખરી નિકાલ લાવવા માટે આવેલાન જેનોએ વિનંતિ કરતા પાલીતાણુ યુગમે પ્રતાપા વાડિમા કોનેળના પ્રેમિયર શ્રી પી. એલ લેલને લવાઈ નીમીને થી સામગ્નદસરી અને રામચંદ્રસુરી વચ્ચે સામાર્થ શેઠાચો હતો આ સામાર્થ પડી લવાઈનો હેવાલ શેઠ કસ્ટરભાઈ તરફ રવાના થઈ ગયો છે. કહે છે કે-આ હેવાલ લગભગ ૬૦ પનાનો છે. આ હેવાલના પોતાનો સુકાદો જાહેર કરવામાં આવ્યો છે આ સુકાદો થોડા દિવસમાં શેઠ કસ્ટરભાઈ જાહેર કરશે”

(સેવક, તા. ૨૭ જીન ૧૯૪૪ પાનું ૩)

“તિથિચર્યાનાં નિર્ણય દુકે સમયમાં જાહેર થશે.

(એક ખબરની તરફથી)

અમદાવાદ, તા. ૧લી જુન.

જૈન સમાજમાં જાદુ ગવાયેલ અને વીળવાદના વાદ્યો જેના જોડા નામે ઉર્લા થયાં. તે તિથિચર્યાના પ્રશ્નો લવાદનો ચુકાદો શેક કરતુરભાઈ લાજભાઈ પાસે પુનાથી આવી અપાના સમાચાર પ્રાપ્ત થયા છે. શેકશ્રી કરતુરભાઈ હવે થોડાજ દિવસોમાં એની જાહેરાત જૈન સમાજ અમલ કરશે. જેથી બધામાં પ્રમદનો અર્થ આવી જાય ”

(સુખાઈ સમાચાર, શુક્ર તા. ૪-૬-૪૩ નેક શુદ્ધ ૨ પાત્ર ૫)

“તિથિચર્યાનાં અધિકારને લગતો આવી ગયેલો કેસલો.

અમદાવાદ, મનિવાર.

(અમારા ખબરની તરફથી.)

જૈનોના તિથિચર્યાના પ્રશ્ન અને જાહેરી ઉમતાનો આખરી ફેસલો આવી જનાર છે. પાલીતાણા શુકામે શ્રી સાગરાનંદ અને રામચંદ્રસુરિ વચ્ચે આ વિષયને લખતો એક શાસ્ત્રાર્થ પુનાની વાડિયા કેસેજના અધ્યાપક શ્રી પી. એલ. વેલની મધ્યસ્થતા ઉઠેજ ગોઠવાયો હતો. શ્રી વેલનો લવાદ તરીકેનો ચુકાદો અમલવાદના આગેવાન મિલભાઈ અને જૈન અગ્રેસર શેક કરતુરભાઈ ઉપર પહોંચી ગયો છે. એ ચુકાદો શેકશ્રી કરતુરભાઈ તરફથી જાહેર થનાર છે.

(દાખલની આજ્ઞા.— પહેલાતરખ—નેક શુદ્ધ ૩ જુન તા. ૬-૬-૧૯૪૩ પા ૭)

“તિથિચર્યાનાં નિર્ણય

આચાર્ય રામચંદ્રસૂરીશ્વરજીની તરફેણમાં આવેલો ચુકાદો.

જૈન સમાજમાં જેના અંગે બારે કમુચિત વાતાવરણ પ્રમદેપુ છે અને જેથી સમાજ ભાગમાં અને વાદના વહેવાઈ ગયો છે તે પ્રશ્નના નિકાસની મગજ ધરીએ મણાઈ રહી છે. જનતા સારી રીતે જાણે છે કે-તિથિ દિન અને પવિરામન અંગે જૈન સાધુ મંદિરામાં વિશેષો ઉભા થયા હતા અને સમાજમાં આંતરવિચ્છેદ જેવી પરિસ્થિતિ ઉપરિચય થઈ હતી. આ પરિસ્થિતિને અત લાવવા તેમજ સમાજને શાસનના પ્રગતી-રથના ગ્રગદ્ગેપમાં પ્રવેશી ગયેલા પૈકાને ઠાક પણ રીતે જાહેર કલવાની કાળજી લઈ કોઈની હતી એમાં શેક આજુબાજુ કસાજીની પેટીના ખાનનીય પ્રમુખ શેક કરતુરભાઈ લાજભાઈએ દરમ્યાનગીરી કરી. જાને પહોંચી આચાર્ય મદારાજજી જાનેના અરમરસ ખડનમંદન અને પુરાવાઓ મળતી પૂર્વેના લવાદને સુપ્રવ થયા હતા. હનાર મી વેલે વધુ જાણવાની છતાંચાચી એક જ રચનામાં જાને પશુના પ્રતિનિધિઓ આચાર્ય સાગરાનંદસૂરીશ્વરજી અને પૂજ્ય આ. વિદ્યારામચંદ્રસૂરીશ્વરજીને એકત્ર કરી વધુ જુલસાઓ મેળુઆ હતા અને તેમ જામની અદર નિર્ણય આવવા જાણી રીધુ હતું. જરાજર અમલર એ નિર્ણય કોશી કરતુરભાઈ પર આવી અપાના અને દુકે સમયમાં તેની જાહેરાત કરવાના સમાચાર પર્વામાં પનોડાગ પ્રમિદ થયેલ છે. અમારી ખબર મુજબ લવાદનો ચુકાદો પૂ આ. વિદ્યારામચંદ્ર-સૂરિની તરફેણમાં આવેલો છે ” (સુખાઈ સમાચાર, શુક્ર તા. ૧૮ જુન ૧૯૪૩)

‘નિરાશકી અને સમસ્ત માણસો સુકાદો શું આવશે તેની ચિંતામાં દોષ નહિ’
 • (તા ૧૧-૩-૪૩ વીરશાસન.)

• આ લેખો આ વિશ્વચરામચંદ્રસૂરિ પણ તરફથી જ રેપરોમાં
 અપાયા છે કાગળકે વિશ્વચરામચંદ્રસૂરિ આગળ ‘પૂજ્ય’ શબ્દ વાપર્યો છે અને
 આચાર્ય સાગરાનંદરાજિય મહારાજના નામ આગળ જો શબ્દ વાપર્યો નથી
 તોગળ ‘નિયંત્રિત અને પર્વારાધન’ જો શબ્દ વિશ્વચરામચંદ્રસૂરિય નિયંત્રિતમાં
 સુખ્યત્વે વાપરે છે તે વાપર્યો છે. આ ઉપરાંત બીજાં પણ ઘણાં કારણો છે
 અને આ લેખ લખવા પાછળ શેઠને સુકાદો મળે કે-તુર્તજ બહાળ પાસે દેવરાવ-
 લાનો આશય છે. કારણ કે-રજો ! સુકાદાની વિરૂદ્ધમાં વાતાવરણ ન બને

આ લેખોથી જનતાના હૃદયમાં નિર્ણય અને નિર્ણયકાર
 માટે થયેલ શંકા.

સેધક, મુંબઈ સમાચાર વિગેરેમાં આ પ્રકારના નિર્ણયના સમાચાર પ્રગટ
 થતા જાણીને જનતાના હૃદયમાં તે વળતે નિર્ણય અને નિર્ણયકાર શંકાથી
 શંકા જાગૃત થઈ હતી અને તેને લઈ જુદા જુદા ડેકલેરેશી સંદેશ, મેવક, જૈન,
 જન્મભૂમિ, વડેમાતરમ્ વિગેરેમાં “કેમ જોકે પશો હસ્તક્ષેપ નહિ થયો હોય ?”
 તેમ જણાવવામાં આવ્યું હતું

જૈન ધર્મ પ્રજાવલક સમાજનું સંદેશમાં પ્રગટ થયેલ નિવેદન.

“વાતાવરણને શુદ્ધ રાખો

તિથિચર્યાના વિષયનું જાન હોય કે ન હોય છતાં પણ દરેક જણ શાસ-
 નની શાંતિ ઈચ્છનાર તેમાં રસ ધઈ રહ્યો છે સૌની જાણના છે કે-શાંતિ
 લયે તિથિચર્યાનો ઉકેલ આવી જાય

આ વિષય પાંચ પાંચ વર્ષ દોળાયા પછી તેના ઉકેલનું કામ સમર્થ અને
 જૈન શાસનમાં અપૂર્વ, લાગવગ ધગવનાર શેઠ કસ્તુરભાઈ લાલભાઈને જનને
 પક્ષે રાખ્યું

શેઠશ્રી કસ્તુરભાઈ લાલભાઈએ તે કામ અપૂર્વ યક્ષિતથી આરભ્યું જાંને
 પ્રશ્નોના પ્રશ્નો અને ઉત્તરોનું લખાણ અપાયા પછી ગદિનાઓ સુધી શિરપંચ
 કોણ તે પણ જાણી શકાયું નહિ તેવી શુભતા જાળવવામાં આવી. પાસીતાણા
 રોડને શિરપંચ આવ્યા ત્યારે જ જનતાને તેમના નામની ખબર પડી કે શિર
 પંચનું નામ અસુદ છે

આજસુધીના ચર્ચાના કોઈપણ પ્રશ્નકરતા તિથિચર્યાનો ઉકેલ લાવવામાં
 સમાજે પણ ખુબજ સારો સત્ત આપ્યો છે

તિથિચર્યાનું પરિણામ હવે બહુજ થોડા દિવસમાં આવશે. સમાજમાં શાંતિ
 મળે. તેવી લોકોમાં આગ છે તેવા સમયના શુદ્ધ વાતાવરણને દોળવાનો પ્રયત્ન
 કરનાર સમાજની શાંતિ તેમને ખપતી નથી તે જણાવવા મથી રહ્યો છે.

આને લોકોના હૃદયમાં એટલી જ શંકા ઉત્પન્ન થાય છે કે શિરપચનું નામપણ બહાર ન આવે તેટલી શેઠશ્રીએ તકેદારી રાખી તે શેઠશ્રી દ્વારા જરા પણ વાત બહાર આવે તેમ કોઈ ચાની ચોકે તેમ નથી. છતાં પુણજ દુટથી એક પક્ષના જવાબદાર ગણાતા માણસ સહ પાનાનું જજમેન્ટ છે. અમારા રામચન્દ્રસૂરિના લાગણું છે તે કહેલું કે જુલિજુલી રીતે પેપરોમાં તે વાતને પ્રગટ કરવી તે સમાજમાં અશાંતિને શંકા ઉત્પન્ન કરાવનાર છે.

સમાજને આને અનેક તરફની શંકા કરવાનું કારણ મળે છે કે શેઠશ્રી દ્વારા કોઈપણ જાતની વાત પ્રગટ નથી થઈ છતાં આ મતને પ્રચાર આ માણસો કયા આધારે કરતા હશે. શેઠશ્રીને આની ઉંડી ગવેષણાની વિનંતિ કરે છે એજ

શ્રી જૈનધર્મ પ્રસાદક સમાજ.

(તા. ૨૦-૬-૪૩ સદેશ પાનુ ૨)

આ પછી 'તિથિચર્ચાનું' વાવાઝેડું' એ હેડીંગતળે સેવક વિગેરેમાં પણ નિર્ણયકારસાથે એકપક્ષે કેમ હસ્તપ્રસ્થ નહિ કર્યો હોય તેવું સૂચવવામા આવ્યું હતું. તથા રાધનપુરથી એક મુનિમહારાજે શેઠશ્રી કર્તુરભાઈને પત્ર લખ્યો હતો તેમજ જૈન, મુળદ સમાચાર વિગેરેમાં આચાર્ય વિજયરામચન્દ્રસૂરિ તરફથી નિર્ણયમાં હસ્તપ્રસ્થ કેમ નહિ થયો હોય તેમ જણાવવામા આવ્યું હતું.

જ

આ. વિજયરામચન્દ્રસૂરિજીના પક્ષ નિર્ણયબહાર પડ્યા અગાઉ નિર્ણયમાં વાકેફબાર હતો તેના આધારે.

આ પેપરોના સમાચારો ઉપરાંત ગીત પણ અનેક ચોક્કસ પુરાવાઓ મળે છે કે-વિજયરામચન્દ્રસૂરિજીએ અને તેમના લક્ષ્મીએ નિર્ણય શેઠ શ્રી કર્તુરભાઈને મળે તે અગાઉ નિર્ણયના સમાચાર અને નિર્ણય મેળવ્યો હતો, અને તે મેળવેલ સમાચારથી સ્પષ્ટ થાય છે કે-નિર્ણયકાર તેવા માટે પાનાના પક્ષ નિર્ણય લાવવા આચાર્ય વિજયરામચન્દ્રસૂરિજીએ સંપર્ક સાધ્યો હતો જે સ્પષ્ટ તટસ્થભંગ સૂચવે છે.

(૧)

તા. ૧૦-૬-૪૩ના રોજ મોહનલાલે કરેલો તાર

આ નીચે આપેલ તાર વિજયરામચન્દ્રસૂરિના લક્ષ્મી મોહનલાલ સખારામે ના ૧૦-૬-૪૩ ના રોજ બાબરીયા પર મોકલેલ છે. તે તારમાં નિર્ણય વિજય-રામચન્દ્રસૂરિજીના લોભમાં છે તેમ જણાવ્યું છે. બ્યારે શેઠશ્રીને તા. ૧૭-૬-૪૩ મુધો નિર્ણય મળ્યો નથી તેમ જોન પાના કાગળમાં સુચવાયેલ છે. આથી સ્પષ્ટ છે કે તેવા તટસ્થ રહ્યા નથી.

કરાયો હોવાથી જ તેમના આવકોને નિર્ણયની અથમ ખબર પડેલ છે.

(૩)

આં વિજયરામચંદ્રસૂરિના પરમભક્ત શ્રી શેઠ જીવાભાઈએ પણ આ તિથિચર્ચાનો નિર્ણય આં સાગરાનંદસૂરિજી અને આં વિજયરામચંદ્રસૂરિજીને તા. ૫-૭-૪૩ ના રોજ શેઠ કસ્તુરભાઈએ મોકલ્યો તે આગળ આ તિથિનિર્ણયના સમાચાર મેળવ્યા હતા તે નક્કી છે. કારણ કે-શ્રી શેઠ જીવાભાઈએ તે અંગે પૂ. ૫.૦ સુભતિવિશ્યલ ઉપર તા. ૨૪-૬-૪૩ અને તા. ૨૬-૬-૪૩ ના રોજ પત્ર લખ્યો હતો તે નીચે મુજબ છે. . .

તા. ૨૪-૬-૪૩ ના રોજ શેઠ શ્રી જીવાભાઈએ લખેલ પત્ર.

શ્રી ૧૦૮
૧૧૧૧-૧૧૧૨
૧૧૧૩
૧૧૧૪-૧૧૧૫
૧૧૧૬-૧૧૧૭
૧૧૧૮ (૧૧૧૯)

JIVATLAL PURTAPSHI

જીવતલાલ પરતાપશી.

નવરંગપુરા
મુંબઈ
મુંબઈ

૧

શ્રી ૧૦૮

૧૧૧૧-૧૧૧૨

શ્રી પરમજીવમ પંચમ પુત્રાદિ સમક્ષ
વાંચતા મહાંજી, હાજીર વાંચતા
પાંચ મહાંજીના પાંચનાર ઉપર
જીવતલાલ શેઠશ્રીવાર નવરંગપુરા
રંગમંગલ આરોધક સવાળાન મહાંજી
કેમ બાંધવામાં મળ્યો નવરંગપુરા
શ્રી સુમતિ વિભાજી આદિ શ્રી
મહાંજીના રંગમંગલ હાજીર વાંચતા
વા ૧૦૦ હાંદલા અવધાર મહાંજી
કેમ હાજીર વાંચતામાં હેરો આમકોનો
કેમ પાંચમલાલ સમાચાર મહાંજી
નાંજી શાંતલાલ હાજીર વાંચતા
પાંચ હેરો આમકોના રંગમંગલ
આમકોના રંગમંગલ મહાંજીના
રંગમંગલ હેરો આમકોના

તિથિ-અર્ચનાનો નિર્ણય તો આવી
 ગણતરી થોડો રહે કમલે જાણી ન રહ્યા
 ખોડા રામચંદ્રના અગ્નિ દેહ પર્ણ
 રામચંદ્ર-જાણી આ-બાઈ કે બુદ્ધિ પ્રકાશ
 નિરૂપી-રંગનાના પ્રમત રંગ બાઈ
 કે આપણા પ્રમાણ રંગના આપણે
 પદ્મ (ગાન) ને જાણે બુદ્ધિ રંગના બંગો
 પદ્મ ફાટી જઈ રૂઝ-જુલિયાન-બાબી
 પદ્મના આપણા બંગો કે બુદ્ધિ નરાયણ
 તેના પદ્મ જીવનના મેઘો રાઈ રંગે
 નાબી-કાન રંગે ફાટી પડે અનંત
 રંગના મરણના રંગના રંગના પદ્મ
 જાન રંગના રંગના રંગના રંગના

આ કાગળ તા. ૨૪-૬-૪૩ ના રોજ શેઠ શ્રી હવાલાદાએ પં. સુમતિ-
 વિજયજી ઉપર લખેલ છે તેમાં—૧ તિથિચર્યાના તિર્ણ્ય આગ્યો છે, ૨ થોડા
 સમયમાં પ્રગટ થશે. ૩ સમજીઓ (અર્થાત્ પોતાનો પણ) કબુલ કરશે. ૪.
 સહી આપનાર કબુલ નથી કરતા તેનું દુઃખ છે. આ પત્ર સ્પષ્ટ રીતે
 જણાવે છે કે તિર્ણ્યના બહાર પડ્યા અગ્નિ શેઠશ્રી હવાલાદા તિથિચર્યા
 અને તેના લલિતમણી પૂર્ણ વાઠેશ્વાર હતા.

પં. સુમતિવિજયજી ઉપર તા. ૨૬-૬-૪૩ ના રોજ શેઠ શ્રી
 હવાલાદાએ લખેલ પત્રનો કવર સાથેનો ખસોડો.

- આ પત્ર શ્રેષ્ઠ શ્રી શ્રવાભાઈએ પં. સુમતિવિજયજી મહારાજ ઉપર તા ૧૮-૬-૪૩ ના યોજ લખેલ છે તેમાં જણાવ્યું છે કે 'આપ પાણીતાણાથી વિદ્યાર કરતા ઠરમિયાન આચાર્ય સમચંદ્રસૂરિજી સાથે થયેલ મિલાપની હેતુકત નાહી સંતોષ' આ લખાણ જણાવે છે કે-શ્રેષ્ઠ શ્રી શ્રવાભાઈને પં. સુમતિવિજયજી આચાર્ય વિજયસમચંદ્રસૂરિ સાથે સંપર્કવાળા હવા તેથી તે વિદ્યારનું બાજન હતા. આથીજ શ્રેષ્ઠ શ્રી શ્રવાભાઈએ પં. સુમતિવિજયજી ઉપર ખુબજ ખાનગી તિથિચર્યાની વાત લખી હતી

આથી સ્પષ્ટ છે કે-શ્રેષ્ઠ શ્રી શ્રવાભાઈ નિર્ણયની ખબર અને પ્રચાર શ્રેષ્ઠ શ્રી હસ્તુરભાઈ બંને આચાર્યોની નિર્ણય મોકલે તે પહેલાં કરતા હતા તે વૈષ્ણવ તટસ્થભંગના પ્રતાપે છે.

(૪)

આમ વિજયસમચંદ્રસૂરિજીના શિષ્ય સુનિ શ્રી કનકવિજયજીના શિષ્ય મહિમાવિજયજીએ શ્રેષ્ઠ શ્રી હસ્તુરભાઈ લાલભાઈ બંને આચાર્યોની નિર્ણય મોકલે તે પહેલાં તેા નિર્ણયની ચોપડીઓ બંધાવી મંગાવી હતી. એ ઉપરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે-શ્રેષ્ઠ શ્રી હસ્તુરભાઈ વૈષ્ણવ નિર્ણય બે આચાર્યોની મોકલે તે પહેલાં તેા તે નિર્ણયનાં પુસ્તકો સમચંદ્રસૂરિને ત્યાં કરતાં કરતાં થઈ ગયાં હતાં. આ બધું તટસ્થભંગ વિના સંભવતું નથી.

સુનિ શ્રી મહિમાવિજયજીએ નિર્ણયની ચોપડીઓ બંધાવી મંગાવવાનો પ્રવચનના માણસ કેશવલાલ ધારશીભાઈ ઉપર લખેલ પત્ર.

Shantlal Manilal Shroff

મહેશ્વરજી એ બે પત્રો

Amr - 1903
CARRER

સુમતિવિજયજી

જાનિ. મહિમાવિજયજી

ઉં દેશનાં ઇંગ્લેન્ડનાં હિન્દુઓ
પ્રેરણાત્મક વાંચનના કારણે હિન્દુઓને હિન્દુઓને
એવો હિન્દુઓની નિ. સંપ્રદાયોને લોકોને
સંપ્રદાયોને લોકોને સંપ્રદાયોને લોકોને
સંપ્રદાયોને લોકોને સંપ્રદાયોને લોકોને
સંપ્રદાયોને લોકોને સંપ્રદાયોને લોકોને
સંપ્રદાયોને લોકોને સંપ્રદાયોને લોકોને
સંપ્રદાયોને લોકોને સંપ્રદાયોને લોકોને

આ પત્ર તા ૩૦-૬-૪૩ ના રોજ મહેસાણાથી મુનિ શ્રી મહિમાવિ
જયજીએ પ્રવચનના માણસ કેશવલાલ ઉપર લખ્યો છે તેમાં નિર્ણયની શાપ
દીઓ બધાંને આવી ગઈ હોય તો મોકલી આપવાનું જણાવ્યું છે. અર્થાત
નિર્ણય રોજ શ્રી કરતુરભાઈ લાલભાઈ આં સાગરાનંદસૂરિજીને મોકલે
તે પહેલાં તો છુટે હાથે તે નિર્ણય આં વિજયરામચંદ્રસૂરિજીના
સચુદાયમાં ફેરતો થઈ ગયો હતો.

આ પત્ર કોઈકે દ્વારા પકડાઈ પૂં મુનિશ્રી હંસસાગરજી મંના હાથમાં
સ. ૧૯૬૬ માં તળાબ ચાતુર્માસ હતા ત્યારે આવ્યો તેમણે મહિમાવિજયજીએ
જેના ઉપર પત્ર લખ્યો હતો તે પ્રવચનના માણસ કેશવલાલ ઉપર નિં શાપ
દીઓ સંગ્રામી પત્ર લખી પુછાવ્યું કે-આમાં શું છે ?

પૂં મુનિશ્રી હંસસાગરજી મહારાજે પ્રવચનના માણસ
કેશવલાલ ધારશીભાઈને લખેલ પત્ર

“સ્થવ તસાજ, મ. ૧૯૬૬ ના અસાદ મુદ ૧ ઇનિવાર

સુભાષકે કેશવલાલ ધારશીભાઈ ચોખ્ખા ધર્મલાલ

તમે જેન પ્રવચનમાંથી છુટા થયા, ખીમાર છે, વિશાલ કુટુંબના નિર્વા
હમાં ચિંતાશુક્ત છે વિગેરે કારણોને લઈને કોઈ સ્થાનની તમેને તાબડોલ
આવશ્યકતા હોવાથી કોઈ તેવા સ્થળે તમારી એકવચ્ચ કચલી કેવાની મને ત્યાંના
તમારી પ્રતિ લાગણી ધનવત્તા એક મહાનની અત્રે ખાસ બહામણ છે, હું
પણ તમેને ગૃહસ્થીપણેથીજ પ્રમાણિક તરીકે બહુ ધૂ, બનતું આન આપીશ,
આપતિમાં હિંમત હારવી નહિ, તમેને અન્યાય આપનારનું પણ શુભ ચિંતવ્યો
વિશેષમાં તમે બહુતાજ હશે કે-દૈનિક પત્રોમાં તાજેતરમાં તિથિચર્ચાને
નિર્ણય શ્રી રામચંદ્રસૂરિજીની ફેરમાં આવ્યો હોવાનો ખબાર થઈ રહ્યો છે
પુનાવાળા ટા. પી એલ વેદને હારતોરા પણ જે ખુશાલીમાં પહેરાવ્યા અને
મોકલ સખારામે સુરત, વૃંદાગઢ, અમદાવાદ અને સુબઈ વિગેરે સ્થળે તારા
પણ તા ૧૦-૬-૪૩ ને તા ૧૧-૬-૪૩ ના રોજે કયાં અને કાગળો પણ
લખ્યા છે એ નિર્ણયકારને ફાઈલોજ હોવાના કાગળો પણ શ્રી રામસૂરિજીના
મહત્તોના લખેલા પકડયા છે.

જેન રીતે આ સાલ મહેસાણે ચાતુર્માસ કરેલ ઠંડકવિજયજીના શિષ્ય
મહિમાવિંએ તમારા ઉપર પણ તા ૩૦-૬-૪૩ ને લખેલો પત્ર અમેને કોઈ
એક ચાસનલક્ષ દ્વારા આજે અમદાવાદથી મળ્યો છે તે કાગળમાં તમારા
દ્વારા મહિમાવિં - ‘નિં આપણીઓ’ એમ કમળમાં લખીને પી એલ. વૈદના
નિર્ણયની જ એ ચોપડીઓ બધાંને મંગાવે છે એમ સાચું મળ્યું છે.

"અમદાવાદ, તા. ૧૫-૭-૪૩

૫. મુનિરાજ શ્રી હંસઆગરજી મ.

શ્રે. તત્ત્વજ્ઞ.

આપશ્રીને લગભગ અઠવાડીયા અગાઉ પત્ર લખીને પૂ. મુનિશ્રી મહિમા-વિજયજીનો પત્ર મને પાછો મોકલી આપવા જણાવ્યું હતું પરંતુ આજ મુખી તે પત્ર મને પાછો મળ્યો નથી એટલે પાછો મોકલવાની આપની ફરજ આપ થક્યા છે એવું મને લાગે છે.

આપે તે પત્ર પાછો મોકલ્યો નથી તેથી શંકાને સ્થાન મળે છે કે-આપ તે બાબતમાં કંઈ પણ પગલાં લ્યો તે પહેલાં હું આપને એટલું લખી જણાવું છું કે-નિર્ણયની જો બન્ને ચોપડીઓ એવી મારી પાસે બધાવા તે મુનિરાજે મોકલી હતી તેવીજ બધાવીને જે તેમને પાછી મોકલી આપી છે, જો શિવાય આલી રહેલી નિર્ણયની ગરબમાં કોઈપણ ભાવનો સ્વીકાર કે આડકતરી સંબંધ મારો નથી જ તેની નોંધ લેજો.

વધુમાં આપ મારામાટે મોકરીની પણ તપાસમાં છે, જો આ વાત સત્ય હોય તો આપને લખી જણાવું છું કે આપ તે બાબતમાં ખીલકૂલ તક્લી લેશો નહિ. હું સ્વતંત્ર રીતે ગમે ત્યાં મારું સ્થાન મેળવી લઈશ હાલ જોજ.

લી. સેવક કેશવલાલની વંદના."

શ્રી કેશવલાલ સ્પષ્ટ જણાવે છે કે-નિર્ણયની ચોપડીઓ બધાવી મોકલી આપી છે પણ નિર્ણયમાં બીજી ઘાસમેલ સંબંધી હું કંઈ પણ ભણતો નથી. આથી સ્પષ્ટ થાય છે કે આરંભ સમયે દ્રસૂરિજીને ત્યાં નિર્ણયની ચોપડીઓ શેઠશ્રીને મળે તે અગાઉ આવી ગઈ હતી અને તેમાં ઘાસમેલ ઘણું હતી.

પૂ. આરંભ શ્રી સાગરાનંદસૂરીશ્વરજી ઉપર પુનાના કોઈક શાસનહિતલક્ષી પ્રદેવે પુનાથી એક પત્ર પુનાની વિજય દર્શાવતો લખ્યો હતો. જે નીચે મુજબ છે.

પુનાથી આવેલો ઠાગળ.

૪૫૩૫૪.

તત્ત્વ સાગરાનંદસૂરિ મં. યોગ્ય વંદના. પુનાથી લી. આપનો તત્ત્વ સેવક-અને તિથિચરોને અંગે સોંપાયેલ લખાવ તરફથી એટલે વેલ તરફથી લગભગ બહેર જેવુંજ થઈ ચૂક્યું છે. આગો મુકાદો ઘણાને વાંચવા મળ્યો છે, રામચંદ્રસૂરિના મંતવ્ય મુજબનો જ છે, તેમની તરફેણનો જ છે.

અને રામચંદ્રસૂરિના બહુતો તરફથી ભહેર પણ થઈ ચૂક્યું છે કે અમારા ફેવરમાં છે. અમારો જય છે.

પુનાલક્ષ્મીસ્વામીઓ તથા થોડા અહેરવાળા તરફથી વૈદ્યને માન પણ આપ્યું, હારતોરા પણ વૈદ્યના સુકામ ઉપર ચલા છે.

તેમજ અગ્રેથી વેરાવળ, યંગમેન્સ જેન સોસાયટી, અમદાવાદ, તથા મુંબઈ રામચંદ્રસૂરિના અગ્રુક સાધુઓ ઉપર વિજયના તાર પણ થયા છે.

જોમ અનેક ધર્માલો થઈ રહી છે, આ મધ્યસ્થ કેવા ? આમલવાદ કેમ માન્ય રખાય ? જ્યાં આગવજ કે બીજી અનેક શંકાઓના કારણે મળે છે તે આપના જાણવામાં. તો હશેજ છતાં જાણ માટે લખું છું.

આપે! ચૂકાદો અગ્રે ઘણાને વાંચવા પણ મળ્યો છે. બધો રામચંદ્રસૂરિના તરફેણનો છે. પ્રસંગે પ્રસંગે આપની ટીકા પણ કરી છે. જેને જેને વાંચવા મળ્યો છે તે કહે છે કે જ્યાં સુધી શેઠ કસ્તુરભાઈ તરફેણ બહાર પડે નહિ ત્યાં સુધી વૈદ્યથી બીજાને વાંચવા કેમ અપાય અગર માનપાત્ર પણ કેમ સ્વીકારાય આ બધો આપ વિચાર કરજો. જરૂર આપી ઘટના કાંઈ જુદી જ લાગે છે.

સાંભળવા પ્રમાણે હવે આપે! ચૂકાદો છપાવી થોડા વખતમાં બહાર પડશે.

પરંતુ સર્વ માન્ય થવામાં થોડો વધારો આવશે. હવે આપને આ વિષે ચોગ્ય લાગે તે કરવાનું રહે છે.

શેઠ કસ્તુરભાઈ સત્તાવાર જાહેર ન કરે ત્યાંસુધી વૈદ્યથી ખાતરીમાં આમ કેમ થઈ શકે ? તેમજ સત્કારનો સ્વીકાર પણ કેમ થાય ? રામચંદ્રસૂરિના બક્તો તાર-હારતોરા પણ કેમ કરી શકે ? એ સમજાવું નથી શક.

લી. આપનો નમ્ર શ્રેયક.

તા. ૬. ખાસ બનેલા પ્રસંગો જાણવામાટે આ કાગળ લખ્યો છે.

આ પત્રની નાકલ શેઠ શ્રી કસ્તુરભાઈ લાલભાઈને પૂઠ આઠ સાગરાનંદ-સૂરિજી મહારાજે તા. ૨૬-૬-૪૩ ના રોજ નીચે સુજળનો પત્ર લખી મોકલી આપી હતી.

[અંગત]

જેક વડી ૧૨, તા. ૨૬-૬-૪૩

વેપાર બકિતકાગ સુભાષ કસ્તુરભાઈ લાલભાઈ ચોગ્ય પરિણામ પૂર્વક જાણવાનું કે-પૂનાનો વૈદ્ય સાથેનો તાત્કાલિક અને એક પત્ર-કાગળ જાણતા માટે મોકલ્યો છે. તે વાંચવા ચોગ્ય છે. સર્વને ધર્મલાભ જણાવવા.

આનંદસાગર.

આ રીતે શેઠશ્રી કસ્તુરભાઈ લાલભાઈ વૈદ્યનો નિર્ણય પૂઠ આચાર્ય સાગરાનંદસૂરિજી અને વિજયરામચંદ્રસૂરિને મોકલી આપે તે અગાઉ વર્તમાનપત્રોમાં સમાચાર પ્રગટ થાય. એટલું જ નહિ પણ આઠ રામચંદ્રસૂરિના સમૂદાયમાં નિર્ણયની નકલો બંધાઈ હેરફેર થાય, તેમના આગેવાન આવડે, જેવા કે-શ્રી જવાભાઈ અને શ્રી હોદેશાઈ જેવા બીજા આચાર્યોને નિર્ણય મનાવવાની બક્ષામણ

કરતા કાગળો હોય અને નિર્ણયકાર નિર્ણય બહાર પાડ્યા અગાઉ એક પક્ષના માનપત્ર અને હાર-તોરાઓ પણ સ્વીકારી લે છે. તે સર્વે તટસ્થતા ત સચવાઈ હોય તો જ બને. કારણકે-કોઈ કોર્ટનો જજ કોઈપણ પક્ષનું માન સન્માન સ્વીકારી શકતો નથી અને નો માન સન્માન સ્વીકારે તો કોર્ટ તરફથી તે ઘરતરફ થાય છે.

ડૉ. પી. એલ. વૈદ્ય નિર્ણય આપ્યા અગાઉ આં વિજયરામ-ચંદ્રસૂરિ સાથે સંપૂર્ણ સંપર્કમાં હતા અને તેમને, આપેલો નિર્ણય તટસ્થતા વિનાનો હતો તે આ બધા સાધનો ખુબજ ચોક્કસપણે બતાવે છે.

નિર્ણયમાં ઘાલમેલ

(૨)

સં. ૧૯૬૬ના ફાગણ સુ ૧ના રોજ પાલીતાણા ડૉ. પી. એલ. વૈદ્ય મૌખિક પૃચ્છા અર્થે આવ્યા ત્યારે જ જૈનજનતાને મધ્યસ્થતા નામની બાજુ ધર્મ, મૌખિક પૃચ્છા બાદ ડૉ. પી. એલ. વૈદ્યે એ ત્રણ મહિનાની નિર્ણય આપવા માટેની સુદતની માગણી કરી ત્યારે પૂ. આ. સાગચત્રાંદસૂરિજીમહારાજે તેમાં વિરોધ થાય તે સારું નથી તેમ જણાવું પણ સેઠશ્રીના વિશ્વાસે વિશ્વાસ રાખ્યો. પરંતુ પાલીતાણાથી ડૉ. પી. એલ. વૈદ્ય બધા પછી તુર્તજ તેમની સાથે આ. વિજયરામચંદ્રસૂરિજી તરફથી સુકતેગો, સંપર્ક અને ઘાલમેલની ગરુઆત થઈ છે. તેના સાધનો આજે ઘણા ઉપલબ્ધ થાય છે.

નિર્ણયમાં ઘાલમેલ કરવામાં આવી છે તેના આધારો.

(૧)

ધુનિશ્રી ચારિત્રવિજયજીનો કાગળ અને તેનું રીસિનામું

ગીરધર ભાઈ પરશોતમ દાસ

સાચી જાણવાની પદ્ધતિ

દક્ષિણ
સીંગલ મરન પાલીતાણા.

હજવડ તા. ૧૦-૪-૪૩

અમદાવાદ

દેવગુરુ ભક્તિકારક, મુશાવક, ગીરધરલાલ પરશોતભદ્રાસ યોગ ધર્મલાલ
 સાથે લખવાનું કે તમારા ત્યાં સુકેલા પુસ્તકોનાં પોટકામાં કનકવિજયજીના
 નામનું તથા પાછળથી એટલે કે પાછીતાણુથી વિહાર ક્યાબાદ મોકલાવેલ
 પુસ્તકના પોટકા તથા સીવેલી પન્યાસજી કે. મહારાજના નામની લેખલ
 વેદની પેટી વિગેરે વસ્તુ જલદી બાપાવાલ કે કોઈ આવનાર માણસની
 સાથે હજવડ આવે તેની ગોઠવણ કરશે. એજ ધર્મધ્યાનમાં ઉદ્યમ કરશે.
 હજવડ પાછો મોકલો.
 લી. ચારિત્રવિજયના ધર્મલાલ

હજવડ તા. ૧૦-૪-૪૩. અમદાવાદ.

દેવગુરુ ભક્તિકારક, મુશાવક, ગીરધરલાલ પરશોતભદ્રાસ યોગ ધર્મલાલ
 સાથે લખવાનું કે તમારા ત્યાં સુકેલા પુસ્તકોનાં પોટકામાં કનકવિજયજીના
 નામનું તથા પાછળથી એટલે કે પાછીતાણુથી વિહાર ક્યાબાદ મોકલાવેલ
 પુસ્તકના પોટકા તથા સીવેલી પન્યાસજી કે. મહારાજના નામની લેખલ
 વેદની પેટી વિગેરે વસ્તુ જલદી બાપાવાલ કે કોઈ આવનાર માણસની
 સાથે હજવડ આવે તેની ગોઠવણ કરશે. એજ ધર્મધ્યાનમાં ઉદ્યમ કરશે.
 હજવડ પાછો મોકલો.
 લી. ચારિત્રવિજયના ધર્મલાલ

આ કાગળ પૂ. આ વિજયરામચંદ્રસૂરિણી. આસાથી તેમના અતિ વિચારુ ગણાતાં શિષ્ય મુનિશ્રી આરિત્રવિજયજીએ આ વિજયરામચંદ્રસૂરિણી પ્રસિદ્ધ લક્ષ્મી ગીરધરભાઈ પુરુષોત્તમદાસ ઉપર હળવદથી લખેલા છે. આ કાગળની વિગત ઉપર વિશેષ વિચાર કરવાનું કાર્ય વાંચકવર્ગ ઉપર છોડી દેવાયે છે.

આ કાગળ બાંચીને પાછો મોકલી આપવાનું મુનિશ્રી આરિત્રવિજયજી જણાવે છે એટલું જ નહિ પણ ઉપર સીરનામાની નોંધે 'કાગળ તર-તર પહોંચાડવો' તેમ આ. વિજયરામચંદ્રસૂરિણી સ્વહસ્તે લખે છે. તેથી સિદ્ધ થાય છે કે આ કાગળ વિજયરામચંદ્રસૂરિણીએ લખાવ્યો. તેમજ આ કાગળમાં જણાવેલ વિગત જુઓ શ્રી રાખવા જેવી અને આ કાગળ કોઈના હાંધમાં ન લખે તેની તકેદારી રાખવાની હોવાથી આ. વિજયરામચંદ્રસૂરિણીએ તે પાછો મંગાવ્યો છે.

જે વેધને મોકલી આપેલ લખાણની કોપીની પેટી કે ખીણ કોઈ ભતની પેટી હોય તો તે પેટી સાચવીને મોકલાય તેની સૂચના ભલે હોય પણ તે પેટી મંગાવવાની વિગતવાળા કાગળને પણ સાચવી રાખી પાછો મંગાવવામાં આવે છે તે સ્પષ્ટ જણાવે છે કે તે પેટી વેધની સાથે પ્રયેલ, પરસ્પરના બ્યવ-હારની પેટીની છે. અને આથી સિદ્ધ થાય છે કે આ. વિજયરામચંદ્રસૂરિણી વેધની સાથે નિર્ણય તૈયાર થયા આગાધિ શેઠશ્રી કસ્તુરભાઈની જાણ બહાર પત્રબ્યવહાર અને લખાણની આપણે કરતા હતા અને આને ઘાલમેલ ન કરેવાય તો ખીણ શું કરેવાય ? આ કાગળ વેધે નિર્ણય આપ્યો તે અગાધિ લગભગ જે મહીના પહેલાં લખાયો છે.

(૨)

શ્રી શ્રીમદ્દીક્ષિત હીરજીનો શ્રીકાંત ઉપર લખાયેલ કાગળ
ભાઈ શ્રીકાંત

BOMBAY, ૫-૪-૧૯૪૩

તમારો પત્ર મળ્યો. વીગત જાણી તમે પુનાનું ઠેકાણું લખાવું બુતી ગયા છે તો તુર્ત જણાવ્યો જેથી ત્વા જઈ મારી આવું અને જે ગાંધ જેના તે અને ઘટનું દરી આલું એજ પૂ. આચાર્ય મદારાજચાહેજને ખબર આપ્યો.

લી. લખમીચંદના પ્રણામ.

આ પત્ર તા. ૬-૪-૪૩ના રોજ 'સુ'બધી શ્રી લક્ષ્મીચંદ્રે વિજયરામચંદ્ર-સૂરિજી ઉપર. હળવદ લખ્યો છે. તા. ૫-૪-૪૩ના રોજ કાગળ લખી શ્રીકાંત પાસેથી, પુનાનું શીરનાયું મંગાવ્યું તે શીરનાયું આવી ગયા બાદ આ પત્ર લખાયો હોય તેમ લાગે છે.

શ્રી લક્ષ્મીચંદ્રના કાગળમાંથી નીકળતા મુદ્દા:

૧ આપ શ્રી હાલ તુરત વિહારમાં હોવાથી મેં પણ પત્ર લખ્યો નથી.

૨ 'આવતા ચનીવારે પુના જવાનો છું' પત્ર તા. ૬-૪-૪૩ ને શુક્રવારે સં. ૧૯૬૬ના ચૈત્ર સુ. ૫ ના રોજ લખ્યો છે તેથી તા. ૧૦-૪-૪૩ ના ચનિ-વારે નહિ પણ આવતા તા. ૧૭-૪-૪૩ના ચનિવારે પુના જવાનો છું.

૩ પૂના ગયા બાદ જ્યાં જે વાતચિત થાય તેથી વાકેફ કરીશ માટે હવે આપશ્રીને કયાં પત્ર લખવો. ડ્રોજલેકે અને કદાચ વંધુ દીવસ લાગે અને આપ હળવદથી વિહાર કરવાના હો તો કયાં પત્ર લખું ? *

૪-શેક સાહેબને પણ વાકેફ કરીશ.

આ પત્ર ઉપરથી સ્પષ્ટ છે કે શ્રી લક્ષ્મીચંદ્ર સ્વયંબલિતભાવમાનથી પ્રયત્ન નહોતા કરતા પરંતુ મહારાજશ્રી વિજયરામચંદ્રસૂરિજીની સૂચના મુજબ જ

(૭૭ પૃષ્ઠનું અનુસંધાન)

આ કાગળ ઉપરથી જોપણ સ્પષ્ટ છે થાય છે કે ૫-૪-૪૩ તારીખ બગાડે શ્રીકાંત દ્વારા વિજયરામચંદ્રસૂરિજીએ વેદ સાથે સંપર્ક સાધેલો હતો પણ ઘટતું કરી આવ-વાગાટે ગૃહસ્થને મોકલવાની અપેક્ષા હતી તે તા. ૫-૪-૪૩ સુધી થઈ ચક્રયું નહોતું તેથી શ્રી લક્ષ્મીચંદ્ર વેદ સાથેની પૂર્વ ઘટનાથી વાકેફગાર બની શ્રીકાંત પાસે પુનાનું શીરનાયું મંગાવે છે. આ શ્રી લક્ષ્મીચંદ્ર અને શ્રીકાંત સંજોષી શ્રદ્ધાની સૂચના તા. ૨૦-૮-૪૩ના જૈન. પશુપણ અંકમાં થઈ હતી તે શ્રદ્ધા આ પત્રથી નિર્ણય સ્પષ્ટ બને છે. આથી સ્પષ્ટ સિદ્ધ થાય છે કે તા. ૫-૪-૪૩ પછી શ્રી લક્ષ્મીચંદ્ર અને તે પહેલાંથી શ્રીકાંત વિજય-રામચંદ્રસૂરિની આજ્ઞાનુસાર વેદના સંપર્કમાં અને ઘટતું કરવામાં હતા. જ્યારે નિર્ણય ૫-૪-૪૩ના રોજ બહાર પડે છે અને તે નિર્ણય ઉપર વેદની સહી ૩-૬-૪૩ના રોજની છે. આ પણ નિર્ણયમાં ઘાલમેલ નહિં તો બીજું શું કહેવાય ?

૧ વીરશાસનના ભેદી તંત્રી અને પાસીતાણામાં પકાયેલા પેલા કચ્છી લક્ષ્મીચંદ્રને મુંગમ, પુના અને અવધવાદ વચ્ચે રોપાયેલા કેટલી થઈ હતી ?

(૨૦-૮-૪૩ જૈન પશુપણ અંક)

(૧) જુનાગઢના કામગીરી વાતનો ખુલાસો આવ્યો તેની પહેલું છે. પેટી આદિના ખુલાસાની વાત બાકી, પંચાંગની બાજતની વાત પણ બાકી.

(૨) દારૂ પાનાં ૩૦ તમે વાંચ્યાં છે.

(૩) ૨-૬-૪૩ ના રોજ તેઓ જેમને સોંપવા જવાના છે, તેમની સાથે જે વાત થયે તે પણ બહુવા મળશે.

આ બધી વસ્તુ સ્પષ્ટ કરે છે કે નિર્ણય થેઃ શ્રી કસ્તુરભાઈને આપવા ગયા. પહેલાં આ. વિજયરામચંદ્રસુરિજીએ પોતાના સકેત મોહનસાહ દ્વારા નિર્ણય આપણી તરફ આપવાનું નક્કી થયું છે તે સુલભ અને જે નિર્ણય આપવાનો છે તેજ નિર્ણય છે કે કેમ? તે વંચાવી ખાત્રી કરી છે, રૂબે છેલ્લી ઘડીએ વેદ પસંદાઈ ન જાય તેની આમાં ચોક્કસાઈ છે.

આ બધી વસ્તુઓ સ્પષ્ટપણે જણાવે છે કે નિર્ણયમાં પોતાના સકેત દ્વારા વિજયરામચંદ્રસુરિજીએ સ્વયં યાલમેલ કરી કરાવી છે.

• (૭-૮)

આચાર્ય વિજયરામચંદ્રસુરિજીના પોતાના હસ્તે લખાયેલ +મળી ચિઠ્ઠીઓ પેઢીની છેલ્લીક ચિઠ્ઠીઓ બહિં મુકવામાં આવે છે. આ ચિઠ્ઠીઓમાં નિર્ણયમાં યાલમેલ કરવાની વિગત સમાયેલ છે પરંતુ વિજયરામચંદ્રસુરિજીએ તેમાં પોતાની સહી, તારીખ કે ગામ જણાવેલ નથી છતાં તે રામચંદ્રસુરિજીના હસ્તાક્ષરનીજ ॥ તેથી સ્પષ્ટ થાય છે કે આ ચિઠ્ઠીઓ ય. પી. 'એલ. વેદના નિર્ણયમાં યાલમેલ કરવાના કાવચાકુ છે.

નામ-કામ તારીખ વિનાની વિજયરામચંદ્રસુરિજીના હાથે લખાયેલી બેઠી ચિઠ્ઠીઓ.

મુદ્રિત

આ ચિઠ્ઠી સરકારના ગૌરવને માનવ છે. તરફનું મેં મળ્યું હતું. કાલના બધું હતું અને મેંની પંક્તિ? મેંની પંક્તિ અને સમજાવેલું હતું? તેમ કાલના પંક્તિ હતા પંક્તિ હતી?

+ વિજયરામચંદ્રસુરિજીના સહસ્તે લખેલ ચણી ચિઠ્ઠીઓ અને બીજા તારીખ સાથેના પત્રો આપેલ છે પણ સમાજના આવેશન પ્રત્યેનો અભિપ્રાય તે ખાતે પાત્ર કરવાનો મેલ કામ પ્રગટ કરવાની તેમની કમ્પા ન દેવાથી પ્રગટ કરેલ નથી આથી અમલી ધન્ય જમાવ સાધનોને પ્રગટ કરવાની દોષા કનું બહિં પ્રગટ કરતા નથી

આ ચિઠ્ઠી મોહનલાલ સખારામ ઉપર સમયદ્રસ્ટિએ લખી છે અને તેમાં જણાવ્યું છે કે—“આ ચિઠ્ઠી સાથે મને મોકલેલ બધી ગેલીઓ મોકલી છે અને મેં તમને ફાલે મોકલેલ મેટર મળી ગયું હશે. તમે મેટરથી અનસિસ હોવાથી શ્રીકાંતને આપવાનું હોય આપું હશે અને એની પાસે આપણને ઉપયોગી થાય તે માટે કેમ જોકેવું તે સમજી લઈ પછી કપોલ દરાવશો. શ્રીકાંતને મારા લખેલ પત્રમાંની હકીકત વંચાવી હશે કારણકે તેથી તેને કામમાં સંબંધિત રહે.”

આ ચિઠ્ઠી વિજયરામચંદ્રસુરિએ લખી છે અને તે મોહનલાલ સખારામ ઉપર પૂના લખેલ છે. વેધ સાથે મોહનલાલનો સીધો સંપર્ક છે તે પ્રેસ લાઈનથી અસુલબી ન હોવાથી શ્રીકાંતને પૂનામાં રોકવામાં આવ્યા છે અને શ્રીકાંત મહારાજ વિજયરામચંદ્રસુરિની સૂચના પ્રમાણે મોહનલાલ દ્વારા નિર્ણયમાં ઘટતી ઘાલમેલ કરવા રોકાયેલાં છે તે સર્વ વાત આ ચિઠ્ઠીથી પુરવાર થાય છે.

‘‘જોનાર્ણવ દુર્ગમ્યતા સંજોગે કલ્પિત છે. તમે મેટર રોકી દેશો તો મને મળી જાય.’’

આ ચિઠ્ઠી કહીયા ઉપર લાગડોળ આવવા માટે વિજયરામચંદ્રસુરિએ તિથિચર્ચાના શુદ્ધ કાર્ય માટે લખી ■

આ પછુ સિદ્ધ કરે છે કે નિર્ણયની ઘાલમેલમાં શ્રી કહીયા દોહાદોહ કરેલા હતા.

ડૉ પી. એલ. વેધ વિજયરામચંદ્રસુરિના સાધુઓને જાતે મળતા હતા, મંત્રણાઓ કરતા હતા તે જણાવનાર વિજયરામચંદ્રસુરિનો કાગળ—

આઠ કામાલદ્રસ્ટિએ આ કાગળ સં ૨૦૦૦ ના ફા. શુદ્ધ ૧૧ ના રોજ પાલીતાણાથી મુંબઈ મુક્તિવિજયજી ઉપર લખેલ છે. આ કાગળમાં જણાવ્યું છે કે ‘‘નિર્ણયકાર વેધ તમને મળ્યા હતા તો શી વાતચીત થઈ તથા તે એકદમ નિર્ણય કેમ ગેલી રહ્યા છે, શેક કેમ કમર્ષ ગયા છે તે વિગતવાર જણાવશો’’ આ લખાણમાં—

‘‘નિર્ણયકાર વેધ તમને મળ્યા હતા’’ ભગીરે લખાણુ સ્પષ્ટ કહે છે કે—વેધ વિજયરામચંદ્રસુરિના પક્ષને મળતા હતા હરેક જાતની વિચારણા અને મંત્રણા કરતા હતા આથી સ્પષ્ટ થાય છે કે ડૉ, પી. એલ. વેધનો નિર્ણય આ, વિજયરામચંદ્રસુરિને અનફાવતો તેમની ઈચ્છા અને દોરબણી મુજબ વેધ દ્વારા થયો હતો. તેથી વેધને નિર્ણય ઘાલમેલ-બાળો જુલો અને જૈન સંઘને નહિ માનવા ચોગ્ય આને જૈન સમાજમાં કહેવાય છે તે તદ્દન અત્યજ છે.

વેધનો નિર્ણય કેવળ ઘાલમેલબાળો અને અસત્ય છે તેમ આ સર્વ સાધનો સ્પષ્ટ જણાવે છે જેમાં મુદ્દલ સંકેતે સ્થાન નથી

[illegible]

Kasturbhai Amerchand.

1. Ametnivas Tekri

Cambay. — 194

जालीताना शा-मु-११

જાગીર જુવન ૧૧-૪-૧૧

निमग्नदि कृष्णवृत्त मुनिज-जी मुक्तिविजय
ज-को-प-
अत्रवन्नादि -

जी-कम

अनुबन्नादि. -

लीलादि, साधुदेवि लक्ष्मी नीलकण्ठ
पुष्पाभासं च चले च।

५. बर्फा ने पात्रों में ललगा दिये.

वि. राजकोट की ओर चले जायें

ਭੈਟਲਾਮ ਜਾਕੇ ਦੋ ਦਿਨ ਜਾਯਾਂਗੇ ਜੇ

निगीलन वैद्य तमने मल्लम हता. तो

श्री वात्स्यायनम्. तथा ते एवम्

निम्न ए क्रम बेसी रहाने. गेठ बेग

उत्तर गद्य है विगतकार

‘जगन्नाथ’.

पं. ल. क. जी. श्री. ने. भ. सु. नं. द. न. व.

जगन्नाथ

विजय काम चडू.

૫. અન્ને આચાર્યવર્યો સમક્ષ શેઠશ્રી કસ્તુરભાઈ
લાલભાઈએ ધડેલા મુસદ્દાને અનુસરી નિર્ણય માટે તેમને
મોકલી આપેલ સ્વપક્ષ સ્થાપન અને પરપક્ષ નિરસનરૂપ

પર્વવ્યપદેશ મંતવ્યભેદ.

[ટિપ્પણમાં પર્વ કે પર્વાન્તર પર્વના ક્ષયજ્ઞાદ્ધ પ્રસંગે
કઈ તિથિને પર્વ તરીકે માનવી અને કહેવી]

✽

પૂ. આ. શ્રી સાગરાનંદસૂરીશ્વરજી મહારાજ

[વર્તમાન દેવસૂર તપાગચ્છમાં જે રીતે પર્વવ્યપદેશ અને
પર્વારાધન થાય છે તે રીતિ જૈનશાસ્ત્ર અને
સમાચારીથી સિદ્ધ છે]

卐

પૂ. આ. શ્રીવિજયરામચંદ્રસૂરિજી મહારાજ

[વર્તમાન તપાગચ્છમાં જે રીતે પર્વવ્યપદેશ અને પર્વારાધન
થાય છે તે રીતિ જૈનશાસ્ત્રથી સિદ્ધ નથી]

卐

●

卐

ઉદય ન હોય કે પર્વતિથિ જે દિવસ ઉદયવાળી હોય ત્યારે પર્વ કે પર્વાનન્તર પર્વની વ્યવસ્થા જાળવવા માટે કંઈ વિધાન છે કે કેમ ?

૬. પૂર્ણિમા કે અમાવાસ્યા આદિ પર્વાનન્તર પર્વતિથિની ટીપ્પણમાં વૃદ્ધિ હોય ત્યારે જે તેરસો આદિ કરવાનું જેન શાસ્ત્રકારોનું વિધાન છે કે કેમ ?

૭. પર્વતિથિઓ કઈ કઈ ગણાય છે ? અને તેમાં કઈ કઈ પર્વતિથિઓની આરાધના 'કેને કેને' માટે અને કઈ રીતિએ કરાજાયાત છે અને કઈ કઈ પર્વતિથિઓની આરાધના મરજાયાત છે ?

૮. લોગવાળી ઉદયવાળી સમાપ્તિવાળી કે કૌંઠપણ ચેગવાળી તિથિને સેવામાં ઉત્સર્ગ અપવાદ અને વ્યવસ્થાવિશેષ છે કે કેમ ?

૯. 'કયે પૂર્વા તિથિઃ કાર્યા, પૃથ્વી કાર્યા તથોત્તરા' આવે, શ્રી ઉમાસ્વા-
તિવાચકના નામે તપાગચ્છવાળાએ માનેલો પ્રયોગ વિધાયક છે કે નિયામક છે ?
અને તે વિધિ કે નિયમ અગર ઉભય આરાધનાની તિથિના માટે છે કે આરા-
ધનાના માટે છે ?

પાક્ષીતાશ્વા.
સં. ૧૬૬૯ માગસર સુદ ૨ શુક્રવાર }
તા. ૬-૧૨-૪૨

આનંદસાગર સહિ ૬. પેતે

[આચાર્ય શ્રી સાગરાનંદસૂરીશ્વરજી મહારાજે શેઠશ્રી કરતુરભાઈ લાલભાઈએ તૈયાર કરેલ સર્વ-સંમત મુસદ્દાને અનુસરીને રજી કરેલ સ્વપક્ષ સ્થાપન ૧ મૂળ મુદ્દા, ૨ મુદ્દાઓનું નિરૂપણ અને ૩ શાસ્ત્રીય પુરાવા.]

શ્રી ગૌતમસ્વામિને નમઃ ।

દીપ્પણામાં પર્વતિથિની હાનિવૃદ્ધિ આવે ત્યારે પૂર્વ કે પૂર્વતર અપર્વતિથિની હાનિવૃદ્ધિ જે દેવસૂર સંધ કરે છે તેના

મુદ્દા, મુદ્દાઓનું નિરૂપણ

અને

શાસ્ત્રીય પુરાવા

દીપ્પણામાં પર્વતિથિની હાની કે વૃદ્ધિ હોય તો પણ આપ-ણામાં (શ્રીદેવસૂરત્રયાગણમાં) તે હાની-વૃદ્ધિ પ્રસંગે તેનાથી પૂર્વ કે પૂર્વતર અપર્વતિથિનીજ હાની-વૃદ્ધિ થતી આવે છે તે છત-વ્યવહાર ગણાય કે નહિ? અને જો ગણાય તો તે કૈનાગમના વચ્ચતની માફક પાળવા લાયક અરે કે નહિ?

૧. અવિનિહન પ્રભાવશાલી ભગવાન શ્રી મહાવીર મહારાજના શાસ-નમાં વર્તમાનમાં શ્રી લેનમૂર્તિપૂજક ચેતાગ્ચર સપ્તમયમાં મોટા એવા શ્રી તપગચ્છમાં વર્તમાન ચારે પ્રકારના શ્રી સંઘને સમુદાય આ. શ્રીદેવસૂરજી મહારાજની પરંપરાને આચરનારો હોઇને તે ફરેકને શ્રીદેવસૂરગચ્છવાળા કહેવામાં આવે છે.

તે ગચ્છમાં વિ. સં. ૧૯૮૧ મુધી અખંડપણે દીપ્પણાની પર્વતિથિના ક્ષયે તેનાથી પૂર્વની કે પૂર્વતરની અપર્વતિથિને ક્ષય કરવામાં આવતો હતો અને પર્વતિથિની વૃદ્ધિ હોય તે વખતે પૂર્વ કે પૂર્વતર અપર્વતિથિની વૃદ્ધિ કરવામાં આવતી હતી.

ઉપર જણાવવામાં આવેલા શ્રીવિજયદેવસૂરિજી મહારાજ સં. ૧૭૧૩ લગભગમાં કાલધર્મ પામેલા હોવાથી તે સંપ્રદાય લગભગ ત્રણસો વર્ષથી અખંડપણે ચાલ્યો આવે છે. પરંતુ સં. ૧૯૯૨ થી તે સંપ્રદાયથી 'પર્વતિ' થિની હાનિ અને વૃદ્ધિના પ્રસંગમાં 'બુદ્ધ' કથન અને માન્યતા થવાથી સ્વલ્પ વર્ગ બુદ્ધો પડ્યો છે.

જૈનશાસ્ત્રના વચન પ્રમાણે જૈન આગમના અનુક્રાને કરવાના બે આધારો હોય છે. પહેલો આધાર આગમે, કે જે શ્રીગણધર આદિ મહારાજઓએ રચેલાં છે. અને બીજો આધાર વ્યવસ્થા, કે જેને 'શ્રીસ્થાનાંગ-સૂત્ર', 'શ્રીભગવતીજીસૂત્ર' અને 'શ્રીવ્યવહારસૂત્ર'માં છત્ર આચાર તરીકે જણાવવામાં આવેલ છે.

પૂ. આ. સાગરાનંદસૂરીશ્વરજી મહારાજે રજુ કરેલ શાસ્ત્રીય પુરાવા.

૧ શ્રીસ્થાનાંગ સૂત્ર પત્ર ૨૧૭, સૂત્ર ૪૨૧

પંચવિદે વવહારે પન્નતે—નંજહા, આગમે, સુતે, માળા, ધારણા, જીણ જહા સે તથ આગમે સિતા આગમેણ વવહારં પદ્ધવેજ્જા ણો સે, તથ આગમે સિયા જહા સે, તથ સુતે સિતા સુતેણ વવહારં પદ્ધવેજ્જા ણો સે તથ સુતે સિતા एवं જાવ જહા સે, તથ જીણ સિયા જીતેણ વવહારં પદ્ધવેજ્જા, હવેતેહિ પંચવિદે વવહારં પદ્ધવેજ્જા, આગમેણ જાવ જીતેણ જહાર સે તથ આગમે જાવ જીતે તદ્દા તદ્દા વવહારં પદ્ધવેજ્જા, સે કિમાહુ મંતે ! આગમવલીલા સમણા નિગંથા હન્નેતં પંચવિદે વવહારં જયા જયા જહિ જહિ તથા તયા તહિ તહિ અણિસ્સિતો વસ્સિતં સમ્મં વવહારમાણે સમણે નિગથિ આળાતે આરાપતે મવતિ (સૂ. ૪૨૧)

પાંચ પ્રકારનો વ્યવહાર કહેલો છે. તે આ પ્રમાણે—૧ આગમ ૨, શ્રુત, ૩ આજ્ઞા, ૪ ધારણા અને ૫ છત્ર વ્યવહાર કરનારને આગમ હોય તો આગમથી વ્યવહાર કરવો. જો આગમ ન હોય અને જેવી રીતે તેને શ્રુત હોય તો તે શ્રુત કરીને વ્યવહાર કરવો. જો તેને શ્રુત ન હોય. જેવી રીતે યાવત ત્યાં છત્ર હોય તો છત્રે કરી વ્યવહાર કરવો, જે પામેલો કરીને વ્યવહાર કરવો. આગમે કરીને યાવત છત્રે કરીને જેમ જેમ ત્યાં આગમ હોય, યાવત છત્ર હોય તેમ તેમ વ્યવહાર કરવો. (શિષ્ય પ્રશ્ન કરે છે કે)—હે ભગવાન! એ શું ? (તેને ઉત્તર દે છે) કે—અમણ નિર્ઘેશ આગમથી બળવાળા હોય છે. જેવી રીતે પાંચ પ્રકારના વ્યવહારને જ્યારે જ્યારે જ્યાં જ્યાં (હોય) ત્યારે ત્યારે ત્યાં ત્યાં સમ્યક્વચરહિતપણે સમ્યગ્વ્યવહાર કરતો અમણ નિર્ઘેશ આગમનો આરાધક થાય છે.

૨ શ્રી ભગવતીજી પાતુ ૩૮૩ સૂત્ર ૩૩૬

વવિદે ણં મંતે ! વવહારે પન્નતે ! ગોયમા ! પંચવિદે વવહારે પન્નતે, તંજહા—આગમે, સુતે માળા, ધારણા, જીણ (શેષં રચનાંગવત્)

તે છત્રઆચારમાં ઈશ્રીછત્રકલ્પભાષ્ય અને પશ્રીવ્યવહારભાષ્યમાં એમ જુલાસો કરવામાં આવ્યો છે કે-સંવિગ્નબહુશ્રુતોએ પ્રવર્તાવેલો એક પેઢીનો આચાર તેનું નામ વૃત્ત આચાર કહેવાય છે. અને ણીછ પેઢીએ તેજ આચારને અણુવૃત્ત તરીકે કહેવાય. અને ત્રીછ પેઢીએ એ આચારને જીતિમાચાર તરીકે કહેવાય.

આ છત્રઆચારની ઈશ્રીધર્મરત્ન પ્રકરણમાં એટલી બધી પ્રખ્યાતા જણાવી છે કે-“આગમમાં જેગ ભાદરવા ગુદિ પાંચમની સંવત્સરી, અને આપાઠ, કાર્તિક તથા કાલ્પન શુક્લ પૂર્ણિમાની ચતુર્માસી છતાં તેનાથી જુદી રીતે-જે દિવસે તે ભા. શુ. પાંચમનો કે આપાઠાદિ પૂર્ણિમાનો સૂર્યોદયસ્પર્શ, તે તે તિથિનો ભોગ કે તે તે તિથિની શમાપ્તિ, એ તથામાંથી કાંઈ પણ ન હોય તોપણ તે-ભાદરવા ગુદિ ચોથના દિવસે અને આપાઠાદિ ચતુર્દશીને અતુલ્ય સંવત્સરી અને ચાતુર્માસી તરીકે આચરેલી છે, તે આગમની માફકજ પ્રામાણિક ગણવી.”

હે ભગવાન! વ્યવહાર કેટલા પ્રકારનો કહેલો છે? હે ગૌતમ! પાંચ પ્રકારનો વ્યવહાર કહેલો છે, તેણા પ્રમાણે-(બાકીનું વિવેચન સ્થાનાંત્ર સૂત્રના ઉપર આપેલા પાઠની જેમ)

૩ શ્રી વ્યવહાર સૂત્ર ઉદેશ ૧૦ સૂત્ર ૨ પત્ર ૩૩.

પંચવિદે વવહારે પન્તે, તંજહા-આગમે, સુતે, આણ, ધારણ, બીપ.

વ્યવહાર પાંચ પ્રકારનો કહેલો છે, તે આ પ્રમાણે-આગમ, સુત, આણ, ધારણ, અને છત્ર.

૪ શ્રીછત્રકલ્પ ભાષ્ય ગાથા ૬૭૫ પાતું ૫૬

વત્તણુવત્તવત્તો, વહુસો આણેવિત્તો મહાળેળં ।

પ્તો હ જીતકમ્પો, પેનમગો હેતિ વવહારો ॥ ૬૭ ॥

વૃત્ત (એક પેઢીએ ગાલેલો) અણુવૃત્ત (બે પેઢીએ ગાલેલો) પ્રવૃત્ત (ત્રણ પેઢીએ ગાલેલો) અને મહાપુરુષોએ અનેક વખત આચરેલો (જે રિવાજ) તે છત્રકલ્પ વ્યવહાર કહેવાય છે.

૫ વ્યવહાર ભાષ્ય હિદેશો ૧૦ ગાથા ૬૬૩ (ઉપર પ્રમાણે)

[શાસ્ત્રોમાં જુદી રીતે કહ્યું હોય છતાં સુવિહિત પુરુષોએ કાલાદિ કારણે જુદી રીતે આચર્યું હોય તો તે માનવા લાયક છે તેનો આધાર.]

૬ શ્રી ધર્મરત્ન પ્રકરણ ગાથા ૮૧, ૮૨, ૮૩ પાતું ૫૮

અન્નહ મર્ણિયપિ મુણ કિંચી કાલહકારણાવેન્સં ।

માર્દન્નમન્નહ ચિય દીસહ સંવિગ્નપીપદિ ॥ ૮૧ ॥

અર્થાત્ આગમથી જુદી રીતના પણ આચરણને માર્ગને અનુસરવાવાળા સુવિહિતોએ પ્રમાણિક ગણવી જોઈએ.

વર્તમાનમાં પર્વતિથિની હાનિ-વૃદ્ધિને અંગે જેઓએ જુદું કથન અને માન્યતા કરી છે તેઓના ચોથી પેઢીના ગુરુ કે જેઓ આ. શ્રીઆત્મારામજી (વિજયનંદસુરિ)ના નામથી પ્રસિદ્ધ છે, અને જેઓ સ્વરચિત 'જૈન તત્વાદર્શ' નામના પુસ્તકમાં ચોતાને આ. શ્રીવિજયદેવસુરિજી મહારાજની પાસે પરંપરાવાળા જણાવે છે—

તેઓએ અને તેઓના ઉત્તરોત્તર ચાર પેઢીવાળાઓએ પણ ટીપ્પણમાંની હાનિ-વૃદ્ધિના પ્રસંગે આરાધના માટે તેનાથી પૂર્વ કે પૂર્વતર અપર્વતિથિની 'સહીઓથી થતી આવતી' હાનિ-વૃદ્ધિ કરી છે.

અને તેથી એ રીતિ 'વર્તમાનમાં તે આ. શ્રી આત્મારામજી મહારાજની ચોથી પેઢીએ થયેલા' ફેરવનારાઓને એ જુની આચરણા છતવ્યવહાર તરીકે કબુલ કરવા લાયકજ છે.

કમ્પાગં પાઠરણં જગોયરચાય શોભિયા મિત્ત્સા ।

ભોવગાહિય—કઢાહ—સુંવય—મુહદાણ દોરાઈ ॥ ૮૨ ॥

સિદ્ધગનિવિસ્તવળાઈ પજોસવળાઈતિદ્વિપરાવજો ।

ભોયળવિહિમન્નતં હમાહવિવિહમન્નંપિ ॥ ૮૩ ॥

શાસ્ત્રોમાં કોઈક વસ્તુ બીજી રીતે કહી હોય છતાં કાલાદિક કારણોની અપેક્ષાએ બીતાયેએ બીજી રીતજ આચરેલી કેખાય છે. "૮૧" કપડાનું ચોઢવું, ચોલપટ્ટાનું લપેટવું, જોળીને ઝાંકે રેવી, અને ઓપપ્રક્રિંક કઢાહ અને તુંબકાનું મોઢું રેવું, તેમજ દોરો વગેરે.

શીકું ગાંધવું, પજુસવળાઈ તિથિની પસવૃત્તિ (પજુસવૃત્તી તિથિ માફપણ જુદી પ ની હતી. તે પસટીને ચોપની કરી. અને ચોમાસીની તિથિ પુનમની હતી તે પસટીને ચતુર્દશીની કરી અને કેટલાકના મત પ્રમાણે પક્ષી પૂર્ણિમાની હતી તે ચતુર્દશીની કરી.) લોગન વિધિનું અન્યથાપણું એ વિગેરે અનેક પ્રકારનું બીજું પણ (આચર્યું છે.) (એ આગમો અને આવજ્ઞાથી અવિરૂદ્ધ ક્રિયા કરવી તેનું નામજ માર્ગ છે)

૭ જૈન તત્વાદર્શ ૧૧૧૨ ની આશૃતિ છુટ. ૧૩૫

૬૦ થી વિજયસેનસુરિ પટે શ્રી વિજયદેવસુરિ દુવે પૃષ્ઠ ૧૪૨ તીનકા શિષ્ય મુનિ ભુદિવિજય ગણિ તીનકા શિષ્ય પંડિત સુક્તિવિજય ગળી તીનકા દોષકા દીક્ષિત લખુ રૂર આતા હમ્મ જૈનતત્વાદર્શ ગ્રંથકે લીખનેવાલા મુનિ આત્મારામ (આનંદવિજય) નામક હે.

નોંધ:-આગમ-પંચાંગી અને બીજાં પણ શાસ્ત્રોના અનેક પુરાવાઓથી આરાધનામાં પર્વતિયિની હાનિ-વૃદ્ધિ ન થાય, એ વિગેરે હકીકત આગળ સાબીત કરી બતાવવામાં આવશે. છતાં અત્ર જે આ છત્રઆચારના આધારે જણાવવામાં આવ્યું છે તે એટલાજ માટે કે-કોઈ અન્યપક્ષ, અન્યમત કે અન્યગચ્છવાળાઓ તરફથી કેદાચ કેંઈપણુ ભુલું લખાણુ રહ્યું કરાય તોપણુ આ છત્ર-આચારની રીતિને બાધ આવી શકે નહિં.

જેનશાસ્ત્રમાં એક દિવસે બે સામાન્ય તિથિ કે બે પર્વતિથિ માનવાતું વિધાન છે કે કેમ ?

૨. “મીસુર્યપ્રગ્નસિદ્ધિ, ૧”મીઝોતિષકરણકવૃત્તિ અને ૧”મીસોહપ્રકાશમાં જે દિવસે સૂર્યોદયની વખતે રૂઝ અંશ જેટલી પણ તિથિ હોય તો તે આખા દિવસને, “કે જેમાં બીજી તિથિના રૂઝ અંશ જેટલો ભાગ દાખલ થયેલો હોય છે છતાં” તે ઉદયવાળી તિથિના નામેજ ઓળખવામાં આવે છે.

પંચાંગકારો પણ ઉદયને નહિં સ્પર્શવાવાળી તિથિના ક્ષય ગણીને જે તિથિ ભોગવદામાં ઘણીજ વધારે ઘડીઆવાળી હોય છે છતાં પણ બે તે તિથિ સૂર્યોદયને નથી સ્પર્શતી તોતેનો ક્ષયજ જણાવે છે. અને તેથીજ નક્કર વિશ્વ-રેના કોઠાઓમાં ૦૦૦ ગ્રીડાજ મેલે છે.

જેવી રીતે જેનશાસ્ત્રકારો અને પંચાંગ કરનારઓ તિથિના હાંબા ભોગવદા છતાં પણ તેનો ક્ષય ગણીને આખો અહોરાત્ર સૂર્યોદયને સ્પર્શવાવાળી

૮ સૂર્યમંજિ પત્રાંક ૨૧૭

एकपण्डितमोऽहोरात्रस्तस्मिन्नेकपण्डितमा द्वापण्डितमा च तिथिर्निबन्धनमुपगतेति द्वापण्डितमा तिथिलोके पतितेति व्यवहियते, ठकंच-७ एवमिहोरेते दोषे तिद्ही ज्ञाय निहणमेज्वासु सो त्व तिद्ही परिहायद्,

અર્થ-એકસહમી જે દિવસ, તેમાં એકસહમી અને બાસહમી તિથિઓ પૂરી થાય તેથી બાસહમી તિથિ લોકમાં ક્ષય પામેલી એમ કહેવાય છે. કહ્યું છે કે:-એક જ દિવસમાં બંને પણ તિથિઓ પૂરી થાય તો તે (બીજી) તિથિ ક્ષય પામે છે. (એકસહમી તિથિ (દરેક) અંશ જેટલી જ હોય છે. અને બાસહમી તિથિ કે જેને હોણુ ગણવામાં આવે છે, તે રૂઝ અંશ જેટલી હોય છે.)

૯ જ્યોતિષકરણક પત્રાંક ૬૫

एवं च सति य एवैकपण्डितमोऽहोरात्रस्तस्मिन्नेकपण्डितमा द्वापण्डितमा च तिथिर्निबन्धनमुपगतेति द्वापण्डितमा तिथिलोके पतितेति व्यवहियते. (અર્થ છપર પ્રમાણે)

૧૦ લોકપ્રકાશ પૃષ્ઠ ૩૯૮ તથા ૪૦૦માં પણ ઉપર પ્રમાણે જ પાઠ છે.

તિથિસંબંધીનાજ ગણે છે; તેવીજ રીતે વર્તમાન શ્રદિવચ્ચૂતપાગચ્ચ સપ્ત પક્ષ એક દિવસથી બીજા દિવસ સુધીના સૂર્યોદયને પહેલાં અર્ધનાની તિથિ-નેજ આખો દિવસ-અહોરાત્રસંબંધીની તિથિ ગણે છે.

એટલે આરાધનામાં એક દિવસે બે તિથિ કે બે પર્વતિથિ કહેવી કે માનવી તે કોઈપણ પ્રકારે શાસ્ત્ર પંચાંગ અને મમાયા રીતી સંગત નથી.

ટીપ્પણમાં પર્વતિથિનો ક્ષય જણાવ્યો હોય ત્યારે તેનાથી પૂર્વની તિથિનું નામ ન લેવું પણ તે પૂર્વ અપર્વતિથિના દિવસે તે ક્ષય પામેલી પર્વતિથિના નામેજ વ્યવહાર કરવો તેવો શાસ્ત્રીય નિયમ છે કે નહિ ?

કે. ૧૧ઠીઆચારપ્રકરણપૂર્વે અને ૧૨ઠીઆચારશાસ્ત્રીની અંદર યુગ-પાંચ વર્ષના અંતે આવતા બીજા અષાઢ માસની પૂર્ણિમાનો દિવસ ગણવાનું જણાવવામાં આવેલું છે તે અધિકારમાં થાય અને અષાઢ નામના બે માસનીજ વૃદ્ધિ, યુગના મધ્યમાં અને અંતમાં થતી હોવાનું જણાવેલ હોવાથી તે પ્રકરણ પ્રાચીન ગણિતને અનુસાર છે એમ મિત્ત થાય છે.

૧૧ આચારપ્રકરણ પૂર્ણ કરેલો ૧૦

‘અમિવદિતસંવષ્ટરે જાથ અહિમમાસો પદતિતો આસાદુણિમાચો ચીતવિરાતે ગતે । મળ્યાતિ ડિયામોષિ.

અર્થ—જે વર્ષમાં અધિક માસ હોય તે વર્ષને અભિવર્ષિત સવત્સર કહેવામાં આવે છે, અને પ્રાચીન જ્યોતિષ ગણિત પ્રમાણે યુગના મધ્યમાં પોષ માસની અને યુગના અંતમાં અષાઢ માસની વૃદ્ધિ હોય છે, તેમજ પ્રાચીન ગણિત પ્રમાણે યુગના અંતના બીજા અષાઢ માસની પૂર્ણિમાનો ક્ષય હોય ■

સૂર્યપ્રગતિ પદ ૨૨૯ ચતુર્દશ પદવતી વ્યવસ્થિતમે ? જ્યોતિષવરણદે પદ ૬૮ ચતુર્દશ પદવતી વ્યવસ્થિતમે વિગેરે પાઠોથી સ્પષ્ટ છે કે—યુગના ઉત્તરાર્ધના એકાદ પખવાડીઆ ગયા પછી અર્થાત્ માસકરે પખવાડીએ એટલે અષાઢ સુ ૧૪ ચતુર્દશીના દિવસે—પૂર્ણિમા પતિત એટલે ક્ષય હોય છે, છતાં કહે છે કે—અભિવર્ષિત સવત્સર કે જ્યાં અધિક માસ હોય છે (જે તેમ હોય) તે અષાઢી પૂર્ણિમાથી વીસ દિવસ ગયા પછી કહે કે—અમે રહ્યા છીએ,

(શ્રી જૈન આગમમાં તે યુગનો હિસાબ એક સપ્તમેશ અવિચ્છિન્નપદે આપેલો છે યુગની આદિ જ્યોતિષી થાય છે, ત્યાંથીજ વર્ષની આદિ થાય છે એ વર્ષના કાલમાનનું નામ યુગ છે શાસ્ત્રીય શાસ્ત્ર વડી ૧ થી યુગની ગણાય છે યુગની આ આદિથી દર એકશબ્દે દિવસે, બારશબ્દે તિથિને (૬૨૬ તિથિ ૬૩ અશમાનજ દોષાથી) ક્ષયજ થાય છે, અને તેવી ૬૦ બાર

અને તે ગણિતમાં ૧૮૩૦ દિવસમાં ૧૮૬૦ તિથિનો સમાવેશ થતો હોવાથી ૬૨૬ ૬૧ મે દિવસે ૬૨ મી તિથિનો ક્ષય ગણતાં ૧૮૬૦ મી આપાદ શુદ્ધ પૂર્ણિમા તિથિનો ક્ષયજ્ઞ આવે છે. છતાં તે સૂરીય આપાદ શુદ્ધ પૂર્ણિમાના દિવસને સૂર્યોદયરોએ પૂર્ણિમા તરીકે જણાવેલો છે.

અર્થાત નથી તો તે દિવસને ચતુર્દશી તરીકે જણાવ્યો, 'કે જે પર્વ-તિથિ હતી અને ઉદયવાળી હતી' તેમજ નથી તો 'ચતુર્દશી-પૂર્ણિમા' એકા કરવા તરીકે જણાવ્યો.

આથી સિદ્ધ છે કે પંચાંગમાંની પર્વતિથિના ક્ષયની વખતે પણ તે સૂરીય પર્વ તિથિને તો આરાધના માટે અખંડજ સંખર્ષી જોઈએ, એ વાત કોઈ પણ પ્રકારે આસંગત નથી.

૧૭મી તત્ત્વતરંગિણી મન્થ કે જે-અઘ્નર આદરશાહને પ્રતિજ્ઞા કરનાર શ્રીવિજયહીરસૂરીયરજી મહારાજના સુદ શ્રીવિજયદાનસરિજી મહારાજની માસે, વર્ષે છ તિથિનો અને પાંચ વર્ષના યુગને અતે જે જે માસની કુલે ત્રીસ તિથિનો ક્ષય થાય છે, તેની સમજ આની નીચે દર્શાવેલા કોઠામાં આપવામાં આવે છે.

(૬૨ યુગે જે માસની વૃદ્ધિ થાય છે તે પણ કોઠા ઉપરથી સમજાશે)

આપણુ વર્ષ ૧ ના યુગની શરૂઆતના દિવસથી ૬૨ જોડસઠમે દિવસે

આવતી ક્ષય તિથિનો કોઠા.

પ્રથમ વર્ષ	દ્વિતીય વર્ષ	તૃતીય વર્ષ	ચતુર્થ વર્ષ	પંચમ વર્ષ
આસો વર્ષ ૨	આસો વ. ૧૪	આસો સુ. ૧૧	આસો વ. ૮	આસો સુ. ૫
માગસર વ. ૪	માગસર સુ. ૧	માગસર સુ. ૧૨	માગસર વ. ૧૦	માગસર સુ. ૭
પાઠ વ. ૬	પાઠ સુ. ૩	પીળા પોષ સુ. ૧૫ યુગાદ	પાઠ વ. ૧૨	પાઠ સુ. ૯
ચૈત્ર વ. ૮	ચૈત્ર સુ. ૫	ચૈત્ર વ. ૨	ચૈત્ર વ. ૧૪	ચૈત્ર સુ. ૧૧
જેઠ વ. ૧૦	જેઠ સુ. ૭	જેઠ વ. ૪	જેઠ સુ. ૧	જેઠ સુ. ૧૩
શ્રાવણ વ. ૧૨	શ્રાવણ સુ. ૯	શ્રાવણ વ. ૬	શ્રાવણ સુ. ૩	પીળા આપાદ સુ. ૧૫ યુગાન્ત

૧૨ શ્રી આચાર દયા ચૂર્ણ અખ્યયન ૮ ઉપર પ્રમાણે

૧૩ શ્રી તત્ત્વતરંગિણી પૃષ્ઠ ૨

અ 'નત્તોદયિકતિથિસ્વીકારાન્યતિથિનિરત્કારપ્રવળયોરાવ્યયોઃ કયં પ્રયોદસ્યા જ્ઞપિ

વખતે અને તેઓઝીની આજ્ઞાથી જ લખાએલ છે તે ગ્રંથમાં સ્પષ્ટ જણાવે છે કે—

“ટીપ્પણમાં પર્વતિથિનો ક્ષય હોય ત્યારે તેનાથી પહેલાંની અપર્વતિથિનો વ્યપદેશ કરવોજ નહિ, પરંતુ તે દિવસે ક્ષય પામેલી એવી પણ પર્વતિથિનોજ વ્યપદેશ કરવો.”

ચતુર્દશી વિગેરે પર્વતિથિઓથી આગળની પૂર્ણિમા વગેરે પર્વતિથિઓ—કે જે પર્વાતન્તર પર્વતિથિઓ ગણાય છે, તેનો ટીપ્પણમાં ક્ષય કે વૃદ્ધિ હોય ત્યારે પણ તે ચતુર્દશી પૂર્ણિમા આદિ બંને પર્વતિથિઓ કાયમજ ઉભી રાખવી જોઈએ કે કેમ? અને તે બે પર્વતિથિઓનું અનન્તરપણું પણ કાયમજ રાખવું જોઈએ કે કેમ?

૪. ચંદ્રના ચાર-અંતિની અપેક્ષાએ કે સૂર્ય-ચંદ્રના અંતરની અપેક્ષાએ તિથિઓ લેવામાં આવે તે બંનેમાં કોઈપણ તિથિ, પર્વતિથિ કે પર્વાતન્તર-પર્વતિથિનો ક્ષય આવે નહિ, એમ કહી શકાય નહિ. જો કે-ચંદ્રચારની અપેક્ષાએ તે ક્ષય નિયમિત પક્ષમાં હોય છે. પરંતુ ચંદ્રચંદ્રના અંતરની અપેક્ષાએ તિથિ લેતાં અનિયમિત રીતિએ કોઈપણ પક્ષમાં કોઈપણ તિથિનો ક્ષય આવે.

ચતુર્દશીવેન સ્વીકારો વુક્ત ઇતિ ચેત્ સન્ય તત્ર ત્રયોદશીતિ વ્યપદેશસ્યાચ્યત્તમવાદઃ
કિન્તુ પ્રાયશ્ચિતાદિવિભો ચતુર્દશ્યેવેતિ વ્યપદિશ્યમાનવાદ’

અર્થ—ચંદ્રકાર કહે છે કે—ઉદયવાળી એટલે ઉદયને સ્પર્શવાળી તિથિને અંગીકાર કરવામાં અને ઉદયને નહિ સ્પર્શવાળી તિથિને નહિ માનવામાં આપણે બંનેય તરફ ઈએ, તો પછી ઉદયને સ્પર્શવાળી એવી તેરસનો પણ ઉદયને નહિ સ્પર્શવાળી એવી તે દિવસે ચતુર્દશી છતાં તે ચતુર્દશીપણે સ્વીકારાય છે તે કેમ થોડા ગણાય?

જાણી એવી ચંદ્રના સમાધાનમાં કહે છે કે—નાત સચી છે. પરંતુ તેવા પ્રસંગે તેરસ ઉદયવાળી છતાં—તે દિવસે તેરસ એવા વ્યપદેશ (સંધમાં આવતા વ્યપદાર) નો પણ અર્થભવ દેવાથી (જે દિવસે તેરસજ નથી) પરંતુ પ્રાયશ્ચિતાદિ (પ્રકાશક) વિધાનોમાં (જે કે ઉદયને સ્પર્શવાળી ન હોવાથી આકર્ષિકી નથી છતાં પણ તે દિવસે) ચતુર્દશીનોજ વ્યપદેશ (સંધમાં આવતો વ્યપદાર) કરાતો દેવાથી ચતુર્દશીજ છે’

આ—ટીપ્પણ ૩ મુજબતયા ચતુર્દશ્યા પ્વ વ્યપદેશો વુક્ત ઇતિ પ્રાયશ્ચિતાદિવિભાગ-
ત્વાર્થાત્તીતમેવ, અન્યથા ર્શિગામીશ્વર્ય સમ્યક્ ત્રિદશાવગમીશ્વર્ય-
ત્ત ન સમેત,

ન્યારે એકાદીની એવી પર્વતિથિનો ક્ષય દીપ્તિમાં હોય ત્યારે સામ્ર-
કારે તેની પહેલાંની અપર્વતિથિ કે જે ઉદયગત હોય છતાં તેનો વ્યપદેશ
કરવાની ના કહે છે, એટલું જ નહિ પરંતુ તે દિવસે જે ઉદય વિનાની પર્વ-
તિથિ હોય તેપણુ તે દિવસે તેનાજ વ્યપદેશ કરવો એમ જણાવે છે. તેમ
જણાવીને સામ્રકારે પંચાંગમાં પર્વતિથિનો ક્ષય હોય તેપણુ તે દિવસે તે
ક્ષીણ પર્વતિથિના નામેજ કહેવાનું જણાવે છે.

કેમકે શ્રીજૈનધર્મના મીષધ અને ઉપવાસ આદિ જે અનુષ્ઠાનો પર્વતિ-
થિને અંગે નિયમિત પાળવાના છે તે મુખ્યતાએ અહોરાત્રની અખંડ મધ્યા-
નાવાળાજ હોય છે, અને તેથી આખો અહોરાત્ર પર્વતિથિપણામાંજ લેવા
માટે ઉદયવાળી એવી પણ પહેલાંની અપર્વતિથિનો વ્યપદેશ, વ્યવહાર કે
સંજ્ઞા સામ્રકારેએ કાઢી નાંખી છે.

અર્થ—(સર્વાકુર વ્યપદેશ ન્યાયે) મુખ્યપણુ હોવાથી (ક્ષીણ ચતુર્દશીની
વળતે દીપ્તિમાંની તેરશને દિવસે) ચતુર્દશીનાજ વ્યપદેશ (વ્યવહાર કરાય છે
તે) થાય છે અને એ વાત એટલે પર્વતિથિના ક્ષયની વળતે તેનાથી પૂર્વની
અપર્વ તિથિના દિવસે પર્વતિથિનાજ વ્યપદેશ કરવો તે તમે પણ માનેશું છે.
કેમકે એમ ન હોય તો (દીપ્તિમાં જણાવેલી) સાતમને દિવસે ક્ષય પામેલી
અષ્ટમીનું કાર્ય કરતાં આઠમીનું કાર્ય (છે એવો) વ્યપદેશ પામે નહિ.

૬. પૃષ્ઠ ૪ કાણે કિં ન ક્ષીણચતુર્દશીયુક્તા ત્રયોદશ્યપિ ?

જે ક્ષીણ એવી અષ્ટમીથી જોડાયેલી દીપ્તિમાંની સપ્તમી એ ચતુષ્પર્વીમાં
ગણાતી અષ્ટમી રૂપ છે, તો પછી ક્ષીણ એવી ચતુર્દશીથી જોડાયેલી એવી
તેરશ પણ ચતુષ્પર્વીમાં ગણાતી ચતુર્દશી રૂપ એટલે ચતુર્દશીની સંજ્ઞાવાળી
કેમ નહિ ? અર્થાત્ ક્ષીણ ચતુર્દશી જે દિવસે હોય તે આખા દિવસને ચતુર્દશી
રૂપ પર્વતિથિ તરફ માનવોજ એમ.

૭. પૃષ્ઠ ૫ યજ્ઞવલ્ક્યપ્રવચ્ચે પરાપ્રવામિમન્યતે વાક્ષિકેણ કિમપરાહં ? ચતસ્ર,
નામાડપિ ॥ સક્રતે ?

અર્થ—ક્ષીણ પામેલી એવી પણ અષ્ટમી દીપ્તિમાંની સપ્તમીને ખસેડીને
પણુ માનવામાં આવે છે, તો વાક્ષિક એટલે ચતુર્દશીએ એ અપરાધ કર્યો-કે
નથી (તેરશને દિવસે ચોદશ) એનું નામ પણ સહન ચતુ નથી ? અર્થાત્
અષ્ટમીના ક્ષયે સપ્તમીને અષ્ટમી માનો છો તો પછી તેરશને ચોદશ કેમ
માનતા નથી ?

૮. પૃષ્ઠ ૭—કારણવિરોધમંતરેણ તત્ર ત્રયોદશીતિ વ્યપદેશસંકાડપિ ન વિવેચેતિ ॥

અર્થ—તથાવિધ વિચિત્ર કારણ સિવાય તેમાં (દીપ્તિમાંની તેરસના
દિવસમાં) તેરસ ૮ એવો વ્યપદેશ એટલે વ્યવહારની યામ પણ કરવી નહિ.

અને તેટલાજ માટે શ્રીઉમાસ્વાતિવાચકલના 'ક્ષયે પૂર્વા તિથિઃ' 'કાર્યાં' એ પ્રધોષ તરીકે ચાલી આવેલા શ્લોકના આવધાનના આધારે શાસ્ત્રકારોએ પૂર્વની અપર્વતિથિની સંજ્ઞાનો અભાવ કરી ક્ષય પામેલી પર્વતિથિની મજા કાયમ કરી છે. જો હવે સ્નાત્યાધિક રીતિએ પર્વતિથિ ઉભી રાખવાને માટે તે ક્ષય પામેલી પર્વતિથિને પણ શાસ્ત્રકારો વ્યુત્ક્રિત નહિ માનતાં તે પર્વતિથિને નવીન વિધાનથી પણ કાયમ કરે છે અને સ્થિર રાખે છે, તે પછી સિધ્ધી વાત છે કે-જે પર્વતિથિ પર્વતિથિથી પૂર્વની હોય અને તેના અનંતરની પર્વતિથિના ક્ષયને લીધે એ ક્ષયે પૂર્વાના પ્રધોષથી પૂર્વપર્વતિથિનોજ જો ક્ષય-એટલે સંજ્ઞા અભાવ કે વ્યપદેશાભાવ થઈ જતો હોય તે તેવી પર્વતિથિને તો કોઈપણ પ્રકારે તે પર્વતિથિ તરીકે કાયમ સ્થાપ્યા સિવાય ચાલેજ નહિ.

કુ પૃષ્ઠ ૭ ન પુનર્વલવકાર્ય વિહાય સ્વકાર્યસ્યોપયોગિની !

અર્થ—તેવા પ્રકારના સુહૃત્તાદિ બળવાન કાર્ય સિવાય (તે ટીપ્પણીની તેરશ) તેરશના કાર્યના ઉપયોગમાં, આવી શકે નહિ

પ્ર પૃષ્ઠ ૧૫ મનુ શો કાષ્ઠિકત્તરિચચનાષ્ટુર્દશ્યામાગમાદેગાચ પંચદશ્યામપિ ચતુર્માસકં યુક્તમ્, ત્રયોદશ્યાં તદવ્યપદેશાભાવેન દ્વયોરપિ વિરાધકવાત્ શ્રીમત્ એવૈતે વોષા પ્રત્યવસર્પન્તિ, નાસ્માન્ પ્રતીતિચેત, મહો પ્રાક્કર્મપચાવસરેડ્કુલીપિહિતમ્નો-પપ્પમવદ્ મવાન્ 'યેનેદ્યં નિર્ધોષ્યમાણે અચાપિ ત્રયોદશીમેવ વદન્તિ' ચત્વા—'અરવ્યરુદન કૃત, ઘાયશરીરમુવર્તિતં, શ્વપુષ્પમવનામિતં, નભિરર્સ્નાવાપ કૃત । સ્થલે કમલરોપણં, મુચિરમુપરં વર્ણનં, તર્લ્લમુસમગ્નનં ચદ્વલુચવને માપણમ્ ॥'

હતિ કાવ્યં' કવિર્મિમિવન્તમેવાધિકૃત્ય નિદેષે, ચદેશમપિ નિરૂપિતં ન ત્વરતિ'

અર્થ—શંકાકાર કહે છે કે—'શ્રી કાલિકાચાર્યના વચનથી ચોદશની તિથિએ અને આગમના કથનથી પૂર્ણિમાને પણ કિવસે ચતુર્માસી કરવી યોગ્ય (પરંતુ) તેરશમાં તે ચોમાસીના વ્યવહારનો અભાવ હોવાથી કાલિકાચાર્યનું મથન અને આગમનું વચન એ જાનનેના પણ તમે વિગાધક બનો છો ? અને તેથી તમને કહેતા દોષો લાગે છે, પરંતુ અમને લાગતા નથી.' એવી શંકાના ઉત્તરમાં કહે છે કે—

પ્રથમ ઘણા જ વિસ્તારથી બજાવવામાં આવ્યું તે વળતે શું તે આંગળી વડે દાન બધા કર્યા હતા ? કે જેથી આટલી બધી ઉદ્યોગજ્ઞા કર્યા છતાં હજી પણ તે તિથિને એટલે આદરના ક્ષયે ટીપ્પણીની તેરશને કરાતી ને ચોદશ તેને-તેરશ લાગે છે ? અથવા જંગલમાં રૂદન કર્યું ? મહાદાને નવશાબ્દ ? કુનારાનું મુછકું વાળું ? બધિર પાસે બાપ કર્યો ? ખાર ભૂમિમાં કમલ વાળું ?

અને તેથી 'ચાયત્સમવસ્તાવદ્વિધિ' એ ન્યાયે ક્ષયે પૂર્વાંના પ્રધાપને તે સ્થળે બીજી વખત પણ પ્રવર્તાવવોજ પડે. જ્યારે એમજ કરવું આવશ્યક, અને ત્યારે તે પૂર્વપર્વતિથિની સંજ્ઞા, તેનાથી પણ પહેલાંની અપર્વતિથિએ રાખવી પડે.

આવીરીતે જોડે આવેલી બે તિથિઓની સંજ્ઞાની અને આરાધનાની અખંડિતતાને માટે અકબર માદશાહને પ્રતિજ્ઞા કરનાર આ. શ્રી વિજયહીરસૂરીશ્વરજી મહારાજ પોતાના 'હીરપદ્મા' નામના ગ્રંથમાં તથા સંબંધીના કરેલા

ઉપર ભૂમિમાં વરસાદ થયો? અને જે સુખ માણસ પાસે બોલવું તે આંધળાની આગળ સુખને શબ્દોનારવા જેવું છે. આ કાલ્ય કલિજનોએ, તમોને આશ્રયિને કરેલું? કે જેથી આટલું બધું કહી ગયા છતાં તું આદ કરતો નથી? (આ વસ્તુ વિચારનાર સુદ્ધ કોઈ દિવસ પણ ટીપ્પણમાં ચીદશને ક્ષય હોય ત્યારે ટીપ્પણની તેરશના દિવસે ચીદશ માનવાનું કબુલ કર્યા સિવાય રહે નહિ અને ઉદયના બરેંસે તે તિથિને ટીપ્પણ પ્રમાણે તેરશ કહેવાનું બૂલે ચૂકે પણ પશંદ કરે નહિ!

૧૪ શ્રીહીરપદ્માંક ૩૨

પદ્મસ્તિથિસ્તુદિતા મયતિ તદા તત્તપઃ કલાં તિથૌ ક્રિયતે? પૂર્ણિમાયાં ચ હુદિતાયાં કુદ્ર હતિ પ્રશ્નોત્તરમ્-પચ્ચતી તિથિસ્તુદિતા મયતિ તદા તત્તપ. પૂર્વત્વાં તિથૌ ક્રિયતે પૂર્ણિમાયાં ચ હુદિતાયાં ત્રયોદશીચતુર્દસ્યોઃ ક્રિયતે, ત્રયોદશ્યાં વિસ્તૃતૌ તુ પ્રતિપચપતિ.

અર્થ:- (જ્યારે) પંચમીના ક્ષય હોય ત્યારે તે પંચમી તિથિનું તપ (આરાધના) (ટીપ્પણની) કઈ તિથિએ કરાય? અને પૂર્ણિમાનો ક્ષય હોય ત્યારે 'ટીપ્પણની' કઈ તિથિએ કરાય?

એનો ઉત્તર આપે છે કે:- (જ્યારે) પાંચમી તિથિનો ક્ષય હોય ત્યારે તે પાંચમી આરાધના પહેલાંની તિથિ કે (જેને પંચમી તરીકે માનવામાં આવી છે, તેવી ટીપ્પણની) થોડા રૂપ પૂર્વ તિથિમાં કરાય. પરંતુ પૂર્ણિમાનો ટીપ્પણમાં ક્ષય હોય ત્યારે તો (પૂર્ણિમાની આરાધનાવાળાને ચોદશે 'પૂનમ' કરવી પડે, અને તેરશે ચોદશ કરવી પડે તે માટે) ટીપ્પણની તેરશ અને ચોદશમાં આરાધના કરે તેરશને દિવસે (ટીપ્પણમાં પૂર્ણિમાનો ક્ષય આવવાનો છે, એવો ખ્યાલ ન આવ્યો, અને તેરશે ચોદશ ન કરી ત્યારે) ભૂલી જવાય તો, (બૂદધી ટીપ્પણની ચોદશે ચોદશ ચર્ચ જતી હોવાથી) શીઘ્ર એવી પૂર્ણિમાની આરાધના પડવાને દિવસે પણ કરવી (આ પ્રશ્નોત્તર પૂર્ણિમાના ક્ષયે બે તિથિ ફેરવવી, એ વરંધરા શ્રી વિજય હીરસૂરિજી મહારાજની વખતે

પ્રશ્નનાં ઉત્તરમાં પાંચમરૂપી પર્વતિથિના ક્ષયની વખતે તે પાંચમનો તપ (ટીપ્પણી) ચોથના દિવસે કરવાનું જણાવીને ટીપ્પણમાં આવતી પૂર્ણિમાના ક્ષયની વખતે પૂર્ણિમારૂપી પર્વતિથિના તપની આરાધના માટે (ટીપ્પણી) 'ત્રયોદશીચતુર્વિધ્યોઃ' એમ દિવચન વાપરીને સ્વયે પૂર્વાંતના વિધાનને તે સ્થળે ફરી પ્રવર્તવાવાનું જણાવીને ટીપ્પણની તેરશે ચોદસ અને ચોદશે પૂર્ણિમાને કાયમ કરવાનું વિધાન જણાવે છે.

વળી આ. શ્રીદેવસૂરિણે ૧૫૫૬૬ શ્રીદેવસૂરસંઘમાં પૂર્ણિમા અને અમાવાસ્યા જેવી પર્વાનન્તર પર્વતિથિને ટીપ્પણમાં બધારે સ્થાય આપ્યો હોય ત્યારે તેરશનો સ્થાય-એટલે તેરશની સંજ્ઞાનો અભાવ કરાતો હોવાનું જણાવે છે અને તે વાત કવિરાજ શ્રીદીપવિજયજી મહારાજના સં. ૧૮૭૧ ના ૧૧૫૨ના લેખથી પણ

પણ હવે, એ વાતને સ્પષ્ટ કરે છે. અને તેથી ટીપ્પણમાં પૂર્ણિમા કે અમાવાસ્યાનો ક્ષય હોય ત્યારે તેરશનો ક્ષય કરવાનો પ્રચલિત રિવાજ યુક્તિ યુક્ત ન છે.) (શુદ્ધ પા. ૬)

૧૫-૧૭ શ્રીદેવસૂરિજી મહારાજનો પટ્ટક પૃષ્ઠ ૨

અ-તસ્માત્તિદં ચૈતત્ પૂર્ણિમામિદ્વદૌ ત્રયોદશીવર્દનં

આ-૫૦ ૨ તસ્માત્ત્યજ કદામ્હં

આ-૫૦ ૩ કુરુ પૂર્ણિમામિદ્વદૌ દ્વે ત્રયોદશૌ અન્યથા શુભલેખી ઠકો મયિષ્યતિ.

હ-૫૦ ૪ હવ્યશ્રમરૂપેનાન્તસંસારવૃદ્ધૌ, તસ્માત્ સિદ્ધં ચૈતત્ પૂર્ણિમામિદ્વદૌ

ત્રયોદશીવર્દનમ્

અર્થ:-તેથી આ સિદ્ધ થયું કે-પૂર્ણિમા વધે ત્યારે એ તેરશ વધારની, માટે (જા) કદામ્હને ઓડી કે. અને ટીપ્પણની પૂર્ણિમા (કે અમાવાસ્યા) ની વૃદ્ધિએ એ તેરશ કરે? નહિ તો તું શુભલેખી અને હા શાશ્વત, (૬) ઉત્સવ પ્રદેશથી અનન્ત સંસારની વૃદ્ધિ થાય છે

માટે એ સિદ્ધ થયું કે પૂર્ણિમાની વૃદ્ધિએ તેરશ વધારવી

૧૬ કવિ શ્રીદીપવિજયજીનો પત્ર

સંવત ૧૮૭૧ આસો શુદ્ધ એકમે વડોદરાથી શ્રી પં. દીપવિજયજી, મર્યા સુરતના હાંદાનમ પ્રગણમાં વિજયનંદસુરિના અલ્પજ્ઞાણને કારણ લખે છે.

તેમાં શ્રી દેવસૂર સંપ્રદાય માટે નીચે પ્રમાણે માન્યતા હોવાનું લખે છે

[અભાસ પ્રુ-યમ ત્રુટતી હોઈ તે ઉપર (દિવ) દેવસૂરિણવાળા તેરસ ઘટાડે છે.]

સાબીત થાય છે. તેઓ તેમના સ્વપદ શબ્દથી જણાવે છે કે— આમાસ કે પૂર્ણિમા ગુટતી હોય ત્યારે શ્રીદેવસૂરતપાગચ્છવાળા તેરશનો ક્ષય કરે છે.

ઉપર જણાવેલ મુદ્દાઓથી વર્તમાનમાં શ્રીદેવસૂરતપાગચ્છસ'ધ, દીપ્ત- જ્ઞામાં પૂર્ણિમા કે અમાવાસ્યાનો ક્ષય હોય ત્યારે જે તેરશનો ક્ષય કરીને તેરશને દિવસે ચૌદશની સંજ્ઞા અને ચૌદશના દિવસે પૂર્ણિમા કે અમાવા- સ્યાની સંજ્ઞા રાખે છે તે કોઈપણ પ્રકારે જરૂર્યાબળી કે નિર્મૂળ નથી.

વર્તમાન શ્રીદેવસૂરતપાગચ્છના મૂખ્યનાયક શ્રીવિજયદેવસૂરિજી મહારા- જના પોતાના ૧૭પદ્ધત્તમાંના સ્વપદ શબ્દોથી જણાવે છે કે—પૂર્ણિમા (કે અમાવાસ્યા) ની જ્યારે દીપ્તજ્ઞામાં વૃદ્ધિ હોય ત્યારે ગુરૂને માનનારા અને સરળ મનુષ્યોએ જે તેરસોજ કરવી જોઈએ. અર્થાત્ ઉદયગત ચતુર્દશીને ઠેકાણે બીજી તેરશ લાવીને પહેલી પૂર્ણિમા [કે અમાવાસ્યા] ને દિવસે ચતુર્દશી કરવી. આ વસ્તુઓ જણાવનાર શ્રી દેવસૂરિજી મહારાજનો પદ્ધત્ત વિ. સં. '૧૮૬૫માં લખાયેલી પ્રત ઉપરથી' જણાયેલો છે. છતાં તેનાથી જુની પ્રત પણ મળે છે એટલે શ્રીદેવસૂરતપાગચ્છ શ્રીસંઘમાં સકળ સંઘ અખંડપણે પૂર્ણિમા (કે અમાવાસ્યા) ની વૃદ્ધિએ ચૌદશ અને પૂર્ણિમા (કે અમાવાસ્યા) ના જોડીયા પર્વને સાથે ઉભા રાખ્યા તેરસનીજ વૃદ્ધિ કરે છે.

આ પૂર્ણિમા (કે અમાવાસ્યા) ની હાનિ અને વૃદ્ધિની જગા ઉપર બને પર્વતિથિતું અખંડપણું અને અતન્તરપણું જળવવાની એ પણ જરૂર છે કે—'આગકોની 'પૌષ' નામની પદિમાને અંગે શ્રી ૧૮ પ્રવચનસારોદ્ધાર,

૧૭ જુઓ નં. ૧૫ શ્રીદેવસૂરિજીનો પટ્ટક પટ્ટ ૨ તું લખાણ તથા પૃષ્ઠ ૩ અને ચારતું લખાણ.

૧૮ પ્રવચનસારોદ્ધારપત્રાંક ૨૯૪

ચતુર્થી પૌષપ્રતિમા યસ્યાં ચતુર્દસપટ્ટમ્યાદિપુ દિવસેપુ—ચતુર્દસપટ્ટમ્યામાવાસ્યાપૂર્ણિ- માસીપુ પર્વતિથિપુ ચતુર્વિધમવ્યાહારસરીરસન્કારાત્તલચર્ચવ્યાપારપરિવર્જનરૂપં પૌષપં પરિપૂર્ણં, ન પુનરન્યસરેણાપિ પ્રકારેણ પરિદીર્ઘં.

અર્થ:—તે ચોથી પૌષપ્રતિમા ઠહેલાય કે જેમાં ચૌદશ અષ્ટમી વિગેરે દિવસો એટલે કે ચૌદશ, આઠમ, અમાવાસ્યા અને પૂર્ણિમાની પર્વતિ- થિએ આહાર-શરીર સત્કાર-અગ્રદા અને આપાર વર્જિતરૂપ સંપૂર્ણ પ્રકારનો પૌષપ કરવો જોઈએ. અર્થાત્ કોઈપણ પ્રકારની ન્યૂનતા ન જોઈએ, (ઉપરના પાઠથી પણ સ્પષ્ટ થશે કે—ચોથી પ્રતિમામાં ચૌદશ અને પૂર્ણિમા, અગર ચૌદશ

૨૧ 'ઉત્સવખંડન' નામનો ગ્રંથ કે જે સુદ્રિત છે, અને જેની મૂળ પ્રતિ પણ સુરતના ખરતરોના ઓળખદસ્તાવજીદારમાં ૧૬૬૫ ની એટલે કે મૂળકર્તાની હોવાનું જણાવેલું છે, તે ગ્રંથમાં જણાવે છે કે—“તપાગચ્છવાળાઓએ વૃદ્ધિમાં એટલે પહેલી પૂનમ [કે અમાવાસ્યાએ] ચતુર્દશીનું પાક્ષિક પ્રતિક્રમણ કરાય છે, આ શું ?”

અર્થાત્ વિ. સં. ૧૬૬૫ ના વર્ષે પણ થીતપાગચ્છવાળાઓ દીપ્તપણાની પૂર્ણિમા (કે અમાવાસ્યા)ની વૃદ્ધિની વખતે વૃદ્ધિતિથિ જે પહેલી પૂર્ણિમા (કે અમાવાસ્યા) કહેવાય, તેજ દિવસે ચતુર્દશીનું પદ્મપીપર્વ કરતા હતા. એટલે કે ચતુર્દશીપી પર્વની અનન્તર એવી પૂર્ણિમા [કે અમાવાસ્યા] જેવી પર્વાનન્તર પર્વતિથિની હાનિ-વૃદ્ધિ થાય ત્યારે જે વર્તમાન શ્રીદેવસુરતપાગચ્છ સમગ્રપણે તેરશની હાનિ-વૃદ્ધિ કરે છે તે ગેરવ્યાજબી કે નિર્મૂળ નથી.

સૂત્ર-૫ મા-

જૈનશાસ્ત્રમાં તિથિ કે પર્વતિથિની શરૂઆત ક્યારથી ગણવામાં આવે છે ? અને સમાપ્તિ ક્યારે ગણવામાં આવે છે ? તેમજ પર્વ કે પર્વાનન્તર પર્વતિથિનો ઉદય ન હોય કે પર્વતિથિ એ દિવસ ઉદયવાળી હોય ત્યારે પર્વ કે પર્વાનન્તર પર્વની વ્યવસ્થા ભળવવા માટે કંઈ વિધાન છે કે કેમ ?

૫. ૧૨ શ્રીવિચારસારપ્રકરણના કર્તા આ. શા પ્રભુભાસરિય કે જે શ્રીવિધિકીમુદી નામના ગ્રંથના કર્તા આચાર્ય શ્રીરત્નશેખરમરિયથી પણ પહેલાં થયેલા છે, તેમજ જેમના ગ્રંથની શ્રીરત્નશેખરમરિય ગાફી આપે છે, તેઓ શ્રીવિચારસારપ્રકરણમાં પચ્ચદ્ધખાણુ-પૂજા વિગેરેને માટે અષ્ટમી વિગેરે પર્વતિથિઓ ઉદયવાળી લેવાનું કહે છે

૨૧ ઉત્સવ સંબંધન શુદ્ધ ૨૦

અન્યથા જુલો (પૂર્વતિથી) પાક્ષિક કિયતે શ્વં કિં !

અર્થ:—(દીપ્તપણામાં પૂર્ણિમા કે અમાવાસ્યા વધી હોય ત્યારે) વૃદ્ધિમાં એટલે પહેલી પૂર્ણિમા કે પહેલી અમાવાસ્યાએ પદ્મપી એટલે ચોદશ કરાય છે એ કેમ ?

૨૨ શ્રીવિચારસાર પ્રકરણ શુદ્ધ ૧૪૧

‘તમો વપસ્તાવ્યં કોદ પસ્તુદયનિદિયુતિ’

અર્થ:—(તપ ચિન્તામણિના કાઠિરસગ્ગ પછી વંદના કરીને) પચ્ચદ્ધખાણુ કરે પણ ઉદયવાળી તિથિમાં એટલે ઉદયવાળી તિથિના નિમિત્તે (તિથિના નિમિત્તે આરાધના નહીં કરવામાં આ વિગેરે પાઠો ઉપયોગી થાય છે.)

તેમજ શ્રીરત્નજોષરસુરિજી પોતાના વિભિઙ્ગીકૃત્તી નામના ૨૩ તિથિશ્ચં એમ કહીને પર્વતિથિની આરાધના માટે પર્વતિથિનું પ્રકરણ શરૂ કરતાં પ્રાતઃ પ્રત્યાહવાનવેલાયાં યા સ્વાત્ સા પ્રમાણં એમ કહેવાવડે પ્રત્યાહવાન [ના આરંભ]ના વખતથી-એટલે સૂર્યોદયથી તિથિની શરૂઆત હોવાનું જણાવે છે.

૨૩-૨૪ શ્રીમાદ્વિધિ'શ્ચ ૧૫૨

તિવિધ પ્રાતઃ પ્રત્યાહવાનવેલાયાં યા સ્વાત્ સા પ્રમાણં ।

સૂર્યોદયાનુસારેણ લોકેડપિ દિવસાદિવ્યવહારાત્ આહુરપિ “વાઝ્માસિભવરિસે, પતિસ્ત્રભવંચનીહ નાયવ્યા । તામો તિહિઓ જાસિ, ઉદેહ સૂરો ન અળ્ળાઓ ॥૧॥ પૂજાપચ્છક્ષણં ષડિક્કમણં તદ્વ્ય નિમમગહર્ણં ચ, ઝીણ ઉદેહ સૂરો, તીહ તિહીણ ઉ કાયથ્વં ॥૨॥ ઉદયંમિ જાં તિહી સા પ્રમાણમિઝીહ કીસ્માળીપ્પ । આળામંગળવત્થા મિચ્છત્તિરાહર્ણં પાવે ॥૩॥” પારાશરસ્પૃશ્વાદ્યપિ-“આલિવ્યોદયવેલાયાં, યા સ્તોકાપિ તિથિર્ગત્તે । સા સંપૂર્ણંતિ મન્તવ્યા, પ્રમૂતા નોદયં વિના ॥૧॥” ઉમાસ્વાતિવચ્ચ-પ્રયોપક્રેયં શ્રુયતે

“કારે પૂર્વો તિથિઃ કાર્યા, વૃદ્ધો કાર્યા તથોત્તરા ।

શ્રીવીરજ્ઞાનનિર્વાળં, કાર્યં લોકાનુગૌરિહ ॥૧॥”

અર્થઃ—(પર્વનાં દૃત્યોને જણાવતાં પર્વતિથિઓ માટે જ જણાવે છે કે) સવારે પચ્ચક્ષણાબ્દી વખતે જે તિથિ હોય તેજ તિથિ પ્રમાણ કરવી. જે માટે લોકમાં પણ સૂર્યોદયને અનુસારેજ દિવસાદિનો બ્યવહાર થાય છે કહ્યું છે કે- ચોમાસી, સંવત્સરી, પંખી, પંચમી અને અષ્ટમીમાં તે તિથિઓ જણાવી કે જેમાં સૂર્યોદય હોય, પણ બીજી તીર્થે. પૂર્વ પચ્ચક્ષણાબ્દ અતિશ્ચમ્બ અને નિયમે તે તિથિએ કરવા કે જે તિથિમાં સૂર્યનો ઉદય હોય. ૨ ઉદયમાં જે તિથિ હોય તે પ્રમાણ કરવી. બીજી (પૂર્વાહ્ન્યાપિની, મધ્યાહ્ન્યાપિની વિગેરેથી) તિથિ કરનામાં આવે તો આઝાભજ, અન્યસ્થા મિશ્ર્યાત્વ અને વિરાધતા થાય કે, પારાશરસ્મૃતિ વિગેરેમાં પણ સૂર્ય ઉદય વખતે થોડી પણ તિથિ હોય તે સંપૂર્ણ-આખી છે એમ માનવું. ઉદય વિનાની ઘણી પાસુ તે દિવસે તિથિ હોય તો ન માનવી. (એમ જણાવ્યું છે.) (સ્ય વૃદ્ધિના પ્રસંગ સિવાય તિથિની સંજ્ઞા રાખવાનું જણાવીને ક્ષયવૃદ્ધિના પ્રસંગને માટે તો એમ કહે છે કે) શ્રી ઉમાસ્વાતિનાયકજીના વચનનો પ્રયોગ તો એમ સંભળાય છે કે:- “પર્વતિથિનો ટીપ્પણમાં ક્ષય હોય ત્યારે (પર્વતિથિપદ્ધે એટલે આઠમ, ચોદસ આદિપદ્ધે) પહેલાની તિથિ કરવી. અને ટીપ્પણમાં, પર્વતિથિની વૃદ્ધિ હોય ત્યારે, (પર્વતિથિપદ્ધે, એટલે આઠમ ચોદસ આદિપદ્ધે.)

વળી ૨૪શ્રીતત્ત્વતરંગિણીમાં- સાક્ષી તરીકે આયેલી જે ગાથાઓ કે જે તત્ત્વતરંગિણીકારના સમય કરતાં પણ પહેલાંની છે. તે ગાથામાં પણ સૂર્યના ઉદયને પામનારી તિથિને પ્રમાણ જણાવે છે-એટલે એ બધા લેખોથી નક્કી થાય છે કે- [પર્વતિથિની હાનિ-વૃદ્ધિના પ્રસંગ સિવાય] પર્વતિથિની શરૂઆત, સૂર્યના ઉદયથીજ આરંભાય એટલે પર્વતિથિની શરૂઆત જેમ સૂર્યના ઉદયથીજ થાય, તેમ તેની સમાપ્તિ-પણ 'અન્ય સૂર્યોદયથી અન્ય-તિથિની શરૂઆત થાય' ત્યારે જ થાય.

પર્વતિથિની કે પર્વાનન્તર પર્વતિથિની-ટીપ્પણમાં હાનિ-વૃદ્ધિ હોય તે વખતે સૂર્યોદયનો ઉત્સર્ગ માર્ગ અપોદિત છે. એ વાત ઉપરના ચોથા (ઈશુ ઉપર લખાયેલા ચોથા) સુદથી સિદ્ધ કરાયેલ છે. એટલે તે ઉપરથી તેની વ્યવસ્થા કરવાનું સમજી શકાય તેમ છે.

મુદી-છઠ્ઠી-

પૂર્ણિમા કે અમાવાસ્યા આદિ પર્વાનન્તર પર્વતિથિની ટીપ્પણમાં વૃદ્ધિ હોય ત્યારે જે તેરસો આદિ કરવાનું જૈનશાસ્ત્ર-કારોનું વિધાન છે કે કેમ ?

૧. આચાર્ય શ્રીવિજયહીરસૂરિજી મહારાજ અને આચાર્ય શ્રીવિજયસેન-સૂરિજી મહારાજ અબામી, એકાદશી, પૂર્ણિમા કે અમાવાસ્યાની વૃદ્ધિ વખતે 'જે કે ટીપ્પણમાં પર્વતિથિની વૃદ્ધિ વખતે બંને દિવસ સૂર્યોદય હોય છે અને તેથી તે બંને પર્વતિથિઓ ઉદયવાળીજ હોઈને ઓદયિકી ગણાય છતાં' અનુક્રમે ૨૫શ્રીહીરપ્રકાશમાં અને શ્રી બીજી તિથિને કરવી. શ્રી મહાવીર મહારાજનું જ્ઞાન નિર્વાણ-દિવાળી તો લોકોને અનુચારે કરવું.

૨૪ શ્રી તત્ત્વતરંગિણી પૃષ્ઠ ૩

સંવત્સરચતુર્માસે પરલે અદ્યદિવાસુ ચ તિહીસુ ! તાઠ પમાણં મળિયા જાત્રો સૂરો-
ઉદયમેદ ॥૧॥ અહ જદ.ફહધિ ન લખંતિ તાઠો સૂરુગમેણ જુત્તાઓ ! તા મવર-
વિલ્લ અપરાધિ હુન્ન ન હુ પુત્ત તત્ત્વિદ્ધા ॥૨॥

અર્થ:-સંવત્સરી ચોમાસી પચ્છમી અને અક્ષયની તિથિઓમાં તે તિથિઓ જ પ્રમાણ ગણવી, કરવી કે લેને સ્પર્શને સૂર્યોદય હોય, ॥૧॥ જે કદાચ તે તિથિઓ સૂર્યોદયને સ્પર્શેલી ન મળે તો, કોણે એવી પર્વતિથિથી વિધાયેલી એવી પણ તિથિઓ પર્વ પ્રસંગે લેવી. કોણે પર્વતિથિઓથી વિધાયેલી તિથિઓને અપર્વ તિથિ કહેવાય જ નહિ ॥૨॥

૨૫ શ્રીદીપક પૃષ્ઠ ૧૪

પૂર્ણિમાડમાણસ્યપોરંદો પૂર્વમોદયિર્નિધિરાસ્યવેન વ્યવહૃત્તમાણાડ્ડર્માઃ.

સેનપ્રશ્નમાં તે બંને પર્વતિથિઓને ઉદયવાળી-ઐશ્વર્યી ન ગણતાં ટીપ્પણાની બીજા દિવસની પર્વતિથિનેજ તત્સવરૂપે ઉદયવાળી-ઐશ્વર્યી ગણે છે.

એટલે સ્પષ્ટ થાય ■ કે-અષ્ટમી-એકાદશી કે પૂર્ણિમા-અમાવાસ્યાનો કારણભૂત ઉદય, માત્ર બીજે દિવસેજ માન્યો હોવાથી તે તે પર્વતિથિના બીજા દિવસનેજ અષ્ટમી, એકાદશી કે પૂર્ણિમા, અમાવાસ્યાના કારણભૂત સૂર્યોદયવાળો કહી શકાય.

અર્થાત ટીપ્પણાની પહેલી આશય-અગીઆરશ-પૂર્ણિમા કે અમાવાસ્યાએ તેની અપેક્ષાનો સૂર્યોદયજ ઐશ્વર્યસૂરિણ મહારાજને અને શ્રીસેનસૂરિણ મહારાજને ન માન્યો એટલું જ નહિ પણ તે તે તિથિને તત્સવરૂપે ઐશ્વર્યીજ ન ગણી.

વસ્તુસ્થિતિ આમજ છે તો ટીપ્પણાની તેવી પર્વતિથિની વૃદ્ધિ વખતે તે પહેલી તિથિના દિવસે ઉદયને આશયીને થતો અષ્ટમી આદિ કહેવાતો વ્યવહાર થઈ શકેજ કેમ ? નજ થઈ શકે, અને બપોરે અષ્ટમી આદિ પર્વ-

કેનચિદુક્ત શ્રીતાતપાયાઃ પૂર્વતનીમારાપ્યત્વેન પ્રસાદયન્તિ તત્કિમ્ ? इति प्रश्नोऽत्रોत्तरं—
—પૂર્ણિમાડમાવાસ્યયોર્વૃક્તૌ ઐશ્વર્યયેષ તિથિરાપ્યત્વેન વિદ્યેયા.

અર્થઃ—(ટીપ્પણામાં) પૂર્ણિમા કે અમાવાસ્યાની વૃદ્ધિ હોય ત્યારે પહેલાં ઐશ્વર્યી એટલે ઉદયવાળી ગણાવી બીજા તિથિનો આરાધ્યપણે વ્યવહાર છે, કોઈકે કહ્યું કે:- આચાર્ય મહારાજ પહેલીને એટલે અનાદિયિત્રીને આરાધ્ય પછે જણાવે છે, એ પ્રશ્ન.

ઉત્તર—(ટીપ્પણામાં) પૂનમ અને અમાવાસ્યાની વૃદ્ધિ હોય ત્યારે જો કે ટીપ્પણામાં બંને દિવસે સૂર્યોદય હોય છે, છતાં બીજા દિવસના ઉદયને તે તિથિ તરીકે પ્રમાણ ગણીને કહે છે કે ઉદયવાળીજ તિથિ એટલે બીજા તિથિજ પર્વતિથિપણે જાણવી.

૨૬ સેનપ્રશ્ન ઉલ્લાસ ત્રીજો પ્ર० ૨૬૩-પૃષ્ઠ ૮૭

एकादशीब्रह्म श्रीहीरविजयसूरीणां निर्वाणमहिमपौषोपनासादिवृक्षं पूर्वस्यामपरस्मां वा किं विधेयमिति प्रश्नोऽत्रोत्तरं—
—ઐશ્વર્યયેકાદશ્યાં શ્રીહીરવિજયસૂરિનિર્વાણપૌષાદિ વિધેયમિતિ

અર્થઃ—(ટીપ્પણામાં) અગીઆરશની વૃદ્ધિ હોય ત્યારે શ્રી હીરસૂરીયરણ મહારાજના નિર્વાણ મહોત્સવ અને ઉપવાસ વિગેરે કાર્ય પહેલી તિથિમાં કરવું કે બીજા તિથિમાં કરવું ? એ પ્રશ્ન, ઉત્તર-ઐશ્વર્યી-ટીપ્પણામાં બંને અગિયારસો ઉદયવાળી છતાં તે તિથિ તરીકે ઉદય સહિત પછે ગણવામાં આવેલી બીજા અગિયારસે શ્રી વિજયહીરસૂરીયરણના નિર્વાણ પૌષધ વિગેરે કરાય છે.

તિથિની વૃદ્ધિ વખતે જે સપ્તમી કે જે દશમી આદિજ કરી દેવાય તો પછી પર્વાનન્તરપર્વથી પહેલાંની પર્વતિથિ, તે પણ પર્વરૂપજ હોવાથી તેની વૃદ્ધિ વખતે તેના પણ થતા જે ઉદયમાંથી બીજા ઉદયનેજ તે તિથિ માટે પ્રમાણ-ભૂત ગણીને તેનેજ તે પર્વતિથિ વરીકે માની શકાય એ વાત કોઈ વાતે અસંગત નથી.

અને તેથી 'વૃદ્ધો વાર્યા તથોક્તરા' એ શ્રી ઉમાસ્વામિજીના વચનને યાવ-ત્સંમયસ્તાવજિગ્ધા એ ન્યાય તે સ્થળે ફરીથી પણ લગાડવોજ પડે કે તેથી ઉદયની પણ વ્યવસ્થા બરાબર થાય.

પર્વતિથિઓ કઈ કઈ ગણાય છે ? અને તેમાં કઈ કઈ પર્વ-તિથિઓની આરાધના કોને કોને માટે અને કઈ રીતિએ ફરજીઆત છે ? અને કઈ કઈ પર્વતિથિઓની આરાધના મરજીઆત છે ?

શુદ્ધો-સાતમો-

૭. શ્રી ૨૭આવશ્યકશૂલ્કિ અને ૧૯શ્રીવ્યવહારવૃત્તિ આદિમાં 'અષ્ટમી-અતુદશી-અતુર્માસી-સંવત્સરી અને જ્ઞાતપચ્ચમીની પર્વ-તિથિએ સાધુઓ ઉપવાસ વિગેરે ન કરે તો પ્રાયશ્ચિત્ત આવે' એમ જણાવે છે.

તેમજ શ્રીતત્પાર્થશ્વની ૧૯શ્રીહરિભદ્રસરિજીની ટીકામાં તથા શ્રીશિવ-સેનમરિજીએ કરેલી ૩૦ટીકામાંના પાઠથી તેમજ શ્રી ૩૧આવશ્યકશૂલ્કિમાં

૨૭ ઉત્તરમાગ આશ્વયુજર્ણિ-શુદ્ધ ૩૦૪

અદુર્મી પનાસીમુય નિયમેજ હુવિગ્ધ પોત્તજિનો

અર્થ:—આઠમ પંદરવો દિવસ પૂર્ણિમા કે અમાવાસ્યાએ નહીં પાપધવાના

થઈ જોઈએ.

૨૮ શ્રીવ્યવહારવૃત્તિ શુદ્ધ ૪૦

પ્રતેપુ વાદમ્યાદિદિવસેપુ નૈયાનામન્યવસતિગણતુલ્યપૂર્ણાં શાસ્ત્રવંકને પ્રત્યેકં પ્રાયશ્ચિત્ત.

અર્થ:—જે આઠમી આદિ પર્વ દિવસોમાં નૈત્ય અને અન્ય વસતિમાં

રહેલા સાધુઓને જંદન ન કરાય તો પ્રાયશ્ચિત્ત આવે.

૨૯ શ્રીવત્સાર્થ હારિમદ્રીપટીકા શુદ્ધ ૩૨૬

પ્રતિપદાત્રિતિથિયુ બનિયમં તર્જયતિ બદ્ધમ્યાદિયુ નિયમ.

અર્થ:—પદવા વિગેરે તિથિઓમાં પાપધ લેવાનો અનિયમ જણાવે ॥ અને

ન પદના અષ્ટમી પંચદશી (અતુદશી પૂર્ણિમા અને અમાવાસ્યા)માં પાપધ લેવાનો નિયમ નિશ્ચય જણાવે છે.

૩૦-૪૦ શ્રી વત્સાર્થ સિદ્ધસેનટીકા પદ્ય ૯૨ માત્ર ૨ અધ્યાય ૭ શુદ્ધ ૧૬

૭૧ નિયમેન દ્વિવિજ્ઞ પોસદિજ્ઞો જો પાઠથી એ વાત સહેજે સમજાય તેવી છે કે-અષ્ટમી-ચતુર્દશી-ચતુર્માસી-સંવત્સરી અને પંચમી વિગેરે પર્વતિથિઓની આરાધના સાધુઓને માટે ફરજિયાત છે અને આઠમ-ચતુર્દશી-પૂર્ણિમા અને અમાવાસ્યાની આરાધના આવકોને માટે ફરજિયાત છે.

અને તેથીજ સંજ્ઞા નિયમિત કરવાની વખતે ચત્તરત્વતરંગિણીકારે પ્રાયશ્ચિત્તાદિવિધોં એમ કહીને તે ફરજિયાત આરાધનાવાળી નિયમનપર્વતિથિઓની સંજ્ઞાઓ ટીપ્પણની હાની વખતે પણ કાયમ રાખવાનું જણાવ્યું છે.

જેવીરીતે ફરજિયાત તિથિને માટે તેવું વ્યવહાર વિધાન છે, તેવીરીતે મરજિયાત પર્વતિથિઓ કે જે કલ્યાણક વિગેરેની તિથિઓ છે, તેમાં તેવો વ્યવહાર ફરવવાનો પ્રસંગ હોય તો પણ તેનો સ્પષ્ટ ઉલ્લેખ નથી.

મુદો-આઠમા-

લોગવાળી ઉદયવાળી સમાપ્તિવાળી કે કોઈપણ ચોગવાળી તિથિને લેવામાં ઉત્સર્ગ અપવાદ અને વ્યવસ્થા વિશેષ છે કે કેમ ?

૮. જૈનતરણોમાં પર્વ અને તહેવારોની માન્યતા માટે કેટલીક તિથિઓ ઉદયવાળી, કેટલીક તિથિઓ પૂર્વાર્ધ વ્યાસિવાળી, કેટલીક તિથિઓ

અનેન ચાન્દ્રાસુ તિમિષુ બનિયમં દર્શયતિ નાવર્યતયાઽન્યાસુ કર્તવ્યઃ અન્દ-મ્યાતિપુ હુ નિયમેન કાર્યઃ ।

અર્થ—આ લેખથી જીણ ‘પડવા વિગેરે અપર્વની’ તિથિઓમાં પૌષધનો નિયમ નથી એમ જણાવે છે અર્થાત્ તેવી તિથિઓમાં પૌષધ અવશ્ય કરવો એવો નિયમ નથી, પરંતુ અષ્ટમી વિગેરે પર્વતિથિઓમાં તો નક્કીજ પૌષધ કરવો જોઈએ.

૩૧ શ્રીઆવશ્યકર્ણિ પુષ્પ ૨૬૬

અટ્ટમીચત્તદસીસુ અરિહંતા સાહુજો ચ મંદેશભ્વા

અર્થ—આઠમ ચૌદશ આદિ પર્વતિથિઓમાં અરિહંત એટલે ચેત્યો અને સાધુઓને જરૂર પડત કરવું જોઈએ.

નોટ—શ્રીમહાનિશ્ચય નિશ્ચય અને વ્યવહારકર્ણિમાં તો પગખી આદિમાં તપશ્ચર્યા ન કરે તો તેનું પ્રાયશ્ચિત્ત કહેલું છે.

૩૨ તત્ત્વતરંગિણી પઞ્ચાંક ૨

અટ્ટમીચત્તદસીસુ પચ્છિતં જહ ન નુણં ચત્તમં ચત્તમાસીપ્પ હંદં તહ અટ્ટમં વાસપર્વમિ ॥૨॥

અપરાહ્ન વ્યાસિવાળી, ફેરલીક તિથિઓ પ્રદાય વ્યાસિવાળી અને ફેરલીક તિથિઓ નિશીથ (અધરાત્રિ)ની વ્યાસિવાળી લેવામાં આવે છે, પરંતુ જૈનદર્શનમાં સર્વતિથિઓ કે પર્વતિથિઓ માત્ર ઉદયની વ્યાસિવાળીજ લેવાય છે,

કારણકે—જૈનદર્શનમાં પર્વતિથિઓની આરાધના ઉપવાસ, આયમિત્ર અને પૌષધ વિગેરે પ્રતનિયમોની અપેક્ષાએ હોય છે અને તે ફરેક પ્રત નિયમોની શરૂઆત સૂર્યના ઉદયગળથી થાય છે, અને સમાપ્તિ પર્વતિથિના ઉદય-કાળે થાય છે.

એટલે જૈનશાસનના પર્વો સૂર્યના ઉદયને સ્પર્શનારી તિથિને આધારેજ હોય છે. જૈન ગણિતમાં પણ સૂર્યોદયને નહિં સ્પર્શનારી તિથિ ફક્ત અંશ જોડલી હોય તોપણ તે ફીણ અને પતિત તિથિ ગણાય છે અને માત્ર ફક્ત અંશ તિથિ પણ જો સૂર્યોદયને સ્પર્શનારી હોય તો તે આખો દિવસ તે તિથિજ ગણાય છે.

તેમજ ઋશ્મીવિચારસારગ્રંથકરણ અને ઋશ્મીવિધિકૃમુદ્દી વિગેરે ગ્રંથો પણ ઉદયવાળી તિથિમાંજ પર્વને લાયકતા પચ્ચદ્ધાણુ વિગેરે કરવાનું જણાવે છે. આરાધનામાં ઉદયવાળી તિથિ લેવી તે વિષે કોઈ પણ ભત્તનો મતસો નથી. પરંતુ ટીપ્પણમાં પર્વતિથિની દ્વાનિ કે વૃદ્ધિ હોય ત્યારે તે ઉદયવાળી તિથિના ઉત્સર્ગમાર્ગને બાધ કરનારા અપવાદવાદ્યો પણ જૈનશાસ્ત્રોમાં રથાને સ્થાને ક્યાં છે.

શાસ્ત્રકારોનો સામાન્ય નિયમ છે કે પૂર્વે તાવદપચાશ જમિનિવિશ્વતે પચ્ચાલુત્તર્ગીઃ એટલે કે અપવાદિકે વિધાનની પ્રવૃત્તિ પહેલી કરી લેવી જોઈએ. અને જ્યાં અપવાદિકે પ્રવૃત્તિનો પ્રસંગ ન હોય ત્યાંજ ઉત્સર્ગની પ્રવૃત્તિ કરાય.

એ નિયમથી પર્વતિથિના ક્ષય અને વૃદ્ધિના પ્રસંગે તે ઉદયના ઉત્સર્ગ માર્ગને કોઈપણ પ્રકારે લાગુ કરી શકાય નહિં, પરંતુ શાસ્ત્રકારોએ જણાવેલો અપવાદજ લાગુ કરાય. તે અપવાદ એ છે કે ‘અવરપિદ અવરપિન’ અર્થાત્ ફીણપર્વતિથિથી વિધાયેલી પર્વતિથિને પણ લેવી.

પણી ઋશ્મીતત્ત્વતરંગિણીકાર પર્વતિથિના ક્ષયનો વખતે પ્રાયશ્ચિત્તાદિ

અર્થ—આહમ અને ચીદશમાં જો ઉપવાસ ન કરે તો પ્રાયશ્ચિત્ત, ચોમા-સીએ છઠ્ઠ ન કરે તથા સંવત્સરીએ અહમ ન કરે તો પ્રાયશ્ચિત્ત

૩૩-૩૪ શ્રીવિચારસારગ્રંથકરણ અને શ્રીવિધિકૃમુદ્દી માટે અનુક્રમે,
વિચારસાર પાઠ નં. ૨૨ અને શ્રાદ્ધવિધિ પાઠ નં. ૨૩ જુઓ.
૩૫-૩૬ ધીતત્ત્વતરંગિણી માટે તત્ત્વતરંગિણી પાઠ નં. ૧૩ જુઓ.

વિધિમાં અપર્વતિથિના વ્યપદેશનો પણ અભાવ જણાવીને તે દિવસે ચતુર્દ્શીઆદિપર્વનોજ વ્યપદેશ કરવાનું જણાવે છે. એટલે દીપ્પણમાં પર્વતિથિ ઉદય વગરની બનીને ક્ષીણપર્વતિથિનોજ વ્યપદેશ પૂર્વઅપર્વતિથિના દિવસે તે પૂર્વતિથિ ઉદયવાળી હોય તો પણ તેને ખસેડીને કરવો.

ઢેવીરીતે દીપ્પણમાં આવતી પર્વતિથિના ક્ષયની વખતે ઉદયનો સિદ્ધાંત બાધિત થાય છે, તેવીજ રીતે પર્વતિથિની દીપ્પણમાં આવતી વૃદ્ધિની વખતે પણ તે ઉદયનો સિદ્ધાંત બાધિત થાય છે કેમકે-દીપ્પણમાં જ્યારે પણ પર્વતિથિની વૃદ્ધિ હોય છે ત્યારે તે બને તિથિએ સૂર્યોદય હોય છે, છતાં તેની ઉત્તરની પર્વતિથિના સૂર્યોદયનેજ પ્રામાણિક ગણીને ૩૭ શ્રીહીર-સરિથ અને ૩૮ શ્રીસેનસરિથ મહારાજ વિગેરેએ બીજી પર્વતિથિનેજ યોદધિદી એટલે ઉદયવાળી ગણે છે.

અને તેથીજ ઉદયને આધારે થતો પર્વતિથિનો વ્યપદેશ બીજા દિવસેજ કરાય છે હીરસરિથમહારાજના ૩૯ પ્રશ્નાત્તર અન્થમાં દીપ્પણની અભાવાસ્થાની વૃદ્ધિ છતાં દીપ્પણની બીજી અભાવાસ્થાને દિવસે આવતા કલ્પવાચનને 'દ્વિતીય અભાવાસ્થાનું કલ્પવાચન ન કહેતાં' નિર્વિ-શયણપણે માત્ર 'અભાવાસ્થા'નુંજ કલ્પવાચન કહ્યું છે એટલે ઉદયનો સિદ્ધાંત પર્વતિથિની વૃદ્ધિ વખતે પણ અપોદિત છે; એટલુંજ નહિ પરંતુ બે પૂર્ણિમાં કે બે અભાવાસ્થા દીપ્પણમાં હોય ત્યારે દીપ્પણની તેરસ-ચૌદસે બે તેરસો ગણીને દીપ્પણની પહેલી પૂર્ણિમા કે અભાવાસ્થાએજ પકૂખી કરવાનું જણાવે છે. દીપ્પણની તેવી વૃદ્ધિ વખતે તેવીરીતે પકૂખી કરવાના અને બે તેરસ કરવાના ચાલુ વ્યવહારથી 'પર્વતિથિ પણ ત્યારેજ ઉદયવાળી વાસ્તવિક ગણાય કે જ્યારે તેની આગળના પર્વને પક્ષ બાધા ન હોય,' એ વાત સ્પષ્ટ થાય છે.

આવીરીતે દીપ્પણની પર્વ કે પર્વાન્તર પર્વતિથિની હાનિ-વૃદ્ધિના પ્રસંગે ઉદયનો ઉત્સર્ગ માર્ગ અપોદિત છે. એજ રીતે શાસ્ત્રમાં જણાવતો ભોગ અને સમાગ્નિનો વિષય પણ 'માત્ર અન્યગમ્ય-વાળાઓ દીપ્પણની પર્વતિથિની વૃદ્ધિમાં પહેલા દિવસની પર્વતિથિને પર્વતિથિ માનવા માગે છે અને ચતુર્દ્શીના ક્ષયે પૂર્ણિમાએ ચતુર્દ્શી કરવા માગે છે' તેના પ્રત્યાઘાત તરીકે છે.

સિવાય પર્વતિથિના વ્યવહારને માટે તો દીપ્પણમાં ક્ષય-

૩૭-૩૮ શ્રી હીરસરિત્રી અને શ્રી સેનસરિત્રી માટે હીરમશ્ન પાઠ નં. ૨૫ અને સેન મશ્ન પાઠ નં. ૨૬ નું લખાણ જુઓ.

૩૯ શ્રીહીરમશ્ન ૧૮

યદા ચતુર્દશ્યાં કર્યો વાચ્યતે, યમાવાસ્થાદિવૃજ્ઞો વા યમાવાસ્થાયામ્ પ્રતિપદિ વા કલ્પો વાચ્યતે.

વૃદ્ધિનો પ્રસંગ ન હોય તો ઉદય ઉત્સર્ગ માર્ગ છે, અને ટીપ્પણની પર્વ કે પર્વાનંતર પર્વની હાનિ-વૃદ્ધિ વખતે પૂર્વ કે પૂર્વતર અપર્વ તિથિની ક્ષયવૃદ્ધિ કરવી તે ઉત્સર્ગ કરતાં પહેલા અવર્તવાવાળો એવો અપવાદ માર્ગ છે. એટલે ઉદયના નામે ટીપ્પણની પર્વ કે પર્વાનંતર પર્વતિથિની હાનિ-વૃદ્ધિએ પૂર્વ કે પૂર્વતર અપર્વ-તિથિની હાનિવૃદ્ધિનો વ્યવહાર અબાધિત છે, અને તેનો ઉદય-ભોગ કે સમાપ્તિનું પણ વિધાન બાધક થઈ શકતું નથી.

મુદો-નવમો-

‘સયે પૂર્વાં તિથિઃ કાર્યા, શુદ્ધો કાર્યા તથોત્તરા’ આવો શ્રી ઉમાસ્વાતિવાચકેના નામે તપગચ્છવાળાએ માનેલો પ્રથેપ વિધાયક છે. કે નિયામક છે? અને તે વિધે કે નિયમ અગર ઉભય આરાધનાની તિથિના માટે છે કે આરાધનાના માટે છે?

શ્રીકૃતિશાસ્ત્રમાં સાધુઓને માટે અષ્ટમીઆદિતિથિઓ અને આવકો માટે અષ્ટમીર્વા (આઠમ, ચીકરા, પૂજિમા અને અમાવાસ્યા)ની તિથિઓ ફક્ત આતપણે ઉપવાસ અને પૌષધાદિર્વા આરાધવાની છે. એટલે તેમને તિથિઓ આરાધનાનું નિમિત્ત છે અને તે તે તિથિઓ પણ નિયમિત આરાધનીય છે. તેથી જ શાસ્ત્રકર્તાને તે પર્વતિથિઓનો ક્ષય તેમજ વૃદ્ધિ એ બન્નેમાંથી કોઈએ અપ્રાપ્તિતમાં પ્રાપ્તિત કે પ્રાપ્તિતમાં અપ્રાપ્તિતની માફક કરવા, યોગ્ય જણાયા નહિ.

સામાન્યરીતે નિમિત્તનો અભાવ હોય તો જેમ નેમિત્તિક-કાર્યોના અભાવ થઈ, જમ છે અને નિમિત્તની વૃદ્ધિ હોય તો કાર્યોની પણ વૃદ્ધિ થાય છે તેવી રીતે અહિં ટીપ્પણમાં પર્વતિથિના ક્ષય અને વૃદ્ધિ આવવાથી આરાધનારૂપ કાર્યોનો અભાવ કે અધિકતા ન થાય અરિજ શાસ્ત્રકર્તાને પર્વતિથિની વ્યવસ્થા કરવાની જરૂર જણાઈ છે.

જે કે આરાધનાની સ્વતંત્ર અધિકતા હોય એ જુદી વાત છે પરંતુ નિમિત્તિક આરાધનાની અધિકતા શાસ્ત્રકર્તાને ધ્યાન ન હોય એ સ્વાભાવિક છે અને તેથી ૪^મ શ્રીતત્ત્વાર્થવૃત્તિ વિગેરેમાં પૌષધ માટે નિયમ અનિયમ જણા-

અર્થ—શ્રાવણ વદિ અમાસ પહેલાની બીજી કેઈ તિથિનો ક્ષય કે શ્રાવણ વદિ અમાસ પછીની બીજી કેઈ તિથિની હાનિ વૃદ્ધિએ ચોક્કસ પર્વપણનો ચોથો દહાડો હોય તેમાં જગર અમાવાસ્યાદિની “ટીપ્પણમાં” વૃદ્ધિ હોય ત્યારે અમાવાસ્યા કે પડવાના દિવસે કલ્પ વંચાય.

શ્રીતત્ત્વાર્થવૃત્તિ માટે હારિમદ્રીયનો. પાઠ નં ૨૯. અને સિદ્ધસેન ૫૧૭ નં. ૩૦ જુઓ.

પાણીતાણા.

આનંદસાગર દા. પાતે.

સંવત ૧૯૯૮ના માગસર સુદિ ૬ રવીવાર તા. ૧૩-૧૨-૪૨

વવામાં આવ્યા છે.

ઉપરની હકીકતથી જ્યારે પર્વની સંખ્યા ન્યૂન કે અધિક કરવી ઇષ્ટ નથી ત્યારે દીપ્પણમાં આવતી તેની હાનિ કે વૃદ્ધિને જાણ થતી ન્યૂનાધિકતા વખતે શાસ્ત્રકારોએ વ્યવસ્થા કરવીજ જોઈએ, અને તેજ વ્યવસ્થા માટે “ક્ષયે પૂર્વાં તિથિઃ કાર્યા, વૃદ્ધૌ કાર્યા તથોત્તર” એવો શ્રીઉમાસ્વાતિવાચકજીનો પ્રધાપ જાહેર થયેલો છે.

આ પ્રધાપ તિથિજ્ઞૃઞ પ્રકરણમાં હોવાથી તિથિનો વિધાયક અને નિયામક છે. અને તેથી દીપ્પણમાં જ્યારે પર્વતિથિનો ક્ષય હોય ત્યારે તે પ્રધાપથી તે પર્વતિથિપણે પહેલાંની તિથિ કરવી એમ કહીને અપ્રાપ્ત પર્વતિથિનું વિધાન કરવાયે એ પાઠ વિધાયક થાય છે.

અને તેથીજ રીતે દીપ્પણમાં પર્વતિથિની વૃદ્ધિ હોય ત્યારે દીપ્પણની અપેક્ષાએ ખને દિવસ તિથિપણું આવવાથી પ્રધાપના બીજા પાદરૂપ બીજે પાઠ, નિયમ કરીને જણાવે છે કે-પર્વતિથિપણે ઉત્તરની તિથિજ કરવી કે લેવી, અર્થાત્ દીપ્પણની અપેક્ષાએ ઉસયમાંજ રહેલું અઘટમી આદિ પર્વતિથિપણું હતું તેને વૃદ્ધૌ કાર્યા તથોત્તરના વાક્યથીજ નિયમિત કરીને એ પ્રધાપથી પહેલી તિથિમાંથી અઘટમી આદિપણું કાઢી નાખ્યું અને દીપ્પણની બીજી તિથિમાંજ પર્વતિથિપણું રાખ્યું.

એકાદી પર્વની હાનિ-વૃદ્ધિ પ્રસંગે જેમ આ વિધાયક અને નિયામક વાક્યો પ્રવર્તે છે, તેથીજ રીતે પર્વાનન્તર પર્વની તિથિના ક્ષય-વૃદ્ધિ પ્રસંગે તે વાક્યનું નિમિત્ત ‘યસ્ય ■ વિષેનિમિત્તમસ્તિ’ એ નિયમથી પર્વતિથિની ન્યૂનાધિકતા ટાળવા માટે અને નિરંતરતા રાખવા માટે ફરી પણ તે વાક્યોની પ્રવૃત્તિએ કરવી પડે છે અને તેથીજ શ્રી કેવસુર તપાગચ્છમાં સદીઓથી ચાલતો આવેલો દીપ્પણની પર્વ કે પર્વાનન્તર તિથિના હાનિ-વૃદ્ધિના પ્રસંગે પૂર્વ કે પૂર્વતર અપર્વ તિથિની હાનિ-વૃદ્ધિ કરવાનો” રીવાજ શાસ્ત્રને અતુ-સરતો અને ઘણીજ વ્યાજબી છે.

પાલીતાણા.

સં. ૧૯૬૬ માગસર સુદ ૬ રવિવાર }
તા ૧૨-૧૨-૪૨

આનંદસાગર સહિ ક. પોતે

આ પ્રમાણે પર્વવ્યપદેશ અંતવ્યસેદની લિખિત ચર્ચામાં પૂ. આ. સાગરાનંદ-
સૂત્રીશ્વરજીએ રવિ કરેલ શ્રી કેવસુર સંઘ સંમત
સ્વપક્ષ સમર્થન સંપૂર્ણ.

નવ મુદ્દાનો સાર.

૫. આ. સાગરાનંદસૂરીશ્વરજી મહારાજના પ્રશ્નાર્થ જૂળમુદ્દા સંબંધી દેવસુરસંઘ સંમત તેમની માન્યતા

સુદો ૧-શ્રી તપાગચ્છમાં વર્તમાન ચારે પ્રકારનો શ્રી સંઘ સં ૧૭૧૩માં કાળધર્મ પામેલ ગચ્છનાથક આ. શ્રી. દેવસૂરિજી મહારાજની પરંપરાને આચારનારો હોઈ તે દરેકને શ્રી. દેવસૂરજગચ્છવાળા કહેવામાં આવે છે. આ આપણા દેવસુરતપાગચ્છમાં ટિપ્પણમાં પરં કે પર્વાનંતર પર્વ તિથિની કાની વૃદ્ધિ હોય તો તેનાથી પૂર્વ કે પૂર્વતર અપર્વ તિથિની કાનીવૃદ્ધિ થાય છે અને તે આચરણા ઉત્તમ્યવહાર છે. અને છત્તમ્યવહાર જૈનાચરના વચનની માફક પાળવા લાયક છે.

ધર્મરાનમકરણ વિગેરે યોગમાં છત્તઆચારને જૈનાચર માફક પ્રામાણિક ગણવાનું જણાવેલ છે (૨) કલાળી વચનવાળા ૫. શિપાખ્યાય ચલોચિત્ત્યજ મહારાજ સરખા જ્ઞાનસાગરમાં પોતાને વિજયદેવસૂર ગચ્છીય કહેવરાવે છે) જિપરની દેવસુર સમાચારી જૈન સંઘમાં સં ૧૬૬૨ સુધી એકપણ મતભેદ વિના આચરણ પામેલ છે. સં. ૧૬૬૨થી સ્વસ્વર્ગ દેવસુર સમાચારીથી વિનવ કરવાથી છુટો પડેલ છે.

સુદો ૨-એક દિવસે જો તિથિ કે જો પર્વતિથિ માનવી તે કોઈપણ પ્રકારે શ્રાવ, પંચાંગ અને સમાચારીથી સંગત નથી.

પંચાંગકારે સૂર્યોદયને નહિ સ્પર્શતી ભોજવટામાં ધણી બહીઆભાવાળી તિથિનો ક્ષય થયે છે અને તેને માટે ૦૦૦ મીઠાં મુકે છે.

સુદો ૩-ટિપ્પણમાં પર્વતિથિનો ક્ષય જણાવ્યો હોય ત્યારે તેનાથી પૂર્વની અપર્વતિથિનું નામ ન લેવું પરંતુ તે દીવસે ક્ષય પામેલી એવી પર્વતિથિના નામેજ વ્યવહાર કરવો આ પ્રમાણેના વિધાન માટે આચાર પ્રકટપથર્ણિ, આચાર દયાનર્ણિ અને તત્ત્વતરંગિણી વિગેરે ચારણો સમર્થન આપે છે.

સુદો ૪-અતુર્દશી વિગેરે પર્વતિથિઓથી આગળની પૂર્ણિમા વિગેરે પર્વતિથિઓ કે જે પર્વાનંતર પર્વતિથિઓ મળાય તેનો ટિપ્પણમાં ક્ષય કે વૃદ્ધિ હોય

૧ આ કથાણુ ૫. આ. સાગરાનંદસૂરિજી મહારાજના પ્રશ્નાર્થ જૂળમુદ્દામાં તેમને સંમત કરાવાયક સુ છે તે સમજવા મુકેલ છે.

ત્યારે પણ તે ચતુર્દશી પૂર્ણિમા આદિ બન્ને પર્વતિથિઓ કાયમજ ઉભી રાખવી જોઇએ અને તે બે પર્વતિથિઓનું અનંતરપણું પણ કાયમજ રાખવું જોઇએ.

દેવસુરપદ્ધત્, હોરપ્રજા, પ્રવચનસારોદ્ધાર, આચારમય સમાચારી, સેનપ્રજા, વિગેરેમાં ચૌદસ પૂનમની આરાધના બે ઉપવાસરૂપી છટ્ટ કરી આગવવાનું જણાવેલ ॥ અને તે વિધાન દીપ્પણમાં પૂનમ અમાસની ક્ષયવૃદ્ધિ પ્રસંગે તેરસની ક્ષયવૃદ્ધિ કરવામાં ન આવે તો બની શકેજ નહિ.

મુકો ૫-જૈનશાસ્ત્રમાં તિથિ કે પર્વતિથિની શરૂઆત પ્રત્યાખ્યાનના વખતથી જોઇએ સૂર્યોદયથી હોવાનું જણાવેલ છે અને તેની સમાપ્તિ 'અન્ય સૂર્યોદયથી અન્યતિથિની શરૂઆત થાય' ત્યારે થાય છે. તેમજ પર્વ કે પર્વાનંતર પર્વતિથિનો ક્ષય (ઉદય ન હોય) અથવા વૃદ્ધિ-(બે દીવસ ઉડયવાળા) હોય ત્યારે પર્વ કે પર્વાનંતર પર્વની વ્યવસ્થા જાળવવા માટે સૂર્યોદયના ઉત્સર્ગમાર્ગને અપોહિત કરનાર ક્ષયે પૂર્વાન્નો નિયમ લગાડવામાં આવે છે.

પર્વતિથિની હાનિવૃદ્ધિના પ્રસંગ સિવાય પર્વતિથિની શરૂઆત સૂર્યના ઉદયથીજ થાય અને સમાપ્તિ તે પછીના 'બીજા સૂર્યોદયથી અન્ય તિથિની શરૂઆત થાય' ત્યારે થાય. આવી સૂર્યોદય વખતે પર્વતિથિ હોય છતાં તેને ન માનતાં બીજી રીતે માને તો આગ્રાજ્યમ વિગેરે દોષોને પામે. આ વસ્તુ પર્વ કે પર્વાનંતરના ક્ષયવૃદ્ધિ સિવાયના પ્રસંગનો ઉત્સર્ગ માર્ગ છે.

પરંતુ પર્વ કે પર્વાનંતર પર્વનો ક્ષયવૃદ્ધિ હોય ત્યારે પર્વ કે પૂર્વતર અપર્વતિથિનો ક્ષય કરી પર્વને અખંડ રાખવા 'ક્ષયે પૂર્વાન્'ના નિયમ રૂપ અપવાદને લગાડવો, હ મેઘાં અપવાદની પ્રવૃત્તિ ઉત્સર્ગ કરતાં પ્રથમ હોય છે. ઉત્સર્ગમાં અપવાદ અને અપવાદમાં ઉત્સર્ગ જોડનાર વિશિષ્ટ અનાય છે. આ વસ્તુને સમર્થન આપનાર દેવસુર પદ્ધત્, શ્રાદ્ધવિધિ, હોરપ્રજા, સેનપ્રજા તત્ત્વતરંગિણી વિગેરે ગ્રંથો છે.

મુકો ૬-પૂર્ણિમા કે અમાવાસ્યા આદિ પર્વાનંતર પર્વતિથિનાં દીપ્પણમાં વૃદ્ધિ હોય ત્યારે બે તેરસો આદિ કરવાનું જૈન શાસ્ત્રકારોનું વિધાન છે.

હોરપ્રજા, સેનપ્રજા વિગેરે ગ્રંથો આ વસ્તુને સમર્થન આપે છે.

મુકો ૭-ફરજ્યાત અને મરજ્યાત એ બે પ્રકારે પર્વતિથિઓ છે; અદ્યતી, ચતુર્દશી, ચતુર્માસી, સંવત્સરી અને પંચમી વિગેરે પર્વતિથિઓની આરાધના સંપૂર્ણોને માટે ફરજ્યાત છે અને આઠમ ચતુર્દશી પૂર્ણિમા અને અમાવાસ્યાની આરાધના શ્રાવકોને માટે ફરજ્યાત છે. મરજ્યાત પર્વતિથિઓ કથ્યાણુક વિગેરે તિથિઓ છે. મરજ્યાત પર્વતિથિઓમાં વ્યપદેશ ફેરવવાનો સ્પષ્ટ ઉલ્લેખ નથી.

આવસ્થાવૃષ્ટિ, સુરિપુત્ર દરિદ્રસરિઠ્ઠ તત્ત્વાર્વ દીકા, સિદ્ધસેનદીવાકરસરિઠ્ઠ તત્ત્વાર્વ દીકા વિગેરે ગ્રંથો આ વસ્તુને સમર્થન આપે છે.

સુદો ૮-કૈન ચાસનના પર્વો સૂર્યના ઉદયને સ્પર્શનારી તિથિને આધારેજ હોય છે પરંતુ ટીપ્પણમાં પર્વતિથિની હાનિ કે વૃદ્ધિ હોય ત્યારે ઉદયવાળી તિથિના ઉત્સર્ગમાર્ગને બાધ કરનાર 'ક્ષયે પૂર્વાં' નો અપવાદમાર્ગ ચોક્કસમાં આવે છે.

ટીપ્પણમાં ક્ષયવૃદ્ધિનો પ્રસંગ ન હોય તો ઉદય ઉત્સર્ગ માર્ગ છે. અને ટીપ્પણની પર્વ કે પવોન-તરપર્વની હાનિ વૃદ્ધિ વખતે પર્વ કે પૂર્વતર અપર્વતિથિની ક્ષય વૃદ્ધિ કરી તે ઉત્સર્ગ કરતાં પહેલાં પ્રવર્તવાવાળો અપવાદમાર્ગ છે. વિચારસાર પ્રકરણ, વિધિઠોકાદિ, દારપ્રશ, સેનપ્રશ, તરવતરગિણી વિગેરે આ વસ્તુને સમર્થન આવે છે.

સુદો ૯-‘ક્ષયે પૂર્વાં તિથિઃ કાર્યા, યુક્તૌ કાર્યો તથોત્તર’ આવે. શ્રી ઉમાસ્વાતિવાચકના નામે તપાગરછવાળાએ માનેલો પ્રયોગ વિધાયક અને નિયામક છે, અને તે વિધિ અગર નિયમ આરાધનાની તિથિના માટે છે કેવળ આરાધના માટે નથી.

‘ક્ષયે પૂર્વાં તિથિઃ કાર્યા’ એ પૂર્વપદ પર્વતિથિનો ક્ષય હોય ત્યારે તે પ્રયોગથી તે પર્વતિથિપણે પહેલાં તિથિ કરવી એમ કહીને અગ્રાસ પર્વતિથિનું વિધાન કરવાવડે એ પણ વિધાયક છે. અને ‘યુક્તૌ કાર્યો તથોત્તર’ એ ઉત્તર વાક્યથી પર્વતિથિપણે ઉત્તરતિથિના કહેવી કે લેવી આ નિયમવાચક છે.

શ્રી ગૌતમસ્વામિને નમઃ

સ્વપક્ષ સ્થાપન ૨

આચાર્યશ્રી વિજયરામચંદ્રસૂરિજીએ કરેલા સ્વપક્ષ સ્થાપન.

૧. મૂળ સુદાઓ.

“તિથિદિન” અને “પર્વારાધન” સંબંધી મંતવ્યલેખને અંગે નિર્ણય કરવામાટેના આસ સુદાઓ.

(૧) પર્વતિથિઓની આરાધનાને માટે મળી શકે ત્યાં સુધી ઉદય તિથિનેજ મહત્વ કરવાની આજ્ઞા છે કે નહિ.

(૨) જે દિવસે જે પર્વતિથિ ઉદયતિથિ રૂપે પ્રાપ્ત થતી હોય, તે દિવસે તે પર્વતિથિ ન મનાય તેમજ તે પર્વતિથિ બેવા દિવસે મનાય કે જે દિવસે તે પર્વતિથિના લોગવટાનો અંશજ ન હોય અગર લોગવટાનો લાગ હોય તો પણ તે સૂર્યોદય સ્પર્શ પૂર્વેના લોગવટા હોય, તો તેમ કરવાથી આશાપ, પર્વ-હોષ, મૃપાવાદ અને આજ્ઞાભંગાદિ દોષોના પાત્ર બનાય કે નહિ ?

(૩) પૂર્વની તિથિને પછીની તિથિના દિવસે માનવામાં આવે તો તેથી વિનયકાર્યનું લાભિકારણ માન્યાનો દોષ પણ લાગે કે નહિ ?

(૪) “ક્ષયે પૂર્વા તિથિઃ કાર્યા અગર ક્ષયે પૂર્વા તિથિર્ગ્રાહ્યા”-એ આજ્ઞા જે પર્વતિથિ ઉદયતિથિ રૂપે પ્રાપ્ત થતીજ ન હોય તેવી પર્વતિથિની માન્યતા અને આરાધનાનો દિવસ નહીં કરવાને માટેજ છે કે હોય પર્વતિથિના ક્ષયના ગણનામાં તે ક્ષીણ પર્વતિથિની પૂર્વે જે કોઈપણ પહેલી અપર્વતિથિ આવતી હોય તેનો ક્ષય કરવાને માટે છે ?

(૫) “વૃદ્ધો કાર્યા તથોત્તરા” અગર “વૃદ્ધો ગ્રાહ્યા તથોત્તરા” એ આજ્ઞા, જે પર્વતિથિ બે સૂર્યોદયને સ્પર્શનારી બનીને બીજા સૂર્યોદયવાળા દિવસે સમા-સિને પામેલી હોય તે પર્વતિથિની આરાધના તે પર્વતિથિના બીજા સૂર્યોદય-વાળા દિવસે નહીં કરવાને માટે છે કે વૃદ્ધા પર્વતિથિના ગણનામાં તે વૃદ્ધા પર્વતિથિની પૂર્વે જે કોઈપણ પહેલી અપર્વતિથિ આવતી હોય તેની વૃદ્ધિ કરવાને માટે છે ?

(૬) ‘તિથિક્ષય’ એટલે તિથિનાશ’ અને તિથિવૃદ્ધિ’ એટલે બે અવયો-વાળી એકજ તિથિ નહિ પણ એકમ બીજની જેમ એક-બીજથી ભિન્ન એવી બે તિથિઓ-એવો અર્થ થાય કે નહિ. ?

(૭) માસવૃદ્ધિ અને તિથિવૃદ્ધિને અંગે આરાધનાના નિયમમાં સમાનતા કે નહિ ?

(૮) વૃદ્ધિના પ્રથમ માસને તથા પ્રથમા તિથિને ન્યુસક કહેવાય કે નહિ ?

(૯) જે ન્યુસક તિથિ પોતાનું ફલ નિષ્કાવી શકવાને પણ અસમર્થ હોય, તે અન્યના તેથી પણ વધારે સમર્થ ફલને નિષ્કાવી શકે કે નહિ ?

(૧૦) પક્ષના ૧૫ રાત્રિ-દિવસ અને ચાતુર્માસ તથા વર્ષના અતુલ્ય ૧૨૦ અને ૩૬૦ રાત્રિ-દિવસ ગણાય તે તથા પરુષણને અંગે વીસ રાત્રિ સહિત માસ અને સીતેર રાત્રિ-દિવસ ગણાય છે તે વારની અપેક્ષાએ ગણાય છે કે તિથિ અને માસની અપેક્ષાએ ગણાય છે ?

(૧૧) દિન ગણનામાં જેમ એક ઉદયતિથિનો એક રાત્રિ-દિવસ ગણાય તેમ એક ક્ષીણ તિથિનો પણ એક રાત્રિ-દિવસ અને એક વૃદ્ધા તિથિનો પણ એક રાત્રિ-દિવસ ગણાય છે કે નહિ ?

(૧૨) બીજ, પાંચમ, આઠમ, અગિઆરસ, ચૌદસ, પૂનમ, અમાસ, ભાદરવા સુદ ૪ અને કલ્યાણક તિથિઓ પૈકી જે કોઈ પણ પર્વતિથિની વૃદ્ધિ હોય, તેને માટે જે બીજ આદિ મનાય, લખાય અને ઘોષાય તેો તેથી વિરામનાને પાત્ર થવાય કે તેમ માનવા આદિને બદલે તે વૃદ્ધા તિથિની પહેલાં જે અપર્વતિથિ હોય તેને જે એકમ આદિ રૂપે મનાય, લખાય, અને ઘોષાય તેો, સુવાવાદ આદિ ઘોષના પાત્ર બનાય ?

(૧૩) જે પર્વતિથિનો ક્ષય થયો હોય, તે પર્વતિથિની પૂર્વની તિથિ અપર્વતિથિ હોય તેો તે અપર્વતિથિના એકજ દિવસે ગોણુ-મૂખ્ય રીતિએ બંનેય તિથિઓનો વ્યપદેશ થઈ શકે કે નહિ ?

(૧૪) જે પર્વતિથિનો ક્ષય થયો હોય, તે પર્વતિથિની પૂર્વની તિથિ પણ જે પર્વતિથિ હોય તેો તે પૂર્વની તે પર્વતિથિના દિવસે બંનેય પર્વતિથિઓના આરાધક બની શકાય કે નહિ ? તેમજ એક દિવસે જે કે બેથી વધુ પર્વોના યોગ થઈ જતો હોય તેો તે સર્વ પર્વોના તે એકજ દિવસે આરાધક બની શકાય કે નહિ ?

(૧૫) ચોમાસી તપમાં વાસિકના તપનો અને ચોમાસી પ્રતિકમણમાં વાસિક પ્રતિકમણનો સમાવેશ થાય કે નહિ ?

(૧૬) પદેલી પૂનમે કે અમામે ચતુર્દશીના આરોપદારા વાસિક કે ચોમાસી માનવામાં આવે તેો અતુલ્ય ૧૫ અને ૧૨૦ રાત્રિ-દિવસનું ઉત્તમન તથા ૯૫૦ સુદ ૫૦ પદેલી પાંચમે આરોપ દ્વારા ૯૫૦ સુદ ૪ માની સંવત્સરી

કરવામાં આવે તો ૩૬૦ રાત્રિ-દિવસનું ઉહુંઘન થાય કે નહિ ? અને તેને જો ઉહુંઘન કર્યું કહેવાય તો તેવા ઉહુંઘનને દોષપાત્ર કહેવાય કે નહિ ?

(૧૭) આરાધનાને અંગે, ક્ષયના પ્રસંગે સ્ત્રીજાતિયિના લોગવટાની સમાપ્તિ પૂર્વની તિથિના દિવસે હોય છે, અને વૃદ્ધિના પ્રસંગે વૃદ્ધા તિથિના લોગવટાની સમાપ્તિ ઉત્તરા તિથિના દિવસે હોય છે એજ એક હેતુથી—“ક્ષયે પૂર્વા તિથિર્માઘા (તિથિઃ કાર્યા) વૃદ્ધો માઘા (કાર્યા) સયોત્તરા”-એવા કથન દ્વારા ક્ષયના પ્રસંગે પૂર્વ તિથિ અને વૃદ્ધિના પ્રસંગે ઉત્તરા તિથિ મહાજી કરવાની આજ્ઞા કરાય છે કે તેવી આજ્ઞા કરવામાં લોગવટાની સમાપ્તિ સિવાયનો કોઈ હેતુ રહેલો છે ?

(૧૮) કલ્યાણક તિથિઓ એ પર્વ તિથિઓ ગણાય કે નહિ ?

(૧૯) ઉદય, ક્ષય, અને વૃદ્ધિ સંબંધીના જે નિયમો ચતુષ્પર્વી, પંચપર્વી અને પદ્મપર્વીને લાગુ થાય તેજ નિયમો અન્ય સર્વ પર્વતિથિઓને લાગુ થાય કે નહિ ?

(૨૦) પૂર્ણિમા અને કલ્યાણકતિથિઓ—જે જેમાં અવિશેષતા છે કે વિશેષતા છે ?

(૨૧) બીજ, પાંચમ, આઠમ, અગિયારમ અને ચૌદશે પચસવના આસુ-ખનો બંધ પડવાની જેટલી અને જેવી સંભવિતતા છે તેટલી અને તેવી સંભવિતતા પૂર્ણિમા અમાવાસ્યા કે અન્ય કલ્યાણક તિથિઓ આદિએ પારી કે નહિ ?

(૨૨) તિથિ દિન માસ અને વર્ષ આદિના નિર્ણયને માટે, જેન દિગ્વિપ-નક અવચિન્ન થવાના કારણે સેંકડો વર્ષ થયા લૌકિક પંચાંગજ મનાય છે અને તે માટે હાલ પણ આપણે લૌકિક પંચાંગ માનવું જોઈએ એવું ફરમાન છે કે નહિ ?

(૨૩) અમુક દિવસે અમુક તિથિ ઉદયતિથિ, ક્ષય તિથિ કે વૃદ્ધા તિથિ છે એ વિગેરેના નિર્ણયને માટે હાલ શ્રી જૈનશાસ્ત્રનામાં “ચંદ્રાશુચંડુ” નામનું લૌકિક પંચાંગ જ અધારભૂત મનાય છે કે નહિ ?

(૨૪) પૂર્ણિમા અને અમાવાસ્યા કરતાં ચતુર્દશી અને જાં ૭૦ પના કરતાં જાં ૭૦ ૪ એ પ્રધાન પર્વ છે કે નહિ ?

(૨૫) કાર્તિક પૂર્ણિમાના દાયે કાર્તિક પૂર્ણિમાની યાત્રા ચતુર્દશીના ઉદ-યવાળા દિવસે થાય કે અન્ય કોઈ દિવસે થાય ?

વિ. સં. ૧૯૯૬ના મગસર શુ. ૨ શુધ

તા. ૬-૧૨-૪૨.

શ્રી જૈન સાહિત્ય મંદિર પાલીતાણા

વિજયરામચંદ્રસૂરિ

[આચાર્યશ્રી વિજયરામચંદ્રસૂરિજી મહારાજે શેઠશ્રી કસ્તુરભાઈ લાલભાઈએ તૈયાર કરેલ સર્વસંમત મુસદ્દાને અનુસરીને રજુ કરેલ]
સ્વપક્ષ સ્થાપન-મૂળ, મુદ્દા અને શાસ્ત્રપાઠ સાથેનું નિરૂપણ]

જમો ત્યુ જં સમણસ્સ મગવજો મહાવીરસ્સ

અનંતલઘ્નિનિધાનાય શ્રીગૌતમગણધરેન્દ્રાય નમો નમઃ ।

૧ “તિથિદિન” અને “પર્વારાધન” સંબંધી મન્તવ્ય લેહને અંગેના નિર્ણય માટે અંગેએ તારવેલા પચ્ચીસ મુદ્દાઓ પૈકીનો પહેલો મુદ્દો નીચે મુજબનો છે.

૨ (૧) “પર્વતિથિઓની આરાધનાને માટે મળી શકે ત્યાં મુદ્દી ઉદયતિથિનેજ અહણ કરવાની આજ્ઞા છે કે નહિ ?”

૩ આ મુદ્દો ઉપસ્થિત કરવાનો હેતુ એ છે કે—સામાપક્ષે આચાર્યશ્રી સાગરાનન્દસૂરિજી ચંડાશ્રયકું પંચાંગમાં જ્યારે જ્યારે પૂનમનો અને અમાસનો ક્ષય આવે છે, ત્યારે ત્યારે જે દિવસે ચૌદશ ઉદયતિથિ રૂપે પ્રાપ્ત થઈ હોય છે તે દિવસે ચૌદશ માનવા કહેવાનો ઇન્કાર કરે ■ અને તેરશે ચૌદશ માનવા-કહેવાનું પ્રતિપાદન કરે છે. એજરીતિએ, ચંડાશ્રયકું પંચાંગમાં જ્યારે જ્યારે લાદરવા શુક્ર પનો ક્ષય આવ્યો હોય ત્યારે ત્યારે જે દિવસે ભા. સુ. ૪ ઉદયતિથિ રૂપે પ્રાપ્ત થયેલ હોય તે દિવસે ભા. સુ. ૪ નહિ માનવી નોંધ્યો, પણ ભા. સુ. ૩ ના દિનેજ ભા. સુ. ૪ માનવી નોંધ્યો, એમ કહે છે. પૂનમ, અમાસ અને લાદરવા શુક્ર પ ની વૃદ્ધિના પ્રસંગમાં પણ જે દિવસે ઉદયતિથિ રૂપે ચૌદશ અને ભા. સુ. ૪ પ્રાપ્ત થયેલ હોય તે દિવસે બીજી તેરશ અને ભા. સુ. બીજી ત્રીજ માનવા-કહેવાનું તથા પહેલી પૂનમ-અમાસે ચૌદશ અને ભા. સુ. પહેલી પાંચમે ભા. સુ. ૪ માનવા-કહેવાનું પ્રતિપાદન કરે છે. આને અંગે કલ્યાણક પર્વતિથિ ઉદયતિથિ તરીકે પ્રાપ્ત થઈ હોય તે છતાં પણ, જે દિવસે તેના યોગ્યતાનો અંશ પણ ન હોય તેવા દિવસે માનવા કહેવાનો પ્રસંગ ઉભો કરે છે. આચાર્યશ્રીસાગરાનન્દસૂરિજી આનું જે કાંઈ માનવા કહેવાનું પ્રતિપાદન કરે છે. તે જોઈ શાસ્ત્રધારણી કેવી કેવી રીતિએ વિરૂદ્ધ છે એ દર્શાવવાને માટે તથા અમારું મન્તવ્ય કેવી કેવી રીતિએ જોઈ શાસ્ત્રધારણાને સમ્મત છે, એ દર્શાવવાને માટે આ અને આની પાછીના ચોવીસ મુદ્દાઓની તારવણી કરવામાં આવી છે.

“તિથિદિન” અને “પર્વારાધન” સંબંધી મન્તવ્યલેહને અંગેના નિર્ણય કરવાને માટેના જાસ મુદ્દાઓ તરીકે અંગેએ જે પચ્ચીસ મુદ્દાઓ તારવીને

રજી કર્યા છે, તેમ જોમ અમારા મન્તવ્યને લક્ષ્યમાં રાખીને રજી ર્યા છે. તેમજ સામાપદો આચાર્યશ્રી સાગરાનંદસૂરિજીનું જે મન્તવ્ય છે તેને પણ લક્ષ્યમાં રાખીનેજ રજી કર્યા છે. કારણ એ છે કે-અમો બંનેનાં મન્તવ્યોમાંથી કોનું મન્તવ્ય જોન શાસ્ત્રાધારોને સમ્મત છે, એ વસ્તુનો નિર્ણય કરવાનું કાર્ય જેમને સોંપાયું હોય, તેમને અમારે અમારું મન્તવ્ય કેવી રીતિએ શાસ્ત્રાધારોને અનુસરવું છે એ જોમ જણાવવું જોઈએ તેમ સામાપદો આચાર્ય શ્રી સાગરાનંદસૂરિજીનું મન્તવ્ય કેવી કેવી રીતિએ શાસ્ત્રાધારોથી વિરૂદ્ધ છે એ પણ અમારે જણાવવું જ જોઈએ.

૫ આવા લક્ષ્યથી તારવવામાં આવેલા મુદ્દાઓ વિષે વિવેચન કરતાં, પ્રત્યેક મુદ્દાનાં વિવેચન પ્રસંગે બંનેનાં મન્તવ્યોનું પણ વિગતવાર વર્ણન કરવું પડે, એમ કરવાથી શ્રમમાં વધારો થાય પુનરુક્તિઓ વધી જવા પામે અને તે કંટાળો પેદા કરનાર પણ બને. આ વિચારથી અને પ્રથમ મુદ્દાના વિવેચનના પ્રસંગમાં જ અમો બંનેના મન્તવ્યોમાંની મૂખ્ય મૂખ્ય છીનાઓ રજી કરવાનું ઉચિત ધાર્યું છે કે જેથી પ્રત્યેક મુદ્દાના નિવરણમાં તે મુદ્દાની તારવણી પાછળના હેતુનું વિગતવાર સ્પષ્ટીકરણ કરવાની જરૂર ઉભી રહેવા પામે નહિ અને પુનરુક્તિપણને પણ ધણે ખરે અથે ટાળી શકાય.

૬ અમો બંનેના તિથિહિત અને પર્વાશયન સંબંધી મન્તવ્યોમાંની મૂખ્ય મૂખ્ય છીનાઓ:—

(૧) અંકાશ્રયંકુ પંચાંગમાં જ્યાં સુધી કોઈ પણ પર્વતિથિની હાનિ અગર વૃદ્ધિ આવતી નથી, ત્યાં સુધી તે તે તિથિહિત અને પર્વાશયન સંબંધીના અમો બંનેના મન્તવ્યોમાં કોયજ લેઈ પડતો નથી.

(૨) અંકાશ્રયંકુ પંચાંગમાં જ્યારે પદ્મપર્વ પૈટીની કોઈપણ પર્વતિથિની અગર વાર્ષિક પર્વસ્વરૂપ ભાદરવા શુ. ૪ની હાનિ અગર તે વૃદ્ધિ આવે છે, ત્યારે અમો બંનેના તિથિહિત અને પર્વાશયન સંબંધીના મન્તવ્યોમાં જે લેઈ પડે છે, તેના એ વિલાજ પણ પાડી શકાય.

(૩) જે પર્વતિથિની હાનિ અગર વૃદ્ધિ આવવા પામી હોય તે પર્વતિથિની પૂર્વની તિથિ અપર્વતિથિ હોય તેવા પ્રસંગોના મન્તવ્યલેહ અને—

(૪) જે પર્વતિથિની હાનિ અગર વૃદ્ધિ આવવા પામી હોય તે પર્વતિથિની પૂર્વની તિથિ પર્વતિથિ હોય તેવા પ્રસંગોના મન્તવ્યલેહ.

(૫) જે પર્વતિથિની પૂર્વની તિથિ અપર્વતિથિ હોય, એવી પર્વતિથિનો જ્યારે ક્ષય આવ્યો હોય ત્યારે અમો બંનેનાં મન્તવ્યોમાં જે લેઈ ઉપસ્થિત થવા પામે છે તે દ્રષ્ટાન્તપૂર્વક સૂચવીએ છીએ. ગાનો કે-સાતમ એ અપર્વ-

તિથિ છે અને તેની પછીની આઠમ જો તે પર્વતિથિ છે, એ આઠમના ક્ષયના પ્રસંગમાં-‘ક્ષીણાષ્ટમીચુક્ત સપ્તમીમાં ક્ષીણાષ્ટમીની આરાધના કરવાનું એ દિવસે રાત્રી તથા અષ્ટમી બનેનો ગૌણ-મુખ્ય હોદે વ્યવસ્થા કરવાનું અને સાતમના સૂર્યોદયને સાતમનો સૂર્યોદય માનવા સાથે અષ્ટમીનો પણ સમાપ્તિસૂચક સૂર્યોદય માનવાનું અમારું મંતવ્ય છે.’ સામાપદ્ધે આચાર્ય શ્રી સાગરાનંદસૂરિજીનું આ વિષયમાં એવું મંતવ્ય છે કે-‘આઠમના ક્ષયના બદલામાં સાતમનો ક્ષય કરવો, તે દિવસે જે સાતમપણું છે તેને ઉઠાવી દઈને માત્ર આઠમપણું જ કાયમ કરવું અને તે પછીજ તે દિવસે અષ્ટમીની આરાધના કરવી,’ આઠમના ક્ષયના દ્રષ્ટાન્તપૂર્વક રજુ કરાજેલો આ મંતવ્યસેદ માત્ર આઠમ પુરતોજ નથી. પણ બીજા, પાંચમ આદિ જે કોઈ પર્વતિથિઓ ॥ તે પર્વતિથિઓનો જ્યારે જ્યારે ક્ષય આવે છે અને તે ક્ષીણ પર્વતિથિઓની પૂર્વ તિથિ અપર્વતિથિ હોય ॥ ત્યારે ત્યારે આચોજ મંતવ્યસેદ અમો જાને વચ્ચે ઉદ્ભવે છે.

(૪) જે પર્વતિથિની પૂર્વની તિથિ અપર્વતિથિ હોય, એવી પર્વતિથિની જ્યારે વૃદ્ધિ આવી હોય ત્યારે અમો વૃદ્ધાતિથિના પ્રથમ અવયવ સ્વરૂપ પ્રથમા તિથિને પર્વારાધનને અંગે અવગણવાનું અને વૃદ્ધા તિથિના બીજા અવયવ સ્વરૂપ દ્વિતીયા તિથિને પર્વારાધન કરવાનું અને સંજ્ઞા તો તેની જે હોય તેજ કાયમ રાખવાનું માનીએ છીએ. માનો કે સાતમ એ અપર્વતિથિ છે અને તેની પછીની પર્વતિથિ સ્વરૂપ આઠમ વૃદ્ધિને પામેલી છે. આવા પ્રસંગમાં અમો પ્રથમા અષ્ટમી અને દ્વિતીયા અષ્ટમી એવી સંજ્ઞાને કાયમ રાખીનેજ, પર્વારાધનને અંગે પ્રથમાષ્ટમીને અવગણવાનું અને દ્વિતીયા અષ્ટમીને અષ્ટમીનું પર્વારાધન કરવાનું માનીએ છીએ. સામાપદ્ધે આચાર્યશ્રી સાગરાનંદસૂરિજીનું આ વિષયમાં એવું મંતવ્ય છે કે પર્વતિથિની વૃદ્ધિને બદલે પૂર્વની અપર્વતિથિની વૃદ્ધિ કરવી. પૂર્વની અપર્વતિથિની તથા વૃદ્ધા પર્વતિથિની સંજ્ઞા પણ આવે: ફેરફાર, ફરીને કરવી અને તે પછીજ વૃદ્ધા પર્વતિથિના બીજા દિવસે પર્વારાધન કરવું. ‘અર્થાત્ જે આઠમ આવી હોય તો તેના બદલે જે માત્રમ કરવી એટલે કે પહેલી આઠમની પણ બીજી સાતમ એવી સંજ્ઞા કરવી અને પછી બીજી આઠમના દિવસ માત્રને જ આઠમ કહીને આઠમની આરાધના કરવી.’

(૫) ચ’દાંશુચંડુ પંચાંગમાં જ્યારે જ્યારે એવી પર્વતિથિની જ્ઞાતિ અગર વૃદ્ધિ આવે છે કે જે હીના અગર વૃદ્ધા પર્વતિથિની પૂર્વની તિથિ અપર્વતિથિ હોય ॥ ત્યારે ઉપર કલમ ૩ અને કલમ ૪ માં જણાવ્યો છે તેવો અમો બનેનાં તબોમાં સેદ પડતો હોવા છતાં પણ હીના કે વૃદ્ધા પર્વતિથિની આરાધના અમો બને એકજ દિવસે કરીએ છીએ, તેવા પ્રસંગમાં પર્વારાધનના દિવસમાં અમો બનેને ફેર પડતો નથી, તોગ તેવા પ્રસંગમાં જે દિવસે પર્વારાધન કરાય

છે તે દિવસે આરાધનાની પર્વતિયિનું હોવાપણું છે એમ પણ અમો બને માનીએ છીએ.

(૬) યાંઠાશુચંડુ પંચાંગમાં જ્યારે જ્યારે એવી પર્વતિયિની હાનિ અગર વૃદ્ધિ આવે છે, કે જે હીના અગર વૃદ્ધા પર્વતિયિની પૂર્વની તિથિ પણ પર્વ-તિયિજ હોય ત્યારેતો અમારા અને સામાપક્ષે આચાર્યશ્રી સાગરાનંદસૂરિજના મંતવ્ય વચ્ચે એવો લેહ ઉપસ્થિત થવા પામે છે કે-એ પ્રસંગોમાં ઉપરની કલ્પમ પાંચમીમાં જણાવ્યું છે તેટલું પણ સામ્ય અમારી-તેમની વચ્ચે રહેવા પામતું નથી.

(૭) જ્યારે એવી પર્વતિયિનો ક્ષય આવે છે, કે જે પર્વતિયિની પૂર્વની તિથિ પણ પર્વતિયિ હોય છે, ત્યારે અમારા અને આચાર્યશ્રી સાગરાનંદસૂરિજના મંતવ્ય વચ્ચે જે લેહ ઉપસ્થિત થવા પામે છે, તે દ્રષ્ટાન્ત પૂર્વક સૂચવવો હીક થઈ પડશે, અહિં સૂચવવાનો મંતવ્યલેહ ત્યારેજ ઉપસ્થિત થવા પામે છે, કે જ્યારે પૂનમનો-અમાસનો અગર તો લા. શુ. પનો ક્ષય આવ્યો હોય, એમાંથી ઠોઠપણુ એકત્રું દ્રષ્ટાન્ત લઈએ, જેમકે પૂનમનો ક્ષય. ‘પૂનમના ક્ષયના પ્રસંગે ચૌદશે જ ચૌદશના અને પૂનમના એમ બંનેય પર્વતિયિઓના એકજ દિવસે આરાધક બની શકાય છે. અને જરૂર સુખજ મુખ્ય-ગૌણ રીતિએ તે દિવસે ચૌદશની તથા પૂનમની પણ સંસા થઈ શકે છે. પૂનમે તપ કરવાનો હોય તેવા પ્રસંગમાં પૂનમે કરવાનો તપ તેરસે અને તેરસે રહી જવા પામે તો વહ એકમે પણ થઈ શકે છે’-આવું અમારું મંતવ્ય છે. સામાપક્ષે આચાર્યશ્રી સાગરાનંદસૂરિજનું આ વિષયમાં એવું મંતવ્ય છે કે-“પૂનમના ક્ષયને પ્રસંગે ચૌદશે ચૌદશ પૂનમ એ બંનેય પર્વ તિથિઓના આરાધક પણ બની શકાય નહિ. અને તે બંને પર્વતિયિઓની તે એક દિવસે સંસા પણ થઈ શકે નહિ. પૂનમના ક્ષયે પૂનમના ક્ષયના ગણનામાં તેરશનોજ ક્ષય કરવો ભોઈએ. પૂનમના ક્ષયને ગણે તેરશનો ક્ષય કરીને ઉદયતિથિ રૂપે પ્રાપ્ત થયેલી અતુર્દશીમાં દેરકાર કરવો ભોઈએ. એટલે કે-તેરશે ચૌદશ માનવી ભોઈએ અને ઉદયતિથિ ચૌદશે માત્ર ક્ષીણ પૂર્ણિમાનેજ ઉદયતિથિ રૂપ બનાવીને માનવી ભોઈએ.” આવું અમાસના ક્ષયે તથા લા. શુ. ૫ તા ક્ષયે પણ સમજી લેવાનું છે.

(૮) જ્યારે એવી પર્વતિયિની વૃદ્ધિ આવે છે, કે જે પર્વતિયિની પૂર્વની તિથિ પણ પર્વતિયિ હોય છે, ત્યારે અમારા અને આચાર્યશ્રી સાગરાનંદસૂરિજના મંતવ્ય વચ્ચે, જે લેહ ઉપસ્થિત થવા પામે છે, તે પણ અત્રે પૂનમના દ્રષ્ટાન્ત પૂર્વક સૂચવાય છે. ‘પૂનમની વૃદ્ધિના પ્રસંગે પ્રથમા પૂર્ણિમા અને દ્વિતીયા પૂર્ણિમા એવી સંસા કાયમ રાખીને, પર્વારાધનને અંગે પ્રથમા પૂર્ણિમાની અવગણના કરીને દ્વિતીયા પૂર્ણિમાએ પૂર્ણિમાનું પર્વારાધન કરવું ભોઈએ-

આવું અમારું માનવું છે. સામાપક્ષે આચાર્યશ્રી સાગરાનંદસૂરિજીનું આ વિષયમાં એવું માનવું છે કે-પૂનમની વૃદ્ધિના પ્રસંગે. પ્રથમા પૂર્ણિમા અને દ્વિતીયા પૂર્ણિમા એવી સંજ્ઞા થઈ ચકેજ નહિ પૂનમની વૃદ્ધિના બદલે તેરશની વૃદ્ધિ કરવી જોઈએ અને તેમ કરીને ઉદયતિથિ રૂપે પ્રાપ્ત થયેલી ચૌદશને બીજી તેરશ ગનાવી પ્રથમા પૂર્ણિમાને ચૌદશ ગનાવી, પ્રથમા પૂર્ણિમાએ ચૌદશની અને દ્વિતીયા પૂર્ણિમાએ પૂનમની આરાધના કરવી જોઈએ.

(૬) કલ્યાણક પર્વની તિથિએને અપર્વતિથિ કહેવાય-મનાય કે નહિ અને પર્વતિથિએના આરાધનાને અંગે જોન શાસ્ત્રકાર મહાપુરુષોએ ફરમાવેલા ઉદય, ક્ષય તથા વૃદ્ધિ સંબંધીના નિયમો જેમ ચતુર્પર્વી, પંચપર્વી અને ષટ્પર્વી તેમજ વાર્ષિક પર્વ સાદરવા સુ. ૪ ને લાગુ પડે તેમ કલ્યાણક પર્વની તિથિએને પણ લાગુ પડે કે નહિ. એ સંબંધમાં પણ અમારા અને આચાર્ય શ્રી સાગરાનંદસૂરિજીના મંતવ્યવચ્ચે ભેદ પડે છે. અમારું મંતવ્ય એવું છે કે-‘કલ્યાણક પર્વની તિથિએને પણ અપર્વતિથિ કહેવાય મનાય નહિ. તેમજ ઉદય, ક્ષય તથા વૃદ્ધિ સંબંધીના નિયમો જેમ ચતુર્પર્વી, પંચપર્વી ષટ્પર્વી અને વાર્ષિક પર્વ સા. સુ. ૪ ને લાગુ પડે છે તેમજ કલ્યાણક પર્વતિથિએને પણ લાગુ પડે છે’ આચાર્યશ્રી સાગરાનંદસૂરિજી કલ્યાણક પર્વતિથિએને પર્વતિથિ તરીકે માનીને કલ્યાણક પર્વતિથિનો ક્ષય આખો હોય તો પૂર્વની તિથિએ અને કલ્યાણક પર્વતિથિની વૃદ્ધિ આવી હોય તો પર્વારાધનને અંગે પ્રથમાને અવગણીને દ્વિતીયા (ઉત્તરા) તિથિએ પર્વારાધનને માને છે, એટલે જેમ પણ મનાય કે ઉદય, ક્ષય અને વૃદ્ધિના જે નિયમોને શાસ્ત્રાધારે અમે જે પર્વતિથિએને લાગુ પાડીએ છીએ તે નિયમોને આચાર્યશ્રી સાગરાનંદસૂરિજી કલ્યાણક પર્વતિથિએને અંગે, શાસ્ત્રાધારે અમે જે રીતિએ લાગુ પાડીએ છીએ તે રીતિએ સર્વથા લાગુ પાડતા નથી જેમ તો નહિજ, કલ્યાણક પર્વતિથિએની હાનિ-વૃદ્ધિને તેઓ કલુલ રાખે છે એટલે જેમ પણ મનાય કે કોઈ પણ પર્વતિથિની હાનિ વૃદ્ધિ મનાય નહિ અને એથી પર્વતિથિની હાનિ વૃદ્ધિ એ પૂર્વની અપર્વતિથિની અને પૂર્વની તિથિ પણ પર્વતિથિ હોય તો તેનીય પૂર્વની અપર્વતિથિની હાનિ વૃદ્ધિ માનવી જોઈએ. એવી જે તેમની માન્યતા છે, તેમાંથી કલ્યાણક પર્વતિથિએને ખાતલ કરી નાખે છે. વળી કોઈપણ કલ્યાણક પર્વતિથિની પૂર્વની તિથિ ષટ્પર્વી પૈકીની હોય અને તેવી કલ્યાણક પર્વતિથિનો ક્ષય આખો હોય, ત્યારે તેઓ કલ્યાણક પર્વતિથિના ક્ષયના બદલે તે પર્વતિથિની પૂર્વની કે પછીની તિથિનો ક્ષય માન્યા વિનાજ, એટલે કે-કોઈપણ તે પર્વતિથિની માન્યતા કર્યા વિનાજ પછીની તિથિએ કલ્યાણક પર્વતિથિની આરાધના માને છે, અગો તેમાં પ્રસંગભવ પૂર્વની તિથિ કે જે ષટ્પર્વી

પૈદીની પર્વતિયિ ક્ષીણ કલ્યાણક પર્વતિયિ શુક્ર છે તે તિયિએજ બંનેય પર્વ-
તિયિએનું આરાધન થાય છે એમ માનીએ છીએ. આ ઉપરાંત, બીજા આદિ
પદ્ધતી પૈદીની પર્વતિયિઓની હાનિ વૃદ્ધિએ તેની પૂર્વની એકમ આદિ તિયિ-
એને 'અપર્વ તિયિ' તરીકે માની-કહીને જ આચાર્યશ્રી સાગરાનંદસૂરિય એકમ
આદિની હાનિ-વૃદ્ધિ કરે છે, એટલે એના પ્રસંગમાં શુક્રાએલી એકમ આદિ
તિયિએ એ કલ્યાણક પર્વતિયિએ હોય તો તે પર્વતિયિએને પણ આચાર્યશ્રી
સાગરાનંદસૂરિય અપર્વતિયિએ તરીકેજ માને છે-કહે છે. વધુમાં પદ્ધતી
પૈદીની પર્વતિયિની હાનિવૃદ્ધિના બદલામાં પૂર્વ કે પૂર્વતર અપર્વતિયિની હાનિ-
વૃદ્ધિ કરવાના પોતાના મંતવ્યને અંગે, જે કલ્યાણક પર્વતિયિએનો ક્ષય ન
હોય તે પર્વતિયિએનો ક્ષય પણ માનવાને તથા કહેવાને પણ આચાર્યશ્રી
સાગરાનંદસૂરિય તત્પર બને છે અને જે કલ્યાણક પર્વતિયિઓની વૃદ્ધિ ન
હોય તે પર્વતિયિઓની વૃદ્ધિ માનવાને તથા કહેવાને પણ આચાર્યશ્રી સાગ-
રાનંદસૂરિય તત્પર બને છે એટલુંજ નહિ, પણ તેવી ક્ષયવૃદ્ધિની કલ્પના કર્યા
પછીથી, ક્ષયના પ્રસંગમાં પૂર્વાતિયિએ અને વૃદ્ધિના પ્રસંગમાં ઉત્તરા તિયિએ
પર્વારાધન કરવાના નિયમને પણ લાગુ પાડે છે.

૭ અમારા અને આચાર્યશ્રી સાગરાનંદસૂરિયના મંતવ્યએકને લગતી ઉપર
ઉપર જણાવેલી મુખ્ય મુખ્ય બીનાઓને સંગૃહીત કરીને મુખ્ય મુદ્દો તૈયાર
કરાયો. ■ અને અમેએ જે પચ્ચીસ મુદ્દાઓ તારવ્યા છે તે પણ ઉપર જણા-
વેલી મુખ્ય મુખ્ય બીનાઓને લક્ષ્યમાં રાખીને જ તારવ્યા છે.

૮ હવે અમે પચ્ચીસ મુદ્દાઓ પૈદીના પ્રથમ મુદ્દાના સંગ્રહમાં અમારું જે
મંતવ્ય છે તે જણાવવા સાથે તે સંગ્રહી જેન આધારને પણ જણાવીએ છીએ.

૯ અમારું મંતવ્ય એવું છે કે-પર્વતિયિઓની આરાધનાને માટે, મને ત્યાં
સુધી, ઉદયતિયિને જ ગ્રહણ કરવાની જનશાસ્ત્રકાર પરમર્થિઓની આજ્ઞા છે.
જે પર્વતિયિ ઉદયતિયિ તરીકે પ્રાપ્ત થતી હોય, તે પર્વતિયિની આરાધનાને
માટે દેહપણ સુચોએમાં તે ઉદયતિયિથી ભિન્ન એવી તિયિને ગ્રહણ કરવાનું
જનશાસ્ત્રકાર પરમર્થિઓએ ફરમાવ્યું નથી.

૧૦ જન શાસ્ત્રકાર-પરમર્થિઓએ ફરમાવ્યું ■ કે-સવારે પ્રત્યાખ્યાન વેળાએ
જે દિવસે જે તિયિનો લોગવટો (વિદ્યમાન) હોય તે દિવસે તે તિયિને પ્રમાણ
કરવી. ચાતુર્માસિક સાંવ્રસરિક પાશ્વિક પંચમી અને અષ્ટમીમાં તેજ તિયિએ
પ્રમાણ બહુવી કે જેમાં સૂર્યનો ઉદય થાય છે-બીજી નહિ ! જે તિયિમાં
સૂર્યનો ઉદય થાય છે તેજ તિયિમાં પૂન, પચ્ચક્ષણ પ્રતિક્રમ્ય અને નિય-
મોનું ગ્રહણ કરવું જોઈએ. સૂર્યોદયમાં જે તિયિ હોય તેને જ પ્રમાણ કરવી.

બીજી તિથિને પ્રમાણ કરવામાં આગાલંગ, અનવસ્થા, ગિચ્ચાત્વ અને વિરાધના પ્રાપ્ત થાય છે.

૧૧. પૂન્યપાઠ આચાર્ય સમવાન શ્રીમદ્ રત્નશેખરસૂરીશ્વરજી મહારાજએ વિ. સં. ૧૫૦૬ માં રચેલા રવોપગ્ન વૃત્તિવાળા શ્રી 'શ્રાદ્ધવિધિ' નામના ગ્રંથના 'પર્વકૃત્ય પ્રકાશ' નામક ત્રીજા પ્રકાશમાં કરમાવેલું છે કે—

૧૨. 'તિથિશ્ચ પ્રાતઃપ્રત્યાહ્યાનવેલાયાં યઃ સ્વાત્ સ પ્રમાણં ।
સૂર્યોદયાનુસારેષૈવ લોકેડપિ દિવાસાદિવ્યવહારાત્ । આહુરપિ—

• 'ચાઝમસિ જ વરિસે, પત્તિસગપંચદુમિસુ નાયવ્યા ।

સામો તિહિમો જાસિ, ઉદેદ સૂરો ન અળ્લામો ॥૧॥

પૂજા પચ્ચક્લાણં, પઠિકમણં તહય નિયમગહણં ચ ।

• જીવ ઉદેદ સૂરો, તીવ તિહિય ઝ કાયવ્વં ॥૨॥

ઉદયમિ જા તિહી, સા પમાળમિમરીદ કીરમાણીપ ।

• જાણામંગલકથા—મિષ્ણત્તવિરાહણં પાવે ॥૩॥ (મુદ્રિત પ્રત—પૃ૦ ૧૫૨)

૧ [પૂ. આચાર્ય રામચંદ્રસરિજી મહારાજે પાતાના સમર્થનમાં રજી કરેલ પાઠ અધુરા અને તેના શુભરાતી અર્થ નહિ આપેલ હોવાથી પૂ. આ. સાગરાનંદસૂરીશ્વરજી મહારાજે રજી કરેલ તેમના જ ૧ આખા પાઠ તેના ૧ શુદ્ધ શુભરાતી અર્થ ૩ તેજ રખડીકરણ તથા ૪ પૂ. રામચંદ્રસરિજી મહારાજે શુદ્ધ શુભરાતી અર્થ ન આપતાં રજી કરેલ પાઠનો લાવાર્થ. આ ચાર કોલમવાળું લખાણ વાંચકને સાથે સાથે સ્પષ્ટ સમજાવ તેટલા માટે પૂ. રામચંદ્રસરિજી મહારાજના પાઠની નીચે દિપ્તપૂર્ણમાં આપીએ છીએ.]

એ વર્ગ પાતાના રખડીકરણમાં
અવળી રીતે રજી કરેલ

પાઠ ૧ જ

તિથિશ્ચ પ્રાતઃ પ્રત્યાહ્યાનવેલાયાં યઃ
સ્વાત્ સ પ્રમાણ । સૂર્યોદયાનુસારેણ
લોકેડપિ દિવાસાદિવ્યવહારાત્ ।
આહુરપિ—

એ વર્ગે રજી કરેલ પાઠનો અર્થ
તેઓએ આપ્યો નથી તેથી એ વર્ગે
રજી કરેલ પાઠનો શુદ્ધ અર્થ અમે
આપીએ છીએ.

પાઠ ૧ નો અર્થ ૪

તિથિ તે સવારે પચ્ચક્લાણની
વખતે જે હોય તે પ્રમાણ. સૂર્યોદયના
અનુસારેજી લોકમાં પણ દિવસ વિગે-
રેનો વ્યવહાર થાય છે માટે (સવારે
પચ્ચક્લાણની વખતે જે તિથિ હોય
તેજ પ્રમાણ ગણાય)

(પૂર્વાચાર્યોએ) કહેલું છે કે—

૧૩ વિ. સં. ૧૭૩૧ માં સ્થાયેલા શ્રીધર્મસંગ્રહ નામના સંગ્રહાત્મક ગ્રંથમાં પણ ઉપરના પાઠનો સંગ્રહ કરવામાં આવેલો છે. જીન પણ જૈન શાસ્ત્રોમાં ઉપરના પાઠનું સમર્થન કરનારા ઉદયેષો પ્રાપ્ત થાય છે, પરંતુ કેઈપણ જૈન શાસ્ત્રમાં જે પર્વતિથિ ઉદયતિથિ તરીકે પ્રાપ્ત થવી હોય તે પર્વતિથિ અમૂક સંયોગોમાં પણ અન્ય તિથિએ આસપવાનું ફરમાવેલું હોય એવું અમારા બાહ્ય-વામાં આવ્યું નથી આથી ઉદયતિથિ તરીકે પ્રાપ્ત થયેલી ચોદશને તેરશે માનવાનું કહેવું ઉદયતિથિ તરીકે પ્રાપ્ત થયેલી બા. શુ. ૪ ને બા. શુ. ૩ના માનવાનું કહેવું એ તથા ચોદશ અને બા. શુ. ૪ ઉદયતિથિ તરીકે પ્રાપ્ત થયેલી હોય તે છતાં તે દિવસે તેને નહિ માનતાં પહેલી અમાસ અગર પહેલી પૂનમે

“આઠમાસિ વ ચરિસે,

પક્ષોઽર્પચદ્વમિતુ નાવજ્યા ।

તામો તિથિશો જાસિ,

હવેદ સૂરો ન અળાળો ॥૧॥

પૂના પચ્ચક્ષણં,

પઠિકમણં તદ્ય નિગમગદ્ધર્ણ જ ।

જીવ હવેદ સૂરો,

હીદ તિહીવ ડ કાયવે ॥૨॥

હવંમિ જા તિહી,

જા પ્રમાણમિસરોદ ફીરમાળીવ ।

જાણામંગળવત્તામિચ્છત્ત- ।

વિરાદ્ધનં પાવે ૪૩॥”

[પારાશરસ્મૃત્યાદ્યવપિ—

“આવિત્યોદયવેલાર્યા,

મા સ્તોકાપિ તિથિર્મવેદ ।

જા સંપૂર્ણેતિ મન્તવ્યા

પ્રમૂતા નોદયં વિના ॥૧॥”

અમાસ્વાતિ યઃ (ચાતક) પ્રયોગક્ષેપં દ્યુયતે

“હયે પૂર્વા તિથિઃ કાર્યા,

વૃદ્ધૌ કાર્યા તથોત્તરા ।

શ્રી વીરજ્ઞાનનિર્વાણ

કાર્યં લોકાનુગૈરિદ ॥૧॥”

એમાસી વાર્ષિક (સંવત્સરી) પદ્ધતી પંચમી અને અષ્ટમીમાં તે તિથિઓ બાળવી કે જેમાં સૂર્યના ઉદય હોય અન્ય નહિ (૧)

પૂના પચ્ચક્ષણ અતિક્રમણ અને નિયમ ગ્રહણ તે તિથિમાં કરવું કે જેમાં સૂર્ય ઉદય પામે (૨)

ઉદયની વખતે જે તિથિ હોય તેજ પ્રમાણ કરવી, બીજી કરવામાં આવે તો આસાસજન અનવસ્થા મિથ્યાત્વ અને વિરાધના પામે. (૩)

[પારાશર સ્મૃતિ વિગેરેમાં પણ (કહ્યું છે કે)

“સૂર્યના ઉદયની વખતે જે થોડી પણ તિથિ હોય તે સંપૂર્ણ છે એમ માનવી ઘણી પણ ઉદય વિનાની ન (માનવી)” (૧)

ઉમાસ્વાતિહ (વાચક)નો પ્રધોષ પણ આ પ્રમાણે સંભળાય છે કે—

“હય હોય ત્યારે પૂર્વની તિથિ કરવી અને વૃદ્ધિ હોય ત્યારે બીજી તિથિને પ્રમાણ કરવી અને શ્રી વીર મહારાજના જ્ઞાન નિર્વાણ તો લોકોને અનુસરીને આઈ (શાસ્ત્ર-નમો) કરવું”]

ચોદશ માનવી અને લા શુ પહેલી પાંચમે લા શુ ૪ માનવી એ-વિગેરે જૈનશાસ્ત્રની આજ્ઞાથી વિપરીતજ છે.

૧૪ "તિથિદિન" અને "પર્વારાધન" સંબંધી મંતવ્ય લેહને અંગેના નિર્ણય માટે તારવવામાં આવેલા પચ્ચીસ સુદાઓ પૈકી બીજો સુદો નીચે મુજબનો છે -

૧૫ (૨) "જે દિવસે જે પર્વતિથિ ઉદયતિથિ રૂપે પ્રાપ્ત થતી હોય, તે દિવસે તે પર્વતિથિ ન મનાય તેમજ તે પર્વતિથિ એવા દિવસે મનાય કે જે દિવસે તે પર્વતિથિના લોગવટાનો અંશજ ન હોય અગર લોગવટાનો ભાગ હોય તો પણ તે સૂર્યોદય સ્પર્શ પૂર્વેનો લોગવટો હોય, તો તેમ કરવાથી આરોપ, પર્વદોષ, મુખાવાદ અને આજ્ઞાભંગાદિ દોષોના પાત્ર બનાય કે નહિ?"

૧૬ આ સુદાના સંબંધમાં અમોઝ મતવ્ય એવું છે કે-જૈન શાસ્ત્રધારે સુજબ જે દિવસે જે તિથિનો લોગવટો સૂર્યોદયને સ્પર્શીને સમાપ્તિને પામતો હોય અગર સમાપ્તિને ન પામતો હોય તો પણ તે દિવસે તે તિથિ હોવાનું માનવુંજ નોંધવું, આ ઉપરાંત જે દિવસે જે તિથિનો લોગવટો સૂર્યોદયને

એ વર્ગના પાઠના અર્થનું શુદ્ધ સ્પષ્ટીકરણ.

, પાઠ ૧ ક

અષ્ટમી ચતુર્દશી વિગેરે તિથિઓમાં ધીવધ આદિકનો નિયમ કરેલો હોવાથી તિથિની રાક્ષા કરવા માટે આ મંતવ્ય છે.

સવારે (નહિ કે સાંજે) પચ્ચક્રપાળની વખતે (કમ્બાએ સૂરે વિગેરે કહેવાય છે તે માટે) જે તિથિ હોય તે તિથિ પ્રમાણ કરવી (પૂર્વાર્ક અપરાહ્ન વિગેરે વખતે તે તિથિ ન હોય અગર બીજી તિથિ લોગમાં કે સમાપ્તિમાં હોય તો પણ તે પ્રમાણ ન ગણતાં ઉદયને ફરસનારીજ તિથિ પ્રમાણ કરવી.) એટલે ચોવીસે કલાક એજ તિથિ માનવી.

(ચોવીસે કલાક એ તિથિ માનવા માટે અગર બીજા સવારના પચ્ચક્રપાળ કે સૂર્યોદય સુધી તે તિથિ રાખવા માટે જણાવે-છ કે-) લોકમાં પણ સૂર્યોદયને અનુસારજ (સૂર્યોદય વખતે જે તિથિ હોય તે તિથિના નામે જ) દિવસ વિગેરેનો વ્યવહાર થાય છે, (આખો દિવસ અને રાત લોક પણ તેજ તિથિ ગણે કે-જે સૂર્યોદય વખતે હોય) એથી સવારે પચ્ચક્રપાળની વખતે જે તિથિ હોય તેજ તિથિ ચોવીસે કલાક માનવી અર્થાત પૂર્વાર્ક વ્યાપ્તિ વિગેરે કે લોગ સમાપ્તિ વિગેરેથી તિથિનો વ્યવહાર કરવાજ નહિ.

(આ પાઠને સમજનારો અનુપ્પ સ્પષ્ટપણે સમજી શકે તેમ છે કે-એ સાતમના ઉદયમાં આઠમ, તેરશના ઉદયમાં ચોદશ, અને ચોદશના ઉદયમાં પૂનમ કે અમાવાસ્યા વિગેરે કહે છે, તે આ પાઠથી વિરુદ્ધજ છે.)

સ્પર્શિતા ન હોય અને તેમ છતાં પણ સમાપ્તિને પામતો હોય, તોપણ તે દિવસે છે તિથિ હોવાનું માનવું જોઈએ. કયાન એજ રાખવાનું છે કે-પર્વારાધનને અંગે જે પર્વતિથિનો ભોગવટો જે દિવસે સમાપ્તિને પામતો હોય તેજ દિવસને તે પર્વતિથિના અગર પર્વતિથિઓની આરાધનાને માટે ગ્રહણ કરી શકાય. જે દિવસે જે તિથિના ભોગવટાની સમાપ્તિ થતી હોય છે, તે દિવસના સૂર્યોદયની

કેમકે આ પાઠ ચોવીસે કલાકની એકજ સંજ્ઞા રાખવાનું કહી માત્ર પ્રાતઃ પ્રેત્યાખ્યાન કે સૂર્યોદયના વખતથીજ તિથિની શરૂઆત થવાનું જણાવે છે.)

(લેવી રીતે તિથિનું લક્ષણ અમે (અધિકાર) અને લોકોએ કહ્યું છે-તેવી રીતે પૂર્વાધ્યાયેએ પણ કહ્યું છે કે) ચોમાસી, અંબતારી, પદ્મી, પંચમી, અને અષ્ટમી (ની આરાધના) ને તેજ તિથિએ લેવી કે જેમાં સૂર્યનો ઉદય હોય. બીજી તિથિએ લેવી નહિ. (૧)

પૂજા, પચ્ચદ્વિંશત્ત્વ, પ્રતિક્રમણ તેમજ નિયમનું ગ્રહણ તેજ તિથિઓમાં કરવું કે-જેમાં સૂર્યનો ઉદય હોય (૨)

ઉદયની વખતે જે તિથિ હોય તેજ-(ચોવીસે કલાક) પ્રમાણ ગણવી (કહેવી અને માનવી) બીજી (પૂર્વાર્ધ વ્યાપ્તિઆદિવાળી) કહેવા કે માનવામાં આવે તો આજ્ઞાનો ભંગ અનવસ્થા, મિથ્યાત્વ અને વિરાધના પ્રમાય. (૩)
(આ સૂર્યે અધિકારથી સાતમ-તેરશ કે ચૌદશની ભેળા આઠમ ચૌદશ કે પૂનમ અમાવાસ્યા માનનારાઓ આજ્ઞાભંગ, અનવસ્થા, મિથ્યાત્વ અને વિરાધનાને પામનારા ગણાય.

આથી ૫૧૧ જે ભેળા માનનાર એવર્ગને આ પાઠથી આજ્ઞાભંગ વિગેરે પામનારા ગણાય).

[એ વર્ગે આ પાઠ સંપૂર્ણ આપ્યો નથી અને સંપૂર્ણ પાઠ આપ્યા વગર તિથિનો અધિકાર પૂરો થતો પણ નથી અને પૂરો અધિકાર વગર પાઠના એક ખંડની સાક્ષી આપવી તે સત્ય નિર્ણયની ઈચ્છાવાળાને શોભતું ગણાય નહિ.

આખા પ્રકરણને સમજ્યા વગર કોઈપણ મનુષ્ય તેની યથાર્થિત સંપદક બાંધકતા સમજી શકે નહિ માટે અમે તે આદ્યવિધિનો ઉત્સર્ગ અને અપવાદ અને જણાવવામાયો આખો પાઠ અને તેનો યથાર્થ અર્થ પણ આપ્યો છે]

પારાદાર સ્મૃતિ વિગેરેમાં પણ (કહ્યું છે કે) સૂર્યના ઉદયની વખતે થોડી પણ જે તિથિ હોય તે આખી છે એમ માનવું. (કરણ કે) ઉદય વિનાની ઘડી હોય તો પણ તે આખી મનાય નહિ.

(આ પાઠ પણ સૂર્યના ઉદયની વખતની તિથિને ચોવીસે કલાક એટલે સંપૂર્ણ તિથિ માનવાનું કહે છે તેથી સાતમ આઠમ ભેળા વિગેરે કહેનાર શાસ્ત્રથી વિરુદ્ધ છે. ઉપર સૂર્યોદયને અનુસારે જ ચોવીસે કલાક પર્વતિથિ માનવાનું જણાવ્યું તે પર્વતિથિના કાયની વખતે અસંભવિત છે, અને

પૂર્વે તે તિથિના લોગવટો ગમે તેટલો હોય તોપણ તે પર્વાધનમાં પ્રમાણ ગણાતો નથી અને એથીજ તિથિ વૃદ્ધિના પ્રસંગમાં વૃદ્ધા તિથિના પ્રથમ અવ-
યવ સ્વરૂપ પ્રથમા તિથિને તે તિથિ તરીકે માનવા છતાં પણ પર્વાધનમાં
અહણ કરાતી નથી. આથી સ્પષ્ટ થાય છે કે-જે દિવસે જે તિથિના લોગવટોના
અંશ ન હોય તે દિવસને તે તિથિ હોવાનું ગમ્ય નહિ તેમજ જે તિથિને
લોગવટો કેમપણ દિવસે સૂર્યોદય સ્પર્શને ખામતો હોય તે તિથિના સૂર્યોદય
સ્પર્શની પૂર્વેના લોગવટોને 'ધ્યાનમાં લઇને તે તિથિની માન્યતા નહીં થઇ
શકે નહિ. 'ઉદયતિથિ' તરીકે શ્રી જૈનશાસ્ત્રનામાં તેજ તિથિએ સૂચવાય છે કે
જે તિથિઓના લોગવટો સૂર્યોદયને સ્પર્શને સમાપ્તિને પામેલો હોય.

૧૭ જે દિવસે જે પર્વતિથિ ઉદયતિથિ રૂપે પ્રાપ્ત થતી હોય તે દિવસે તે તિથિ
ન મનાય તો, અન્ય તિથિના દિવસે તે પર્વતિથિને માનીને તે પર્વતિથિનું
અનુષ્ઠાન આચરણ તોપણ પર્વલોપના હોવને પાત્ર ગનાય. કારણકે-જે પર્વ જે
તિથિમાં નિયત હોય તે તિથિમાંજ તે પર્વને માનવું જોઇએ અહીં જો એમ
ટીપ્પણમાં આવતી પર્વતિથિની વૃદ્ધિ વખતે અતિપ્રસક્તા છે. કેમકે ક્ષયની
વખતે સૂર્યોદયવાળી તિથિ મળે નહિ અને વૃદ્ધિની વખતે જો સૂર્યોદયવાળી
પર્વતિથિ મળે. અર્થાત્ તેવી વખતે એટલે પર્વતિથિની હાનિ-વૃદ્ધિ વખતે
આ લક્ષણ વ્યર્થ થાય છે.

આણુ અર્થા પર્વતિથિ હાનિ-વૃદ્ધિ વખતે કઈ તિથિ કહેવી અને માનવી
એ વિષયની હોવાથી તે હાનિ-વૃદ્ધિના વિષયમાં અપાદિત (ખાધિત) થયેલા
પ્ર-ધને આગળ કરવો. ને તે તેજ ઠેકાણે રહેલા હાનિ-વૃદ્ધિના પ્રસંગમાં
ઉપયોગી પાડને જતો કરવો એ કેવી સમજણનું કાર્ય ગણાય ?

ઉમાસ્વાતિ વાચકનો પ્રમાણ આવી રીતે (પર્વતિથિની હાનિ-વૃદ્ધિ
વખતે ઉપયોગી થનારો) સંભળાય છે.

(પર્વતિથિના) ક્ષયની વખતે (પર્વતિથિપણે) પહેલાની તિથિ કરવી.
(તથા) તિથિની વૃદ્ધિ વખતે (પર્વતિથિપણે) બીજી તિથિ કરવી. અને શ્રી
મહાવીર મહારાજના જ્ઞાન નિર્વાણનો મહોત્સવ તો લોકોને અનુસરીને અર્ધ
(શાસનમાં) કરવો.

(આવી રીતે પર્વતિથિના હાનિ-વૃદ્ધિ પ્રસંગમાં વિધાયક અને નિષા-
યક તરીકે આપેલો આ કાયદો ધર્મના પ્રયોગ એ વર્ગ તરફથી કેમ આપ-
વામાં આવ્યો નહિ ? તેનું કારણ વાચક વર્ગ તો સહેજે સમજી શકશે. કારણ
કે આ સમર્થ વિધાનથી પર્વતિથિની હાનિ વખતે સમસ્તીઆદિનેજ પર્વ-
તિથિ એટલે અદ્યમી આદિ કહેવી પડે. અને આરાધવી પડે. તેમજ પર્વતિથિની
વૃદ્ધિની વખતે બીજા દિવસની તિથિને જ પર્વતિથિ તરીકે કહેવી અને માનવી
પડે. એટલે માત્ર આ અર્થ સ્થાપનો જ અર્થ વિચારવાથી એ વર્ગની આખી

કહેવાય કે—‘અમે અન્ય તિથિના દિવસે પણ તે પર્વતિથિને માનીનેજ તેના પર્વનું આરાધન તો કરીએજ છીએ’ તો એની સામે એમજ કહેવું પડે કે—‘તમે પર્વાનુષ્ઠાન કરવા છતાં પણ, પર્વહોપના દોષને પાત્ર બનવા સાથે સુપાવાદી પણ બન્યા, કારણકે—જે દિવસે તે પર્વતિથિ છે તે દિવસે તે પર્વતિથિને માની નહિ એથી પર્વહોપના દોષને પાત્ર કર્યા અને તે દિવસે જે તિથિ નથી તે તિથિ હોવાનું માનવાથી તથા જે અન્ય દિવસે તમે તે પર્વ તિથિ માની તે દિવસે તે પર્વ તિથિ નહિ હોવાથી તમે સુપાવાદી પણ બન્યા.’

માન્યતાની ઈમારત જમીનદોસ્ત થઈ જાય છે અને તેથી જ એ વર્ગ પોતાના મુદ્દાના નિરૂપણમાં અપ્રકૃત અને અપૂર્ણ પાઠ આપીને ભરમાવવાનો પ્રયત્ન કર્યો છે.)

એ વર્ગે રજુ કરેલ પાઠનો પોતાના શબ્દમાં ભાવ.

પાઠ ૧ ઢ

“જન સાચકાર પરમર્થિઓએ કરેમાબ્ધ” છે કે—સવારે પ્રત્યાખ્યાન-વેળાએ જે દિવસે જે તિથિના લોગવટો વિદ્યમાન હોય તે દિવસે તે તિથિને પ્રમાણ કરવી.

આતુર્માસિક સાંવાસરિક માસિક પંચમી અને અષ્ટમીમાં તેજ તિથિઓ પ્રમાણ બજાવી કે જેમાં સૂર્યનો ઉદય થાય છે બીજી નહિ! જે તિથિમાં સૂર્યનો ઉદય થાય છે તેજ તિથિમાં પૂજા ખચ્ચક્રાણ પ્રતિક્રમણ અને નિધ-મેત્ર મહાજ કરવું જોઈએ. સૂર્યોદયમાં જે તિથિ હોય તેને જ પ્રમાણ કરવા બીજી તિથિને પ્રમાણ કરવામાં આજ્ઞાભંગ અનવરથા મિથ્યાત્વ અને વિરાધના પ્રાપ્ત થાય છે.”

[એ વર્ગે ‘તિથિજ્ઞ’ એ પાઠનો ભાવ ઉપર પ્રમાણે આપ્યો છે હવે આપણે તેનો વિચાર કરીએ ઉપર લીટી દોરેલ શબ્દ ઉચ્ચારનારના મતે આઠમના કથે સાતમના ઉદયે સાતમના દિવસનો જ વ્યવહાર કરાવાય ને તે દિવસે આઠમ ઘોડાયજ નહિ, છતાં એ વર્ગ પોતાના પંચાંગમાં ક્રેમ લખે છે. સૂર્યોદયે સાતમ હોય તો તે તિથિ સાતમ તરીકે જ પ્રમાણ ગણવી જોઈએ.

એ વર્ગે રજુ કરેલ પાઠમાં રહેલ ‘સૂર્યોદયાનુસારેણ લોકેઽપિ દિવસાદિ-વ્યવહારાત્’ એ શબ્દનો અર્થ કે—ભાવ તેઓએ આપ્યો નથી તેનો અર્થ—‘લોકમાં પણ સૂર્યોદયને અનુસરીને (સૂર્યોદય વખતે જે તિથિ હોય તે તિથિના નામે જ) દિવસ વિગેરેનો વ્યવહાર થાય છે’ આ અર્થને માનનાર સૂર્યોદય વખતે ઘડી બેઘડી પણ સાતમ કે તેરશ હોય ને ત્યારપછી આઠમ કે ચૌદશનો ગમે તેટલો ભોગ સમાર્પિત હોય તો પણ તે દિવસ સાતમ કે તેરશ જ કહેવાય

૧૮ સત્તરમો ચતાન્દિમાં થયેલા મહોપાધ્યાય શ્રીમદ્ધર્મસાગરજીએ સ્વોપ-
નવૃત્તિવાળો 'તત્ત્વતરંગિણી' નામનો જે ગ્રન્થ બનાવ્યો છે તેમાં તિથિઓનો
આશાસ્થપણાની અપેક્ષાએ વિચાર કરાવેલો છે. તે ગ્રન્થમાં ચતુર્દશીના ક્યે
પૂર્ણિમામાં ચતુર્દશીનું આરોપણ કરીને પૂર્ણિમાના દિવસે ચતુર્દશીની આરા
ધના કરનારાઓને જે જે વાતો ગ્રન્થકારશ્રીએ સંભળાવી છે તે સર્વ વાતો આ
વિચારમાં પણ ઘણીજ સહાયક બને તેવી છે

પણ સાતમના ઉદયમાં આઠમ તેરશના ઉદયમાં ચૌદસ તરીકે ન કહેવાય
છતાં તે કહે છે આથી તે પાઠ આપ્યા છતાં પાઠથી વિરૂદ્ધ કહે છે ને તે શબ્દ
પોતાને માફક ત હોવાથી અહિં તેના અર્થ કે ભાવ તે વર્ગે આપ્યો નથી
તેમજ આ રજુ કરેલ પાઠવાળા ગ્રન્થના જોજ પાઠની નીચેની જ
લીટીથી ઉપર કહેલ ઉત્સર્ગના અપવાદનું લખાણુ એ વર્ગે જાણી
જોઈને રજુ કર્યું નથી જેને અમે કોંસ કરી રજુ કરેલ છે
[“આદિત્યોદયવેલ્યામાં.....લોકાનુચરિહ”]

ઉદયના સિદ્ધાંતના અપવાદરૂપ કયે ગુર્વાંગ નો પ્રમાણ જે પર્વતિથિના
વિધાયક અને નિયામક છે તે તેમણે જાણી છુલને આપ્યો નથી
આ ઉપરથી તેમના ભાવને રજુ કરવાની રીતિથી વાંચક જાણી શકશે
કે પાઠ આપ્યા છતાં જે વાત પોતાને બાધક હોય તે તેમણે ઉઠાવી છે
ને પાઠ પણ પૂર્વાપર સમ્બંધને સમજવામાં મુશ્કેલી ઉભી કરે તેવી રીતે
રજુ કર્યો છે.

આમ સાચી વસ્તુ સ્થિતિ હોવા છતાં અહિં કયે ગુર્વાંગ ના પ્રમાણને
ઉઠાડી તેના સમ્બંધનો અન્વય કર્યા વિના પોતાના પુછ આઠમાં આમ માનવું
તેમ માનવું તે શાસ્ત્ર વિરૂદ્ધ છે તે બોલવું નિરર્થક છે

અણુસમજી માણસ પોતે ન સમજે અને સમજનારને મૂર્ખો કહે તેના
અશબ્દ છે.

ઉપર જે આશાસ્થઆદિ કાષો કહેવામાં આવ્યા તે તે તિથિના ભોગ
ઉદયને અંગે તિથિ માનીને પ્રત્યાખ્યાનના આરંભકાળ સિવાય તિથિ
માનીને પ્રત્યાખ્યાન શરૂ કરે અને પ્રત્યાખ્યાનની સંપૂર્ણતા સિવાય તિથિની
સંપૂર્ણતા માની પશ્ચાદ્ધાણુ છાડી કે તેવાઓના નિષેધને માટે છે. તેમજ
ભોગવદાને અંગે કે પૂર્વાર્ક બ્યાસિ આદિકથી તિથિ માનનારને ચિરપ્રાપ્તાર્ક
લાગે છે

પરંતુ આ ઉદયનો સિદ્ધાંત ક્ષયની વખતે સવારથી જ પર્વતિથિ માન-
નાર અને વૃદ્ધિ વખતે ઠીકે દિવસે જ પર્વતિથિ માનનારને બાધક નથી
પણ જેઓ ક્ષય વખતે સવારથી પર્વતિથિ ન માને અને વૃદ્ધિ વખતે બન્ને
ન ન પર્વતિથિ માનનાર તે નવા વર્ગને જ બાધક અને ત્રિપ્રાપ્તાર્ક
રોગીના કારણરૂપ છે.]

તેઓથી કરમાવે છે કે—

‘ક્ષીણમપિ પાક્ષિકં-ચતુર્દશી-લક્ષણં પૂર્ણિમાયાં પ્રમાણં ન કાર્યં, તત્ર તદ્ભોગમ્બસ્યાપ્યલ્લંભયાત્ [મુદ્રિત પ્રત-પૃ-૩]

એ વર્ગે પોતાના સ્વપદ્યકરણમાં
અનુભવી રીતે રજુ કરેલ
પાઠ ૨ અ

[અથૈવમગ્નીકૃત્પાપિ કથિદ્ આન્ત્યા
સ્વમતિમાન્યાચાદમ્પાદિતિથિષ્ણયે સત્ત-
મ્યાદિરૂપા પ્રાચીના તિથિઃ ચતુર્દશી-
ક્ષયે ચોત્તરા પચ્ચદશી પ્રાણેત્યેવંરૂપમર્ધ-
જરતીયન્યાયમનુસરતિ તમેવાધિકૃત્યો-
ત્તરાદ્વિમાદ-‘હીનમપિ’]

ક્ષીણમપિ પાક્ષિકં-ચતુર્દશી-લક્ષણં
પૂર્ણિમાયાં પ્રમાણં ન કાર્યં, તત્ર તદ્ભોગ-
મ્બસ્યાપ્યલ્લંભયાત્ ।

(શ્રી તત્ત્વતરંગિણી પૃષ્ઠ ૩)

૧ જે તત્ત્વતરંગિણીમાંથી ‘ક્ષીણમપિ’ નો
પાઠ આપ્યો છે તેના મંથમાં તે પાત્રી ઉપર
રહેલ તેના અર્થની સાથે સમતિવાળા આ
[] કૌંસમાં આપેલ પાઠને નથી આપ્યો.

એ વર્ગે પાઠનો અર્થ આપ્યો નથી
તેથી એ વર્ગે રજુ કરેલા પાઠનો શુદ્ધ
અર્થ અમે આપીએ છીએ.

પાઠ છીલનો અર્થ ૮
[હવે (પર્વ તિથિના ક્ષયે પહે-
લાંની તિથિને પર્વ તિથિ કરવી.)
એમ અંગીકાર કરીને પણ કોઈક
અમથી કે પોતાની બુદ્ધિ મંદ-
તાથી આઠમ આદિના ક્ષયે તે
સાતમ આદિને આઠમ આદિરૂપે
બનાવે છે, પરંતુ ચૌદશના ક્ષયની
વખતે પદ્મી તરીકે પૂનમ લેવી;
એમ કહીને અર્ધ જરતીય ન્યાય-
ને અનુસરે છે, તેવાને આદ્યથિને
ઉત્તરાર્ધ કહે છે ‘ક્ષય પામેલી પણ’]

ક્ષય પામેલી પણ પાક્ષિક (ચતુ-
ર્દશી) પૂનમને દિવસે કરવી તે પ્રમા-
ણિક નથી. ત્યાં (પૂનમના દિવસે) તે
(ચૌદશ) ના ભોગની ગંધનો પણ અ-
સંભવ હોવાથી.

એ વર્ગના પાઠના અર્થનું શુદ્ધ સ્વપદ્યકરણ.

પાઠ ૨ ક

અરતરંગમ્બવાળાઓના પૂર્વપુરોચી ચૌદશના ક્ષયે તેરશના દિવસે
ચૌદશ કરવાનું “જયા ॥ પનિસ્યાદ પવ્યતિદો પદ્મ તયા પવ્યતિદો જેવ
તન્મુત્તિયહલા પન્નપ્તમાણપૂયાસસુ ચિપ્પદ ન ઉત્તરા”

ત્રિથિપ્રપા મુદ્રિત પૃ. ૧૧૮ માં તેના ભોગની બહુલતાના હેતુથી જણા-
વેલ છતાં તે અરસાના અરતરંગ ચૌદશના ક્ષયે તેરસે પદ્મી નહિ કરતાં પૂનમે
પદ્મી કરતા હતા તેને અંગે તત્ત્વતરંગિણીનો આ પાઠ છે. આ પાઠ અરત-
રંગને અંગે કહેલો હોવાથી, અને વર્તમાન ચર્ચા તો ‘ચંદ્રશુચક્રમાં પર્વ કે
પર્વાનંતર પર્વતિથિની હાનિ વૃદ્ધિ વખતે કયારે કઈ તિથિ કહેવી અને કરવી’

આવી રીતિએ જ્યાં ચતુર્દશીના ક્ષયે પણ પૂર્ણિમાએ ચતુર્દશીને પ્રમાણ કરવાનો નિષેધ કરાયો છે. ત્યાં ચતુર્દશી ઉદયતિથિ તરીકે ગ્રાસ થતી હોય તે છતાં પણ તેને છોડીને પહેલી પૂનમ કે અમાએ ચતુર્દશીને પ્રમાણ કરવાનું હોયજ શાનું ? પહેલી પૂનમ કે પહેલી અમાએ પણ ચતુર્દશીના લોગવટાની એ સંબંધી હોવાથી એ વર્ગે આપેલ આ પાઠ કોઈ પણ પ્રકારે ચાલુ ચર્યાને ફરસતો નથી.

શ્રી તપાગચ્છવાળાઓ પર્વાનંતર પર્વની ક્ષય વૃદ્ધિની વખતે પર્વના પરિસ્પ્ર્યાનનું રક્ષણ કરવામાટે ક્ષયે પૂર્વાં ના પ્રધોપને પૂનઃ પ્રવૃત્ત કરે છે, અને તેથી પૂનમ અમાવાસ્યાના ક્ષય કે વૃદ્ધિએ તેરશની ક્ષયવૃદ્ધિ કરે છે, એ સામાચારીને આ પાઠથી અંગે પણ બાધ થતો નથી.

આ પાઠ તો ક્ષયે પૂર્વાં ના પ્રધોપને ચૌદશના ક્ષયની વખતે ન માને, અને અષ્ટમી આદિના ક્ષયની વખતે માને તેવા અર્થ-જરતીય ન્યાયવાળા ખરતરીને શિખામણ મારેજ છે. અને તેથી જ આ પાઠની શરૂઆતમાં મન્મથારે [જયે.....દીનમયિં] અવતરણુ આપેલું છે. જે અવતરણુને સંબંધિત કર્યાવિના પાઠને રણુ કરવો તે વ્યાજબી નથી.

આથી સ્પષ્ટ થાય છે કે એવર્ગ અન્ય અધિકારની અન્ય વાતોને કહેવામાં પોતાની શાર્દઘતા ગણે છે. જ્યારે શ્રી દેવસૂર તપાગચ્છ સામાચારીમાં તો કોઈપણ અર્થ જરતીય ન્યાયને અનુસરી ક્ષય-વૃદ્ધિ કરતું જ નથી.

આ પાઠ કોઈપણ પ્રકારે ચાલુ ચર્યાને કે જે-શ્રી દેવસૂર તપાગચ્છની સામાચારીને અંગે છે, ને જેઓ અર્થ જરતીય ન્યાયને અનુસરતાજ નથી તેને અંગે લખી શકાય જ નહિ.

આ પાઠ નવા વર્ગના મંતવ્યને પાપનાર તો કોઈપણ પ્રકારે ઉજ નહિ પરંતુ ઉલ્કઠં આ પાઠનું [જયે.....દીનમયિં] અવતરણુજ અષ્ટમી આદિના ક્ષયની વખતે સમર્પીને અષ્ટમી આદિ રૂપેજ બનાવવાનું જણાયે છે, એટલે એ નવા વર્ગને તો “બ્રહ્મ કાદતાં ઊંટ પેશ” જેવું જ થાય. ■ [મર્થ.....દીનમયિં] પાઠ કે જે-દીનમયિં...વાત્ ના અવતરણુજ હોઈને ચૌદશના ક્ષયે તેરશને જ ચૌદશ કહેવાનું અને કરવાનું નિશ્ચયે સમજાવનાર છે છતાં બાળી લોઈનેજ એ વર્ગ તરફથી એ પાઠ અત્ર સંવિસ્તર આપવામાં આવેલો નથી. અને તેથીજ અત્ર અવતરણુ વગર અધુરીજ પંક્તિ એ વર્ગ તરફથી આપવામાં આવી છે.

એ વર્ગે રણુ કરેલ પાઠનો પોતાના શબ્દમાં બાવ.

પાઠ ૨ જ

“તત્તત્તરંગિણી નામનો જે મંથ બનાવ્યો છે તેમાં નિશ્ચિત્તોનો આશ-નપણી અપેક્ષાએ વિચાર કરાવેલો છે. તે પ્રથમાં ચતુર્દશીના ક્ષયે પૂર્ણિમામં

ગંધનેા અસંગત છે. આ ઉપરાંત ચતુર્દશી ઉદયતિથિ તરીકે પ્રાપ્ત થઈ નથી એટલે કે—તેના સ્વ પ્રાપ્ત થયેલા છે તેના મયોગમાં પણ પૂર્ણિમાએ ચતુર્દશીનું આરોપણ કરીને ચતુર્દશીની આગધના કરનારાઓને ગ્રંથકારશ્રી

ચતુર્દશીનું આરોપણ કરીને પૂર્ણિમાના દિવસે ચતુર્દશીની આરાધના કરનારાઓને જે જે વાતો ગ્રંથકારશ્રીએ સંભળાવી છે તે સર્વ વાતો આ મુદ્દાના વિચારમાં પણ ધણીજ સહાયક અને તેવી છે તેઓશ્રી ફરમાવે કે હોળમપિ...પાઠ]

આવી રીતિએ ક્યાં ચતુર્દશીના ક્ષયે પણ પૂર્ણિમાએ ચતુર્દશીને પ્રમાણ કરવાનો નિષેધ કરાયો છે" [એ વર્ગનું પૃષ્ઠ ૧૦] [મૂળ પેશ ૧૮ પૃ. ૪૦]

[એ વર્ગે તેમના વિવરણમાં પૃષ્ઠ ૯ [મૂ. ૫૦ ૪૪] મામાં બીજે પૃષ્ઠે રજુ કરતાં આ પાઠ તેના સમર્થનમાં આવ્યો છે. બીજા મુદ્દાના સમર્થનમાં શક્યાતના એ પેશ [૧૬-૧૭ પૃષ્ઠ ૪૬] પાઠના સમર્થન વિનાના ચક્રા તથા લખાયેલા અને અસંગત હોવાથી ઉપેક્ષણીય છે.

એ વર્ગે જે તત્ત્વતરંગિણીનો હવાસો આપે છે તે તત્ત્વતરંગિણી ગ્રંથ તિથિ રાખ'ધીનો અર્થ ગ્રંથ છે અને હંમેશા અર્થ ગ્રંથ પૂર્વ પક્ષના કેલકાઠ વિધાનો અધિકાર થોતાના લક્ષમાં રાખીનેજ ઉત્તર આપે છે.

અહિં તો રજુ થયેલા મુસદ્દાના વિષયમાં થોતાના સમર્થનમાં સ્પષ્ટ પુરાવા રજુ કરવા જોઈએ.

હવે કદાચ જો તે પુરાવા એ વર્ગની પાસે નજ હોય તો પણ સમગ્ર માણસ તરીકે આખી અર્થાનું ઉત્પાન સમજવું જોઈએ.

હોળમપિ એ પાઠની ઉપર જયેવમક્કીકૃત્યાડપિ...હોળમપિ સુધીના શબ્દોનો સમગ્રય કરવામાં આવે તો જે જે વસ્તુ બીજા મુદ્દાના સમર્થનમાં કહેવામાં આવી તે જોડી ઠી. આથી જાણી જોઈને ઉપરના શબ્દ ઉઠાડી સુકી પાઠ રજુ કર્યો છે.

જે જે વાતો ગ્રંથકારશ્રીએ સંભળાવી છે એવું લખનાર એ વર્ગે જાણવું જોઈએ કે—

આ પાઠની ઉપર જે ખરતરો આઠમ આદિના ક્ષયે રાતમ આદિને આઠમ આદિરૂપે બનાવે છે ખરતર ચૌદશના ક્ષયે પૂનમને દિવસે ચૌદશ કરવી એમ કહી અર્થ જરતીય ન્યાય લગાડે છે. તેને આશ્રીને કહ્યું છે નહિ કે પર્વતિયના ક્ષય વૃદ્ધિ, પ્રસંગે ઉદયજ લેવો તેના માટે છે, દેવસર તપાગરજ અર્થ જરતી ન્યાયને અનુસરતો નથી તથા આ વાત રજુ થયેલ મુસદ્દાના વિષય જલાર છે તેમજ "તદ્ભોગ મન્વસ્વા" એ શબ્દ પણ ખરતરગમ્હીયોને આગ્રયને કહેવામાં આવ્યો છે કારણકે તેઓ ભોગ

૧ આ પૃષ્ઠ દસ આ. રામચંદ્રચરિત્ર મહારાજે સ્વપક્ષસ્થાપનાની થોતાની સહીવાળી આવેલ કોપીનું સમગ્રજ એમ બીજા પૃષ્ઠમાં પણ સમગ્રજ.

૩ 'ચતુર્દશો પૌર્ણમાસી ચેત્યુમે અપ્યારાધ્યત્વેન સમ્મતેસ્ત સ્તથદિ ભવદુક્તરીતિરા-
શ્રીયતે તર્હિ પૌર્ણમાસ્યેવારાધિતા, ચતુર્દશ્યાચ્ચારાધનં દ્વાંજલીય ભવેત્' [મુદ્રિત
પ્રત-૫૫]. આતું ફરમાવે છે.

બહુલતાને અવલભે છે જ્યારે પૂનમે ચૌદશ ફરશે. તો ભોગ પણ નથી તેમ
તેને ઠપકો આપ્યો છે.

આથી પ્રસંગ કે ચર્ચા મંથના ચર્ચાના વિષયને સમજ્યા વિના જ્યાં
ત્યાં ભેડવું એ ઠીક નથી.]

એ વર્ગે પોતાના સ્વધીકરણમાં
અવળી રીતે રજુ કરેલ

પાઠ ૩ અ.

ચતુર્વંશી-પૌર્ણમાસી-ચેત્યુમે અપ્યારા-
ધ્યત્વેન સમ્મતે સ્તસ્તથદિ ભવદુક્તરી-
તિરાશ્રીયતે તર્હિ પૌર્ણમાસ્યેવારાધિતા,
ચતુર્દશ્યાચ્ચારાધનં દ્વાંજલીય ભવેત્.

['યદિ ચ તત્સ્યે તદારાધનં વ્યતીત-
મેવ તર્હિ સુદુઃખાત્વેન પૃચ્છામિ-કિં
કિમપ્યપ્તમ્યા રહોદૃત્યા સમર્પિતં, યજ્ઞ-
પ્રાડ્યપ્તમી પરાધૃત્યાભિમન્યતે, પાશ્વિ-
કેણ ચ કિમપરાદં? યત્તસ્ય નામાપિ
ન સહતે રિતિ.]

(શ્રી સત્યતરંગિણી પ્રૃષ્ઠ ૫)

૧ આ [] શ્રીસર્માં આગેલ પાઠ
'ચતુર્દશી' ના પાઠની નીચે તેની સાથે અર્ચના
સમપ્રમાણે છે. તે નથી આપ્યો અને તેની
પછી 'નરુ' નો પંદ્ર લીટીનો ચોથો પાઠ
આપ્યો છે.

એ વર્ગે રજુ કરેલ પાઠનો અર્થ
આપ્યો નથી તેથી એ વર્ગે રજુ કરેલ
પાઠનો શુદ્ધ અર્થ અમે આપીએ છીએ.
પાઠ ૩ નો અર્થ ૪

જો ચૌદશ અને પૂનમ બન્ને
(ફરજયાત પર્વતિથિ ૩૫) આરાધપણે
સમ્મત છે તો પછી જો તમે કહેલી
(ખરતરો ચૌદશના કથની વખતે પૂનમને
દિવસે ચૌદશ ફરે છે તે) રીતિ લેવામાં
આવે તો (તે દિવસની તિથિ પૂનમ
તરીકે ખાનીને આરાધી છે ખરે)
પૂનમની તિથિનું જ આરાધન થયું,
પરંતુ ચૌદશના આરાધનને તો (ચી-
દશની સમગ્ર ક્રિયા ખરતરો તે દહાર
ફરે છે પરંતુ તે દિવસની 'ચૌદશ'
સંજ્ઞા નથી સમ્પત્તા ખરે સાચકાર કહે
છે કે) અંજલિ લીધાં લેખુંજ થાય.

[જો તે (ચૌદશ)નો ક્ષય હો-
વાથી તે (ચૌદશ)નું આરાધન ક્ષય
પામ્યું, (એમ કહે) તો હું મિત્ર
ભાવે પુણ્ય છુ કે-શું અપ્ટમીએ
તમને ખાનગીમાં કંઈક આપ્યું
છે? કે નેથી (દીપ્પણમાં) ક્ષય
પામેલી પણ આઠમને પલટાવીને
(સાતમ ઉદયવાણી છે તેને ખરે-
ડીને પણ અપ્ટમી તરીકે) ખાન-
વામાં આવે છે? (અને જો એમ
ફેરવીને પણ જો માનો જ છે) તો

એથી પણ સિદ્ધ થાય છે કે—ચતુર્દશી ઉદયતિથિ તરીકે પ્રાપ્ત થયેલી હોય તે છતાં તે દિવસે તેને ન મનાય તો અન્ય દિવસે તેનું આરાધન કરીને માનવા છતાં પણ ચતુર્દશીના આરાધનને અંજલિ દીધા જેવું જ થાય એમ નહિ પણ દર્શાવેલ કથાનું જ કહેવાય !

પછાં પાશ્વિકે (ચૌદશે) શો અપરાધ કર્યો છે કે જેથી તેનું નામ પણ સંહન કરાવું નથી ?]

એ વર્ગના પાઠના અર્થનું શુદ્ધ સ્પષ્ટીકરણ.

પાઠ ૩ ક

આ પાઠ ચૌદશ ને પૂનમ બન્નેને સ્વતંત્ર દ્રશ્યિયાત પર્વતિથિ માનવાનું જણાવે છે તેથી નવો વર્ગ અમાવાસ્યા અને પૂર્ણિમાના ક્ષયની વખતે ચૌદશ, પૂનમ કે ચૌદશ અમાવાસ્યાને એકઠા માનવાનું કહે છે તે ખોટું કરે છે.

આ પાઠ તે તે પર્વતિથિના નામે આરાધના કરવામાં આવે તો પણ એ તે દિવસને તે પર્વતિથિ તરીકે ગણવામાં ન આવે તો તે તિથિની તે દિવસે આરાધના કરેલી હોય તો પણ તે આરાધના તે તિથિની ગણાય નહિ, એમ સ્પષ્ટ કરે છે, કેમકે ખરતરો ચૌદશના ક્ષયની વખતે પૂનમને દિવસે ચૌદશની સંપૂર્ણ આરાધના કરે છે છતાં શાસ્ત્રકારે માત્ર તે દિવસે ચૌદશ ન માની પણ પૂનમ જ માની અને તેથી ચૌદશના આરાધનને જાણીજાણી દીધાનું જણાવ્યું.

આ ઉપરથી નવો માર્ગ અષ્ટમી ચતુર્દશી આદિના ક્ષય સાતમ-તેરશ વિગેરેને દિવસે સાતમ-તેરશ વિગેરે તિથિ માને અને તેમાં આઠમ ચૌદશ વિગેરેનું આરાધન પણ કરે તોપણ તે તિથિના આરાધનને તેણે જાણીજાણી દીધી કહેવાય. એટલે આ પાઠ તેઓને કોઈપણ પ્રકારે ચોપક તો નથી, પરંતુ બળાકારે સાતમ અને તેરશ આદિને સાતમ તેરશની સંજ્ઞા ખસેડી અષ્ટમી ચતુર્દશી આદિની સંજ્ઞા રાખી અષ્ટમી અને ચૌદશ આદિ પર્વતિથિપણે મનાવનાર છે અને એજ પ્રમાણે શ્રી દેવસુર સંઘની સામાયારી ચાલે છે.

વળી આશ્ચર્ય તો એ છે કે—એક દિવસે જે તિથિની આરાધના તે વખતે પણ ખરતરગચ્છવાળાઓ કે તામ્રગચ્છવાળાઓ કોઈપણ કરતું જ નહોતું અને તેથીજ અંજલિ દેવાનું અનિષ્ટાપાદન શાસ્ત્રકારે જે પાઠથી કર્યું તે પાઠથી જ આ વર્ગ એક દિવસે જે તિથિના આરાધનને અનિષ્ટાપાદન માનવા તલસે છે.

આ જગોપર એ વાત પણ નક્કી થાય છે કે ન તો એક દિવસે જે પર્વ તિથિ મનાય અને ન તો એક દિવસે દ્રશ્યિયાત જે પર્વતિથિનું આરાધન થાય.

આહિ એ વાત પણ વિચારવા જેવી છે કે—શ્રી જૈન સાસનમાં આરોપ કરવા દ્વારા પર્વતિથિને માનવાની અને આરાધવાની આશા છે કે નહિ ? શ્રી

આવી ચોક્કસી વાત છતાં નવા વર્ગને જાણ્યા છતાં સુઝતી નથી તેવું કારણ વિચક્ષણો જ સમજી શકે.

આ આપેલા પાઠની પાછળ આગળનો જે પાઠ છે જે પાઠ એ વર્ગના મંતવ્યનો વિદ્યાર્થી હોવાથી તેઓએ જાણી જોઈને છોડી દીધો છે તે કોઈપણ પ્રકારે સજ્જનતાને અનુસરતું ગણાય નહિ. કેમકે આ વચ્ચે લાઇનો છોડીને આગળનો પાઠ પોતે વિસ્તારથી આપે છે. એટલે સજ્જનોને સ્પષ્ટપણે કહેવું પડશે કે—આ [ચરિ.. ઇતિ] પાઠ તે વર્ગે છોડી દાનતથીજ છોડેલો છે.

આ પાઠ કેવલ સંઘની સામાયારીતુંજ પાપણ કરે છે અને તે પર્વતિથિના ક્ષયની વખતે પહેલાની અપર્વ તિથિને પસંદાવીને પણ પર્વતિથિની રાશા આપવાનું ખરતર ગચ્છવાળા અને તપગચ્છવાળા અને કરતા હતા એમ સ્પષ્ટ જણાયે છે. છતાં નવોવર્ગ સાતમને દિવસે સાતમ માનીને અર્થાત્ અષ્ટમીના ક્ષય માનીને માત્ર આરાધના કરવાનું જ જણાયે છે, એટલે આ નવો વર્ગ જેમ શ્રી કેવલ સંઘથી ઉત્તર થયો છે તેમ સામર્થ્ય ઉત્તર જવા સાથે ખરતરગચ્છ અને તપગચ્છ અનેથી ઉત્તર જ ગયો છે.

બીજી પ્રકારે બીજી જે ઉકીટત કહે છે તે પણ ખરેખર વિચારવા જેવી છે તે ઉકીટત એ છે કે—ખરતરગચ્છવાળાઓ ચૌદસના ક્ષયની વખતે પૂનમને દિવસે ચૌદસની સંપૂર્ણ આરાધના કરે છે, માત્ર ચૌદરાત્ર નામ નથી લેતા પરંતુ પૂનમનું નામ લે છે.

એટલા માત્રથી જ ગાયકાર પાક્કિ એસે ચૌદસના નામને નહિ સદન થવાનો પ્રસંગ કરે છે ! આ ઉપરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે—જેઓ તે પર્વતિથિનું નામ તે તે દિવસને આપ્યા સિવાય તે તે પર્વતિથિનું આરાધન કરે તોપણ તે તે પર્વતિથિના નામને ખરતર ગચ્છવાળાની આડે નહિ સદન કરનાર જ બને, એટલે જી વાત હવે છપી નથી રહી કે—અષ્ટમી ચતુર્દશીના સપ્ત સાતમ-તેરશ ને આઠમ-ચૌદસ માન્યા સિવાય તે દિવસે આઠમ અને ચૌદસની આરાધના કરનારઓ આઠમ અને ચૌદસના નામને નહિ સદન કરનારાઓ છે, એટલે ખરતરગચ્છવાળાઓ તે એકલા પાક્કિના નામને નહિ સદન કરનાર છે, ત્યારે આ નવો વર્ગ તેવા પ્રસંગે પર્વતિથિના નામને નહિ સદન કરનારો જ છે.

આથી સજ્જનો સ્પષ્ટ સમજી શકશે કે ખરતરે ચૌદસના નામના જેમ ધર્મોચ્ચ છે તેવી રીતે આ નવો વર્ગ પર્વતિથિ આના નામનો ધર્મોચ્ચ છે.

જેન શાસનમાં તેની આજ્ઞા નથીજ. જો વાતનો અને પ્રસ્તુત મન્તવ્ય લેઢને લગતી ખીજ પણ કેટલીર વાતોનો અન્યકરથીના નીચેના કથનમાંથી ખુલાસો મળી જાય છે.

જો વર્ગે રજુ કરેલ પાઠનો સાવ.

પાઠ ૩ ઢ

“અતુર્દશી ઉદયતિથિ તરીકે પ્રાપ્ત થઈ નથી જોટલે કે તેનો હયા પ્રાપ્ત થયેલા છે. તેના સંચોગોમાં પણ પૂર્ણિમાએ અતુર્દશીનું આરોપણ કરીને. અતુર્દશીની આરાધના કરનારાઓને અધિકારથી અતુર્દશી.....આશુ દરમાવે છે.”
(જો વર્ગે સ્પષ્ટી. પૃ ૧૦ મૂલ પૃષ્ઠ ૫૧)

[કોઈપણ ભલેલ માણસ રજુ કરેલ પાઠનો આવો સાવ કાઢી શકે જ નહિ. આ આખી ચર્ચા ખરતરગચ્છને આશયિને છે આમાં અતુર્દશી પોર્ણ-માસી ભારાખ્યત્વેન લક્ષમતે સ્ત્રાં આ શબ્દોનો સાવ કે અર્થ જણાવે જ નથી.

આ શબ્દો તો ક્રિમ કહે છે કે ચૌદશ અને પૂનમ એ બંને તિથિઓ પર્વપણે આપણને બંનેને (ખરતરગચ્છ અને તપાગચ્છ) સંમત છે. આથી જ નવો વર્ગ અમાવાસ્યા અને પૂર્ણિમાના કાયે, ચૌદશ અને પૂનમ કે ચૌદશ અને અમાવાસ્યા ક્રિષ્ણ કરવાનું કહે છે તેને જોડ કરાવે જ ક્રિષ્ણે તેણે અર્થ કરતાં તે વાત ઉઘાપી દીધી છે.

હવે મપદુક્તરીતિસાધીયતે તર્હિ પોર્ણમાસ્યેવારાધિતા ‘અતુર્દશ્યાઆરાધનં દક્ષાંજલીય મયેત્’

આ પાઠનો સમન્વય આ રીતે છે ખરતરગચ્છવાળા આઠમના કાયે સાતમને અપ્રમીતિ વ્યપદેશ કહી આઠમ અને ચૌદશના કાયે પૂનમના દીવસે ચૌદશનું અનુષ્ઠાન કરે છે તેને આશયિને અધિકાર કહે છે કે આપણે બંનેને ચૌદશ પૂનમ બંને પર્વપણે આરાધ્ય છે. હવે જે તમે પૂનમે ચૌદશનું અનુષ્ઠાન કરશો તો પૂનમ કહી માની અને ચૌદશનું અનુષ્ઠાન કર્યા છતાં ચૌદશની આરાધના નહિ થાય તેને મરિ આ પાઠની ઉપર ક્રોજ તરવતરગિણીના શબ્દો ‘કિલ્લ પાલિકકલ્પ્યં પંચદશ્યં’ ‘ન સુપતં અતુર્દશી મંતરેણ તાલ્લવ્યસ્ય નિપિદ્ધત્વાત્.....અતુર્દશી પોર્ણમાસી’ આ શબ્દો અર્થે છે કે ચૌદશ કહી માની ચૌદશ આરાધવામાં આવે તોજ ચૌદશ આરાધી ગણાય. આથી તમે કહેલી રીતિ સુજળ ચૌદશનું આરાધન ન થાય તેમજ બંને પર્વ-તિથિ આરાધવાની છે તે પણ ન બની શકે. આથી આ નવો વર્ગ જે સાતમ તેરશ માની તે દિવસે આઠમ અને ચૌદશની આરાધના કરે છે. તે આરાધન કર્યા છતાં અધિકારના મત સુજળ તેની આરાધનાને જલાંજલિ દીધી ગણાય.

“નન્વેયં પૌર્ણમાસી કથયે મવતામપિ કા ગતિરિતિ ચેત્, અહો વિચારચા-
તુરી, યતસ્તન્ન ચતુર્વદ્વ્યાં દ્વયોરપિ વિવિધમાનવેનતસ્યા અપ્યારાધનં જાતમેવેતિ જાન-
તાડપિ પુનર્નોચતે । ૧ । ન ચ ત્ત્વારોપિતા સતી પૂર્ણિમાડ્ડરાધ્યતે, યતસ્ત્વડિતત્વેન
ચતુર્વદ્વ્યાં પૌર્ણમાસ્યા વાસ્તવ્યેવ સ્થિતિઃ, યુક્તિસ્તુ તત્રોક્તા વસ્યતે ચ ક્ષીણતિથિ
શુદ્ધિતિથિ-સાધારણલક્ષણાવસરે ઇતિ । મવતા તુ ક્વડિત ચતુર્વદ્વી પૂર્ણિમાયાં ગુપ્ત-
આ પાઠની આગળ-પાછળની બે બે લાઈનો જાણી છુટીને

છોડી દઈ આ પાઠ રજુ કર્યો છે. કારણ કે એ વસ્તુ આ પાઠને
સ્પષ્ટ કરનાર છતાં પોતાને બાધક હોવાથી તેણે છોડી દીધી છે
'ચદિ....' રતિ' મુદ્ધીના આ પાઠ પછી છૂટ આવેલા શબ્દો સ્પષ્ટ જણાવે
છે 'આઠમે કાંઈ લાંચ આપી છે કે તેને શુદ્ધ રીતે માના છા ને પૂનમને
હિલદી રીતે માના છા.'

આ બે લીટી છોડી હઈ નં. ૪ નો પાઠ ૨૦ લીટીનો રજુ
કર્યો છે

આણું ઠેર ઠેર તે વર્ગે પાઠોને રજુ કરવામાં કર્યું છે.]

એ વર્ગે પોતાના સ્પષ્ટીકરણમાં
અવગણી રીતે રજુ કરેલ

પાઠ ૪ જ

એ વર્ગે રજુ કરેલ પાઠનો અર્થ
તેઓએ આપ્યો નથી તેથી જો વર્ગે
રજુ કરેલ પાઠનો શુદ્ધ અર્થ.

પાઠ ૪ જ

(૧) નન્વેયં પૌર્ણમાસી કથયે મવતામપિ કા
ગતિરિતિચેત્, (૨) અહો વિચારચાતુરી,
યતસ્તન્ન ચતુર્વદ્વ્યાં દ્વયોરપિ વિવિધમાનવેન
તસ્યા અપ્યારાધનં જાતમેવેતિ જાનતાડપિ
પુનર્નોચતે । (૩) ન ચ ત્ત્વારોપિતા સતી
પૂર્ણિમાડ્ડરાધ્યતે, યતસ્ત્વડિતત્વેન ચતુ-
ર્વદ્વ્યાં પૌર્ણિમાસ્યા વાસ્તવ્યેવ સ્થિતિઃ,
(૪) યુક્તિસ્તુ તત્રોક્તા વસ્યતે ચ
ક્ષીણતિથિશુદ્ધિતિથિસાધારણલક્ષણાવસરે
ઇતિ ।

(ખસ્તરો શંકા કરે છે કે-) એવી
રીતે પૂનમના ક્ષયે તમારી પણ શી
ગતિ થશે ? (આ શંકાના ઉત્તરમાં
તપાગચ્છવાળાઓ કહે છે કે) શુ' વિચા-
રની આતુરતા ! બે કારણમાટે ત્યાં
(ટીપ્પણની) ઓદશને દિવસે (ટીપ્પ-
ણની અપેક્ષાએ) બન્નેનું વિવિધમાનપણું
હોવાથી તેનું (ક્ષય પામેલી પૂનમનું)
પણ આરાધન થયું જ (ગણાય) એ
બાજુમાં છતાં પણ ફરીથી તમારી વાત
કરેલા ત્યાં (ટીપ્પણની ઓદશને દિવસે)
(પૂનમનો) આગેય ફરીને પૂર્ણિમા નથી
આગવાની, કારણકે (પૂનમ) ક્ષય
પામેલી હોવાથી (ટીપ્પણની) ઓદશમાં
પૂનમની વાસ્તવિકજ્ઞ સ્થિતિ છે, (તે
ટીપ્પણની ઓદશના દિવસે પૂનમ

ડડરોપ્યાડડરાખ્યતે. તસ્માં તદ્મોગગેષામાવેડપિ તત્ત્વેન સ્વીક્રિયમાણત્વાત્, આરોપ-
સ્તુ મિથ્યાજ્ઞાનં, યદુક્તં પ્રમાણનયતત્ત્વાલોકાલકારે શ્રીદેવાચાર્યપાદૈઃ—“અતર્મિસ્તદપ્યવ-
સાયઃ સમારોપો, યથા હુક્તિકાયામિદં રજત”મિતિ । કિંચ—ક્ષીણપાક્ષિકાનુષ્ઠાનં પૌર્ણમા-
સ્યામનુષ્ઠીયમાનં કિં પશ્ચદસ્યનુષ્ઠાનં પાક્ષિકાનુષ્ઠાનં વા વ્યપદિસ્યતે ? આયે પાક્ષિ-
કાનુષ્ઠાનવિલોપાપત્તિઃ, દ્વિતીયે સ્પષ્ટમેવ મૃપામાર્ણ્યં પશ્ચદસ્યા એવ ચતુર્દશીત્વેન
વ્યપદિસ્યમાણત્વાત્ । ન ચ ક્ષીણે પાક્ષિકે ત્રયોદશ્યાં ચતુર્દશીજ્ઞાનમારોપરૂપં ભવિ-
ષ્યતીતિ ચાચ્યં, તત્પ્રારોપલક્ષણસ્યાસંભવાત્, નદિ પટપટયતિ મૂતલે પટપટૌસ્ત
इति જ્ઞાનં કનકરત્નમયકુણ્ડલે (વા) કનકરત્નજ્ઞાનં (વા) જ્ઞાનં ભવિતુમર્હતિ, એ-
મેફર્મિન્નેવ રમ્યાધિવાસલક્ષણે યાસેરે દ્વયોરપિ તિથ્યોઃ સમાસત્ત્વેન વિપમાનત્વાત્ કૌત-

[ટિપ્પણી ચોથી આશુ]

(૫) ભવતા તુ હુદિતષતુર્વંશો પૂર્ણિમાયાં
હુદધાડડરોપ્યાડડરાખ્યતે, તસ્માં તદ્મોગ
ગન્ધામાવેડપિ તત્ત્વેન સ્વીક્રિયમાણત્વાત્,
આરોપસ્તુ મિથ્યાજ્ઞાનં યદુક્તં પ્રમાણનય-
તત્ત્વાલોકાલકારે શ્રીદેવાચાર્યપાદૈઃ—
“અતર્મિસ્તદપ્યવસાયઃ સમારોપો, યથા
હુક્તિકાયામિદં રજત” મિતિ ।

(૬) કિંચ—ક્ષીણપાક્ષિકાનુષ્ઠાનં પૌર્ણમા-
સ્યામનુષ્ઠીયમાનં કિં પશ્ચદસ્યનુષ્ઠાનં પાક્ષિ-
કાનુષ્ઠાનં વા વ્યપદિસ્યતે ? (૭) આયે પાક્ષિ-
કાનુષ્ઠાનવિલોપાપત્તિઃ (૮) દ્વિતીયે સ્પષ્ટ-
મેવ મૃપામાર્ણ્યં, પશ્ચદસ્યા એવ ચતુર્દશી-
ત્વેન વ્યપદિસ્યમાણત્વાત્, (૯) ન ચ ક્ષીણે
પાક્ષિકે ત્રયોદશ્યાં ચતુર્દશીજ્ઞાનમારોપરૂપં
ભવિષ્યતીતિ ચાચ્યં, તત્પ્રારોપલક્ષણસ્યા-
ડસંભવાત્, નદિ પટપટયતિ મૂતલે વટ-
પટૌસ્ત इति જ્ઞાનં કનકરત્નમયકુણ્ડલે (વા)

માનવા આખતની) હુક્તિઆ તે ક્ષીણ
પર્વતિથિ અને વૃદ્ધિ પામેલી પર્વ-
તિથિ મટિના સામાન્ય લક્ષણ કરવાના
પ્રસંગે કહેવાય છે અને કહેવાયે.

(તપગચ્છાળા, ખરતરગચ્છાળાને
કહે છે કે-) તમે તે ક્ષીણ પામેલી અતુ-
ર્દશીને પૂર્ણિમાને દિવસે (માત્ર) છુદ્ધિથી
આરોપ કરીને આરાધ્યા છો । તે (પૂન-
મને) દિવસે તે (ચૌદશી)ના ભોળાની
ગન્ધના અભાવ છતાં પણ તે (ચૌદશ)
પણે સ્વીકારતા હોવાથી

આરોપ તે મિથ્યા જ્ઞાન છે જે
મટિ ‘પ્રમાણનયતત્ત્વાલોકાલકાર’ માં
શ્રી પરમારોધ્ય દેવાચાર્યજીએ કહ્યું છે
કે-જે વસ્તુ જેમાં ન હોય તેમાં તેને
નિશ્ચય કરવો તે સમારોપ છે “જેમકે
હીપમાં આ રૂપું છે” એ પ્રમાણે.

વળી ખરતરને પૂછે છે કે-પૂનમે
ક્ષીણ પામેલી પાક્ષિક (ચૌદશ) ના
અનુષ્ઠાનને આરાધતાં (તેને) પૂનમનું
અનુષ્ઠાન કહેશે કે પાક્ષિક (ચૌદશ)નું ?
પહેલું ‘પૂનમનું’ (કહેા તે) પાક્ષિક
(ચૌદશ)ના અનુષ્ઠાનના ભોળાની
આપત્તિ આવે, બીજું-‘ચૌદશનું’ (કહેા
તે) સ્પષ્ટ મુપાવાદ છે. પૂનમને જ
ચૌદશપણે વ્યપદેશ કરતો હોવાથી

स्वल्पमारोपज्ञानम् ? अतएवात्रैव प्रकरणे 'संपुण्णसि अ काउ' मिति गाथायां या तिथिर्यस्मिन्नेवादिष्यादिवारलक्षणे दिने समाप्यते स दिनस्तत्तिथित्वेन स्वीकार्य इत्याद्यर्थे संमोहो न कार्य इति । अधानन्तर्यस्थितास्तु द्वित्रादिकल्याणकतिथिषु किमेवाङ्गीक्रियते इति चेत्, अहो वैदग्ध्यं भवतः, यतः स्वविनाशाय स्वशत्रुमुत्तेजीकृत्यास्मत्करकुशेऽप्ये न्यस्यते, यतो ह्यस्माकमप्रेतनकल्याणकतिथिपाते प्राचीनकल्याणकतिथौ द्वयोरपि विद्यमानत्वाद्विषापत्तिरेवोत्तरं, भवता तु प्राचीनाया उत्तरस्याश्च तिथिपाते तिथोः

कलकरत्नज्ञानं भ्रान्तं भवितुमर्हति, एष-
मेकस्मिन्नेव रघ्यादिवारलक्षणे वास्तरे
द्वयोरपि तिथ्योः समाप्तत्वेन विद्यमान-
त्वात् कौतुकस्वल्पमारोपज्ञानम् ? अत
एवात्रैव प्रकरणे "संपुण्णसि अ काउ"
मिति गाथायां या तिथिर्यस्मिन्नेवादिष्या-
दिवारलक्षणे दिने समाप्यते स दिन-
स्तत्तिथित्वेन स्वीकार्य इत्याद्यर्थे संमोहो
न कार्य इति ।

आ उपर्युक्ती 'पाक्षिः (श्रीदश) ने
क्षय होय त्याहे (टीपधानी) तेरशे
श्रीदश इरवी ते आरोप इय धशे'
(अभ हेर्य रांका इरे तो ते भाटे हडे
छ डे) तेम न हडेपुं. इरएछ डे त्यां
(तेरशे) आरोपना लक्षणेना, असंख्य
होवाधी, केवी रीते धशे अने परवाणी
जमीन उपर "धशे छ" अर्धुं ज्ञान,
अथवा तो इतक अने रत्नभय कुंडलां
हन्करत्नभय ज्ञान अभवापुं हडेवाय
नहि ज. तेथीजरीते अक्षर रवि विगेरे
वारना लक्षणेवाणा द्विसे अनेव
तिथिअनु सभासिपछुं होवाधी आ-
रोप ज्ञान केवीरीते हडेवाय ?

अरसा भाटे आज प्रकरणां
संपुण्णसिअ काउं गाथाभां (अपाता)
के तिथि के रवि आदि वारना लक्षणे-
वाणा द्विसे सभास धाय ते दिवस
ते तिथिपळे स्वीकार्यो, अ विगेरे
अर्थभां सभास न इरेव.

अनन्तरपणे रडेली जे, त्रय विगेरे
हल्याण्ड पर्वतिथिअना (प्रसंगो)
भां शुं आभ (इरजिवात पर्वतिथिनी
पेरे पूर्वे पूर्वे जवानुं) ज अंजीअर
इशय छ ? (अभ हेर्य रांका इरे तो
तेवाने भाटे हडे छ डे) तभाइ उदापण
आश्चर्यकारक छ ! के इरएछी पाताना
नाशने भाटे पाते सत्रने सटने आभार

(१०) अधानन्तर्यस्थितास्तु द्वित्रादि-
कल्याणकतिथिषु किमेवमेवाङ्गीक्रियते इति
चेत् अहो वैदग्ध्यं भवतः, यतः स्वविना-
शाय स्वशत्रुमुत्तेजीकृत्यास्मत्करकुशेऽप्ये
न्यस्यते, (११) यतो ह्यस्माकमप्रेतनकल्या-
णकतिथिपाते प्राचीनकल्याणकतिथौ द्व-
योरपि विद्यमानत्वाद्विषापत्तिरेवोत्तरं, (१२)

॥ तु प्राचीनाया उत्तरस्याश्च तिथि-
उभयप्राप्याकाशमेवावलोकनोपमुभ-

પાતે] ઉભયાત્રાવ્યાકાશમેવાવલોકનીયમુમયપાશાદિતિ । નનુ કથં તર્હિ મનન્તરદિને મવિપ્યદ્વર્પકલ્યાણકતિથિદિને ચ પૃથક્ તપઃ સમાચર્યતે હતિ ચેત્, ઉચ્યતે, કલ્યા-
ણકારાધકો હિ પ્રાયસ્તપોવિશેષકરણમિમહી મવતિ, સ ચ દ્વિધા-નિરન્તરતપશ્ચિકીર્ણુઃ

(૧૩) નનુ કથં તર્હિનંતરદિને મવિપ્ય-
દ્વર્પકલ્યાણકતિથિદિને ચ પૃથક્ તપઃ સ-
માચર્યતે હતિ ચેત્, (૧૪) ઉચ્યતે, કલ્યા-
ણકારાધકો હિ પ્રાયસ્તપોવિશેષકરણમિ-
મહી મવતિ, (૧૫) સ ચ દ્વિધા-નિરન્તર-
તપશ્ચિકીર્ણુઃ સાન્તરતપશ્ચિકીર્ણુઃ, તપ્ત્રાચ
પક્ષ્મિન્ દિને દ્વયોરપિ કલ્યાણકતિથ્યો-
વિષમતત્વેત તદ્વારાધકોઽપિ સદ્ધનંતરો-
ત્તરદિનમાશ્વાયેવ તપઃપૂરકો મવતિ, નાન્ય-
થા, (૧૬) 'યથા પૂર્ણમાવાતે વાલિકચાતુ-
ર્માસિક-પદ્ધતયોઽભિમહીતિ, દ્વિતીયસ્તુ
મવિપ્યદ્વર્પકલ્યાણકતિથિયુક્તદિનમા-
શ્વાયેવેતિ નાત્ર શઙ્કામકાશ હતિ, ચુક્તિ-
રિત્તરવાત્, ન ચ જસ્ચિત્યમેવ શઙ્કાઙ્ગ-
જ્ઞાતીવધીતિ ગાધાર્થઃ ॥૫॥

(મી તરતરંગિણી સુદ્રિત પૃષ્ઠ ૫ ૬)

અહિં શંકાને અવકાશ નથી શુભિ
રહિતપાત્રું હોવાથી અને સુન્યતા એ
શંકાનવરને નાશ કરવાની આપણી નથી
આ પ્રમાણે ગાધાર્થ છે.

કરકમળમાં અપાય છે । જે મટે
અમારે તો આગળની કલ્યાણક તિથિના
ક્ષયે પાછળની કલ્યાણક તિથિમાં બન્ને-
ણું વિદ્યમાનપણું હોવાથી ઇષ્ટાપતિજ
છે (આરોપ કરવા પડતો નથી.) અને
તમારે (શંકાકારને) તો પાછળની અને
આગળની બન્નેય (કલ્યાણક તિથિ)માં
આકાશજ રૂબરૂ પડશે બન્ને બાણ્ણ
આપતિ હોવાથી.

જે એમ છે તો બીજે દિવસે અથવા
તો બીજા વર્ષની તે કલ્યાણક તિથિના
દિવસે પૃથક્ તપ કેમ કરાય છે ? (એમ
કોઈ શંકા કરે તો તેના સમાધાન મટે)
કહેવાય છે કે કલ્યાણકનો આરાધક
પ્રાયા તપવિશેષ કરવાના અભિમત્ત-
વાળો હોય છે. તે (આરાધક) જે પ્રકારે
છે નિરન્તર તપ કરવાવાળો અને સાન્તર
તપ કરવાવાળો.

તેમાં પહેલો (નિરન્તર તપ કરવા-
વાળો) એક દિવસે બન્નેય કલ્યાણક
તિથિઓનું વિદ્યમાનપણું હોવાથી તે
(બન્નેય કલ્યાણક તિથિ)નો આરાધક
થયો હતો અને અનંતરે બીજા દિવસને
મહણ્ણ કરીનેજ તપ પૂરો કરનાર થાય
છે. આન્યથા નહિ. જેમ પૂનમના
ક્ષયે પક્ષી અને ચીમાસી હક તપનો
અભિમત્તવાળો (અનંતરે બીજા
દિવસને મહણ્ણ કરીનેજ તપ પૂરો કર-
નાર અને છે તેમ) બીજે (સાન્તર તપ
કરવાવાળો) તે પછીના વર્ષના ૩
કલ્યાણકની તિથિવાળા દિવસને મહણ્ણ
કરીનેજ (તે કલ્યાણક તિથિનો તપ પૂરો
કરનાર અને છે.)

૧ આ પાકમાં ગુરુવામાં આવેલ ૧-૧૬
અંક ૨૫૮૩રજુને સમાવાયા મટે છે.

સાન્તરતપશ્ચીનીપુરુષ, તમાવ એકસ્મિન્ દિને દ્વયોરપિ કન્યાણકતિથ્યોર્વિધમાનવેન તદારાધનોડિ સન્નનન્તરોત્તરદિનમાદાયૈવ તપઃપૂરકો મવતિ નાન્યથા, યથા પૂર્ણિમાપાતે પાશ્વિકચાતુર્માસિકપષ્ટતપોડમિપ્રહીતિ દ્વિતીયસ્તુ મવિપ્યદ્વર્ષતત્કન્યાણકતિથિયુક્તદિન-
માદાયૈવેતિ નાત્ર શદ્ઋણકાન હતિ, યુક્તિરિત્તવાત્, ન ચ સસુચિત્વમેવ શંકા-
વ્વરનાગૌપીતિ ગાથાર્થઃ [યથા પૂર્ણિમાપાતે ચાતુર્માસિકપષ્ટતપોડમિપ્રહી મપરદિનમા-
વાયૈવ તપઃ પૂરકઃ દ્વિતીયસ્તુ મવિપ્યદ્વર્ષતત્કન્યાણકતિથિયુક્ત દિનમાદાયૈવેતિ ન
કિંચિદનુપપન્નમ્, અથ સત્તાવયુક્તિરિત્તવાત્સસુચિત્વમેવશદ્ઋણકાન્યરનાગૌપીતિ
ગાથાર્થઃ] (મુદ્રિત મત ૫૦ ૫-૬)

એ વર્ગના પાઠના અર્થનું શુદ્ધ સ્પષ્ટીકરણ.

પાઠ ૪ ક

(પરતરોએ એક અપેક્ષાએ ચોદશને ક્ષય હોવાથી ચોદશનું અનુષ્ઠાન મધુ છે એમ માન્ય હોયે શાસ્ત્રકારે અનુષ્ઠાનું કે શું અપ્રતીએ તમને ખાનગીપણે કંઈક આપેલું છે કે નેથી ક્ષય પામેલી એવી જાણ પણ પડતારીને ખાતો છે? અને પદ્મીએ તમારો શો ધુન્દો કર્યો છે કે નેથી તેનું નામ પણ સહન કરતા નથી!

આવી રીતે પદ્મીના નામને સહન નહિ કરવાના જોડાના ઉપર ખરતર શંકા કરે છે કે તમને..... શા મતિ

(૧) શંકા-એવી રીતે પૂનમનો ક્ષય હોય ત્યારે તમારી પણ શી મતિ થશે!

(અર્થાત્ તમે પણ ચોદશને દિવસે ચોદશ કે પદ્મીના નામને તે દિવસે સહન કરશો નહિ અને તેરશને દિવસે ચોદશ કરી ચોદશના દિવસને ચોદશ કે પદ્મીનું નામ નહિ જોડતાં પૂનમનુંજ નામ આપશો.

નવા વર્ગના કહેવા પ્રમાણે આ શંકા પૂનમના નામને મારે નથી પરંતુ ચોદશ જોડે પદ્મીના નામને મારે છે. વળી એ નવા વર્ગના કહેવા પ્રમાણે પૂનમના ક્ષયે ચોદશ અને પૂનમ એકઠા થતાં હોત તે ચોદશના કે પૂનમના કોડેયના નામને આપત્તિ આવતજ નહિ જોડે સ્પષ્ટ થાય છે કે એક દિવસે એ તિથિ જોડાતી પણ નહોતી અને આશાધાતી પણ નહોતી.

(૨) આ શંકાના સમાધાનમાં શાસ્ત્રકાર કહે છે કે દીપ્તજ્વાળી ચોદશને દિવસે દિપ્તજ્વાળી અપેક્ષાએ બનનેનું વિધમાનપણું છે મારે ફીણ એવી પૂનમનું પણ આશાધન વાચજ છે મરુજ છે એ વાત જાણ્યા છતાં પણ ફરીથી નકામી કહે છે!

(ત્રીવી રીતે ક્ષય પામેલી પૂનમ ચોદશને દિવસે વિધમાન છે તેવીજ રીતે ક્ષય નહિ પામેલી પૂનમ મિથરે તિથિઓ પણ તેની પહેલાની તિથિઓમાં વિધમાન તો હોયજ છે. પરંતુ તેવી વિધમાનતા માનવી તે તે તિથિઓની

૨૪ (ઉપરના પાઠમાં જે ભાગની નીચે લીટી દોરી છે તે પાઠ પણ મુદ્રિત પ્રતમાંનો છે, પણ તેની જગ્યાએ હસ્તલિખિત પ્રતિમાં જે પાઠ છે તે સૂચવવાને માટેજ પાઠની નીચે લીટી દોરીને તેની પાસે [] આવેઃ કૌંચ કરી હસ્ત-લિખિત પ્રતિમાંનો પાઠ મૂક્યો છે.

તે તે પૂર્વ તિથિઓમાં આરાધના થતી નથી. કેમકે સર્વોદયની વખતે તે તે પૂર્વ તિથિઓ વિદ્યમાન હોય છે તોજ તેની આરાધના થાય છે એટલે વિદ્યમા-નતા હોવાથી જે અહિં આરાધના જણાવી છે તે ખરતરના પક્ષની અપેક્ષાએ છે. કેમકે તેઓ વિદ્યમાનતા અને ભોગના નામે આરાધના માને છે.

અહિં જે બે તિથિઓ ભેગી માનવાની હોતતો બન્નેનું વિદ્ય-માનપણું કહીને એકેકરી પૂનમની આરાધના ન જણાવત પરંતુ વિદ્યમાનપણા રૂપ હેતુથી બેયની આરાધના જણાવત અને તેથી વિદ્યમાનત્વેન દ્વયોપચારાધનમ્ હખત 'તસ્યા ઉપચારાધનમ્' લખ્યું છે તે ન હખત.

વળી આગળ જે આરોપજ્ઞાન કહેવાનો પ્રસંગ આવે છે. તે પણ આવત નહિ. આખો અવધવી એવો દિવસ પૂનમપણે માનવાનો હોય તોજ આરો-પની શંકાનો વખત આવે. ચૌદશના એક ભાગમાં તો પૂનમનીજ વિદ્યમાનતા બન્ને પક્ષે સ્વીકારેલી છે, એટલે ચૌદશમાં પૂનમનીજ વિદ્યમાનતા બન્ને પક્ષે સ્વીકારેલી છે, એટલે ચૌદશમાં પૂનમના આરોપની શંકાને અવકાશજ રહેતો નથી.)

(૩) ચૌદશના આખા દિવસને પૂનમ તરીકે માનવામાં આવે તો પૂનમે ચૌદસ માનતાં એમ આરોપ ગણાય તેમ ચૌદશના દિવસના એક ભાગમાં ચૌદસ હોવાથી તે પૂનમ તરીકે માનતાં આરોપ ગણાવો એમને એમ પર શંકા ધારીને ખરતરને કહે છે કે) તે ચૌદશને દિવસે જે પૂનમ આરાધાય તે પણ પૂનમને આરોપ કરીનેજ નથી આરાધાતો, અર્થાત્ ચૌદશને દિવસે પૂનમ વિદ્યમાન છતાં ચૌદશના ભાગમાં તો પૂનમનો આરોપ કરવાજ નથી પડતો. કેમકે પૂનમ રૂપ પામેલી હોવાથી ચૌદશની તિથિને દિવસે પૂનમની વાસ્તવિક સ્થિતિ છે. નહિ કે આરોપિત સ્થિતિ છે.

(પીપ્પલાની ચૌદશને દિવસે પૂનમની સ્થિતિ વાસ્તવિક છે, એમ કસાય-વામાં 'વિદ્યમાનતા' હેતુ ન રાખતાં 'વૃદ્ધિત્વેન' એ શબ્દથી કાયનો હેતુ જે શાખ્યો છે તે કસ્યેના સિદ્ધાંતથી ચૌદશને પૂનમ મનાવવા માટેજ છે.)

(૪) તે ચાદશના દિવસને પૂનમ તરીકે માનવામાં મુકિત ક્ષીણુતિથિ વદિ તિથિના સાધારણ લક્ષણ અવસરે આગળ કહેલી છે.

'ચૌદશના કાયે તેરસને દિવસે 'તેરસના વ્યવદેશનો અભાવ કહીને પ્રાય-શ્ચિતાદિ વિધિમાં ચૌદશજ છે એવો વ્યવદેશ સંધમાં થાય છે.' એમ જણાવેલું છે. વળી આગળ પણ ક્ષીણુ તિથિ વૃદ્ધિ તિથિના લક્ષણની વખતે ખરતરને

૨૫ અન્યકારથીજે ઉપરનું કથન પ્રશ્નોત્તર રૂપે રજૂ કરેલું છે. ચતુર્થીના હાથે પૂર્ણિમામાં ચતુર્થીનું આરોપણ કરીને પાશ્વિકાનુકાન - કરનાર ખરતરજ-મ્થીજે પોતાના મતના સમર્થન માટે શ્રી તપાગચ્છની શાસ્ત્રસિદ્ધ પ્રવૃત્તિને અંગે પ્રશ્નો કયાં હોય અને અન્યકારથી. તે પ્રશ્નોના શ્રી તપાગચ્છની શાસ્ત્ર સિદ્ધ પ્રવૃત્તિના વ્યાજ્ઞીપણુને દર્શાવવા સાથે શ્રી તપાગચ્છની તે પ્રવૃત્તિથી ખરતર ગચ્છની માન્યતાને સમર્થન મળતું નથી એ સૂચવનારા ઉત્તરે આખા હોય, તેવી રીતિજે અન્યકારથીજે ઉપરનું કથન કરેલું છે. ઉપરના કથનનો ભાવ એ છે કે:—

સમગ્રવચા માટે સંપૂર્ણ થતી તિથિ માનવી એમ કહેશે તે અપેક્ષાએ પણ ચોદશને દિવસે છેલ્લી પૂનમજ એવીસે કલાક માનવી લેઈએ.)

(૫) (ખરતરને કહે છે કે-તમે તો ક્ષપ પામેલી ચોદશ પ્રણેષના આધારે તેરો તો બાદથી કોમ પરંતુ) ક્ષપ પામેલી ચતુર્થી પૂનમને દિવસે બહલો છે તે તો માત્ર શુદ્ધિથી આરોપિતજ આરોધો છે. કેમકે તે પૂનમને દિવસે તમારી અપેક્ષાએ પણ ચોદશના સોમની ગંધનો અભાવ છતાં પણ (અને પૂનમ માન્યા છતાં પણ) ચોદશ પણે લો છે. અને એવી રીતનો આરોપ કરવો તે તો મિથ્યાગાન છે, ને માટે પૂન્યથી દેવામાર્ણજે પ્રમાણ નયતવશોકાસકારમાં કહ્યું છે કે જ્યાં ને વસ્તુ ન હોય તેમાં તેનો નિમ્લપ કરવો તે સમારોપ કહેવાય જેમ છતાં તેમાં આ રૂપું છે એવું ગાન (સમારોપ છે)

તે (શાસ્ત્રીય વ્યવહારકે સામાચારીથી નિરપેક્ષપણુને માટે ખરતરને અંગે આ વચન કહેવામાં આવ્યું છે કેમકે જો એમ ન હોય (અને એકાન્તજ હોત) તો ચોદશના ક્ષપની વખતે તેરશના દિવસે તેરશના વ્યપદેશનો અભાવ અને આખો દિવસ ચોદશ સામ્રાજર કહેતજ નહિં. વળી શ્રી જીનેશ્વરની મૂર્તિને જીનેશ્વરપણે માની શક્તજ નહિં)

(૧) વળી ક્ષપ પામેલી એવી ચોદશનું અનુદાન વમે (ખરતરે) પૂનમને દિવસે કો તેને પૂનમનું અનુદાન કહે છે ચોદશનું અનુદાન કહે છે

(આ ઉત્તર મંથથી નહીં થાય છે કે પૂર્વનું પ્રકરણ પણ ચોદશના માટેજ હોય) વળી ખરતર ગચ્છવાળા કે તપગચ્છવાળા બાન્નેમાંથી કોઈપણ એક તિથિ માનીને તે દિવસે જો તિથિના અનુદાન કરવાનું માન પુન નહોતું કેમકે જો એ નવા વર્ગની માફક એક તિથિએ જો તિથિના અનુદાન કરતાં હોતતો ત્રીજે વિકલ્પ ઉભયાવુદાનનો પણ જરૂર કરત પણ મંથમાં તે કહેલ નથી.)

(૭) ખરતરને કહે છે કે-તમે તમે તે પૂનમે કરના પદ્ધતિના અનુદાનને પણ પૂનમનું ગાન છે એમ કહેશો તો પદ્ધતિના અનુદાનના લેખનો પ્રસંગ આવશે!
[આથી સ્તહેને સમગ્રવચ તેવી ધીના છે કે-પૂનમને દિવસે પદ્ધતિનું અનુદાન ને ઉપવાસ પદ્ધતિ પ્રતિક્રમણ વિગેરે કાવ્ય છે. તેને અંગેજ પ્રશ્ન છે.

૨૬ ગ્રન્થકારશ્રીએ જ્યારે ખરતરગચ્છીયને જોગ કર્યું કે- 'ચૌદશ અને પૂનમ એ બન્નેયનું આરાધ્યપદ્મ આપણ બન્નેને સમ્મત છે. હવે જો તમારી કહેલી રીતિનો આશ્રય કરાય તો પૂનમજ આરાધાર્થ એવું થાય અને ચતુર્દશીના આરાધનને તો અંજલિ દીધા જેવું જ થાય' વિગેરે, એટલે ખરતર ગચ્છીએ પ્રશ્ન કર્યો કે- 'ચતુર્દશીના ક્ષયે અમારી રીતિનો આશ્રય કરનાથી, ચતુર્દશીના આરાધનને અંજલિ દીધા જેવું થાય અને માત્ર પૂનમથી જ આરાધના થાય એવું તમે કહો છો, 'તો પૂનમના ક્ષયે તમારી પણ શી ગતિ થાય ?' અર્થાત્ પૂનમના ક્ષયે તમારે પણ પૂનમના આરાધનને તો અંજલિ દીધા જેવું થાયજ છે ને ?

હતાં એક માત્ર તે દિવસને પાક્ષિક તરીકે ન માને એટલા માત્રથી, પદ્મીના અનુષ્ઠાનનો લોપ થાય છે, એવી આપત્તિ આપી. એટલે એ ઉપરથી બે વાત તો જરૂર સિદ્ધ થાય છે કે આખો દિવસ તે પર્વ તિથિને માન્યા સિવાય તેનું અનુષ્ઠાન કરવામાં આવે તો પણ તે અનુષ્ઠાન તે તિથિનું ગણાયજ નહિ, એટલે અદ્યમી આદિના ક્ષયની વખતે જો આખો દિવસ અદ્યમી વિગેરે માનવામાં ન આવે તો અદ્યમી આદિના અનુષ્ઠાનનો લોપ બહારવેળા પડે આથી બીજી વાત એ પણ સિદ્ધ થાય છે કે આખો દિવસ તિથિ માનવામાં આવે તોજ તે તિથિનું અનુષ્ઠાન તે દિવસે કરેલું' સંદેહ ગણાય.)

(૮) હવે બીજા વિષયમાં જણાવે છે કે ત્યા તમારે જોયલું ૨૫૪ શુક્ર છે. એટલે પૂનમને દિવસે કોઈક પાક્ષિકનું જ અનુષ્ઠાન કરો છો તે 'પાક્ષિક અનુષ્ઠાન છે' એમ કહેવું તે સર્વથા ભુલું છે કેમકે તમેજો માનેલી અને કહેલી પૂનમનેજ ચૌદશ તરીકે તમે કહેવા માગો છો.

(આથી એક દિવસને બે તિથિપણે ખરતરગચ્છવાળા કે તપગચ્છવાળા, એક પણ કહેતા માનતા નહોતા તેથી આ શ્રુતિવાદની આપત્તિ આપેલી છે, આ ઉપરથી આજે નવો વર્ગ અદ્યમી આદિના ક્ષયે માને છે સાતમ વિગેરે અને વ્યપદેશ કૈ છે આક્રમ વિગેરેના; એટલે તેઓજ ૨૫૪ શ્રુતિવાદી કેમ ન ગણાય ?)

(૯) ચૌદશનો ક્ષય લોપ ત્યારે ઉદયવાળી તેરમને દિવસે ચૌદશનું જ્ઞાન આરોપ ૨૫ થશે એમ ન કહેવું. કેમકે ત્યાં આરોપના લક્ષણનો સંભવ નથી. જેમ જમીન ઉપર ઘટ અને પટ બંને લોપ તે જમીન ઉપર ઘટપટ છે એવું જ્ઞાન અને કનક રતનપ કુંડમાં કનક રતનનું જ્ઞાન 'ત્રમવાશુ' કહેવાય નહિ. એવી રીતે એકજ રવિ વિગેરે વારના દિવસમાં જન્મે તિથિઓનું સમાનપણે હોવાથી આરોપજ્ઞાન કેમ કહેવાય ?

આટલાજ માટે આ ગ્રન્થમાં સગુણતિ જ શરૂ. એ આશયમાં જે રવિવાર આદિ દિવસે સમાપ્ત થાય તે દિવસ તે તિથિપણે લેવો, ઈલાદિક કહેવાશે તેમાં પ્રમાણ નહિ.

૧ અર્થ 'વદિ ચ લક્ષ્યે.....જ લક્ષ્યે' સુધીનો લીટીઓના આકારને પણ હિસાબ રાખે નો સાવાઈ જોડો છે.

૨૭ આચાર્યશ્રી સાગરાનંદસૂરિજી હાલમાં કહે છે તેમ જો તે વખતે શ્રી તપાગચીય સમાજ પૂનમના ક્ષયે તેરશે ચોદશ અને ચોદશે પૂનમ—એવી હેર-ફેરી કરતો હોત, તો આવો પ્રશ્ન ઉપસ્થિત થવા પામતજ નહિ. એટલે આ પ્રશ્ન પણ એજ પૂરવાર કરે છે કે—તે સમયે શ્રી તપાગચીય સમાજ પૂનમના ક્ષયે ચોદશેજ ચોદશ અને પૂનમ જન્મેની સમાપ્તિ હોવાથી ચોદશેજ ચોદશ-પૂનમ જન્મેની આરાધના કરતો હતો અને ચતુર્દશીના અનુષ્ઠાનમાં પૂર્ણિમાના અનુષ્ઠાનનો સમાવેશ કરતો હતો. ખરતર ગચીયના ઉપરના પ્રશ્નનો મન્ધકાર-શ્રીએ જે ઉત્તર આપ્યો છે તે જોતાં પણ અમારા આ કથનનેજ સમર્થન મળે છે પણ આચાર્યશ્રી સાગરાનંદસૂરિજીના કથનને સમર્થન મળતું નથી.

(આ ઉપરથી રહેલો સમજી શકાશે કે એક વારે જે તિથિઓ સમાપ્ત થાય તેથી તેનું વિધિમાનપણ હોય છતાં પણ તે દિવસ સમાપ્ત થનારી એકજ તિથિપણે અંગીકાર કરેલો; નહિ કે જે તિથિપણે જે એક ન હોત તો શાસ્ત્ર-કાર તે તિથિપણે લેવો એમ નહિ કહેતાં તે તે તિથિપણે લેવો એમજ કહેત.

વળી આ અધિકાર વૃદ્ધિના પ્રકરણમાં પહેલે દિવસે સંપૂર્ણતિથિ માની-ને બીજા દિવસની તિથિને સર્વથા નહિ માનનાર એવા ખરતરોને સંપૂર્ણ-તાના નામે કહેવામાં આવેલો છે. આ તપાગચીયના તો ભોગ કે સમાપ્તિને અંગે તિથિ ન માનતાં ક્ષય વૃદ્ધિના પ્રસંગ સિવાય ઉદયને અંગજ તિથિ માનનાર છે. અને પર્વતિથિના ક્ષય વૃદ્ધિના પ્રસંગમાં અતુલકે પૂર્વતિથિનો ઉદય અને ઉત્તર તિથિનો ઉદયજ પર્વપણે માનનારો છે.

શાસ્ત્રકારે પોતે તો પૂનમના ક્ષયની વખતે, ચોદશને દિવસે પૂનમ કરવાનું અને તેથીજ તેરશને દિવસે ચોદશ કરવાનું રાખેલું હોવાથીજ ખરતર તરફથી આ પ્રકારે શંકા કરવામાં આવી છે કે)

(૧૦) અનન્તરપણે રહેલી જે જલ્પ આર કલ્યાણક તિથિઓમાં પણ શું તમે એમજ ફરજિયાત રૂપ તિથિની પેઠે પૂર્વે પૂર્વે જવાનું કરશો ?

આવી શંકાના ઉત્તરમાં મન્ધકાર કહે છે કે તમારું કહાપણ અમર્યકારક છે. કેમકે તમે પોતાના નાકને માટે પોતાનું શબ્દ સજીને અમારા હસ્તકમવમાં મૂકે છે.

આ નવો વર્ગ જેમ એક દિવસે જે અગર વધારે તિથિનું આરાધન માને છે, તેમ જો શાસ્ત્રકાર માનતા હોત તો અહિં કલ્યાણકની અનેક તિથિ-ઓની એક સાથે આરાધનાની વાદિની આ શંકાને અને શાસ્ત્રકારે આપેલા સમાધાનને પણ અવકાશ ન હતો.

વળી જે તિથિનું વિધિમાનપણ કહીને પણ આરાધના તો એકનીજ જણાવી છે. એટલે સ્પષ્ટ છે કે એક દિવસે એક કલ્યાણક તિથિ મનાતી હતી.

(૧૧) કેમકે અમારે તો આજ્ઞાની સ્વમી જેવી કલ્યાણકની તિથિ ક્ષય પામેલી હોય તો તેની પહેલી દીપણકની નેત્રની કલ્યાણક તિથિમાં ભેળું વિધિમાનપણ હોવાથી આમજની સ્વમી રૂપ કલ્યાણક તિથિને જાનવાની સવળતા રૂપ ધૃષ્ટિજ વાન છે.

૨૮ * પૂનમના ક્ષયે તમારી પક્ષ શી ગતિ થાય છે ? એવા અરતરગચ્છીએ પૂછેલા પ્રશ્નનો ઉત્તર આપતાં, ગ્રન્થકારશ્રી કૃતમાત્રે છે કે પૂનમના ક્ષયે ચતુર્દશીમાં ચતુર્દશી અને પૂર્ણિમાએ બન્નેયનું વિધમાનપણ હોવાના કારણે ચતુર્દશીમાં પૂર્ણિમાનું આરાધન પણ યર્જન ગયું ! ચૌદથે અને જે પૂર્ણિમાનું આરાધન કરીએ છીએ, તેને ચૌદશમાં પૂનમનો આરાધ કરીને કરતા નથી, કારણ કે પૂર્ણિમાનો ક્ષય હોવાથી ચતુર્દશીમાં પૂર્ણિમાની વાસ્તવિક સ્થિતિ છે. જતમે તો ક્ષીણ ચતુર્દશીની આરાધના પૂર્ણિમામાં કરો છો તે પૂર્ણિમામાં ચતુર્દશીનું સુદિયો આરાધણ કરીને કરો છો. કારણકે પૂર્ણિમામાં ચતુર્દશીના ભોગવટાની ગંધનો અભાવ હોવા છતાં પણ તમે પૂર્ણિમાનો ચતુર્દશીપક્ષે સ્વીકાર કરો છો અને આરાધ એ તો ત્રિધ્યાજ્ઞાન છે.*

૨૯ તે વખતે શી તપાગચ્છીવ સમાજ બે પૂનમના ક્ષયે તેરમે ચૌદશ માનવાની અને પૂનમની વૃદ્ધિએ પહેલી પૂનમે ચૌદશ માનવાની આચાર્યશ્રી સાગ-રાનંદસૂરિય કહે છે. તેવી હેરફેરી કરતો હોત તો ગ્રન્થકારશ્રી આવો ઉત્તર આપી શકત જ નહિ કારણકે-પહેલી પૂનમમાં ચતુર્દશીના ભોગવટાની ગંધ સરખી પણ હોય નહિ એ કેળીતી વાત છે અને ચૌદશ ઉદયતિથિ તરીકે પ્રાપ્ત થતી હોવા છતાં પણ ચૌદશનું તેરમે આરાધણ કરતા હોત તો અહિં ઉદયતિથિ ચૌદશની વિરાધનાનો પ્રશ્ન પણ ઉદ્ભવ્યા વિના રહેતજ નહિ. ગ્રન્થ-કારશ્રી કમથી કમ, એ પ્રશ્નનો પોતાને અભિમત એવો જુલાસો આપવાને માટે પણ ઉદયતિથિ ચૌદશને છોડીને તેરમે તેનું આરાધણ થાય કે નહિ ?-એવો પ્રશ્ન ઉભો કરતજ. અહિં તો તેવો પ્રશ્ન ઉભો કરવામાં આવ્યો નથી અને પૂર્ણિમાએ ચૌદશના ભોગની ગંધ નહિ હોવાના કારણને જણાવીને ગ્રન્થ-કારશ્રીએ અરતર ગચ્છીયને આરાધ કરીને આરાધના કરવારો કરાવી તેના આરાધને ત્રિધ્યાજ્ઞાન તરીકે જણાવેલ છે.

૩૦ હવે આગળ આવતાં ગ્રન્થકારશ્રી અરતર ગચ્છીયને ઉદ્દેશીને એવા ભાવનો પ્રશ્ન કરે છે કે-‘ક્ષીણ પાસિકના અતુષ્ઠાને પૂર્ણિમામાં આચરતાં તે અતુષ્ઠાને તમે પાસિકનું અતુષ્ઠાન કહેશો કે પૂર્ણિમાનું અતુષ્ઠાન કહેશો ?’ આવો પ્રશ્ન કરીને ગ્રન્થ-

(આગળ આગળની તિથિ પાછળ પાછળની તિથિમાં વિધમાન હોવાથી તે તે એક તિથિપણે અને માની શકીએ છીએ, તેથી અમને કોઇ પણ પ્રકારે અનિષ્ટ નથી.)

* આ. રામચંદ્રસૂરિયે પોતાના આપેલા ‘તન્વેદં’ ના પાંદો ભાવ સંસ્કૃત શબ્દ સાથે સંબંધ ધરાવતા જે શબ્દો છે તેને ‘વેદ’ દર્શકમાં આપ્યા છે. તે દરેક ઉપર ૧-૧૫ સુધીના અંક આપ્યા છે આજીવું લખાણ તેમનું સ્વતંત્ર છે. તે વિદાન વાંચક મૂળ પાઠ સાથે સરખાવશે તો આપોઆપ ખ્યાલ આવશે કે આ. રામચંદ્રસૂરિયે પાઠ અને પૂર્વમંથના નામે પોતાને અનમમતું હતું છે.

કારણી કહે છે કે—જો આ પ્રશ્નના ઉત્તરમાં તમે એમ કહેશો કે—જે પૂર્ણિમાનું અનુષ્ઠાન છે. તે પાક્ષિકના અનુષ્ઠાનના વિલોપની આપત્તિ આવશે અને એમ કહેશે કે—એ પાક્ષિકનું અનુષ્ઠાન છે, તે પૂર્ણિમાનોજ ચતુર્દશીપણે વ્યપદેશ કરવાના કારણે તે સ્પષ્ટ મુદ્દા બાધજન્ય મળ્યો.

૩૧ અહિં ખાસ ધ્યાન જોવનારી બીના એ છે કે—પૂર્ણિમાનું અનુષ્ઠાન કહેનારને માટે પાક્ષિકાનુષ્ઠાનના વિલોપની આપત્તિ જણાવી, પણ પાક્ષિકનું અનુષ્ઠાન કહેનારને પૂર્ણિમાના અનુષ્ઠાનના વિલોપની આપત્તિ જણાવી નહિ કારણ કે પાક્ષિકાનુષ્ઠાનમાં પૂર્ણિમાના અનુષ્ઠાનનો સમાવેશ થઈ શકે છે અને શ્રી તપા ગચ્છીય સમાજ પણ પૂર્ણિમાના કાર્યે પાક્ષિકાનુષ્ઠાનમાં પૂર્ણિમાના અનુષ્ઠાનનો સમાવેશ કરે છે. એ વાત અન્યકારથીના ધ્યાનમાં હતી વળી પૂર્ણિમાનોજ ચતુર્દશી તરીકે વ્યપદેશ કરવો, એ સ્પષ્ટ મુદ્દાબાધજન્ય છે, એમ અન્યકારથીએ કહ્યું છે પરંતુ આચાર્યશ્રી સાગરાનંદસુરિની માફક જો તેઓ પૂર્ણિમાની વૃદ્ધિએ પ્રથમા પૂર્ણિમાએ ચતુર્દશીનો અને ચતુર્દશીએ બીજી ત્રયોદશીનો વ્યપદેશ કરવો ઇષ્ટ માનતા હોત, તો એમ કહેવજ નહિ. કારણકે એ સ્પષ્ટ મુદ્દાબાધજન્ય ચોતાનું કથન ચોતાને પણ લાગુ પડે તેમ છે. એ સમજવાને માટે પણ તેઓશ્રી પૂરતા સમર્થ હતા.

૩૨ પૂર્ણિમાનાજ ચતુર્દશી તરીકેના વ્યપદેશને સ્પષ્ટ મુદ્દાબાધજન્ય તરીકે જ જોળખાવ્યા બાદ, અન્યકારથીએ ચતુર્દશીના કાર્યે તેમજમાં 'ચતુર્દશીનું માન આશ્રય ૧૫ નથી'—એ વસ્તુનું સમર્થન કર્યું છે અને એ પછી, ખરતર ગચ્છીયનો કલ્યાણક તિથિઓના આરાધનને લગતો પ્રશ્ન મૂકીને તેનો ઉત્તર આપ્યો છે.

૩૩ ખરતરગચ્છીએ કોવા લાવેના પ્રશ્ન કયો છે કે—'પૂનમના કાર્યે તમે ચૌદ્યે ચૌદશ અને પૂનમ કે બન્નેયનું આરાધન કરવાનું કહો છો, ૧૦૦ થી અન્તર રહિતપણે રહેતો બે, ૧૫ કે તેથી પણ વધારે કલ્યાણક તિથિઓ પૈકીની બીજી ત્રીજી આદિ કલ્યાણક—તિથિનો કાર્ય આને ત્યાં જ પણ તમે પૂનમના કાર્યે ચૌદ્યે ચૌદશ—પૂનમ બન્નેના આરાધનની જગ કીજુ કલ્યાણક તિથિ અને તેની પૂર્વા કલ્યાણક તિથિએ જેવું કીજુ કલ્યાણક તિથિયુક્ત પૂર્વા કલ્યાણક તિથિયુક્ત આરાધન કરવાનું સ્વીકારો છો ?'

(૧૨) પરંતુ તમારે તેની તિથિઓમાં પદમાની કે ઉર્ધ્વાની એટલે કે ૬-૧૦-૧૧ માની ગોમ કે અગ્નિપારશ મેળાવી કમ્પ પણ તિથિ કાર્ય પામે ત્યારે આકાશક કેવું પાશે (ખરતરગચ્છીયગણના કે શાસ્ત્રકાર પોતે પણ એ એક દિવસે બે તિથિ

+ અર્થ : આમાં ચોક્કસ સંદર્ભ બમ ઉત્પત્તિ કરવા મારે ■ પ્રમાણે ચૌદ્યે ચૌદશ પૂનમ બેનું આરાધન કરવાનું કહ્યું નથી

૩૪ ખરતર ગમ્હીયના આવા પ્રશ્નના ઉદ્ભવને અવકાશ શાથી મળ્યો ? અંધકારશ્રીએ જે પૂર્ણિમાના ક્ષયે ચતુર્દશીએજ ચતુર્દશીનું અને ક્ષીણ પૂર્ણિ- માનું પણ આરાધન થાય એમ પોતાના પક્ષે ન જણાવ્યું હોય તેમજ પૂર્ણિમાના ક્ષયે ચતુર્દશીએ માત્ર પૂર્ણિમાનું અને ત્રયોદશીએજ ચતુર્દશીનું આરાધન થાય એમજ જણાવ્યું હોય, તો આવો પ્રશ્ન ઉત્પન્ન થવાને અવકાશજ મળે નહિ ! પરંતુ જૈન શાસ્ત્રાધારે મુજબ પર્વતિથિઓનું આરાધન કરનારે શ્રી તપાગ- મ્હીય સમાજ તે વખતે પૂનમના ક્ષયે ચૌદશેજ ચૌદશ અને પૂનમ એ જાને- યની આરાધના કરતો હતો, એટલે અંધકારશ્રીએ પણ ‘પૂનમના ક્ષયે તમારી પણ શી ગતિ થાય ?’ એવો પ્રશ્ન કરીને ચૌદશના ક્ષયે પૂનમે પગ્ગી કરવાની પોતાની વાતનું સમર્થન કરવાને ઇચ્છતા ખરતર ગમ્હીયને કહ્યું કે-‘પૂનમના ક્ષયે ચૌદશે ચૌદશ-પૂનમ જાનેયનું વિદ્યમાનપણું હોવાથી ચૌદશે ચૌદશ-પૂનમ એયનું આરાધન યર્થજ ગયું !’ આમ કહ્યા પછીથી અંધકારશ્રીએ ખરતર ગમ્હીયને એમ પણ સૂચવ્યું કે-અમારી માફક તમારે ચૌદશના ક્ષયે પૂનમે ચૌદશ-પૂનમ એયનું આરાધન નથી થતું, કારણકે પૂનમમાં ચૌદશના હોગની ગંધનોય અભાવ છે ! આ રીતિએ પૂનમના ક્ષયની વાતમાં કંઈ નિષ્પત્તિ નહિ, ત્યારે ખરતર ગમ્હીએ કલ્યાણક તિથિઓની આરાધનાની વાતને યાદ કરી. કારણકે કલ્યાણક તિથિઓના આરાધકે અંતર સહિત- પછે રહેલી જે, તથા કે બધું કલ્યાણક તિથિએ પૈઠીની ગીણ કલ્યાણક તિથિ આદિનો ક્ષમ આવતો હતો, ત્યારે તે તિથિએ કરવાના તપને માટે કાંતો અંતર સહિતપછે રહેલી કલ્યાણક તિથિઓના અતન્તર ઉત્તરદિનને બહણ કરતા હતા, કાંતો પછીના વર્ષમાંના તે કલ્યાણક તિથિયુક્ત દિવસને બહણ કરતા હતા આથી ખરતરગમ્હીએ અંતર સહિતપછે રહેલી કલ્યાણક તિથિએ વિષે એવા આશયથી પ્રશ્ન કર્યો કે-અંધકારશ્રીએ પૂનમના ક્ષયે ચૌદશે ચૌદશ- પૂનમ જાનેયની આરાધના થાય છે એમ જે કહ્યું છે તે ખોટું હરે અમર જે નિયમનો પૂનમના ક્ષયમાં અંધકારશ્રી ઉપયોગ કરે છે; તે નિયમ મુજબ તેઓ કલ્યાણક પર્વતિથિઓમાં વર્તતા નથી એમ સાબીત યર્થ શકે ! પરંતુ તે વખ- તેય શ્રી તપાગમ્હીય જૈન સમાજ જિહ્વ, ક્ષય અને વૃદ્ધિ સંજોગી જે નિયમો છે તે નિયમો એમ પદ્ધતીને લાગુ કરતો હતો, તેમ કલ્યાણક પર્વતિથિઓને પણ લાગુ કરતો હતો અને તેમ છતાં પણ જરૂર પડ્યે કલ્યાણક પર્વતિથિના

માનતા હોત તો તેમને આકાશ રૂપવાની આપત્તિ આપી શકાતજ નહિ. એટલે સ્પષ્ટ સમજાશે કે કલ્યાણક તિથિ (નહિ કે કલ્યાણક) એક દિવસે અનેક મનાતી ન હતી અને મનાય નહિ.)

ક્ષયે અનન્તર ઉત્તર દિનને લઈને કે પછીના વર્ષના વરહસ્થાણુક તિથિયુક્ત દિનને લઈને ક્ષીણ કલ્યાણુક તિથિનો તપ કરતો હતો.

૩૫ આચીજ, તમે શું પૂતમના ક્ષયે ચોદશ-પૂનમ એ બન્નેનું આરાધન ચોદશે સ્વીકારે છે, તેમજ અન્તરરહિતપણે રહેલી એ, ત્રણ આદિ કલ્યાણુક તિથિઓમાં પણ સ્વીકારે છે ? એવી ભાવના પરતરગચ્છીયના પ્રશ્નને ઉત્તર આપતાં, 'અંધકારશ્રી કૃષ્ણાવે છે કે-૧૨જમારે તો અગ્નિન કલ્યાણુક તિથિના ક્ષયે પ્રાચિન કલ્યાણુક તિથિમાં અગ્નિતન અને પ્રાચિન ઉભય કલ્યાણુકતિથિઓનું વિષમાનપર્વ હોવાના કારણે ઇષ્ટાપતિજ છે. ૧૨પ્રાચીન કલ્યાણુક તિથિના ક્ષયે કે ઉત્તરા કલ્યાણુક તિથિના ક્ષયે બન્ને પ્રસંગમાં તમારે જ આકાશ સામું જોવું પડે તેમ છે.'

૩૬ અંધકારશ્રીએ આવા ભાવનો ઉત્તર આપ્યો, એટલે પરતર ગચ્છીય પ્રશ્ન કરે છે કે-તો પછી કલ્યાણુક તિથિના ક્ષયના કારણે ૧૩અનન્તર દિને અને પછીના વર્ષના કલ્યાણુક દિને કેમ પૃથક્ તપ આચરવામાં આવે છે ?

૩૭ આ પ્રશ્નનું નિરાકરણ કરતાં, અંધકારશ્રી કૃષ્ણાવે છે કે ૧૪કલ્યાણુકનો આરાધક પ્રાયઃ તપોવિશેષકરણનો અભિપ્રયો હોય છે ૧૫અને તે એ પ્રશ્નનો હોય છે, એક નિરતર તપ કરવાની ઇચ્છાવાળો અને બીજો સાન્તર તપ કરવાની ઇચ્છાવાળો.

(૧૬) પરતરગચ્છીયના સંકો કરે છે કે જો તમે તે દિવસે તે તિથિ માની લો છો, તો પછી બીજે દિવસે અગર આવતા વર્ષની કલ્યાણુકની તિથિને દિવસે જુદું તપ કેમ કરો છો ?

(૧૬) કલ્યાણુક કે પોષધ જેવાં મતો કે આંબેલ જેવાં તપો તે તે સંબંધી એકેક દિવસે એક એકજ કરાતા હોવાથી તેમાં જો પોષધ કે બે આંબેલ એક દિવસે સાથે લેવાતાં નથી, એ વાત આખા જેન સમાજમાં પ્રસિદ્ધ છે, અને તેથીજ આ બીજા દિવસનો અને અવિધ્યના વર્ષના કલ્યાણુકના તપનો પ્રશ્ન થયો છે.

આ ઉપરથી જેમ આજે નવોધર્મ એક દિવસે અને એક તપે બન્ને દિવસની તિથિઓ અને બન્ને દિવસના તપો આરાધી લેવાય છે, એમ માને છે, એમ જો તે વખતે બેમાંથી કોઈ પણ ગચ્છવાળાએ માન્ય હોત તો આ પ્રશ્નજ ઉપન્ન થાત નહિ.)

(૧૪) આવી ચકાના સમાધાનમાં કહે છે કે—

કલ્યાણુકની આરાધના કરનારાઓ પ્રાય અગ્નિ આદિ તપ કરવાનાજ નિશ્ચયના હોય છે. 'નદિ-૩ પોષધાદિ.'

(આથીજ શાસ્ત્રકાર પોષધ આદિથી કરતાં કલ્યાણુક તિથિને સ્પષ્ટપણે જુદી પાડે છે અને જણાવે છે કે-કૃષ્ણિયાત પર્વતિથિઓ પોષધ આદિથી આરાધવાની હોય છે, અને તે પ્રતિનિધત દિવસવાળી હોય છે. જ્યારે કલ્યાણુક તિથિઓ તપથી આરાધવાની હોય છે અને તપનો અંગીકાર ઉત્તર દિવસને મેળવીને પણ થઈ શકે છે.)

નિરંતર તપ કરવાની ઇચ્છાવાળો એક દિવસે બંને કલ્યાણક તિથિઓનું વિદ્યમાનપણું હોવાથી તે એકજ દિવસે બંને કલ્યાણક પર્વતિથિઓનો આરાધક બન્યો થકો. અનન્તર ઉત્તરદિને સહનેજ તપ પૂરક થાય છે. પણ અન્ય પ્રકારે તપપૂરક થતો નથી. જેમકે ચૌદશ પૂનમનો (પાશ્વિક અને) ચાતુર્માસિક છક તપનો અભિગ્રહી પૂનમના ક્ષયે, ચૌદશે ચૌદશ-પૂનમ બન્નેનો આરાધક બન્યો થકો અપરદિને અઠણ કરીને છક તપનો પૂરક ગને છે ! સાન્તરતપ કરવાની ઇચ્છાવાળો તો પછીના વર્ષે તે કલ્યાણક તિથિયુક્ત એવા દિવસને ગ્રહણ કરીનેજ પોતાના અભિગ્રહને પૂર્ણ કરે છે.'

(૧૫) કલ્યાણકનો તપ કરનારો બે પ્રકારે હોય છે. નિરંતર તપ કરનારાઓ ને સાન્તરતપ કરનારાઓ, નિરંતર તપ કરનારો ક્ષય વખતે 'એકજ દિવસે બે કલ્યાણક તિથિનું વિદ્યમાનપણું હોવાથી તે બેય તિથિઓને આરાધક રહ્યો હતો પણ આગળના દિવસને સહનેજ તપનો પૂરનાર થાય' એ સિવાય નહિ.

(આ ઉપરથી સ્પષ્ટ સમજાશે કે તપસ્થા, ને પૌષ્ઠ આક્રિધી આરાધાતી કુશળિયાત પર્વતિથિ તો એક દિવસે બે ન આરાધાય, પરંતુ કલ્યાણક તિથિ બે એકલી તપને માટે છે, તે પણ એક દિવસના તપથીજ બે તિથિની આરાધનાવાળી ન બજાય, તેથી બીજો દિવસ લેવો પડે. બે કે 'આમાસે પદશ' વિગેરે ગ્રન્થને અનુસરીને બે ત્રણ ચાર કલ્યાણકો પણ તે તે કલ્યાણકોના સરવાળાથી આરાધાય છે, પરંતુ તત્ત્વ એ છે કે આજ એક કલ્યાણકને આગ્રહીને કરેલ તપથી બે ત્રણ કલ્યાણકોના તપનું આરાધન થઈ શકે નહિ.)

(૧૬-૧) અતરંગમ્બાળાઓનેજ શાહકાર કહે છે કે જેમ પૂનમનો ક્ષય હોય ત્યારે પદ્મી અને ચોમાસી ઉપર છક કરનારાઓ તમારામાં આગળનો દિવસ સહને હોનો તપ પૂરો કરે છે, તેમ કલ્યાણકાર્થમાં અને પણ આગળનો દિવસ સહને તપ પૂરો કરીએ છીએ.

(તપગમ્બમાં તો તેરશે ચૌદશ અને ચૌદશે પૂનમ થતી હતી, પરંતુ અતરંગમ્બની પ્રાચીન સમાચારી (વિધિ પ્રમા) પ્રમાણે ચોમાસી ચૌદશના ક્ષયે પૂનમ ચોમાસી કરાતી હતી નવા અતરંગને મતે રેકે ચૌદશના ક્ષયે પૂનમે પદ્મી કરાતી હતી એટલે ચૌદશના ક્ષયે ચૌદશનો ઉપવાસ તો તે લેકો પૂનમને દિવસેજ કરી લે, પરંતુ છકના અભિગ્રહવાળો પૂનમે ચૌદશ કરે ત્યારે આગળનો પદવાનો દિવસ લીધા સિવાય છક કરી શકેજ નહિ.

નવો વર્ગ તો પૂનમના ક્ષયે ચૌદશ પૂનમની આરાધના અત્યંત શાસ્ત્રકારેએ તેરશ ચૌદસો કહેલી છે તે, અને તેરશે ભૂલી જવાય તો પડે કહેલી છે. તે સ્પષ્ટ થયનને પરંપરા ન આનતાં તેરશને દિવસે પૂનમની આરાધના કરવાનું અને ભૂલી જવાય તો એકમને દિવસે પૂનમની આરાધના કરવાનું જણાવે છે. આથી તે વર્ગના મતે પૂનમની આરાધના ચૌદશ પહેલાં થશે, અને તેથી તેને આ ગ્રન્થથી પણ સ્પષ્ટ વિરોધ આવે છે, કેમકે ચૌદશ પૂનમની

૩૮ અન્નકારશ્રીએ આવા ભાવનો ઉત્તર આપીને, અગ્રેતન પર્વતિથિના ક્ષયે પ્રાર્થીન પર્વતિથિએ બન્નેય પર્વતિથિઓનું વિદ્યમાનપણું હોવાથી બન્નેય પર્વ-તિથિઓનું આરાધન એકજ દિવસે થાય એ વાતને પુષ્ટ કરી કે તેમજ તેમણે જે છક તપના અભિગ્રહનો દાખલો આપ્યો છે તે પણ પૂનમના ક્ષયે તેરશે ચૌદશ અને ચૌદશે પુનમ કરવાની કોઈ રીતિ તે વળતે શ્રી તપાગમ્નીય જૈન સમાજમાં વિદ્યમાન નહિ હતી એમ પુરવાર થાય છે.

આરાધનામાં અનન્તર એવા ઉત્તર દિનનો મુખ્ય માર્ગ છે, તેના અર્થિ તે વર્ગને સમાવેશ રહેતો જ નથી.

વળી તેરશે કે એકમને દહાડે પૂનમતો નથી તો ઉદય, નથી તો લોગ, કે નથી તો સમાગ્તિ છતાં શામ્રના ત્રયોદશીચતુર્વસ્યો એ દ્વિવચનથી વિરુદ્ધ જઈને પૂનમની આરાધના તેરશે કે પકવે માનવાને તેઓ તૈયાર થયા છે.

(૧૧-૨) અને સાન્તર તપ કરનારા તો બીજા વર્ગની તે દિવસની કલ્યાણક તિથિ-વાદા દિવસને લક્ષ્યે તપ પૂરનારા થાય છે, તેથી અર્થિ એક દિવસે બે તિથિ ૩૫ આરાધાય ? તેવી શંકાને અવકાશ નથી.

એક દિવસે બે તિથિઓનું આરાધન થતું હોત તો સાન્તર તપવાળાને પણ બીજા વર્ગના દિવસ લેવો પડત નહિ. 'અર્થિ શંકા કરવી તે યુક્તિ રહિત છે. અને શૂન્યતા એ શંકાસ્વરને નાશ કરવાની ઔષધિ નથી.' એમ કહેવું પડત નહિ.

એ વર્ગે રહુ કરેલ પોતાના પાઠનો ભાવ.

પાઠ ૪ હ

"પૂનમના ક્ષયે તમારી પણ શી ગતિ થાય છે ? એવા ખસ્તરમગ્નીયે પૂછેલા પ્રશ્નને ઉત્તર આપતાં મધ્યમગ્ની શરમાવે છે કે પૂનમના ક્ષયે અદર્શીમાં અદર્શી અને પ્રજ્ઞિ મા એ બન્નેયનું વિદ્યમાનપણું હોવાના કારણે અદર્શીમાં પ્રજ્ઞિમનું આરાધન થઈ જાય. ચૌદશે અને જે પ્રજ્ઞિમાનું આરાધન કરીએ છીએ તે ચૌદશમાં પૂનમનો આરાધ કરીને કરતાં નથી કારણકે પ્રજ્ઞિમનો ક્ષય, હોવાથી અદર્શીમાં પ્રજ્ઞિમાની વાસ્તવિક ગિયતિ છે. તમે તો કોણ અદર્શીની આરાધના પ્રજ્ઞિમામાં કરો છો તે પ્રજ્ઞિમામાં અદર્શીનું સુદિવો આરાધણ કરીને કરો છો; કારણકે પ્રજ્ઞિમામાં અદર્શીના ભોગવટાની નધને અભાવ હોવા છતાં પણ તમે પ્રજ્ઞિમાને અદર્શીપણે સંકાર કરો છો અને આરાધ એ તો અિધવાન છે."

[આગળના પાઠમાં (૫૪ ૫૨ માં) વર્તાજલીવ મયેત્ ત્યાંથી ચદિ જ તાક્ષ્યે વ્યતીતમેય તર્ધિ છુદ્ધમાત્રેન પૂજ્યામિ-કિ કિમપ્યટમ્યા રહોવૃત્ત્યા સમ-પિતં વસપ્તાપ્યપ્તમો પરાટૃત્યામિમંવતે, પાસિકેણ ચ કિમપરાતં, વસપ્ત્ય તામાપિ

હવે આ બધી વિગતોનો ઉપસંહાર કરતાં પૂર્વે અમે એ વાત જણાવી દેવાને ઇચ્છીએ છીએ. અત્યાર સુધીમાં અમે એ જે ન સાચપાઠો આપ્યા છે અને હવે પછી જે જે ન સાચપાઠો આપીશું, તેમાં અમારો આશય મૂળ વિવાદ-સ્પષ્ટ વસ્તુનાજ ગરા જોડાપણાને જણાવવાનો હોઈને, તે તે પાઠોમાંના સર્વ પદોનો અર્થ આપવાનું ધ્યાન અમે સ્વીકાર્યું નથી, પણ તે પાઠોમાંની મુખ્ય મુખ્ય બીનાઓના ભાવનેજ રજૂ કરવાનું ધ્યાન અમે સ્વીકાર્યું છે. આપેલા પાઠોમાંના અમૂક પદોનો અગર અમૂક વાક્યોનો અર્થ કે ભાવ કેમ નથી આપ્યો? જોવા પ્રશ્નને અવકાશ ન મળે, એટલા માટેજ આટલો પૂલાસો કરી દેવામાં આવ્યો છે.

ઉપર રજૂ કરેલી સર્વ બીનાઓથી સિદ્ધ થાય છે કે—

(૧) જે દિવસે જે પર્વ તિથિ ઉદય તિથિ તરીકે મળતી હોય, તે દિવસે તે પર્વ તિથિ ન મનાય તો પર્વ દોષના દોષને પાત્ર બનાય.

ન સહતે રતિ આટલા શબ્દો ઉઠાડી આ ચોથા પાઠનું એ વર્ગ પોતાના વિવરણમાં પાઠ ૩ અને ચોથાના ભાવને એકઠો કરે છે અને વચ્ચે ઉપર જણાવેલા શબ્દોના અર્થને ઉઠાડી ચોથા પાઠ સાથે મન-ગમતી રીતે જોડે છે.

જો કે ભાવ પણ મનગમતી રીતે જ રજૂ કર્યો છે. આ રહ્યો પાઠ ૩ નો તેમનો કાઢેલો ભાવ તેમના જ શબ્દોમાં નીચે પ્રમાણે છે.

“પ્રથમકારીએ અપારે ખરતરગચ્છીયને જોમ કહ્યું કે ચોદસ અને પૂનમ એ બંનેયનું આરાધનપણું આપણુ બંનેને સમ્મત છે. હવે જો તમારી કહેલી રીતોનો આશ્રય કરાય તો પૂનમજ આરાધાર્થ એવું થાય અને ચતુર્દશીના આરાધનને તો અંજલિ દીધા જેવું જ થાય” વિગેરે. એટલે ખરતરગચ્છીયે પ્રશ્ન કર્યો કે ‘ચતુર્દશી’ ના ક્ષયે અમારી રીતોનો આશ્રય કરવાથી ચતુર્દશીના આરાધનને અંજલિ દીધા જેવું થાય અને માત્ર પૂનમનીજ આરાધના થાય એવું તમે કહે છે.”

આ પછી તર્હિવાળા પાઠનો આ અર્થ લેવો જોઈએ ને તે અર્થ અહીં લોકોએ (ખરતરગચ્છી ઉઠાડે જવાળ આપ્યો કે ભલેને ચતુર્દશીના આરાધનને અંજલિ દીધી ત્યારે પ્રથમકારે જણાવ્યું;) ‘તો હું મિત્રભાવે ‘પૂજ’ છ’ કે ‘શુ’ અદ્યતીએ તમને ખાતરીમાં કર્યું આપ્યું છે જેથી (દિપ્પણમાં) ક્ષય પામીલી આઠમને પણ પદ્મપીને (સાતમ ઉદયવાળી છે તેને ખસેડીને પણ અદ્યતી તરીકે) માનવામાં આવે છે તો પછી ચોદસે સો અપરાધ કર્યો કે તેનું નામ પણ સહન કરતાં નથી.”

આટલા શબ્દો ઉઠાડી ‘નનુ’ વાળો આ ચોથો પાઠ અને તેનો ભાવ ‘પૂનમના ક્ષયે તમારી સી અતિ યસે.’ જોમ કરી જોડે છે.

(૨) જે દિવસે જે પર્વ તિથિનો ભોગવટો ન હોય, તે દિવસે તે તિથિ માનવી એ આરાધ છે અને આરાધ એ મિત્રવ્યાસન છે.

(૩) જે દિવસે જે તિથિનો ભોગવટો ન હોય તે દિવસે તે તિથિનો વ્યવસ્થા કરવો એ સ્પષ્ટ મૃદાભાષણુ છે.

(૪) આચાર્યશ્રી સાગરાનંદસુરિજી 'પૂનમ-અમાસના ક્ષયે તે ક્ષયના બઢલામાં તેરશનો ક્ષય કરીને તેરશે ચોદશ અને ચોદશે પૂનમ અગર અમાસ કરવાનું, પૂનમ અમાસની વૃદ્ધિએ તે વૃદ્ધિના બઢલામાં તેરશની વૃદ્ધિ માની ચોદશને બીજી તેરશ ગનાવી તથા પહેલી પૂનમ કે અમાસે ચોદશ માનવાનું' ભા. શુ. ૫ ના ક્ષયે તે ક્ષયના બઢલામાં ભા. શુ. ૩ નો ક્ષય કરીને ભા. શુ. ૩ ના દિને ભા. શુ. ૪ માનવાનું અને ભા. શુ. ૫ ની વૃદ્ધિએ ભા. શુ. ૩ ની

અર્થેખર પોતાની મનમમતી સિદ્ધિ કરવા માણસો દેહલા કપડાં કરે છે તેનો આ તાદશ પૂરાવો છે.

આગળના પાઠમાં 'અને તિથિઓ આરાધ્યપણે સંમત છે' તે વાત ઉઠાવી પણ આહીં બીજી ઉઠાવતાં પહેલું લખાઈ ગયું. આથી એ વર્ગ પૂનમના ક્ષયે ચોદશમાં ચોદશ પૂનમ બનેલી આરાધના થાય તે કઈ રીતે આમ લખ્યા છતાં માને છે તે સમજાતું નથી.

'તનુ' ની શરૂઆત ખરતરગચ્છવાળાને એટલા મરે કરવી પડે છે કે-શાસ્ત્રકોષે ચોદશનું નામ સહન નહિ કરવાનો ઉપાલંબ આપે. ત્યારે ખરતરગચ્છવાળાએ 'તનુ' એ શબ્દથી શંકા કરી કે-પૂનમના ક્ષયે તમારી શી ગતિ થશે? અર્થાત્ પૂનમના ક્ષયે ચોદશના નામને સહન કરશે? નહિ એટલે તેરશે ચોદશ અને ચોદશને દિવસે ચોદશ નામે નહિ બોલતાં પૂર્ણિમા કહેશે. આનું સ્પષ્ટીકરણ આ પાઠના ક માંથી બજવું.

'દ્વયોરપિ વિષમાન્તત્વેન' 'તસ્યાડપ્યારાધનં જાતં' આ પદનો અર્થ તેમણે બોટા આપ્યો છે 'દ્વયોરપિ વિષમાન્તત્વેન' નો અર્થ રિષ્ટણની અપેક્ષાએ ચોદશને દિવસે બનેતું વિષમાનપણું છે. મરે ક્ષીણ એવી પૂનમનું પણ આરાધન થાય છે એ વાત બજવા છતાં નકામી કહે છે આનો કાવ પૂનમના ક્ષયે ચોદશમાં ખરતરગચ્છની ભોગ અપેક્ષાએ વિષમાનતા છે. તેથી 'તસ્યાપ્યારાધનં' એ શબ્દથી ક્ષીણ પૂર્ણિમાનું આરાધન પણ રિષ્ટણની ચોદશે કઈ શકે છે. ઈત્યાદિ

[આ પ્રમાણે દરેક પાઠમાં સંસ્કૃત કાંઈ લખ્યું હોય અને તેનો કાવાર્થ સંસ્કૃત લખાણ ઉપર લેક્ષ શબ્દા વિના પોતાની ઇચ્છા પ્રમાણે આપ્યો છે અને પોતાના આપેલા પાઠમાં પણ જે શબ્દો પોતાને વાધક લાગ્યા તેને ઉઠાવી દેવા તે વર્ગ ચૂકયો નથી આજ પ્રમાણે બીજા તેમના રજુ કરેલા સર્વ પાઠોમાં છે.]

વૃદ્ધિ માનીને લા. શુ. ૪ ને લા. શુ. બીજી ત્રીજી જનાવી બા-શુ. પહેલી ઉદ્ધાપાયમે, લા-શુ-૪ માનવાનું કહે છે. પણ જૈન શાસ્ત્રધારેને અનુસરતા શ્રી તપાગચ્છીય જૈન સમાજમાં સત્તરમી સદીમાં પણ તેવી હેરફેરી કરવાની રીતિ વલ્લભાન હતીજ નહિ.

(૫) સાચે સાચે રહેલી પર્વતિથિઓમાં અજેતના પર્વતિથિના ક્ષયે પ્રાચીના પર્વતિથિના જોક દિવસેજ અજેતના અને પ્રાચીના જાન્યેય પર્વતિથિઓના આરાધક ણની શકાય ■ (આમાં જોઈમા મુદ્દા વિષેનું અમારું મન્તવ્ય સ્પષ્ટ થઈ જાય છે.)

(૬) ઉદય, ક્ષય અને વૃદ્ધિના જે નિયમો જે રીતિએ પદ્મપર્વને તથા લા. શુ. ૪ ને લાશુ પડે, તે નિયમો તેજ રીતિએ કલ્યાણુક તિથિઓને પણ લાશુ પડે છે અર્થાત્ શ્રી જૈન શાસનમાં જેટલી પર્વતિથિઓ મનાય છે, તે સર્વને આ ઉદય, ક્ષય અને વૃદ્ધિના નિયમો લાશુ પડેજ છે. (આમાં ૧૬મા મુદ્દા વિષેનું પણ અમારું મન્તવ્ય સ્પષ્ટ થઈ જાય છે.)

૪૦ આ મુદ્દામાં અમે જે આરોપ, પર્વલોપ, મૃધાવાદ અને આજ્ઞાભંગાદિ દોષોના પાત્ર બનાવ કે નહિ ? એમ જણાવેલું છે, તેમાંથી આરોપ પર્વલોપ અને મૃધાવાદના દોષોની ખાતતા તો ઉપરના વિવેચનમાં સ્પષ્ટ રીતિએ જણાવી દેવામાં આવી છે ત્યાં આરોપ આદિ દોષોની ખાતતા હોય ત્યાં આજ્ઞાભંગાદિ દોષોની ખાતતા હોયજ, જતાં જે પર્વતિથિ જે દિવસે ઉદયતિથિ રૂપે પ્રાપ્ત થતી હોય તે દિવસે તે તિથિ ન મનાય, તો આજ્ઞાભંગાદિ દોષોના પાત્ર બનાવજ. એ વાતને સૂચવતી નિચે મુજબની ગાથા પહેલા મુદ્દાના વિવરણમાં કહેવાઈજ ગઈ છે.

“ઉદયંમિ જા તિદ્ધિ, સા વમાણમિચરીઠ કીરમાણીય ।

ભાણામંગળવત્થા-મિચ્છજી વિરાહણં પાવે ॥૧૧॥”

એ વર્ગે પોતાના સ્પષ્ટીકરણમાં
અવળી રીતે રજુ કરેલ

પાઠ ૫ ■

ઉદયંમિ જા તિદ્ધી, સા વમાણમિચ-
રીઠ કીરમાણીય । આણામંગળવત્થા મિ-
ચ્છજીવિરાહણં પાવે ।

એવર્ગે રજુ કરેલ પાઠનો અર્થ
આખો નથી તેથી રજુ કરેલ પાઠનો
અર્થ અમે આપીએ છીએ.

પાઠ ૫ નો શુદ્ધ અર્થ ૫

ઉદયની વખતે જે તિથિ હોય તે
તિથિ ચોરીસે કલાક પ્રમાણુ કરવી.
(પણ જો) બીજી (ક્રિયાકાલવાળી) તિથિ
કરવામાં આવે તો (અહોરાત્રના પોષ-
ધાદિક નિયમનો ભંગ થવાથી) આજ્ઞા-
ભંગ, અનવસ્થા, મિથ્યાત્વ અને
વિરાધના પાત્ર.

૪૧ “તિથિદિન” અને “પર્વારાધન” સંગ્રંધી, મન્તવ્ય ક્ષેત્રને અંગે નિર્ણય કરવાને માટેના ખાસ સુદાઓ પૈકીનો ત્રીજો સુદો નીચે સુવળનો છે:—

એ વર્ગના પાઠના અર્થનું શુદ્ધ રચયીકરણ

પાઠ ૫ ક

શાસ્ત્રકાર શ્રી રત્નશેખરચરિત્ર મહારાજે રચિયાત પર્વતિથિઓની આરાધના પૌષ્ઠ આદિથી જણાવી અને તે પૌષ્ઠ વિગેરે પ્રતો અહોરાત્ર પ્રમાણ હોય છે, અને અહોરાત્રની આદિ સ્વર્ણના ઉદયથી આપતા સ્વર્ણના ઉદયની મર્યાદાએ હોય છે. તેથીજ આગળ જણાવ્યું છે કે સવારે પચ્ચદ્વાજની વખતે જે તિથિ હોય તે આખા અહોરાત્રને માટે પ્રમાણ કરવી.

પાતાના કથનના સમર્થનમાં લોકવ્યવહારને પણ આગળ કરીને સૂર્યોદયને અતુસારે દિવસ આદિ કહેવાય છે, એમ જણાવ્યું છે એવી રીતે શાસ્ત્ર અને લોકને અતુસરીને અહોરાત્રની તિથિ પ્રાતઃ પ્રત્યાખ્યાન કાળે અગર સૂર્યોદયથી નહીં ક્યાં છતાં જેઓ ઈતરગચ્છીઓ ધર્મ-ક્રિયાતુષ્ઠાન કાળની વખતે વિષમાનતાવાળી તિથિ માનતા હતા તેને માટે આ ગાથા જણાવવામાં આવી છે, અને આથીજ સૂર્યોદયને આધારે તિથિ ન માનતાં ક્રિયા કાલને આધારે તિથિ માનનારાઓને મિથ્યાત્વ વિગેરે જણાવવામાં આવ્યું છે.

પ્રથમ તો આ હકીકત ક્ષય-વૃદ્ધિના પ્રસંગે સિવાયની છે. કેમકે ક્ષય વૃદ્ધિના પ્રસંગને માટે કયે પૂર્વાવધિ આપ્યું પ્રકરણજ આગળ એજ મંથમાં જણાવે છે. એટલે પર્વતિથિના ક્ષય વૃદ્ધિના પ્રસંગમાં આ ગાથા અર્પણિત (આધિત) ગણાય. એવી અર્પણિત ગાથાઓ અપવાદની શર્યામાં આપનારે નિરર્થક વસ્તુ સ્થિતિમાં શુભવાગે ઉલ્લેખ કરતા પહેલાં ઘણો વિચાર કરવાની જરૂર હતી. વળી ‘ઉદયવાળીજ’ તિથિ લેવી અગર ઉદયવાળી તિથિ લેવીજ આ બન્નેમાંથી કોઈપણ પ્રકારે લેવામાં આવે તો તે વસ્તુ એ નવાવર્ગને કોઈ પણ પ્રકારે છલ નથી કેમકે નવાવર્ગ અટમી આદિના ક્ષયની વખતે ઉદય વગરની એવી પણ અટમી આદિ કહે છે. એટલે પાતાના રજી કહેલા પાઠથી વિરૂદ્ધ રીતિએજ ઉદય વગરની તિથિ માનીને તે વર્ગ પાતાની વ્યાખ્યા પ્રમાણે રજી કહેલા પાતાને ક્ષય-વૃદ્ધિ પ્રસંગે પણ માન્ય એવા આ હવ્યમિંતા પાઠથીજ મિથ્યાત્વ આદિ દોષને પાત્ર પાતે પાતાનેજ હાથે બને છે.

વળી અટમી આદિ તિથિની વૃદ્ધિ હોય ત્યારે પહેલે દિવસે અટમી આદિના સૂર્યોદય હોય જ છતાં ઉદયવાળી તિથિ લેવીજ એ નિયમને ક્રમાવી તે દિવસને અટમી આદિ તરીકે કહે છે છતાં એ વર્ગ માનતો નથી. પણ તે વર્ગ પાતાનીજ વ્યાખ્યાથી મિથ્યાત્વ આદિ દોષને પામવાવાળો થાય છે.

“(૩) પૂર્વની તિથિને ચછીની તિથિના દિવસે માનવામાં આવે, તે તેથી વિનષ્ટકાર્યનું કાવિ કારણુ માન્યાનો દોષ પાશુ હાશે કે નહિ ?”

ખીલ વાત એ પણ અર્થિ વિચારવા જેવી છે કે બ્યારે ગણિત પ્રમાણે અષ્ટમી આદિ પર્વ તિથિની હાનિ-વૃદ્ધિ આવે ત્યારે તે પર્વતિથિઓને, અષ્ટમી અને પરિશ્ષેખ્યાત રખાવા માટે ‘ક્ષયે પૂર્વાં’ ના અપવાદ લાગુ કરવામાં આવે છે.

એ ગણિતના આધારે આવેલી (ક્ષયવૃદ્ધિવાળી) પર્વતિથિની પૂર્વે પણ પ્રયોગના આધારે પર્વતિથિની ફેર હાનિ કે વૃદ્ધિ માનવાનો પ્રસંગ આવે એટલે કે બે પૂનમ કે બે અમાસ વખતે બે ચૌદશ થવાનો પ્રસંગ આવે કે પૂનમ કે અમાવાસ્યાના ક્ષયે ચૌદશનો ક્ષય કરવાનો પ્રસંગ આવે તે તે અનિષ્ટતમ ગણાય તે સ્વાભાવિક છે. અને તેથી યાવત્સમ્મવસ્તાવદ્વિધિ ના ન્યાયે ક્ષયેનું એ વિધાન અને વૃદ્ધીં ના એ નિયમ ફરી કાશુ પાડવાજ એછએ, અને તેથી પર્વાનન્તર પર્વતિથિની હાનિ વૃદ્ધિ વખતે તે વિધાયક અને નિયામક વાક્યની પુનરુક્તિ કરવીજ પડે. તે ન્યાય સુક્ત જ ગણાય. તેવી રીતે શાસ્ત્રવાક્ય અને ન્યાયના આધારે થતી સમાચારીના વિરોધમાં ‘હર્દયમિન્તુ’ ઉત્સર્ગવાક્ય આગળ કરવું તે ન્યાય સમજનારને તેા શાસેજ નહિ.

ગણિતના આધારે પૂનમ અમાવાસ્યાની હાનિના પ્રસંગમાં ક્ષયે પૂર્વાં ના પ્રયોગપટ ચૌદશનું નામ ખસેડવાનો પ્રસંગ આગ્યેા હોવા છતાં ચૌદશ પણ પર્વતિથિપણે હોવાથી અને પર્વતિથિનો ક્ષય જોન શાસ્ત્રકારોને હિંમત હોવાથી યાવત્સમ્મવસ્તાવદ્વિધિ: એ ન્યાયે ફેર પણ ક્ષયે પૂર્વાં ની પ્રવૃત્તિ કરીને ચૌદશનો નામના અભાવને ખદલે તેરસના દિવસે તેરસના નામનો અભાવ ફરી ચૌદશની સંજ્ઞા પ્રવર્તાવવી એછએ, એટલે ગણિતના આધારે આવેલ પૂનમના ક્ષયે તેરશનો ક્ષય કરવો જોઈએ.

એવીજ રીતે પૂનમની વૃદ્ધિ વખતે તેરસની વૃદ્ધિ, વૃદ્ધી કારણ તયોત્તરા એ ન્યાય પ્રન: પ્રવર્તાવીને કરવી એછએ. એટલે પૂનમની વૃદ્ધિએ બે તેરસ કરવી એ પણ શાસ્ત્ર, ન્યાય અને પરંપરાથી સુક્ત જ છે.

ક્ષયે પૂર્વાં ને વૃદ્ધી ઉત્તરાના અપવાદની વખતે પણ ઉદયતિથિનો જ આશ્રય શાસ્ત્રકારને છુટ હોત અને ઉદય તિથિ મહણુ નહિ કરનારને મિથ્યાત્વ આશ્વાસન વિગેરે દોષો શાસ્ત્રકાર હિંમત ગણતા હોત તેા, ઉદયવાળી પૂનમને દિવસે અનુદયવાળી ચૌદશને કરનારા ખરતરોને માત્ર આ એક જ સિદ્ધાંતથી મિથ્યાત્વ આશ્વાસન આદિ કરનારા વિગેરે જણાવીને તેનું ખંડન કરત, પણ

૪૨ આ સુદાના સંજંઘમાં અમારું મન્તવ્ય એવું છે કે પૂર્વની તિથિને પછીની તિથિના દિવસે માનવામાં આવે, તો તેથી વિનિષ્કર્ષાત્મક ભાવિકારણ માન્યાનો દોષ પણ લાગેજ એવું જૈનશાસ્ત્ર ક્ષરમાવે છે. પૂર્ણિમા, એ ચતુર્દશીનું કારણ નથી; કારણકે કારણ કાર્યનું પૂર્વભાવિજ હોય અને પૂર્ણિમા એ ચતુર્દશીની પૂર્વે આવનારી તિથિ નથી પણ ચતુર્દશીની સમાપ્તિ થઈ ગયા પછીથીજ આવનારી તિથિ છે. આ વસ્તુને સ્પષ્ટ કરતાં શ્રીતત્ત્વતરંગિણીમાં જે ૧૦મી અને ૧૧મી ગાથા કહેવાઈ છે તે તેની વૃત્તિ સાથે આ નીચે આપવામાં આવે છે.

૪૩ “જયવિ હુ જિણસમયંમિ અ કાલો સવ્વસસ કારણં મણિજો ।
તહવિઅ વ્હસીય નો જુજ્જહ પુણિમા હેઠ ॥૧૦॥

યપિ હુ નિશ્ચિતં જિનસમયે-જિનગાસને કાલ, સ્વમાવાદિચતુષ્કસહકૃત
સ્વપ્પાદાર્ય, સર્વસ્થાપિ કારણં મણિતસ્તથાપિ પૂર્ણિમાવાચકતુર્વસ્યા હેતુ:-કારણં ન
સુગ્યતે પ્થેતિ, અથ ચકાર વ્યકારાર્થ:, કારણલક્ષણામાવાદિતિ ગાથાર્થ: ॥૧૦॥

શાસ્ત્રકાર મહારાજને ખતે કયે પૂર્વાંગના પ્રધાપની ઘટનામાં ઉદયનો સિદ્ધાન્ત અપોદિત થતો હોવાથી, તેમ ન કરતાં અવુષ્ઠાનના હોવાની આપત્તિ આવશે, મુખાવાદ સાગશે, ત્રિશેષે ચચા કરીને શાસ્ત્રકારને તેણે નિરસન કરવું પડ્યું છે. કારણકે ખરતરો પણ ‘ઉદય તિથિ’ને માને છે. ‘ઉદયતિથિ અપ્યરમુચ્ચાપિ ચેતવ્યા’ ‘વિધિ પ્રપા’ના પાઠ તેણે સમર્થન કરે છે. આથી સ્પષ્ટ છે કે ઉદયનો તે સિદ્ધાન્ત પર્વ ક્ષય-વૃદ્ધિના પ્રસંગ સિવાયના સ્થળે પ્રવર્તે છે અને પર્વના ક્ષય વૃદ્ધિ પ્રસંગ ઉદય તિથિનો સિદ્ધાન્ત અપોદિત થાય છે. જો વાત આ નવા વર્ગ સિવાય ખરતરોએ પણ માને છે.

જો પર્વ પોતાના સ્વપ્રીકરણમાં
અપળી મીતે રણુ ક્વેલ

પાઠ ૬ અ

જયવિહુ જિણસમયંમિ અ કાલો
સવ્વસસ કારણં મણિજો । તહવિઅ વ્હ-
સીય નો જુજ્જહ પુણિમા હેઠ ॥૧૦॥

યપિ હુ-નિશ્ચિતં, જિનસમયે-જિન-
ગાસને કાલ; સ્વમાવાદિચતુષ્કસહ-
સ્વપ્પાદાર્ય, સર્વસ્થાપિ કારણં મ
પૂર્ણિમામાવચકતુર્વસ્યા હેતુ -
મ સુગ્યતે પ્થેતિ, અથ ચકાર

પાઠ ૬ નો શુદ્ધ અર્થ ન

એકે જિનશાસનમાં કાસને સર્વં
કારણ કહેલ છે, તો પણ પૂર્ણિમાએ
ચોક્કસ કારણ ગણાય નહિ (૧૦)

એકે નિશ્ચે જિન શાસનમાં સ્વભાવ
આદિ ચતુષ્ક સહિત કાળ, સર્વં કારણ
કહેલો છે, તોપણ પૂર્ણિમાનો ભાવ એ
ચોક્કસ હેતુ એટલે કારણ ગણાય નહિ અદિ
ચકાર એવકારના અર્થમાં છે કારણના લક્ષ-
ણનો અભાવ હોવાથી. એ પ્રમાણે ગાથાર્થ (૧૦)

અથ કારણલક્ષણભાવમેવ દર્શયતિ—

“કજસ્ત પુલ્લભાવી નિયમેણં કારણં જમો મળિયં ।

તલ્લક્ષણરહિતાવિય મળાદિ કહ પુણિમા હેઠુ ? ॥૧૧॥

કાર્યસ્ય નિયમેન યત્ પૂર્વભાવી, દીર્ઘત્વં ચાઞ્ચ લિઙ્ગવ્યત્યયેન પ્રાકૃતત્વાત્, તદેવ કારણં ભવતિ, તલ્લક્ષણરહિતાઽપિ ચ પૌર્ણમાસી કયં ચતુર્દશ્યા હેતુઃ કારણં સ્યાદિતિ ભગ-કથય, માં પ્રતીતિ ગમ્યં, યદિ વિનષ્ટસ્યાપિ કાર્યસ્ય ભાવિ કારણં સ્યાત્તર્હિ જગદ્વ્યવસ્થાવિપ્લવઃ પ્રસજ્યેતેતિ ગાયાર્યઃ ॥૧૧॥

૪૪ આ પાઠથી પણ એજ સુચિત યાપ છે કે-પહેલી પૂનમ અગર પહેલી અમાસે ચૌદશ માનવી, ઔદયિક ચૌદશે કલ્પિતપણે જીજી તેરશ માનવી અને જા. સુ. પહેલી પાંચમે જા. સુ. ૪ માનવી અને ઔદયિક થોથના દિવસે કલ્પિતપણે જીજી ત્રીજ માનવી એ વિનષ્ટ કાર્યતુ ભાવિકારણ માનવાના હોખને પાત્ર જનમાનુજ કાર્ય છે.

૪૫ “તિથિદિન” અને “પર્વાશયન” સંગથી મન્તવ્યલેહને અંગે નિબુંધ કરવા માટેના ૨૫ મુદ્દાઓ પૈકીનો થોથો મુદ્દો નીચે મુજબનો છે:—

“(૪) ક્યવે પૂર્વા તિથિઃ કાર્યા “અગર” ક્યવે પૂર્વા તિથિર્ગ્રાધા એ

પદકાર્યર્થઃ, કારણલક્ષણભાવાદિતિ ગાયાર્યઃ ॥૧૦॥

અથ કારણલક્ષણભાવમેવ દર્શયતિ—

કજસ્ત પુલ્લભાવી નિયમેણં કારણં જમો મળિયં । તલ્લક્ષણરહિતાવિય મળાદિ કહ પુણિમા હેઠુ ? ॥૧૧॥

કાર્યસ્ય નિયમેન યત્ પૂર્વભાવી, દીર્ઘત્વં ચાઞ્ચ લિઙ્ગવ્યત્યયેન પ્રાકૃતત્વાત્, તદેવ કારણં ભવતિ, તલ્લક્ષણરહિતાઽપિ ચ પૌર્ણમાસી કયં ચતુર્દશ્યા હેતુઃ કારણં સ્યાદિતિ ભગ-કથય, માં પ્રતીતિ ગમ્યં, યદિ વિનષ્ટસ્યાપિ કાર્યસ્ય ભાવિ કારણં સ્યાત્તર્હિ જગદ્વ્યવસ્થાવિપ્લવઃ પ્રસજ્યે-તેતિ ગાયાર્યઃ ॥ ૧૧ ॥

(સુવ્રિત તત્ત્વતરંગિણિ પૃષ્ઠ ૯)

ક્યવે કારણના લક્ષણનો અભાવજ કેખાડે છે. જે કારણ માટે કહ્યું છે કે- કારણ એ કાર્યની અવશ્ય પૂર્વે થવા-વાળું છે.

તો પછી તે લક્ષણથી સ્થિત એવી ખૂણિમા તે (ચૌદશ)નો હેતુ કેવીરીતે યાપ ? તે કહે છે. (૧૧)

કાર્યનું નિયમથી ને પૂર્વે થવાવાળું છે. (અને દીર્ઘપણું તો અદિ પ્રપ્ત હોવાથી લિંગવ્યત્યયથી છે) તેજ કારણ યાપ છે. તે [કાર્યથી પૂર્વે થનારપ] લક્ષણથી સ્થિત એવી ખૂણિમા કેવી રીતે ચૌદશનો હેતુ એટલે કારણ યાપ ? તે કહે-એ પ્રમાણે સમજું શેવું. જે વિનષ્ટ એવા જણ કાર્યનું ભાવિ કારણ યાપ તો પછી જગતની વ્યવસ્થાનો નાશ યાપ. આ પ્રમાણે ગાયાર્ય છે. (૧૧)

આજ્ઞા, જે પર્વતિથિ ઉદયતિથિ રૂપે પ્રાપ્ત થતીજ ન હોય તેથી પર્વતિથિની માન્યતા અને આરાધનાનો દિવસ નક્કી કરવાને માટેજ છે કે ક્ષીણ પર્વતિથિના ક્ષયના બદલામાં તે ક્ષીણ પર્વતિથિની પૂર્વે જે કોઈ પણ પહેલી અપર્વતિથિ આવતી હોય, તેનો ક્ષય કરવાને માટે છે.”

૪૬ આ સુદાના સંગ્રહમાં અમારૂં મંતવ્ય એવું છે કે—“ક્ષયે પૂર્વા તિથિ કાર્યા ‘અપગર’” “ક્ષયે પૂર્વા તિથિર્માઘા એ આજ્ઞા જે પર્વતિથિ ઉદયતિથિ રૂપે પ્રાપ્ત

એ વર્ગના પાઠના ‘અર્થ’નું શુદ્ધ સ્પષ્ટીકરણ

પાઠ ૬ ક

આ પાઠ અરતરગચ્છવાજાઓ પોતાના આચાર્યોની “વિધિ પ્રમા”માં કહેલું—ચૌદશના ક્ષયે તેરસ કરવાનું વચન ઉદ્ધીત ચૌદશના ક્ષયે પૂનમ માનીને પૂનમે પકળી કરે છે તેને અંગ છે. છતાં જો વચન અને પાઠના પ્રસંગનો વિચાર કર્યા સિવાય જ્યાં ત્યાં એ પ્રસંગ એકાન્તથી હજારકલામાં આવે તો જે દોષ ખીજાને આપવામાં આવે છે, તે જ દોષ પોતાને કેમ ન લાગે ? કારણકે અષ્ટમી આદિ તિથિના દિવસે સૂર્યોદયથી અમુક ઘડી થવા પછી નવમી વિગેરે આવે છે, છતાં તે નવમીને જો અષ્ટમી આદિ મોતીને આરાધાય તે ‘નષ્ટકાર્ય’નું ભાવિ કારણ કેમ ન ગણાય ?

પરંતુ જ્યેષ્ઠિનો નિર્ણય આચાર્યોએ કર્યો છે, તેથી તે નવમી વિગેરેમ અષ્ટમી વિગેરેમ આરાધન ‘નષ્ટકાર્ય’નું ભાવિ કારણ ન ગણાય, કારણ કે ઉદયમાં નામ હોવા છતાં નામ ગણાતી નથી. તો પછી તેમજ ક્ષયે પૂર્વા વિગેરે પણ સંમર્થ આચાર્યોનાં વચનો છે, અને તેથી તેના આધારે સંસ્કારપૂર્વક પહેલી પૂનમે ચતુર્દશીના આરાધનમાં નષ્ટ કાર્યનું ભાવિ કારણરૂપ આપતિ કેમ અણી શકાય ?

વળી જૈન શાસ્ત્રને માન્યાર સવિતવ્યતા કે તથાભવ્યત્વને ન માને એમતો ન જ બને. અને જો માને તો તેમાં ‘નષ્ટકાર્ય’નું ભાવિ કારણપણ કેમ નથી ?

એ વર્ગે પોતાના સ્પષ્ટીકરણમાં અવળી ‘રીતે રણુ કરેલ

પાઠ ૭-૮-૧૫-૧૬-૧૯-૨૩-૨૪ નો અર્થ ૬

પાઠ ૭-૮-૧૫-૧૬-૧૯-૨૩-૨૪ અ ક્ષયે પૂર્વા તિથિ. કાર્યા (તિથિર્માઘા) કાર્યા (માઘા) તથોત્તર

(પર્વતિથિના) ક્ષયની વખતે પૂર્વની તિથિ (પર્વતિથિપણે) કરવી આવડે મહણ કરવી. અને (પર્વતિથિની) વધી હોય ત્યારે ઉત્તરતિથિને (પર્વતિથિપણે) કરવી. આવડે મહણ કરવી.

યતીજ ન હોય તેવી પર્વતિયિની આન્યતા અને આરાધનાનો દિવસ નક્કી કરવાને માટેજ છે. પણ ક્ષીણ પર્વતિયિના સમના બદલામાં તે ક્ષીણ પર્વ-તિયિની પૂર્વે જે કોઈપણ પહેલી અર્ધ પર્વ તિથિ આવતી હોય, તેનો ક્ષય કરવાને માટે નથીજ !

એ વર્ગના પાઠના અર્થનું શુદ્ધ સ્પષ્ટીકરણ

પાઠ ૭-૮-૧૫-૧૬-૧૮-૨૩-૨૪ ક

આ પ્રધોષનું ઉત્પાન તેઓ જ માની શકે કે જેઓ પર્વ તિથિઓનું પરિસ્ખ્યાન માને. પરિસ્ખ્યાન ન માનતાં જેઓ આરાધનાના આધારભૂત પર્વતિયિનો ક્ષય માનવાને તૈયાર હોય, તેઓને આ વિધાયક અને નિયામક પ્રધોષની જરૂર જ નથી. આજે એ વર્ગ ધાર પર્વ તિથિઓનું પરિ-સ્ખ્યાન નહિ માનીને ૧૧ કે ૧૩ પર્વ તિથિઓને કરે છે, તેને આ પ્રધોષ નિર્ણયક છે. આ પ્રધોષમાં આરાધના વિધેય તરીકેજ નથી. કારણકે આરાધનાની અપ્રાપ્ત થતીજ નથી. તેમજ આરાધનાની અધિકતા એટલે સહા કર્તવ્યતા જૈન શાસ્ત્રકારોને અનિષ્ઠ નથી. તેથી નિયમ કરવાની પણ જરૂર રહેતી નથી. આ પ્રધોષની જરૂરિયાત પર્વતિયિના પરિસ્ખ્યાન મટિ છે; જ્યારે દીપ્તજ્વાની રીતે પર્વતિયિનો ક્ષય આવે ત્યારે પર્વતિયિની રાશાની કહ રીતે વ્યવસ્થા કરવી કે જેથી સર્વ પર્વતિયિઓ સમવાઈ રહે. એ માટે છે.

હવે પૂર્વો ના પ્રથમ પાઠથી વિધાન અને બીજા પાઠથી નિપમ કરવામાં આવેલો છે, તે આરાધનાની ન્યૂનતા કે અધિકતા ઠાળવા માટે નથી. પરંતુ પરિસ્ખ્યાત એવી પર્વતિયિઓનો ન્યૂનતા કે અધિકતા ઠાળવા માટે છે.

આ પ્રધોષમાં પણ તિથિઃ કર્ણા (તિથિપ્રાંશા) એવું સ્પષ્ટ વિધેય છે, તે પર્વતિયિની ન્યૂનતા અને અધિકતાની આપત્તિ ઠાળવા માટે છે, એટલે વિધેયતા અને નિયતતા પર્વતિયિનીજ રહેલી છે, અને તેથી જ અધ્ધમી આદિના ક્ષયે તેનાથી પૂર્વે રહેલી સપ્તમી આદિ તિથિનેજ અધ્ધમી આદિ પર્વતિયિપણે ગણવાનું વિધાન થાય છે, તેમજ બે અધ્ધમી વિગેરે હોય ત્યારે બીજા અધ્ધમી વિગેરેને અધ્ધમી આદિ પર્વતિયિપણે ગણવાનું થાય છે, અને તેથીજ શ્રી તત્ત્વતરંગિણીકારે ચોદશના ક્ષયની વખતે તેરશનો ઉદય છતાં તેરશના વ્યપરશનો અસાધ જણાવીને દીપ્તજ્વાની તેરશને તેરશ નહિજ કહેવી એમ જણાવેલું છે. અને ચોદશનો ઉદય નહિ છતાં પણ તે દિવસે ચોદશજ કહેવી એમ જણાવેલું છે. અર્થાત્ દીપ્તજ્વાની તેરશના ઉદયના વખતથી જ ચોદશની સત્તા શાસ્ત્રકારે જણાવી દીધી છે, એટલે તેરશ ન માનવાનું જણાવ્યું તેમાં આશ્ચર્ય નથી.

૪૭ શ્રીતત્ત્વતરંગિણીમાં-૯-“અથ તિથીનાં દાનો વૃક્ષો ચ કા તિથિયારાખ્યત્વેન સમ્મતેત્યપિ દર્શયતિ ।” એમ કહીને નીચે સુજળની ચોથી ગાથા કહેવામાં આવી છે.

જેવી રીતે એકાદી પર્વતિથિની હાનિ વૃદ્ધિમાં વિધિ અને નિયમના બળે પૂર્વની અપર્વતિથિની હાનિ વૃદ્ધિ કરવાનું પ્રાપ્ત થાય છે, તેવીજ રીતે પર્વાનન્તર પર્વતિથિના ક્ષય વૃદ્ધિ વખતે પણ તે વિધાયક અને નિયામક વાક્યની ફરી પ્રવૃત્તિ કરવી પડે, અને તેથી પૂર્વતર અપર્વતિથિની હાનિ વૃદ્ધિ કરવાનું પ્રાપ્ત થાય છે.

એક વાત એ પણ ધ્યાનમાં રાખવાની છે કે તેરશની તિથિ જો કે કલ્યાણક તિથિ તરીકે પર્વતિથિપણે આવે તો પણ ફરજિયાત ચોદશ જેવી તિથિના ક્ષયની વખતે તેરશ તેરશ નહિ કહેવાનું સ્પષ્ટ વિધાન કહેલું છે, તેમજ સપ્તમી પણ વ્યપદેશમાંથી ઉઠાવી દેતાં ફરજિયાત અષ્ટમીપર પર્વતિથિનું રક્ષણ કરવું એ ધ્યેય નક્કીજ છે.

એટલે આ પાઠ સ્પષ્ટપણે પહેલી અપર્વતિથિને ય્યવહારમાંથી કાઢી નાખીને તેની જગ્યાએ પર્વતિથિને ગોઠવે છે.

એ વર્ગે પોતાના સ્પર્ધાકરણમાં
અવળી રીતે રણુ કરેલ

પાઠ ૯ નો અર્થ ૪

પાઠ ૯ અ

હવે તિથિ (પર્વતિથિ)ઓની હાનિ

તથા વૃદ્ધિ વખતે કઈ તિથિ આરાધ્ય

અથ તિથીનાં દાનો વૃક્ષો ચ કા તિથિયારાખ્યત્વેન સમ્મતેત્યપિ દર્શયતિ તેમજ પછે (પર્વતિથિપણે) સમ્મત છે તે પણ દેખાડે છે.

એ વર્ગના પાઠનું શુદ્ધ સ્પષ્ટીકરણ

પાઠ ૯ ક

આ પાઠમાં ‘તિથીનાં’ પદ જ સામાન્ય તિથિ એટલે અનારાધ્ય તિથિ માટે તો નથી જ, એમ એ નવા વર્ગને પણ કશુંલ કરવું પડશે. તેમ પ્રકરણ પણ ઉપરથી પર્વતિથિનું ચાલેલું છે. માટે તિથિ રાખેનો અર્થ પર્વતિથિ એમ કરવો જ પડશે.

અને જ્યારે પર્વતિથિ એવો અર્થ કરવામાં આવે તો તે પર્વ તિથિની હાનિવૃદ્ધિ જેન શાસ્ત્રકારોને અનિષ્ટ છે, એમ માનવું જ લેઈએ. અને તેથી શાસ્ત્રકારો કોઈ પણ પ્રકારે અષ્ટમીના ક્ષય કે એ અષ્ટમી દીપ્તિમાં દોષ પડે પણ કહેવા માનવા તૈયાર નથી એ ચોક્કસ જ છે. વળી પર્વ તિથિનો વખતે કઈ તિથિ આરાધ્યપણે-પર્વ તિથિપણે સમ્મત છે, એવું વાક્ય વાતને પૂરું કરે છે. તે વાક્ય જણાવે છે કે દિપ્તિજ્ઞાની પર્વ તિથિની

૧૦ "તિહિવાપ પુત્રવતિહી અહિવાપ ઉત્તરા ય ગહિમન્વા ।

હીર્ણેપિ પક્ષિસ્ય પુણ ન પમાર્ણ પુણિમાદિવસે ॥૪૮॥"

કાય કે વૃદ્ધિ હોય ત્યારે પર્વ તિથિને આખંડ રાખવા કંઈ તિથિને પર્વ તિથિ-પણે ગણવી ? અર્થાત્ દિપ્પણમાં પંચાંગની રીતિએ પર્વતિથિની કાય વૃદ્ધિ બસે હોય પણ જૈનશાસ્ત્ર મુજબ આરાધનામાં તિથિ ઘટે વધે નહિ. માટે કંઈ તિથિની વખતે પર્વ તિથિની સંજ્ઞા રાખવી ? એજ નક્કી કરવાનું છે. વળી 'વિશેષ કરીને વૃદ્ધિમાં કંઈ તિથિ સમ્મત છે?' એ કહેવાની તો જરૂરજ નહોતી. કેમકે પર્વતિથિની વૃદ્ધિ માનવાથી આરાધનાની વૃદ્ધિ થવાની હતી આરાધના તો સર્વકાળ ઈષ્ટ હોવાથી પણ આ વાક્ય કોઈ પણ પ્રકારે આરાધનાની ન્યૂનતા કે અધિકતા ટાળવાને માટે છે એમ માની શકાય જ નહિ. પરંતુ પર્વ તિથિની ન્યૂનતા ને અધિકતા ટાળવા આ વાક્ય છે એમ માની શકાય.

વળી 'કસ્યામાત્રાધના' ન લખતાં મારાણ્યવેન કહીને ઈશ્વરજીત સંકલ્પની તૃતીયા જન્માવીને પૂર્વની અપર્વ તિથિમાં આરાધ્યત્વની વ્યાપકતા જણાવવા સાથે તેમાં પર્વતિથિપણું કાખલ કરે છે, અને વૃદ્ધિની વખતે પહોંતી અધમી આદિમાંથી આરાધ્યતાને એટલે પર્વતિથિપણાને ખસેડી દે છે. જે ખન્ને વસ્તુ વિધિ અને નિયમના બળે રહેલે થઈ શકે છે.

વળી મારાણ્ય શબ્દનો અર્થ વિચારનાર જ્ઞાન પ્રત્યય લેખને જરૂર તે તિથિને આરાધના ક્રિયાનું એકલું કાર્ય ન માનતાં થોડાં એવું કમ જ માને, અને તેથી જ ક્ષયની વખતે પૂર્વ તિથિમાં અને વૃદ્ધિની વખતે માત્ર ઉત્તર તિથિમાં જ પર્વતિથિપણું રહે એ સિધ્ધી વાત છે.

એ વર્ગ તરફથી સ્પષ્ટીકરણમાં આવળી
રીતે રણ થયેલ
પાઠ ૧૦-૧૧-૧૨-૧૩-૧૪ ન
પાઠ ૧૦

પાઠ ૧૦, ૧૧, ૧૨, ૧૩, ૧૪,
તો શુદ્ધ અર્થ વ
પાઠ ૧૦

૧૧ "તિહિવાપ પુત્રવતિહી અહિવાપ
ઉત્તરા ॥ ગહિમન્વા । હીર્ણેપિ પક્ષિસ્ય
પુણ ન પમાર્ણ પુણિમાદિવસે ॥૪૯॥

તિથિના કાયની વખતે પૂર્વની તિથિ અને (તિથિની) અધિકતાની વખતે ઉત્તર તિથિ મદ્દલ કરવી. હીલ્ડ એવી પદ્ધતી (સોદશ) પૂનમને દિવસે પ્રમાણ ન કરવી.

૧ પાઠ ૧૧ થી પાઠ ૧૨ સુધી જે પાઠ રામચંદ્રચરિત્રએ હોદી દીધો છે તેને અહિં કો'સમાં આપ્યો છે. તિહિવાપ થી ઉક્ત-ત્યાદ્યા સુધીનું પાઠ ૧૦ થી ૧૪ સુધીનું તત્ત્વતરંગિણી પૃ. ૩ માં સર્જન લખાયું છે છતાં [] વાળું રામચંદ્રચરિત્રએ હોદી દીધું છે.

૪૭ શ્રીતત્ત્વતરંગિણીમાં-“અથ તિથીનાં દાનો વૃદ્ધી ચ કા તિથિરાસ્યત્વેન સમ્મતેત્યપિ દર્શયતિ ।” એમ કહીને નીચે મુજબની એથી ગાથા કહેવામાં આવી છે.

કેવી રીતે એકાદી પર્વતિથિની હાનિ વૃદ્ધિમાં વિધિ અને નિયમના બળે પૂર્વની અપર્વતિથિની હાનિ વૃદ્ધ કરવાનું પ્રાપ્ત થાય છે, તેવીજ રીતે પર્વાનન્તર પર્વતિથિના ક્ષય વૃદ્ધિ વખતે પણ તે- વિધાયક અને નિયામક વાક્યની ફરી પ્રવૃત્તિ કરવી પડે, અને તેથી પૂર્વતર અપર્વતિથિની હાનિ વૃદ્ધિ કરવાનું પ્રાપ્ત થાય છે.

એક વાત એ પણ ધ્યાનમાં રાખવાની છે કે તેરશની તિથિ એ કે કલ્યાણક તિથિ તરીકે પર્વતિથિપણે આવે તો પણ ફરજયાત ચોદશ કેવી તિથિના ક્ષયની વખતે તેરશે તેરશ નહિ કહેવાનું સ્પષ્ટ વિધાન કહેલું છે, તેમજ સપ્તમી પણ વ્યવહારમાંથી ઉઠાવી દેતાં ફરજયાત અષ્ટમીપણ પર્વતિથિનું રક્ષણ કરવું એ ધ્યેય નક્કીજ છે.

એટલે આ પાઠ સ્પષ્ટપણે પહેલી અપર્વતિથિને વ્યવહારમાંથી કાઢી નાખીને તેની જગ્યાએ પર્વતિથિને ગોઠવે છે.

એ વર્ગે પાતાના સ્પર્ટીકરણમાં

પાઠ ૯ નો અર્થ ૪

અવળી રીતે રણુ કરેલ

હવે તિથિ (પર્વતિથિ)ઓની હાનિ

પાઠ ૯ અ

તથા વૃદ્ધિ વખતે કઈ તિથિ આરાધ-

અથ તિથીનાં દાનો વૃદ્ધી ચ કા તિથિરાસ્યત્વેન સમ્મતેત્યપિ દર્શયતિ

પણે (પર્વતિથિપણે) સમ્મત છે તે પણ દેખાડે છે.

એ વર્ગના પાઠનું શુદ્ધ સ્પર્ટીકરણ

પાઠ ૯ ક

આ પાઠમાં ‘તિથીનાં’ પદ જ સામાન્ય તિથિ એટલે અનારાધ્ય તિથિ માટે તો નથી જ, એમ એ નવા વર્ગને પણ કમુલ કરવું પડશે. તેમ પ્રકરણ પણ ઉપરથી પર્વતિથિનું ચાલેલું છે. માટે તિથિ રાખેને અર્થ પર્વતિથિ એમ કરવો જ પડશે.

અને જ્યારે પર્વતિથિ એવો અર્થ કરવામાં આવે તો તે પર્વ તિથિની હાનિવૃદ્ધિ જેન સારકારને અનિષ્ટ છે, એમ માનવું જ એકજે. અને તેથી તે કોઈ પણ પ્રકારે અષ્ટમીના ક્ષય કે જે અષ્ટમી રીપણમાં હોય પણ કહેવા માનવા તૈયાર નથી એ એકજે જ છે. વળી પર્વ તિથિની વખતે કઈ તિથિ આરાધ્યપણે-પર્વ તિથિપણે સમ્મત છે, એટલું વાક્ય ઉપરની વાતને પૂર કરે છે. તે વાક્ય જગ્યાએ છે કે રિપણની પર્વ તિથિની

૪૯ 'તિથિની દાનિ—પ્રાંતિમાં કમી તિથિ આરાધ્યપણ્યએ કરીને સમ્પત છે' અને 'તિથિના ક્ષયે પૂર્વતિથિજ તથા તિથિની વૃદ્ધિમાં ઉત્તર તિથિજ મદ્યલુ કરવી નેપએ'—એવાં સૂચનો અમોએ ઉપર જણાવેલા મન્ત્રવ્યવસ્થા પુષ્ટ કરનાર છે. વળી, શ્રીતત્ત્વતરંગિણીની ચોથી ગાથાની વૃત્તિમાં જે જે ગાથાઓ સાક્ષી તરીકે મૂકવામાં આવી છે. તેમાંની જીજ્ઞા ગાથાથી પણ એજ વાતને પુષ્ટિ મળે છે કે—ક્રમે પૂર્વો વળી આસા પર્વતિથિના ક્ષયના બદલામાં તેની પૂર્વે જે કૌપલ્ય પહેલી અર્ધતિથિ આવતી હોય તેને ક્ષય કરવાને માટે નથી જ. તે જીજ્ઞા ગાથા—

૫૦ ૧૨ "અહ જહ ફદયિ ન છમ્મંતિ, તામો સુદગમેષ જુતામો ।
તા અવરચિદ્ અવરાવિ હુજ નહુ પુન્વ સન્નિદ્ધા ॥૨૧॥"

સંવચ્છરચરમાસે પક્ષે અદ્વાહિયાસુ
ય તિદ્ધીસુ । તાઠ પમાણં મળિયાજાઓ
સરો ઉદયમેહ ॥૧૧॥]

(કરવી) એ પ્રમાણે અર્થ છે. દ્વાન્ત સાથે યુક્તિઓ હવે આગળ કહેવાશે.

ઉદયવાળી તિથિનો સ્વીકાર અને અન્ય તિથિનો તિરસ્કાર માત્રવામાં તત્પર આપણે ઇન્નેને તેરસનો ચોદશપણે સ્વીકાર કેવી રીતે યુક્ત છે ?

(આ પ્રમાણે કોઈ શંકા કરે તો તેના સમાધાન માટે કહે છે કે) આ પ્રમાણે કહે છે તે સાચું છે, ત્યાં (દીપણાની તેરશે) તેરશ એવા વ્યવસ્થાનો પણ આસંસવ હોવાથી, (અને) પ્રાશ્નિક્ષિત આદિ વિધિમાં 'ચોદશજ' એ પ્રમાણે વ્યવસ્થા કરાતો હોવાથી જે માટે કહ્યું છે કે—'સંવત્સરી, ચોમાસી પક્ષની અને અઠાધ વિગેરે તિથિઓમાં તે તિથિઓ પ્રમાણ ગણવી કે જે તિથિઓને સૂર્યોદય સ્પર્શે છે.]

જે કદાપિ સૂર્યોદયથી યુક્ત ॥ તિથિઓ ન મહે તો ક્ષીણ (ચતુર્દશી

પાઠ ૧૨

અહ જહ ફદયિ ન છમ્મંતિ તામો
સુદગમેષ જુતામો । તા અવરચિદ્ અવ-
રાવિ હુજ નહુ પુન્વ સન્નિદ્ધા ॥૨૧॥

૪૮ આ ગાથાના પૂર્વાર્દની વૃત્તિમાં ગ્રંથકારશ્રીએ કરમાવ્યું છે કે—

૧૧ “તિદિવાપ્ તિથિપાતે-તિથિક્ષયે પૂર્વેવ તિથિર્પ્રાઢ્યા, અધિકાયાં ચ વૃદ્ધૌ ચોત-
રૈવઃ પ્રાઢ્યા-ઉપાદેયેત્યર્થઃ, યદુક્ત-“ક્ષયે પૂર્વા તિથિર્પ્રાઢ્યા, વૃદ્ધૌ પ્રાઢ્યા તથોત્તરા ।
શ્રીમદ્વીરસ્ય નિર્વાણે, ક્ષેયં લોકાનુસારતઃ ॥” एतच्चावयोरपि सम्मतमेव ।

પાઠ ૧૧

“તિદિવાપ્”, તિથિપાતે-તિથિક્ષયે પૂર્વેવ તિથિર્પ્રાઢ્યા, અધિકાયાં ચ-વૃદ્ધૌ ચોતરૈવ પ્રાઢ્યા, ઉપાદેયેત્યર્થઃ, યદુક્ત-“ક્ષયે પૂર્વા તિથિર્પ્રાઢ્યા, વૃદ્ધૌ પ્રાઢ્યા તથોત્તરા । શ્રીમદ્વીરસ્ય નિર્વાણે, ક્ષેયં લોકાનુસારતઃ ॥૧૧॥” एतच्चावयोरपि सम्मतमेव ॥

[अथैवमङ्गीकृत्यापि कश्चिद्
आन्त्या स्वमतिमान्याद्याष्टम्यादितिथि-
क्षये सप्तम्यादिरूपा प्राचीना तिथिः
चतुर्दशीक्षये चोत्तरा पञ्चदशी प्राज्ञे-
र्मरूपमर्धजरतीयन्यायमनुसरति तमेवा-
धिकृत्योत्तरार्द्धमाह-‘हीनमपि’ (क्षीण-
मपि पाक्षिकं-चतुर्दशीलक्षणं पूर्णिमायां
प्रमाणं न कार्यं, तत्र तद्भोगगन्धस्या-
प्यसंभवात्, किन्तु त्रयोदश्यामेवे-
त्यर्था, दृष्टान्तनिबद्धा युक्तयश्चात्र पुरो
वक्ष्यन्ते इति । नन्वादपिकतिथिस्वीका-
रान्यतिथितिरस्कारप्रणययोरावयोः कथं
त्रयोदश्या अपि चतुर्दशीत्वेन स्वीकारो
युक्त इति चेत्, सत्यं, तत्र त्रयोदशीति-

त्यस्या-प- १५, किन्तु प्रायश्चि
न- १૫૦ ચતુર્દશ્યેવેતિ વ્યપદિવ્યમા-
૫, યદુક્ત-

પાઠ ૧૧

તિથિનો પાત એટલે તિથિના ક્ષય
હોય ત્યારે પૂર્વનીજ તિથિ ગ્રહણ
કરવી. અને અધિકતામાં એટલે વૃદ્ધિમાં
ઉત્તર જ ગ્રહણ કરવી. આરાધ્યપણે
લેવી. એમ અર્થ છે જે મારે કહ્યું છે કે-
“(પર્વ તિથિ)નો ક્ષય હોય ત્યારે પૂર્વની
તિથિ (પર્વતિથિપણે) ગ્રહણ કરવી.
અને પર્વતિથિની વૃદ્ધિ હોય ત્યારે તે
ઉત્તર તિથિને જ (પર્વતિથિપણે) ગ્રહણ
કરવી; અને શ્રી વીરભગવાનનું નિર્વાણ
તે લોકને અનુસારે જાણવું (૧)”

આ તે આપણે બન્નેને સમજાવે છે

[હવે આ પ્રમાણે અંગીકાર
કરીને પણ કોઈક ભ્રમથી કે
પોતાની શુદ્ધિમ-દતાથી અદ્ધમી
આદિ (પર્વ) તિથિના ક્ષયે તે
સાતમ વિગેરે પહેલાની તિથિઓને
(આઠમ વિગેરે પર્વતિથિપણે લે)
અને ચીડશના ક્ષયની વખતે ઉત્તર
એવી પૂનમ ગ્રહણ કરે એમ અર્થ-
જરતીય ન્યાયને અનુસરે છે,
તેવાને આદ્યથિને ઉત્તરાર્ધ કહે છે-
(ક્ષીણ એવી પણ)

ક્ષીણ એવી પણ પદ્ધતી (ચી-
દશ)ને પૂનમે પ્રમાણ ન કરવી ત્યાં
(પૂનમને દિવસે) તે (ચીદશ)ના
ભોગની ગંધના પણ અગંભવ
હોવાથી પરંતુ તેરસને દિવસે જ

૫૪ ઉપરના પાઠોમાં 'અન્ય સંજ્ઞાપણુ થાય છે અને ઔણુ મૂખ્યતયા મતુર્વ-
શીનો વ્યપદેશ યોગ્ય છે' એવાં જે સૂચનો કરવામાં આવ્યાં છે તેથી પણ એજ
સિદ્ધ થાય છે કે—પર્વ તિથિના દ્વયે તેની પૂર્વ તિથિનો ક્ષય કરી શકાયજ

એ વર્ગના પાઠનું શુદ્ધ સ્પષ્ટીકરણુ

પાઠ ૧૦ થી ૧૪ ક

આ આખા પાઠને સળંગ રીતે વાંચનાર મતુખ્ય એમ કયુલ ક્યાં સિવાય
રહી શકેજ નહિ કે પર્વતિથિની હાનિ કે વૃદ્ધિ દીપણુમાં હોય ત્યારે
તેનાથી પૂર્વ અપર્વ તિથિની હાનિવૃદ્ધિ કરવી જ જોઈએ,

આ આખો પાઠ ઉદયવાણી તેરશને પણ તેરશ કહેવાની
મનાઈ સિદ્ધ કરનારો છે. અને ઉદય વગરની ચૌદશને દીપણુની
તેરશ છતાં પણ તે આખો દિવસ ચૌદશજ છે એમ કહેવાનું
સાબીત કરનારો છે. અને એ રીતે બ્યારે પર્વ તિથિના ક્ષયની અનિષ્ટતા
હાળવા માટે અને પર્વતિથિના પરિસંખ્યાનના રક્ષણ માટે ઉદયવાણી પણ
પૂર્વની અપર્વતિથિને એ અપર્વતિથિરૂપે કહેવાનું નિષેધ છે, તો પછી પર્વ-
તિથિની દીપણુમાં વૃદ્ધિ હોય ત્યારે પણ પર્વતિથિની પરિસંખ્યાનનુ રક્ષણ
કરવાની જરૂર જ હોવાથી પહેલી તિથિમાંથી પર્વ તિથિપણુ કાઢી નાખ-
વુંજ પડે.

એ વર્ગ તરફથી આ ખંડિત કરીને આપવામાં આવેલા પાઠ
ઉપરથી સ્પષ્ટપણે સમજી સમજી શકશે કે તે વર્ગની દાનત
આવી રીતે પાઠ રજી કરીને સાચી વાત છપાવવી અને દૂકંડા
દૂકંડા રજી કરવાવડે ભ્રમ ઉત્પન્ન કરવો એ તેમનો આશય દેખીતો
જણાય છે.

આ આખો પાઠ સમજનાર મતુખ્ય રહેજે સમજી શકે કે આ પાઠ શ્રી
દેવસૂર સંઘની જે સામાયારી પર્વ કે પર્વાનન્તર પર્વતિથિની હાનિ વૃદ્ધિ
વખતે પૂર્વ કે પૂર્વતર અપર્વતિથિની હાનિવૃદ્ધિ કરવાનું પ્રતિપાદન કરે છે
તે સાચુ જ છે, તેમ જણાવે છે. ૧૬૯૨ થી નવો નીકળેલો એ વર્ગ
નવી રીતે શ્રી દેવસૂર સંઘની સામાયારીને ઉઘાવનારો બન્યો છે,
તેવી રીતે આ પાઠો રજી કરવામાં પણ આ અન્યના વચલા વચલા
ભાગને ભણી જોઈને છોટી દઈ અંચકારના આશયને લોપવા પ્રયત્ન
કરનાર બન્યો છે. આથી 'તત્ત્વતરંગિણી' ગાથા ૪ અને તેની દીક્ષાના
સળંગ ભાગને વાંચનારો મતુખ્ય કોઈ દિવસ પણ આ નવા વર્ગની અસત્યતાને
જાણ્યા માન્યા અને કહ્યા સિવાય રહી શકે જ નહિ.

૫૧ આ ગાથાની વૃત્તિ શ્રીતત્ત્વતરંગિણીની સુદ્રિત પ્રતમાં છપાએલી નથી, પણ હસ્ત લિખિત પ્રતમાં છે અને તે નીચે મુજબની છે:—

૫૨ ૧૩"અથ यदि कथमपि 'ताः' पूर्वोक्ताः 'सूर्योद्गमेन युक्ताः' अवाप्तसूर्योदया इति यावत्, न लभ्यते 'ता'—तर्हि 'अवरविद्ध'ति अवरविद्धा क्षीणतिथिभिर्विद्धा—अर्थात् प्राचीनास्तितथयः 'अपरा अपि'—क्षीणतिथिसंज्ञिका अपि, प्राकृतत्वाद् ग्रहर्षे एकवचनं, 'हुज'ति—भवेयुः । अन्तरिकमाह 'नहु'ति—हुरेवर्षे व्यवहितः संवध्यते, तद्धिद्धाः सत्यो न पूर्वा एव—पूर्वातिथिनामन्य एव भवेयुः किन्तु उत्तरसंज्ञिका अपीति भावः ।"

૫૩ આ પાઠ પછી સુદ્રિત પ્રતમાં નીચે મુજબનો પાઠ છે—

૧૪"न च प्राक् चतुर्दश्येवेत्युक्तम्, अत्र तु 'अधरावी'त्यनेन अपि शब्दादन्य संज्ञाऽपि गृह्यते, तत्कार्यं न विरोध इति वाच्यं, प्रायश्चित्तादिविधावित्युक्तवान्, गौण-मुख्यभेदात् मुख्यतया चतुर्दश्या व्यपदेशो युक्त इत्यभिप्रायेणोक्तत्वात्"

પાઠ ૧૩-૧૪

"न च प्राक् चतुर्दश्येवेत्युक्तम्, अत्र तु 'अधरावी'त्यनेन अपि शब्दादन्य संज्ञाऽपि गृह्यते, तत्कार्यं न विरोध इति वाच्यं, प्रायश्चित्तादिविधावित्युक्तत्वात्, गौणमुख्यभेदात् मुख्यतया चतुर्दश्या [पक्ष] व्यपदेशो युक्त इत्यभिप्रायेणोक्तत्वात्"

[સુદ્રિત તત્ત્વતરંગિણી પૃષ્ઠ ૩]

આદિ) પર્વતિથિને જ વિધાયેલી ૫૪ ચૌદશ વિશેષે ૫૪ પર્વતિથિ લેવી. પર્વ-તિથિથી વિધાયેલી પૂર્વા એટલે પહેલાંની અપર્વતિથિ કહેવાય જ નહિ.

પાઠ ૧૩-૧૪

પહેલાં ચૌદશ જ કહેવાય એમ કહ્યું, અને હવે અહિં 'પણ' શબ્દ વડે અન્ય સંજ્ઞા ૫૪ મહત્વ કરાય એમ કહેશે તો કેમ વિરોધ નહિ આવે? (કારણ કે આમજી પર્વતિથિના કષે પૂર્વની અપર્વ તિથિના વ્યપદેશને ઉઠાડી કેવળ પર્વતિથિપણે જ વ્યપદેશ કરેલો તેમ જણાવ્યું અને અહિં 'અપિ' શબ્દથી અન્ય વ્યપદેશ પણ થાય તેનો શું વાંધો નહિ આવે? તો શાસકાર કહે છે કે—એમ નહિ.)

પ્રાયશ્ચિત્તાદિ વિધિમાં ચતુર્પર્વમાં નિશ્ચયે (ચતુર્દશીની જ સંજ્ઞા થાય તેમજ ગોષ્ઠ મુખ્ય લોકથી મુખ્યપણાએ ચતુર્દશીના જ વ્યપદેશ થાય છે, જે પ્રમાણે અભિપ્રાય જણાવેલા હોવાથી.

આ પાઠોમાં વચમાં વચમાં પ્રસ્તુત સર્યામાં ઉપયોગી છતાં પણ [] કૈંસમાં લખેલા પાઠો એવર્ગે જાણી જોઈને છોડી દીધા છે,

'ચતુર્દશ્યા વય વ્યપદેશો' સર્વ અને સુદ્રિત પ્રતોમાં છે જ્યાં 'વય' શબ્દ ઉઠાડી મુક્યો છે

આરાધના તે પર્વતિથિના બીજા સૂર્યોદયવાળા દિવસે નહીં કરવાને માટેજ છે, પણ વૃદ્ધા પર્વતિથિના બદલામાં તે વૃદ્ધા પર્વતિથિની પૂર્વે જે દેહપણ પહેલી અપર્વતિથિ આવતી હોય, તેની વૃદ્ધિ કરવાને માટે નથી જ !

૫૭ શ્રીતત્ત્વતરંગિણીમાં સત્તરમી આથા મૂકતાં પૂર્વે અન્યકાર શ્રી કહે છે કે—
 ૧૮ “અથ જ વૃદ્ધો યા તિથિરાગ્રણ્યા તમાહ—” હવે એ પર્વતિથિની વૃદ્ધિને બદલે પૂર્વની અપર્વ તિથિની વૃદ્ધિ કરવાની ઇચ્છા હોત, તો વૃદ્ધિમાં કયી તિથિ આરાધવા થોડા છે—એમ કહેવાને બદલે વૃદ્ધિમાં ઠી તિથિની વૃદ્ધિ કરવાની છે, એમ કહેવાત શ્રીતત્ત્વતરંગિણીમાં ૧૭મી આથા અને તેની વૃત્તિ નીચે મુજબ છે.

૫૮ ૧૮ “સંપુણ્ણતિ અ કાલં વુદ્ધિ પિપ્પહ ન પુવ્વતિહી ।

જં જા જંમિ હુ દિયસે સમ્પર્હ સા પમાણંતિ ॥૧૭॥

પ્રકરણાત્ તિયેર્હૃદો સત્યામપિ, ચોડ્યર્થે ક્રેયઃ, અથ સંપૂર્ણા તિથિરિતિ જ્ઞાન્યા કૃત્વા—
 ડડાપ્યત્વેન પૂર્વા તિથિર્ન શૂદ્ધતે, કિન્તુચૈરવ, યતઃ કિમિદં તિયેર્હૃદત્વં નામ !, પ્રાત્તદ્વિગુણ-
 સ્વરૂપત્વં યા પ્રાતાધિકસૂર્યોદયત્વં વા પ્રાત્સૂર્યોદયદ્વયત્વં વા દ્વિતીયસૂર્યોદયમવાપ્ય સમાસત્વં

૧૭-અથ જ વૃદ્ધો યા તિથિરાગ્રણ્યા તમાહ—

૧૮—“સંપુણ્ણતિ અ કાલં વુદ્ધિ પિપ્પહ ન પુવ્વતિહી । જં જા જંમિ હુ દિયસે સમ્પર્હ સા પમાણંતિ ॥૧૭॥

પ્રકરણાત્ તિયેર્હૃદો સત્યામપિ, ચોડ્યર્થે ક્રેયઃ, અથ સંપૂર્ણા તિથિરિતિ જ્ઞાન્યા કૃત્વા ડડાપ્યત્વેન પૂર્વા તિથિર્ન શૂદ્ધતે, કિન્તુચૈરવ, યતઃ કિમિદં તિયેર્હૃદત્વં નામ !,

પ્રાત્તદ્વિગુણસ્વરૂપત્વં યા પ્રાતાધિક-
 સૂર્યોદયત્વં યા પ્રાત્સૂર્યોદયદ્વયત્વં વા
 દ્વિતીયસૂર્યોદયમવાપ્ય સમાસત્વં યા ?

(દીપ્તજ્વાલામાં પર્વતિથિની) વૃદ્ધિ હોય ત્યારે જે તિથિ આરાધન સાધક (બને) તેને કહે છે.

સંપૂર્ણ છે એ હેતુથી વૃદ્ધિમાં પહેલી તિથિ ગ્રહણ ન કરવી, જે માટે જે તિથિ જે દિવસે સમાપ્ત થાય તે (તમારા હિસાબે) ગ્રહણ કરવી. (૧૭)

પ્રકરણથી તિથિની વૃદ્ધિ છતાં પણ આજ સંપૂર્ણ તિથિ છે એવી જ્ઞાન્તિ બંધ કરીને આરાધ્યપણે પહેલાની તિથિ ન લેવી. પરંતુ બીજી લેવી. જે માટે તિથિનું વધતું એ શું ?

શું એવી તિથિ થાય છે તે ? સૂર્યોદયની અભિજ્ઞતા થાય છે તે ? એ સૂર્યોદય હુકતપણું થાય છે તે ? કે બીજા સૂર્યોદયને પાછીનેજ સમાપ્તપણું થાય છે તે ?

આ ચાર વિકલ્પોમાંથી કયા પ્રકારે તિથિનું વૃદ્ધિપણું ખાતો છે ?

વા ? આયોડસંમવી, ઇકાદિન્યૂનાધિકર્ષિતયુત્તરસ્તસાધ્યારિકામાનપ્રસંગાત્, શેષેષુ ત્રિપ્યપિ વિકલ્પેષુ શેષતિથ્યપેક્ષયૈકસ્યામેવ તિથૌ ઇકાદિવટિકામિરાધિક્યમસૂચિ, તથા ચ યં સૂર્યોદયમવાપ્ય સમાપ્યતે યા તિથિઃ સ एव સૂર્યોદયસ્તસ્યાસ્તિયેઃ પ્રમાણં, શેષતિથી નામિવ, પ્રયોગસ્તુ-પ્રાતસૂર્યોદયત્રયલક્ષણાયાસ્તિયેઃ સમાપ્તિસૂચક ઉદયઃ પ્રમાણં, વિવક્ષિ-તવસ્તુસમાપ્તિસૂચકત્વાત્, યથા શેષતિથીનામુદયઃ, વ્યતિરેકે ગયનકુસુમમ્ અથ તિથીનાં પૂર્વો હાનો ચ કા તિથિઃ સ્વીકાર્યેત્યવગમ્યોઃ સાધારણં લક્ષણયુત્તરાદેનાહ-‘જં લા જંમિતિ યદ્-યસ્માદ યા-તિથિર્યસ્મિન્-આદિવ્યાદિવાસ્ત્વજ્ઞાનદિવસે સમાપ્યતે સ एव દિવસો-વારલક્ષણઃ પ્રમાણમિતિ-તત્તિથિભેદૈવ સ્વીકાર્યઃ, અત્ર હુ एवકારાર્થે જ્ઞાતય જ્ઞયર્થઃ અત एव ‘ક્ષયે, પૂર્વાં તિથિપ્રાઙ્ઘા’ તસ્મિન્નેવ દિવસે [તિથિઃ કાર્યા’ इति

આયોડસંમવી, ઇકાદિન્યૂનાધિકર્ષિ-
તયુત્તરસ્તસાધ્યારિકામાનપ્રસંગાત્, શે-
ષેષુ ત્રિપ્યપિ વિકલ્પેષુ શેષતિથ્યપેક્ષયૈક-
સ્યામેવ તિથૌ ઇકાદિવટિકામિરાધિક્ય-
મસૂચિ, તથા ચ યં સૂર્યોદયમવાપ્ય સમા-
પ્યતે યા તિથિઃ સ एव સૂર્યોદયસ્તસ્યા-
સ્તિયેઃ પ્રમાણં, શેષતિથીનામિવ,

(એમ અસ્તરશ્ચલવાળાને પૂછે છે)
આથ વિદ્યેય સંભવતો નથી કંઈક
ન્યૂન ૧૨૦ થી બેઠી તિથિનો પ્રસંગ
હોવાથી (તે બને નહિ) મારે પહેલાં
વિદ્યેય અસંભવિત છે. આકીના મળ
વિદ્યેયમાંથી આકીની તિથિની અપે-
ક્ષાએ એકજ તિથિમાં એક આદિ
ધીધી અધિક્તા જણાય. એસે લે
સૂર્યોદયને પાખીને તિથિ સમાપ્ત થાય
તેજ સૂર્યોદય તે તિથિના (વ્યવહારમાં)
પ્રમાણ જણાય.

એમ આકીની તિથિએ [લે સૂર્યો-
દયને પાખીને સમાપ્ત થાય ■ અને તે
સૂર્યોદય તે તિથિને (ચોવીસે કલાક)
જણાવનાર હોય છે.]

અનુમાન પ્રમાણનો પ્રયોગ એવી
રીતે છે કે-એ સૂર્યોદયને પાખેલી તિથિની
સમાપ્તિ જણાવનાર એવો સૂર્યોદય
તે પ્રમાણ જણાય. કંઈ વસ્તુની સમાપ્તિ
સૂચવનાર છે મારે. એમ આકીની
તિથિએનો ઉદય. (અમામિને નયઃ
દોષ તેજ પ્રમાણ જણાય છે) ઉદય
રૂપે આકાશનું પુષ્પ તે સમાપ્તિનાથી
શુભ છે. તેથી પ્રમાણ પણ નથી.

પ્રયોગસ્તુ-પ્રાતસૂર્યોદયત્રયલક્ષણાયા-
સ્તિયેઃ સમાપ્તિસૂચક ઉદયઃ પ્રમાણં, વિ-
વક્ષિતવસ્તુસમાપ્તિસૂચકત્વાત્, યથા
શેષતિથીનામુદયઃ, વ્યતિરેકે ગયનકુસુ-
મમ્.

૫૬ (ઉપરના પાઠમાં જેટલા ભાગમાં નીચે લીટી દોરી તે ભાગ સુદૃઢ પ્રતમાંનો છે અને તેની જગ્યાએ હસ્તલિખિત પ્રતમાં [] આવા કોષમાં લખ્યો છે તેવો પાઠ છે.)

૬૦ ઉપરના પાઠમાં અન્યકારથીએ વૃદ્ધિના પ્રસંગમાં આરાધ્યપણાએ કરીને ઉત્તરા તિથિનેજ સ્વીકાર કરવો જોઈએ એ વાતનું પ્રતિપાદન કર્યું છે અને વૃદ્ધા તિથિને એ સૂર્યોદયેને સ્પર્શીને સમાપ્તિને પામનારી તરીકે જણાવી છે, એ વિગેરે જોતાં પણ વૃદ્ધા તિથિને જદલે પૂર્વ અપર્વતિથિની વૃદ્ધિ કરવાની વાતને પણ અવકાશ મળતો નથી. વળી જે તિથિની વૃદ્ધિ ન હોય તેની વૃદ્ધિ કરવી એ મુદ્દાવાદ પણ છે.

માનવાની વાત અપોદિત (આધિત)જ થાય છે. છતાં કંઈ સદીઓથી કૌટુંબિક પંથાંગને સંસ્કાર પૂર્વક લેવાનું રાખેલું હોવાથી અને તેમાં અપર્વ કે પર્વ તિથિની વૃદ્ધિ, આપતી હોવાથી વૃદ્ધિની વખતે કંઈ તિથિ લેવી ? એ ચર્ચા શાસ્ત્રપાઠના ઐક્યર્થને નહિ સમજનારા માટે જરૂર રહે.

એક વાત જરૂર ધ્યાનમાં રાખવાની છે કે—શ્રી તપગચ્છવાળાઓ દ્વિજિયાત પર્વતિથિએ કરાતી પોષધાદિની આરાધનાને પરિગણિત માનતા નથી પરંતુ તે આરાધનાની સર્વ કાળ કર્તવ્યતા માને છે. એટલે તેઓને પર્વતિથિની વૃદ્ધિ થતાં આરાધનાની વૃદ્ધિ થાય એ અનિષ્ટ નથી કેમકે તેઓ સર્વેજીવ કાલપચ્છેજીવ વિગેરે શ્રી આપરયક સૂર્ય વિગેરેના વાક્યોને અનુસરીને સર્વ અહોરાત્ર અગર સર્વતિથિએ પોષધ આદિ આરાધનાને માટે લાવક જ છે એમ માને છે. પરંતુ અષ્ટમી-રાત્રીકંડી પૂર્ણિમા અને અમાવાસ્યા એ ચાર પર્વતિથિઓને દ્વિજિયાત પર્વતિથિ તરીકે ગણે છે અર્થાત્ પ્રતધારી આવકે આ અષ્ટમી આદિ ચાર દિવસોએ જરૂરજ પોષધ કરવો જોઈએ અને એ તે અષ્ટમી આદિના પોષધ ન થયો હોય તો પ્રતધારીને અતિચાર (દુષ્ટિ) લાગે છે એમ માને છે. અને તેથીજ આ અષ્ટમી વિગેરે પર્વતિથિઓ દ્વિજિયાત પર્વતિથિઓ છે.

આ જ કારણથી અષ્ટમી આદિ ચાર તિથિઓની હાનિ કે વૃદ્ધિ શાસનને પાલવે નહિ તે સ્વાભાવિક છે.

આ કારણથી પર્વતિથિની હાનિની વખતે જેમ પૂર્વની અપર્વતિથિની સંજ્ઞા ખસેડવાપૂર્વક પર્વતિથિની સંજ્ઞા કાયમ કરી, તેવી રીતે વૃદ્ધિની વખતે પણ પરિગણિતપણાના અચાવને માટે એક જ દ્વિજિયાત તિથિ રાખવી પડે.

દીપ્તજામાં આદેહી પર્વતિથિની વૃદ્ધિ વખતે શ્રી તપગચ્છવાળાઓ અપારે બીજા દિવસની તિથિનેજ પર્વતિથિ તરીકે કહીને આરાધવાનું જણાવે છે. ત્યારે ખરતરગચ્છવાળાઓ તેવા વખતે ખહેલા દિવસની તિથિ સંપૂર્ણ છે, એમ કહીને તેને આરાધવાનું જણાવે છે.

૬૧ આચાર્યશ્રી સાગરાનંદસૂચિણ પર્વતિયિની હાનિ વૃદ્ધિએ તે હીના કે વૃદ્ધા પર્વતિયિની પૂર્વા અગર પૂર્વતરા તિયિની હાનિ વૃદ્ધિ કરવાનું કહે ॥ તે મૃધાવાદ આદિ દોષોને પાત્ર તો છેજ પણ તેમ કરવામાં આવે તો પર્વદોષના પાત્ર પણ બનાય છે. કારણકે ઉદ્યતિયિ તરીકે પ્રાપ્ત થયેલી પર્વતિયિએ તેના પર્વને નથી મનાતું અગર તો ઉદ્યતિયિ તરીકે પ્રાપ્ત થયેલી પર્વતિયિને અપર્વ તિયિ માની તેના વિશદક બનાય છે. આથી પર્વતિયિની હાનિ વૃદ્ધિએ પૂર્વ કે પૂર્વતર અપર્વ તિયિની હાનિ વૃદ્ધિ માનવાની વાત શાસ્ત્રસમ્મત હોઈ શકેજ નહિ અને એથી ૧૯“ક્ષયે પૂર્વા તિયિ કાર્યા, વૃદ્ધિ કાર્યા તયોક્તરા ।” એ આશ્વા- માંથી પણ એ વાત નીકળી શકેજ નહિ.

આપીરંતિ વૃદ્ધિના પ્રસંગમાં શ્રી. ‘તત્ત્વતરંગિણી’માં અને શ્રી ‘પ્રવચન પરીક્ષા’માં દિન અગર માસની વૃદ્ધિને અંગે સંપૂર્ણપણાને લીધે કે ભોગની અધિકતાને લીધે જે દુષણો કે સાધનો ખરતરગચ્છવાળાઓને અંગે લેવા દેવામાં આવ્યાં છે, તે માત્ર ખરતરગચ્છવાળાના પ્રતિબંધી તરીકે છે એટલું જ નહિ પરંતુ શાસ્ત્રકાર અને શ્રી તપામચ્છવાળાઓએ તો તિયિની સંજ્ઞા રાખવામાં તથા વસ્તુ માન્ય રાખી છે.

(૧) પર્વતિયિની હાનિ-વૃદ્ધિ ન હોય ત્યારે ઉદ્યને ફરસનારી તિયિ પ્રમાણ ગણવી એટલે ચોવીસે કલાક તે તિયિ લેવી.

(૨) પર્વતિયિનો જ્યારે પણ ક્ષય આવે ત્યારે તે પર્વતિયિ ઉદ્યવાળી ન હોય અને તેથી તે વખતે તેનાથી પહેલાંની અપર્વ તિયિનું નામ પણ ન લેવું. પરંતુ ચોવીસે કલાક એટલે આખા અહોરાત્રમાં સીધું એવી પર્વતિયિની સંજ્ઞા રાખવી.

(૩) ટીપ્પણમાં જ્યારે પર્વતિયિની વૃદ્ધિ હોય ત્યારે બીજા દિવસના ઉદ્યને જ પ્રમાણ ગણીને તે બીજા દિવસની તિયિને જ ઓઢચિકી ગણવી અને તે પર્વતિયિની સંજ્ઞા તે બીજા દિવસને જ આપવી.

(પર્વતિયિના ક્ષયની વખતે જેમ ઉદ્યવાળી અપર્વ તિયિ છતાં તેની સંજ્ઞા ફરે છે; તેમ અધિક ઉદ્યને વખતે પહેલાં ઉદ્યને અપ્રમાણ ગણવાથી તે ઉદ્યની-અપેક્ષાએ તે અહોરાત્રને તે તે પર્વતિયિની સંજ્ઞા મળી શકતી નથી.)

નવોવર્ગ અધિક માસની સાથે અધિક તિયિને સર્વથા સરખાવટમાં લેવા માગે છે, પરંતુ તેણે વિચારવું જોઈએ કે-માસની વૃદ્ધિ સંક્રાન્તિના ઉદ્યના અભાવને અંગે છે, જ્યારે તિયિની વૃદ્ધિ ઉદ્યની અધિકતાને લીધે છે.

ઉપર જણાવેલા વસ્તુતત્ત્વને નહિ સમજતાં જેઓ શ્રી દેવસૂર તપગ- મ્ભમાં હોઈને પોતાની કલ્પનાથી તેની સમાચારીને લોપ કરે છે. અને પ્રતિ-

૬૨ “તિથિહિન” અને “પર્વાસાધન” સંબંધી મન્તવ્ય હોદને અંગેનો નિર્ણય કરવાને માટેના ૨૫ મુદ્દાઓ પૈકી છઠ્ઠો મુદ્દો નીચે સુજળનો છે.

(૬) “તિથિક્ષય” એટલે “તિથિનાશ” અને ‘તિથિવૃદ્ધિ’. એટલે બે અવયવોવાળી એકજ તિથિ-નહિ, પણ એકમ બીજની જેમ એક બીજથી વિષ્ણુ એવી બે તિથિઓ એવા અર્થ થાય કે નહિ ?

૬૩ આ મુદ્દો ઉપસ્થિત કરવાનો હેતુ એ છે કે આચાર્યશ્રી સાગરાનન્દસૂરિજી, પંચાંગમાં આવતી પર્વતિથિઓની પણ હોનિ વૃદ્ધિને કણુલ રાખીને પર્વતિથિઓની આસાધના કરવા તત્પર રહેનારા અને તિથિઓમાં હેરફેરી કરી નાખીને આજ્ઞાસંગ, પર્વલોપ આદિને પાત્ર નહિ યતનારાઓને મહિનામાં બાર પર્વ-તિથિઓને ઘડલે અગીઆર અને તેર-પર્વતિથિઓ માનનારા તરીકે સંબોધવામાં

પ્રધી વસ્તુતત્ત્વને ન સમજતાં સમજમાનને આગળ કરે છે, તેઓએ નીચેના મુદ્દા જરૂર વિચારવા જોઈએ.

૧. સમાપ્તિવાળેજી સૂર્યોદય પ્રમાણુ કરવામાં પર્વથી અનન્તર અપર્વ-તિથિનો કાય હોય ત્યારે પર્વતિથિની સમાપ્તિવાળે સૂર્યોદય નથી, એટલે શું તે પર્વનો સૂર્યોદય અપ્રમાણુ અછે ? અર્થાત્ તે દિવસે પર્વતિથિ ન માને ?

૨. નવમી આદિના ક્ષયની વખતે નવમી આદિની સમાપ્તિ અને હોગની અધિકતા આક્રમના સૂર્યોદયવાળા દિવસે હોય છે તો શું આક્રમ નહિ માનતાં નોમ માનશે ?

૩. ચૌમાસી ચૌદશ કે બાહરવા શુદ્ધિ ચોથ જેવી અવધિવાળી તિથિને કાય હોય ત્યારે તેનાથી પહેલા એટલે તેરશ અને ત્રીજના દિવસે તેરશ અને ત્રીજ જ સમાપ્તિમુક્ત ઉદયવાળી છે એટલે તે તે દિવસે તેરશ અને ત્રીજ માનીને ચૌમાસી અને સંવત્સરી કરવા પડશે ? અને તેમ કરતાં ૫૦, ૭૦, અને ૧૨૦ દિવસની શાસ્ત્રકારોએ જણાવેલી મર્યાદાને હિલ્લંચન કરનાર થવું પડશે ? અને તે પ્રમાણુ યશે ?

જેમ શાસ્ત્ર કે પ્રાચીન ગણિતની અપેક્ષાએ તિથિની વૃદ્ધિ-ચતી ન હતી, અને લોકિક પંચાંગ આચાર્યોએ આધાર, તરીકે લીધાં તેમાં તિથિની વૃદ્ધિ આવવા લાગી. એટલેજ મૂળ શાસ્ત્રોની અપેક્ષાએ પર્વતિથિની વૃદ્ધિ વખતે બીજ તિથિનેજ પર્વતિથિ તરીકે કહેવી અને માનવી એના ખુલાસો નથી. બે એમજ છે તો આચાર્યોએ તે બીજ તિથિને કયા મુદ્દાથી કણુલ કરી ? એવી, સંકાના સમાધાનમાં એમ કહી સકાય કે મૂળ શાસ્ત્રોમાં પર્વતિથિની

ન માનેલી હોવાથી તેવું સાક્ષાત્ વિધાન ન હોય એ સ્વાભાવિક છે,

■ શાપકથી તે વાત સિદ્ધ થઈ શકે છે તે શાપકો નીચે સુજળ—

૧ મૂળ શાસ્ત્રો પ્રમાણે સુખના અન્તે અપાકની વૃદ્ધિ આવતી હતી અને

આનન્દ અતુલવે છે તિથિની હાનિ વૃદ્ધિ કણુલ સમવાથી જોણી અધિક તિથિઓ માની કહેવાય જ નહિ. કારણકે તિથિલય એટલે તિથિ નાશ અને તિથિવૃદ્ધિ એટલે બે અવયવોવાળી એકજ તિથિ નહિ, પણ એકમ ણીજની જેમ એક ણીજથી શિન્ન એવી બે તિથિઓ એવો અર્થ થતોજ નથી.

૬૪ સત્તરમી સદીમાં થયેલા મહાપાધ્યાય શ્રીમદ્ધર્મસાગરજીએ શ્રી “પ્રવચન પરીક્ષા” નામના ગ્રન્થમાં ક્રમમાં છે કે—

૬૫ “૦૧/૧ હિ હીનત્વં નામ તિથેર્નાશઃ.” અને સૂર્યોદયદ્વયસ્પર્શિની તિથિર્હિંદા

તેમાં જોઈત અપાડના છેલ્લા દિવસનેજ ચોમાસી કહેતા હતા (પહેલા અપાડમાં જો કે શુક્ર પૂર્ણિમા ઉઠવાળી આવતી હતી તેપણ તે દિવસને ચોમાસી પૂનમ કે ચોમાસી કહેતા ન હતા પરંતુ ણીજ અપાડની પૂનમ કે જે દરેક યુગના અંતમાં હોય જ થતી હતી, છતાં પણ, તે દિવસનેજ ચોમાસી પૂનમનેજ ચોમાસી કહેતા હતા અર્થાત્ ઉદય, ભોગ અને સમાપ્તિવાળી પણ પૂનમ ચોમાસી તરીકે ન ગણતાં ઉદય વગરની એવી પૂનમને દિવસે ચોમાસી પૂનમ અને; ચોમાસી કહેતા હતા.)

૨. જૈન અને પ્રાચીન જ્યોતિષના ગણિત પ્રમાણે યુગના મધ્યમાં પોષ માસની અને યુગના અંતમાં અષાઢ માસનીજ વૃદ્ધિ થતી હતી. છતાં તે પોષ અને અષાઢ માસનાં કલ્યાણકો ણીજ પોષ અને અષાઢમાંજ થતાં હતાં.

૩. જૈન અને પ્રાચીન ગણિત પ્રમાણે તિથિઓનું જે પ્રમાણ છે તે પ્રમાણને ઘટાડો થવાથીજ દીપ્પણમાં તિથિની વૃદ્ધિ આવે છે. એટલે જો તિથિનો થયેલો ઘટાડો ન ગણવામાં આવે અને શાસ્ત્રગણિત પ્રમાણે માપ ગણવામાં આવે તો દીપ્પણમાં તિથિની વૃદ્ધિ થયા છતાં પણ પર્વતિથિપણાનો વખત ણીજે દીવસે આવે.

જો કે દીપ્પણમાં પર્વતિથિના કાયની વખતે પણ તેનાથી પહેલાની તિથિઓનું માન, અધિક આવેજ છે, પરંતુ તે દરેક વર્ષે બાર તિથિ ઘટાડવાની અપેક્ષાઓ છે. જો તિથિ વધારવી ન હોય અને છ તિથિજ માત્ર ઘટાડવીજ હોય તો કોઈ પણ પ્રકારે તિથિનું માન-વધારવાનું હોયજ નહિ. એટલે હાનિ કે વૃદ્ધિ બન્નેમાં પૂર્વની તિથિ ઉપરજ બાર રહે એ સ્વાભાવિક છે.

જો વર્ગ પોતાના સ્પષ્ટીકરણમાં

અવળી રીતે રજુ કરેલ

પાઠ ૨૦/૧

‘નદિ દોનત્વં નામ તિથેર્નાશઃ’

(પ્રવચનપરીક્ષા પૃ. ૪૧૩)

પાઠ ૨૦/૨ નો શુદ્ધ અર્થે વ

નિશ્ચયે કરીને ‘હીનપણ’ એટલે તિથિનો નાશ (એવો અર્થ) નથી.

શ્યુચ્યતે, તત્રાપસ્યોદયાવિચિત્રા તિથિઃ પ્રથમોઽવ્યયો દ્વિતીયોદયાવિચિત્રા ન દ્વિતીયોઽવ્યયો ભવ્યતે ।”

[પૃ. ૪૦૮ અને ૪૧૩]

૬૬ ઉપર આપેલા એ પાઠોથી એ વાત પણ સિદ્ધ થાય છે કે પર્વતિથિની હાનિ માનવાથી પર્વતિથિનો નાશ મનાતો નથી અને એથી પર્વતિથિની હાનિને કણુલ રાખીને હાનિના પ્રસંગમાં ક્ષીણ પર્વતિથિનું પૂર્વની તિથિમાં વિધમાનપણું હોવાથી પર્વારાધન કરનારાઓને પર્વદોષક કહેવા એ સર્વથા ખોટું જ છે આ ઉપરાંત પૂનમ અમાસની વૃદ્ધિએ ચૌદશે ચૌદશની અને પીઠ પૂનમ અમાસે પૂનમ અમાસની આરાધના કરનારાઓને આઠાચંદ્રી સાગરાનંદસરિણ ચૌદશ અને પૂનમ અમાસની વચ્ચે અંતર્ધ માનનારા કહે છે.

એ વર્ગના પાઠના અર્થનું શુદ્ધ સ્પષ્ટીકરણ

પાઠ ૨૦/૧ ક

“શાસ્ત્રકાર હીનપણું” એટલે તિથિનો નાશ નહિ, એમ એ કહે છે તે બરાબર સમજવું જોઈએ તિથિનો નાશ નહિ, એમ જો એકાંતે માનવામાં આવે તો, જૈનસૂત્રોમાં ઠર ઠર અવમરામ જણાવેલ છે, તેનો નિરેધ ધર્મી ગણાય, ત્યારે શાસ્ત્રકારનાં વચનને કંઈ રીતે સંગત કરવું ?

વાસ્તવિકરીતિએ તિથિના વિધમાનપણાને અંગે તિથિનો નાશ નથી. પરંતુ સૂર્યોદયને નહિ સ્પર્શવાવાળી જે તિથિ તે કિવસઆદિ વ્યવહારમાં નષ્ટ ગણાય છે. અને તેથીજ જેમ શાસ્ત્રકારે તે તિથિને નષ્ટ પતિતા ક્ષીણા વિગેરે શબ્દથી જણાવે છે, તેવીજ રીતે પંચાંગકારે પણ તે તિથિનો ભોગ છતાં પણ નક્ષત્રાદિકમાં તેનો આંક ભરતાજ નથી, ને તે કહેણે મીઠાજ મૂકે છે.

આથી ભોગ સમાપ્તિને લઈને તિથિનો નાશ નથી, પરંતુ સૂર્યોદય નહીં સ્પર્શવાથી વ્યપદેશના અભાવ રૂપ તથા પંચાંગમાં ક્ષીણ તરીકે જણાવવામાં આવેલ છે.

એટલે જે ખરતરગચ્છવાળાઓ ભોગને અને સંપૂર્ણતાને આધાર તરીકે લેતા હતા, તેવાઓને ક્ષીણતિથિના પણ ભોગ હોય અને સંપૂર્ણતા હોય તેથી તિથિનો નાશ નથી (એમ) શાસ્ત્રકારે કહી શકાય નહિ.

૧ સાચું તિથિનો પણ ભોગ અને સંપૂર્ણતા હોય તેથી તેનો નાશ ન કદી શકાય. જ્યોત્ષ્ણવાથી તિથિનો ભગ થતો નથી એમ ન કહેવાય કારણ કે એ પ્રયેમમાં ચતુષ્કાંડાદિ તિથિઃ પતતિ’ જણાવેલ છે.

તિથિવૃદ્ધિ જોટલે જોડળ તિથિના બે એવયવો, જે વાતને ધ્યાનમાં લેવામાં આવે તો, તેમનાથી એવું કહી શકાયજ નહિ.

૬૭ “તિથિદિન” અને “પર્વરાધન” સંબંધી મન્તવ્યલેહને અંગેનો નિર્ણય કરવાને માટેના આ મુદ્દાઓ પૈકીનો સાતમો આઠમો અને નવમો મુદ્દો નીચે મુજબ છે.

(૭) “માસવૃદ્ધિ” અને “તિથિવૃદ્ધિ”ને અંગે આશાધનાના નિયમમાં સમાનતા છે કે નહિ ?

(૮) “વૃદ્ધિના પ્રથમ માસને તથા પ્રથમાતિથિને નંપુંસક” કહેવાય કે નહિ.” ?

(૯) જે નંપુંસક તિથિ ચોત્તાનું ફળ નિપજાવી શકવાને પણ અસમર્થ હોય, તે અન્યના તેથી પણ વધારે સમર્થ ફળને, નિપજાવી શકે કે નહિ ? -

૬૮ સાતમા મુદ્દાના સંબંધમાં અમારું મન્તવ્ય એજ છે કે માસવૃદ્ધિ અને તિથિવૃદ્ધિને અંગે આશાધનાના નિયમમાં સમાનતા છે. શ્રી લેનશાસ્ત્રીમાં અનેક

તેમજ એજ અંશના એજ અધિકારના એજ પૃષ્ઠમાં જણાવ્યું છે કે -
‘‘વદ્વાડપ્ત્યાદિતિથિ પતતિ તદ્વાડપ્ત્યાવિસમ્યગ્નિપ્ત્ય સત્તમ્યામદમીતિ ચિવા નિયતે ।

અર્થે અષ્ટમી એંદિ તિથિ ક્ષય પામે ત્યારે અષ્ટમી આંદિ સંબંધી કાર્ય દીપ્તજાની સમસીમાં અષ્ટમી પારીને-અષ્ટમી છે, જો યુદ્ધિથી ક્ષય છે. આન્વાક્ય બે તેએએ વિચાર્યું હોત તો ૭/૮ ૧૩/૧૪ બેળા કહેવાની પાત છાડી અને શ્રી દેવમૂર સંબ સમાચારી પ્રમાણે અષ્ટમીના ક્ષય સમસીને દિવસે અષ્ટમીજ છે એમ પ્રમાણિક રીતે માનવા તેષાર યાત, અને જે તેમ કરવામાં આવે તો આખા વિવાદનો નિર્ણય શ્રી દેવમૂર પક્ષેજ આવી જાય છે.

વળી ખરનરગચ્છવાળાઓ તિથિના નાશને નામે પૂનમને દિવસે પક્ષી કરવાને માટે (અનુબંધાનનો નાશ ‘તિથિના નાશ’ થઈ જાય છે) એમ માનવા મનાવા લાગ્યા હતા તેને અંગે તિથિનો ક્ષય થયો જોટલે તિથિનો નાશ નથી, એમ શાસકાર તરફથી જણાવાયું છે, તેનો અર્થ તિથિનો ક્ષય થતો નથી એમ કહેવાયજ નહિ. છતાં જે એમ કહેવાય તો તત્ત્વતરંગિણીનું ‘તિથિવાય’ વિગેરે પ્રકરણુ નિરર્થક થઈ જાય. કારણ કે આખું પ્રકરણુજ પર્વ-તિથિના ક્ષયની વખતે પૂર્વ અપર્વતિથિને પર્વતિથિ તરીકે મનાવવા માટેનું છે.

તદ્વત્યેવ પ્રથમા તિથિઃ પ્રથમો માસો વા ન સમર્થઃ, ન પુનઃ સર્વેષ્વપિ કાર્યેષુ,
 ન हि नपुंसकोऽपि स्वापयं प्रत्यहेतुरपि भोजनादिवृत्त्यं प्रत्यप्यहेतुरेवेति, नपुंसકवे
 हेतुमाह 'जण्'णमित्यलङ्कारे यद्-यस्मादितरो द्वितीयोऽथो द्वितीयतिथ्यादि संज्ञि-
 तस्तत्कार्यकरो-विवक्षितकार्यकरणसमर्थ, सर्वोत्तमः पूर्वावयवापेक्षया प्रधानः सुमतः
 सर्वजनसम्मतः, अनादिपरंपराभिद्वोऽग्रे वक्ष्यमाण इत्यर्थः, अयं भावः-यथा किं
 विवक्षिता तિथिश्चतुर्दशी, सा च प्रवचने पाक्षिकपर्ववेनाभिमता, तस्याश्च इत्थं

નપુંસકોઽપિ સ્વાપયં પ્રત્યહેતુરપિ ભોજ
 નાદિવૃત્ત્યં પ્રત્યપ્યહેતુરેવેતિ,

નપુંસકત્યે, હેતુમાદ 'જણ્' ણમિત્ય-
 લઙ્કારે, યદ્ યસ્માદિતરો દ્વિતીયોઽથો
 દ્વિતીયતિથ્યાદિ સંજ્ઞિતસ્તત્કાર્યકરો-વિ-
 વક્ષિતકાર્યકરણસમર્થઃ, સર્વોત્તમઃ પૂર્વાવ-
 યવાપેક્ષયા પ્રધાનઃ સુમતઃ સર્વજનસમ્મતઃ,
 અનાદિપરંપરાભિદ્વોઽગ્રે વક્ષ્યમાણ इत्यर्थः
 અયં ભાવઃ-

यथा किं विवक्षिता तिथिश्चतुर्दशी,
 सा च प्रवचने . पाक्षिकपर्वत्वेनाभिमता,
 तस्याश्च इत्थं चतुर्पतपः पाक्षिकप्रति-
 ममणं वेत्तादि, तद्वृत्त्यकरो द्वितीय
 पक्षादौ, न पुनः प्रथमोऽपि, तस्य तत्त-
 त्पर्याग्रहस्य नपुंसकवदगमव्याप्त् ।

અર્થ વિવક્ષિતો માસો માત્રપદ, ગો-
 નપુંસકતિથિ-પ્રત્યપ્યહીર્વગસ્ય
 પ્રવચને પ્રાપ્ત, તસ્યાપિ

વેતાના પુત્રની (ઉપત્ત કરવાની
 અપેક્ષાએ) પ્રત્યે અહેતુ એવો નપું-
 સક સોજન આદિ કાર્યો કરવામાં પણ
 અહેતુજ બને એમ બનવું જ નથી.
 નપુંસકપદ્યમાં હેતુ હેતુ છે કે-
 જણં અર્થે જં એ અક્ષર માટે છે.
 જે માટે બીજો અક્ષર બીજી તિથિ
 વિગેરે નામવાળો અવયવ તે તે માસ
 અને તિથિના નામથી કરાતા અર્થને
 કરવામાં સમર્થ, પહેલા અવયવની
 અપેક્ષાએ (બીજો અવયવ) પ્રધાન
 સારી રીતે મનાયેલા, સર્વજન સમ્મત
 અને અનાદિ પરંપરાથી સિદ્ધ એવો
 બીજો અવયવ છે તે આગળ કહેવાનો
 છે, અનેના ભાવ આ પ્રમાણે-

જેમ નિક્ષેપે વિવક્ષા કરામિતી
 ચોદશની તિથિની વિવક્ષા કરી (કહે)
 તે (ચોદશ) જેન સિકાન્તમાં પાક્ષિક
 પર્વપણે મનાયેલી છે; તે (પાક્ષિક-
 ચોદશ)નું કાર્ય ઉપવાસ, પદ્મીપ્રતિષ્ઠા
 મણુ વિગેરે (ઉપવાસાદિ) કાર્ય કરનાર
 બીજોજ અક્ષર છે. તે (ઉપવાસઆદિ)
 બીજામાં કરે પણ પહેલામાં નહિ તે
 પહેલા અક્ષરનું તેના કાર્યની અપેક્ષાએ
 નપુંસકની પેઠે અમમર્થપણું દેવાથી

એ પ્રમાણુ વિવક્ષા કરાયેલા ભા-
 રવો માત્ર તે પણ માસ માટે પ્રમારના
 મંથને પદ્મપણા પર્વપણાએ જેનસાક

ચતુર્થતપઃ પાશ્વિકપ્રતિક્રમણં જેવાદિ તત્કલ્પકરો દ્વિતીય ઇવાંશો, ન પુનઃ પ્રથમો-
ડપિ, તસ્ય તત્કલ્પ્યમધિકૃત્ય નપુંસકવદસામર્થ્યોદ્, एवं विवक्षितो मासो भाद्रपद-
સોડપિ સમ્પ્રતિ ચતુર્થાવિષ્ઠિતસ્ય શ્રીસંપત્ત્ય પર્યુષણપર્વત્વેન પ્રવચને પ્રતીતં, તસ્યાપિ
કૃત્યં સર્વસાધુચૈત્યવન્દનાલોચનાદ્યમતપોલોવસાંસ્તરિકપ્રતિક્રમણલક્ષણાનિ પચકૃત્યાનિ
નિયતાનિ, તાન્યધિકૃત્ય પ્રથમો માદ્રપદો નપુંસકવદસમર્થઃ, નપુંસકત્વં ચ ય્યોતિ-
વિંદાં પ્રતીતમેવ, ચતુર્થં—“યાત્રાવિવાહમ્પટનમન્યાન્યપિ શોભનાનિ કર્માણિ । પરિહર્ત-
વ્યાનિ કુપૈઃ સર્વાણિ નપુંસકે માસિ ॥૧॥” હતિ, તસ્માત્ સર્વોત્તમો દ્વિતીય એવ
માદ્રપદોડપિકર્તવ્યઃ, એવમદ્યમ્યાદ્યસ્તિથયઃ કાર્તિકાદ્યશ્ચ માસા અપિ યોજનીયા
હતિ ગામાર્થા ॥” (પ્ર. પ્ર. પૃ. ૪૦૮-૪૦૯)

૭૦ ઉપરના પાઠમાં જે વાત કહી છે તે માસવૃદ્ધિ અને તિથિવૃદ્ધિને એક
સરખી રીતિએ લાગુ કરવામાં આવી છે. જેમ એક તિથિ બે સર્વોદ્દેશોને અપર-
તારી અને છે એથી તિથિવૃદ્ધિ કહેવાય છે. તેમ એક સંક્રાન્તિમાં બે માસોલેથી

હત્યં સર્વસાધુચૈત્યવન્દના ૧ છોવના ૨
ડદ્યમતપો ૩ છોવ ૪ સાંસ્તરિકપ્રતિ-
ક્રમણ ૫ લક્ષણાનિ પચકૃત્યાનિ નિય-
તાનિ, તાન્યધિકૃત્ય પ્રથમો માદ્રપદો
નપુંસકવદસમર્થઃ નપુંસકત્વં ચ ય્યોતિ-
વિંદાં પ્રતીતમેવ,

નમાં પ્રસિદ્ધ છે. તે (પર્યુષણ) નું પણ
કાર્ય સર્વસાધુવંદન-સર્વ ચૈત્યવંદન,
આલોચના લેવી, અક્રમને તપ કરવો,
લાભ કરવો અને સંવચ્છરી પ્રતિક્રમણ
કરેનું વિગેરે પાંચ કાર્યો નિયત છે. તેને
આશપિને પહેલો બાદરવો નપુંસકની
પેઠે અસમર્થ છે. તે પહેલાં માસનું
નપુંસકપણું તે ય્યોતિવૃદ્ધિ અને નપુ-
નશરોને ખ્યાલમાં છે. જે માટે
કહ્યું છે:—

યાત્રા, વિવાહ; મંડન અને બીજા
બધા પણ શુભ કાર્યો નપુંસક માસમાં
પ્રક્રિતિએ તજવા યોગ્ય છે (૧) એટલા
માટે સર્વોત્તમ બીજેજ બાદરવો માસ
પર્યુષણાદિ માટે અધિકાર કરવા યોગ્ય
છે. એજ પ્રમાણે અદ્યમ્યાદિ તિથિએ
અને કાર્તિકાદિ માસોને પણ ઘડાવી
લેવા. તેથી સર્વોત્તમ એવો બીજેજ
બાદરવો પશુપણમાં લેવો. એવી રીતે
અપરથી વિગેરે તિથિએ તથા કાર્તિક
વિગેરે મહિનાઓ પણ લેવા.

ચતુર્થં—“યાત્રાવિવાહમ્પટનમન્યાન્ય-
પિ શોભનાનિ કર્માણિ । પરિહર્તવ્યાનિ
કુપૈઃ, સર્વાણિ નપુંસકે માસિ ॥૧॥” હતિ,
તસ્માત્ સર્વોત્તમો દ્વિતીય એવ માદ્રપ-
દોડપિકર્તવ્યઃ, એવમદ્યમ્યાદ્યસ્તિથયઃ
કાર્તિકાદ્યશ્ચ માસા અપિ યોજનીયા
હતિ ગામાર્થા ॥૨૦૮॥

(શ્રી પ્રયચગપરીક્ષા પૃ. ૪૦૮-૪૦૯)

ધાય છે તો તે માસવૃદ્ધિ કહેવાય છે વૃદ્ધા તિથિમાં જેમ પ્રથમા તિથિને તે તિથિના નામથી અકિત કાર્યોને માટે શ્રદ્ધા કરાય નહિ, તેમ માસવૃદ્ધિના પ્રસંગમાં પ્રથમ માસને પણ તે મામના નામથી અકિત કાર્યોને માટે શ્રદ્ધા કરાય નહિ આ વિગેરે જાણતોથી 'માસવૃદ્ધિ અને તિથિવૃદ્ધિને અંગે આસાં ધનાના નિયમમાં સમાવતા છે' એ વાત સિદ્ધ થઈ જાય છે -

૭૧ ઉપરના પાઠમાં વૃદ્ધાતિથિ અને વૃદ્ધ માસના પ્રથમ અવયવરૂપ પ્રથમા તિથિને અને પ્રથમ માસને "નપુસક" વરીકે જણાવીને પૌત્રપૌતાનાં નામકિત કાર્યોને માટે અસમર્થ જણાવેલ છે આથી આઠમા સુદમાં 'વૃદ્ધિના પ્રથમ માસને અને પ્રથમા તિથિને નપુસક કહેવાય કે નહિ?' એવો એ પ્રશ્ન છે તેનો ઉત્તર પણ મળી સકે છે. અને નવમા સુદમાં "જે નપુસક તિથિ પૌતાનું ફળ

જે વર્ગના પાઠનું શુદ્ધ સ્પષ્ટીકરણ.

પાઠ ૨૧ ચ.

જે સંપૂર્ણપણે અવયવવાદ માની તેના ઉપર નિર્ભર રહેવામાં આવે તો સંપૂર્ણ પહેલી તિથિ અને પહેલા માસને નપુસક ગણીને 'અસમર્થ' ગણવું, (અર્થાત્ નપુસક કહ્યા છતાં એકમાં માનવું ને બીજામાં જ માનવું) તે બ્યાજથી નહિ કહી શકાય. કોઈપણ નપુસક પુત્રની ઉત્પત્તિમાટે નપુસક જણાય અને પુત્રાની ઉત્પત્તિ માટે નપુસક ન મળાય તેમ કહી શકાય નહિ

અર્થાત્ અવયવવાદીઓ, જે સરખા અવયવ સિદ્ધ કર્યા પછી એક અવયવમાં નપુસકતા કરાવવી તે પદાર્થ પ્રતિપાદન શૈલીને અનુકુળ ન ગણાય, પ્રતિબંધી ન્યાય અગર અવ્યુપગમ સિદ્ધાંત એ જુદી થીજ છે.

૧ એ વર્ગ પૌષ્ઠ આદિને તિથિપ્રતિબદ્ધ તો માનેલાજ છે અને તેથી તિથિવૃદ્ધિ વખતે તેઓની ફરજ તેઓએ માનેલી પહેલી તિથિએ પૌષ્ઠ નિષેધ કરવાની ન રહે, તેમજ માસવૃદ્ધિ વખતે પહેલો મહિનો ચોમાસી તપના મહિનાના ઉપવાસ વિગેરેમાં ઉપયોગમાં લેવાનો નિષેધ કરવાની રહે. વરસી છમાસી કે ચોમાસી તપ દરનારને વચમાં માસવૃદ્ધિ આવે તો પ્રથમમાસને નપુસક ગણી તેને અવગણવાનું બનવું નથી. અર્થાત્ તેમાં તેનું તપ અને ક્રિયા અવગણન કરવાજ પડે જ. તેમજ માસ અને પાયા આદિ તિથિપ્રતિબદ્ધકાર્યોમાં પણ નપુસકતા ગણવામાં આવી નથી.

૧ જો એમને અવયવવાદ માનવામાં આવે તો પર્વવૃદ્ધિ વખતે પહેલી તિથિ પણ નિષેધ દોષ તે દીવસે તિથિ પ્રતિબદ્ધ નિયમવાજાએ પૌષ્ઠ આદિ કરવા જોઈએ. અને એમને પ્રથમ માસને નપુસક ગણવામાં આવે તો વરસી તપ વિગેરેમાં માસ ત્રિ પ્રથમ માસની તપવર્તી ને ધાય છે તે તે વર્ગે ન કરવી જોઈએ

નિપત્તવી શકવાને પણ અસમર્થ હોય તે અન્યના, તેથી પણ વધારે સમર્થ
 હજીને નિપત્તવી શકે કે નહિ, એવો જે પ્રશ્ન છે તેનો ઉત્તર પણ મળી રહે
 છે. અન્યકારકીએ નપુંસક માસમાં શોભન કાર્યોના પરિહાર કરવાની સાક્ષી
 આપીને નપુંસક તિથિમાં પણ શોભન કાર્યોને ત્યાગ કરવાનું સૂચન કર્યું ॥
 આથી પૂનમ અમાસની વૃદ્ધિએ નપુંસક એવી પ્રથમા પૂનમ અમાસે પાશ્વિક
 પર્વ અને જા. શુ. ૫ ની વૃદ્ધિએ નપુંસક એવી જા. શુ. પ્રથમા પંચમીએ
 સાંવત્સરિક પર્વ માનવા આરાધવાનું આચાર્યશ્રી આચરણદસ્તરિણનું મન્તબ્ધ
 શાસ્ત્રથી સર્વથા વિરૂદ્ધજ પૂરવાર થાય છે. જે નપુંસક તિથિ પોતાનું નામાંકિત
 કાર્ય નિપત્તવી શકવાને અસમર્થ હોય તે નપુંસક તિથિ મહાપર્વના કાર્યને
 નિપત્તવવાને સમર્થ બને, એ સર્વથા અસંશયિત વસ્તુ છે. જે નપુંસક પોતાના

અશુક વસ્તુ અશુક કાર્યને અંગે અસમર્થ હોય તેપણ તેજ વસ્તુ
 તેનાથી અધિક કાર્યને અંગે સમર્થ નજ થાય એવો નિયમ નથી. રક્ષવે-
 પથી તાજે રૂપે ન બને તેથી સોલું પણ ન બને એમ તો નથીજ. તેમ નપું-
 સક પણ સંતાનની ઉત્પત્તિ અંગે અસમર્થ છતાં પણ યુદ્ધ જેવા મહાન
 કાર્યને અંગે અસમર્થ હોય છે એમ નથી. એટલે વૃદ્ધિ પામેલી પૃથ્વીમા
 પોતાના કાર્યને અંગે અસમર્થ હોય તો પણ તેનાથી જુદા એવા પદ્મી
 અગર શોભાસીના કાર્ય માટે અસમર્થ ગણાય નહિ. અને તેથીજ શાસ્ત્રકારે
 તેના નામનાજ કાર્યમાં નપુંસકત્વ કહી છે. જ્યારે આ નવો વર્ગ તો અન્ય
 કાર્યમાં પણ અસમર્થ ગણાવવા તૈયાર થાય ॥ આથી એ વર્ગ પોતાની
 આચરણા ઉપર ધ્યાન આપ્યા સિવાય પોતાના પુરાવામાં માત્ર પાઠ લખીને
 સંતોષ ન માનવો જોઈએ.

આ રીતે શાસ્ત્રકાર જીજ્ઞાસુ અવયવને પર્વતિથિના નામનું
 કાર્યકરનાર ગણાવતાં અનાદિ સિદ્ધ પરંપરા જણાવે છે. એટલે આ
 વર્ગને જે પરંપરા ઊઠવાઈ થયું છે, તે કોઈપણ પ્રકારે ઉચિત નથી એમ
 સ્પષ્ટ થાય છે. જે કે પર્વ કે પર્વાનન્તર પર્વતિથિની હાનિ વૃદ્ધિ વખતે પૂર્વ
 કે પૂર્વતર અપર્વ તિથિની હાનિ વૃદ્ધિ કરવાઈ શાસ્ત્રના પાઠોથી પણ સિદ્ધ
 છે. અને સાથે પરંપરાથી પણ સિદ્ધ છે. માત્ર વિ. સં. ૧૯૬૨ પછી આ
 નવા વર્ગે પરંપરા અને શાસ્ત્ર બંનેને તિલાંજલિ આપીને આ નવો વર્ગ
 ઉભો કર્યો છે.

આ આખો અધિકાર પહેલી આઠમ કે પહેલી ચોદસ વિગેરે
 તિથિઓમાં આઠમ કે ચોદસનું કાર્ય કરવાના નિષેધને માટે છે.
 અર્થાત્ અન્ય તિથિના કાર્યોનો અહિં નિષેધજ નથી. અને આ નવો
 વર્ગ તો અન્ય પર્વતિથિના કાર્યનો પણ નિષેધ કરવા માટે આ પાઠને
 આગળ કરે છે. પરંતુ તેઓએ જુદા પ્રથમા તિથિને માટે પોતાના કાર્યમાં
 હોંફું નપુંસકપણુ-અસમર્થપણુ વિચારવું જરૂરી છે. એટલે પૂનમ કે અમા-
 વારના પધેલી હોય તો તે પહેલી પૂનમ કે અમાવાસના કાર્યને અંગે

તેમ સૂર્યોદય સ્પર્શને' પામ્યા વિનાજ સમાપ્તિ થઈ ગયેલી ક્ષીણતિથિનો પણ એકરાત્રિ દિવસ ગણાય છે અને એ સૂર્યોદયને સ્પર્શ પછીથીજ સમાપ્તિને પામતી વૃદ્ધા તિથિનો પણ એક રાત્રિદિવસ ગણાય છે આ સંબંધમાં, શ્રી પ્રવચન પરીક્ષા નામના ગ્રંથની છાપેલી પ્રતમાં પૃ. ૪૧૦ અને પૃ. ૪૧૧ ઉપર નીચે મુજબનો પાઠ છે—

૭૬ ૨૨૪૪૪ પ્રતિમાસં નામગ્રાહં નિયતકૃત્યં તત્. તસ્મિન્નેવ માસે વિષેયં, નામ્ય-
'એતિ, વિવક્ષયા તિથિવચ્ચૂનાધિકમાસોઽપ્યુપેક્ષણીય, અન્યત્ર તુ ગણ્યતેઽપિ, તથાદિ-
વિવક્ષિતં દિ પાલિકપ્રતિક્રમણં તત્તતુર્દશ્યા નિયતં, સા ચ યથાભિવદ્ધિતા તદા પ્રથમાં
પરિત્યજ્ય દ્વિતીયાઽપિ કર્તવ્યમ્, દિનગણનાયાં ત્વસ્યા અન્યાસાં વા શુદ્ધૌ સંમયન્તોઽપિ
ષોડશદિના પંચદશૈય મણ્યન્તે, एव ક્ષીણાયાં ચતુર્દશાપિ વિના પચ્ચદશૈવેતિ ચોચ,
તદ્વદ્વાપિ વિવક્ષિતં કૃત્યં સાંવસરિકપ્રતિક્રમણાદિ, તથ માસમધિશ્ચ માસપદે
નિયતં, સ ચ યથાભિવદ્ધિતસ્તવા પ્રથમે માસપદ પરિત્યજ્ય દ્વિતીયોઽધિકર્તવ્ય,
દિનગણનાયાં ત્વસ્યાન્યસ્ય વા માસસ્ય શુદ્ધૌ સંમયન્તોઽપ્યનીતિ વિના, પચ્ચાશદેવ
મણ્યન્તે, યથા પરસ્યાપ્યમિમતા પચ્ચમાસ્યપિ ચતુર્માસીતયેતિ ।”

પાઠ ૨૨/૨ (આહ) જ

પસંકાપે પ્રતિમાસં નામગ્રાહ નિયત-
કૃત્ય તત્ તસ્મિન્નેવ માસે વિષેયં, નામ્ય-
એતિ વિવક્ષયા તિથિવચ્ચૂનાધિકમા-
સોઽપ્યુપેક્ષણીયઃ અન્યત્ર તુ ગણ્યતેઽપિ,
તથાદિ-

વિવક્ષિતં દિ પાલિકપ્રતિક્રમણં ત-
ત્તતુર્દશ્યા નિયતં, સા ચ યથાભિવદ્ધિતા
તદા પ્રથમાં પરિત્યજ્ય દ્વિતીયાઽપિ ક-
રણ્યા, દિનગણનાયાં ત્વસ્યા અન્યાસાં વા
શુદ્ધૌ સંમયન્તોઽપિ ષોડશદિના પચ્ચદ-
શૈય મણ્યન્તે,

एव ક્ષીણાયાં ચતુર્દશાપિ વિના પચ્ચ-
દશૈવેતિ ચોચ, તદ્વદ્વાપિ વિવક્ષિતં કૃત્ય
માંપતસરિકપ્રતિક્રમણાદિ, તથ માસમધિ-
શ્ચ માસપદે નિયતં, સ ચ યથાભિવદ્ધિ-

પાઠ ૨૨/૨ નો શુદ્ધ અર્થ જ

એ કૃત્ય કરેક મહિને નામ લાંબે
નિયમિત કર્યું હોય તે તે (માસ)માંજ
કરવું; બીજા (માસ)માં નહીં (કરવું)
એ વિવક્ષાએ તિથિની માફક ન્યૂન કે
અધિક માસ પણ ઉપેક્ષા કરવા હોય
છે, બીજે તે ગણાય પણ છે. તે આ
પ્રમાણે.

વિવક્ષિત પદ્ધતી પ્રતિક્રમણ છે, તે
ચોદશમાં નિયત છે હવે તે (ચોદશ)
એ વધી તે પહેલી છાડીને બીજી
લેવી દિવસોની ગણતરીમાં તે ચો-
દશની કે બીજી કોઈ પણ તિથિની વૃદ્ધિ
થવાથી સોળ દિવસ થાય તે પણ
પંદરજા કહેવાય

એવીરીતે ચોદશ કે બીજી કોઈ પણ
તિથિને કાય થવાથી ચોદ દિવસ હોય
તે પણ પંદરજા કહેવાય. તેવી રીતે
અર્ધ પણ સંવત્સરી પદિક્રમણ વિષે

૭૭ “તિથિદિન” અને “પર્વાધન” સંબંધી મન્તવ્ય લેકને અંગેના નિર્ણય કરવાને માટે તારવવામાં આવેલા ૨૫ મુદ્દાઓમાં બારમો મુદ્દો નીચે મુજબનો છે—

(૧૨) “બીજ, પાંચમ, આઠમ, અગીયારમ ચોક્કસ પૂનમ અમાસ ભા. સુ. ૪ અને કલ્યાણકે તિથિઓ પૈકી જે કોઈપણ પર્વતિથિની વૃદ્ધિ હોય, તેને માટે બે બીજ આદિ મનાય હાખાય અને બોલાય તો તેથી વિરાધનાને પાત્ર થવાય કે તેમ માનવા આદિને બદલે તે વૃદ્ધાતિથિની પહેલાં જે પહેલી અપર્વતિથિ હોય તેને બે એકમ આદિ રૂપે મનાય, બોલાય, અને હાખાય તો મૂખા-વાદ આદિ દોષોના પાત્ર બનાય !

૭૮ આ મુદ્દાના સંબંધમાં અમારું મન્તવ્ય એવું છે કે—બી સૈન શાસનમાં જટલી તિથિઓને પર્વતિથિઓ તરીકે માનવાની આજ્ઞા ફરમાવવામાં આવી છે. તે તિથિઓમાંની કોઈપણ તિથિની વૃદ્ધિ આવી હોય ત્યારે તે વૃદ્ધા તિથિના પ્રથમાવયવ સ્વરૂપને અને દ્વિતીયાવયવ સ્વરૂપને ખ્યાલ રાખીને એક તિથિના ગણાતા બે દિવસોમાં પહેલા દિવસે વૃદ્ધા તિથિની પ્રથમા તિથિ અને બીજા દિવસે વૃદ્ધા તિથિની દ્વિતીયા તિથિ એવી સંજ્ઞા યાચજ અર્થાત્ બીજ આદિની વૃદ્ધિએ બે બીજ આદિ માની શકાય, હખી શકાય અને બોલી શકાય, માત્ર તેના નામાંકિત કાર્યને માટે પહેલી બીજને અવગણીને બીજી બીજનો સ્વીકાર

તત્ત્વતઃ પ્રથમં ભાદ્રપદ પરિવર્જય દ્વિતી-
યોડ્વિકલ્પવ્યઃ, વિનગળનાયાં ત્યસ્યાશ્વસ્ય
યા માસસ્ય વૃદ્ધાં સંમયન્તોડ્વયશીતિ-
વિનાઃ પશ્ચાદ્દેવ ગણ્યન્તે, યથા પરસ્વા-
વ્યભિમતા પચ્ચમાસ્યપિ ચતુર્માસીતયેતિ ।

(બી પ્રવચનપરીક્ષા પૃ. ૪૧૦-૪૧૧)

વિવક્ષિત કાર્ય છે તે માસને વ્યાપ્તિને
ભાદ્રપદમાં નહીં થયેલું છે, તે ભાદ્રપદ
વર્ષમાં તો પહેલા ભાદ્રપદને છાટીને
બીજો લેવો. દિવસની ગણતરીમાં તો
આ માસની કે બીજા કોઈપણ માસની
વૃદ્ધિ થવાથી જોડી દિવસ થાય તો
પણ પચાસજ ગણવા. જેમ બીજાઓએ
પણ પાંચ માસ થવાઈતાં પણ ચોમા-
સીજ માનેલી છે.

‘ એ વર્ગના પાઠના અર્થનું શુદ્ધ સ્પષ્ટીકરણ
પાઠ ૨૨/૨ ક

અતરંગચ્છવાજાઓ અધિક મહિનામાં પ્રથમ માસને અને
અધિકતિથિમાં પ્રથમા તિથિને સ્વીકારવાનું જણાવે છે, તેના પ્રત્યુ-
ત્તરરૂપે આ બધો અધિકાર અધિક

કારણે ચૌમાસી જે અષાઢ અને કાર્તિક અને કાગણની પૂર્ણિમા એ હતી તે અષાઢ કાર્તિક અને કાગણની શુક્લા ચતુર્દશીએ નિશ્ચિત કરવી પડી આ થવા પૂર્વે અષાઢ કાર્તિક અને કાગણની શુક્લા ચતુર્દશીએ પાશ્વિકાનુષ્ઠાન આચરાઈ હતું તથા અષાઢ કાર્તિક અને કાગણની પૂર્ણિમાએ ચૌમાસી અનુષ્ઠાન આચરાઈ હતું આમ છતાં વાર્ષિક પર્વને જા. શુ. પં માંથી જા. શુ. ૪માં આણતા ચૌમાસી પૂનમને બદલે ઔદશે આણી. પણ અષાઢ, કાર્તિક અને કાગણની પાશ્વિકને તેરશે નિશ્ચિત કર્યું નહિ આથી તે વખતથી અષાઢ, કાર્તિક અને કાગણની શુક્લા ચતુર્દશીએ જે પાશ્વિકાનુષ્ઠાન પૃથક્ આચરાઈ હતું તે બંધ થયું. જે ચૌમાસી તપમાં પાશ્વિકના તપનો અને ચૌમાસી પ્રતિક્રમણમાં પાશ્વિકના પ્રતિક્રમણનો સમાવેશ ન થઈ શકતો હોત તો વાર્ષિક પર્વ અને ચૌમાસીપર્વોને પૂર્વની તિથિએ નિશ્ચિત કરવી વેળાએ અષાઢ, કાર્તિક અને કાગણની શુક્લા પક્ષના પાશ્વિકને પણ શુક્લા તેરશે નિશ્ચિત કરવું જ પડત, પણ તેમ કર્યું નથી જ એથી પણ સમજી શકાય તેમ છે કે એક દિવસે એ પર્વ તિથિએ આવી જવા પામી હોય અગર એકથી વધુ પર્વોના યોગ થઈ જવા પામ્યો હોય તો મુખ્ય પર્વના અનુષ્ઠાનમાં તેની અપેક્ષાએ મીઠું પર્વોનાં અનુષ્ઠાનોનાં પણ સમાવેશ થઈ જાય.

૮૫ "તિથિર્દિન" અને "પર્વાશયન" સંબંધી મન્તવ્યસેકને અંગેના નિર્ણય કરવાને માટે તારવવામાં આવેલા ૨૫ મુદ્દાઓ પૈકીનો ચોલમો મુદ્દો નીચે મુજબનો છે-

“(૧૬)” પહેલી પૂનમે કે અમાસે ચતુર્દશીના આરોપદાર પાશ્વિક કે ચૌમાસી માનવામાં આવે તો અનુક્રમે ૧૫-૧૨૦ રાત્રિ-દિવસનું ઉલ્લંઘન તથા જા. શુ. પહેલી પાંચમે આરોપદાર જા. શુ. ૪ માની સંબંધસરી કરવામાં આવે તો ૩૬૦ રાત્રિ-દિવસનું

જણાવે છે. જગતનો વ્યવહાર પણ એમજ છે. એકમને દિવસે જન્મેલા બાળકને બીજા પખવાડીઆની એકમે તેને આબ્યાને ૫૬૨ દિવસ થયા એમજ લોકો કહે છે. પછી જાણે તે પક્ષમાં તેરથી માંડીને ચોળ દિવસ મુધી થયા હોય, તેવી રીતે વ્યવહારથી એક કાર્તિકથી બીજા કાર્તિક મહીને બાર મહિનાજ થયા ગયે છે, પછી જાણે તે વર્ષ વ્યથિક મહીનાવાળું હોય, જેમ વ્યવહારમાં ઉપર પ્રમાણે ચાલે છે, તેમ ધર્મની ક્રિયાઓમાં પણ પક્ષ, ચૌમાસી અને વર્ષ એ ત્રણેને અંગે ૧૫, ૧૨૦, ૩૬૦ દિવસો ગણવા, કહેવા અને માનવામાં આવે છે.

આ વસ્તુસ્થિતિ માત્ર સમજવામાં છે. ચાલુ ચર્ચાને અંગે આ વસ્તુને અવકાશ નથી. આગળ આપેલા પાઠોમાં એ વર્ગ તરફથી સ્વીરીતે વિષ-સક્ષ રખાય નથી, તેવીરીતે અહિં પણ વિષયર્થ સક્ષ રખાય નથી.

ઉલ્લંઘન થાય કે નહિ ? અને તેને જો ઉલ્લંઘન કર્યું કહેવાય તો તેવા ઉલ્લંઘનને દોષપાત્ર કહેવાય કે નહિ ?

૮૬ આ સુદાના સંબંધમાં અમારું મતભવ એવું છે કે—શ્રી કૈનશાસનમાં આરોપદ્વારા કોઈ પણ પર્વતિથિના દિવસને નક્કી કરવાનું વિધાન છે નહિ અને આરોપનો નિષેધ સ્પષ્ટરૂપે કરાયેલો છે. ઘીજી સુદાના વિવેચનમાં આરોપના નિષેધની વાત શાસ્ત્રપાઠની સાક્ષીપૂર્વક કહેવાઈ છે આથી સિદ્ધ થાય છે કે—પહેલી પૂનમે કે અમાસે અતુર્દશી વિધગ્ધન નહિ હોવાથી અને તે પૂર્વે તે વ્યતીત થઈ ગયેલી હોવાથી પહેલી પૂનમે કે અમાસે અતુર્દશીનું આરોપણ કરીને પણ પાશિક કે ચોમાસી માનવામાં આવે તો પણ અતુર્દશી ૧૫ અને ૧૨૦ રાત્રિ દિવસનું ઉલ્લંઘન કર્યું જોમળ કહેવાય, જોમળ રીતિએ ભા. શુ. પહેલી પાંચમે ભા. શુ. ૪ નો આરોપ કરીને વાર્ષિક પર્વનું અતુર્દશી કરવામાં આવે તો પણ ૩૬૦ રાત્રિ દિવસનું ઉલ્લંઘન કર્યું કહેવાય, પંદર રાત્રિ દિવસ આદિના ઉલ્લંઘનથી પ્રત્યાઘ્યાનાવરણીયાદિ ઠપાપોમાં આવી જવાનું ચતુર હોવાથી પંદર રાત્રિ-દિવસ આદિના ઉલ્લંઘનને દોષપાત્ર ગણાય તે પણ સ્વાભાવિક જ છે.

૮૭ “તિથિદિન” અને “પર્વસ્થાપન” સંબંધી મતભવોદને અંગેનો નિર્ણય કરવાને માટેના રૂપ સુદાઓ પૈકીનો સત્તરમો મુદ્દો નીચે મુજબનો છે:—

(૧૭) આરાધનાને અંગે સૂચના પ્રસંગે સ્ત્રીષ્ટ તિથિના ભોગ-વટાની સમાપ્તિ પૂર્વની તિથિના દીવસે હોય છે અને વૃદ્ધિના

એવો એક પણ પાઠ હજી રજુ થયો નથી, કે જેને આધારે પર્વતિથિના સૂચની વખતે અપર્વતિથિ માનીને અને અપર્વતિથિ કહીને પર્વતિથિની આરાધના કરવી એવું સાબિત કરનારો કે તેવી સૂચના કરનારો પણ હોય. તેમજ એવો એકેય પાઠ રજુ કરવામાં નથી આવ્યો, કે જેને આધારે પર્વતિથિની વૃદ્ધિ વખતે પહેલા દિવસને પર્વતિથિ તરીકે કહેવી અને માનવી. અને એ રીતે પર્વતિથિ તરીકે માન્ય છતાં ને શાસ્ત્રમાં દરજિયાત પર્વતિથિ ન આરાધિ તો પ્રાયશ્ચિત્ત આવે તેમ ઠેર ઠેર જણાવ્યા છતાં પર્વતિથિના નામે લીધેલા નિયમો ન પાળવા તે પ્રતિજ્ઞા લગ કેમ ન ગણાય ?

આશ્ચર્યની વાત તો એ છે કે સૂચની વખતે આજો દિવસ પર્વતિથિ ન માન્યા છતાં નવો વર્ષ ન નિયમસંગ્રહમાં નિયમસંગ્રહ ગણીને પ્રાયશ્ચિત્ત ગણે છે. અને વૃદ્ધિની વખતે પર્વતિથિ કહેવા અને માનવા છતાં તિથિના નામે લીધેલા નિયમો ન પાળવાનું વિધાન કરે છે.

પ્રસંગે વૃદ્ધાતિથિના ભોગવટાની સમાપ્તિ ઉત્તરાતિથિના દિવસે હોય છે એજ એક હેતુથી-૨૩“સયે પૂર્વા તિથિર્માસા-રતિથિઃ કાર્યા”, વૃદ્ધો પ્રાઘ્યા (કાર્યા) તથોત્તરા” એવા કથન દ્વારા ક્ષયના પ્રસંગે પૂર્વાતિથિ અને વૃદ્ધિના પ્રસંગે ઉત્તરાતિથિ ગ્રહણ કરવાની આજ્ઞા કરાઈ છે કે તેવી આજ્ઞા કરવામાં ભોગવટાની સમાપ્તિ સિવાયનો કોઈ હેતુ રહેલો છે?”

૮૮ આ મુદ્દાના સમ્બંધમાં અમારું મંતવ્ય એવું છે કે ક્ષયના પ્રસંગમાં ક્ષીણ તીથિના ભોગવટાની સમાપ્તિ પૂર્વાતિથિના દિવસે હોય છે અને વૃદ્ધિના પ્રસંગમાં સમાપ્તિ વૃદ્ધાતિથિના દ્વિતીયાવસ્થાસ્વરૂપ ઉત્તરાતિથિના દિવસે હોય છે એજ એક હેતુથી આશયનાને અંગે-૨૪“સયે પૂર્વા તિથિર્માસા (તિથિઃકાર્યા) વૃદ્ધો પ્રાઘ્યા (કાર્યા) તથોત્તરા” એવા કથન દ્વારા ક્ષયના પ્રસંગે પૂર્વાતિથિ અને વૃદ્ધિના પ્રસંગે ઉત્તરાતિથિ ગ્રહણ કરવી એવી આજ્ઞા કરવામાં આવી છે શ્રી તત્ત્વતરંગિણીની છાપેલી પ્રતનો પૃ ૧૨ માં નીચે સુજબનો પાઠ છે તેથી પણ આ વાતને પુષ્ટિ મળે છે:-

૮૯ “અથ તિથિનાં દ્વાનૌ વૃદ્ધૌ ચ કા તિથિઃ સ્વીકાર્યેત્યશ્રોમયો. સાધારણ લક્ષ-
ણમુત્તરાદેનાહ-‘જં જા જમિ’તિ ચદ-ચરમાદ યા તિથિર્યસ્મિન્ ભાદિત્યાદિવારલક્ષ-
ણે દિવસે સમાપ્યતે સ એવ દિવસો-યારલક્ષણઃ પ્રમાણમિતિ-તત્તિથિત્વેનૈવ સ્વીકાર્યઃ.”

પાઠ ૨૫ ગ

અથ તિથિનાં વૃદ્ધૌ દ્વાનૌ ચ કા તિથિઃ સ્વીકાર્યેત્યશ્રોમયો સાધારણ લક્ષ-
ણમુત્તરાદેનાહ ‘જં જા જમિ’તિ ચદ-
ચરમાદ યા તિથિર્યસ્મિન્ ભાદિત્યાદિવાર-
લક્ષણદિષ્ટે સમાપ્યતે, સ ષષ દિવસો-
વારલક્ષણ પ્રમાણમિતિ-તત્તિથિત્વેનૈવ-
સ્વીકાર્યઃ,

પાઠ ૨૫ નો શુદ્ધ અર્થ વ

તિથિઓની વૃદ્ધિમાં અને દ્વાનિમાં
કઈ તિથિ લેવી, એ માટે (ખરતરંગ-
ચવાળાના પ્રસંગમાં) બેપદ સાધારણ
લક્ષણ ઉત્તરાર્થથી કહે છે કે માટે જે
સ્વીકાર આદિ દિવસે સમાપ્ત થાય તે
વાર તે તિથિપદે અનવે.

(શ્રી તત્ત્વતરંગિણી મુ. પૃ. ૧૨)

એ વર્ગના પાઠના અર્થનું શુદ્ધ રૂપાટીકરણ

પાઠ ૨૫ ક

આ પાઠ ખરતરંગચવાળાઓ ચોદશના ક્ષયે પૂનમ માને છે,
તેના નિષેધ માટે છે; તથા એવલી તિથિ હોય ત્યારે પહેલી તિથિ

૨૩-૨૪ આ વર્ગના પાઠનું રૂપાટીકરણ આગળ પૃ. ૭૮ માં આવી ચલેલ છે.

૯૦ “તિથિદિન” અને “પર્વરાધન” સંબંધી મન્યતાંત્ર્ય લેહને અંગેના નિર્ણય કરવાને માટેના ૨૫ સુદાઓ પૈકીનો અઢારમો સુદો નીચે સુજળનો છે—

“(૧૮)” કલ્યાણુકે તિથિઓએ પર્વતિથિઓ ગણાય કે નહિ ?

૯૧ આ સુદાના સંબંધમાં અમારું મન્યત્વ એવું છે કે શ્રી જીન શાસનમાં કલ્યાણુક તિથિઓને પણ પર્વતિથિઓ તરીકે ગણાવેલી છે. વિ સં. ૧૭૩૧ માં પાઠકપર શ્રીમાન્ માનવિજયજી ગણિપરે રચેલા શ્રીધર્મસંજ્ઞક નામના ગ્રંથની છાપેલી પ્રતિમાં પૃ. ૨૩૯માં ઉપર નીચે સુજળનો પાઠ છે—

૯૨ “તૈથા ધર્મામયેઽશ્વિનચૈત્રજાતુર્માસિકવાર્પિકાઘ્રાહિકા ચતુર્માસકત્રયસંવાસરપર્વાદિ વિવસા અર્હજન્માદિપંચકલ્યાણકલિવસાઘ્યાપિ પર્વતિથિભેન વિદ્યેયાઃ ॥”

માને છે તેના નિષેધને માટે છે. અર્થાત્ શ્રીમાંસકને અંગે કાંચનાપક્ષ સંશોભનું દ્રશ્યાન્ત અપાય અથવા તો નાસ્તિકને અંગે પૃથ્વી આશિનું કઠીન-પણું આદિ લઈને સમજવાય, તેવી રીતે માત્ર ખરતરોની માન્યતાએ ખરતરોને સંભારે લાવવામાટે આ વસ્તુ કહેવામાં આવી છે.

જો આ વસ્તુને સ્વતંત્ર સિદ્ધાંત તરીકે લઈએ તો, આજ મન્યકાર આજ ગ્રંથમાં સમાસિવાળા ઉદયને તિથિના વ્યવહારનું કારણ ગણવા માગે છે, વળી સમાસિને પણ કારણ ગણવા માગે છે તે વ્યાપક તરીકે બંનેમાંથી એકપણ લઈ શકાય નહિ.

પાઠ ૨૬ અ

તથા ધર્મામયેઽશ્વિનચૈત્રજાતુર્માસિકવાર્પિકાઘ્રાહિકાચતુર્માસકત્રયસંવાસરપર્વાદિવિવસા અર્હજન્માદિપંચકલ્યાણકલિવસાઘ્યાપિ પર્વતિથિભેન વિદ્યેયાઃ (ધર્મ-સંપ્રદ. મુ. પૃ. ૨૨૧)

પાઠ ૨૬ નો શુદ્ધ અર્થ જ

વર્ષની અંદર આસો-શૈન (ની-ગોળી) ચોમાસી તથા સંવત્શરીની અઠાધઓ ત્રણ ચોમાસી અને સંવત્સરી પર્વ આદિના દિવસો તેમજ અરિહંત ભગવાનના જન્મ આદિ પાંચ કલ્યાણુકના દિવસો પર્વતિથિયજી ગણવા.

એ વર્ગના પાઠના અર્થનું શુદ્ધ સ્પષ્ટીકરણ

પાઠ ૨૬ ફ.

શાસ્ત્રકારોએ જેમ તિથિઓ બે પ્રકારની ગણી છે. ‘૧ પર્વતિથિ, ૨ અપર્વતિથિ’ તેમ પર્વતિથિ પણ બે પ્રકારે ગણી છે. ૧ દુરજિયાત ૨ મરજિયાત.

તેમાં અષ્ટમી, ચતુર્દશી, પૂર્ણિમા અને અમાવાસ્યા એ તિથિઓ દુરજિયાત છે. અર્થાત્ અધિકાર પ્રમાણે સાફ અથવા આવક તે અષ્ટમી આદિ તિથિની આરાધના ન કરે તો પ્રાયશ્ચિત્ત આવે. અને તેથીજ તેને દુરજિયાત તિથિ તરીકે કહીએ છીએ.

૬૩ “તિથિદિન” અને “પર્વારાધન” સંબંધી મન્તવ્યલેહને અંગેના નિર્ણય કરવાને માટેના ૨૫ સુદ્ધાઓ, પૈકીનો ઓગણીસમો સુદો નીચે મુજબનો છે.

“(૧૯)” ઉદય ક્ષય અને વૃદ્ધિ સંબંધીના જે નિયમો ચતુષ્પર્વી પંચપર્વી અને પદ્મપર્વીને લાગુ થાય, તેજ નિયમો અન્ય સર્વ પર્વ-તિથિઓને પણ લાગુ થાય કે નહિ ?

૬૪ આ સુદ્ધાના સંબંધમાં અમારું મન્તવ્ય એવું છે કે-ઉદય ક્ષય અને વૃદ્ધિ સંબંધીના જે નિયમો શ્રી જૈનશાસ્ત્રમાં છે, તે નિયમો સર્વ પર્વતિથિઓને લાગુ થાય છે. આ વાતનું સમર્થન શાસ્ત્રપાઠની સાદી સાથે બીજા સુદ્ધાના વિવરણમાં કહેલું હોવાના કારણે અને વિસ્તાર કરતા નથી.

૬૫ “તિથિદિન” અને “પર્વારાધન” સંબંધી મન્તવ્ય લેહને અંગેના નિર્ણય કરવાને માટેના ૨૫ સુદ્ધાઓ પૈકીનો ૨૦મો સુદો નીચે મુજબનો છે.

“(૨૦)” પૂર્ણિમા અને કલ્યાણકૃતિતિથિઓ-એ બેમાં અવિશેષતા છે કે વિશેષતા ?

૬૬ આ સુદ્ધાના સંબંધમાં અમારું મન્તવ્ય એવું છે કે-પૂર્ણિમા અને કલ્યાણકૃતિતિથિઓ-એ બેમાં આરાધ્યપણાને અંગે વિશેષતા નથી પણ અવિશેષતા છે. શ્રી તત્ત્વતરંગિણીમાં યોધી ગાથાની વૃત્તિમાં કહ્યું છે કે—

ત્યારે બીજા કલ્યાણકૃતિતિથિઓ આરાધ્ય છતાં પણ ફરજિયાત નથી, પરંતુ મરજિયાત છે, કારણ કે તે ન આરાધ્ય તો પ્રાપ્તિ નથી.

વળી અહીં ચતુર્દશી વિગેરે પર્વતિથિઓને સંઘમાં ઘણો ભાગ આરાધવા બાધક(આરાધનાર) હોય છે, અને તેથી તેને મોટે વ્યવહારની નિયતતા કરવાની જરૂર હોય છે. બ્યારે કલ્યાણકૃતિ તિથિ આરાધનારે વર્ગ છુજ હોય છે. અને તેથી તેને મોટે વ્યવહારનું પરાવર્તન કરવાનું લાભ્ય છે.

આજ કારણ આગળ રાખીને શાસ્ત્રકારોએ ચતુર્દશીના ક્ષયે તેરશાના વ્યવસ્થાને અસાધ્ય અને અખચીના ક્ષયે સપ્તમીને દિવસે અખચી માનવાનું જણાવ્યું છે. (પડી સસે તે તે અપર્વતિથિ કલ્યાણકૃતિપર્વરૂપ પણ હોય.)

જો વાત તો સ્હેજે સમજાય તેવી છે કે મગ્ગમી અને તેરશાની તિથિ એ કલ્યાણકૃતિ નથી એમ તો નથી જ. પ્રતિદ કલ્યાણકૃતિ તિથિ સંઘના ઘણા ભાગને આરાધવાની હોય, તેથી તેની જ્ઞાતિ વૃદ્ધિ વ્યવહારમાં પ્રયોજિકા અને પરંતુ ફરજિયાત અખચી આદિ પર્વતિથિઓને અંગે તો નિયમિત વ્યવહાર કરવોજ પડે. એટલે કલ્યાણકૃતિ તિથિઓને પર્વતિથિ કહેવાના ઓછા નીચે ફરજિયાત પર્વતિથિઓના વ્યવહારને ઉઠાવવાનું કાર્ય એ વર્ગ સાધી શકે તેમ નથી.

૬૭ ૨૭ "આરાધ્યત્વે ચ પદ્મદશીકલ્યાણકલિપ્યોરવ્યવિશેષઃ ।"

૬૮ "તિથિદિન" અને "પર્વારાધન સંબંધી મન્તવ્યલેહને ઝગેતો નિર્ણય કરવાને માટેના ૨૫ સુદ્ધાઓ પૈકીનો એકવીસમો મુદ્દો નીચે મુજબનો છે—

(૨૧) બીજ. પાંચમ, આઠમ અગિયારશ, અને ચૌદશે પરલવના આયુષ્યનો બંધ પડવાની જેટલી અને જેવી સંભવિતતા છે તેટલી અને તેવી સંભવિતતા પૂર્ણિમા અમાવાસ્યા કે અન્ય કલ્યાણકલિપ્યોરવ્યવિશેષો આદિએ ખરી કે નહિ ?

૬૯ આ પ્રશ્નના સંબંધમાં અમારું મન્તવ્ય એવું છે કે—બીજ, પાંચમ, આઠમ, અગિયારશ અને ચૌદશે પરલવના આયુષ્યનો બંધ પડવાની જેટલી અને જેવી સંભવિતતા છે, તેટલી અને તેવી સંભવિતતા પૂર્ણિમા અમાવાસ્યા કે અન્ય કલ્યાણકલિપ્યોરવ્યવિશેષો આદિએ નથીજ. પૂજ્યપાદ આચાર્ય લગલાન શ્રીમદ્ રત્ન-

પાઠ ૨૭ અ

પાઠ ૨૭નો શુદ્ધ અર્થ ૬

આરાધ્યત્વે ચ પદ્મદશીકલ્યાણક- આરાધ્યપણમાં પંચદશી અને તિપ્યોરવ્યવિશેષઃ [જી તલ્લતરંગિણી. કલ્યાણકલિપ્યોરવ્યવિશેષઃ નથી. મુ.દ્. ૫.]

એ વર્ગના પાઠના અર્થનું શુદ્ધ સ્પષ્ટીકરણ

પાઠ ૨૭ ક

આ વચનથી નવો વર્ગ ફરજિયાત પર્વતિથિને મરજિયાત પર્વતિથિ જેથી ગણાવવા માંગે છે, પરંતુ તે વર્ગે ક્યાન રાખવું નેહ્યો કે-શાસકોએ જગો જગો પર અષ્ટમી, ચતુર્દશી આદિને ચતુષ્પર્વી આદિ તરીકે ફરજિયાત તિથિ જણાવી છે, ત્યારે બીજ વિગેરે તિથિઓ અને કલ્યાણકલિપ્યોરવ્યવિશેષો તે ચતુષ્પર્વી તરીકે તેમજ ફરજિયાત તરીકે નથી જણાવી.

વળી સોનુ અને લોકાં એ બેમાં ધાતુપણનો ફરક નથી, એટલું માન કેખાડીને ખન્નેની કોંગત સરખી કરાવવા માંગે, તેવીરીતે અહિં ફરજિયાત અને મરજિયાતપણનો- (આરાધ્યપણને લઈને તે ફરજિયાત તથા મરજિયાત ખન્ને સરખા છે પણ ફરજિયાત પર્વતિથિની આરાધના ન થાય તે પ્રાયશ્ચિત્ત લાગે અને મરજિયાતમાં તે ન લાગે તેનો) ફરક છતાં આરાધ્યપણ માત્રને અંગે જણાવેલી સરખાવટ આગળ કરી ફરજિયાત પર્વ તિથિઓના વ્યવહારને ઉદાવવાને તૈયાર થવાનું કાર્ય નવા વર્ગે તૈયાર કર્યું છે, એ કોઈ પણ પ્રકારે ચોક્કસ નથી.

એખરેસૂત્રીશ્વરજી મહારાજાએ દિ. સં. ૧૫૦૬ માં રચેલા સ્વોપદ્ય વૃત્તિવાળા શ્રી શ્રાદ્ધવિધિ નામના ગ્રન્થના 'પર્વકૃત્ય પ્રકાશ' નામક ત્રીજા પ્રકાશમાં દરમોવેલું છે કે:—

૧૦૦ ૨૮ "પર્વતિથિપાલનં ચ મહાફલં શુભાયુર્વ્યવહેતુત્વાદિના । યદાગમ- 'મયવં । વીઞ્મ- સુહાસુ પંચસુ તિહીસુ વિહિતં ધમ્માણુદ્વાણં કિં ફલં હોદ્ ? । ગોયમા બહુ ફલં હોદ્ । જમ્હા એમાસુ તિહીસુ પાપણં જીવો પરમવાહં સમગ્ગિજાહ, તમ્હા તવોવિહાણાદ્ ધમ્માણુદ્વાણં કાયવ્યં । જમ્હા સુહારણં સમગ્ગિજાહસિ' । આયુપિ વદે તુ દ્વદશર્મારાધનેઽપિ યદ્વાયુર્ન દલતિ ।"

પાઠ ૨૮ અ :

પર્વતિથિપાલનં ચ મહાફલં શુભાયુ-
ર્વ્યવહેતુત્વાદિના । યદાગમ- "મયવં !
વીઞ્મપત્તુદ્વાણુ પચસુ તિહીસુ વિહિતં ધમ્મા
ણુદ્વાણ કિં ફલં હોદ્ ? ગોયમા ! બહુફલં
હોદ્ । જમ્હા એમાસુ તિહીસુ પાપણં જીવો
પરમવાહં સમગ્ગિજાહ, તમ્હા તવોવિહા
ણાદ્ ધમ્માણુદ્વાણં કાયવ્યં । જમ્હા સુહા
રણં સમગ્ગિજાહસિ' । આયુપિ વદે તુ
દ્વદશર્મારાધનેઽપિ યદ્વાયુર્ન દલતિ ।"
(શ્રીશ્રાદ્ધવિધિ પૃ. ૧૫૩)

પાઠ ૨૮ નો શુદ્ધ અર્થ :

પર્વતિથિયું પાલન શુભાયુષ્ય
બાંધવાના કારણપણા આદિથી મહા
ફળપ્રાપ્તિ છે જે માટે સાત્રમાં કહ્યું
છે કે:—

હે ભગવાન ! બીજ વગેરે પાંચ
તિથિમાં કરેલું ધર્માતુષ્ઠાન કયા ફળને
આપનાર થાય ?

હે ગૌતમ ! યજ્ઞા ફળપ્રાપ્તિ થાય
જે માટે એ તિથિમાં પ્રાય કરીને છવ
પરબ્રહ્મ આયુષ્ય બાંધે. તેમજા માટે
તપસ્યા વિગેરે ધર્માતુષ્ઠાન કરવું લેખી
શુભઆયુષ્ય ઉપાર્જન થાય.

આયુષ્ય બંધાઈ ગયા પછી તેા દેવ-
ધર્મારાધન કર્યું હોય તેા પણ બંધાયેલ
આયુષ્ય ન રહે.

એ વર્ગના પાઠના અર્થનું શુદ્ધ સ્પષ્ટીકરણ

પાઠ ૨૮ ક

સાત્રકારેએ કેવળજ્ઞાનીઓના કહેલા આગમના જે દર્શાવ્યાં છે, તેને
અને હેતુદર્શનની જરૂર નથીજ હોતી. કેમકે-અવર્જના વચનની પ્રામાણિકતા
એજ તે અતુષ્ઠાનની પ્રામાણિકતા હોય છે પરંતુ જે બ્રાહ્મણમાં સાત્રમાં
સ્પષ્ટ વાક્યો હોતાં નથી, તેવી બ્રાહ્મણોને માટે હેતુની કલ્પનાને સ્થાન રહે
છે અને તેથીજ અપરમી, અવર્જગી, પ્રતિમા અને અમાત્યાત્વા કે જે ફળપ્રાપ્તિ
પર્વતિથિઓ છે, તેને અને અન્યેઃ પણ નથી. અને તેથી તેની આરાધના
તેા અર્થમાં સિદ્ધ છે, પરંતુ બીજ આદિ તિથિઓની આરાધના કેવળ અર્થ

૧૦૧ ઉપરના પાઠમાં સાક્ષી રૂપે આપેલા શ્રીજિનાગમમાંના પ્રશ્નોત્તરમાં જે બીજા આદિ પાંચ તિથિઓ કહી છે, તેમાં બીજા સિવાયની ચાર તિથિઓ પાંચમ, આઠમ, અગિયારશ અને ચૌદશજ છે તે બધુવાને માટે શ્રી શ્રાદ્ધવિધિકાર આદિ મહાપુરુષોએ સંકલિત કરેલી નીચેની ગાથા પણ ઉપયોગી નીવડે તેમ છે.

૧૦૨ ૨૬^{લી}વીજા પંચમી વઢમી, એગારસી ચતુર્દસી પણ તિહીઓ ।

એવાઓ સુઅતિહીઓ, ગોવમગળહરિણા મળિમા ॥૧૧॥”

વાળાઓને વિવાદાર્થક છે. માટે અદ્વૈતજ્ઞ ન્યાયથી એ મરજિયાત પર્વ-તિથિની આરાધનાની સિદ્ધિ માટે આ આયુષ્યવાણુ-પ્રમાણ છે.

આ વસ્તુ ન સમજતાં જેઓ બીજા આદિ મરજિયાત પર્વ-તિથિઓ આયુષ્યખંધનું કારણ છે, પણ પૂનમ વિગેરે તિથિઓ તેવા કશાય શુભ લાભનું કારણ નથી, એમ કહેવા બધ તેના જેવા તેા જગતમાં મૂળ સિંચવાનું છોકીને પાંદકાને સિંચનારાજ હોય.

કોઈ પણ જગાપર કોઈપણ શાસનમાં અપમી, ચતુર્દશી આદિની માફક બીજા આદિમાં ઉપવાસ આદિ કે પોષધઆદિ ન કરવામાં આવે તેા પ્રાયશ્ચિત્ત જપ્તાવવામાં આવેલુંજ નથી, એટલે સ્પષ્ટ છે કે મરજિયાત પર્વ-તિથિની સિદ્ધિને માટેજ આ અન્યનો અધિકાર છે.

જે કે આ અધિકાર આયુષ્યના ત્રીજા ભાગને અદ્વૈતથી ન્યાયે આગળ કરીને કહેવામાં આવેલો છે, એટલે નિર્મૂળ નથી. પરંતુ તેથી તે મરજિયાત પર્વતિથિઓ કહેવાય નહિ. અને તેથી તેના નામે મરજિયાત પર્વતિથિને ધક્કો લગાડાય નહિ.

આ પાઠ રજુ કરવાનો એ વર્ગનો આશય પૂનમની આરાધના ઉઠાડવાનો છે. પણ તેમણે ખ્યાલ રાખવો જોઈએ કે મરજિયાત પર્વતિથિઓની આરાધના તેા સુખ્ય છે, પણ બીજા આદિ તિથિને ન માનનાર ઈતરમચ્છીઓને આયુષ્યખંધનું કારણ દર્શાવીને તે તિથિઓ પણ આરાધવા લાયક છે, તે જણાવવા માટે છે.

આથી પૂનમની મરજિયાત આરાધનામાં જરાપણ ફરક પડતો નથી.

પાઠ ૨૯ અ

ચોમા પંચમી વઢમી, પચારસી પણ તિહીઓ । પચામો સુઅતિહીઓ, ગોવમગળહરિણા મળિમા ॥૧૧॥” (ઝીલાલ-વિષ. પૃ. ૧૫૨)

પાઠ ૨૯ નો શુદ્ધ અર્થ ન

બીજા, પાંચમ, આઠમ, અગિયારશ અને ચૌદશ, આ પાંચ તિથિઓ ચોતમ મહાધર મહારાજે શુભ તિથિઓ તરીકે કહેલી છે.

૧૦૩ 'તિથિદિન' અને 'પર્વારાધન' સંબંધી મન્તવ્યલોકને અંગેનાં નિર્ણય કરવાનેમાટે તારવવામાં આવેલા ૨૫ સુદાઓ પૈકીનો આવીસમો અને તેવીસમો સુદો નીચે મુજબ છે.

(૨૨) તિથિદિન માસ અને વર્ષ આદિના નિર્ણયને માટે જૈન ટિપ્પનકે વ્યવસ્થિત થવાના કારણે, સેંકડો વર્ષ થયાં લોકિક પંચાંગજ્ઞ મનાય છે અને તે માટે હાલ પણ આપણે લોકિક પંચાંગજ્ઞ માનવું જોઈએ, એવું ફરમાન છે કે નહિ ?

૧૦૪ (૨૩) અમુક દિવસે અમુક તિથિ ઉદયતિથિ, ક્ષયતિથિ કે વૃદ્ધાતિથિ છે એ વિગેરેના નિર્ણયને માટે હાલ શ્રી જૈનશાસ્ત્રનાં 'અ'કાશુચંડુ' નામનું લોકિક પંચાંગજ્ઞ આધારમૂલ મનાય છે કે નહિ ?

૧૦૫ આ બે સુદાઓના સંબંધમાં અમારું માનવું એવું છે કે-તિથિદિન, માસ અને વર્ષ આદિના નિર્ણયને માટે, જૈન ટિપ્પનકે વ્યવસ્થિત થવાના કારણે, સેંકડો વર્ષો થયાં લોકિક પંચાંગજ્ઞ મનાય છે અને હાલ પણ લોકિક ટિપ્પનક

એ વર્ગના પાઠના અર્થનું શુદ્ધ રૂપટીકરણ

પાઠ ૨૬ ક

અષ્ટમી, ચતુર્દશી, પૂર્ણિમા અને અમાવાસ્યાની તિથિઓને તે ફરજિયાત પર્વતિથિઓ શ્રી મુશગકાંગ વિગેરેમાં જણાવેલી દ્વાવાધી તેને માટે જિનોકતપણાનું વિધાન સાક્ષાત્ હવું. અને તેથી તેને અંગે કંઈપણ સિદ્ધિ કરવાની જરૂર ન હતી. પરંતુ બીજા વિગેરે બે બે તિથિના આંતરે આવતી ત્રીજી તિથિની આરાધના માટે જાપકે સિદ્ધપાત્ર જણાવનાર આ વચન છે.

'આચારોપદેશ'કારે પણ આયુષ્યના ત્રીજા ત્રીજા ભાગે આયુષ્યના બેબે આગળ કરીનેજ આ બીજા આદિકની આરાધના જણાવે છે. અર્થાત્ આ બીજા આદિકની આરાધનાને આયુષ્યજનના વિભાગની સાથે સંબંધ હોવામાં આવ્યો છે. અને તે કારણે તેનું 'પર્વતિથિપત્ર' જણાવાયું છે અને તેથી ફરજિયાત અને રાજ્ય અગુણકર્મની નિર્જરાત કારણ એવી અપ્રમી આદિ ફરજિયાત પર્વતિથિઓની આરાધના આપિત થતી નથી, કોઈ થતી નથી; તેમજ અલપદ્મવાળી પણ થતી નથી અર્થાત્ મરજિયાત પર્વતિથિના નામે અપ્રમી આદિ ફરજિયાત પર્વતિથિની સંજ્ઞા અને વિમાનમાં આપણા ઉભી કરીને પરિરંખ્યાન આદિકની અધ્યવસ્થા કરવી, એ કોણેજ પ્રાર્થના અને પર્વની લક્ષણોને યોગ્ય નથી.

માનવાની જૈન શાસ્ત્રકાર મહાપુરુષોની આજ્ઞા છેજ. એથીજ હાલ શ્રી જૈનશાસ્ત્ર-
નમાં અમુક દિવસે અમુક તિથિ ઉદયતિથિ, સ્થયતિથિ કે વૃદ્ધાતિથિ જે એ વિગે-
રેના નિર્ણયને માટે “ચંડાશુચંદુ” નામનું લૌકિક પંચાંગજ આધારભૂત મનાય
છે જૈન દિપ્પનક વ્યવહિન્ન થયાના, જૈનદિપ્પનક વ્યવહિન્ન થયાના કારણે
લૌકિક દિપ્પનક સ્વીકાર્યાના અને લૌકિક દિપ્પનક સ્વીકાર વિના ચાલે તેમ
નથી એવું સુચવનારા ઘણા ઉલ્લેખો જૈનશાસ્ત્રોના ॥ તેમાંથી આ નીચે ત્રણ
ઉલ્લેખો ટાંકીએ છીએ

૧૦૬ ૩૦ “લૌકિકદિપ્પનામિપ્રાવેણ લીક્ષોપસ્થાપનાદિપુ તિથિ-વચાદિકરણ-સંધ્યાગતાવિનક્ષ-
ત્ર પ્રથમાદિનક્ષત્ર-ચંદ્રમહચારાદિ શુદ્ધસુદ્ધર્તાવાનં પર્યુપણાપર્વકરણં ચ” [શ્રીચિત્તારામૃતસંગ્રહ
મુ. પ્ર. પૃ. ૧૬]

તેમજ એ પછી એ વર્ગે વિચાર્યું હોત કે ‘સુયગહાંગ વિગેરેમાં જણાવેલ
અષ્ટમી, ચતુર્દશી પૂર્ણિમા અને અમાવાસ્યા વિગેરે તિથિઓ ન આશાઘ-
વામાં આવે તો પ્રાયશ્ચિત્ત લાગે તેવી તિથિઓને આ ગાથામાં કેમ રજુ
કરી નથી ? તો તે વર્ગે આપોઆપ તેનો ખુલાસો પામી શકત, ‘સુયગહાંગ’
મૂલ મૂલ મંથ છે. તેની સાથે આ યોગા વંચામીઠ ગાથાનો શો સમન્વય છે
તે તેમણે વિચાર્યું જોઈતું હતું, ને તેનો વિચાર થતાં એ વર્ગને આપોઆપ
સમજાત કે આશુબ્ય બાંધને આગળ કરીનેજ આ બીજા આદિકની
આશાધના માટે જણાવ્યું છે. નહિ કે ફરજિયાત આશાધવા યોગ્ય
ચતુષ્પર્વાના બાધ માટે આ વચન છે.

શાસ્ત્રનો પૂર્વાપર પરામર્શ કર્યા વિના કાંકા ઉઠાવનાર ખરેખર શાસ્ત્રની
અભ્યવસ્થા કરવા સાથે વિરાધક બને છે.

એ વર્ગે તરફથી સ્પષ્ટીકરણમાં
અવગણી રીતે રજુ થયેલ

પાઠ ૩૦ અ

લૌકિકદિપ્પનામિપ્રાવેણ લીક્ષોપસ્થા-
પનાદિપુ તિથિ-વચાવિકરણ-સંધ્યાગતા-
વિનક્ષત્ર-પ્રથમાદિનક્ષત્ર-ચંદ્રમહચારાદિ
શુદ્ધસુદ્ધર્તાવાનં પર્યુપણાપર્વકરણં ચ
(શ્રી ચિત્તારામૃતસંગ્રહ મુ. પૃ ૧૬)

એ વર્ગના પાઠનું શુદ્ધ સ્પષ્ટીકરણ

પાઠ ૩૦

આ પાઠ ખરતરગચ્છવાળા કે જેઓ પરંપરા માનવાને તૈયાર નથી,
પછી માત્ર જૈન શાસ્ત્રોના વાક્યોને પૂર્વાપર પરામર્શ વિના માનવા તૈયાર છે ;

૧૦૭ આ ગ્રન્થ સુગમધાનોત્તમ આચાર્યજગવાન શ્રી દેવમુંદરસૂરિવરના શિષ્ય આચાર્ય લગવાન શ્રીમત્ કુલમપુકત સૂરિવરે સં. ૧૪૭૭ માં રચેલો ॥

તેવાઓને આપત્તિ તરીકે 'જણાવવામાં આવે તો હીક છે. અને આ વર્ગ તો શાસ્ત્રલેખો અને પરંપરા બન્નેને ઉઠાવવા તૈયાર થયેલો છે. તેને આ પાઠ કોઈ પણ પ્રકારે ઉપયોગી નથી.

વળી આ પાઠ તો તેની સામેજ ધરી શકાય કે જેઓ તિથિ આદિના વ્યવહારને માટે લૌકિક ટીપ્પણને આધાર તરીકે પણ લેતા ન હોય.

શ્રી દેવસૂરસંઘ, પર્વ કે પર્વાનન્તર પર્વ તિથિઓની હાનિ-વૃદ્ધિ જ્ઞાન તો લૌકિક ટીપ્પણને આધારે જ કરે છે, અને જેમ અન્યમતવાળા પણ ગણિત રીતિથી થયેલ તિથિ ઉપર આરાધના મઠિ સંસ્કાર કરીને કથન અને આરાધના કરે છે, તેવીજ રીતે શ્રી/દેવસૂર તપાગચ્છમાં પણ સંસ્કાર કરીને આરાધના કરાય છે. કોઈ પણ મતુલ્ય જન્માષ્ટમીને કે દેવરામની એકાદશીને ટીપ્પણમાં બેઠાઘેલી રેખીને જન્માષ્ટમી બે હાડકે કે દેવરામની એકાદશી બે હાડકે છે, એમ કહેવા કે માનવા તૈયાર થઈ શકેજ નહિ, તેમજ અષ્ટમીનો ક્ષય હોય તો પણ સપ્તમીને હાડકે સપ્તમી કહીને જન્માષ્ટમીનું મત કરવા કે દશમી કહીને એકાદશીનું મત કરવા તૈયાર થતો નથી, અને ધાય પણ નહિ. કેહા એ નવો વર્ગજ કહેવું કંઈ અને માનવું કંઈ એવી રીતની બિન્ન પ્રવૃત્તિ આજ છ સાત વર્ષથી શુદ્ધ પડી કરવા લાગ્યા છે.

તેમજ એ પણ વિચારવું આવશ્યક છે કે, એ વર્ગને ખરેખર લૌકિક ટીપ્પણ સંસ્કાર વગરજ કેળુક હોય તો તેમાં કંઈ પણ ફેરફાર કર્યા વિના માનવું જોઈએ. અને તેમણે લૌકિક ટીપ્પણના તેર અને પાંચ મહિના વખતે સંવત્સરી પડિછમણામાં તેર મહિના અને ચોમાસીમાં પચ્ચદમાત્તાળ વિગેરે કહેવું બોલવું જોઈએ. પણ તેમ કરતા નથી. જો લૌકિક ટીપ્પણને સંસ્કાર વગર તેઓ માનતા હોય તો તેમ કરવું જોઈએ. આમ સંસ્કાર કરીને કેટલીક જગ્યાએ માનવું અને કેટલીક જગ્યાએ સંસ્કાર કરીને ન માનવું એમ બે વાથું નીતિ પર્વારાધનમાં કામ ન આવે.

“અતઃ એ લૌકિકલોકોત્તરે ચ ટિપ્પનકલ્પવ્યવહારપ્રવૃત્તિરપિ પ્રતિપદાદિતિથિક્રમેણૈવ વ્યુત્પિન્નેડપિ જૈનટિપ્પનકે સંપ્રતિટિપ્પનકપ્રવૃત્તિરેવ તત્સાક્ષિણી । [શ્રીપ્રવચન પૃ. ૧૯૦]

૧૦૯ “યત્તુ જૈનટિપ્પનકાનુસારેણ શ્રાવણમાદ્રપદવૃદ્ધાવપિ આપાદવૃદ્ધિરેવ ગણ્યન્તે इति તત્ત્વમુક્તં, જૈનટિપ્પનકસ્ય વ્યુત્પિન્નત્વાત્ સંપ્રતિ શેષટિપ્પનકેનૈવ વ્યવહારપ્રવૃત્તિઃ તત્ત્વનક્ષી-
કારે વીક્ષાપ્રતિષ્ઠાદિમુહૂર્તપરિજ્ઞાનં દૂરે, માસવૃદ્ધિરપિ કથં જ્ઞાયતે ? તસ્માદ્શ્રાવણમાદ્રપદ-
વૃદ્ધિર્નાપાદિતયા વ્યવહરત્ત્યા, કિન્તુ શ્રાવણાદિતયૈવેતિ ।” [શ્રીપ્રવચનપરીક્ષા મુ. પ્ર૦ પૃ. ૪૪૧]

પાઠ ૩૧/૧ અ

અતઃ એ લૌકિકે લોકોત્તરે ચ ટિપ્પનકલ્પવ્યવહારપ્રવૃત્તિરપિ પ્રતિપદાદિ-
તિથિક્રમેણૈવ વ્યુત્પિન્નેડપિ જૈનટિપ્પનકે
સંપ્રતિ ટિપ્પનકપ્રવૃત્તિરેવ તત્સાક્ષિણી
(શ્રી પ્રવચન પરીક્ષા પૃ. ૧૯૦)

પાઠ ૩૧/૨ નો શુદ્ધ અર્થ ચ

આથીજ લોકિક અને લોકોત્તરમાં
ટિપ્પણના વ્યવહારની પ્રવૃત્તિ પણ
પડવા આદિ તિથિના ક્રમેજ થાય છે.
જેનશાસ્ત્રનું ટિપ્પણું વિચ્છેદ થયા છતાં
પણ વર્તમાનકાળની ટિપ્પણની પ્રવૃત્તિ
તેની સાક્ષી છે.

એ વર્ગના પાઠના અર્થનું શુદ્ધ સ્પષ્ટીકરણ

પાઠ ૩૧ ક

પડવા આદિ તિથિનો ક્રમ જે ન માનતા હોય તેની સામેજ
આ પાઠ કામ લાગે એવો છે, પરંતુ સંસ્કાર કરવા માટે લોકિક
ટિપ્પણનો ઉપયોગ કરનારા માટે આ અંશે પણ વિરોધ કરનારો નથી.

પાઠ ૩૧/૨ અ

યત્તુ જૈનટિપ્પનકાનુસારેણ શ્રાવણ-
માદ્રપદવૃદ્ધાવપિ આપાદવૃદ્ધિરેવ ગણ્યન્તે
इति તત્ત્વમુક્તં, જૈનટિપ્પનકસ્ય વ્યુત્પિન્ન-
ત્વાત્, સંપ્રતિ શેષટિપ્પનકેનૈવ વ્યવ-
હારપ્રવૃત્તિઃ, તત્ત્વનક્ષીકારે વીક્ષા-પ્રતિષ્ઠા-
દિમુહૂર્તપરિજ્ઞાનં દૂરે, માસવૃદ્ધિરપિ કથં
જ્ઞાયતે ? તસ્માદ્શ્રાવણમાદ્રપદવૃદ્ધિર્નાપા-

પાઠ ૩૧/૨ નો શુદ્ધ અર્થ ચ

જેન ટિપ્પણને અનુસારે શ્રાવણ અને
ભાદરવાની વૃદ્ધિ છતાં પણ આપાદની
જ વૃદ્ધિ કરવી એવું જો કોઈ કરે તો
તે મોઝ નથી; કારણકે જેન ટિપ્પણનો
વિચ્છેદ હોવાથી વર્તમાનમાં શેષટિ-
પ્પણને આધારે વ્યવહારની પ્રવૃત્તિ છે
અને જો તે ન લેવામાં આવે તો વીક્ષા,
પ્રતિષ્ઠા આદિ મુહૂર્તોનું જ્ઞાન તો દૂર
રહે, પણ માત્ર વૃદ્ધિ પણ કેમ જણા-
વાય ? તેટલા માટે શ્રાવણ ભાદરવાની.

૧૧૦ “તિથિદિન” અને “પર્વારાધન” સંબંધી મન્તવ્ય લેહનેઅંગેના નિર્ણયને માટે તારવવામાં આવેલા ૨૫ સુદાઓમાંનો ચોથીસમો સુદો નીચે મુજબનો છે—

(૨૪) પૂર્ણિમા અને અમાવાસ્યા કરતાં ચતુર્દશી અને ભા. શુ. ૫ ના કરતાં ભા. શુ. ૪ એ પ્રધાન પર્વતિથિ છે કે નહીં ?

૧૧૧ આ સુદાના સર્ગમાં અમારું મન્તવ્ય એવું છે કે—પૂર્ણિમા અને અમાવાસ્યા કરતાં ચતુર્દશી અને ભા. શુ. ૫ ના કરતાં ભા. શુ. ૪ કેંઈ શુદ્ધી રીતિએ પ્રધાન પર્વતિથિ છે કારણ એ ૥ કે—ચતુર્દશી એ પાશ્વિક અને ચાતુર્માસિક પર્વની તિથિ છે વળી ચતુર્દશીએ આયુધ્યખની જેવી સંભાવના છે તેથી સંભાવના પૂનમ અમાસે નથી. ભા. શુ. ૪ ના શ્રી સંવત્સરી પર્વ હોવાના કારણે એ તો સારાય વર્ષની પર્વતિથિઓમાં પ્રધાનતા લોગવે છે એટલે ભા. શુ. ૫ કરતાં એની પ્રધાનતા હોય તે સ્વાભાવિક છે. આ સુદો ખાસ કરીને એટલા માટેજ ઉપસ્થિત કરવામાં આવ્યો છે કે આચાર્યશ્રી સાગરાનન્દસૂરિજી પૂનમ અમાસ અને ભા. શુ. ૫ ને ઉભી રાખવાના તથા તે ત્રણને એક એકજ દિવસે રાખવાના નામે પદ્મજી તથા ચોમાસીની ચૌદશી અને સંવત્સરિક પર્વતિથિની વિરાધના આદિ દોષોની પાત્રતાને ઉભી કરતાં પદ્મ અટકતા નથી.

દત્તપા વ્યવહરસૂત્રા કિન્તુ ધાવળાદિત-
વેવેતિ” ।

વૃદ્ધિનો વ્યવહાર કરવો. અર્થાત—આવળ
ભાદરવાની વૃદ્ધિ હોય તો અપાકપણે
વ્યવહાર ન કરવો. કિન્તુ આવળ આદિ
(ભાદરવા) પણેજ વ્યવહાર કરવો.

(શ્રી પ્રયચનપરીક્ષા સુ. વૃ. ૪૪૨.)

એ વર્ગના પાઠના અર્થનું શુદ્ધ સ્પષ્ટીકરણ

પાઠ ૩૧ ક

આ પાઠ તો તેઓનેજ બાધક છે કે આ આવળ ભાદરવો વધેલો હોય છતાં એ અપાક માનતા હોય. અને તેમાં જેન શાસ્ત્રના કારણને આગળ કરતા હોય. પરંતુ હવે પૂર્વાંગના સંસ્કારથી મી દેવસૂર તપાગચ્છવાળાઓ, જે પર્વ કે પર્વાનન્તર અપર્વ તિથિની દાનિ વૃદ્ધિ વખતે પૂર્વ કે પૂર્વતર અપર્વ તિથિની દાનિ વૃદ્ધિ માનંતિ પર્વતિથિનો વ્યપદેશ કરે, માને અને આરાધે છે, તેને જો અંશ માત્ર પદ્મ આ પાઠ બાધકારક નથી.

તત્ત્વમાં કહેવું એકજ છે કે હવે પૂર્વાંગના પ્રયોગને આધારે અપર્વની આદિ તિથિની દાનિ વખતે સમ્પ્રતી આદિ ન માનતાં અપર્વની આદિ માનંતિજ આરાધના કરાય તેમજ અપર્વની આદિની વૃદ્ધિની વખતે એજ સમ્પ્રતી વિરેરે માનોનેજ બીજે દિવસે અપર્વની આરાધના કરાય એ સાત્ર અને પરંપરાથી સંગત થવા સાથે ન્યાય અને શુભિથી સંગતજ છે. અને તેવીજ રીતે

૧૧૨ “તિથિદિન” અને પર્વરાધન સળખી મન્તવ્ય લેકને અંગેના નિર્ણયને માટે તારવવામાં આવેલા રપ બુદ્ધાઓ પૈકીનો રપ મો સુદો નીચે મુજબ છે.
 “(૨૫)” કાર્તિક પૂર્ણિમાના કાર્યે કાર્તિક પૂર્ણિમાની યાત્રા ચતુર્દશીના ઉદયવાળા દિવસે થાય કે અન્ય કોઈ દિવસે થાય ?

૧૧૩ આ બુદ્ધાના સળખી અમારું મન્તવ્ય એવું છે કે-પૂર્ણિમાના કાર્યે ચતુર્દશીએ ચતુર્દશી અને પૂર્ણિમા વિદ્યમાન હોય છે એટલે તે એક જ દિવસે બન્નેના આરાધક બનાય પૂર્ણિમાની યાત્રા તે દિવસે કરવી એ બ્યાજબી ગણાય.
 વિ. સં. ૧૯૬૯ના માગશર સુ. ૬ રવિ } વિજયરામચંદ્રસૂરિ—
 શ્રી જૈન સાહિત્ય મંદિર પાલીતાણા

આ પ્રમાણે પર્વવ્યવશેષ મન્તવ્યલેખની લિખિત અર્થમાં
 પૂ. આ. વિજયરામચંદ્રસૂરિજીએ રજુ કરેલ
 સ્વપ્રકાશ સ્થાપન સંપૂર્ણ.

પૂર્ણિમા કે અમાવાસ્યા કે ભાદરવા શુદ્ધ પાંચમ જેવી તિથિ કે જે પર્વાન્તર પર્વની તિથિ છે, તેની હાનિ વૃદ્ધિ વખતે તેનાથી પૂર્વતર જોડેલે તેરશ કે ત્રીજની હાનિ-વૃદ્ધિ કરીને પર્વતિથિ કહેવી, માનવી અને આરાધવી એ પરપરા-સાસસંમત અને પ્રક્ષિપ્તજ છે.

જોડેલે આ નવા વર્ગને એવું જ્ઞાન ઝળકે અને સત્ય માર્ગમાં આવે એવો રસ્તો તેઓને મળે. એમ ધ્યાનમાં સર્વ પ્રકારે યોગ્ય છે.

આ પ્રમાણે પર્વવ્યવશેષ મન્તવ્યલેખની લિખિત અર્થમાં પૂ. આ. સાગરાનંદસૂરીધરજીએ રજુ કરેલ આત્યર્થ રામચંદ્રસૂરિજીના
 ૧ પાઠ ૨ તેનો શુભરાતી શુદ્ધ અર્થ. ૩ તેણે સ્પષ્ટીકરણ.
 ૪ અને આ. રામચંદ્રસૂરિજીના ભાવાર્થરૂપ
 ચાર કોશમયણી લખાણ સંપૂર્ણ.

પચ્ચીસ મુદ્દાનો સાર

યાને

આ. વિજયરામચંદ્રસૂરિજી મહારાજના મૂળ મુદ્દાઓ સંબંધી તેમની માન્યતા

આ. રામચંદ્રસૂરિજીએ પોતાના નિરૂપણમાં આ. સાગરાનંદસૂરિજી અને તેમના મંતવ્યલેદની રજુ કરેલ વિગત તેમના જ્ઞાનોમાં

૧ પર્વ ક્ષય વૃદ્ધિ પ્રસંગની માન્યતા—

આ. સાગરાનંદસૂરિજીની માન્યતા.

—પોતાની માન્યતા—

આઠમના ક્ષયના બદલામાં સાતમનો ક્ષય કરવો તે દીવસે જે સાતમપણું છે. તેને ઉડાવી વૃદ્ધિને માત્ર આઠમપણું કાચમ કરવું ને તે પછીજ તે દીવસે આઠમીની આરાધના કરવી. (આ. રા. પૃ. ૩૮)

આઠમના ક્ષયના પ્રસંગમાં ક્ષીણાષ્ટમી મુક્ત સપ્તમીમાં ક્ષીણાષ્ટમીની આરાધના કરવાનું તથા જે દીવસે સપ્તમી આષ્ટમી બન્નેનો બોણ મુખ્યલેદે વ્યપદેશ કરવાનું અને સાતમના સૂર્યોદયને સાતમનો સૂર્યોદય માનવા સાથે આષ્ટમીનો પણ સમાપ્તિસ્વયં સૂર્યોદય માનવાનું અમાર્ગ મંતવ્ય છે. (આ. રા. પૃ. ૩૮)

પર્વતિથિની વૃદ્ધિને બદલે પૂર્વની અપર્વતિથિનો વૃદ્ધિ કરવો. પૂર્વની અપર્વતિથિની તથા વૃદ્ધા પર્વતિથિની સંસાર પણ આવો ફેરફાર કરીને કરવી અને તે પછીજ વૃદ્ધા પર્વતિથિના બીજા દીવસે પર્વરાધન કરવું. અર્થાત્ જે આઠમ આવી હોય તો તેને બદલે જે સાતમ કરવી એટલે કે પહેલી આઠમની પણ બીજા સાતમ એવી સંસાર કરવી અને તે પછી બીજા આઠમના દીવસ માત્રનેજ આઠમ આઠમની આરાધના કરવી. (આ. રા. પૃ. ૩૮)

જે પર્વતિથિની પૂર્વની તિથિ અપર્વ તિથિ હોય એવી પર્વતિથિની જગ્યાએ વૃદ્ધિ આવી હોય ત્યારે અમે વૃદ્ધાતિથિના પ્રથમ અવયવ સ્વરૂપ પ્રથમાતિથિને પર્વરાધનને અંગે અવગણવાનું અને વૃદ્ધાતિથિના બીજા અવયવસ્વરૂપ દ્વિતીયાતિથિએ પર્વરાધન કરવાનું અને સંસારો તેની જે હોય તેજ કાચમ રાખવાનું માનીએ છીએ. અને તેની પછીની પર્વતિથિ સ્વરૂપ આઠમ વૃદ્ધિને પામેલી છે. આવા પ્રસંગમાં અમે પ્રથમ આષ્ટમી અને દ્વિતીયા

૧ આ સપાળ આ. રામચંદ્રસૂરિજી મહારાજના પ્રજ્ઞાઈ પચ્ચીસ મુદ્દા સંબંધી તેમને સંમત હકારાત્મક સુ છે તે સમજવા શુદ્ધ છે.

અષ્ટમી એવી સંજ્ઞાને કાયમ રાખીનેજ પર્વારાધનને અંગે પ્રથમાષ્ટમીને અવગણવાનું અને દ્વિતીયાષ્ટમીએ અષ્ટમીનું આરાધન કરવાનું માનીએ છીએ.

(આ. રા. પૃ. ૩૮)

ઉપરના બન્ને મંતવ્યો દૃષ્ટિએ ફેર છતાં પર્વતિથિના ક્ષય અને વૃદ્ધિ પ્રસંગે પર્વતિથિની આરાધના એમણે બંનેને એકજ હીવસે થાય છે એ હિવસે પર્વારાધન થાય છે તે હીવસે આરાધનાની પર્વતિથિનું હોવાપણું છે એમ પણ અમે બંને માનીએ છીએ.

પર્વાન્તર પર્વ ક્ષયવૃદ્ધિ પ્રસંગની માન્યતા

પૂનમના ક્ષયને પ્રસંગે ચૌદશે ચૌદશ-પૂનમ એ બંનેય પર્વતિથિઓના આરાધક પણ બની શકાય નહિ. અને તે બંને પર્વતિથિઓની તે એક હીવસે સંજ્ઞા પણ થઈ શકે નહિ, પૂનમના ક્ષયે પૂનમના ક્ષયના બઢલામાં તેરસનોજ ક્ષય કરવો જોઈએ પૂનમના ક્ષયના બઢલે તેરસનો ક્ષય કરીને ઉદયતિથિરૂપે પ્રાસ થયેલી ચતુર્દશીમાં ફેરફાર કરવો જોઈએ એટલે કે તેરશે ચૌદશ માનવી જોઈએ અને ઉદયતિથિ ચૌદશે માત્ર દ્વિવૃપૂર્ણિ માનેજ ઉદયતિથિરૂપ બતાવીને માનવી જોઈએ આણું અમાસના ક્ષયે તથા શા. સુ. ૫ ક્ષયે પણ સમજી લેવાનું છે

પૂનમની વૃદ્ધિના પ્રસંગે પ્રથમા પૂર્ણિમા અને દ્વિતીયા પૂર્ણિમા એવી સંજ્ઞા થઈ શકેજ નહિ પૂનમની વૃદ્ધિના બઢલે તેરસની વૃદ્ધિ કરવી જોઈએ અને તેમ કરીને ઉદયતિથિરૂપે પ્રાસ થયેલી ચૌદશને ગીજ તેરસ બતાવી પ્રથમા પૂર્ણિમાએ ચૌદશ બતાવી પ્રથમા પૂર્ણિ-

પૂનમના ક્ષયના પ્રસંગે ચૌદશેજ ચૌદશના અને પૂનમના ક્ષેમ બંનેય પર્વતિથિઓના એકજ હીવસે આરાધક બની શકાય છે. અને જરૂર મુજબ મુખ્ય ગૌણ રીતિએ તે હીવસે ચૌદશની તથા પૂનમની પણ સંજ્ઞા થઈ શકે છે. પૂનમે તપ કરવાનો હોય તેવા પ્રસંગમાં પૂનમે કરવાનો તપ તેરસે અને તેરસે રહી જવા પામે તો વદ એકમે પણ થઈ શકે છે. આણું અમારું મંતવ્ય છે. (આ. રા. પૃ. ૩૬)

૦

પૂનમની વૃદ્ધિના પ્રસંગે પ્રથમા પૂર્ણિમા અને દ્વિતીયા પૂર્ણિમા એવી સંજ્ઞા કાયમ રાખીને પર્વારાધનને અંગે પ્રથમા પૂર્ણિમાની અવગણના કરીને દ્વિતીયા પૂર્ણિમાએ અને પૂર્ણિમાનું પર્વારાધન કરવું જોઈએ.

(આ. રા. પૃ. ૩૬)

માએ ચોદશની અને દ્વિતીયા પૂર્ણિમાએ
પૂનમની આરાધના કરવી જોઈએ.
(આ. રા. પૃ. ૩૯)

કલ્યાણુક પર્વતિથિના ક્ષય વૃદ્ધિ પ્રસંગની માન્યતા

કલ્યાણુક પર્વતિથિઓને પર્વતિથિ તરીકે માનીને કલ્યાણુક પર્વતિથિને ક્ષય આવે છે. હોય તો પૂર્ણની તિથિએ અને કલ્યાણુક પર્વતિથિની વૃદ્ધિ આવી હોય તો પર્વરાધનને અંગે પ્રથમાને અવગણીને દ્વિતીયા (ઉત્તરા)તિથિએ પર્વરાધનને માને છે. (આ. રા. પૃષ્ઠ ૪૦)

કલ્યાણુક પર્વતિથિઓને પણ અર્ધ પર્વતિથિ કહેવાય. મનાયજ નહિ. તેમજ ઉદય, ક્ષય, તથા વૃદ્ધિસંગ્રામીના નિયમે જેમ ચતુર્થપર્વ પંચમર્વ પદ્મપર્વ અને વાર્ષિકપર્વ લા. સુ. ૪ ને ક્ષણ પડે છે તેમજ કલ્યાણુક પર્વતિથિઓને પણ લાગુ પડે છે.

(આ. રા. પૃષ્ઠ ૪૦)

સુદો. ૧ પર્વતિથિઓની આરાધના માટે ગમે ત્યાં સુધી ઉદય તિથિનેજ શ્રદ્ધા કરવાની જૈન શાસ્ત્રકાર પરમર્ષિઓની આજ્ઞા છે. (પૃ. ૪૧)

આદિવિધિ અને ધર્મસંપ્રદાયો 'તિથિશંકા'ના પાઠ તેજ સમર્થન માટે આપવામાં આવ્યો છે.

સુદો. ૨ જે દીવસે જે પર્વતિથિ ઉદયતિથિરૂપે પ્રાપ્ત થતી હોય તે દીવસે તે પર્વતિથિ માનવી. તેમજ તે પર્વતિથિ એવા દીવસે ન મનાય કે જે દીવસે તે પર્વતિથિના યોગવટાનો અંશજ ન હોય અગર યોગવટાનો ભાગ હોય તો પણ તે સુચોદય સ્પર્શ પૂર્વેના યોગવટા હોય. છતાં તે દીવસે પર્વતિથિ માનવામાં આવે તો આદોષ, પર્વલોષ, મૂલાવાદ આશાભંગાદિ દોષોના પાત્ર બનાય.

તત્ત્વતરંગિણીના પાઠની પરતરંગમણી અર્ચામાંથી જે સિતાર્થ નીકળે છે તેથી ઉપરની વસ્તુ સાબિત થઈ શકે ॥ તેવી માન્યતાથી પૃ. ૩-૬ નો કેટલોક ભાગ આપવામાં આવ્યો છે.

સુદો. ૩ 'પૂર્વની તિથિને પછીની તિથિના દીવસે માનવામાં આવે તો તેથી વિનષ્ટ કાર્યનું ભાવિકરણ માન્યાનો દોષ પણ લાગે. (પૃષ્ઠ ૩૬)

જ્ઞાના સમર્થનમાં તત્ત્વતરંગિણીની ગા. ૧૦ અને ગા. ૧૧ ટીકા સાથે રજૂ કરવામાં આવી છે.

સુદો. ૪ જ્યેષ્ઠ પૂર્વા તિથિ: કાર્યા અગર જ્યેષ્ઠ પૂર્વા તિથિપ્રોઘા એ આજ્ઞા જે પર્વતિથિ ઉદયતિથિરૂપે પ્રાપ્ત થતીજ ન હોય તેવી પર્વતિથિની માન્યતા અને આરાધનાનો દીવસ નક્કી કરવાને માટેજ છે પણ ક્ષીણ પર્વતિથિના ક્ષયના

બહલામાં તે ક્ષીણ પર્વતિથિની પૂર્વે જે કોઈપણ પહેલી અપર્વતિથિ આવતી હોય તેના ક્ષય કરવાને માટે નથી જ. (પૃષ્ઠ ૭૬)

આના સમર્થનમાં તત્ત્વતરંગિણી ગા. ૪ અને તેની કોટલીક દીકા રજુ કરવામાં આવી છે.

મુદ્દો. ૫ શુદ્ધી કાર્યા તથોત્તરા અઝર શુદ્ધી ગ્રાહ્ય તથોત્તરા એ આસા જે પર્વતિથિ જે સૂર્યોદયોને સ્પર્શનારી બનીને બીજા સૂર્યોદયવાળા દિવસે સમાપ્તિને પામેલી હોય તે પર્વતિથિની આરાધના તે પર્વતિથિના બીજા સૂર્યોદયવાળા દિવસે નહીં કરવાને માટેજ છે. પણ વૃદ્ધા પર્વતિથિના બહલામાં તે વૃદ્ધા પર્વતિથિની પૂર્વે જે કોઈપણ પહેલી અપર્વતિથિ આવતી હોય તેની વૃદ્ધિ કરવાને માટે નથીજ. (પૃ. ૮૬)

તત્ત્વતરંગિણી ગા. ૧૭ અને તેની દીકા આ વસ્તુના સમર્થન માટે આપવામાં આવી છે.

મુદ્દો. ૬ તિથિક્ષય એટલે તિથિનાશ અને તિથિવૃદ્ધિ એટલે જે અવયવોવાળી એકજ તિથિ નહિ પણ એકમ બીજની જેમ એક બીજથી વિભિન્ન એવી જે તિથિઓ એવો અર્થ થતોજ નથી (પૃ. ૮૫) અર્થાત્ 'તિથિક્ષય' એટલે તિથિનાશ નહિ અને તિથિવૃદ્ધિ એટલે જે તિથિઓ નહિ. આના સમર્થનમાં પ્રવચન પરીક્ષાના પૃષ્ઠ ૪૦૮ ની જે પંક્તિઓ આપવામાં આવી છે.

મુદ્દો. ૭ માસવૃદ્ધિ અને તિથિવૃદ્ધિને અંગે આરાધનાના નિયમમાં સમાનતા છે. (પૃ. ૮૭)

મુદ્દો. ૮ વૃદ્ધિના પ્રથમ માસને તથા પ્રથમ તિથિને નપુંસક કહેવાય.

મુદ્દો. ૯ જે નપુંસક તિથિ પોતાનું ક્ષણ નિખળાવી શકવાને પણ અસમર્થ હોય તે નપુંસક તિથિ મહાપર્વના કાર્યને નિષ્ફળતાને સમર્થતાને એ સર્વથા અસંભવિત વસ્તુ છે. (પૃ. ૧૦૩)

પ્રવચન પરીક્ષાની ૨૦૮ થી ગાથા દીકા સાથે આ ગ્રંથ ૭-૮-૬ મુદ્દાના સમર્થનમાં આપવામાં આવી છે.

મુદ્દો. ૧૦ પક્ષના ૧૫ આતુર્માંસના ૧૨૦ ગણાય છે તે તથા પર્કુષણાને અંગે વીસ રાત્રિ દિવસ ગણાય છે, તે તિથિ અને માસની અપેક્ષા

મુદ્દો. ૧૧ દિનગણનામાં જેમ એક ઉદય છે તેમ એક ક્ષીણતિથિનો એક રાત્રિ દિવસ અ રાત્રિ દિવસ ગણાય છે.

પ્રવચન પરીક્ષા પ. ૪૧-૪૧ નો પાઠ આ વસ્તુ

સુદો. ૧૨ ધીજ ભાંચમ આઠમ અગિઆરસ ચોદસ પૂનમ અમાસ લા. સુ. ૪ અને કલ્યાણક તિથિએ પૈદી જે કોઈપણ પર્વતિથિની વૃદ્ધિ હોય તેને માટે જે ધીજ આદિ મનાય લખાય અને જોડાય તો તેથી વિરાધનાને પાત્ર ન થવાય. પરંતુ તેમ માનવા આદિને બદલે જે એકમ આદિરૂપે મનાય જોડાય અને લખાય તો મૃધવાદ આદિ દોષોપાત્ર બનાય.

સુદો. ૭-૮-૯ના સમર્થનમાં આપેલ પાઠ આના સમર્થનમાં પણ સમજાવે.

સુદો. ૧૩ જે પર્વતિથિનો ક્ષય આવ્યો હોય તે પર્વતિથિની પૂર્વની નિધિ અપર્વતિથિ હોય તો પણ તે અપર્વતિથિના એકજ દીવસે ગૌણ મુખ્યરીતિએ અપર્વતિથિ અને પર્વતિથિ બન્નેય તિથિઓનો વ્યપદેશ થઈ શકે. (પૃ. ૧૦૮)

એમાં સુદાના સમર્થનમાં મુખ્યેષ તત્ત્વતરંગિણીની મા. ૪ આના સમર્થનમાં પણ જાણવી.

સુદો. ૧૪ જે પર્વતિથિનો ક્ષય આવ્યો હોય તે પર્વતિથિની પૂર્વની તિથિ જે પર્વતિથિ હોય તો પૂર્વની તે પર્વતિથિના દીવસે જન્મેય પર્વતિથિઓના આરાધક બની શકાય અને એજ રીતિએ જે એક દીવસે જેટલાં પર્વોનો થોમ થઈ જતો હોય તે સર્વ પર્વોના પણ તેજ એક દીવસે આરાધક બની શકાય. (પૃ. ૧૦૯)

ખીજ સુદાના સમર્થનમાં રજુ થયેલ ચાલેવાઈ આના સમર્થનમાં પણ જાણવે.

સુદો. ૧૫ ચૌમાસી તપમાં પાશિકના તપનો અને ચૌમાસી પ્રતિકમણમાં પાશિક પ્રતિકમણનો સમાવેશ થાય છે (પૃ. ૧૦૯)

સુદો. ૧૬ પહેલી પૂનમે કે અમાને અતુર્દચીતુ' આદૌપજુ ઠરીને પણ પાશિક કે ચૌમાસી માનવામાં આવે તો પણ અતુર્કમે ૧૫ અને ૧૨૦ સન્નિદિવસનું ઉચ્ચંચન કર્યું એમજ કહેવાય, એજરીતિએ લા. સુ. પહેલી પંચમે આદૌપદારા બા. સુ. ૪ માનીને વાર્ષિક પર્વનું અતુષ્ઠાન કરવામાં આવે તો પણ ૩૬૦ સન્નિદિવસનું ઉચ્ચંચન કર્યું કહેવાય.

સુદો. ૧૭ આરાધનાને જોઈ કથના પ્રશ્નને ક્ષીતિતિથિના લોગવટાની સમાપ્તિ પૂર્વની તિથિના દીવસે હોય છે અને વૃદ્ધિના પ્રશ્નમાં વૃદ્ધતિથિના લોગવટાની સમાપ્તિ ઉત્તરાતિથિના દીવસે હોય છે એજ એક દેનુથી 'શવે પૂર્વો તિથિ પ્રાણા (તિથિ: જ્ઞાયા) વૃદ્ધો પ્રાણા (જ્ઞાયા) તયોષારા' એજ કથનદારા સથના પ્રશ્નને પૂર્વતિથિ અને વૃદ્ધિના પ્રશ્નને ઉત્તરાતિથિ મંડળ કરવાની અગ્રા: કરવામાં આવે છે અને તે આગ્રા કરવામાં લોગવટાની સમાપ્તિ સિવાય બીજે કોઈ દેનુ રહેલો નથી,

આના સમર્થનમાં તત્ત્વતરંગિણી પ. ૧૨ નો પાઠ આપવામાં આવેલો છે.

મુદ્દો. ૧૮ કહ્યાણુક તિથિઓને પણ પર્વતિથિઓ તરીકે જણાવેલી છે.
[પૃ. ૧૧૩]

આના સમર્થનમાં ધર્મસંગ્રહનો પાઠ આપવામાં આવ્યો છે.

મુદ્દો. ૧૯ ઉદય, સ્થવ, અને વૃદ્ધિ ચંચાંધીના જે નિયમો ચતુર્થપર્વી પંચ-
પર્વી અને પદ્મપર્વીને લાગુ થાય તેજ નિયમો અન્ય સર્વ પર્વતિથિઓને પણ
લાગુ થાય.

બીજા મુદ્દાનો શાસ્ત્ર પાઠ આના સમર્થનમાં સમજાવે.

મુદ્દો. ૨૦ પૂર્ણિમા અને કહ્યાણુકતિથિઓ એ બેમાં અવિશેષતા છે.
[પૃ. ૧૧૪]

તત્ત્વ ગા. ૪ ની જૂતિ આ વાતને સમર્થન આપે છે.

મુદ્દો. ૨૧ બીજા, પાંચમ, અગિઆરસ અને ચૌદશે પરભવના આશુમ્બનો
બાધ પડવાની જોટલી અને જેવી સંભવિતતા છે તેટલી અને તેવી સંભવિતતા
પૂર્ણિમા અમાવાસ્યા કે અન્ય કહ્યાણુક તિથિઓ આદિએ નથીજ. પૃ. ૧૧૫

આના સમર્થનમાં આદિવિધિનો પૃ. ૧૫૪ નો પાઠ આપવામાં આવ્યો છે.

મુદ્દો. ૨૨ તિથિદિન ગાસ અને વર્ષ આદિના નિર્ણયને માટે જૈનટિપ્પ-
નક વ્યવસ્થિત્ત ધવાના કારણે સેંકડો વર્ષ થયાં લૌકિક પંચાંગજ મનાય છે અને
હાલ પણ લૌકિક ટિપ્પનક માનવાની જૈનશાસ્ત્રકાર મહાપુરુષેની આજ્ઞા છે પૃ. ૧૧૮

મુદ્દો. ૨૩ હાલ શ્રી જૈન શાસનમાં અમુક દીવસે અમુક તિથિ ઉદયતિથિ,
સ્થવતિથિ કે વૃદ્ધતિથિ છે તે વિગેરેના નિર્ણયને માટે ‘ચંડાંશુચંડ’ નામનું લૌકિક
પંચાંગજ આધારભૂત મનાય છે. [પૃ. ૧૧૯]

આના સમર્થન માટે વિચારાજ્ઞસંગ્રહ અને પ્રવચન પરીક્ષાનો પાઠ આપવામાં
આવ્યો છે.

મુદ્દો. ૨૪ પૂર્ણિમા અને અમાવાસ્યા કરતાં ચતુર્દશી અને વા. શુ. ૫ ના
કરતાં વા. શુ. ૪ એ કેઈ ગુણી રીતિએ પ્રધાન પર્વતિથિ છે. [પૃ.]

આના સમર્થન માટે શાસ્ત્રપાઠ મુકવામાં નયા આવ્યો.

મુદ્દો. ૨૫ કાર્તિક પૂર્ણિમાના ક્ષયે કાર્તિક પૂર્ણિમાની યાત્રા ચતુર્દશીના
ઉદયવાળા દિવસે થાય.

આના સમર્થન માટે શાસ્ત્રપાઠ મથી મુકવામાં આવ્યો.

પચ્ચીસ મુદ્દાનો પૂ. આ. સાગરાનંદસૂરિ સંમત સંક્ષિપ્ત પ્રતિકાર

—૧૭—

મુદ્દો ૧-પર્વ કે પર્વાન્તર પર્વતિથિની હાનિ વૃદ્ધિનો પ્રસંગ ન હોય ત્યારે પ્રવર્તવાવાળો આ ઉદયતિથિનો ઉત્સર્ગ માર્ગ છે. ક્ષયવૃદ્ધિના પ્રસંગે તે સિદ્ધાંત શાસ્ત્રકારોએ 'ક્ષયે પૂર્વાં' ના વચનથી બાધિત ગણ્યો છે. ક્ષયવૃદ્ધિ વખતે પર્વતિથિ નહીં કરવાની ચર્ચામાં આ ઉત્સર્ગ-વ્યવસ્થાના મુદ્દાની જરૂર ન ગણાય.

પાઠ ૧-આ રજુ કરેલ પાઠ તેમણે અપૂર્ણ આપ્યો છે, આખા પાઠમાં તિથિની સંજ્ઞા, ક્ષય વૃદ્ધિ પ્રસંગ ન હોય ત્યારે પ્રવર્તવાવાળો ઉદયનો ઉત્સર્ગ માર્ગ અને ક્ષયવૃદ્ધિ વખતે પ્રવર્તનાર ઉત્સર્ગને બાધિત કરનાર 'ક્ષયે પૂર્વાં' ના પાઠવાળો અપવાદમાર્ગ છે. ક્ષયવૃદ્ધિ પ્રસંગે પર્વતિથિ નહીં કરવાની ચર્ચામાં ઉત્સર્ગ અને અપવાદ બન્ને જણાવનાર પાઠમાંથી ત્યાં આગળ જરૂરી અપવાદ વચનને દૂર કરી ઉત્સર્ગવચન આમળ કરવું તે બ્યાજખી નથી.

મુદ્દો. ૨-પર્વતિથિનું પરિસ્પંધાન જાળવવા માટે શાસ્ત્રકારોએ જણાવેલા સંસ્કાર માર્ગથી પર્વ કે પર્વાન્તર પર્વતિથિના ક્ષયવૃદ્ધિ પ્રસંગે પૂર્વ કે પૂર્વ તર અપર્વતિથિની સંજ્ઞા દર કરી પર્વતિથિનું પરિસ્પંધાન જાળવનારાઓને આશીર્વાદ દોવો સામતા નથી.

પાઠ ૨-આ પાઠ તો આઠમના ક્ષય વખતે સાતમ આદિને આઠમ આદિરે જન્ય છે. અને ચૌદઠના ક્ષયની વખતે પૂજી તરીકે પૂનમ લેરી તેવું કરેનાર ખરતાર મજબૂતાને તેરઠને પૂજી તરીકે લેવી તે જણાવવા માટે છે. બોમની બહુલતાથી જેટું 'વિધિ મપા' વિશેરમાં આપેલ છે. તે અદિ યદ્યો નથી કારણકે તે પ્રતિવાદીની માન્યતાની અપેક્ષાએ છે. આથી તપામજીમાં બોમ કે સમાપ્તિના નામે તિથિ મનાય તે નહીં મૂક નથી.

પાઠ ૩-આ પાઠ ચૌદઠના ક્ષયે પૂનમના દીવસે પૂનમ બોલી ચૌદઠ પાશ્વિની આરાધના કરવામાં આવે તો તે આરાધના ન થાય અને પૂનમ ચૌદઠ બન્ને સ્વતંત્ર ફરજિયાત પર્વતિથિ માનવાનું જણાવે છે. અર્થાત્ ૧ એક દીવસે બે પર્વતિથિ આરાધી યદ્યપ તે અને અપર્વતિથિની સંજ્ઞા અસંભા વિના પર્વતિથિ આરાધાય તે બે મન્યતાને આ પાઠ દૂર કરનાર છે.

૧ આ. સાગરાનંદસૂરિજી મદારાએ આ ગમચંદરવિજ્ઞા પચ્ચીસ મુદ્દાનો જે જવાબ આપ્યો છે તેનો આ સંક્ષેપ છે. વધારાની મુશબતા માટે રજુ કર્યો છે.

પાક ૪-પૂનમના ક્ષયે ચૌદશના દીવસે ચૌદશ પૂનમનો વ્યપદેશ થતો હોત તો 'નનુ ધૌર્ગમસીક્ષયે' એ પ્રશ્નનો અવકાશજ ન હોત કારણકે ચૌદશ પૂનમ એ માનતા હોત તો પૂનમના ક્ષયે તમે ચૌદસે ચૌદશ નહીં માનતા એમ કેમજ કહેત ?

મુદ્દો ૩-પૂર્વની તિથિને પછીની તિથિના દીવસે બીજા નામથી તિથિ તરીકે માની હોય અને બીજી તિથિનું કાર્ય ચાય તો કારકુર્કાર્યભાવનું અસંગત-પણ ચાય અને હોય લાગે અન્યથા નહિ

ટિપ્પણીની પહેલી પૂનમે ચૌદશ કરવાનું ઉત્તરજનમના પાઠથી સિદ્ધ છે આ મુદ્દાના સમર્થનમાં આપેન આ પાઠ ખગતગચ્છાળા ચૌદસના ક્ષયે પૂનમને દીવસે ચૌદસની આરાધા કરે છે તેને રોષ આપવા માટે છે અહિ પ્રથમા પુષ્પિમાએ પુષ્પિમાના વ્યપદેશ પૂર્વ-અર્ધશીની આરાધના થતી હોત તો આ પાઠનું સાદ્ય દર્શી શકત પરંતુ આપેન પાઠનું અહિ સામ્ય નથી

મુદ્દો ૪-ક્ષયે પૂર્ણ તિથિ કાર્યા એ વિધિ વાક્ય છે અને તે ક્ષીણ પામેલી પર્વતિથિને પૂર્વ અપર્વતિથિના દીવસે આખા અહોરાત્રમાં કાયમ રાખ-નાર ■ આથી ક્ષયે પૂર્ણ ની આજ્ઞા પર્વતિથિની માન્યતાનો દીવસ નહીં કરનાર અને તે નહીં હીવસ પૂર્વની અપર્વતિથિને ખસેડીને થતો હોવાથી ક્ષીણ પર્વતિથિની પૂર્વે જે કોઈ પણ અપર્વતિથિ આવતી હોય તેનો ક્ષય કરનાર છે

આ મુદ્દાના સમર્થનમાં આપનામાં આવેન તેમના તત્વતરંગિણીના પાઠો પર્વ કે પવોન્તર પર્વતિથિના ક્રમશઃક્રમ પ્રશ્નને પૂર્વ કે પૂર્વતર અપર્વના ક્ષયને બાધક નથી કારણ કે તેમ ગાથાઓમાં ચૌદશ । ક્ષયે તેરસે ચૌદશ કરવાની તપાસની રીતિ સામે ખરતર અવગણનાએ પ્રશ્ન ક્ષયે કે ઉપતિથિની આપણે માનીએ છીએ અને તમે ઉદયવતી તેરસે ચૌદશ કેમ કરે છે! સારે શાસ્ત્રમંત્રે જવાબ આપેા કે ચિન્તુ પ્રાપચ્છિતાદિવિધી જ સુર્વદયેયેતિ દ્યપવિદ્યમાગમ્યાત્ તેરસના વ્યપદેશનો અસંભવ છે અને પ્રાપચ્છિતાદિ વિધિમાં ચૌદશજ પેનાય છે આથી 'ક્ષયે પૂર્ણ' વિમેરેવા વચનોને પણ શાસ્ત્રમંત્રે સ્પષ્ટ કર્યા છે અને તે સ્પષ્ટતા પ્રમાણેજ પૂર્વ કે પૂર્વતર અપર્વતિથિના ક્ષયની પ્રશ્નિ છે

મુદ્દો ૫-દુર્યો કાર્યા ચયોચ્ચરા એ નિયમ વાક્ય છે અને તેથી પર્વતિ થિની વૃદ્ધિ વખતે પહેલી તિથિનું પર્વતિથિપણનું નામ ઉઠી લાય છે અને તેમ થતા પ્રથમ તિથિ અપર્વતિથિ અને એટલે દુર્યો નું વચન વૃદ્ધા પર્વતિથિની પૂર્વે જે કોઈપણ પહેલી અપર્વતિથિ આવતી હોય તેની વૃદ્ધિ કરવા માટે અને પર્વતિથિઓની પરિસંખ્યાતની સિદ્ધિ માટે છે પરંતુ પહેલી, બીજી કહી બીજા દીવસે આરાધના નહીં કરવા માટે નથી

ઉત્પત્ત ખડન, દેવસુરચરક અને રાત્રાનુમણી સેકડો વર્ષની આચરણા વૃદ્ધિ વખતે પૂર્વ કે પૂર્વતર અપર્વતિથિની વૃદ્ધિ ચાય છે તેને સમર્થન આપે છે

'વિધિ પ્રથા' ગ્રંથમાં સ પૂર્ણ અને ભોગની વાતો સાચીને વૃદ્ધિ વખતે પહેલી તિથિ-ને આરાધવાનું જણાવ્યું સારે તત્વતરંગિણીકારે વૃદ્ધિ તિથિની સંપૂર્ણતા બીજે દીવસેજ

અન્ય તિથિના દશાન્તથી સિદ્ધ નથી છે અને ગણામ્યુ કે જદિયા બીજી તિથિના પર્વ તિથિ ગણાય ત્યાં પ્રસંગમાં જે ગૌરવ વિશેષ જે વખાણ છે તે મથકરને માન્ય છે તે રીતે નહિ પણ દિવ્યજ્ઞાની અપેક્ષાએ છે.

સુદો ૬-સૂર્યોદયને નહિ સ્પર્શવાથી હાનિ અને જે વખત સૂર્યોદય સ્પર્શ વાથી વૃદ્ધિ થાય છે પરંતુ જે અવયવોવાળી એક તિથિ તે વૃદ્ધિ તિથિ વિશેષ કહેવું બરાબર નથી.

આના સમર્થનમાં આવેલ પાઠ અરાગર સમજવો જોઈએ અને 'તિથિનો નાશ નહિ' એ બરાબર સમજવું જોઈએ તિથિના વિષયમાનપણને અંગે તિથિનો નાશ નથી પણ સૂર્યોદયને નહિ સ્પર્શવાવાળી તિથિ વ્યવહારમાં નષ્ટ ગણાય છે આ ત્યાં અરતર ગમને ઉદ્દેશ્યને છે 'તિથિનો નાશ નહિ' એ જોમતે એત તો સિદ્ધિલાપ એ પાઠ કેમ ગણાવવો?

આદિ કરવામાં આવેલ અવયવ ધટના જે અરતરગમવાળા પ્રથમ તિથિ અને પ્રથમ માસને શુદ્ધ તિથિ અને શુદ્ધ માસ માને છે અને બીજાને અગ્નિને ગણે છે તેને પ્રયે છે. વાસ્તવિક અવયવ ધટના હોત તો મને તિથિનો એક સરખો રીતે આરાધના સાધક થાત.

સુદો ૭-તિથિને માટે 'કયે પૂર્વે તિથિ કાર્યા, વૃક્ષે કાર્યા તથોત્તત' એવા વિધિ અને નિયમના વાકયો છે. તેવા વાકયો માસને માટે શાસ્ત્રકારે કોઈ સ્થળે કહ્યા નથી તેમજ માસ અનુષ્ઠાન તિથિની સાક્ષક પરિણામમાં નથી આથી માસવૃદ્ધિ અને તિથિવૃદ્ધિ એ બે આરાધનાના નિયમમાં સમાવતા છે એમ કહી શકાય નહિ.

તિથિવૃદ્ધિ અને માસવૃદ્ધિને સમાન માનવામાં આવે તો વરણીતપ ઐશ્વરી અને છમાસી વિશેષમાં પ્રથમ માસને નપુસક ગણી અનમલુડી જોઈએ પણ તે નથી નવું.

સુદો ૮-વૃદ્ધિના પ્રથમ મારાને કે પ્રથમ તિથિને તે માસ અને તે તિથિની અપેક્ષાએ નપુસક ગણાય છતાં અન્યતી અપેક્ષાએ નપુસક ન ગણાય નપુસક સત્તાનંતી ઉત્પત્તિની અપેક્ષાએ અસમર્થ હોય છતાં પણ શુદ્ધ એવા મહાન કાર્યોને અંગે સમર્થ હોય.

સુદો ૯-પોતાને માટે અસમર્થ પણ બીજાને અંગે વધારે ક્ષણ તિપ્તવથી શકે દિવ્યજ્ઞાના આ સુ બીજા કે ત્રીજાનો ક્ષય હોય અને અમાસ જે હોય તો પ્રથમ અમાસે કલ્પધર જેવું સમર્થ કાર્ય થાય છે.

સ્વયંભૂતી તાજુ રૂપ ન બને તેવી સોનું પણ ન બને તેમ ન કહી સકાય. સુદો ૭-૮-૯ ના સમર્થનમાં શુદ્ધાર્થ આવેલ પાઠ અરતરગમવાળા જે પહેલો તિથિ અને પહેલા માસને કાર્ય કરવાર તરીકે માને છે તેને જ એ મથકરે તિથિવૃદ્ધિમાં પહેલો તિથિને અને માસવૃદ્ધિમાં પ્રથમ માસને તે તે તિથિ એને માસના કાર્યને માટે નિમગ્નનામવચ્છેલું) લખ્યો નપુસક ગણાવે છે પરંતુ તે તિથિ કે માસને સર્વ કાર્યો માટે નપુસક ગણાવેલ નથી.

મુદ્દો. ૧૦-દીવસ, રાત્રિ, પક્ષ ચતુર્માસ અને વર્ષના સન્નિદીવસોનો વ્યવહાર કર્મમાસની અપેક્ષાએ છે અને તેથી પક્ષ, ચાતુર્માસ વર્ષ વિગેરેના અનુક્રમે ૧૫-૧૨૦-૩૬૦ની ગણના માસ અને તિથિના નામની અપેક્ષાએ છે.

મુદ્દો. ૧૧-વ્યવહારનું અંત કર્મમાસ અને કર્મવર્ષ છે, અને તેમાં નિરંશપણ હોવાથી વૃદ્ધિ, ક્ષાન્ન ગણાતી નથી. ખરીરીતે તિથિના નામની અપેક્ષાએ હિત ગણના છે.

આના સમર્થનમાં મુકાબેલ પાક વસ્તુસ્થિતિ સમજવા માટે ઉપયોગી છે. આશુ ચર્ચાને અંગે ઉપરોક્તો નથી.

મુદ્દો. ૧૨-બે આક્રમ વિગેરેને પ્રાયશ્ચિત્તાદિવિધિમાં બોલનાર વિરાધકજ્ઞ થાય, શ્વાસકાદોએ સ્થાપેલા વ્યવહારની અપેક્ષાએ વૃદ્ધિપામેલી પર્વતિથિની પહેલાંની અપર્વતિથિને બેવડી બોલવાવાળાજ સાચા આરાધક ગણામ.

તેમની માન્યતા માટે પાક નથો આપ્યો. અને અમારો જે માન્યતા છે તેને સંકેતે વર્ષની મીતાઈ પરંપરા અને યાત્રા આગામી બળ છે.

મુદ્દો. ૧૩-શ્વાસકાદોએ પર્વતિથિના ક્ષયની વખતે પૂર્વની અપર્વતિથિની સંજ્ઞાનો નિવેધ કર્યો છે. અને તે દીવસે પર્વતિથિની સંજ્ઞાથીજ વ્યવહાર કરવાનો કહ્યો છે. આથી એકજ દીવસે અપર્વતિથિ અને પર્વતિથિ એમ બન્નેય તિથિઓનો વ્યવહેશ થઈ શકે નહિ વ્યવહેશ મૂખ્યપણે થાય ગૌણપણે વ્યવહેશ સંભવે નહિ.

‘સુખ્યતયા ચતુર્દશ્યા પચ વ્યવહેશો સુક્ત’ આ તરતર મિથુનીના પાકથી તિથિને વ્યવહેશ મૂખ્યપણે થાય. એટલે ગૌણપણે વ્યવહેશ ન થાય. તેમજ આદિવિધિના ‘તિથિશ્ચ’ પાક તિથિશ્ચના સંયોદયો અનુસરોને કરે છે પર્વ કુવચ્છદિના અપવાદ પ્રસંગે પૂર્વ કે પૂર્વતર અપર્વની સજ્ઞાને જસેદી પર્વસંજ્ઞા સ્થાપે છે. છતાં એક દીવસે બે તિથિને વ્યવહેશ થાય તેથી ૨૫૮ પાક રજુ કરવા બેઠાએ તેવો પાક રજુ કરાવેો નથી.

મુદ્દો. ૧૪-પરિસંખ્યાન પર્વતિથિઓમાં એક દીવસે બે પર્વતિથિઓના આરાધક બની શકાય નહિ. કારણકે આદ્યમી ચતુર્દશી આદિ પર્વતિથિઓ અહોરાત્રથી નિયત હોવાને લીધે બે પર્વતિથિ એકદીવસે બોલાય પણ નહિ અને આરાધાય જણ નહિ. કલ્યાણકપર્વ માટે આનાથી ભુદી વ્યવસ્થા છે.

‘ચતુર્દશી પોર્ણમાસી ચેત્સુમે’ આ પાકથી બન્ને પર્વતિથિઓ ઉભી રાખવાનું જણાયું છે. આથી એક દીવસે બે પર્વતું આરાધન થાય નહિ કે બે પર્વનો વ્યવહેશ ન બની શકે. છતાં કુવચ્છાત બે પર્વતિથિની એક દીવસે આરાધના થાય તેવો ૨૫૮ પાક રજુ કરવા બેઠાએ તેવો પાક હજુ સુધી રજુ કરાવેો નથી.

મુદ્દો. ૧૫-ચૌમાસી તપમાં પાશ્વિક તપનો અને ચૌમાસી પ્રતિક્રમણમાં

આદિવિધિ વિગેરે ગ્રંથમાં 'શુધે પૂર્વો'ના પાઠ પછી કલ્યાણકની વાત છે આથી ક્ષયે પૂર્વોનો નિયમ કલ્યાણકાદિ ગાદે નથી.

મુદ્દો. ૨૦-પૂર્ણિમાએ ફરજિયાત ચતુષ્પર્વી પૈકીની પર્વતિથિ છે અને કલ્યાણક ફરજિયાત પર્વતિથિમાં નથી. આ રીતે કલ્યાણક અને પૂર્ણિમામાં વિશેષતા છે.

સોનું અને હોડું ધાતુ ■ ગાદે સરખા છે તેમ પૂનમ અને કલ્યાણકતિથિ પર્વતિથિ પદ્ધતિએ સમાન હોવા છતાં એક ફરજિયાત છે અને બીજી અજિયાત ■ તે ભેદ ન જૂઠવેા ભેદબ્રમે, અર્થે આપેલ પાઠે તે બન્નેનું પર્વતિથિપણાનું સામ્ય ગતાવનાર છે.

મુદ્દો. ૨૧-બીજા વિગેરે પર્વતિથિએ આયુષ્ય ગાંધનું વિધાન પ્રાથિક છે. તેમજ પાંચ પર્વતિથિ સિવાય આયુષ્ય ગાંધ નથી એવું એક પદ્ય શાસ્ત્રવચન નથી. પરવાનતા આયુષ્ય ગાંધવા સંગ્રાંધી ફરમાન કરનાર શાંતી પુરૂષે વખતે તિથિની કે પર્વતિથિની વૃદ્ધિજ નહોતી.

આ મુદ્દાના સમર્થનમાં આપેલ તેમનો પાઠ પૂતળે ફરજિયાત પર્વપણાથી દૂર કરી શકતો નથી. આ પાઠે તે બીજા આદિ તિથિને ન માનનાર ઇતરમઝ્ઠીઓને આયુષ્યગાંધનું કારણ દર્શાવીને તે તિથિએ પશુ આરાધવા લાયક છે તે જણાવાયા ગાદે છે. કારણકે શાસ્ત્રકારોએ ગતાવેલ દરેક રખડ ફરમાનોમાં હેતુ દર્શનની આવશ્યકતા નથી.

મુદ્દો. ૨૨-પૂર્વકાળમાં જૈનશાસ્ત્ર ગ્રંથોએ સંસ્કાર કરીને બીજાં લોકિક પંચાંગ મનાતાં હતાં

મુદ્દો. ૨૩-જૈનશાસ્ત્ર ગ્રંથોએ સંસ્કાર કરીને ૬૦-૭૦ વર્ષથી અંકગુચ્છ પંચાંગ આજે મનાય છે. સંસ્કાર વિના માત્ર જ્યોતિષગણિત ગ્રંથોએ પર્વતિથિ માનવાની હોત તો સદર્શમિત્ર અને ક્ષયે પૂર્વોનાં કથનો શાસ્ત્રકારોને કરવા પડતજ નહિ.

આ મુદ્દાના સમર્થનમાં રજુ કરાયેલ પાઠ તિથિ આદિના વ્યવહાર ગાદે લોકિક દિપ્તજ્ઞાને ન માનતા હોય તેને ઉપાગ્રંથ ગાદે બને પશુ તેથી સંસ્કારવિના લોકિક દિપ્તજ્ઞ તેવું તે સિદ્ધ થતું નથી. જે સંસ્કારવિનાજ દિપ્તજ્ઞ લેવામાં આવે તે શાસ્ત્રી પ્રતિકમજ્ઞમાં માસવૃદ્ધિ વખતે વચ્ચે માસાળે વિગેરે જ જણાવતું પડે.

મુદ્દો. ૨૪-પૂર્ણિમા, અમાવાસ્યા, આશ્લી અને ચતુર્દશી એ ફરજિયાત પર્વતિથિમાં પ્રધાન અપ્રધાનપણાને ઉલ્લેખ વિના એકને પ્રધાન અપ્રધાન કેમ કહેવાય ? અમીત આદે સમાન-ફરજિયાત પર્વતિથિ અણુાય.

૧ હીર પ્રગ પૃ. ૧૫ ૨ પ્રવચન સારો ૦ પૃ. ૧૩ ૩ આચારમય સમાચારી પૃ. ૧૮ ૪ સેન પ્રગ પૃ. ૧૮-૧૯ ૫ આવશ્યક ચૂલ્લિ પૃ. ૨૪ ૬ સારંગધર ૧૨૧૫ અને તેમણે પશુ સં. ૧૯૬૨ મુધી પ્રધાન અપ્રધાન ભેદ પાડ્યો નથી.

પાશિક પ્રતિક્રમણનો સમાવેશ થાય નહિ. 'કારણકે પદ્મી 'સૌમાસી' આદિ પ્રતિક્રમણના આદ્યંતમાં દેવસી પ્રતિક્રમણ કરવું પડે છે. તેમજ પ્રાયશ્ચિત્તાના કાઉન્સિલમાં પણ જુદા જુદા કરવા પડે છે.

પદ્મીમાં પણ અને દેવસીપ્રતિક્રમણ કરવું પડે છે. આથી કોઈ દીવસ તપ કે પ્રતિક્રમણનો એક બીજામાં સમાવેશ થાય નહિ અને એક બીજામાં પ્રતિક્રમણનો અને તપનો સમાવેશ થાય તેનો આધાર આપનામાં આવશે નથી.

મુદ્રો. ૧૬-પહેલી પૂનમ અમાસ કે પાંચમની પ્રાયશ્ચિત્તાદિ વિધિમાં તે નામે સંજ્ઞા નહિ રહેતાં ચૌદસ અને ચૌદની સંજ્ઞા હોવાથી ૩૬૦ રાત્રીવસતું ઉલ્લંઘન થાય નહિ કારણકે દીનગણના તિથિના નામની અપેક્ષાએ છે. પણ ચૌદસ કે ચૌદના ક્ષયે તેરસ અને ત્રીજના વ્યવસ્થા પૂર્વક કરનાર તેઓને ૧૬-૧૨૧ અને ૩૬૧ દીવસ થતા હોવાથી ૧૫-૧૨૦ અને ૩૬૦નું ઉલ્લંઘન થશે.

દિન ગણના એકમ બીજા વિગેરે તિથિના નામની અપેક્ષાએ છે. ચૌદસ આદિના ક્ષયે તેરસ બોલી ચૌદસની આશાના કરનાર તેમને ૧૫-૧૨૦-૩૬૦ની દીનગણના નહિ સમજાઈ રહે. પરંતુ ૧૫ ક્ષયરૂઢિ પ્રસંગે તે તે તિથિના નામોવ્યવસ્થા પૂર્વક આશાના કરનાર દેવમુરસંધની દિનગણનામાં વધે નહિ આવે.

મુદ્રો. ૧૭-"ક્ષયે પૂર્વા તિથિઃ કાર્યા વૃત્તી કાર્યા તથોત્તરા" એ બે વાક્યો ક્રમમાં પૂર્વતિથિ અને વૃદ્ધિ પ્રસંગે ઉત્તરતિથિ દેવામાં લોગ કે સમાપ્તિનો ઉત્તર નથી જણાવતાં. પરંતુ અપર્વના સૂર્યોદયને પર્વનો સૂર્યોદય ગણવા અને વૃદ્ધિના પહેલા સૂર્યોદયને પર્વનો સૂર્યોદય નહિ ગણવા માટે છે.

આદિ આવેશ પાઠમાં સમાપ્તિ માટેનું સ્વતંત્ર અતરંગત્વગણના ચૌદસના ક્ષયે પૂનમે ચૌદસ ગાને છે તેના નિવેશ માટે છે. કારણકે પૂનમે ચૌદસ કરવામાં નથી આદરનો ભાગ કે નથી સમાપ્તિ. આથી અંધાર સમાપ્તિ કે ભાગ્યો તિથિ વ્યવસ્થા માને છે એમ નહિ પણ અતરંગ બીજે ભાગ સમાપ્તિને આગળ ધરે છે. ને આદિ તે વિસરી તપ છે તે ગતાવશ માટે છે.

મુદ્રો. ૧૮-પર્વતિથિઓ મરણ્યાત કરણ્યાત એ પ્રકારે જ તેમાં કલ્યાણક તિથિઓ મરણ્યાત પર્વતિથિઓ છે.

કલ્યાણક તિથિઓ સામાન્ય પર્વતિથિઓ છે. તેમાં વધે નથી. કલ્યાણકતિથિઓ મરણ્યાત પર્વતિથિ સમાન છે તેવા પાઠ રજુ કરવા ભોળાએ તે રજુ કરાશે નથી.

મુદ્રો ૧૯-ચાચક્રદેશએ પર્વતિથિના ક્ષય વખતે પૂર્વની અપર્વતિથિની સંજ્ઞાનો અભાવ કરીને આખા દીવસ માટે તે શીલુ પર્વતિથિની સંજ્ઞા કાયમ કરી છે. તેવીરીતે કલ્યાણકો માટેનો ઉલ્લેખ નથી. આથી તે નિયમે સર્વ પર્વ-તિથિ એને લાગુ ન થાય.

પરપક્ષ ખંડન

૧

[આચાર્ય રામચંદ્રસૂરિજી મહારાજના મૂળ પચ્ચીસ મુદાની પૂ. આચાર્ય સાગરાનંદસૂરીશ્વરજી મહારાજે કરેલ સમાલોચના.]

આરાધનામાં પર્વતિથિની સંજ્ઞાનો અભાવ કે સંજ્ઞાનું યેવહાપણું મનાય નહિ.

શેઠ શ્રી કસ્તુરભાઈની હાજરીમાં તિથિની હાની વૃદ્ધિની વખતે પર્વતિથિ નક્કી કરવાના ઘડાયેલા મુસદ્દાને અંગે એ વર્ગે આપેલા મુદાઓ અને તેની ઉપર

સમાલોચના

શીર્ષક મુદો—“તિથિદિન” અને “પર્વારાધન” સંબંધી મંતવ્યભેદને અંગે નિર્ણય કરવા મારેના ખાસ મુદાઓ

સમાલોચના—તિથિદિનમાં મંતવ્યભેદ નથી પરંતુ પર્વતિથિની હાનિવૃદ્ધિ વખતે તિથિસંજ્ઞામાં મતભેદ છે.

મુદો ૧—પર્વતિથિઓની આરાધનાને માટે મળી શકે ત્યાં મુધી, ઉદય તિથિનેજ મહણ કરવાની આજ્ઞા છે કે નહિ ?

સમાલોચના—ઉદયવાળીજ પર્વતિથિ માનવી એવો એકાંત નથી, કેમકે પર્વતિથિના ક્ષયવૃદ્ધિ પ્રસંગે તે સિદ્ધાંત બાધિત થાય છે.

ઉદયતિથિનો ઉત્સર્ગ માર્ગ છે ‘ક્ષયે પૂર્વા તિથિઃ કાવા’ એ પ્રધેાય તેનો અપવાદ છે એટલે—ક્ષયવૃદ્ધિ પ્રસંગે જૈનશાસ્ત્ર પ્રમાણે તિથિ નક્કી કરવાની ચર્ચામાં આ મુદોજ વ્યર્થ છે.

ઉદયતિથિની વાત પણ નિષેધ, અનુવાદ અને અપ્રાપ્તિવિધાન કરે છે. જેમઠે :—

૧ ઉદયપૂર્વે તે તિથિ જેટલો ભાગ હોય તેટલા બધાય તે તિથિના ભાગને તે તિથિ તરીકે માનવાની મનાઈ કરે છે અને પૂર્વાહ્નિદિવ્યાસિનો કે દિવાકાલ વ્યાસિનો નિષેધ કરે ■

૨ ઉદયને સ્પર્શવી વળતે જે તિથિભાગ હોય તે સીધો હોવાથી અનુવાદ કરે છે.

૩ અને તે આજ્ઞા અહોરાત્રમાં બીજી તિથિનો યોગ હોય કે સમાપ્તિ હોય તો પણ તેને તે બીજી તિથિ તરીકે ઠહેલાની મનાઈ કરે ■

મુદૂર્ત્તાદિકમાં તિથિઓની વિદ્યમાનતાએ તિથિ લેવાય છે. ઉદય માત્રથી આખો દિવસ તિથિ લેવાનું તો આરાધનાદિમાંજ હોય છે.

આ ઉપરથી ઉદયતિથિને માનનાર મનુષ્ય આરાધનામાં એક દિવસે જે તિથિ માની શકે નહિ, એ વાત સ્પષ્ટ થાય છે. કેમકે 'ઉદયતિથિ લેવી' એ વાતનો અર્થજ 'ઉદયવાળી ચોવીસ ઠંઠાકની તિથિ' એવો છે અને તેથીજ તિથિનો આરંભ પણ પ્રત્યાખ્યાનની વખતે થાય અને સમાપ્તિ પણ ધીન દિવસનો પરચક્ષણના વખતની અનંતર પૂર્વેજ થાય.

પર્વ કે પર્વાનન્તરની તિથિરૂપ પર્વતિથિની હાનિ-વૃદ્ધિનો પ્રસંગ ન હોય ત્યારે પ્રવર્તવાળો આ માર્ગ છે, અને તેથી પર્વ-તિથિની હાનિ-વૃદ્ધિની અર્ચામાં તે 'ઉદયવાળીજ તિથિ માનવી' એ વાત બાધિત છે.

૪ ઉદયનીજ તિથિ લેવી એમ કહે તો ઉદય વિનાની-વ્યવહારથી ઉદયયુક્ત ગણાએકી કીલુ પર્વતિથિને માનીને મિલિત પર્વતિથિ માનનાર વર્ગ સ્વવચનથી આજ્ઞાભંગાદિ દોષવાળો થાય. અર્થાત્ સામ્રો પક્ષ જો ઉદયયુક્તજ પર્વતિથિ લેવી, એમ એ ઉદયવાળી વાતથી કહેવા માગતો હોય તો તે વર્ગ આક્રમના ક્ષયની વખતે સાતમને દિવસે અનુદયવાળી પણ આરંભ પર્વતિથિ તરીકે ગણીને આરાધે છે તે સ્વમંતવ્યથી વિરુદ્ધ હોવાથી આજ્ઞાભંગાદિ દોષવાળો થાય.

જો ઉદયવાળી તિથિ લેવી જ એમ કહે તો વૃદ્ધિની વખતે બંને તિથિ ઉદય યુક્ત હોવાથી તે બે દિવસ તે એ પર્વતિથિ નહિ માનનાર તે વર્ગ સ્વવચન વિરુદ્ધ ગણાય. અર્થાત્ એ પક્ષ જો ઉદય યુક્ત પર્વતિથિ લેવીજ, એમ પણ કહેવા માગે તો ટીપ્પણમાં આવેલી પર્વતિથિની વૃદ્ધિ વખતે બંને પર્વતિથિઓ ઉદયવાળી હોવાથી તે વર્ગે તે બંને દિવસ પર્વતિથિ કહેવી અને માનવી જોઈએ. પણ તેમ તેઓ નહિ કરતા હોવાથી સ્વવચન વિરુદ્ધ ગણાય.

વાસ્તવિકરીતે ક્ષયવૃદ્ધિ વખતે પર્વતિથિ નક્કી કરવાની અર્ચામાં આવા ઉત્સર્ગ વાક્યવાળા મુદ્દાની જરૂરજ ન ગણાય.

મુદો-૨-જે દિવસે જે પર્વતિથિ ઉદયતિથિ રૂપ પ્રાપ્ત થતી હોય, તે દિવસે તે પર્વતિથિ ન મનાય તેમજ તે પર્વતિથિ એવા દિવસે મનાય કે જે દિવસે તે પર્વતિથિના ભોગવટાનો અંશજ ન હોય, અગર ભોગવટાનો ભાગ હોય તો પણ તે સંપેદિય સ્પર્શ પૂર્વેના ભોગવટા હોય, તો તેમ કરવાથી આરોપ, પર્વસોપ, મૃષાવાદ અને આજ્ઞાભંગાદિ દોષોના પાત્ર બનાવ કે નહિ ?

સમાલોચના—પર્વતિથિનું પરિસ્પ્રધ્યાન જાળવવા માટે મારાં કારોએ જણાવેલા સંસ્કારમાર્ગમાં આરોપાદિક દોષો લાગતા નથી.

પર્વતિથિ જ્યારે ઉદયને સ્પર્શનારી ન હોય ત્યારે તેનાથી પહેલાંની અપર્વતિથિમાં તે અપર્વતિથિની સંજ્ઞા રખાયજ નહિ, પરંતુ તે આખા અહોરાત્રને પ્રાચક્ષિતાદિ વિધિમાં તે ક્ષીણ પર્વતિથિનીજ સંજ્ઞા અપાય, એવું શાસ્ત્રકારનું સ્પષ્ટ ફરમાન હોવાથી મિથ્યાત્વથી ઠરવાવાળા અને માર્ગને માનવાવાળા સુરો તો આરોપ, પર્વલોપ આદિ દોષોમાં આવેજ નહિ, પરંતુ એવીયે કદાચ એકજ ઉદયવાળી તિથિનો વ્યવહાર કરવાનું નિશ્ચિત છતાં અને તેમ માન્યા છતાં જેઓ ઉદય વગરની તિથિને ભેળવીને માને, તેઓ તો શાસ્ત્ર અને પોતાના વચનથી વિરુદ્ધવાળા ગણવાને અંગે તે આરોપાદિ દોષોમાં જરૂર આવે. ઉદયતિથિ માનનારાઓ આઠમ આદિ દિવસે અમુક ઘડી બાદ નોમ વિગેરે બીજી તિથિ આવે તો, પણ તે આખા અહોરાત્રને આઠમ આદિ તરીકે માનવામાં 'પોતાનું શાસ્ત્રથી નિરપેક્ષપાત્ર સ્વીકારવાની સાથે' આરોપ વિગેરે દોષો પોતાને માટે કબુલ કરવા જ જોઈએ.

ભોગવટાને નામે કે સમ્પ્રાપ્તિના નામે તિથિનો વ્યવહાર, ઠરનારે ઉદયતિથિના સિદ્ધાંતને, પૂર્વપુરુષોના સંજ્ઞાનિર્દેશના વચનને તેમજ તેની પરંપરાને માનેલજ નથી એમ કહેવું 'ઓદુ' નહિ ગણાય.

મુદ્દો ૩—પૂર્ણની તિથિને પછીની તિથિના દિવસે માનવામાં આવે તો તેથી વિનષ્ટકાર્યનું ભાવિકારણ માન્યાનો દોષ પણ હાથે કે નહિ !

સમાલોચના—પૂર્ણની તિથિને પછીની તિથિના દિવસે બીજા નામથી તિથિ તરીકે માની હોય અને બીજી તિથિનું કાર્ય થાય તો કારણુ કાર્યભાવનું અસંગતપાણું થાય અને દોષ હાથે. અન્યથા નહિ.

સૂર્યોદયની વખતે અમુક ઘડી મુખી આઠમ વિગેરે તિથિ હોય અને પછી નોમ વિગેરે તિથિ બેસી જતી હોય છતાં તે નોમ વિગેરેના ભોગવટાની વખતે આઠમ વિગેરે તિથિ માનનાર મનુષ્ય વિનિષ્ટ કાર્યનું ભાવિકારણુ નોમને માને છે એમ નહિ તેમજ ભવ્યત્વ, તથાભવ્યત્વ, સ્થિતિભવતા જેવા પદાર્થો કે દ્રવ્યદંડને પણ ઘટનું કારણુ માનનાર જૈનભર્ગી હોય છે અને તે ભવ્યત્વ તથાભવ્યત્વ અને સ્થિતિભવતાને, 'જૂતકાલીન છે' એમ માનવાને કાર્કષણુ જૈન તૈયાર થઈ શકે નહિ.

વળી જેઓ ચતુર્દશી તિથિ અને પાશ્વિક (પૂર્ણિમા) એકરૂપે માને તેઓજ વિનષ્ટ કાર્ય અને ભાગિ કારણુ જેવા શબ્દો લગાડી શકે.

પરંતુ જેઓ પર્વની પૃથક્ પૃથક્ વ્યવસ્થા કરીને આરાધનાને પર્વ કર્તવ્ય માને છે તેવા સુદેને તો નષ્ટ કાર્ય પણ નથી અને ભવિષ્યની કારણુતા પણ નથી.

ને કે—આરાધનામાં પણ પર્વતિથિની ક્ષયવૃદ્ધિને માનનારે આ વર્ગ પર્વતિથિનો ક્ષય માનીને ઉદયને અંગે થયેલ અપઠ એવી અપર્વતિથિમાં પણ ઉદયથી નિર્મૂલ એવી પર્વતિથિની આરાધના કરે છે; માટે તેણે તો પર્વતિથિની આરાધનાને અંગે કાર્ય—કારણભાવ ખતાવવો રહેતોજ નહિ હોવાથી આ મુદ્દો વ્યર્થ છે.

મુદ્દો ૪—“ક્ષયે પૂર્વા તિથિઃ કાર્યા” અગર ક્ષયે પૂર્વા તિથિપ્રાંણ એ આપ્તા જે પર્વતિથિ ઉદયતિથિ રૂપે પ્રાપ્ત થતીજ ન હોય તેવી પર્વતિથિની માન્યતા અને આરાધનાનો દિવસ નક્કી કરવાને માટેજ છે કે ક્ષીણ પર્વતિથિના ક્ષયના ખડલામાં તે ક્ષીણ પર્વતિથિની પૂર્વે જે કોઈપણ અપર્વતિથિ આવતી હોય તેના ક્ષય કરવાને માટે છે ?

સમાલોચના—“ક્ષયે પૂર્વા તિથિઃ કાર્યા” એ વિધિ વાક્ય છે, અને તે ક્ષીણ પામેલી પર્વતિથિને પૂર્વ અપર્વતિથિના દિવસે આપ્તા અહોરાત્રમાં કાયમ કરનાર છે.

સંતોષની વાત છે કે—એ વર્ગ પણ ક્ષયે પૂર્વાં ના વાક્યથી ઉપર મુજબ પર્વતિથિના ક્ષય વખતે, પ્રથમ દિવસે—પૂર્વની અપર્વતિથિના દિવસે તે ક્ષીણ પર્વતિથિપણની (નહિ કે આરાધનાની) માન્યતા ધરાવવાનું કબુલ કરે છે. આદિવિધિ ગ્રંથમાં પર્વકૃત્ય વિભાગમાં આવેલા તે ક્ષયે પૂર્વા ના પદાર્થની ઉત્પત્તિ શા માટે થઈ છે, એ વિચારવાની ઘણીજ જરૂર છે. ‘ક્ષય’ શબ્દ, એ ‘સંઘ’થી શબ્દ છે. અને તેથી તેની સાથે સંઘ યજ્ઞનારે બીજા શબ્દ લેવોજ પડે, આ વાતને અનુલક્ષીને (શ્રીઆદિવિધિગ્રંથના પર્વ સંઘ) થીના એ આપ્તાએ વિભાગનું નામ પર્વકૃત્યપ્રકાશ હોવાથી તથા ક્ષયે પૂર્વાં પદાર્થ તિથિશ્ચ પ્રાતઃ એવા પદથી થઈ થયેલા પ્રકરણમાં હોવાથી) માનવું પડ્યું કે ક્ષયે પૂર્વાનો અર્થ પર્વતિથિનો ક્ષય હોય તો’ એમજ થાય.

આ ચર્ચાના મુખ્ય આધાર ક્ષયે પૂર્વા ના આ પ્રદેશ ઉપરજ હોવાથી તે બાબત ઉપર અત્ર નીચે પ્રમાણે વિસ્તારથી વિવેચન આવશ્યક બને છે.

ક્ષયે જ્યારે સૂર્યઉદયને નહિ, સ્પર્શનારી પર્વતિથિ હોય અને તેમાં લોક લોકોત્તર બંને રીતિએ તેનો ક્ષય ગણાતો હોય તેવા વખતે તે પર્વતિથિનો ક્ષયજ એ કષ્ટ હોય તો ક્ષયે પૂર્વાં પદાર્થના આ પહેલાપાછળી જરૂરજ નહોતી. અર્થાત્ એકો તિથિની સાખ્યામાં ન્યૂનતા માનવાને તેપર કાય તેઓને આ પાઠની નિષ્પ્રયોજનતા સ્વીકારવીજ પડે. વળી પાઠમાં જણા-

વવામાં આવે છે કે તે—‘પૂર્વા તિથિઃ કાર્યા’ (તિથિર્માહ્યા) એ પદોનો શાસ્ત્રને અનુચરતી સિધ્ધી બુદ્ધિએ વિચાર કરનારને તો સ્પષ્ટ સમજાય તેમ છે કે તે—ક્ષય પામેલી પર્વતિથિનું સ્થાન પૂરવા માટે જ ‘પૂર્વા તિથિઃ કાર્યા’ (તિથિર્માહ્યા) એ પદો સ્થપાં પડે. એટલે સામૂહાયિક એ પત્રાર્ધનો અર્થ ન્યાયદષ્ટિએ એજ કરવો પડે કે જ્યારે પણ દીપણમાં પર્વતિથિનો ક્ષય હોવાથી પર્વતિથિ શાન્તતાને પામે ત્યારે પહેલાંની તિથિનેજ પર્વતિથિ પણ કહેવી અગર લેવી.

આ વાતનેજ અનુલક્ષીને શાસ્ત્રકારોએ ‘ક્ષીણ પર્વતિથિની પહેલાં જે અપર્વતિથિની ઉદયને લીધે આખો અહોરાત્ર’ સંજ્ઞા હતી તેનો અભાવ કરીને તે અપર્વતિથિના આખા દિવસને તે ક્ષીણ પર્વતિથિની સંજ્ઞા આપવી’ એમ કહેલું છે.

જેઓ અજ્ઞાન આદિ કોઇપણ કારણથી પૂર્વા તિથિ’ એ પદનો અર્થ ‘પૂર્વની તિથિમાં’ એવો કરે છે, અગર ‘પૂર્વની તિથિમાં આરાધના કરવી’ એવો અર્થ કરે છે—તેઓ ઉદયના અભાવે આવેલી પર્વતિથિની શાન્તતાને અને પૂર્વા ના તિથિના અધિકારને સમજતા નથી એમ માનવું જોઇએ. અગર સમજ્યા છતાં કોઇ અગમ્ય કારણથી ખીણ રીતે ગોઠે છે એમ ગણવું જોઇએ.

સવે પૂર્વાના પાઠથી જ્યારે ઉદયના અભાવથી ક્ષીણ થયેલી પર્વતિથિને પણ પર્વતિથિની સંજ્ઞા આપીને ઉભી રાખવી એજ વાત શાસ્ત્રકારોને ઈષ્ટ છે. તો પછી તેમ સંસ્કાર કરીને તે ક્ષીણ પર્વતિથિનેજ ઉભી રાખવા જતાં તે ક્ષીણ પર્વતિથિની પૂર્વવર્તી પણ કશાચ કોઈ અપર્વને બદલે પર્વતિથિ હોય અને તે પૂર્વવર્તી પર્વતિથિજ નષ્ટ થઈ જતી હોય તો તેમ થવા હેલું એ તો શાસ્ત્રકારોને કોઈપણ વાતે ઈષ્ટ ન હોય એ તો સદુજ છે.

એટલે પર્વાનંતર પર્વના ક્ષયની વખતે ક્ષયે પૂર્વા નો વિધિ-સંસ્કાર તેવા રીતે કરી પણ પ્રવર્તવિલેજ પડે અને તેથી છી. દેવસૂરતપાગમ્જનો સમગ્ર સંપ્રદાય પૂર્વાનંતર પર્વના ક્ષયની વખતે પૂર્વતર અપર્વતિથિનો ક્ષય કરતો આવ્યો છે અને કરે છે, તે સુક્ષિપ્તસુક્તજ છે. કારણકે એમ કરવાથીજ શાસ્ત્રકારોએ ઈષ્ટ માનેલી એવી પર્વસંખ્યા ક્ષય-બુદ્ધિ પ્રસંગે પણ નિયત રહે છે.

પૃથ્વીમા કે અમાવાસ્થ્યા કે જે પર્વાનંતર પર્વતિથિઓ છે. તેના ક્ષયે ચૌદશ પૂનમ કે ચૌદશ અમાવાસ્થ્યા એકઠી કરવાનું જે એ વર્ગે પાંચ સાત વર્ષથી પ્રવર્તવિલું છે તે ચોચ છે

એમ દર્શાવનાર એક પણ વચન હજી સુધી એ વર્ગ તરફથી આખા વિષયમાં જણાવવામાં આવેલું જ નથી.

કોઈ મનુષ્ય 'દરી જગ' વાક્ય દેખીને—'અહિં ચાંદિ નહિ કરનારે જૂઠ કરી છે' એમ કહેતા તૈયાર થાય અર્થાત્ અચાંદિ સ્વર્ગધિના અપવાદને ન સમજી શકે અને એમ જાણે; તેવી રીતે પર્વતિધિની પર્વત્યખ્યા નિયત કરવા માટે શાસ્ત્રકારોએ કરેલા અપવાદને ન સમજતાં જેઓ એકલા ઉદયને આશ્રય કરે તેની કથાસ્થિતિ પણ બિહાનોમાં તેવીજ ગણાય.

સુદો ૫—'વૃદ્ધો કાર્યા તયોત્તરા' અગર 'વૃદ્ધો પ્રાણા તયોત્તરા' એ આશા જે પર્વતિધિ જે સૂર્યોદયને સ્પર્શનારી બનીને બીજા સૂર્યોદયવાળા દિવસે સમાપ્તિને પામેલી હોય, તે પર્વતિધિની આરાધના તે પર્વતિધિના બીજા સૂર્યોદયવાળા દિવસે નહીં કરવાને માટે છે કે વૃદ્ધ પર્વતિધિના વા-
સામાં તે વૃદ્ધ પર્વતિધિની પૂર્વે જે કોઈપણ પહેલી અપર્વતિધિ આવતી હોય તેની વૃદ્ધિ કરવાને માટે છે ?

સમાધાન—'વૃદ્ધો (કાર્યા) તયોત્તરા' એ નિયમ વાક્ય છે અને તેથી પર્વતિધિની વૃદ્ધિ વખતે 'પહેલી તિથિ' પર્વતિધિપણાતું નામ ઉઠી જાય છે.

'વૃદ્ધો કાર્યા તયોત્તરા' એ વાક્ય ત્યારે જ જરૂર ગણાય કે—જ્યારે પર્વ-
તિધિની શાસ્ત્રકારોને અધિકતા ઇષ્ટ ન હોય. જે તિથિને બહારે આરાધનાને અંગે જ આ વાક્ય લેવામાં આવે તો આરાધનાની અધિકતા કોઈપણ દિવસે શાસ્ત્રકારોએ અનિષ્ટ ગણી નથી, કે જેથી આરાધનાનું બેવડાપણું થતું નિવરણ માટે આ વાક્ય કહેવું પડે. આરાધના માટે તો 'સચ્ચેષ્ટ વાલ્મ્યેષ્ટ' એમ કહીને હંમેશાં આરાધના કરવાનું શાસ્ત્રકારો ઉચિતપણું જ માને છે. વળી શ્રી વલ્લભી કામ્યકાર શ્રી ઉમાસ્વામિનિ મહાશય વિગેરે તો ફક્ત આ પર્વતિધિ સિવાયની પડવા આદિ તિથિમાં પણ પોષધ વિગેરે આરાધનાનું કરમાવીને સર્વ-
કાળે પોષધાદિ આરાધનાની યોગ્યતાજ માને છે.

ટીપ્પણી પર્વતિધિની વૃદ્ધિ પ્રમાણેજ આરાધનામાં પણ વૃદ્ધિ માનનારો વર્ગ પણ એવો કોઈપણ લેખ જણાવતો નથી કે "અષ્ટમી આદિ પર્વતિધિને કરાતા પોષધાદિ પર્વત્યો અર્પણ તિથિમાં કરે કે અધિકપણે કરે તો સમુદ-
શાસ્ત્રકારો અમુક પ્રાર્થાશિલ જણાવે છે."

વસ્તુતઃ "વૃદ્ધો કાર્યા" એ વાક્ય આરાધનાની અધિકતાના નિવા-
રણ માટે છે જ નહિ. પરંતુ પરિગ્રહ્યાત પર્વતિધિઓની મિદ્ધિ માટેજ છે. એટલે ૧૫૯ કહેવું એટલે કે વૃદ્ધો એટલે પર્વતિધિની લોકિક ટીપ્પણમાં જોઈ જાય ત્યારે પર્વતિધિ પર્વત્યખ્યાત ચક્રિત મંત

નય છે. તેથી તે અવિત ન થવા દેવા માટે-ઉત્તરની તિથિજ પર્વતિથિ -પર્વતિથિપણે કરવી કે અહણ કરવી.

આ કારણથીજ શ્રીહીરસુચિજ મહારાજ અને શ્રી સેનસુચિજ મહારાજ અષ્ટમી-એકાદશી પૂર્ણિમા અને અમાવાસ્યા જેવી પરિસ્થિતિમાં કરવામાં આવેલી પર્વતિથિની ટીપ્પણની વૃદ્ધિની વખતે બીજા દિવસની તિથિનેજ 'પર્વતિથિ કહેવી' ઔદ્યોગી ગણીને એવીજે કલાક ઉદયને લીધે થતી પર્વ-તિથિની સંજ્ઞા તે દિવસેજ કાયમ કરે છે.

એટલે સ્પષ્ટ સમજાય તેવી વાત છે કે-તેઓશ્રીએ તેવી પર્વવૃદ્ધિ વખતે પહેલી અષ્ટમી આદિને તો તે પર્વતિથિ તરીકે ઉદયને સ્પર્શનારી જ નહિ ગણી, તો પછી તેને અષ્ટમી તરીકે કહી શકાયજ કેમ ?

અને ન કહેવાય ત્યારે સૂર્યોદયને સ્પર્શનારી ગણેલી તે બીજા દિવસની અષ્ટમી આદિની પ્રહેલાનો કાળ સસમી આદિ તરીકે જ મનાય એ તો એક વ્યવહારસિદ્ધ હકીકત છે. અને તેથી તેના અવસરે સાતમ આદિ અપર્વ-તિથિનીજ વૃદ્ધિ માનવી, તે પ્રયોગ-પર્વતિથિના નિયમ-આરાધના અને અંશકારનાં વચનને અનુકૂલ છે, એમ કહેવાય.

આશ્ચર્યની વાત તો એ ■ કે-આ વર્ગ આક્રમની પર્વતિથિ (એવી વૃદ્ધિના વખતે) પહેલે દિવસે પણ છે, એમ માનવા તૈયાર થાય છે. અને આક્રમ આદિ પર્વતિથિના નામે લીધેલા નિયમોરૂપ આરાધના કરવાનો તો તે દિવસે નિષેધજ કરે છે. અથવા તે દિવસે તે તિથિના નામે લીધેલા નિયમોથી વિરૂદ્ધ વર્તનનું પ્રાયશ્ચિત્ત માનવા કે કરવા એવર્ગ તૈયાર થતો નથી.

એટલે કહેવું જોઈએ કે-એ વર્ગને દત્તક લીધાની તો કથુલાત છે. પરંતુ વારસાને માટે હજાર (તે દત્તકને) માનવો નથી, એના જેવું જ એ થાય છે.

પર્વતિથિઓનું પરિસ્થિતિમાં બ્યારે ઇષ્ટ છે, અને એને અંગે ઉપરોક્ત રીતિએ જો ટીપ્પણમાં આવેલી પર્વાનંતર પર્વતિથિની વૃદ્ધિ ન મનાય તો પછી "વૃત્તો કાર્યો"ના પ્રયોગને લીધે થયેલી પર્વવર્તિ પર્વતિથિની થવા પામતી વૃદ્ધિ, એ તો મનાયજ કેમ ? અને જો માનવામાં આવે તો તેમ માનનારની 'ગકર્હ કાલતાં હટ પેઠા' જેવી સ્થિતિ કેમ ન થાય ? એટલે જેમ એક પર્વની વૃદ્ધિમાં પર્વના અપર્વનીજ વૃદ્ધિ કરવી પડે તેમ પર્વાનંતર પર્વની ટીપ્પણમાં વૃદ્ધિ હોય ત્યારે પર્વની પર્વવર્તિ પર્વતિથિની પહેલાની અપર્વ તિથિની જ વૃદ્ધિ કરવી પડે. અને તેથીજ શ્રી દેવસૂત્ર તપાગચ્છવાખાઓ પૂર્ણિમા અમાવાસ્યાની વૃદ્ધિએ હંમેશાં તેરસની વૃદ્ધિ કરતા હતા, અને એજ કારણથી

વિ. સંવત ૧૯૯૫ માં 'ઉત્સુક ખંડન' અંશકાર અસ્તરગચ્છવાળાએ એવી વૃદ્ધિ વખતે પહેલી પૂર્ણિમાએ કે પહેલી અમાસે પૂર્ણિમા ચૌદશ કરનાર તપાગચ્છને ઝોળાંભો આપવો પડ્યો છે. અર્થાત્ તપાગચ્છવાળાએ પૂર્ણિમા કે અમાવાસ્યાની વૃદ્ધિએ તેરશનીજ વૃદ્ધિ કરીને બે પહેલી પૂનમ કે પહેલી અમાસે ચૌદશ ન કરતા હોત તો અસ્તરગચ્છવાળાએ 'વૃદ્ધો પાક્ષિકં નિપતે હ્યં કિં' એ ઝોળાંભોજ ન આપી શકે.

શ્રી તપાગચ્છની એ સમાચારીથી પાંચ સાત વર્ષથી ભુરી રીતે વર્તનારે વર્ષ, પર્વાનન્તર પર્વતિથિની વૃદ્ધિ વખતે પૂર્વતર અપર્વતિથિ તેજસ આદિની થતી વૃદ્ધિના બાધક તરીકે એક પણ વાક્ય શાસ્ત્રમાંથી આપી શકેલ નથી.

મુદો ૬—'તિથિક્ષય' એટલે 'તિથિનાશ' અને 'તિથિવૃદ્ધિ' એટલે 'તિથિવ્યવબોધાણી' એટલે તિથિ નહિ, પણ એકમ બીજની જેમ એક બીજથી સિન્ન એવી તિથિઓ એવો અર્થ ધાર્ય કે નહિ ?

સમાલોચના—સૂર્યોદયને નહિ સ્પર્શવાથી કે બે વખત સ્પર્શવાથી તિથિની હાનિ-વૃદ્ધિ થાય છે.

જૈન જ્યોતિષ અને ગ્રામીન જ્યોતિષ પ્રમાણે જે તિથિ જે દહાડે સૂર્યોદયને ન સ્પર્શતી હોય તે તિથિ તે દિવસે ઘણા હોમવાળી હોય કે સમાપ્તિવાળી હોય તો પણ તે કીણ થયેલીજ ગણાતી હતી અને વર્તમાન પંચાંગોમાં પણ તેમજ ગણાય છે પરંતુ ગ્રામીન જ્યોતિષ કે જૈનજ્યોતિષમાં તિથિનું પ્રમાણ એકમરજુ ૬૧/૬૨ અંશ હોવાથી દોઢ દિવસ પણ પર્વતિથિની વૃદ્ધિ થતીજ ન હતી, પરંતુ વર્તમાન લૌકિક ટીપ્પણાઓમાં તિથિની વૃદ્ધિ થાય છે.

વર્તમાન ટીપ્પણમાંજ થતી એ તિથિવૃદ્ધિ બે સૂર્યોદયને સ્પર્શવાને લીધેજ થાય છે. સૂર્યોદયના સ્પર્શના આધારે ગણાતી તિથિ પણ તે દિવસના ચોવીસ દહાડા નિપત થવાથી તે વૃદ્ધિ પામેલી તિથિને બે દિવસની બે તિથિઓજ માનવી પડે, અને તેથી સિન્ન બિલ્લ માનવીજ પડે. કદાચ તિથિઓની સંખ્યા 'પંદર' નિયત હોવાથી નામ માત્રની અપેક્ષાએ અવધન મનાય તોપણ અચોગ્ય કહેવાય નહિ.

મુદો ૭—માસવૃદ્ધિ અને તિથિવૃદ્ધિને જાગે આરાધનાના નિયમમાં મમાનતા છે કે નહિ ?

સમાલોચના—તિથિને માટે 'કયે પૂર્વે તિથિ કાર્યા, વૃદ્ધો કાર્યા તથોક્તરા' એવા વિધિ અને નિયમનાં વાક્યો છે, તેવાં વાક્યો માસને અંગે શાસ્ત્રકારે કોઈ સ્થળે કહ્યાં નથી. તેમજ માસ અનુષ્ઠાન તિથિની માફક પરિસ્પષ્ટાત નથી.

તિથિનું પ્રકરણ ચરૂ કરીને શાસ્ત્રકારેએ કયે પૂર્વાં વિગેરે કહ્યું છે, માટે તે નિયમ તિથિનેજ લાગુ કરી સઘાય આસને માટે તો બે તેને મહિ

નાના નામે નિયમો લીધેલા નહોત તે તે બન્ને મહિના પાળવાજ પડે. જેમકે ચોમાસી, છમાસિ અને વાર્ષિક તપમાં અધિક મહીનામાં તપસ્યા કરવીજ પડે છે. વધેલા મહીનામાં 'સ્ત્રવીકૃત' નિયમ ન પાળે તો તુટયોજ ગણાય, પણ લીધેલ નિયમ અધિક તિથિમાં ન પાળે તો તુટતો નથી.

સંવત્સરો પર્વ એ મહિનારૂપ નથી પણ મહિનામાંની તિથિરૂપ છે.

સુદો ૮—વૃદ્ધિના પ્રથમ માસને તથા પ્રથમ તિથિને નપુંસક કહેવાય કે નહિ ?

સમાલોચના—વૃદ્ધિના પ્રથમ માસ કે પ્રથમ તિથિનું સર્વથા જ નપુંસકપણું નથી.

જે તિથિ વૃદ્ધિ પામેલી હોય તે તિથિ તેની અપેક્ષાએ નપુંસક ગણવા છતાં અન્યની અપેક્ષાએ નપુંસક ન ગણાય, જે અન્યની અપેક્ષાએ પણ નપુંસક ગણીએ તો દિવસના નિયમો પણ તેમાં કરવા જોઈએ નહિ જેમ વધેલા શાવણ કે ભાદ્રપદ માસ સંવત્સરીની અપેક્ષાએ નપુંસક હોય છતાં તેમાં પદ્મી વિગેરે જનતિથિઓ નપુંસક ગણાતી નથી.

કલ્યાણક તિથિએને અંગે અધિક મહિનો આપોય નપુંસક છતાં કલ્યાણક પર્વ કરતાં પણ અધિક એવું પાક્ષિકાદિ તિથિનું કાર્ય તે મહિનામાં કરાય છે.

સુદો ૯—જે નપુંસક તિથિ પોતાનું ફલ નીપજતી શકવાને પણ અસમર્થ હોય, તે અન્યના તેથી પણ વધારે સમર્થ ફલને નીપજતી શકે કે નહિ ?

સમાલોચના—પોતાને માટે અસમર્થ પણ બીજાને અંગે વધારે ફલ નીપજતી શકે.

પુત્રોત્પાદનની અપેક્ષાએ અસમર્થ ગણાતા નપુંસકો પણ સુદ વિગેરેમાં ઈતર પુરોગામી પણ અસાધ્ય જોવાં કાર્યો કરી શકે છે, તેમ વૃદ્ધિ તિથિ પોતાને માટે અસમર્થ હોય તેટલા માત્રથી જીવને માટે પણ અસમર્થજ હોય એમ કહી શકાય નહિ. જે એમ ન લઈએ તો લૌકિક ટીપ્પણ પ્રમાણે અમાસ આદિની વૃદ્ધિ વળતે આરાધનામાં પણ જે અમાસ આદિ માનનાર વર્ગને પર્યુષણમાં 'ટીપ્પણાનુસાર જે અમાસ હોય અને બ્રા-શુ-બીજ કે ત્રીજનો ક્ષય હોય તો' તે વર્ગ તરફથી કહેવાતી પહેલી 'નપુંસક' અમાસે શુ કલ્પધર જેવું અસમર્થ કાર્ય નહિ થાય ? નથી થતું ? અશોભ થાય છે.

સુદો ૧૦—પક્ષના (૫૬૨) ૧૫-રાત્રિ દિવસ અને આઠમાસ તથા વર્ષના અતુલને ૧૧૦ અને ૩૬૦ રાત્રિદિવસ ગણાય છે, તે તથા પર્યુષણને અંગે

વીસ રાત્રિ સહિત માસ અને સીતેર રાત્રિદિવસ ગણાય છે, તે વારની અપેક્ષાએ ગણાય છે કે તિથિ અને માસની અપેક્ષાએ ગણાય છે ?

સમાલોચના—દિવસ, રાત્રિ, પક્ષ, ચતુર્માસ અને વર્ષના રાત્રિ દિવસોનો વ્યવહાર કર્મમાસની અપેક્ષાએ છે.

માસ અને તિથિના નામોની અપેક્ષાએ પદ્મપોના ૧૫, ચતુર્માસીના ૧૨૦ અને વર્ષના ૩૬૦ દિવસો બોલાય છે.

મુદ્દો ૧૧—દિન ગણવામાં એક એક ઉદયતિથિનો એક રાત્રિદિવસ ગણાય છે, તેમ એક કોષ્ટ તિથિનો પણ એક રાત્રિદિવસ અને એક વૃદ્ધા તિથિનો પણ એક રાત્રિદિવસ ગણાય છે કે નહિ ?

સમાલોચના—કર્મમાસની અપેક્ષાએ ગણતરીમાં નિર્દેશપણું હોય છે અને તેથી વૃદ્ધિહાનિ ગણાતી નથી.

તિથિના નામોની અપેક્ષાએ તે ગણતરી છે કેમકે વ્યવહારનું અંગ કર્મ માસ છે અને કર્મર્થ છે. અને તેના દિવસો ચતુર્ક્રમે ૩૦ અને ૩૬૦ નિર્દેશ હોવાથી ૩૦ અને ૩૬૦ ગણાય તેમજ પક્ષના પણ ૧૫ ગણાય માસમાં તિથિનો કાય હોય ત્યારે પણ ૩૦ અને વૃદ્ધિ હોય ત્યારે પણ ૩૦ અઠોરાસ દોઢ દિવસ મળેજ નહિ.

મુદ્દો ૧૨—ધીજ, પાંચમ, આઠમ, અગીયારસ, ચૌદસ, પૂનમ, અમાસ બાહરના સુદિ ચૈત્ર અને કલ્યાણકતિથિઓ પૈકી જે કોઈપણ પર્વતિથિની વૃદ્ધિ હોય, તેને માટે જે ધીજ આદિ બનાય, લખાય અને બોલાય તે તેથી વિરોધનાને પાત્ર થવાય કે તેમ માનવા આદિને બહુસે તે વૃદ્ધાતિથિની પહેલાં જે પહેલી અપર્વતિથિ હોય તેને જે એકમ આદિ રૂપે બનાય, લખાય અને બોલાય તે શ્રુતવાક આદિ દોષોના પાત્ર બનાય ?

સમાલોચના—પ્રાયશ્ચિત્તાદિ વિધિમાં આઠમ વિગેરે નહિ બોલનાર કે જે આઠમ વિગેરે બોલનાર શાસ્ત્રજ્ઞોનો લોપકે ગણાય.

‘શુદ્ધો કાર્ણા તથોક્તરા’ એ વાક્ય પર્વતિથિની સંજ્ઞાનું નિશ્ચયક હોવાથી જે આઠમ વિગેરે ‘પ્રાયશ્ચિત્તાદિ વિધિમાં’ બોલનાર વર્ગ શાસ્ત્ર અને પરંપરાનો વિરોધક થાય ત્યારે વ્યવહારની સત્ક્રિયા હોવાથી શાસ્ત્રકારોએ સ્થાપેલા વ્યવહારની અપેક્ષાએ-વૃદ્ધિ પામેલી પર્વતિથિની પહેલાંની અપર્વતિથિને એવડી બોલવાવાળા સાચા અને આરાધક ગણાય લખસમાં ધોળો વિગેરે રગ હોવાને લખનેજ લખસને ધોળો કહેવા લાગે તે શાસ્ત્ર અને લોકિક એમ બંને રીતિએ સુદાંત કરે, અને વિરોધક ગણાય.

મુદ્દો ૧૩—જે પર્વતિથિનો કાય થયો હોય, તે પર્વતિથિની પૂર્વની તિથિ અપર્વતિથિ હોય તે તે અપર્વતિથિના એકજ દિવસે ગોળ મુખ્ય રીતિએ બંનેય તિથિઓનો વ્યવહાર થઈ શકે કે નહિ ?

સમાલોચના—અર્વાકુરન્યાયે અપર્વને દિવસે પણ આખો દિવસ સીણુ એવી પર્વતિથિનોજ વ્યવદેશ થાય.

પ્રાયશ્ચિત્તાદિ વિધિમાં શ્રાવણરોએ પર્વતિથિના દૃશ્યની વખતે પૂર્વની અપર્વતિથિની સંજ્ઞાનો નિષેધ કર્યો છે, અને તે દિવસે પર્વતિથિની સંજ્ઞાથીજ વ્યવહાર કરવાનો કહ્યો છે, માટે અપર્વતિથિનો વ્યવદેશ કરનાર અને મિશ્ર પર્વતિથિ કહેનાર વર્ગ શ્રાવણી વિવૃદ્ધજ ગણાય. વળી ઘઉંના અંકુરને જે મોઢું હવાનો અંકુરો કે પાણીનો અંકુરો કહે તો તે જેટલો સાચો ગણાય તેટલો ગીણુપાણુના વ્યવદેશને કરનારો સાચો ગણાય. અર્થાત્ પૃથ્વી આદિક કારણો છતાં પણ અંકુરનો વ્યવદેશ મુખ્ય ગોપૂમાદિક-થીજ કરાય છે. અને તે ગોપૂમાંકુરાદિ કહેવાય છે, તેવી રીતે પર્વતિથિની ક્ષય વખતે પૂર્વ અપર્વ તિથિમાં મુખ્યતા હોવાથી તે આખા દિવસને પર્વતિથિ તરીકેજ વ્યવહાર કરાય.

મુદ્દો ૧૪—જે પર્વતિથિનો ક્ષય થયો હોય તે પર્વતિથિની પૂર્વની તિથિ પણ એ પર્વતિથિ હોય તો તે પૂર્વની તે પર્વતિથિના દિવસે બન્નેય પર્વ-તિથિઓના આરાધક બની શકાય કે નહિ, તેમજ એક દિવસે બે કે બેથી વધુ ધર્વોના યોગ થઈ જતો હોય તો તે સર્વ ધર્વોના તે એકજ દિવસે આરાધક બની શકાય કે નહિ ?

સમાલોચના—પરિસંખ્યાત પર્વતિથિઓમાં એક દિવસે બે પર્વતિથિ મનાયજ નહિ, અષ્ટમી, ચતુર્દશી આદિ પર્વતિથિઓ અઠોરાસથી નિમત્ત હોવાને લીધે બે પર્વતિથિઓની દિવસે બોલાય પણ નહિ, તેમજ આરાધાય પણ નહિ.

મુદ્દો ૧૫—ચોમાસી તપમાં પાક્ષિકના તપનો અને ચોમાસી પ્રતિક્રમ-ણમાં પાક્ષિક પ્રતિક્રમણનો સમાવેશ થાય છે કે નહિ ?

સમાલોચના—પદ્મી ચોમાસી અને સંવત્સરી એ બંને પ્રતિ-ક્રમણમાં દૈવશિક પ્રતિક્રમણુ ભુદ્ધ કરવું પડે છે, તેમજ દિવસ સંજ્ઞાથી પ્રાયશ્ચિત્તનો કાઉરસગ્ગ પણ ભુદ્ધ કરવોજ પડે છે, માટે એક ધીબતા તપકે પ્રતિક્રમણુનો એક ધીબતા સમાવેશ થાય નહિ.

જો ચોમાસી પ્રતિક્રમણમાં પાક્ષિક પ્રતિક્રમણનો સમાવેશ કરવો ઇચ્છ હોય તો પછી પદ્મી ચોમાસી અને સંવત્સરીને દહાડે આવતમાં જો દેવસી પ્રતિ-ક્રમણ કરવું પડે છે તે કરવુજ ન પડત. તેમજ પદ્મી, ચોમાસી અને સંવ-ત્સરીને દહાડે તે તે દિવસના પ્રાયશ્ચિત્તના અનુક્રમે ૧૨-૨૦ અને ૪૦ લોગ-સ્થના કાઉરસગ્ગ કરવામાં આવે છે, તદ્દપરાંત તે તે દિવસે તે તે દિવસ સંજ્ઞાથીના પ્રાયશ્ચિત્તનો પણ કાઉરસગ્ગ ભુદ્ધ કરવોજ પડે છે, જેટલે એક ધીબતા તપનો પણ એક ધીબતા સમાવેશ કરવો તે સમગ્રણુ ગણાયજ નહિ. કેટલાક પૂર્વા-

માર્થોની માન્યતા તો પદ્મી પણ પહેલાં પૂર્વિમાની હતી, એ શાસ્ત્રવેબોધી સ્પષ્ટ છે.

સુત્રો ૧૬—પહેલી પૂનમે કે અમાસે ચતુર્દશીના આરોપ દ્વારા પાક્ષિક કે ચોમાસી માનવામાં આવે તો અનુક્રમે ૧૫ અને ૧૨૦ રાત્રિદિવસનું ઉલ્લંઘન તથા ભાદરવા શુદ્ધિ પહેલી પાંચમે આરોપદ્વારા ભા. શુદ્ધિ ચોથ માની સંવત્સરી કરવામાં આવે તો ૩૬૦ રાત્રિદિવસનું ઉલ્લંઘન થાય કે નહિ ?

સમાલોચના—તેરશ માનીને ચોમાસી કરે અને ત્રીજ માનીને સંવત્સરી કરે તેવા નવા વર્ગને તે તે દિન સંખ્યાનું ઉલ્લંઘન થાય અને તેથી જ્ઞાનતાનુબંધિ અને મિથ્યાત્વમાં જાય.

દીપણીની પહેલી પૂનમ, અમાસ કે પાંચમની પ્રાયશ્ચિત્તાદિ વિધિમાં તે તે નામે સંજ્ઞાજ નહિ રહેતાં અનુક્રમે ચોદશ અને ચોદશનીજ સંજ્ઞા હોવાથી તે તે સંખ્યા પ્રમાણુ રાત્રિ-દિવસનું ઉલ્લંઘન યતું નથી; પરંતુ ચોમાસી ચતુર્દશના ક્ષયના વખતે ઉદયવાળી તેરશ ગણીને જેઓ તે તેરશમાંજ ચોમાસી ચોદશ માનનાર છે, તેને તે ૫૦ અને ૭૦ દિવસની 'શ્રી સંવત્સરીને અંગે આગળ પાછળની' મર્યાદાનું ઉલ્લંઘન થાય છે; અને પદ્મી ૧૬ મા દિવસે તેમજ ચોમાસી ૧૨૧મા દિવસે થવાથી પદ્મી અને ચોમાસીની મર્યાદાનું પણ ઉલ્લંઘન થાય છે.

જેવીજ રીતે ભાદ્રપદ શુદ્ધિ ચોથના ક્ષયે સૂર્યોદયવાળી ત્રીજ માનીને તે ત્રીજને કીવસે ચોથ-સંવત્સરી કરનાર વર્ગને આગામી સંવત્સરીએ પણ ૩૬૧ દિવસનું થતા હોવાથી મિથ્યાત્વાદેહ દોષોમાં જનુંજ પડે છે.

સુત્રો ૧૭—આરાધનાને અંગે, ક્ષયના પ્રસંગે ક્ષીણતિથિના ભોગવરાની સમાપ્તિ પૂર્વની તિથિના દિવસે હોય છે, અને વૃદ્ધિના પ્રસંગે વૃદ્ધાતિથિના ભોગવરાની સમાપ્તિ ઉત્તર તિથિના દિવસે હોય છે એજ કોઈ હેતુથી "ક્ષયે પૂર્વા તિથિર્માઘા (તિથિઃ કાર્યા) વૃદ્ધી માઘા (કાર્યા) તથોષ્ટરા" એવા ક્ષયન દ્વારા ક્ષયના પ્રસંગે પૂર્વાતિથિ, અને વૃદ્ધિના પ્રસંગે ઉત્તરતિથિ અદૃશ્ય કરવાની આજ્ઞા કરાઈ છે કે તેવી આજ્ઞા કરવામાં ભોગવરાની સમાપ્તિ શિવાયના કોઈ હેતુ રહેલો છે ?

સમાલોચના—ક્ષયમાં પૂર્વાતિથિ અને વૃદ્ધિ પ્રસંગે ઉત્તરતિથિ લેવામાં ભોગ કે સમાપ્તિનો હેતુજ નથી.

'ક્ષયે પૂર્વા' નાં બે વાક્યો તિથિભોગ અને સમાપ્તિને અંગે નથી, પરંતુ અપર્વના સૂર્યોદયને પર્વનો સૂર્યોદય ગણવા અને વૃદ્ધિના પહેલા સૂર્યોદયને નહિ ગણવા માટે છે. જો જોમ લેવામાં ન હોય અને ભોગવરાની કે સમાપ્તિની વાત લેવામાં આવે તો નવમી-પ્રતિપદ વગરનો ક્ષય દોષ ત્યારે અદૃશ્ય અને પૂર્વિમાને (ચોદશના ક્ષયે એ વર્ગ

અહ્ય લોગવાળી તેરશની સમાપ્તિ લેખામાં નહિ લેતો હોવાથી તેરશને સમાપ્તિ વગરની ગણી લે છે તેમ) અહ્યલોગ અને સમાપ્તિ વગરના ગણીને પર્વતિથિનો બાધ કરવો પડે એટલે કે નવમીના ક્ષયે અષ્ટમીને અને પઠવાના ક્ષયે પૂર્ણિમાને એ વર્ગથી માની શકાયજ નહિ. તેમજ જો એ ક્ષયે પૂર્વાં વાક્યો લોગવટા અને સમાપ્તિને લીધે હોય તો એ વર્ગને જો પર્વતિથિઓ પ્રથમ દિવસે અધિક લોગવાળી હોય તો તે દિવસે તે પર્વતિથિઓજ આગો દિવસ માનવી પડે.

મુદ્દો ૧૮—કલ્યાણક તિથિઓ એ પર્વતિથિઓ ગણાય કે નહિ ?

સમાલોચના—કલ્યાણકતિથિઓ એ ફરજિયાત પર્વતિથિઓ નથી.

અષ્ટમી આદિતિથિઓ ફરજિયાત પર્વતિથિઓ છે, અને તે મુખ્યતાએ પોષક આદિકથી આરાધ્ય છે. કલ્યાણક તિથિઓ મરજિયાત છે, અને તે મુખ્યતાએ તપાદિકથી આરાધ્ય છે એક દિવસે ઘણા કલ્યાણકો હોય છે પણ એકી દિવસે ઘણી પર્વતિથિઓ હોતી નથી વળી કલ્યાણકોમાં ત્રણ-ચાર તિથિ સુધીજ પાછળ હઠવાનું પારંપરિક વિધાન પણ છે.

મુદ્દો ૧૯—ઉદય, ક્ષય અને વૃદ્ધિ સંબંધીના જે નિયમો ચતુષ્પર્વી, પંચપર્વી અને પદ્મપર્વીને લાગુ થાય તેજ નિયમો અન્ય સર્વ પર્વતિથિઓને પણ લાગુ થાય કે નહિ ?

સમાલોચના—ઉદયાદિકના નિયમો ફરજિયાત પર્વતિથિ સિવાયની પર્વતિથિઓને ત્રણ કે ચાર વખત લાગુ પડે.

પ્રાર્થાશિષ્ટાદિવિધિમાં પર્વતિથિના ક્ષય વખતે પૂર્વની અપર્વતિથિની સંજ્ઞાનો અભાવ કરીને આખા દિવસ માટે શાસ્ત્રકારોએ તે ક્ષીણ પર્વતિથિનીજ સંજ્ઞા કાયમ કરી છે, તેવી રીતે કલ્યાણકોને માટે રપષ્ટ લેખ હોય તો તે જાહેર કરવો જોઈએ. એવો કોઈ પણ જણાવ્યા વિનાનો સર્વ પર્વતિથિઓને માટેનો આ જાહેર કથતો મુદ્દો માત્ર સારી વાતને શુભવધા માટે ગણાય.

મુદ્દો ૨૦—પૂર્ણિમા અને કલ્યાણક તિથિઓ એ બેમાં અવિશેષતા છે કે વિશેષતા છે ?

સમાલોચના—પૂર્ણિમા એ ફરજિયાત ચતુષ્પર્વામાંહેની પર્વતિથિ છે, અને કલ્યાણક ફરજિયાત પર્વતિથિમાં નથી.

મુદ્દો ૨૧—ખીજ, પાંચમ, આઠમ, અગિયારશ અને ચૌદશે પરભવના આયુષ્યનો બંધ પઠવાની જોઈલી અને જેવી ગંભીરતા છે, તેટલી અને તેવી ગંભીરતા પૂર્ણિમા, અમાવાસ્યા કે અન્ય કલ્યાણક તિથિઓ આદિએ ખરી કે નહિ ?

સમાલોચના—પર્વતિથિઓ આયુષ્યના બંધનો નિયમ જૈન જ્યોતિષના પ્રચાર વખતે ગણાયો હોય તે પ્રાચીન છે અને તે મૂળ શાસ્ત્રોમાં ઉલ્લેખિત નથી.

પરંતુ આયુષ્ય બાધવા સંબંધી ફરમાન કરનારા જ્ઞાની પુરુષોની વખતે કોઈપણ તિથિની જ વૃદ્ધિ થવી ન હોવી તે પર્વતિથિની વૃદ્ધિ તો ક્યાં ક્યાંથી? હોયજ ક્યાંથી? અને જો એમ હોય તો પછી આયુષ્યને જાને સાચા વિષયને મરડી નાંખનારા આવા ગુણથી ક્યાંકો પણ ગુ?!

બીજા વિગેરે પાંચ પર્વતિથિએ પ્રથમ તો આયુષ્યબંધ પ્રાચીન છે. તે પાંચ પર્વતિથિઓ નિરાય આયુષ્યબંધ નથી એવું એક પણ શાસ્ત્રવચન નથી. વળી આગમોક્ત વચન તો અષ્ટમી, ચતુર્દશી, પૂર્ણિમા અને અમાવાસ્યા માટેજ છે, અને ફરજિયાત આરાધના પણ તેનીજ છે, તે આરે તિથિઓ ફરજિયાત આરાધ્ય હોવાથીજ તેનાં ફળને જણાવવાની જરૂર ન પડી બીજા વિગેરે તિથિઓ આરાધનામાં વિવાદસ્થાન હોવાથી તેના ફળને જણાવવાની શાસ્ત્રકારોને ફરજ પડી છે.

આહર્વાસિકા વિગેરેમાં સપ્ત સપ્તોથી પૂર્ણિમા અને અમાવાસ્યાને પણ તે તિથિઓની સાથેજ પર્વમાં જોડેલી છે. અને પૂર્ણિમા વિગેરેમાં આરાધન ન કરવાથી પ્રાચક્ષિત જણાવ્યું છે. તેવું બીજા વિગેરે તિથિઓમાં આરાધના ન કરાય તો પ્રાચક્ષિત છેજ નહિ.

મુદો ૨૨—તિથિદિન, માસ અને વર્ષ આદિના નિર્ણયને માટે જૈન ટિપ્પનક વ્યવસ્થિત થવાના કારણે સેંકડો વર્ષો થયા હોય પંચાંગજ મનાય છે અને તે માટે હાલ પણ આપણે હોય પંચાંગજ માનવું જોઈએ, એવું ફરમાન છે કે નહિ?

મુદો ૨૩—અમુક દિવસે અમુક તિથિ, ઉદયતિથિ, ક્ષયતિથિ કે પ્રલિતિથિ છે; એ વિગેરેના નિર્ણયને માટે હાલ શ્રી જૈન સાસનમાં ‘ચંડાંશુ ચંદુ’ નામનું હોય પંચાંગજ આધારભૂત મનાય છે કે નહિ?

સમાલોચના—તિથિના નિર્ણય માટે સંસ્કાર પૂર્વકજ ‘ચંડાંશુ ચંદુ’ આજે મનાય છે.

તિથિઓ અઘ્નિ માનવા પૂર્વક પર્વતિથિનો જ્ઞાની-વૃદ્ધિ વખતે જૈનશાસ્ત્ર પ્રમાણે સંસ્કાર કરીને ટિપ્પણના લીણ અને વૃદ્ધિ તિથિને સંજ્ઞા આપીને નક્કી કરવા માટે ૬૦-૭૦ વર્ષથી ‘ચંડાંશુ ચંદુ’ મનાય છે, તે પહેલાંના પૂર્વકાળમાં બીજાજ હોય પંચાંગ એ માટે મનાતા હતાં. જ્યોતિષ ગણિત પ્રમાણેજ જો પર્વતિથિ માનવાનો હોય તો ‘સુવર્ણિ આ તિથિ’ નામે પૂર્ણ ૦ વૃત્તો...તથોત્તરાં વિગેરે નિયમે શાસ્ત્રકારોને કયા પદનજ નહિ હોય પણ તથાવિધ યોગે અષ્ટમીને અષ્ટમી તરીકે અને દશમીને એકાદશી તરીકે કહે છે અને આરાધ્ય છે! જેમકે—

રોહિણીનો મધ્યરાત્રીયાગ હોય તો બીજે દિવસે ઉદયયુક્ત અષ્ટમી હોવા છતાં પણ સાતમના દિવસે અષ્ટમી કહે છે અને આરાધે છે.

મુદો ૨૧—પૂર્ણિમા અને અમાવાસ્યા કરતાં ચતુર્દશી, અને સાદરવા શુદ્ધ પાંચમના કરતાં ભા. શુદ્ધ ચોથ એ પ્રધાન પર્વતિથિ છે કે નહિ ?

સમાલોચના—ચતુર્દશી અને ચોથ સ્વસ્થાને અધિક છતાં પૂર્ણિમા વિગેરેનાં બાધને સહન કરી શકે નહિ.

‘ફરજયાત તિથિઓમાં પ્રધાન અપ્રધાનપણ શાસ્ત્રકાશએ જણાવેલું છે’, એ પ્રમાણે લેખ દેખાડયા સિવાય આ મુદો બીજો છે. ફરજયાત દરેક તિથિઓમાં પ્રધાનપણજ છે. ચઉદશ અને પૂર્ણિમા આદિ ફરજયાત તિથિઓના પણ અનુક્રમે ક્ષય વખતે એ વર્ગ લોગ અને સમાસિના બાને પૂર્વતિથિમાં તે તિથિને એક વખત આરાધે છે. અને એક વખત આરાધતો નથી. અર્થાત્ ચૌદશના ક્ષયે ઉદયયુક્ત તેરશ ઉભી રાખીને તે વર્ગ તે તેરશમાં ચઉદશ આરાધી લેવાનું કહે છે અને પૂર્ણિમાના ક્ષય વખતે ‘એ ન્યાયે ચૌદશ ઉભી રાખીને ચૌદશે તે ક્ષીણ પૂર્ણિમા આરાધવાને ગઢલે ઉદયયુક્ત ચૌદશમાં ચૌદશજ આરાધે છે. પૂર્ણિમાની તો એ વખતે આરાધનાજ કરતા નથી’.

એ રીતે ટીપ્પણની ભા-શુ-૪ ના ક્ષયે પણ એ વર્ગ ઉદયયુક્ત ત્રીજમાં ચોથ માને છે અને કરે છે. છતાં ભા-શુ-૫ ના ક્ષયે તો ઉદયયુક્ત ભા-શુ-૪ તુંજ તે દિવસે આરાધન કરે છે પાંચમના આરાધનને તો અંજલીજ આપે છે.

પૂર્ણિમા અને અમાવાસ્યા કરતાં ચતુર્દશીનું અને ભા. શુ. ૫ કરતાં ભા-શુ-૪ તું એ રીતે મનસ્વીપણેજ પ્રધાનપણ કહેનાર એ વર્ગ પૂનમ, અમાવાસ્યા અને ભા-શુ-૫ ના ક્ષયે એવી ફરજયાત તિથિને અને તેના આરાધનને એવા વખતે જે ક્ષય કરી નાંખે છે તે ન કરે, અને તેની માન્યતા અનુસારની ક્ષય વખતે લોગ અને સમાસિવાળીજ તિથિ માનવાની વાતને અનુસરે તો સ્પષ્ટ છે, કે-એ વર્ગને ઉદયયુક્ત ચૌદશને દિવસેજ પૂર્ણિમા કે અમાવાસ્યાને તથા ભા-શુ-૪ના દિવસેજ ભા-શુ-૫ માનવી અને કરવી પડે. અને એમ થાય એટલે એ વર્ગને ચૌદશ અને ચોથ રૂપ કહેવાતી પ્રધાન તિથિઓ પૂર્વદિને કરવી પડે. અને એમ થાય એટલે એ વર્ગને તિથિઓને માટે પ્રધાન અપ્રધાનપણની વાત સ્વર્ગ પહોંતી મૂંઝીને આરાધકપણામાં આવીજ જવું પડે.

મુદો—૨૫ કાર્તિક પૂર્ણિમાના ક્ષયે કાર્તિક પૂર્ણિમાની યાત્રા ચતુર્દશીના ઉદયવાળા દિવસે થાય કે અન્ય કાર્તિકજ દિવસે થાય ?

સમાલોચના—કાર્તિકી પૂર્ણિમાની યાત્રા ટીપ્પણની પૂર્ણિમાના ક્ષયે તેરશે ચૌદશ કરીને તેને બીજે દિવસે કરવાની શાસ્ત્રાજ્ઞા છે.

આજસૂરગ્ગજ, કે જે તપગ્ગજની ચાલતી પરપરાથી જુદો પડી પૂર્ણિમાની વૃદ્ધિએ પડવાની વૃદ્ધિ માનવા લાગ્યો હતો, તે પણ ટીપ્પણની તે પૂર્ણિમાના

કાયે તો તેરશનો કાયજ માનનાર હંતો, એટલે જૈનશાસનને માનનાર કોઈ પણ મનુષ્ય પૂર્ણિમાના કાયે ચૌદશ-પૂનમ લોળાં તો આ વર્ગની જેમ માનતોજ ન હોતો. વર્તમાનમાં પણ શાસનવર્તિ સમય લોકો ટીપ્પણીની પૂર્ણિમાના કાયે પ્રાયશ્ચિત્તાદિ વિધિમાં તેરશનો કાય માનતા હોવાથી તેમને તો તે ક્ષીણ પણ પૂર્ણિમા ગણાઈ રહે છે. અને તેથી તેમને 'કયે દિવસે યાત્રા થાય અને કયે દિવસે યાત્રા ન થાય ?' જેમ એ વર્ગની માફક વિચારવાનું રહેતુંજ નથી 'યાત્રા' એ જોમાસી પછીનું કર્તવ્ય હોય તો તેની પૂર્ણિમાના દિવસની નિયતતા રહે અને ચૌદશના દિવસે નજ થાય. અને તેમ ન હોય તો પણ ચૌદશે યાત્રા કરનારને પાંદિરીંગ કરીને કોણ રોકવા બેસે છે ?

એ કે આ મુદ્દાને ચાલુ ચર્ચા સાથે કોઇપણ જાતનો સંબંધ છેજ નહિ, છતાં અહિં એ વર્ગે લખ્યો છે માટે સમાલોચના કરી છે.

ઉપસંહાર

૧. એ વર્ગ સં. ૧૯૬૧ સુધી ટીપ્પણમાં આવતી પર્વતિથિની હાનિ-વૃદ્ધિની વખતે જૈનશાસ અને પરંપરાને આધારે પૂર્વ કે પૂર્વતર અપર્વતિથિની હાનિ-વૃદ્ધિ માનનારો, કહેનારો અને આરાધનારો હંતો અને પછી એ વર્ગ ટીપ્પણ પ્રમાણેજ પર્વતિથિની હાનિ-વૃદ્ધિને કહેનારો, માનનારો અને આરાધનારો થયો છે.

૨. હવે જ્યારે તેઓને જેમજ ઇચ્છ છે તો પછી તે વર્ગે પોતાના ઇશુઓ-મુદાઓમાં 'શાસ્ત્રકારો પર્વતિથિની હાનિ-વૃદ્ધિએ પૂર્વ કે પૂર્વતર અપર્વતિથિની હાનિ-વૃદ્ધિ કરીને પર્વતિથિ કહેવાનું અને માનવાનું કહે છે કે કેમ ? અને કહે ■ તો તે સાચું છે કે કેમ ? એ જાણતતા ખુલાસા કરવા જોઈતા હતા, પરંતુ એ વર્ગના આ ૨૫ ઇશુ-મુદામાંથી એક પણ ઇશુ એ વાતને સીધી રીતે સ્પર્શનારોજ નથી.

૩. એ વર્ગે આપેલા આ ૨૫ ઇશુ-મુદાઓને પણ અનુક્રમ ન હોઈને ચાલુ વિવાદ એ 'પર્વતિથિની ટીપ્પણમાં આવતી હાનિ-વૃદ્ધિને અગે પૂર્વ કે પૂર્વતર અપર્વ તિથિની હાનિ-વૃદ્ધિ કરીને પર્વતિથિનો સંસાર અને માન્યતા કરવી યોગ્ય નથી, એ જાણત સાબીત થાય તેવા પુરાવા આપ્યાજ નથી.

૪. એટલે એ સર્વે પુરાવાઓ સુજ સુદાને અડક્યા સિવાય જ આવ્યા છે જેમ માનવું જોઈએ.

આનન્દસાગર સહી. દ. પેાતે

તા. ૫-૧-૪૩.

પરપક્ષ ખંડન-૨

[આચાર્ય શ્રી વિજય રામચંદ્રસૂરિજીના સ્વપક્ષ સ્થાપનમાં રજુ થયેલ શાસ્ત્રપાઠોની પૂ. આચાર્ય શ્રી સાગરાનંદસૂરીશ્વરજીમહાજે કરેલ સમાલોચના].-

શ્રી દેવસૂર તપાગચ્છમાં કઈ સદીઓની પરંપરાથી પંચાંગમાં આવતી પર્વતિથિ કે પર્વાનન્તર પર્વતિથિના હાનિ-વૃદ્ધિના પ્રસંગે પૂર્વ કે પૂર્વતર અપર્વતિથિની હાનિવૃદ્ધિ થતી હતી અને થાય છે તેનાથી વિરૂદ્ધ થયેલા એ વર્ગે આપેલા

શાસ્ત્રપાઠોની સમાલોચના

અંકોશુચંદુ નામના લૌકિક પંચાંગમાં પર્વ કે પર્વાનન્તર પર્વતિથિની હાનિ-વૃદ્ધિ આવે છે, ત્યારે શ્રી દેવસૂર તપાગચ્છસંઘ પૂર્વ કે પૂર્વતર અપર્વતિથિની હાનિ-વૃદ્ધિ કરતો આવ્યો છે અને કરે છે તેનાથી એ વર્ગે વિ. સં. ૧૯૯૧ પછી જુદો પડ્યો છે અને તે વર્ગ—

(૧) ટીપ્પણમાં આવતા પર્વ કે પર્વાનન્તર પર્વતિથિના ઘૂમની વખતે એક અપર્વ-તિથિને દિવસે કે એક પર્વતિથિને દિવસે બે તિથિ કે બે પર્વતિથિ માનવા અને આરાધવાનું કહેવા માનવા લાગ્યો છે, તેમજ

(૨) વૃદ્ધિની વખતે શાસ્ત્રમંત્રોએ જણાવેલો ‘પર્વાનન્તર પર્વેનિ અનન્તરપક્ષે રાખવાનો, સૂર્યે પૂર્ણાં નો નિયમ નહિ માનતાં એ વર્ગે હવેથી અનુત્તર વિગેરે છૂકે કરવાના સ્થાનરૂપ બે પર્વતિથિના નિરન્તરપણાને માનવાની ના પાડે છે.

આમ છતાં પોતાના તેવા પણ અંતબ્યને સાબીત કરવા માટે જી વર્ગે પોતાના પચ્ચીસ સુદાઓના આ પુરાવાઓમાં શાસ્ત્રના જે પાઠો આપ્યા છે તે પાઠોમાંના એક પણ પાઠ તે બેમાંથી એક પણ વસ્તુને સાબીત કરતો નથી.

આ વસ્તુ સવિસ્તર જણાવવા માટે એ વર્ગે આપેલા ચર્ચા-ગ્રંથોનાજ પણ કહેવાતા આ પૂરાવા ઉપર સ્વતંત્ર દ્રષ્ટિપાત કરવાની જરૂર ઘણી છે. અને તેથી તે વર્ગના આપેલા પૂરાવાઓમાંના નંબર-વાર પાઠો અને તેનું સ્પષ્ટીકરણ નીચે સુજળ અગ્ર અનુક્રમસર અપાય છે—૧એ વર્ગના પૂરાવાના પાઠ-૧

तिथिश्च ग्रानः प्रत्याख्यानवेलायां यः स्यात् सः प्रमाणं सूर्योदयानुसारेणैव
लोकेऽपि दिक्सादिव्यवहारात् । आहुरपि---

चाउमासिअपरिसे, पवित्रयपअट्टमीसु नायव्या ।

साधो तिदिगो आसि, उदेद सूर्ये न अण्णागो ॥ १ ॥

पूषा पञ्चवक्त्राणं, पण्डितमणं तदयं नियमग्राहणं च ।

जीय उदेइ सूरौ, वीइ तिदिप उ कायञ्च ॥ २ ॥

उदयंभि जा तिह्री-सा एमाणमिअरीइ कीरमाणीए ।

आणामंगणवर्था मिच्छसविराहणं पावे ॥ ३ ॥

(आ. ६ निधि मुद्रितप्रत पृ. १५२ को वर्गना आधेला पूरावा पानु ८ आ पुस्तक पृ. ४२)

અપદીકરણ-૧

આ પાઠ-પ્રત્યાખ્યાન વખત અને સૂર્યોદયની વખતેજ તિથિનો આરંભ થાય તેમ જણાવે છે. તો પછી એક દિવસે જે સૂર્યોદય કે જે પ્રત્યાખ્યાનના વખતો હોય જ નહિં. અને તેથી એક દિવસે જે તિથિ મનાય નહિ અને તેનો વ્યવહાર પણ થાય જ નહિ એ સાફ સમજાય તેમ હોવાથી આ પાઠો એ વર્ગની માન્યતાને સીધા ધાતક છે.

જણી આ પાઠની આગળ જ એ શ્રીશ્યાદ્વિધિમાં નીચે પ્રમાણેના પાઠ છે,
 જે તે વર્ગે એ સ્થળે આપ્યો નથી, તે નીચે મુજબ છે—

એ વર્ગે પૂરાવામાં નહિં રજુ કરેલો પાઠ

उमास्यातिपद्यः प्रघोषश्चैवं ध्यते:- 'क्षये पूर्वा तिथिः कार्या, पूर्वा कार्या तपोत्तरा'
[अ. भा. विधि पृ. १५२]

અર્થાત્ પર્વતિયિને કય હોય ત્યારે પર્વતિયિપત્નૃ પહેલાની તિયિ કરવી,
અને પર્વતિયિની વૃદ્ધિ હોય ત્યારે બીજી તિયિને ૮ પર્વતિયિપત્નૃ કરવી.

આ પ્રયોગ ઉપકા પાઠનો અપવાદ છે. અને અપવાદ એ હત્સર્ગ કરતાં પદોથી પ્રવર્તે છે માટે કાપ વૃદ્ધિના પ્રસંગમાં આ અપવાદ પાઠ નહિં આપતાં તે આશિત પાઠ આપવામાં એ વર્ગે સમજાણુ વાપરવી એઈતી હતી.

(આ પાઠ સમજે તો એ વર્ગ 'આતમ-એહમ' 'તેરા ચોરા' 'ચોરા પૂતમ' કે ચોરા અભ્યાસપાઠ્યાને હવે ભેજા કરવાનું કહે છે તે દેહ દિવસ કહેવા તૈયાર થાય નહિં.)

એ વર્ગે આપેલા ખર્ચ ઉપરના શ્રદ્ધાવિધિના ખાતેમાં આમલકારે સૂચેદવાનું.

મોરે રજુ કર્યા છે તે પછી દેવધર સમાચારીનેજ સાબીન કરે છે. પરંતુ તેથી ત્રિ-
અમલદારીની માન્યતાને સાબીન કરનાં નથી તે જણાવવા મોરે તેમના કિસે પોતની અમલ-
અમાલોના આમાર્શ શ્રી સામરાનંદમીશરજી તરફથી જવાબ દે,

બંને પર્વતિથિની આરાધના પૃથક્ક જ માનતા હોય, એ વર્ગ દીપ્ત્યાણી પૂનમના દાયે આદશ અને પૂનમને ભેળા માનીને જ એક જ દિવસે બંને પર્વતિથિની આરાધના કરવા માગે છે તે આ પાઠ વિચારે અને માને તો પોતાનું મંતવ્ય ભૂલ સરેલું છે એમ એમને જ સ્પષ્ટ માલમ પડે તેમ છે.

(બંને પર્વતિથિઓની સ્વતંત્ર અને લાગણાગર આરાધના કરવા માટે શ્રી દેવશ્વર તપાગચ્છ પર્વાનન્તર પર્વની તિથિની હાનિ-વૃદ્ધિ વખત પૂર્વતર અપર્વતિથિ (તિરશ)ની હાનિ-વૃદ્ધિ કહે છે અને કરે છે તે આ પાઠથી પણ બ્યાજબી જ થાય છે.)

એ વર્ગના પૂરાવા પાઠ-૪

તન્મેવ પૌર્ણમાસોક્તયે મવતામતિ કા ગતિરિતિ ચેત્

અહો વિચારજાતુરી, યતસ્તત્ર જતુર્દશ્યં દ્વયોરપિ વિદ્યમાનત્વેન તસ્યાંડવ્યારાખં જાતમેધેતિ જામતાડપિ પુનર્નોચતે? । ન ચ તત્રારોપિતા સતી પૂર્ણમાડરાખ્યતે, યત્ સુદિતત્વેન જતુર્દશ્યં પૌર્ણમાસ્યા યાસ્તધ્યેન સ્થિતિઃ, યુક્તિસ્તુ તત્રોકા મવ્યતે જ ક્ષીણતિથિવૃદ્ધિતિથિસાધારણલક્ષણાયતરે इति । મવતા તુ સુદિતજતુર્દશી-પૂર્ણમાયાં જુઝઘાડડોપ્યાડરાખ્યતે, તસ્યાં તદ્મોગાગમ્યામાયેડપિ તસ્યેન સ્વીક્રિય-માણવાત્, કારોપસ્તુ મિથ્યામાનં,

યદુક્તં.....તત્રાથ યકસ્મિન્ દિને દ્વયોરપિ કસ્યાણકતિષ્યોવિદ્યમાનત્વેન તદારાખકોડપિ, સત્રનંતરોક્તરદિનમાદાયેવ તપઃપૂરકો મવ્યતિ, નામ્યથા, યથા પૂર્ણ-માપાતે પાશ્વિકજાતુર્માસિકવદ્વત્પોડમિગ્રહીતિ, દ્વિતીયસ્તુ મવિપ્યદ્યતે તત્કલ્પાણક-તિથિયુક્તદિનમાદાયેવેતિ નાન શદ્ધાયકાથ इति, યુક્તિરિત્યત્વાત્ ન જ સદ્વચિત્વમેવ શદ્ધાન્વરનાશોવધોતિ ગાથાર્યઃ ॥

[યથા પૂર્ણમાપાતે જાતુર્માસિકવદ્વત્પોડમિગ્રહી અપરદિનમાદાયેવ તપઃ પૂરકઃ દ્વિતીયસ્તુ મવિપ્યદ્યતે તત્કલ્પાણકતિષ્યુક્તં દિનમાદાયેવેતિ ન કિંચિદુપ-પન્નમ્ અત્ર તથ તાયદુચિરિત્યત્વાત્ અધવચિત્વમેવ શદ્ધાન્વરનાશોવધોતિ ગાથાર્યઃ]

(તત્વતરંગિણિ) સુદિત પૃષ્ઠ ૫-૬ઃ એ વર્ગના આપેલા પૂરાવા પાનું ૧૧-૧૨.

આ પુસ્તક પૃષ્ઠ ૫૬-૬૦.

સ્પર્શીકરણ ૪.

ઉપર ગણાવેલા પાઠોના એ વર્ગે સાવ કે અર્થ પૃથક્ક આપ્યા જ નથી, અને આ પાઠનો અર્થ સાચા વિસ્તાર રૂપે અગાઉ અનેકવાર આપ્યા છતાં એ વર્ગ તરફથી 'સાવ'ના નામે કેમ આગળ થવાય છે; એ આ સખાલુ સમાજનારને રહેજ સમજાય તેમ છે.

૧(અ) નનુ (પૌર્ણિમાશ્વયે ભવતામપિ કા મતિરિતિ ચેત્ ૧)

એ અવયવથી જે શંકા શરૂ કરવામાં આવે તે શંકા શા કારણથી કરવામાં આવી છે ? એ વસ્તુને એ વર્ગ વિચારે એ ઘાતું જરૂરી છે. સામાન્ય નિયમ છે કે- 'યા યા શંકા સ્વાત્ સા સા પૂર્વમન્યસ્ય ડપરિ' અર્થાત્ જે કાંઈ પણ શંકા કરવામાં આવે તે પહેલાના વિધિ નિષેધ વિકલ્પ કે નિયમાદિ ઉપરજ હોય એટલે આ શંકાની પહેલાનો પાઠ એવો છે કે-

કિં કિમપ્યશ્વયરહોત્વા સમર્પિતં યજ્ઞસ્યવ્યભી પરાકૃત્યાભિમન્યતે, વાક્ષિ-
કેણ ચ કિમપરાદં યજ્ઞસ્ય નામાપિ ન સહ્યતે ઇતિ (લક્ષ્મણગિણી. મુ. ૫. ૫).

શાસ્ત્રકાર ખરતરગચ્છવાળાઓને કહે છે કે "આક્રમની પર્વતિથિએ તમને શું ખાનગીપણે (લાંચ તરીકે) કંઈ આપ્યું છે, કે જેથી ક્ષય પામેલી અદ્યમીને (સાતમનુ) પહોંચવું કરીને, પણ માનો છો ? (અને જે ત્યાં દેવળીને પણ ક્ષીણ પર્વતિથિ માનો છો) તો પછી પાક્ષિક એટલે ચૈત્રી તમારો અપરાધ કયો છે કે જેથી તેનું (ચૈત્રીનું) નામ પણ સહન કરવા નથી ?"

આ વસ્તુને એ વર્ગ વિચારે તો તેને સ્પષ્ટ માત્રમ પડે કે શાસ્ત્રકાર પર્વ-
તિથિના ક્ષય વખતે પર્વતિથિને ક્ષીણ માનીને એકલી આરાધનાને વળગતાજ નથી.
અર્થાત્ એવા વખતે શાસ્ત્રકાર પ્રથમ તો પર્વતિથિજ નક્કી કરે છે.

કેમકે ખરતરે ચૈત્રીના ક્ષયે પૂનમે, પૂનમને દિવસે ચતુર્દશીનું કર્તવ્ય જે પાક્ષિક પ્રતિક્રમજીવિ આરાધના છે તેને તો તેઓ કરેજ છે. માત્ર તે દિવસે ચતુર્દશીની આરાધના કર્યા છતાં તે દિવસને ખરતરે ચૈત્રી નહિ માનતાં પૂનમ માને છે, તેનોજ શાસ્ત્રકારે અત્ર વિરોધ ઉઠાવ્યો છે,

અર્થાત્ ક્ષીણ ચતુર્દશી વખતે ખરતરે તેરસને જીજે દિવસેજ પૂનમ માનીને તે પૂનમને દિવસે ચૈત્રીની આરાધના કરે છે. અને તેરસ અને પૂનમ વચ્ચેની ચૈત્રી પર્વતિથિને ઉઠાવી દેછે તેનોજ વાંધો ઉઠાવ્યો છે.

આ વાત સંપૂર્ણતઃજ લક્ષમાં લઈને એ વર્ગે વિચારતું બેઠાંએ કે તિથિની ક્ષયવૃદ્ધિ વખતે પણ શાસ્ત્રકારેનું ક્ષેપ પ્રથમ પર્વતિથિજ નક્કી કરવા ઉપર છે. કારણકે તેને જગેજ આરાધનાનો નિયમ છે.

આ વસ્તુ જુલૂની એ વર્ગે તો તિથિના નિયમને ખસેડે છે અને આરાધનાના

૧. આ પાઠ ખૂબ જ વિચારણીય હોવાથી તેનું સવિતર વિવરણ આપ્યું છે. અર્માં શંકાના ઉત્પાનની પૂર્વબુધ્ધિ છે. આમાં તત્ત્વતરંગિણીની શંકાનું સ્વરૂપ સમજાવ્યું છે. દ્વિમાં આ શંકા દેવગુરુસગાચારીને પેષક જ છે. તેને માટે જીજ્ઞાસુઓના આધાર આપ્યા છે. ત્રિમાં તપાસજીની માનવનાનો ઉપસંહાર છે.

નિયમમાં આવે છે. આમ ઉલ્લેખ થતું હોવાથી જો વર્ગે જણાવેલી શંકાના મૂલરૂપ આ અંશને ધૂળ મનન કરવો જોઈએ.

(જા) ઉપરના અંશ ઉપર વાલી તરફથી જો અંશમાં નનુ બિગેરે અવ્યયથી શંકા કરવામાં આવે છે.

એટલે અંશકાર પૂનમના કાયની વખતે ચૌદશના દિવસે ચૌદશ નહોતા કરતાં એમ નક્કી થાય છે. અને તેથીજ શાસ્ત્રકારને 'પોર્ણમાત્લીક્ષયે ભયતામપિ કા ગતિઃ' એમ કહીને અત્ર વાલી આપત્તિ આપે છે.

(અન્યકાર જો પૂનમના કાયે નવા વર્ગની આફક ચૌદશ પૂનમની પદ્ધતિધિને ભેળા કરતા હોત તો-ચૌદશના દિવસે ચૌદશના નામને નહિ સહન કરવાની આપત્તિ ખરતરે તરફથી તેઓને આપવામાં આવતજ નહિ).

જો વર્ગે પોતાના પૂરાવાઓમાં અથવા પાઠોનો અર્થ કરવાને બદલે માત્ર કહેવાતો ભાવ જણાવતાં પણ તત્વતરંગિણી પૂ. ૫ માં આવેલો 'કિં કિન્નવ્યવસ્થા રદ્ધોદ્ધરવા સમર્પિતં ચક્ષણાઽવ્યવસ્થા' વાળો ઉપર-(અ)માં જણાવેલો ભાગ અભિપ્રાય પૂર્વકજ નેકર્યો નથી એમ કહેવામાં કોઈપણ પ્રકારે ભૂલ થતી હોય તેમ લાગતું નથી.

વળી પૂર્ણિમાના કાયે ઉદયયુક્ત ચૌદશને દિવસે ચૌદશનું નામ ન સહન થવાને લીધેજ તે કોણે ખરતરે તરફથી જો શંકા થઈ છે જો વાત સ્પષ્ટ છતાં તે શંકાને આ વર્ગે પૂનમની સાથે લટકાવી દે છે, જો આશ્ચર્ય છે.

આખા તે તત્વતરંગિણી અંશમાં કોઈપણ જગો પર 'શાસ્ત્રકાર પૂર્ણિમાના કાયે પૂર્ણિમા માનતા ન હોતા' જો વાતની ગંધ સરખી પણ જો વર્ગે પોતાના આખા સમર્થનમાં જણાવી પણ નથી, તેમ સાબીત પણ કરી નથી.

વળી જો વર્ગની રીતિ પ્રમાણે તો પૂનમના કાયે ચૌદશના દહાડે ચૌદશ ને પૂનમ બન્નેની આરાધના કરાય છે. તો તેમાં પશ્ચીના કે પૂનમના નામ સહન ન થવાની આપત્તિજ ક્યાં રહે છે ?

(દ) શ્રી તત્વતરંગિણીકાર જેઓને પોતાના મહાપુરૂષ તરીકે આચાર્ય કહીને જણાવે છે તેવા શ્રી હીરચૂરીશ્વરજી મહારાજ પોતાના હીરપ્રજા નામના સુદિત અન્ય પૃષ્ઠ ઠરમાં પૂનમના કાયે (અનુક્રમે) તેરસ અને ચૌદશને દિવસે ચૌદશ અને પૂનમની આરાધના કરવાનું સ્પષ્ટ શબ્દોથી જણાવે ■ કેમકે પૂનમના કાયે પૂનમના તપ (આરાધના)ના પ્રશ્નમાં શ્રી હીરપ્રજા સુદિત પૃષ્ઠ ઠરમાં 'નયોદશીચતુર્વિદ્યોઃ' એમ દિવસન સ્પષ્ટ શબ્દોથી વાપરે છે, જો આ નવા ના કહેવા પ્રમાણે શ્રીહીરચૂરિજી કે બીજા કોઈ-તપાગચ્છીય, દીપ્તજ્વાળી પૂનમના કાયે આરાધના માટે જો ચૌદશ પૂનમ બેગા કરતા હોત તો જેમ તે

પૃષ્ઠ ૩૨ ના તેજ પ્રશ્નમાં પ્રથમ પંચમીના ક્ષયને અંગે તપ (આરાધના)નો પ્રશ્ન 'આ પૂનમના ક્ષયના પ્રશ્નની સાથેજ' થયો છે તેમાં તેની આરાધના, પૂર્વસ્થાં તિથીએ એમ એક વચન વાપરીને પહેલાની તિથિમાં જણાવ્યું છે તેમ અહિં પણ પૂર્વસ્થાં તિથીએ એક વચનથી જણાવત, પણ 'ત્રયોદશીચતુર્વદયોઃ' એમ દિવચનથી જણાવત નહિ એટલું જ નહિ, પરંતુ પાંચમ અને પૂનમના ઉત્તર ભુલા હોવાની પણ જરૂર રહેત નહિ.

દીપ્પણની પૂનમના ક્ષય વખતે, એકલા તે પૂનમનાજ તપ (આરાધના)ના પ્રશ્નમાં ધીંધીરસુરિજી મહારાજે જ્યારે 'ત્રયોદશીચતુર્વદયોઃ' એમ દિવચન કેમ વાપરેલું પડ્યું છે? એ વાત એ વર્ગ વિચારે તો તેને જ તિથિ લેખી કરવાની અણુસમજથી તુરત જ વિરમવું પડે તેમ છે.

ખરી રીતે તો શ્રીતત્ત્વતરંગિણીમાં ખરતરંગે કરેલી આ 'શંકા' દીપ્પણની પૂનમના ક્ષય વખતે ચૌદશના દિવસે ચૌદશના નામને નહિ સંકળ કરવા પૂરતી છે.

છતાં એ વર્ગ કઈ ભુલિથી એ વાત પૂનમને જોડે છે તે વિશેને સમજવું શરૂકેલ નથી.

(૬) શ્રી તપગચ્છવાળાઓ તિથિના ભોગ કે સમાપ્તિને અંગે કોઈપણ દિવસ તિથિ માનવાને તૈયાર થયેલા નથી. તેઓ તો 'દીપ્પણનો ઉદય કે ક્ષયે પૂર્વાં આદિના ન્યાયને લઈનેજ તિથિ અપેક્ષામ પ્રમાણ માને છે.

(એ એમ લેવામાં ન આવે તો નામ અને પડવાના ક્ષયે આઠમ અને પૂર્ણિમાએ 'આઠમ અને પૂર્ણિમા માનવાનો વખત ન રહેતાં' નામ અને પડવા માનવાનો વખત આવે. કેમકે તે તે દિવસે નામ અને પડવા વિગેરેના ભોગ અને સમાપ્તિ છે.)

(૭) શ્રમ્યકાર દ્વયોરપિ વિચમાનત્વેન એ પાઠ કહીને હેતુ તરીકે (ખરતરંગે માનેલા યોગની અપેક્ષાએ) તે ક્ષીણ પૂનમની ઉદયચુક્ત ચૌદશમાં વિચમાનતા જણાવીને સાધ્યમાં તે ઉદયચુક્ત ચતુર્દશીને દિવસે ક્ષીણ એવી પણ પૂનમનું આરાધન કહે છે છતાં એ વર્ગ 'તસ્યા ગર્ષિના અર્થે દ્વયોરપિ એવો કરવા જાય છે અર્થાત્ ગર્ષિ શબ્દ ક્ષીણ એવા વિશેષણને જણાવવા માટે હતો છતાં તે ગર્ષિ શબ્દને સમુચ્ચય એવા અર્થમાં લેવા જાય છે, પરંતુ વાસ્તવિક તરીકે મને

શાસ્ત્રકારને એ પ્રસંગે પૂર્વતિથિમાં જન્ને તિથિનું આરાધન માન્ય હોત તો તસ્યાઽપ્યારાધનંની જગો પર દ્વયોરપ્યારાધનમ્ એમજ કહેવું પડત પણ એમ નહિ કહેતાં જ તસ્યા ગર્ષિ કહ્યું છે તે સ્પષ્ટ જણાવે છે કે ચાદશને દિવસે પૂનમ માનેલી

હોવાથી તે ક્ષીણ એવી પણ પૂનમનું આરાધન ચૈદશે થયું અને તેથી ચૈદશનું નામ પણ ચૈદશને દિવસે એ વખતે રહ્યું નહિ. આથીજ ખરતરોએ શાસ્ત્રકારને પૌર્ણમાસો કહે મવતામપિ કા ગતિઃ એમ કહીને આપત્તિ આપી છે.

(૨) જો રીતે ચૈદશે ચૈદશનું નામ ઉડ્યું, પરંતુ તેનું આરાધન તેરસે થયેલું છે. કારણ કે તેરસમાં પણ ચૈદશની વિષમાનતા હોવાથી તેરસે ચૈદશ થાય છે).

અન્યકાર જો ચૈદશે પૂનમ ન માનતા હોત અને જો વર્ગે જજાઓ છે અને માન્યું છે તેમ જો પૂનમના ક્ષયને અંગે પૂનમનો પ્રશ્ન હોત તો અન્યકાર શ્રીની પાસે ચૈદશના દિવસે પૂનમનો લોગ અને પૂનમની સમાપ્તિ કહેવા ૬૫ કહેલા ઉત્તરો હતા. પણ તેમ અપાયા નથી.

(૩) યતસ્તુદિવસેન ચતુર્વિધ્યાં પૌર્ણમાસ્યા વાસ્તવ્યેવ સ્થિતિઃ.

આ પંક્તિમાં અન્યકાર સ્પષ્ટ કહે છે કે પૂર્ણિમાના ક્ષયની વખતે ચૈદશને દિવસે વાસ્તવિક રીતે પૂનમનુંજ સ્થાન છે અને તેમાં હેતુ તરીકે પૂનમના ક્ષયને જણાવે છે. અર્થાત્ પૂનમનો ક્ષય હોય ત્યારે ચૈદશે પૂનમજ થાય. નવા વર્ગના કહેવા પ્રમાણે ક્ષયને તો તે ઉદયયુક્ત ચૈદશને દિવસે શાસ્ત્રકારના કહેવા મુજબ એકલી ક્ષીણ પૂનમની વાસ્તવિક સ્થિતિ ન રહે, પરંતુ ચૈદશ અને પૂનમ વચ્ચેની વાસ્તવિક સ્થિતિ થાય. વળી નવો વર્ગ તો પૂનમ કરતાં ચૈદશને પ્રધાનતિથિ કહે છે માટે નવા વર્ગના હિસાબે તો પૂનમના ક્ષયે ચૈદશને દિવસે ચૈદશનીજ વાસ્તવિક સ્થિતિ અન્યકારે કહેવી ભેદબેને? તે તો કહી નથી તેમજ જો નવામતે એવા વખતે માનેલા સમાપ્તિના સિદ્ધાંતને આગળ કરીએ તો તો ચૈદશે સમાપ્તિવાળી પૂનમ હોવાથી એ વર્ગને હિસાબે પણ પૂર્ણિમાનીજ આરાધના થાય એટલે સમાપ્તિના સિદ્ધાંતથી ચૈદશની આરાધનાને પૂર્ણિમાના ક્ષય વખતે નિશાધારજ રહેવું પડે.

(૪) પૂર્ણિમાના ક્ષયની વખતે ચૈદશને દિવસે આખો દિવસ પૂનમ મનાતી હતી અને ચૈદશનો ઉદય હતો છતાં ચૈદશ મનાતી ન હતી, અર્થાત્ તે ચૈદશ તેરસે મનાતી હતી તેને અંગેજ તપાગચ્છવાજાએ પદ્મીના નામને સંદર્ભ કરતાં નથી એ પ્રતિબંધી ખરતરોએ શાસ્ત્રકારને આપી હતી.

પૂનમના ક્ષય વખતે ચૈદશમાં ચૈદશ પૂનમ ઉભયનું વિષમાનપણ હોવાથી તે ઉભય પર્વતિથિ માનવાની હોત તો તે વાત તત્ત્વતરંગિણીમાં આગળ તેરસે ચૈદશની ચર્ચા વખતે, તામ્ર અને રત્નના દશાન્તથી ચર્ચાત્મી છે, ત્યાં જણાવ્યું હોત વળી એ રીતે પૂનમના ક્ષયે ચૈદશ ત્રાંબા જેવી અને પૂનમજ

રત્ન જેવી રહે અને તેરસે તેરસનું નામ નહિ લેવાની માફક ચૌદશનું નામ લેવાનું પણ રહે નહિ. એ વાત આ વર્ગ અહિં કેમ યાદ નહિ કરતો હોય?

વૃદ્ધિની વખતે પણ પહેલી પૂનમ કે પહેલી અમાવાસ્યાએ પદ્મી કરવાનો જે ઓળખો ખરતરોએ તપગચ્છવાળાને 'ઉત્સુત્રખંડન' નામના શ્રુત્યમાં જુદો પાશ્વિક ક્રિયોત્તર કિં? એમ કહીને આપ્યો છે તે એ ટીપ્પણીની પહેલી પૂનમ કે પહેલી અમામે તપગચ્છવાળાઓ જુદો કાર્ય સંયોજના એ પ્રયોગ શીલ વપ્ત પ્રવર્તીવીને ચૌદશ નજ કરતા હોવો ન જ આપત

વસ્તુતઃ આ સુદો જ પૂનમ કે અમાવાસ્યાની વૃદ્ધિ માટેનો નથી અને તે વર્ગે આ સ્થળે નિર્વર્ધક જ વૃદ્ધિનો પ્રસંગ પણ અર્થો છે.

શ્રી તત્ત્વતરંગીણિમાં ચાલેલું આ નિવૃત્તવાણું પ્રકરણ પૂનમના ક્ષયે પૂનમે ચૌદશ માનીને પૂનમે પદ્મી કરનાર ખરતરોના નિષેધ માટે છે.

ચૌદશની પર્વતિથિને સાવવવા માટે તત્ત્વતરંગીણી પૃથ્-કમાં જેમ 'ટીપ્પણી' ચૌદશના ક્ષયે ટીપ્પણી તેરમે તેરસને ઉદય તેરસની સંજ્ઞાનું કારણ ન બન્યો અને ચૌદશની જ સંજ્ઞાનું કારણ બન્યો, તેમ પૂર્ણિમા પર્વતિથિના ક્ષય વખતે પૂર્ણિમા પર્વતિથિના બમાવ માટે ટીપ્પણી ચૌદશનો ઉદય પ્રાયશ્ચિત્તાદિ વિધિમાં ચૌદશનું કારણ ન બને પણ પૂર્ણિમાનું જ કારણ બને, તેમાં પ્રશ્ન જ રહેતો નથી

હવેથી આ વર્ગે એ ટીપ્પણીની જ ક્ષયવૃદ્ધિને પ્રાયશ્ચિત્તાદિ વિધિમાં પણ કાયમ જ રાખવા માટે તોપણ એ ટીપ્પણી અનુસાર પણ એ વર્ગને પૂનમ કે અમાવાસ્યાના ક્ષયે પૂર્વતર અપર્વતિથિ તેરસને ઉત્તરની પર્વતિથિ ચૌદશની સંજ્ઞા અને ચૌદશને પૂનમ કે અમાસની સંજ્ઞા જ આપવી પડે તેમ છે.

ભુજો. સં. ૨૦૦૦ ની સાલના ચંદ્રાશુચંદુ પંચાંગની 'ફાગણ' વહી અમાસના ક્ષયનું-દહાન્ત, તે સ્થળે ટીપ્પણીકારે ફાગણ વહિ અમાસના ક્ષયે વહિ તેરસના દિને (વહિ ૧૪ નિયત) મહાશિવરાત્રિની અને ચૌદશને દિને ચૌદશને અમાસની જ સંજ્ઞા આપી છે. શ્રી દેવસૂર તપગચ્છવાળાઓ પણ એ રીતના પર્વાન્તર પર્વના ક્ષયની વખતે એ રીતિએ જ પૂર્વતર અપર્વ તિથિ તેરસને ચૌદશ અને ચૌદશને પૂનમની કે અમાસની સંજ્ઞા આપે છે.

ટીપ્પણીની પહેલી પૂનમ કે પહેલી અમાવાસ્યાએ ચૌદશ માનીને કરાવી

એટલે કહેવું બેઠું એ કે-વિરોધિ ગચ્છવાળાઓને જેટલી પૂર્વાચાર્યોના વચનની મગજમાં કંઈક પણ અસર હશે તેટલી પણ આ વર્ગના મગજમાં ન હોય, એ ન જનવાલેગ નથી.

(ઑ)^૧ પૂર્ણિમાના ક્ષયની વખતે જો એ વર્ગના કહેવા પ્રમાણે ચતુર્દશી અને પૂર્ણિમા જન્મે પર્વતિથિઓનું એક જ દિવસે આરાધન કરી શકાતું હોત તો અનન્તરસ્થિત બે ત્રણ આદિ કલ્યાણકોના પ્રશ્નનો અવધાન નહોતો. તેમજ ઉત્તરમાં પણ શાસ્ત્રકારને ડમ્બતા પાચારજીની આપત્તિ આપવાનો પણ પ્રસંગ ન હતો, એટલું જ નહિ પરંતુ અન્યકારને તે સ્થળે 'કલ્યાણકોના આરાધક તપસ્યા કરનારજ હોય છે' એમ કહીને પૂર્ણિમા આદિ ફરજિયાત તિથિઓ કરતાં કલ્યાણકની મરજિયાત પર્વતિથિઓ માટેની આરાધના જુદી રીતે કરવાનું, પૂર્ણ કહેવું પડત નહિ. તેમજ એવા વખતે અનન્તર દિવસે તપ કરી લેવો એમજ ઉત્તર દેવો પડત નહિ. છતાં એમ કહું છે તથા ઉત્તર આશ્યો છે તેથી સ્પષ્ટ થાય છે કે પૂનમના ક્ષયે તેઓ તેરયનો ક્ષય કરીને તેરશે. યોદશ ને યોદશે પૂનમ કરતા હતા.

અને તેથીજ ક્યા સુધી તિથિઓ ફેરવ્યો? એમ સામા પક્ષવાળાને અન્યકારની સામે આ પ્રશ્ન ઉભો કરવો પડ્યો. અર્થાત્ એક દિવસે નવા વર્ગની માફક અનેક પર્વોની આરાધના થતી હોત તો ન તો ખરતરોને અમાનન્તર સ્થિતાહુ દ્વિત્યાદિકલ્યાણકતિથિપુઁ એમ જણાવીને ત્રણ કલ્યાણકોનો પ્રશ્ન કરવો. 'પડત કે ન'તો શાસ્ત્રકારને તેનો અનન્તર દિન લઈને તપ પૂરવાની વાત જણાવવી પડત.

(ક) અહમી ચતુર્દશી આદિ-પર્વતિથિઓ કરતાં કલ્યાણકની પર્વતિથિઓનું 'ભિન્નપણું' હોવેજ નહીં માનનાર એ વર્ગે જો અનન્તર કરણથી સાર્યા રીતિએ આ પકિતઓને ઉકેલે તો તેને ફરજિયાત ચતુષ્પર્વીના અનુષ્ઠાન અને અરજિયાત કલ્યાણકપર્વોની આરાધનામાં કેટલું બહુ પ્રમળ આન્તર છે એ વાત સહેજે સમજી શકાય તેમ છે. એ વર્ગને આ વસ્તુ ચચાર્ય સમજાઈ હોત તો તેઓ હવે 'જે શાસ્ત્ર અને તપાગચ્છની આચરણા વિરુદ્ધ' કલ્યાણક તિથિઓના નામે ચતુષ્પર્વી તથા પદ્મપર્વી તિથિઓને લેખી કરવાનું લેખી આરાધવાનું અને લેખી કહેવાનું કાર્ય કરે છે, પ્રરૂપે છે અને આચરે છે તે સ્વપ્ને પણ કરત, પ્રરૂપત કે આચરત નહિ.

(ઘ)^૨ પૂર્ણિમાના ક્ષયે આ નવા વર્ગની માફક જો અન્યકારને યોદશને દિવસે જન્મે તિથિઓનું આરાધન થઈ ગયું એમ ગણવાનું હોત તો પછી લેખી આવેલી

૧ રામચંદ્રચરિતના પૃષ્ઠ ૧૬ પેરા ૩૩ ના 'પૂનમના ક્ષયે...'ની ગમ્ભીરતા છે.

૨. રામચંદ્રચરિતના પૃષ્ઠ ૧૭ પેરા ૩૭ ની ગમ્ભીરતા.

એટલે કહેવું બેઈ એ કે-વિરોધિ ગચ્છવાળાઓને બેટલી પૂર્વાચાર્યોના વચનની મગજમાં કંઈક પણ અસર હશે તેટલી પણ આ વર્ગના મગજમાં ન હોય, એ ન બનવાબેગ નથી.

(જો) પૂર્ણિમાના ક્ષયની વૃણતે બે એ વર્ગના કહેવા પ્રમાણે એતુર્થથી અને પૂર્ણિમા બન્ને પર્વતિથિઓનું એકજ દિવસે આરાધન કરી શકાતું હોત તો અનન્તરસ્થિત બે ત્રણ આદિ કલ્યાણકોના પ્રશ્નનો અવકાશ નહોતો. તેમજ ઉત્તરમાં પણ શાસ્ત્રકારને ડમવતઃ પાશાન્જ્ઞની આપત્તિ આપવાનો પ્રાણ પ્રસંગ ન હતો, એટલુંજ નહિ પરંતુ અન્યકારને તે સ્થળે ‘કલ્યાણકોના આરાધક તપસ્યા કરનારજ હોય છે’ એમ કહીને પૂર્ણિમા આદિ ફરજિયાત તિથિઓ કરતાં કલ્યાણકની મરજિયાત પર્વતિથિઓ માટેની આરાધના લુપ્તી રીતે કરવાનું પશ્ચ કહેવું પડત નહિ. તેમજ એવા વખતે અનન્તર દિવસે તપ કરી લેવો એમજ ઉત્તર દેવો પડત નહિ. છતાં એમ કહું છે તથા ઉત્તર આદ્યો છે તેથી સ્પષ્ટ થાય છે કે પૂનમના ક્ષયે તેઓ તેરસનો ક્ષય કરીને તેરસે ચૌદશ ને ચૌદશે પૂનમ કરતા હતા.

અને તેથીજ ક્યાં મુખી તિથિઓ ફેરવશે? એમ સામા પક્ષવાળાને અન્યકારની સામે આ પ્રશ્ન ઉભો કરવો પડ્યો. અર્થાત્ એક દિવસે નેવા વર્ગની માફક અનેક પર્વોની આરાધના થતી હોત તો ન તો ખરતરોને અધ્યાત્મવર-ચિપ્તાહુ દ્વિધ્યાદિકલ્યાણકતિથિયુગ એમ જણાવીને ત્રણ કલ્યાણકોનો પ્રશ્ન કરવો. ‘પડત કે નહોતો’ શાસ્ત્રકારને તેનો અનન્તર દિન લઈને તપ પૂરવાની વાત ગંજીવની પડત.

(ક) અષ્ટમી ચતુર્દશી આદિ-પર્વતિથિઓ કરતાં કલ્યાણકની પર્વતિથિઓનું બિજાપણું હવેજ નહીં માનનાર એ વર્ગ જે અન્તાકરણથી સાચી રીતિએ આ પકિતઓને ઉકેલે તો તેને ફરજિયાત ચતુષ્પર્વીના અનુષ્ઠાન અને મરજિયાત કલ્યાણકપર્વોની આરાધનામાં કેટલું બધું પ્રખળ અન્તર છે એ વાત સહેજે સમજી શકાય તેમ છે. એ વર્ગને આ વસ્તુ યથાર્થ સમજાઈ હોત તો તેઓ હવે ‘જે શાસ્ત્ર અને તપાગચ્છની આવરણા વિરૂદ્ધ’ કલ્યાણક તિથિઓના નામે ચતુષ્પર્વી તથા પદ્મપર્વી તિથિઓને યોગી કરવાનું લેખી આરાધવાનું અને લેખી કહેવાનું કાર્ય કરે છે’ પ્રશ્ન છે અને આવરે છે તે સ્વપ્ને પણ કરત, પ્રશ્ન કે આવરત નહિ.

(ગ) પૂર્ણિમાના ક્ષયે આ નવા વર્ગની માફક જે અન્યકારને ચૌદશને દિવસે બન્ને તિથિઓનું આરાધન થઈ ગયું એમ ગણવાનું હોત તો પછી-લેખી આવેલી

૧ શમચંદ્રચરિત્રના ૫૭ ૧૬ પેરા ૩૩ ના ‘પૂનમના ક્ષયે...’ની સમાલોચના ડે.

૧. શમચંદ્રચરિત્રના ૫૫ ૧૭ પેરા ૩૭ ની સમાલોચના.

વાસ્તવિક રીતિએ કોઈપણ પર્વની આધા સિવાય શ્રીઉમાસ્વાતિવાચકળના સ્તમે પૂર્વાં ના પ્રયોગની અર્ચવરતીય ન્યાયે અવગણના કરીને ખરતરોએ કરેલી પ્રવૃત્તિને અંગે આ સર્વ કલન છે, એ વાત અન્યકારે શરૂઆતથી જ કહેલી હોવા છતાં એ વર્ગના મગજમાં કેમ નથી આવી ? એ સમજવું સુસેને માટે કઠણ નથી.

ચૌદશ^૧ માનવામાં પૂનમના અનુદાનના લોપની આપત્તિ કેમ નથી આપવામાં આવી અર્થાત્ ત્યાં મૃધાવાદની આપત્તિ કેમ નથી આવી ? એવું કહેવામાં એ વર્ગ^૨ શ્રી તત્ત્વતરંગિણીમાં એ સ્થળે 'પાશ્વિક પ્રકરણ શરૂ થયું છે' એ વાત કેમ ભૂલી ગયો ?

વળી અનુદાન લોપ કરતાં પણ મૃધાભાષાનો મોટો દોષ છે એ વાત પાંચ મહામંત્રધારી એ વર્ગ ન સમજી શકે એમ તો સંભવિત નથી.

વળી આ આપુ^૩ વાક્ય એ તો સ્પષ્ટજ કરે છે કે-એક તિથિએ બે અનુદાન નહોંજ થાય, બે આમજ છે તો પછી એ વર્ગને ચૌદશ પૂનમ કે ચૌદશ અમાવાસ્યા જેવી ફરજિયાત તિથિઓને એક દિવસે એકઠી માનવાની ધારણાઓ કંઈ નહિ ઉઠાવી શકે ?

એ વર્ગ પૂનમના દિવસે ખરતરો પડખી કરે તેમાં પણ પૂર્ણિમાના અનુદાનનો સમાવેશ કરવા તૈયાર થાય છે. જ્યારે શાસ્ત્રકાર તો તે ચૌદશ પૂનમ બને દિવસોએ બે ઉપકાસરૂપી છકુ કરવાથી તે બંને પર્વતિથિની આરાધના થાય અને તે કરવી જ એકદમ એમ કરજ તરીકે જણાવે છે.

(બો) શ્રીઉમાસ્વાતિ વાચકળના 'પૂર્વો કાર્વા તથોત્તર'ના વચનને અનુસરીને જ શ્રી હેવસુરિણા પદ્મકના આધારે શ્રી તપાગમ્બવાળાઓ પૂર્ણિમા ને અમાવાસ્યાની વૃદ્ધિએ તેરસની વૃદ્ધિ કરે તેમાં દોષનો શ્લેષ પણ ન ગણાય, અને બે એમ ન ગણીએ તો ઉદયવાળી તેરસ છતાં ચતુર્દશીનો સ્થ હોમ તો તેજસ્વ્ય નામ નહિ લેવામાં અને ચૌદશનું જ નામ લેવામાં સમ્મત થયેલા શાસ્ત્રકારને ખરતર ગણવાળાઓ મૃધાવાદને પ્રસંગ આપ્યા વગર રહે નહિ એમજ માનવું પડે. અર્થાત્ પૂર્વાચાર્યોએ પ્રવતવિદ્યા બ્યવહારને અંગે બ્યપદેશ કરનારાઓને માટે ખરતરગચ્છ સરખા વિરોધિઓએ પણ આરોપ મૃધાવાદ જેવા દોષો આપવાની હિંમત નથી કરી ત્યારે એ વર્ગ કરનારના ઉપર દોષોના કુંગર દાસવવામાં બાકી શખી નથી.

૧ 'પાશ્વિક અનુદાન કદનારને પૂર્ણિમાના અનુદાનના વિરોધની આપત્તિ નમાવી નહિ' [આ પુરાણ ૪: ૧૧, પેરા ૩૧]ની આ સમાસીયતા છે.

એટલે કહેવું જોઈએ કે—વિરોધિ ગરજવાળાઓને એટલી પૂર્વાચાર્યોના વચનની મગજમાં કંઈક પણ અસર હશે તેટલી પણ આ વર્ગના મગજમાં ન હોય, એ ન ખનવાબેગ નથી.

(બી)? પૂર્ણિમાના દાયની વખતે જો એ વર્ગના કહેવા પ્રમાણે ચતુર્દશી અને પૂર્ણિમા બન્ને પર્વતિથિઓનું એકજ દિવસે આરાધન કરી શકાતું હોત તો અનન્તરસ્થિત જે ત્રણ આદિ કલ્યાણકોના પ્રશ્નો અવકાશજ નહોતો. તેમજ ઉત્તરમાં પણ શાસ્ત્રકારને હમયત્ત: પાશ્ચાચ્છુની આપત્તિ આપવાનો પણ પ્રસંગ ન હોતો, એટલુંજ નહિ પરંતુ અન્યકારને તે સ્થળે 'કલ્યાણકોના આરાધક તપસ્યા કરનારજ હોય છે' એમ કહીને પૂર્ણિમા આદિ ફરજિયાત તિથિઓ કરતાં કલ્યાણકની મરજિયાત પર્વતિથિઓ માટેની આરાધના જુદી રીતે કરવાનું પક્ષ કહેવું પડત નહિ. તેમજ એવા વખતે અનન્તર દિવસે તપ કરી લેવો એમ ઉત્તર દેવો પડત નહિ. છતાં એમ કહું છે તથા ઉત્તર આસ્થો છે તેથી સ્પષ્ટ થાય છે કે પૂનમના ક્ષયે તેઓ તેરનાનો ક્ષય કરીને તેરશે ચૌદશ ને ચૌદશે પૂનમ કરતા હતા.

અને તેથીજ ક્યાં સુધી તિથિઓ ફેરવશે? એમ સામા પક્ષવાળાને અન્યકારની સામે આ પ્રશ્ન ઊભો કરવો પડ્યો. અર્થાત્ એક દિવસે નવજ વર્ગની માફક અનેક પર્વોની આરાધના થતી હોત તો ન તો ખરતરોને અધ્યાત્મવસ્તિતાહુ દિવ્યારિકલ્યાણકતિથિષુ એમ જણાવીને ત્રણ કલ્યાણકોનો પ્રશ્ન કરવો પડત કે ન તો અન્યકારને તેનો અનન્તર દિન લખને તપ પૂરવાની વાત જણાવવી પડત.

(ક)? અહમી ચતુર્દશી આદિ—પર્વતિથિઓ કરતાં કલ્યાણકની પર્વતિથિઓનું બિજાપણ હંમેશ નહીં આનવાર એ વચ્ચે અનન્તર કરણથી સારી રીતિએ આ પકિતઓને ઉકેલે તો તેને ફરજિયાત ચતુર્પર્વીના અનુક્રાંત અને મરજિયાત કલ્યાણકપર્વોની આરાધનામાં કેટલું બધું પ્રળા અન્તર છે એ વાત સહેજે સમજ શકાય તેમ છે. એ વર્ગને આ વસ્તુ યથાર્થ સમજાત હોત તો તેઓ હવે જે શાસ્ત્ર અને તપાગમની ખાચરણા વિરુદ્ધ કલ્યાણક તિથિઓના નામે ચતુર્પર્વી તથા પદ્મપર્વી તિથિઓને બેગી કરવાનું લેગી આરાધવાનું અને લેગી કહેવાનું કાર્ય કરે છે, પ્રરૂપે છે અને આચરે છે તે સ્વપ્ને પણ કરત, પ્રરૂપત કે આચસ્ત નહિ.

(ગ)? પૂર્ણિમાના ક્ષયે આ નવા વર્ગની માફક જો અન્યકારને યોદશને દિવસે બન્ને તિથિઓનું આરાધન થઈ ગયું એમ ગણવાનું હોત તો પછી બેગી આવેલી

૧ સમચંદ્રસિંહના જુદા ૧૬ પેરા ૩૩ ના 'પૂનમના ક્ષયે...'ની સ્તપાલોચના છે.

૨ સમચંદ્રસિંહના જુદા ૧૭ પેરા ૩૭ ની સમાલોચના.

વસ્તુ આપણે જાને (ખરતરગચ્છ અને તપગચ્છવાળા) ને માન્ય છે એ વાતને અંગીકાર કરીને પણ કોઈક (ખરતરગચ્છવાળા) વ્રાંતિથી અજર પોતાની બુદ્ધિની મંદતાથી અટ્ટમીઆદિક પર્વતિથિના ક્ષયની વળતે તો સમમી આદિક અટ્ટમીઆદિક પર્વતિથિપણે લેવી, પણ ચૌદશના ક્ષયે તો આગળની પૂનમ (ચૌદશને પૂનમે પક્ષી તરીકે કહેવી, લેવી) એવી રીતે અર્ધજરતીયન્યાયને જે અનુસરે છે તેને આશીને શાસ્ત્રકાર ઉત્તરાર્ધ કહે છે હીનમર્પિ ક્ષય પામેલી ચતુર્દશી એટલે પક્ષી પૂનમના દિવસે પ્રમાણ કરવી નહિ. કારણકે ખરતરે સાતમને દિવસે આઠમ કરવામાં લોગ વિગેરે હેતુ આપે છે (માટે તેમને અર્ધ શાસ્ત્રકાર તેજ હેતુ હાથે કહે છે કે) પૂનમે ચૌદશના લોગના ગંધને પણ અભાવ છે. (માટે તમારાથી પૂનમે ચૌદશ માય જ નહિ.)

પરંતુ દીપ્તિવાળી તેરસને દિવસે જ ચૌદશ એટલે પાશ્વિક કરવું ભેદજી. દ્રધાન્તની સાથે ભેદાબ્દેલી બુદ્ધિજ્ઞો આ અન્ધમાં આગળ કહેવાયો. (ખરતર ગચ્છવાળાઓ અન્ધકારે તેરસના દિવસે ચૌદશ માનવાનું જણાવ્યું તેથી શંકા કરે ■ કે) ઉદયવાળી તિથિને માનવી અને ઉદય વગરની તિથિને ન માનવી એમ માનવાવાળા આપણે જાને છીએ. તો પછી (દીપ્તિવાળામાં જે તેરશના ઉદયવાળી) તેરશ ■ છતાં તેનો (દીપ્તિવાળામાં જેનો ઉદય નથી કેમકે ક્ષીણ થયેલી છે તેથી તેવી) ચૌદશપણે સ્વીકાર કરવો ચોખ્ખ કેમ ગણાય ? ખરતર ગચ્છવાળાની આવી શંકાના ઉત્તરમાં શાસ્ત્રકાર કહે છે કે તેવા પ્રસંગે (દીપ્તિવાળામાં ચતુર્દશીને ક્ષય હોય ત્યારે તે દીપ્તિવાળી તેરશના કહાકે) તેરસનો વ્યપદેશ એટલે વ્યવકાર કે સંજ્ઞાને પણ સંભવ નથી, તેથી (તેને તેરશ કહેવાય જ નહીં) પરંતુ પર્વતિથિ નિયત તપ ચૈત્યવન્દન સાધુવન્દન વિગેરે વિધિ કે જે પર્વતિથિને દિવસે ન કરવાથી પ્રાચક્ષિત આવે છે તેવી વિધિઓમાં (દીપ્તિવાળી ઉદયવાળી તેરશ છતાં પણ તે આખો દિવસ) ચૌદશ જ ■ એમ વ્યવકાર એટલે વ્યપદેશ માય છે.

ઉપરનો પાઠ પ્રમાણિકપણાથી જોનાર સમજી માણસ સ્વપ્ને પણ દીપ્તિવાળાં

આપ્યા છે તેમાં છાંડી દીધેલ ભાગ તત્વતરંગિણી પૃષ્ઠ ૩ માં નીચે મુજબ છે.

एतच्चावयोरपि सगमतमेव ॥ [अथैषमझोक्त्यापि कश्चिद् भ्रान्त्या स्वमति-
मान्धायाद्यभ्यादतिविश्वे सप्तम्यादिरूपा प्राचीना तिथिः चतुर्दशीक्षये चोत्तरा
पञ्चदशी ग्राह्येत्येवंकथमर्धजर्ततीयन्यायमनुसरति तमेवाधिकृत्योत्तराहमाह-‘हीनमर्पि’]
शीगमपि पार्श्विक-चतुर्दशीलक्षणं पूर्वमायां प्रमाणं न कार्यं, तत्र तद्भोगमन्यस्याप्य-
संगवात्.) [किन्तु प्रयोदश्यामेवेत्यर्थः, दृष्टान्तनिषेधा युक्त्यध्यात्र पुरो वक्ष्यते
इति । मन्योदयिकतिथिरर्थाकारान्वयतिथितिरस्कारप्रवणयोरान्वयोः कथं प्रयोदश्या
अपि चतुर्दशीत्येव र्थाकारो युक्त इति चेत्, सत्यं, तत्र प्रयोदशीति-व्यपदेशमा-
प्यसंभवात्, किन्तु प्रापञ्चित्यादिविचो चतुर्दश्येवेति व्यपदेश्यमागत्वात्, यदुक्तं—

આવતા પર્વતિથિના ક્ષયની વળતે પૂર્વની અપર્વતિથિના દિવસે તે અપર્વ તિથિનું સંઘમાં નામ લેવાનું કહેશે નહિ. નામ તો લેવાય જ નહિ પરંતુ તે આખો દિવસ (ટીપ્પણમાં ક્ષય પામેલી એવી) પર્વતિથિની સંજ્ઞા જ રાખવી પડે એમ માન્યા સિવાય કોઈપણ સુત્ર પુરૂષ રહી શકે જ નહિ આવી વિપરીત-સિદ્ધિ થવાના ભયથી એ વર્ગે અહિં અધુરો પાઠ આપીને ભ્રમ પેદા કરવાનો રસ્તો લીધો છે, પરંતુ તે ભ્રમનું પેદા થવું એ બદ્ધિક અજ્ઞાન વર્ગમાં જ બને.

આ કરતાં પણ નંબર ૧૪નો પાઠ અને તેનું તાત્પર્ય બતાવવામાં તો એ વર્ગ કોઈપણ સાક્ષરને ન છાએ એવું જ વલણ લીધું છે. તેઓએ આપેલા એ પાઠ સુદૃઢ પ્રતમાં નીચે પ્રમાણે છે:—

‘ન જ પ્રાપ્ત ચતુર્વંદયેવેત્યુક્તમ્, અથ તુ ‘અવરાણી’ ર્થનેન અપિશબ્દાવ્ય-સંજ્ઞાપિ ગૃહ્યતે તત્કલ્પે ન વિરોધ રતિ વાચ્યં, પ્રાયશ્ચિત્તાદિવિધિચિત્તુક્તવાત્, ગૌણમુખ્યમેવાત્ મુખ્યતયા ચતુર્વંદયા યથ વ્યપદેશો શુક્ત સ્તપભિપ્રાયેણ સ્વત્તવાદ્વા. (તત્ત્વ ૦ પૃષ્ઠ ૩-૪)

અર્થ:—ખરતર ગમ્ભીરતાએ તરફથી વિરોધ ઉઠાવવામાં આવે કે પહેલાં ઉપર તો (તમે) જોઈશ જ’ એમ (શ્રી સંઘમાં કહેવાય છે) એમ કહ્યું હતું (એટલે ટીપ્પણમાં જ્યારે જોઈશનો ક્ષય હોય ત્યારે ટીપ્પણમાં આવેલી તેરશનો તેરશ તરીકેનો વ્યવહાર સંભવિત નથી, પરંતુ આખા સંઘમાં જોઈશજ થાય છે. એવો વ્યવહાર છે.) પરંતુ અહિં તમારા કથનના પોષણ માટે તમેએ આપેલી ગાથામાં તો ‘અવરાણી એ જગો પર કહેલા ‘અપિ’ શબ્દથી બીજી પણ સંજ્ઞાપાત્રી તિથિ તો (એટલે તેરશની સંજ્ઞા પણ) મહણ થાય એટલે કે અહિં શાસ્ત્રકરને ખરતર-ગમ્ભીરતા કહે કે—પહેલાં તેરશ નહીં કહેતાં જોઈશજ કહેવાનું કહ્યું અને અહિં તો ‘જોઈશ પણ’ કહેવાથી ‘પણ’ શબ્દથી કહેવાતી તેરશની પણ સંજ્ઞા રહે છે. માટે તમારા કથનનો તમને જ વિરોધ કેમ નહિ આવે ?’ આવી રીતે (ખરતરગમ્ભીરતાએ ‘અપિ’ શબ્દથી તેરશની સંજ્ઞા આવવાથી વિરોધ આવે છે એમ જ્યારે શાસ્ત્રકરને જણાવ્યું છે ત્યારે તેમના ઉત્તરમાં શાસ્ત્રકાર કહે છે ‘કે’ અને ‘પ્રાયશ્ચિત્તાદિ વિધિમાં’ (તેરશ ન કહેવી પણ જોઈશજ કહેવી) એમ કહેલું છે. માટે (માત્ર જોઈશજ છે, એમ પ્રથમ કહેલા વચનને વિરોધ આવતો નથી.)

(‘તુપ્પન્નુ દુર્જના:’ એ ન્યાયે દર્શાવિત ખરતરની સંજ્ઞા પ્રમાણે ગૌણપણે

૧ રામચંદ્રસચ્ચિંત્તે ‘ચતુર્વંદયા યથ વ્યપદેશો’ ને નામે ‘ચતુર્વંદયા વ્યપદેશો’ જણાવેલ છે. આથી આ પાત્રો વાર્તાવિક્ક અર્થ પદ્ય અદિ આપેલ છે. ને આની પછીથી રામચંદ્રસચ્ચિંત્તે ૨જી કરેલ પાઠ તેમના શબ્દોમાં ભાગ્યે સાચે આપેલ છે.

તેરથ કહેવાનો વખત આવે તો પણ ગૌણપણને કબુલ કરીને પણ શાસ્ત્રકાર ઉત્તર દે છે કે) બવહારના જન્મતમાં 'ગોષ્ઠમાહુર' ન્યાયે મૂખ્ય અને ગૌણ એવા બે કારણો હોય છે, (તેમાં અંકુરને માટે જેમ મૂખ્યપણે કારણ ગોધૂમ અને ગૌણપણે કારણ પૃથ્વી, પાણી હવા, વિગેરે છે, છતાં કોઈપણ મનુષ્ય તેને પૃથ્વી-અંકુર, પાણીઅંકુર કે હવાઅંકુર કહી શકે નહિ પણ તેનું મૂખ્ય કારણ ગોધૂમ હોવાથી ગોધૂમઅંકુરજ કહે તેવી રીતે) અહિં ચૌદશના ક્ષયે તેરથમાં ચૌદશનું મૂખ્યપણું હોવાથી તે ટીપ્પણની તેરથના દિવસે ચૌદશની પર્વતિથિનોજ બવહાર થાય, (અર્થાત્ ગૌણપણે તેરથનો બવહાર થાયજ નહિ) તેજ યોગ્ય છે (કારણ કે ગૌણનો બવહારજ યતો નથી.) એ અભિપ્રાયે અમે તે દિવસે ચૌદશજ કહેવાય એમ કહેલું છે માટે (ટીપ્પણની ચૌદશના ક્ષયની વખતે તેરથના દિવસે તેરથ ન કહેવી પણ ચૌદશજ કહેવી એમ જ કહેલું છે તેનો વિરોધ આવતો નથી.)

આવી રીતે ઉપરનો પાઠ સ્પષ્ટપણે 'ટીપ્પણમાં ચૌદશનો ક્ષય હોય ત્યારે તેરથને દિવસે ચૌદશનો નિશ્ચય' જણાવે છે અને આખો દિવસ ચૌદશજ કહેવાનું નક્કો કરે છે. છતાં એ વર્ગ 'દિનકર' શબ્દને નિશાકર સમજવાની માફક નીચે પ્રમાણે ખોટો પાઠ આપીને તેણે આપેલ પૂરાવાના પાના નં. ૨૦ [આ પુસ્તક પૃષ્ઠ ૮૪] માં ખોટું કહે છે.

['ન ચ માત્ર ચતુર્વિધેષેષુકમ્, યત્તુ 'અવગચી' રૂપેનેન યપિ શબ્દાઃ કન્યસંઘાડપિ પુણ્યતે તત્કથં ન વિરોધ્યેતિ વાચ્યં, પ્રાપ્તિસાધિવિધિભાવિયુક્તવાદ્ ગૌણમુખ્યમેવાત્ મુત્પત્તયા ચતુર્વિધ્યા વ્યવસ્થા ચુક્ત રૂપમિમાર્યેણોક્તવાદ્]

[ઉપરના પાઠમાં 'અવગચી' પણ થાય છે અને ગૌણમુખ્ય ભેદથી મુખ્યત્વે ચતુર્વિધિનો અપેક્ષા થાય છે' એવાં બે ક્ષયનો કરવામાં આવ્યાં છે તેથી પણ એજ સિદ્ધ થાય છે કે પર્વતિથિના ક્ષયે તેની પૂર્વ તિથિનો ક્ષય કરી શકાયજ નહિ ઉલ્ટું જેનો ક્ષય ન હોય તેના ક્ષય કહેવો એ મૂળવાદ છે. અહિં જે શોણ પર્વતિથિની પૂર્વની અપર્વ તિથિનો વ્યવસ્થા પણ થઈ શકે છે એવું સિદ્ધ કરવામાં આવ્યું તેથી ૧૩ માં પ્રમાણ સમયમાં અમારું કેવું મંતવ્ય છે અને જે કૌન સાધારણ સંમત છે કે નહિ તેનો પ્રશ્નો સર્જન નામ છે.]

(એ રીતે એ વર્ગે પોતાના પુરાવામાં આપેલો પાઠ [] ક્રિંસમાં મૂકીને તેમજ તે પાઠનો તે વર્ગે કરેલો અર્થ પણ [] ક્રિંસમાં જણાવીને તે પ્રતિ કહેતું સાંપ્રત થાય છે કે) —

ક્ષિપિત અને મુદ્રિત ઠાન્ને પ્રતોમાં 'ચતુર્વિધ્યા યવ વ્યવસ્થા ચુક્તઃ' એવો સાફ પાઠ છે, છતાં એ વર્ગે પોતાના પરંપરાથી વિરુદ્ધ એવા આશયને પોપવા માટે ઉપરના પાઠમાંથી 'યવ કાર' બાદીબુદ્ધને કાઢી નાંખ્યો છે! (કેવી સ્થિતિ?) કમકે તે પાઠથી તેરથને દિવસે

ચૌદશનોજ અપદેશ (સંજ્ઞા) કરવો એવો સીધોઅર્થ થતો હોવાથી એવા વખતે તેરશ ચૌદશ બેળા કરનાર એ વર્ગને ટીપ્પણીની તેરસને દિવસે તેરસ કહેવાનું સ્થાન ગૌણપણે પણ રહેતું નથી. ખાસ ધ્યાનમાં લેવા જેવી વાત છે કે—

૧ ટીપ્પણીની પર્વતિથિની હાનિ-વૃદ્ધિની વખતે પૂર્વ કે પૂર્વતર તિથિને જે અપર્વતિથિ તરીકે ગણવામાં આવે છે તે ફરજિયાત પર્વતિથિની અપેક્ષાએ છે. અને તેથીજ કોઈપણ ચૌદશના ક્ષયે કોઈપણ તેરસની સંજ્ઞાનો અભાવ શાસ્ત્રકારોએ જણાવ્યો છે. અર્થાત્ ફરજિયાત પર્વતિથિઓના ક્ષય વખતે તેવી પર્વતિથિઓનું પરિસંખ્યાતપણું જાળવવા માટે પૂર્વની અપર્વ તિથિ (હોય છતાં) 'તે કલ્યાણકર્ષવ' જેવી સરજિયાત પર્વતિથિ હોય તો' તેની પણ સંજ્ઞાનો અભાવ શાસ્ત્રકારોએ જણાવ્યો છે.

૨ પર્વતિથિનો ટીપ્પણીમાં ક્ષય હોય ત્યારે પૂર્વ તિથિનું નામ ન લેવું એ વાત એકલા તત્ત્વતરંગિણીકારજ કહે છે તેમ નહિ, પરંતુ આગમગ્રન્થમાં શ્રી. ચૃષ્ટિકાર મહારાજ પણ અપાઠ શુદ્ધી ૧૫ નો ક્ષય હોવા છતાં તે દિવસે અપાઠ શુદ્ધ ૧૫ના નામેજ જણાવે છે, નહિ કે ચૌદશના નામે કે ચૌદશ પૂનમના નામે જણાવે છે. એ વર્ગના પુરાવા પાઠ-૧૫-૧૬.

‘વૃદ્ધો કાર્યા તયોચ્ચત અગર વૃદ્ધો ગ્રાહ્યા તયોચ્ચત’

૨૫ટીકરણ-૧૫-૧૬

જિનશાસ્ત્રને માનનાર મનુષ્ય આરાધનાની કર્તવ્યતા હંમેશને માટે માનનારે હોય છે એટલે તિથિની માફક આરાધના માટે પરિસંખ્યાતની જરૂર હોયજ નહીં.

જો આરાધનાની પરિસંખ્યા હોયજ નહિ તો ટીપ્પણીની પર્વતિથિની વૃદ્ધિ વખતે થતા ‘તિથિની અધિકતા ટાળવાના આ ઘટ્ટો ના નિયમ અનુસાર આરાધનાની અધિકતા ટાળવામાટે નિયમ કરવાનો તો હોય જ ક્યાંથી ?

એટલે કહેવું જોઈએ કે આ વાક્ય આરાધના (તપ, પૌષધ, અપર્યાનો) અધિકાર ટાળવા માટે નથી, પણ પરિસંખ્યાત એવી પર્વતિથિઓની અધિકતા ટાળવા માટે જ છે. પ્રાયશ્ચિત્ત લાયક પર્વતિથિનું પરિસંખ્યાતપણું હોવાથી પર્વતિથિઓની ‘ન્યૂનતાની માફક’ અધિકતા શાસ્ત્રકારોને ઈષ્ટ ન હોય તે સ્વાભાવિક છે.

હૌકિક જન્માં પ્રમાણે જ પર્વતિથિ માનવા જતાં અષ્ટમી આદિ પર્વ-

તિથિઓ તેમાં બેવડી આવે તે વખત પ્રાયશ્ચિત્તાદિ વિધિમાં તિથિનું 'પ' પણ ગણિત થાય, માટે જુદો કાર્યો વાક્યથી પર્વતિથિનું નિયમ શાસ્ત્રકાર જણાવે છે કે 'લૌકિક પંચાંગમાં જ્યારે પર્વતિથિની અધિકતા, બે દિવસ રહેવાવાળી એક નામની બે પર્વતિથિઓ હોય ત્યારે બીજા ૨૫ વાળી તિથિને જ (પર્વતિથિપણે) કરવી અગર લેવી.'

આ સ્પષ્ટતાથી સ્પષ્ટ છે કે-ટીપ્પણની પહેલી આઠમ અગર પહેલી ચૈત્ર વિગેરેમાંથી આઠમ ચૈત્રપણ નિર્ણય છે, અને આઠમ પહેલાની અગર ચૈત્ર પહેલાની તિથિ 'સાતમ અગર તેરશ' જ હોય' એ પણ તેટલું જ નહીં છે. માટે શ્રી દેવસુર તપાગચ્છની સમાચારી સુજળ ટીપ્પણમાં અષ્ટમી, ચતુર્દશી આદિની વૃદ્ધિ આવે ત્યારે જે બે સાતમ અથવા બે તેરમ કરવામાં આવે છે, તે બ્યાજળી છે; અને તે વિધિ તપને કરવાવાળા તે સમજ્યા માન્યા વગર રહેશે નહિં.

[બે વર્ગના પુરાવા પાઠ-૧૬-૧૭

૧૬ અથ ચ જુદો યા તિથિરાત્ર્યા સામાહ-

'૧૭ સંપૂર્ણતિ જ કાર્ત્ત્વં (શ્રી તત્ત્વં મુ. પૃ. ૧૨. આ પુસ્તક પૃ. ૮૯)]
સ્પષ્ટીકરણ-૧૬-૧૭

અથ ચ જુદો યા તિથિરાત્ર્યા સામાહ—

એ પાઠ તથા સંપૂર્ણતિ જ કાર્ત્ત્વં યુક્તોપ તત્ત્વં ગાથા. ૧૭ ની ટીકા કરમાં 'આરાત્ર્યા' શબ્દ તરફ નજર રાખનાર મનુષ્ય સ્કેને સમજી શકે કે-'આરાત્ર્યા' શબ્દથી 'તે દિવસે આરાધના કરવી' એવો અર્થ જે એ વર્ગ કરે છે તે બની શકે તેવો નથી. પરંતુ 'આરાધવા યોગ્ય તિથિ અર્થાત્ પર્વતિથિ', એમ અર્થ લેવો તે સુસંગત છે, એટલે કે આઠમ ચૈત્ર આદિના ક્ષય હોય ત્યારે અષ્ટમી કે ચતુર્દશી કય ? તે વાત જ શસ્ત્રકારે આરાત્ર્યા શબ્દથી નહીં જણાવી છે.

આ પાઠમાં તિથિનું બેવડાપણું જણાવતાં જે 'વર્ષાદિન્યૂનાધિકવિશત્યુત્તરશતના પાઠથી' એકાદિથી અધિક ૧૨૦ વડી પ્રમાણ તિથિપણું આપત્તિ તરોકે કહેવામાં આવેલું તે ઉપરથી એ વાત માત્રથી બેઠગે કે ૬૦ વડીથી ઓછી તિથિ તો મનાય જ નહિં.

આ અર્થ સ્પષ્ટ છે કે—એક દિવસે બે તિથિ માનવાનું કહેવું તે જેમ હવના સિદ્ધાંતથી વિરૂદ્ધ અને ભૂલું છે. તેમ આ વાક્યથી પણ વિરૂદ્ધ રીતે તિથિના માનને બ્યવહારથી ખંડન કરનારું છે.

પરતરંગચત્રવાજાઓએ ટીપ્પણની પર્વતિથિની વૃદ્ધિ વખતે આ 'વર્ષાદિન્યૂનાધિકવિશત્યુત્તરશતના પાઠમાંથી' આ ગાથાની ટીકામાં આવેલ છે.

૧ આ પા 'સંપૂર્ણતિ' આ ગાથાની ટીકામાં આવેલ છે.

પેતવ્યા ન મહુતરમૂક્તા વિ હયરા । જવાય પશ્ચિમવાદ પવ્યતિદી પદર તયા
પુવ્યતિદી ચેવ તમ્બુત્તિવહુલા પચ્ચક્ષણપૂયાદસુ મિપ્પદ ન ઉત્તરા । તમ્મોમે
ગંધસ્સ વિ અમાયામો । પવ્યતિદિહુહીપ પુણ પદમા ચેવ વમાણં સંપુણ્ણતિ કાર્વ ॥૬૧॥

‘વિધિમપા’ સુદિત-૫. ૧૧૮ વિગેરે પાઠથી તિથિ માનવામાં ‘સપૂર્ણ’
અને ‘લોગ’ની વાતો લાવીને વૃદ્ધિ વળતે પહેલી તિથિને ‘સપૂર્ણ’ના બ્હાને તેમજ
લઘુ લોગના બ્હાને ખરતરોએ આરાધવા જણાવ્યું ત્યારે તત્ત્વતરંગિણીશાસ્ત્રકારે
પણ તેની પ્રતિષ્ઠા (એનો હવાલો એને એપવે) તરીકે તે વૃદ્ધિ તિથિની
સપૂર્ણતાની ખીજે દિવસેજ ‘અન્ય તિથિઓના દ્રશાન્તથી’ સિદ્ધ કરીને ઉત્તરની
તિથિનેજ પર્વતિથિ તરીકે માનવાનું-આરાધ્ય તિથિ તરીકે માનવાનું સાબીત
કયું છે. શાસ્ત્રકારે ખરતરોની સાથે ચચા કરતાં બે શ્લોકો વિગેરે
જે લખે છે તે દીપ્પણની અપેક્ષાએ છે, પારતરંગચવાળાઓ તેવા
વળતે પહેલે દિવસે પર્વતિથિપણ માનીને આરાધવાનું રાખે છે તેના નિષેધને માટે
જય વૃદ્ધોત્તે પાઠ છે. એટલે વૃદ્ધિ વળતે પહેલી તિથિમાં તે પર્વતિથિપણ માનીને
તેને આરાધવાના નિષેધ માટે (આ વચન) છે, પરંતુ એથી તે વપેલી તિથિમાં
તપગચ્છવાળાઓ જે અપર્વતિથિને અપદેશ કરે છે તેનો નિષેધ થતોજ નથી
અને તેથી તેવા વળતે જન્મે દિવસ પર્વતિથિના નામે બેલકયું તે કોઈ વાતે
સંગત નથી.

આ સ્થાને સમાપ્તિને, ઉદયના સૂચક તરીકેના તિથિપણની કારણતામાં
લીધો છે અને તેથી અષ્ટમી આદિકના લયની વળતે સપ્તમી આદિને ઉદયજ
સમાપ્તિ સૂચક હોવાથી તે આખો દિવસ અષ્ટમી ન માનીને આજ તે સપ્તમીમાં
અષ્ટમીની આરાધના કરવી, તે અપ્રમાણ કેમ ન ગણવી ?

સૂચે પૂર્ણ ના અર્થથી તિથિની વિધાયકતા કહે તેને તો અષ્ટ-
મીનોજ ઉદય ગણવાનો છે, પરંતુ જે પદાર્થનો અર્થ ‘પૂર્વની તિથિમાં
આરાધના કરવી’ એવો કરાનારને તો તે આખો દિવસ સપ્તમીપણેજ માને
છૂટકો છે. અને તેમ ચતાં તે દિવસે અષ્ટમીની આરાધના કરે તેને તો આદ્ય
મૃધાવાદ વિગેરે દોષ લાગવા સાથે અજ્ઞાનતાનો કુંગર પણ માથે લેશે પડે.

૧. આજ સ્વ પૂર્ણ એ પાઠથી તત્ત્વતરંગિણીકારના વળતમાં પર્વતિથિની વૃદ્ધિ
બોધાતી કાતી એમ જે રામચંદ્રસૂરિ મહારાજ જણાવે છે તેના મંબકમાં
સાંગરનંદસૂરિ મહારાજ પાઠેના અર્થ જણાવતાં જણાવે છે કે ખરતરંગચવાળાઓએ
સપૂર્ણ અને લોગના બાને ‘પવ્યતિદિ હુહીપ પુણ પદમા ચેવ વમાણં’ જણાવ્યું તેમજ
લોગ અને સપૂર્ણતાના ખીજ દાખલાઓ આપે પર્વતિથિની વૃદ્ધિએ ઉત્તર તિથિજ
પર્વતિથિ કહેવાય તે સાબીત કરી આપ્યું છે અને તેમાં ‘અય ચ વૃદ્ધો’ વિગેરે જે લખ્યું
તે દિપ્પણની અપેક્ષાએ છે નહિ કે જૈનશાસનની સમાચારીની અપેક્ષાએ.

અન્યકારે તત્તિચિત્તેન૦ પાઠવડે એક દિવસે એ તિથિની સમાપ્તિ કહી હોય તો પણ ત્યાં ઉદયયુક્ત તિથિનીજ મુખ્યત્વે સમાપ્તિ ગણી છે. અને તેથી આઠમ આદિના ક્ષયે 'આચાર્યો'ના વચનોથી વિરુદ્ધપણે વર્તીને પણ ટિપ્પણની સાતમને દિવસે સાતમ આદિકને ગણીને ફરી વળી આઠમની સમાપ્તિને આગળ કરે તે મનુષ્ય આ અન્યના સ્ફુટ્યને સમજાવેજ નથી એમ સ્પષ્ટપણે કહી શકાય

તિથિવાદ૦ ની બાધા એક દિવસે એકજ 'તિથિસંજ્ઞા' રાખવાનું નક્કી કરે છે અને તેથીજ શાસ્ત્રકારે કૌઠશના ક્ષયની અર્થા વળતે ૮૨૦ પૂ૦ ગ્રામ 'ત્રયોદશીતિ વ્યવસ્થાસ્વાડ્યસંમતવાત્' તેરશની સંજ્ઞાને અભાવજ છે એમ કહીને 'કિન્તુ પ્રાયશ્ચિત્તાદિવિષયો, ચતુર્દશ્યેવેતિ વ્યવદિદ્યમાનત્વાત્' કૌઠશનીજ સંજ્ઞા થાય છે એમજ સાફ જણાવ્યું છે અને તેથીજ શાસ્ત્રકારે અહિં આગળ 'તત્તિચિત્તેન' એમ નહિ કહેતાં તત્તિચિત્તેવ એમ કહ્યું છે એટલે ક્ષય વળતે ઉદયના સિદ્ધાંતને બાધ કરીને ક્ષીણ એવી પર્વતિથિની સંજ્ઞા નક્કી કરેલી છે છે એમ એ વાતથી અહીં સૂચવે છે.

એ વર્ગના પુરાવા પાઠ-૧૯

ક્ષયે પૂર્વાં

સ્પષ્ટીકરણ-૧૯

આ 'લોકાર્થ', ક્ષીણ પર્વતિથિના વખતે પહેલી અપવ તિથિને પર્વપણે માનવાનું વિધાન કરે છે, અને વૃદ્ધિને વખતે ઉત્તરની તિથિને માનવાનો નિયમ કરે છે. આમ હોવા છતાં તેનો સમમી વિશ્લેષિથી અર્થ કરનારા અને આશયનાપદ પ્રસાદનારા તે આકાશકુસુમનોજ આધાર હો છે

એ વર્ગના પુરાવા પાઠ-૨૦.

મદિ દીનત્ય નામ તિયેર્નાશઃ (પ્રવ૦ પરીક્ષા પૃ. ૪૧૩ આ પુસ્તક પૃષ્ઠ ૬૫)

સ્વર્ણોદયદયસ્પર્શિની તિચિર્નુદ્દેત્યુચ્યતે (પ્રવ૦ પરીક્ષા પૃષ્ઠ ૮૦ આ પુ. પૃ. ૬૫-૬૬)

સ્પષ્ટીકરણ-૨૦.

લોકાગની અપેક્ષાએ તિથિને નાશ ન કહેવાય, પરંતુ ઉદયના આધારે તિથિને માનનાર આટે તો તિથિનો ઉદય ન હોય તે દિવસે તિથિનો નાશ કહેવાય વળી શાસ્ત્રકારોએ ટિપ્પણમાં પર્વતિથિનો ક્ષય છતાં પણ પૂર્વ અપવને દિવસે તે ક્ષીણ પર્વતિથિની સંજ્ઞા કાયમ કરેલી છે. છતાં એઓ તે દિવસે આજો જહોરાત્ર પર્વતિથિની સંજ્ઞા ન માને અને તે પર્વતિથિની આશયના કરે તેઓ પર્વતિથિના નામે કમ છે એટલુંજ નહિ પણ

પૂનમ અને અમાવાસ્યા જેવી ફરજિયાત અને સ્વતંત્ર તિથિઓને ચોદરાની સાથે (તે તે તિથિઓના ક્ષયની વખતે) એકઠી કરી નાંખનાર એ વર્ગ તે બાર તિથિની જગોએ અગિયાર તિથિનો માનનાર થઈ પર્વતિથિનો બાધક બને છે એવા પર્વતિથિને બાધક થનાર વર્ગથી અમકલું બોધ્યું નહિ.

તે ટીપ્પણમાં પર્વતિથિની થયેલી વૃદ્ધિને વખતે એ બંને તિથિઓ પર્વના અવયવ તરીકે માન્ય હોય તો (સામાન્ય રીતે ચોવીસ (૨૪) કલાક સુધી તિથિની આરાધના અણીએકી છે. એ રીતે) આ નવોવર્ગ એ અવયવરૂપ બંને દિવસ તે તિથિની તે ૪૮ કલાક આરાધના કેમ કરતો નથી? વૃદ્ધિ વખતે બંને દિવસે તે તિથિના અવયવ માનનારે તો ૪૮ કલાકની આરાધના રાખવી જોઈએ અને તે ન રાખે તો તેનાજ હીસાબે એ વર્ગ તિથિના એક અવયવને લોપનારો થાય.

‘અરતરગચ્છવાજાઓ તેવી વૃદ્ધિ વખતે પહેલે દિવસે મંપૂર્ણ ‘તિથિ’ માને ॥ અને બીજે દિવસે સુદક્ષ તિથિપણું માનતા નથી, જેથી તેનામાં બીજે દિવસે અવયવપણું કહેવું તે સંભવિત નથી, અને આ નવાવર્ગમાં તે અસંભવિત નથી.

એ વર્ગના પુરાવા પાઠ-૨૧.

હુકે પદ્મોડયવયો નપુંસમો નિમયનામકજોહુ

(પ્રવચન પરીક્ષા સુદિત પૃ. ૪૦૮-૪૦૯ આ પુસ્તક ૨૦ પૃષ્ઠ પેરા ૬૬)

સ્પષ્ટીકરણ-૨૧

‘અરતરગચ્છવાજાઓ માસ અને તિથિ-વૃદ્ધિ હોય ત્યારે પહેલા માસ અને પહેલી તિથિને કાર્ય કરનાર તરીકે માને છે તેથી તેના અંગે અન્ધકાર તરફથી તિથિની વૃદ્ધિને વખતે પહેલી તિથિને તથા માસની વૃદ્ધિ વખતે પહેલા માસને નપુંસક તરીકે સાબીત કરવામાં આવ્યો છે, પરંતુ શ્રી દેવસૂર તપાગચ્છવાજાઓ પહેલા માસ અને પહેલી તિથિને ‘તેના કાર્ય કરનાર’ તરીકે માનતાજ નથી, તેમાં

૧ અરતરગચ્છવાજા ટીપ્પણમાં પર્વતિથિની વૃદ્ધિ હોય તો પહેલા દિવસને પર્વતિથિ માને છે અને બીજા દિવસે પર્વતિથિપણું માનતા નથી. આથી પર્વતિથિના બે અવયવ તેમને પશ્ચ ગતા નથી પરંતુ રામચંદ્રસૂરિજી મહારાજ પર્વતિથિની વૃદ્ધિ વખતે પહેલી તિથિને પ્રથમ અવયવ અને બીજી તિથિને બીજા અવયવ માને છે, અને આ રીતે એક તિથિના બે અવયવ માનવા છતાં એકને પર્વકાર્યથી વ્યવિત રાખે છે. આવીરીતે અવયવ તરીકે માનનાર કાષ્ઠપણુ ગરબ આજપણી નથી.

પણ તેવી નપુંસકતિથિને સર્વકાર્યને માટે નપુંસક કહેવી હોત તો પ્રવચન-
પરીક્ષાના તે પાઠમાંના ‘તત્કલ્પ’ તે વાક્યમાં ‘તત્’ શબ્દ આપતજ નહિ.
એટલે સ્પષ્ટ થાય છે કે શાસ્ત્રકાર તેવી તિથિ કે માસને તેને પોતાના કાર્ય
માટેજ નપુંસક કહે છે. એટલે અન્યકાર્યમાટે—‘અન્ય કે તેનાથી ચઢીયાતું
કાર્ય કરવાને માટે’ તે પ્રથમ પર્વતિથિ અને પ્રથમ માસને નપુંસક ગણનાર
મનુષ્ય શાસ્ત્રકારે આપેલા હેતુના ‘જત્’ શબ્દને ક્યાં મેલતો હશે ? કેમ મેલતો
શે ? તે તો સમર્થો જ નાહી શકે. આસો વદી જે અમાસ વખતે તો એ
વર્ગ પણ તેણે માનેશી નપુંસક એવી પહેલી અમાસેજ વાર્ષિક પર્વરૂપ દિવાળી
પર્વ કરે ॥ છતાં પણ પહેલી તિથિ દરેક કાર્યમાટે નપુંસક ગણનાર એ
વર્ગને શું કહેવું ?

“તિથિની અધિકતામાં સૂર્યોદયની અધિકતા સ્પષ્ટપણે લીધી
છે, અને માસવૃદ્ધિમાં કારેણુરૂપે કાળની અધિકતા લીધી છે.”
એ વસ્તુને સમજનાર મનુષ્ય કોઈ દિવસ માસવૃદ્ધિને તિથિની વૃદ્ધિના સર-
ખાપણામાં ગણી શકે નહિ કેમકે એકમાં (તિથિ-વૃદ્ધિમાં) સૂર્યના ઉદયની
અધિકતા કારણ છે ત્યારે બીજામાં (માસવૃદ્ધિમાં) સૂર્યના ઉદયની ન્યૂનતા
જે કારણ ॥

વળી એ વર્ગ દીપ્તવામાં પર્યપણા પર્વને અંગે લાદેલા માસમાં શુદ્ધિ
બોધ સુપીમાં એકમથી માંડીને કોઈપણ તિથિનો ક્ષય હોય અને આવજુ અમા-
વાસ્થાની વૃદ્ધિ હોય તો પહેલી અમાવાસ્થા કે જે તેવર્ગને નપુંસક તિથિ છે
તે અમાવાસ્થાને દિવસે આવે. કલ્પધરનો મહાન પર્વદિવસ એ વર્ગ તે દિવસે
ગી રીતે કરી શકે ?

આ પ્રકરણ દીપ્તવામાં ચૈદશનો ક્ષય હોય ત્યારે તથા અસ્તરો પોતાના
આચાર્યોના ચૈદશના ક્ષયે તેરસે ચૈદશ કરવાનાં ‘જયાય પશ્ચિમવાદ પશ્વતિદી
પદાર તથા પુલ્કતિદી તન્મુત્તિવહ્ન્યા પચ્ચક્ષાણપૂવાદસુ વિપ્પદ ન વચ્ચત’
(વિધિપ્રપા ॥ પૃ. ૧૧૮) એ વચનથી વિરૂદ્ધ થઈને પણ પૂનમે પૂનમ
માનીને ચૈદશની ક્રિયા કરે છે તેના નિવેધને અંગે હોઈને અને શાસ્ત્રકારે
લોગવિગેરે હેતુઓ તપ્તગચ્છન્નાણાને નહીં સમ્મત છતાં આખ્યા ॥
૧૫૦ પર્વતિથિની વૃદ્ધિ વખતે તે અસ્તરો પહેલી
તિથિનેજ પર્વતિથિપણે ગણતા હતા, તેના નિવેધનેમાટે
તેની સાથે તે બાબતની ચર્ચા કરતાં અનેક અન્યકારોએ
પહેલી તિથિ અને પહેલો માસ નિર્ણયક જણાવવા તેને આપેલું
જે નપુંસકપણું છે તે માત્ર અસ્તરોના નિરાસ પુરતું જ છે.

નાસ્તિકોની સામા જીવની ચિદ્ધિ કરતી વળતે જેમ સ્તનાભિલાષ વિગેરે હેતુઓ આપવામાં આવે, પરંતુ તેથી જેમ ચિદ્ધિ જીવનું જીવપણું આસ્તિકોને સામાન્ય હોતું નથી તેમ આ પણ છે. એમ વિરૂપુરૂષો સ્કેએ સમજી શકે, અને તેથી શ્રીદેવસૂરતપાગંજીવાળાને જે અષ્ટમી જે ચતુર્દશી જે પૂનમ કે જે અમાવાસ્યા માનવી થતી હતી એમ સમજવું નિર્વર્થક બને.

વસ્તુતઃ દીપ્પણની તિથિ કે માસની વૃદ્ધિ વખતે જેઓ (ખરતરો) પ્રથમા તિથિ કે પ્રથમ માસને સંપૂર્ણ તથા આશાઘ્ય માને છે તેને માટે જ આ અધિકાર છે અને તેથી તે અધિકાર શ્રી દેવસૂર તપાગંજીની 'દીપ્પણની પંચતિથિની હાનિ કે વૃદ્ધિ વખતે પૂર્વ કે પૂર્વતર અર્ધવર્ષ તિથિની હાનિ-વૃદ્ધિ કરવાની' પ્રમાણિકરીતિને જરૂરે બાધક નથી.

તિથિ કે માસની વૃદ્ધિ વખતે પહેલી તિથિ કે પહેલા માસના માનને કાર્યસાધક માનનારા ખરતરોને માટે આ અવધવતા સિદ્ધ છે પણ તેથી જો જે માસ અને અવધવતાનો સ્વીકાર થાય તો સમાપ્તિનું વચન અન્યમંદેશી નિહવ જેવું નથી ?

(શ્રી દેવસૂર તપાગંજીવાળાએને તો 'પંચાંગમાં પૂનમ અમાવાસ્યાની વૃદ્ધિ હોય ત્યારે તેરસની વૃદ્ધિ થાય છે' અને તેથી દીપ્પણની તે પહેલી અમાવાસ્યાએ ચૌદસ આવે અને તેથી કલ્પપરનો દિવસ પણ તે ચૌદશે જ થાય છે, પરંતુ જો જે અમાવાસ્યાવાળો વર્ગ પહેલી અમાવાસ્યાને નપુંસક માને એને અંગે તેને તો આ કલ્પપરનો વિરોધ જરૂર આવે.)

શાસ્ત્રકારોએ તે માસ અને તે તે તિથિના નામને આશ્રયિને ધતા કાર્યને અંગે નપુંસકપણું સ્પષ્ટ જણાવેલું છે એટલે 'અન્યતા' અન્યમાસ અને અન્યતિથિના નામના કાર્યકરવાનો બાધ આવતો નથી. અને તેથી દીપ્પણની પહેલી પૂનમ કે અમાવાસ્યાએ ચૌદશના પાક્ષિક પ્રતિકંમણના કાર્યને કરનારાઓ કોઈ કોપના ભાગી થતા નથી. આ વસ્તુ નહિ સમજનારો એ વર્ગ ખીણું શું સમજીને આ ગાથા કે પાઠ આરાધકવર્ગની સામે આગળ કરતો હશે ?

અન્યકાર મહાપુરૂષે ઉત્તરતિથિના અવધવનું પરંપરાથી સાધકપણું કહ્યું છે, તો પછી આ વગે પછી તે સાધકતા માનવીજ જોઈએ. આ વર્ગ શ્રીદેવસૂર ગંજીની પરંપરાનો હોવા છતાં હવે તે વર્ગ સાધકતા ન માને અને કેટલીય સદીઓથી ચાલી આવેલી સુવિશુદ્ધ પરંપરાને ઉઠાવનારો થાય એ ઝાણા ખેદનો વિષય નથી.

જેવીરીતે પર્વ કે પર્વાનન્તર પર્વની તિથિના સૂચની વખતે

શાસ્ત્રકારો સ્થાને સ્થાને સંજ્ઞાની પરાવર્તિ જણાવે છે, તેવીરીતે માસના નામની પરાવર્તિ જણાવતા હોય તેવા કોઈપણ પાઠ એ વર્ગે હલુ મુધી રલુ ફરેલો નથી, હવે પૂર્વાં એ પદ્યાર્દ્ધતિથિને માટે છે, નહિ કે માસને માટે.

એ વર્ગના પુરાવા પાઠ ૨૨

યત્કલ્યં પ્રતિમાસં નામગ્રાહં નિયતહર્ત્વં

:(પ્રવચન પરીક્ષા સુ પૃ. ૪૧૦-૪૧૧, આ પુસ્તક ૨૧૦ પૃષ્ઠ પેરા ૭૧)

રૂપબ્રીકરણુ-૨૨

: જેવી રીતે એ વર્ગે ઓ સત્ત્વંમં 'તસ્ય નામાડપિ' ન સહ્યતે ।' એ પાઠથી કહેવાયેલા પાસિકના નામને નહિ સહન કરવાના અધિકારમાં શાસ્ત્રકારે ટીપ્પણની ચોદશના ક્ષયે ટીપ્પણની તેરસે ચોદશ માનેલી હોવાથી, તત્ત્વતરં માંના 'તસ્યાપિ' એ પાઠથી 'ક્ષીણુ' એવી પણ પૂનમનું અમારે તો ચોદશે આરાધન થયું જ છે' એમ જણાવતા ચોદશના કિવસે ક્ષીણુ પૂનમનીજ માત્ર વિશેષતા જણાવવા તે પાઠમાં અપિ શબ્દ કહેલો છે, છતાં તે વર્ગે એ વાત નહિ માનીને અને, 'દ્વૌરપિ વિદ્યમાનસ્તેન' એ 'હેતુ' અને 'તસ્યા અપિ' આપેલ સાધ્યમાં હેતુ અને સાધ્યની ઐક્યતા થઈ જાય તેનો પણ વિચાર કર્યાવિના 'અપિ' શબ્દથી જો પૂનમ સાથે ચોદશ કઈ લીધી છે, તો પછી પ્રવચનપરીક્ષાના આ પાઠમાં જે 'દ્વિતીયા અપિ' એમ કહ્યું છે, એટલે, ગુ આ 'અપિ' શબ્દથી પહેલી ચોદશ વિગેરે ખાતરી માને છે, તે આ વર્ગે ચોદશ આનશે ખરી । (વસ્તુતઃ દ્વિતીયાડપિકર્ત્ત્વ્યા છે).

એ વર્ગના પુરાવા પાઠ-૨૩-૨૪

ક્ષયે પૂર્વ તિથિગ્રાહાં [આ પુસ્તક ૨૧૦ પૃષ્ઠ પેરા ૮૮]

રૂપબ્રીકરણુ ૨૩-૨૪

એ પ્રધોય ખરતરની ચર્ચાના પ્રકરણુ સિવાય લોગ અને સમાપ્તિને અર્થતોજ નથી. જો લોગ અને સમાપ્તિને કણુક કરવા જાય તો નવમી દ્વાદશી આદિના ક્ષયપ્રસંગે અષ્ટમી એકાદશી આદિનું અપલાપ્ય થાય.

વસ્તુતઃ આ પ્રધોય પહેલી અપર્વ તિથિનો નિષેધ કરી તેને સ્થાને પર્વતિથિને કાયમ રાખવા માટે અને વૃદ્ધિને વખતે પહેલી-માંથી પર્વપણુ કાઢી નાખવા માટે છે.

('વૃદ્ધિના વખતે પહેલે કિવસે ઉત્તર, જો ગવડા અને સમાપ્તિ એ ત્રણે સ્થેલા છે, જો પહેલે કિવસે સમાપ્તિ ન ગણાય તો નિયમી વૃદ્ધિજ કહેવાય નહિ.)

૧ વૃદ્ધિની વખતે પ્રથમાતિથિના ઉત્તર ભોગ અને સમાપ્તિને આશ્રિતેજ પ્રથમાતિથિને અપરોષ અને તેજપ્રમાણે દ્વિતીયાતિથિનો અપરોષ કરાય છે. પરંતુ પર્વતિથિની રૂઢિ વખતે '૧લી કાપી'ના પ્રત્યેયી દ્વિતીયા તિથિનેજ ઓત્તરી માની છે.

એ વર્ગના પુરાવા પાઠ-૨૫

અય તિથોનાં હાનો વૃક્ષો ચ... 'જં જાં જમિ' તિ...તત્તિથિત્વેન સ્વીકાર્યઃ
(મુ. સત્તતરે, પૃ. ૧૨, આ પુસ્તક ૨૧૦ પક્ષ ૦ પેરા ૮૯)

રૂપદ્રીકરણ-૨૫

આ પ્રકરણ એક દિવસે એકજ તિથિ ચોવીસ કલાકમાટે નક્કી કરવાનું કહે છે એટલે એક દિવસે એ તિથિ કહેનાર અને આરાધનાર જેમ પરપરાનો લોપ કરે છે તેમ શાસ્ત્રનો પણ લોપ કરે. એ વર્ગના પુરાવા પાઠ-૨૬

તથા પર્યમણેઽશ્વિનચેપ્રવાનુર્માસિકવાર્ષિકાષાઠ્ઠિકાવતુર્માસિકા વયઃ
(ધર્મસંગ્રહ મુદ્રિત પૃ. ૨૩૯, આ પુસ્તક ૨૧૦ પક્ષ ૦ પેરા ૬૨)

રૂપદ્રીકરણ-૨૬

જૈનશાસ્ત્ર અને જૈનધર્મના રીવાજને સમજનાર મનુષ્ય તો આશ્ચર્ય ચતુર્દશીઆદિને ફરજિયાત તિથિ તરીકે સમજી શકે, અને કલ્યાણકાદિ તિથિઓને મરજિયાત તિથિ તરીકે સમજી શકે, જો કે જાને તિથિને પર્વતિથિનું નામ આપાય છે પણ તેમાં આરાધના વિષયક તારતમ્યતા રહેલી છે અને તે એકે એક દિવસે ઘણા કલ્યાણકાંક્ષી પર્વતા હોય છે. પરંતુ ફરજિયાત તિથિઓ એક દિવસે ઘણી હોતી નથી. વળી કલ્યાણકતિથિઓની હાનિ-વૃદ્ધિને આગે ૩-૪ તિથિ સુધી પાછળ ઘટવધ કરતા જવાનું સાંપ્રદાયિક જે વિધાન છે તે ફરજિયાત પર્વતિથિને રૂપદ્રીનું નથી.

એ વર્ગના પુરાવા પાઠ-૨૭

ભારાખ્યત્વે જ વજ્રદંત્રી કલ્યાણકતિથ્યોરપિ અવિશેષઃ

(તત્ત્વઃ મુ. ગાથા ૪ ની વૃત્તિ આ પુસ્તક ૨૧૦ પક્ષ ૦ પેરા ૬૭)

રૂપદ્રીકરણ-૨૭

મનુષ્યત્વ એ આર્ય અને અનાર્યમાં અવિશિષ્ટ હોય તેથી આર્ય અનાર્ય જેમ સરળ ન થાય, તેમ ફરજિયાત અને મરજિયાત પર્વતિથિઓ આરાધ્ય હોય તેથી જાને સરળી તો નજ કહેવાય. આશ્ચર્ય ચતુર્દશી પૂનમ અને આઘાત્યા એ ફરજિયાત આરાધ્ય તિથિઓ છે.

એ વર્ગના પુરાવા પાઠ ૨૮-૨૯.

પર્વતિથિપાલનં જ મહાફલં શુભાશુર્યન્જયેતુસ્વાદિનાં ॥૨૮॥

ચોગપજ્જમીં ॥૨૯॥ (આદ્ધનિધિ 'પ્રકાશ' ૩ પર્વતિથિ પ્રકરણ પૃ. ૧૫૨

આ પુસ્તક ૨૧૦ પક્ષ ૦ પેરા ૧૦૦-૧૦૨)

રૂપદ્રીકરણ ૨૮-૨૯

તે આકમ આદિ તિથિઓ તો આકે પ્રકારના કર્મના શુભપણા અને

શુભના ઉપાધનના કારણજૂત છે. અને તેથી મુષગશંક આદિ સૂત્રોમાં જગો જગોપર તેની જ આરાધનાનો ઉલ્લેખ છે. એટલે બીજા વિગેરેને પરણવના આયુધના હેતુ તરીકે જો ગણાવે તો તેમાં પૂનમ જેવી ફરજિયાત તિથિઓ તેની બેળી થતી નથી.

(આયુધ્યજ્ઞાને માટે કોઈપણ માસ, તિથિ, કક્ષાક, મિનિટ, કે સમય મુકાં નિયત નથી. એટલે આયુધ્યજ્ઞની આ વાત પ્રાયિક છે, અને તેથી રવણસેહરી વિગેરેમાં એ વાતમાં પ્રાયઃ શબ્દ મેલ્યા છે. એટલું જ નહીં, પરંતુ ત્યાં ક્ષતતિથિઓ જણાવી છે. પૂર્ણિમા વિગેરે ચારિત્ર તિથિઓ છે અને તેથી બીજા વિગેરેના કરતાં ઘંછીજ ઉંચા નંબરની તિથિ છે. આચાર્યપદેશમાં આયુધના બીજા ત્રીજા સાત પરણવના આયુધનો બન્ધ જણાવીને તેને તિથિની સાથે જોડેલો છે એટલે આયુધ બન્ધની મત્ર ઘટનાજ છે, અને તેથી જ પર્વ તિથિએજ આયુધ બંધાય અને બીજી તિથિએ ન બંધાય એમ કોઈ ક્ષણ કહી શકે નહિ. વળી તે ત્રીજા સાતની ઘટના કમંભાસની અપેક્ષાએ હોઈને તિથિની હાનિવૃદ્ધિ વખતે તો તે ઘટનાને સ્થાન રહેજ નહીં.

એ વર્ગના પુરાવા પાઠ ૩૦

લૌકિકરૂઢિવ્યનામિપ્રાયેણ દ્વિજોપસ્થાપનાદિપુઠ

(વિચારામૃતસંગ્રહ યુ. પૂ. ૧૬ આ પુસ્તક ૨૦ પક્ષ ૦ પેરા ૧૦૬)

સ્પષ્ટીકરણ પાઠ ૩૦

જો કે બી દેવસૂર ગચ્છમાં વર્તમાન સમયે તિથિઓ પણ ચંકાશુચંડુ લૌકિક પંચાંગને આધારે સંસ્કાર કરવા પૂર્વક લેવાય છે, પરંતુ એવર્ગના આપેલો વિચારામૃતસંગ્રહનો પાઠ પ્રસ્તુત તિથિ સંજ્ઞા અને આરાધનાને માટે આપેલો તે અર્થ છે.

એ વર્ગના પુરાવા પાઠ ૩૧

મત યથ લૌકિકે છોત્તરે જ દિવ્યનકવ્યવહારવૃત્તિરપિ પ્રતિપદાદિ

(પ્રવચનપરીક્ષા સુદિત પૂ. ૧૬૦ આ પુસ્તક ૨૦ પક્ષ ૦ પેરા ૧૦૮)

યતુ જૈનદિવ્યનકાનુસારેણ આવળ (પ્રવચનપરીક્ષા - સુદિત પૂ. ૪૪૧

આ પુસ્તક ૨૦ પક્ષ ૦ પેરા ૧૦૯)

સ્પષ્ટીકરણ ૩૧

સંસ્કાર કર્યા વગર જો લૌકિક ટીખણ માનવામાં આવે તો ઉદયમિ જા તિદિં તિથિશ્ચ તેમજ ક્ષયે પૂર્વાં વિગેરે વાક્યોને તિલાંજલિ દેવી જોઈએ. એટલું જ નહીં પરંતુ પંચાંગમાં અચરથી તિથિનો આરંભ થાય અને ત્યાં સુધી તે તિથિનો સોજવટો રહે તે કાળમાંજ એ વર્ગ તે તિથિની આરાધના કરવી જોઈએ.

(એમ કાર્તિક પૂનમનો ક્ષય હોય ત્યારે દ્વીપ્પણમાં તે ક્ષીણ પૂનમના સવારના પડિકમણ્ણનો સૂર્યોદય પહેલાનો વખત પૂર્ણિમાનો હોય નહિ, એટલે તે વખતે અગર તેની નજીકના વખતને પૂનમ માનીને પૂનમની યાત્રા કરનારો લોકિક પંચાંગને માને છે એમ કહી શકાય નહીં.)

વળી-શ્રી દેવસૂર તપાગ્નિજ્વાળાઓ તો પૂર્ણિમાના ક્ષયે તેરસનો ક્ષય કરતા હોવાથી તેઓએ તે આ સુદાને આકાશકુસુમ જેવોજ ગણ્યો છે, પરંતુ એ નવા વર્ષને હરેક વર્ષે આમાસી પડિકમણ્ણ કર્યા પછી કરાવી પૂનમની જે યાત્રા તે પોતાના નવા માર્ગને લીધે આમાસી પ્રતિકમણ્ણ કર્યા પહેલાંજ કરવી પડે. વાસ્તવિક રીતિએ તો આ સુદાને અને ચાલુ વર્ષાને 'કંઠજ સ્થ'ંધ નથી.

પર્વતિથિની સંજ્ઞાને અંગે શાસ્ત્રકારોએ પ્રજાતના પચ્ચક્ષ્ણાણ્ણનો વખતજ સૂચને સ્પર્ધનારો લીધો છે. હવે જો સંજ્ઞાને અંગે ઉદય-લોમ અને સમાપ્તિ-એ બ્રહ્મ હોવામાં આવે તો અપર્વના ઉદયે પર્વ ન થઈ શકે અને તે દિવસે જો પર્વતિથિને અંગે લોમ અને સમાપ્તિની ગણવત્તરતા ગણવામાં આવે તો પર્વાનન્તર અપર્વ તિથિના ક્ષયની વખતે પર્વતિથિના ક્ષયનીજ આપત્તિ થાય અને જો ક્ષયે પૂર્ણિમા વચનને આગળ કરવામાં આવે તો પછી ક્ષય-વૃદ્ધિ વખતે આચાર્ય ભગવન્તના વચનો અને તેમની પરંપરાનેજ આગળ કરવાનું તત્ત્વ રહે. જો તેમ થાય તો પછી કઈ સદ્ગોષ્ઠી ચાલતી પરંપરા પ્રમાણે પર્વતિથિ કે પર્વાનન્તર પર્વતિથિના હાનિ-વૃદ્ધિના પ્રસંગે જે પૂર્વ કે પૂર્વતર અપર્વ-તિથિની હાનિ-વૃદ્ધિ કરાય છે તે સ્વરસથી કણુક કરવી જોઈએ.

સુસદામાં તિથિ સંજ્ઞા નક્કી કરવાનું જણાવાયું છે અને મત-લેહ પશુ તિથિસંજ્ઞાને અંગે છે. તિથિદિન અને આરાધનાને અંગે મતલેહ જ કયાં છે ?

ઉપસંહાર

પર્વતિથિની હાનિ-વૃદ્ધિ માનનારાઓએ તેમની માન્યતા સુજળ (મોકલેલ પુરાવાથી) નીચેના સુદા સાબિત કરવા ઘટે છતાં સાબીત કર્યા નથી.

૧ શ્રી-દેવસૂર તપાગ્નિની સામાચારી કરનારાઓ, દ્વીપ્પણમાં જ્યારે પર્વ-તિથિની હાનિવૃદ્ધિ હોય ત્યારે પૂર્વ કે પૂર્વતર તિથિની હાનિ-વૃદ્ધિ નથી કરતા અને નહોતા કરતા.

૨ પોતે શ્રી દેવસૂરની સામાચારી કરનારી પરંપરામાં નથી.

- ૩ પર્વતિથિની આરાધના તરીકે પર્વતિથિ જોાછી થાય અગર અધિક ધાય એ બન્નેમાં દોષ નથી.
- ૪ સૂર્યોદયવાળી તિથિના વ્યવહારસાથે અનુદયવાળી તિથિનો પણ વ્યવહાર કરાય.
- ૫ ચૌદશ સાથે પૂનમ કે અમાવાસ્યાનું સંલગ્નપણું જરૂરી નથી.
- ૬ પ્રાયશ્ચિત્તાદિ નિધિમાં તિથિની સંજ્ઞાનો ક્ષય થાય અગર વધે તે બ્યાજબી છે.
- ૭ ચૌદશ આદિની સંજ્ઞાએ પદ્મી આદિની વ્યવસ્થા કરેલી છે છતાં તિથિની પરાવૃત્તિ તિથિ થાય છે અને તેરશ અને ત્રીજીની તિથિની સંજ્ઞા માનીને પદ્મી ચોમાસી સંવત્ષરી કર્યા છતાં તિથિનું પરાવર્તન નથી.

શ્રી દેવસૂર ગરછની સમાચારીવાળાઓને દીપ્પણમાં જ્યારે પર્વ કે પર્વાનન્તર પર્વતિથિની હાનિ કે વૃદ્ધિ આવે ત્યારે જે પૂર્વ કે પૂર્વતર અપર્વ તિથિની હાનિ-વૃદ્ધિ સાબિત કરવાની છે તે સાબીત થઇ છે.

- ૧ ચૌદશના ક્ષયે તેરશે તેરશ કહેવાય નહીં પણ ચૌદશજ કહેવાય એ વિગેરે પાઠોથી તેમજ અષ્ટમી આદિની વૃદ્ધિ વળતે એકનેજ ચૌદશિઠી-એકજ પર્વતિથિ ગણવા જણાવ્યું છે એ વિગેરે પાઠોથી એક પર્વની હાનિ-વૃદ્ધિએ પૂર્વ અપર્વતિથિની હાનિ-વૃદ્ધિ સાબિત થઇ છે.

- ૨ પર્વાનન્તર પર્વતિથિની હાનિવૃદ્ધિની વખતે શ્રી હીરસૂરિભાઈના 'વપોવચોચતુર્દશ્યો' એ ત્રિવચનવાળા પાઠ વિગેરેથી પૂર્વતર અપર્વતિથિની હાનિ તેમજ પહેલી પૂનમે ખરતર તરફથી 'જુઝોં વાશિકં ક્રિયતે' 'इदं किं?' એ પાઠથી અપાયેલાં જોક્ષ'જો, શ્રી દેવસૂરપદ્મક આદિ પાઠોથી પર્વાનન્તર પર્વતિથિની વૃદ્ધિ હોય ત્યારે પૂર્વતર અપર્વતિથિની વૃદ્ધિ કરવાનું સાબીત થયું છે.

- ૩ અનેક પુરૂષ પરંપરાએ આલેલો જે રિવાજ હોય તેને શાસ્ત્રકારો છતકરૂપ કહે છે. અને તેને આગમ કથિત અનુષ્ઠાનોની માફકજ પ્રમાણુ. ગણવામાં આવે છે તે છતકરૂપથી અભ્યાહતપણે દીપ્પણમાં જ્યારે પર્વ કે પર્વાનન્તર પર્વની હાનિ કે વૃદ્ધિ આવે છે ત્યારે પૂર્વ કે પૂર્વતર અપર્વતિથિનીજ હાનિવૃદ્ધિ થાય તે એ વાત સાબીત કરવામાં આવી છે.

- ૪ લૌકિક દીપ્પણમાં પણ એવા અવસરે પૂર્વતર અપર્વને પર્વની સંજ્ઞા અપાય છે. એ વાત પણ 'વિ. સં. ૨૦૦૦ની સાલના ચંડાંમુચંડુ પંચાંગમાં પ્રસિદ્ધ થયેલ કાગળ વડ અમાસના ક્ષયે કામણ વહી ૧૩ ને આપેલ મહાશિવરાત્રિની સંજ્ઞાથી તથા ચૌદશને આપેલી અમાસની સંજ્ઞા જણાવીને સાબીત કરવામાં આવી છે.

જેન આગમશાસ્ત્રોમાં પૂર્ણિમાના ક્ષયે પણ તે દિવસે પૂનમ કહેલીજ છે. અને તત્ત્વતરંગિણી આદિ અર્ચાશાસ્ત્રમાં પણ એજ

વાતનું સાફ સમર્થન છે. તાણી તૂણીને પણ ચર્ચા ગ્રન્થોમાંથીજ કહેવાતા પણ પાઠો આપનાર એ વર્ગે એ આપેલ આગમશાસ્ત્રોના પાઠોને માને તોજ તેઓ એવા ચર્ચાગ્રન્થો પણ સીધા લગાવી શકે.

તા. ૫-૧-૪૩

આનંદસાગર દ: પોતે.

[આ પ્રમાણે લિખિત ચર્ચામાં આચાર્ય રામચંદ્ર સૂરિજીએ પોતાના સ્વપક્ષ સ્થાપનમાં જે શાસ્ત્ર પાઠો રજુ કર્યા હતા તેની પૂ. આચાર્ય સાગરાનંદ સૂરીશ્વરજી મહારાજે કરેલ સમાલોચના સંપૂર્ણ.]

પરપક્ષ ખંડન-૩

[આચાર્ય વિજયરામચંદ્રસૂરિજીના સ્વપક્ષસ્થાપનામાં રજુ થયેલ ૨૫ મુદ્દાના વિવરણની પૂ. આચાર્યશ્રી સાગરાનંદસૂરીશ્વરજી મહારાજે કરેલી સમાલોચના.]

—૦૦૦—

શ્રી જોતભવામિને નમઃ

શેઠશ્રી કરતુરભાઈ સમક્ષ રજુ થયેલો મુસદ્દો અને એ ઠરાવને અંગે નવા વર્ગે આપેલા ૨૫ મુદ્દા ઉપરનો

સંક્ષિપ્ત જવાબ.

—૦૦૦—

શેઠશ્રી કરતુરભાઈ સમક્ષ રજુ થયેલ—મુદ્દાએલો મૂળ મુસદ્દો

‘પર્વતિથિની આરાધનાને અંગે, ચંડાશુચકું ૫ અંગમાં જ્યારે પર્વ કે પર્વાનંતર પર્વતિથિનો ક્ષય હોય કે વૃદ્ધિ હોય ત્યારે પર્વની તિથિની કે પર્વાનંતર પર્વની તિથિનો ક્ષય કે વૃદ્ધિ બાબતમાં જૈનશાસ્ત્રના આધારે કઈ તિથિને પર્વતિથિ તરીકે કહેવી અને માનવી.’

આ મુસદ્દા ઉપર નવા વર્ગના ૨૫ મુદ્દાના વિવરણ ઉપરનું શીર્ષક લખાણુ પૃષ્ઠ ૩૬ પેરા-૧

‘તિથિહિન’ અને ‘પર્વશૂન્ય’ સંજ્ઞાથી ભ્રાન્તબ્ધ કોઈને અંગેના નિષ્કૃપ

૧. આચાર્ય સાગરાનંદસૂરીશ્વરજીએ કરેલ સમાલોચનામાં રજુ થયેલ પેરા ૫-૩૬ થી ઉપરેલ રામચંદ્રસૂરિજીના નિવૃણુમાં ૧-૨ નંબર દ્વારા પેરામુદ્દો જણાવ્યા છે. જ્યાં અમારા મુદ્દા પેરામુદ્દા નંબર અને સમાલોચનાના નંબરમાં ફેર હતો ત્યાં ટિપ્પણમાં તે નંબરો આપ્યા છે જેથી વાંચકને સરળતા થાય.

માટે અમોએ તારવેલા રથ મુદ્દાઓ પૈકીના પહેલો મુદ્દો—

પેરા-૧ ની સમાલોચના

ખરીદીતે શ્રી દેવસૂર તપાગચ્છ અને એ વર્ગ વચ્ચે તિથિદિન અને પર્વારાધન એ બે સંબંધી મંતવ્યભેદ નથી.

“શ્રી દેવસૂર તપાગચ્છ અને નવો વર્ગ” એ બન્ને “તિથિદિન” અને “પર્વારાધન” માને જ છે. ભેદ માત્ર ત્યાંજ છે કે—પ્રપણમાં આવતી પર્વ કે પર્વાનન્તર પર્વતિથિના હાનિ-વૃદ્ધિ પ્રસંગે કયે દિવસે તે પર્વતિથિની સંજ્ઞા કરવી અને તે પછી તે પર્વતિથિને માનવી” મુદ્દો પણ એજવાત નહીં કરવાનું જણાવે છે.

પેરા-૨ ની સમાલોચના

એ વર્ગના પ્રથમ મુદ્દો હાનિ-વૃદ્ધિના પ્રસંગ વગરનો અને હાનિ-વૃદ્ધિ પ્રસંગના અપવાદથી બાધિત થયેલ હોવાથી શેકંશ્રી કેસ્તુરભાઈ સમક્ષ થયેલ મુસદ્દાની મર્યાદાથી બહાર છે. કારણકે એ વર્ગે તેમના પ્રથમ મુદ્દામાં હાનિ વૃદ્ધિનો મુદ્દલ પ્રસંગ બતાવ્યોજ નથી.

અમે મૂળ રથ મુદ્દાની સમાલોચના અને તેમણે પોતાના મુદ્દાના સમર્થનમાં—(નિવરણમાં) આપેલા પાઠોની સમાલોચના કરી ગયા છીએ.

છતાં તેમનું વિવરણ કે જે એકજ વાતનું ઘણીવાર પુનરાવર્તન કરે છે, અને શાસ્ત્રપાઠના અર્થથી રહિત અને વાસ્તવિક અર્થથી વિરૂદ્ધ એવા માત્ર બાવને જણાવે છે. તેમજ પોતાના મંતવ્યને સમર્થન આપનાર એક પણ શાસ્ત્રીય પાઠ કે પરંપરાને સાબિત કરી શક્યું નથી, તે બતાવવા એ વર્ગના વિવરણની (નિરૂપણની) અંતે કાંઈક સમાલોચના રજુ કરીએ છીએ.

એ વર્ગે પોતાના વિવરણમાં પ્રથમ મુદ્દાનું સમર્થન કરતાં અગાઉ યદ્ આતના (હવેલાં) પાના-૭-૮ મુખી પોતાનું મંતવ્ય કે જે યો દેવસૂર તપાગચ્છની સમાચારીથી અને આસપાસની વિરૂદ્ધ છે. અને જેને ખેડી રીતના પ્રમાણની હાયા આપીને રજુ કર્યું છે. જ્યારે યો દેવસૂર તપાગચ્છની સમાચારી પ્રમાણનું મંતવ્ય રજુ કરતાં જે બહાર અને વાસ્તવિક પ્રમાણ છે, તેની હાયા ગ્રંથની પણ એ વર્ગે બતાવી નથી. માટે સાત પાના મુખીનું ઉપોપાનનું આપણું કેમ પણ મુદ્દ મનુષ્યે વાસ્તવિક છે એમ ન માનવું જોઈએ. વળી તે કરેલો અંશ એ વર્ગે પુનઃપ્રતિરૂપે આગળ રજુ કરવાનું જણાવે છે તેથી પણ પાના

—૭ સુધીનો એ વર્ગે કરેલો સંઘર્ષ શાસ્ત્રધારથી નિરપેક્ષ હોવાથી અહિં લક્ષ્યમાં લેવા યોગ્ય નથી. તથા શરૂઆતના સાત પાના સુધી જગો જગો પર એ વર્ગે મારી માન્યતાને મારા (આ. સાગરાનંદ....ના) મંતવ્ય તરીકે જણાવે છે તે માફ મંતવ્ય નથી, પણ આખા દેવસૂરચંદ્રનું મંતવ્ય છે. અને એઓનું પણ સં. ૧૬૬૧ સુધી એજ મંતવ્ય હતું.

આથી અમે અમારે માટે 'દેવસૂર સંઘ' કે 'તપાગચ્છ' આપીએ છીએ અને એમને માટે આમે 'એવર્ગ' એ રીતે લખીએ છીએ.
પેરા-૩ ની સમાલોચના

પેરા ત્રણમાં પ્રથમ સુદો ઉપસ્થિત કરવાનાં એ વર્ગે જે કારણો બતાવ્યાં છે તે પણ ખરાબ નથી. કારણકે પ્રથમ સુદોજ મંતવ્યલેહની ચર્ચાના વિષયની બહાર છે, અને અમે તો શ્રી દેવસૂર તપાગચ્છની સામાચારી મુજબ અસહ્ય સેંકડો વર્ષથી જે રીતે થતું હતું તે રીતે જ થાય છે ને કરીએ છીએ. ખરી રીતે પ્રથમ સુદો પર્વ કે પર્વાનંતર પર્વતિથિના ક્ષય-વૃદ્ધિ પ્રસંગે અપવાદને નહિ સમજવાથીજ ઉત્પત્ત થવા પામ્યો છે.

પેરા-૪ ની સમાલોચના

પેરા ચારમાં જણાવેલી વાત ખરાબ નથી. કારણકે તેમણે જે મુખ્ય મુખ્ય ખીનાઓ સંઘઠિત કરી છે, તે ખીનાઓમાં પણ જે વસ્તુ અમે શાસ્ત્રધારે અને પરંપરાએ માનીએ છીએ, તેને મચકીને અને ભ્રમ ઉત્પન્ન કરે તેવી રીતે રજૂ કરી છે જે તટસ્થ નિરૂપકને વસ્તુ સ્થિતિનો સરળતાથી અભ્યાસ થવા દેવામાં આકીદીવાલ રૂપે છે.

જેમકે તે વર્ગે તેમના વિવરણમાં પૃષ્ઠ ૩ [આ પુસ્તક પૃષ્ઠ ૩૭] પેરા ૬ પેટા પેરા-૩માં 'સામાપક્ષે ૦૦૦૦ સાગરાનંદ ૦૦૦૦ આ વિષયમાં એવું મંતવ્ય છે કે'— એમ જે લખ્યું ■ તે ખરાબ નથી. કારણકે ઉપર જણાવ્યા મુજબ અમારું મંતવ્ય કે આવરણ જે છે તે કાંઈ તે વર્ગની માફક સ્વતંત્ર નવું મંતવ્ય કે નવા આવરણરૂપ નથી પરંતુ શ્રી દેવસૂર તપાગચ્છની પરંપરામાં અસહ્ય ગ્રાહ્યું આવેલું અને ચાલે છે તેજ છે. તેમજ એ વર્ગે પણ સં. ૧૬૬૧ સુધી એ પ્રમાણેજ આવરેલું છે તે મંતવ્ય છે. મારા તરફથી તો ફક્ત તેનું અહિં માત્ર પ્રતિગાદન જ થાય છે.

પેરા-૫ ની સમાલોચના

પેરા પાંચમાં જણાવવામાં આવ્યું છે 'પુનરૂક્તિઓ વધી જવા પામે.... ટાળી ચકાવ' એ પણ ખરાબ નથી. કારણકે પુનરૂક્તિ ટાળવા શરૂઆતના સાત પાનાં રોક્યાં છતાં એ વર્ગના વિવરણમાં પુનરૂક્તિ અસ્પષ્ટતા

અને પુરાવા વિનાના કલ્પિત વિધાનો તો તેમના તેમજ રહેવા પામ્યાં છે જે અમે પ્રસંગે જણાવીશું.

૫. ૩૭ ચેરા-૬ ની સમાલોચના.

ચેરા ૬ માં જણાવેલ વિગતજરાજર નથી. કારણકે તે પક્ષનો હેતુ વિગત જણાવવાનો નથી. પરંતુ વિગતના બહાને 'શ્રી દેવસૂર તપાગચ્છ સામાચારી મુજબ સે'કહે' વર્ષથી અવિચ્છિન્ન રીતે આચરણા કરનાર અમારી રીતિને ઉલટી રીતે રજુ કરીને પોતાને આગળ જે વસ્તુ રજુ કરવી છે તેને માટે ભૂમિકા તૈયાર કરવાનો છે.'

ચેરા ૬ ચેટા ચેરા-૧ ની સમાલોચના.

'ચંડાશુચંડુ પંચાંગમાં.....

જો ચેરા ૬ ના ચેટા ચેરા ૧ માં જણાવેલી વિગત સત્યથી વેગળી છે.

તેઓ ટીપ્પણમાં નોમના હાથે સૂર્યોદયને સ્પર્શનારી અષ્ટમી હોવા છતાં લોગ સમાપ્તિવાળી નોમનો પણ વ્યવહેરા (ટીપ્પણની આઠમના હાથે સાતમ આઠમની પેઠે) આઠમ નોમ કહીને સ્વીકારે છે, તે વસ્તુ 'શ્રી દેવસૂરગચ્છ સામાચારીવાળાઓને જૈનશાસ્ત્ર અને પરપરા મુજબ' માન્ય રહી શકે તેવો કોઈ પણ આધાર જો વર્ગ આજ મુઘી આપી શકેલ નથી. તેમ જો વર્ગ આ વિવરણમાં પણ આપ્યો નથી,

શાસ્ત્રકારોએ અને તપાગચ્છ સામાચારીવાળાઓએ પર્વતિથિની હાનિવૃદ્ધિ-વંખતે અનુક્રમે જે પૂર્વની અપર્વતિથિના વ્યવહેરનો અભાવ અને પૂર્વતિથિમાં પર્વતિથિપણના વ્યવહેરનો અભાવ ગણ્યો છે, તે તે તિથિ કે પર્વતિથિના ઉદયના અગ્રમાણને લઈને ગણ્યો છે. એટલે લોગ સમાપ્તિના નામે ઠાણપણ જગ્યાએ તપાગચ્છ શાસ્ત્રકારોએ અને તેની સામાચારીવાળાઓએ લોગ અને સમાપ્તિની માન્યતાનો ગંધ સરખો પણ લીધો નથી.

આથી સ્પષ્ટ સમજાશે કે જો વર્ગને આ પ્રકારના શ્રી. દેવસૂર તપાગચ્છના અને તેવર્ગના મંતવ્યલેદનો ખ્યાલ હોવા છતાં જો વર્ગે પોતાના વિવરણમાં - 'ચંડાશુચંડુ પંચાંગમાં જ્યાં મુઘી ■ x x x x x ■ કથોજ લેક પડતો નથી.' તે વાક્ય ઇરાદાપૂર્વક ગ્રમ ઉત્પન્ન કરવા રજુ કર્યું છે. તેવંજ બીજે લગભગ દરેક ઠેકાણે બનવા પામ્યું છે.

[આ પુસ્તક ૫. ૩૭-૩૮] ચેરા ૬ ચેટા ચેરા ૨-૩ સમાલોચના.

ચેરા ૬ ના ચેટા ચેરા ૨-૩નું લખાણ પણ સત્ય નથી.

તેમાંનું લખાણ શ્રી દેવસૂર તપાગચ્છ સામાચારીને અનુસરનારા એવા મારાનામે ખોટી રીતે રજુ કર્યું ■ અર્થાત્ આ અર્થા વિષે હું જે કંઈ માનું છું અને આચરું છું તે મારો અત કે આચરણા નથી. પણ

શ્રી. તપાગચ્છાધિપતિ શ્રી વિજયદેવસૂરિજીની માન્યતા અને આચરણ છે. છતાં તેઓ દરેક બાબતમાં માત્ર માન્યતા તરીકે ખોટીરીતે જણાવે છે,

[આ પુસ્તક પૃ. ૩૮] પેટા પેરા ત્રણમાં એ વર્ગ જણાવે છે કે—

“સામાપસે ૦૦૦૦ સપરાનંદ સૂરિજીનું આ વિવરણ એવું મંતવ્ય છે કે ‘આઠમના ક્ષયના બદલામાં સાતમનો ક્ષય કરવો તે દિવસે જે સાતમપણું છે તેને ઉઠાવી દઈને માત્ર આઠમપણું કાપમજ કરવું, અને તે પછીજ તે દિવસે અષ્ટમીની આરાધના કરવી.’ વિગેરે વિગેરે.

એ વર્ગનું એમ કહેવું તે સત્ય નથી. કારણકે એ વર્ગે લખ્યું તેમ અને તિથિસંબંધી કોઈ વાત નિર્ધાર કહેતા કે માનતા નથી. પણ શાસ્ત્રાસા મુજબના ક્ષયે પૂર્વાં ના વાક્યાધારે સંસ્કારપૂર્વક માનીએ છીએ, આઠા મુજબનો સંસ્કાર કર્યા વગર ટીપ્પણમાં જણાવેલ વાતને સિદ્ધ ગણીને એ વર્ગ તરફથી વિવસ્થામાં જે કહેવામાં આવ્યું છે તે જન શાસ્ત્રકારોએ કહેલા સંસ્કારની અપેક્ષાએ જુદું અને વિરોધિ છે. જેમ ટીપ્પણમાં ચોદશનો ક્ષય હોય ત્યારે તત્પતરંગિણીના ‘તત્ર જયોદયોતિ વ્યવદેશસ્યાડપ્યસંમથાત્ કિન્તુ પ્રાવચ્ચિન્તા-વિવિધૌ ચતુર્દયેવેતિ વ્યવદેશ્યમાનત્વાત્’ વિગેરે કથનથી શાસ્ત્રકારોએ તેરશને દિવસે તેરથ કહેવીજ નહિ, પરંતુ ચોદશજ કહેવી એવો (ક્ષયે પૂર્વાં નિયમ અનુસાર સંસ્કાર કરવામાટે) સ્પષ્ટ આદેશ કર્યો છે. તેમ તેજવીતિ આઠમ આદિના ક્ષયે એકજ સરખી ઘટે છે. ટીપ્પણની આઠમના ક્ષયે સાતમે આઠમનીજ સંજ્ઞા કરવાને બદલે તે દિવસે ‘સાતમપણું’ છે સાતમ-પણું હવું’. એવા શબ્દો થી દેવસૂર સંધમાં રજુ કરવા તે શ્રી દેવસૂર સમાચારીમાં જાણી જુજીને ધમ ઉત્પન્ન કરવાનો પ્રયાસ માત્ર છે.

તેમજ તેજ પૃષ્ઠ-૩ ના (આ પુસ્તક પૃષ્ઠ ૩૭ ના) પેરા-૬ ના પેટા પેરા ૩ માં આગળ લખતાં એ વર્ગ જણાવે છે કે—

“સાતમના સૂર્યોદયને સાતમનો સૂર્યોદય માનવા સાથે અષ્ટમીનો પણ સમાપ્તિ સૂચક સૂર્યોદય માનવાનું અમારું મંતવ્ય છે.”

આથી ટીપ્પણની અષ્ટમીના ક્ષયની વખતે જૈનશાસ્ત્ર પ્રમાણે સાતમે આઠમ ગાન્યા વિના સાતમના દિવસે પણ ‘સૂર્યોદયને સ્પર્શનારી સાતમજ હોય છે.’ એમ ઉપરના વાક્યમાં કબુલ કરીને ‘તે દિવસે અષ્ટમીનો પણ સમાપ્તિ સૂચક સૂર્યોદય માનવાનું અમારું મંતવ્ય છે’ એમ કહેવું તે વલ્લો વ્યાગ્રાત છે. કારણકે અષ્ટમીનો પણ સમાપ્તિ સૂચક સૂર્યોદય હોય તો ટીપ્પણમાં આઠમનો ક્ષય શી રીતે કહેવાય? તેમજ એક દિવસે જે સૂર્યોદય હોવાનું વચન અબુધનજ્ઞાદ્ય પણ બની શકે નહિ. સમાપ્તિ સૂચક સૂર્યોદયવાળી તિથિ તો તેને કહેવાય કે સૂર્યોદયને સ્પર્શનારી તિથિ તે દિવસે સમાપ્તિ થયેલી હોય. તે દિવસે તેવી તિથિ તો

(સાતમ) સમાપ્તિવાળીજ છે એટલે સ્પષ્ટ છે કે સમાપ્તિ સૂચક સૂર્યોદય અષ્ટમીના છેજ નહિ. અષ્ટમીના ક્ષય પ્રસંગે ઉદય અને સમાપ્તિ યુક્ત સપ્તમીમાં અષ્ટમીની માત્ર લેણ સમાપ્તિ છે ને લોગચંચાપ્તિને તિથિના વ્યપદેશમાં કારણરૂપે (ખરતર-ગચ્છવાળા મિવાય) તપાગચ્છ સંધમાં કોઈ શાસ્ત્રકારે માની નથી.

શ્રી તત્ત્વતરંગિણીકારે ગુદિત પ્રત પૃષ્ઠ-૧૨ માં જે જં જાં જંમિ ગયા ૧૭ ના વિપરણમાં આ તિથિર્મસ્મિન્ ચારિત્યાદિવારલક્ષણે દિવસે સમાપ્યતે સ પ્વ દિવસો વારલક્ષણઃ પ્રમાણમિતિ સત્તિગિત્વેનૈવ સ્વોકાર્યઃ' એમ જણાવીને જે સમાપ્તિસૂચક નિયમ બતાવ્યો છે, તે ખરતરોને આશ્રયિને છે. આમ છતાં તે નિયમથી પણ ટીપ્પણીની અષ્ટમીના ક્ષય વખતે સાતમમાં સમાપ્તિ પામેલી અષ્ટમીને તે આઠમો આખો અહોરાત્ર માનવાનું જ શાસ્ત્રકારે જણાવ્યું છે. નહિ કે તે દિવસે સાતમનો પણ સૂર્યોદય કે સાતમ પણ માનવાનું જણાવ્યું છે. અને તેથી સાતમના સૂર્યોદયને આઠમો જ સૂર્યોદય માનવાનો રહે છે, નહિ કે તે દિવસે સાતમનો પણ સૂર્યોદય માનવાનું રહે છે. લોગ સમાપ્તિને લઈને એક દિવસે બે તિથિને વ્યપદેશ માનવાનું નવા વર્ગ સિવાય આજ છુટી કોઈ શાસ્ત્રકારે કહ્યું નથી.

આથી આઠમના ક્ષય વખતે કયે પૂર્ણાં નિયમ લગાડીને તે ટીપ્પણીની સાતમના સૂર્યોદયને અષ્ટમીના સૂર્યોદય ગણીને સપ્તમીના સૂર્યોદયપણાને બાધ કરવામાં આવ્યો છે. શ્રી તત્ત્વતરંગિણી આદિ કોઈ પણ શાસ્ત્રકારોએ કે પંચાંગકારોએ બે ભુદા નામની બે તિથિ એકી વખતે કે એક દિવસે સૂર્યોદયને સ્પર્શતી હોય એવા કોઈ સૂર્યોદય કોઈ તિથિએ ભાટે માન્યો નથી. બે વર્ગે (સાતમના સૂર્યોદય માનવા સાથે અષ્ટમીના પણ સમાપ્તિ સૂચક સૂર્યોદય માનવાનું અમારું મંતવ્ય છે) એમ જણાવવાવડે જૈન શાસ્ત્રકાર અને પંચાંગકાર બન્નેથી કોઈ નવીજ વાત ઉભી કરી છે.

પૃ. ૩૮ [આ પુસ્તક] પેરા ૬ પેટા પેરા ૪ ની સમાલોચના.

પેરા ૬ ના પેટા પેરા ૪ નું લખાણ પણ સત્ય નથી

એક અખંડ વસ્તુના બે અવયવને એ વસ્તુસ્વરૂપે માનવામાં આવે અને તેમાંના એક અવયવ અવગણીને પણ એ સાથે ધીજી અવયવનો પણ સ્વીકાર કરવામાં આવે તો એમ માનનારને તે અખંડ વસ્તુનું આરાધન થયું ન ગણાય. એક વસ્તુ બે અવયવમાં વહેંચાણી હોય તે વખતે અંત્યમાં અખંડ વસ્તુને સ્વીકારનાર વર્ગને તો જૈનશાસ્ત્રકારોએ ઉત્તરાધ્યયનાદિ સૂત્રોમાં અંત્ય પ્રદેશી નિન્દ્ય જણાવ્યો છે, તથા શાસ્ત્રકારે બતાવેલો 'વૃદ્ધો કાર્વા તયોત્તર' એ નિયમ પણ બે અવયવ સ્વરૂપ તિથિને માનનાર વર્ગમાંટે નકામો થઈ પડે કારણકે એ નિયમ પર્વતિથિની સંજ્ઞાની વ્યવસ્થા કરવા માટે છે નહિ કે

જે અવયવરૂપ તિથિમાટે છે. વૃદ્ધિવખતે શ્રીદેવસૂર તપાઝગુણાઓ તો ઉત્તર દિવસનેજ એક અખંડ પર્વતિથિ તરીકે માનીને આરાધતા હોવાથી તેને તેવી કોઈ આપત્તિ નથી.

પૃ. ૩૮ ચેરા-૬ ચેટા ચેરા ૫ ની સમાલોચના.

ચેરા ૬ ના ચેટા ચેરા ૫ નું લખાણ પણ સત્ય નથી.

પૂર્વે અપર્વતિથિ હોય તેવી પર્વતિથિની હાનિ પ્રસંગે શ્રી દેવસૂર તપાઝગુણાઓને તથા નવાવર્ગને આરાધના એક દિવસે થાય છે.

પરંતુ (શ્રી દેવસૂર તપાઝગુણા ટિપ્પણની આઠમ આઠિના ક્ષય પ્રસંગે સાતમના દિવસે આખો દિવસ આઠમ પર્વતિથિ માનીને આઠમ વિગેરેની આરાધના કરે છે એટલે પર્વતિથિ જે આરાધનાના આધારરૂપ છે તેને રાખીને આરાધનારૂપ 'આધેય' રાખવામાં આવે છે જ્યારે આ નવોવર્ગ સ્ત્રી પ્રસંગે આઠમરૂપી આધારને ફીણ માનીને અને આઠમની આરાધનારૂપ આધેયને રાખવામાટે સાતમને 'આધાર' કરીને તે સાતમમાં આઠમ વિગેરેની આરાધનારૂપ આધેય રાખે છે.)

આટલો જગજર તક્ષણ છે અને તેથી તે વર્ગને આરાધના કરતાં છતાં પર્વતિથિના હોષક થઈ પડે છે.

અને તેવીજ રીતે ટિપ્પણની વૃદ્ધાપર્વતિથિમાં 'વૃદ્ધો કાર્યો તથોત્તરા' ની ઘટનાપૂર્વક અખંડ પર્વતિથિનું આરાધન અમે કરીએ છીએ. જ્યારે એ વર્ગ વૃદ્ધાતિથિ વખતે એક દિવસે [તિથિએ] જે અવયવ માનીને અને પૂર્વ અવયવ છાડીને ઉત્તર અવયવે પર્વતિથિની આરાધના કર્યા છતાં અખંડ તિથિના આરાધનથી રહિત રહે છે.

પૃષ્ઠ ૩૯ ચેરા-૬ ચેટાચેરા ૬-૭ ની સમાલોચના.

ચેરા ૬ ના ચેટા ચેરા ૬-૭ નું લખાણ પણ બરાબર નથી.

અમે અર્ધ દરેક વસ્તુનું અમાઈ મંડન એટલા માટે નથી કરતા કે આગળ આની આ વસ્તુ વારે ઘડીએ આવે છે અને એટલાજ માટે માત્ર અમારે નામે જોડી રીતે જે વસ્તુ એ વર્ગ રજી કરે છે તેનાજ અમે નિરેધ કરીએ છીએ.

ચેરા ૭ માં એ વર્ગે લખેલી "ઔદ્યોગ ઔસના અને પૂતમના એમ બન્નેવ પર્વતિથિઓના એકજ દિવસે આરાધક બની સકાય છે." વિગેરે. [પૃ. ૩૯, પં. ૧૫]

આ અને આના પછી લખેલી સર્વ વસ્તુ સત્યથી વેગળી છે. જૈનશાસ્ત્રોમાં પર્વતિથિએ ફરજિયાત અને મરજિયાત એમ બે પ્રકારની કહી છે. અદ્યની ચતુર્થેશી આદિ ચતુષ્પર્વી કે જે પ્રાયશ્ચિતાદિ વિધિમાં ફરજિયાત પર્વતિથિઓ છે. અને કલ્યાણકાંદિ પર્વતિથિઓ મરજિયાત પર્વતિથિઓ છે. ફરજિયાત પર્વતિથિઓનું પરિસ્મરણ હોવાથી ન તો તેની હાનિ પાડવે કે ન તો તેની વૃદ્ધિ

પાલવે, જેમકે દુરશ્યાત તિથિઓનું પાલન ન થાય તો “અમુના પ્રકારેણ પાક્ષિક-
 ચાતુર્માસિકસાંયત્તરિકલક્ષણતિથોનામારાધ્યત્યેન તત્તપઃ, ઉપલક્ષણાદન્યદ્વિ તન્નિ-
 યતાનુસારે તસ્ય નિયમો-મર્યાદા, તત્તપઃ ચતુર્થાંદિલક્ષણં રત્યર્થઃ, સ ચ કથિતો
 યોતરાગેન, કેન સ્વરૂપેણ? નિયમેન-નિશ્ચયેન નતુ મજનયા રત્યર્થઃ, કોપતિયિયુ
 ચ મજના-નિયામામાવા. અરુરણે પ્રાયશ્ચિત્તામાવાદિતિ જિનવચનચિદ્વિદ્વિષેયા”
 (તત્તપતરંગિણી પૃ. ૨૬)ના એ પાઠ આદિથી પ્રાયશ્ચિત્ત જણાવે છે. તેમ
 હથાણુકાદિ મરશ્યાત પર્વતિથિઓનું તે તે તિથિના દિવસે આરાધન કરે તો
 એ ઠીક અને ન કરે તો એ ઠીક એમ જણાવીને તે તે દિવસે તે તે તિથિનું
 આરાધન ન થાય તો પ્રાયશ્ચિત્ત જણાવતા નથી અર્થાત્ પ્રાયશ્ચિત્ત નથી એમ
 સાફ જણાવે છે.

અને તેજ કારણથી રૂચે પૂર્ણાના પ્રધોપને જન્મ મળ્યો છે. અને તેથી
 એક દિવસે બે દુરશ્યાત તિથિ ખાનવાનું ચાસકારે કોઈ પણ સ્થાને જેમ કહ્યું
 નથી તેમ દુરશ્યાત બે પર્વતિથિનું એક દિવસે આરાધન થાય તેમ પણ કોઈ
 સ્થાને કહ્યું નથી. તથા તેમણે આગળ રજુ કરેલા પાઠોમાં એક પણ પાઠ તેનું
 સમર્થન આપતો નથી.

તેમજ તે પેદા પેદા ૭ માં એ વર્ગ જણાવે છે કે “અને જરૂર મુજબ મુખ્ય માધુ
 રીતિએ તે દિવસે ચૌદશની તથા પૂનમની પણ સંજ્ઞા થઈ શકે છે.” [૪. ૩૬, ૫. ૧૬]

તે લખાણ પણ ખરાબર નથી. અને એ વર્ગે ‘એક દિવસે બે તિથિની
 સંજ્ઞા થઈ શકે છે’ એ વાત સાબીત કરવી એટલે પણ તે કરી નથી. તેઓના
 આ કથનમાટે આગળ પણ તેઓ એકેય પુરાવો આપી શક્યા નથી. તત્ત-
 તરંગિણી પૃ ૩ માં ‘ગોઘનુષ્યમેવાત મુષ્પતયા ચતુર્દશ્યા યથ ધ્યપદેશો મુક્તઃ’
 આ પાઠથી ચાસકારે ગોઘપણે પણ અપર્વતિથિને કહેવાનો નિષેધ કર્યો છે. અને
 હથેશાં વ્યપદેશ પણ મૂખપણે જ થાય છે. અને એટલામાટે તો તેરથે
 ચૌદશ જ કહેવામાટે ચાસકારે એ પાઠમાં ‘યથ’ કાર પણ મુક્યો છે. એકજ
 દિવસે ‘ગોઘ મૂખ્ય’ એમ બે રીતે વ્યપદેશ થઈ શકે જ નહિ અને જો તેમ
 થાય તો ગોધૂમાં કુર ન્યાયે મૂખ્ય જે ગોધૂમ છે તે છોડી છને પૃથ્વીકુર
 આદિની પણ સંજ્ઞા થઈ જાય. પણ તેમ થતું નથી. આથી જો વર્ગની “ગોઘ
 મૂખ્ય રીતિએ તે દિવસે ચૌદશ તથા પૂનમની પણ સંજ્ઞા થઈ શકે છે.” તે
 વાત તદન ગલત છે. તેથી જ એ વર્ગે પેદા ૭ માંની તેમની આ ગોઘ મુખ્ય-
 વાળી વાત પછીની ત્રીજી પંક્તિમાં ‘આવું અમારું મંતવ્ય છે’ એમ જણાવેલ
 છે. નહિ કે કોઈ ચાસકારનું તેવું મંતવ્ય જ એમ જણાવ્યું છે. આશ્ચર્યની વાત
 છે કે એ વર્ગ તેની આ ‘ગોઘ-મૂખ્યવાળી’ વાત પછીની જ પંક્તિમાં પૂનમની

ક્ષયે પૂનમનો તપ તેરશે કરવાનું કહે છે અને તેરશે જુલાય તો પડવે કરવાનું કહે છે. પણ જો તપમાટે પકડેલી આ ગૌણ મૂખ્યની વાતને પકડી રાખીને જો વર્ગ ચૌદશેજ ચૌદશ પૂનમે જન્મેની સંજ્ઞા કરવાનું કહેતો નથી.

ખરી રીતે તે દિવસે પૂનમનીજ સંજ્ઞા થાય છે. અને ચૌદશની સંજ્ઞા તેના આગળના દિવસે થાય છે.

તેજ પૃ. ૩૬ પેઠા પેરા ૭ માં "પૂનમે તપ કરવાનો હોય તેવા પ્રસંગમાં 'પૂનમે કરવાનો તપ તેરસે અને તેરસે રહી જવા પામે તો વધી એકમે પણ મજ થકે છે.'"

[પૃ. ૩૬, પં. ૧૭]

આ વસ્તુ સ્વીકારનાર માણસને 'ઉદયતિથિ ઉદયતિથિ' એવી ખૂબ શું કામ પાડવી પડતી હશે? કારણકે ઉદય લોગ કે સમાસિમાંથી એક પણ નિયમ જો વર્ગના કહેવા અનુસાર તેરશે અથવા એકમે પૂનમનો તપ કરીને પૂનમની આરાધના કરનાર જો વર્ગને ઘટી શક્યોજ નહિ.

ખરેખર અહિં જો વર્ગ અનુપર્વામાંના જો જો પર્વોના એક દિવસે વ્યપદેશ પોકારીને શાસ્ત્રકારના વચન અને પરંપરા છોડવા સાથે પોતાના ઉદયના સિદ્ધાંતને પણ ફગાવી દીધો છે.

ખરીરીતે શ્રી હીરપ્રભમાં શ્રી હીરસૂરિજી મહારાજે તો પૂનમના ક્ષય વખતે 'વયોદશીચતુર્વદયોઃ' એમ કહીને દિપ્પણની તેરશે ચૌદશની સંજ્ઞા આપીને અને ચૌદશને દિવસે પૂનમની સંજ્ઞા આપીને ક્ષીણ પૂનમનો તપ દિપ્પણની ચૌદશે કરવાનું કહેતું છે. તેમાં વળી તેરશે ચૌદશ કરવી બૂઠી ભય અને દિપ્પણની ચૌદશે ચૌદશ કરવી પડે તોજ ક્ષીણ પૂનમનું તપ એકમે કરવાનું શાસ્ત્રકારે જણાવ્યું છે. આવી શાખાની વાતને જોયો આમ ખોટી રીતે ગોઠવે છે તેઓ તરફથી શુદ્ધ કથનની આશા શી રીતે રખાય? શ્રી દેવસૂર તપાગચરની સમ્ભવારી મુજબ અનુસરવાવાળા પૂનમના ક્ષયે ક્ષયે પૂર્ણાંતા સિદ્ધાંતને અદબદબ ન્યાયે પ્રવર્તાવીને તેરશે ચૌદશ અને ચૌદશે પૂનમ કરે છે અને જો દિપ્પણમાં પૂનમની વૃદ્ધિનો પ્રસંગ હોય તો જો તેરશ કરે છે ત્યારે એજ ન્યાયે વૃદ્ધી કાર્યાં વાક્યની ફેર પ્રવૃત્તિ કરવાવડે પકડેલી પૂનમે ચૌદશ અને બીજી પૂનમે પૂનમ સંજ્ઞા કરી તે જાને ફરજિયાત પર્વતિથિની સંલગ્ન આરાધના કરે છે.

આ નવા વર્ગને તો પૂનમના ક્ષયે તેના ઉપરના કથન મુજબ તેરશે પૂનમ કરવાથી અને તે પૂનમ પછી ચૌદશ કરવાથી શાસ્ત્ર પરંપરા, લોકવ્યવહાર, ગણિત કે પોતાનું વચન વિગેરેમાંનું એકેય અનુકૂલ જનતું નથી.

૫. ૩૯ માં તેજ પેટા પેરા ૭માં આગળ 'એટલે કે તેરશે ચોદશ માનવી નોંધમે અને ઉદ્ધતિયિ ચોદશે માન થોજી પૂર્ણિમાને જ ઉદ્ધતિયિ રૂપ બનાવવી નોંધમે.'

[૫. ૩૯, પં. ૨૫]

આ લખાણ એ વર્ગ તરફથી અમારે નામે જે રજુ કરવામાં આવ્યું છે તે જામક છે. અમે શ્રી દેવસૂરતપાગંધ સમાચારીને મનનારા કેઈ પણ ટિપ્પણી પૂનમના ક્ષયે ઉદ્ધતિયિ તેરસે કે ચોદશે તેરસકે ચોદશ માનીને ટિપ્પણી તેરશ કે ચોદશે અનુક્રમે ચોદશ કે પૂનમ માનતા નથી પણ ટિપ્પણી તેરશના ઉદ્ધતને શાસ્ત્રકારના વચનથી અને થીદેવસૂરિજીના પટ્ટક મુજબ સંસ્કાર કરીને તેરશે ચોદશનોજ સૂર્યોદય માનીને ચોદશની સંજા અને ટિપ્પણી ચોદશે પૂનમનોજ સૂર્યોદય માનીને પૂનમની સંજા રાખીને ચતુર્દશીના અને પૂર્ણિમાના પ્રત્યાખ્યાનાદિ કરીએ છીએ. તેમજ 'તત્ર ત્રયોદશીતિ વ્યવદેશસ્વાડ્યસંમતવાત્' એ પ્રમાણે તત્વતરંગિણીકાર શ્રીમાન્ ધર્મસાગરજી મહારાજ ટિપ્પણી તેરશના સૂર્યોદયવાળી તેરશનો વ્યવદેશ કરવાનો પણ અસંભવ જણાવે છે.

આથીજ શાસ્ત્ર અને પરંપરા મુજબ અમે તેરશના સૂર્યોદયને ચોદશનો સૂર્યોદય માની ચોદશ સંજા રાખીને ચોદશની આરાધના કરીએ છીએ. છતાં એ વર્ગે 'તેરશે ચોદશ માનવી' તેજ અમારે નામે જે લખ્યું છે તે તદ્દન જામ ઉત્પન્ન કરનાર છે. એમ અમારે રાખેઃ કહેવું પડે છે. તેમજ પૂનમના ક્ષયના પ્રસંગમાં પણ ક્ષયે પૂર્ણા લગાડીને ટિપ્પણી ચોદશને પૂનમનો વ્યવદેશ કરીનેજ પૂનમ તરીકે માનીએ છીએ અને આરાધીએ છીએ. નહિ કે એ વર્ગે અમારા માટે જણાવ્યું તેમ ચોદશે પૂનમ માનીએ છીએ અને આરાધીએ છીએ. આ સંબંધીનું વિસ્તૃત નિરૂપણ તો એ વર્ગના મુદ્દાત્ અમેએ કરેલ રૂપાટીકરણમાં જણાવેલ છે.

૫. ૩૯ પેરા ૬ પેટા પેરા ૮ ની સમાલોચના.

પેટા પેરા ૮નું લખાણ પરંપરા અને શાસ્ત્રસમ્મત નથી.

એ વર્ગે કહે છે કે 'પૂનમની વૃદ્ધિના પ્રથમે પ્રથમા પૂર્ણિમા અને દિતીયા પૂર્ણિમા એવી જઠા કાવચ ગાખીને પર્વરાધને અંગે પ્રથમા પૂર્ણિમાની અવગણના કરીને દિતીયા પૂર્ણિમાએ પૂર્ણિમાનું પર્વરાધન કરવું નોંધમે. [૫. ૩૯, પં. ૩૧]

એ વસ્તુ સત્ય નથી. પ્રથમા પૂર્ણિમા જે કહેવામાં આવે તો તે પ્રથમા પૂર્ણિમા બીજી પૂર્ણિમાના સૂર્યોદય અગાઉ પૂર્ણ થાય અને એમ છતાંય તે ઉદય સમાપ્તિવાળી પ્રથમા પૂર્ણિમાને નવુ સક ફલ્ગુઆદિ કહીને અવગણવામાં આવે તો એ વર્ગને પૂર્ણિમારૂપ ફરજિયાત પર્વની વિરાધના પણ થાય.

હવે જે શાદવિધિમાં જણાવેલો હુદ્દો કાર્યાવવાનો પ્રયોજ લગાડવામાં આવે તો ટિપ્પણીની ખીજ પૂનમજ પૂનમ પર્વતિયિ ગણાય પહેલી પૂનમ ખીજ

પૂનમ' એમ રહી શકેજ નહિ. પહેલી પૂનમ એમ કહીને પૂનમ માનવી અને તે આરાધવા લાયક નથી એમ બોલવું એ તો 'હું' સુગો છું' એવું બોલનારની માફક વદતો વ્યાપ્ત ગણાય.

આગળ એજ પેરા ૬ના પેટા પેરા ૮ માં એવર્ગ તેવી અમારી માન્યતા હોવાનું જણાવીને અમોને લખે છે કે

' પૂનમની વૃદ્ધિને જલે તેરણી વૃદ્ધિ કરવી જોઈએ અને તેમ કરીને ઉદયતિથિરૂપે પ્રાપ્ત થયેલી ઔદયને બીજી તેરણ બનાવી પ્રથમા પૂર્ણિમાને ઔદય બનાવી પ્રથમા પૂર્ણિમા-એ ઔદયની અને દ્વિતીયા પૂર્ણિમાએ પૂનમની આરાધના કરવી જોઈએ. [પ. ૪૦ પં. ૩]

આ વસ્તુ પણ એ વર્ગે અમારે નામે ખોટી રીતે રજૂ કરી છે. ખરી રીતે જૈનશાસ્ત્રોમાં અષ્ટમી અંતુર્દંથી પૂર્ણિમા અને અમાવાસ્યા એ આરે તિથિઓ ચતુ-અર્ધવી ગણાય છે. અને તે ફરજિયાત આરાધનીય છે. એ કારણથી એની જેમ હાનિ શાસ્ત્રકારોએ ન માનવાની હોવાથી જ્યે પૂર્વા તિથિ:કાર્યા એવું વિધાન કરીને પહેલાની અપર્વતિથિની સંજ્ઞા ખસેડીને તેને જેમ પર્વતિથિની સંજ્ઞા આપવામાં આવી અને પરિસંખ્યાન જાળવ્યું, તેવીજ રીતે ટિપ્પણની વૃદ્ધિ વખતે પણ ઉત્તરની તિથિનેજ પર્વતિથિ માનીને શાસ્ત્રકારોએ પર્વતિથિનું પરિસંખ્યાન જાળવ્યું છે.

વૃદ્ધિવખતે ચતી આરાધનાની અધિકતા શાસ્ત્રકારોને અનિદ્ધ નથી. કેમકે શાસ્ત્રકારો આરાધનાને તો સર્વકાળ કર્તવ્ય તરીકે માને છે. અર્થાત્ શાસ્ત્રકારોને ફરજિયાત પર્વતિથિની અધિકતા ઈદ નથી માટેજ શાસ્ત્રકારોને ટિપ્પણની પર્વ-તિથિની હાનિ વખતે જ્યે પૂર્વા ના વિધાનની માફક વૃદ્ધિની વખતે છઠ્ઠી કાર્યા તથોક્ત એવું નિયમવાક્ય પણ કહેવું પડ્યું છે. તેના અર્થ એજ. થાય કે ટિપ્પણમાં પર્વતિથિની વૃદ્ધિ હોય ત્યારે ટિપ્પણની બીજી તિથિનેજ પર્વતિથિપણ કહેવી. આમ બને એટલે પૂર્વની તિથિ આપોઆપ અપર્વ બની જાય છે.

આજ કારણથી આં શ્રી હીરસૂરિજીએ તથા આં શ્રી વિજયસેનસૂરિજીએ અષ્ટમી એકાદશી પૂર્ણિમા અને અમાવાસ્યાની વૃદ્ધિ વખતે ટિપ્પણમાં એ તિથિએ સૂર્ય ઉદય હોવાથી બન્ને તિથિઓ ઔદયિકી બને છતાં તિથિસંજ્ઞાના કારણબૂત એવો ઉદયમાર્ગ બીજી તિથિમાંજ ગંભીરે ટિપ્પણની તે બીજી હીવસની તિથિનેજ ઔદયિકી પર્વતિથિ તરીકે વ્યવહાર કરવાનું જણાવ્યું છે. એ વર્ગે પોતાના સુદ્ધઓમાં અનેક જગો પર એ વાત જણાવી છે કે- 'ઉદયને ફરસવાવાળી તિથિની સંજ્ઞા આપો કિવસ રહે' અને એ માન્યતાનુસાર ટિપ્પણની વૃદ્ધિતિથિ વખતે તે વર્ગ પહેલી તિથિને પણ જે પર્વતિથિ કહે છે તે શ્રી હીરસૂરિજી અને શ્રી સેનસૂરિજી મહારાજના વચન અનુસાર વૃદ્ધિ વખતે પહેલા કિવસનો ઉદયજ તે તિથિના ઉદય તરીકે પ્રમાણ ગણવામાં

નથી આવતો તો પછી તે દિવસની ટિપ્પણીની પહેલી તિથિને પર્વતિથિ તરીકેની સંજ્ઞા ન પડવાથી એ વર્ષથી પર્વતિથિ કહેવાયજ કેમ ? છતાં એ વર્ગ શાસ્ત્રવચનો અને શ્રીદેવસૂરસંઘની રીતિથી થોડો મુદતથી બે તિથિ વિગેરે જુદું બોલવા તથા માનવા માંડ્યો છે.

એ વર્ગ આરાધનામાં પણ બ્યારે વધેલી તિથિને એકજ તિથિના બે અવયવ રૂપ માને છે, તો પછી પહેલા અવયવમાં આરાધના ન કરવી અને બીજા અવયવમાં આરાધના કરવાનું કહેવું એ કેાઈ રીતિએ બ્યાજબી ગણાઈ શકે તેમ નથી. એમ કરવાથી તો એ વર્ષના મતે પર્વતિથિની અખંડ આરાધનાજ ન રહે.

શ્રી પ્રવચનપરીક્ષામાં અવયવપણું સૂચવવામાં આવ્યું છે તે તો ખરતર ટિપ્પણીની તિથિની વૃદ્ધિની વખતે બીજીને પર્વતિથિ તરીકે કહેતા કે આરાધતા નથી તેને માટે કહેવામાં આવેલ છે. પરંતુ તેથી શ્રી હ્રીસ્મૃતિજ અને શ્રી સેન-સુરિજના વચનો તથા દેવસૂરસંઘના પદ્ધતિ સિદ્ધ થયેલી 'બેવડી પર્વતિથિ ન માનવાની વાત' કેાઈપણ પ્રકારે ખત્રી શકે નહિ. જુદાં કાર્યાં એ નિયમ-વાક્ય હોવાથી એકજ તિથિને આઠમ આદિ પર્વતિથિ કહેવાય અને તેથી પહેલાનો ઉદય સાતમ આદિનો જ ગણાય એ સ્વાભાવિક છે.

અમે શ્રી દેવસૂર તપાગચ્છ સમાચારી ગુજળ વર્તનારા 'શ્રી દેવસૂરસંઘ પદ્ધતિ ગુજળ તથા ઉત્સૂજ ખંડનમાં જુદાં પાશ્વિકં ક્રિયતે શ્વં કિં ? એ પદ પણ પૂર્વ પૂનમની વૃદ્ધિએ પંચાંગની પ્રથમ પૂર્ણિમાએ પાશ્વિક ચતુર્થ તુલ્ય તે ગણાય છે તેથી પૂનમની વૃદ્ધિએ બે તેરસ કરીને સેંકડો વર્ષથી એક પણ અપવાદ સિવાય ને રીતે આરાધના થવી હતી અને આય છે તે રીતે કરીએ છીએ. માત્ર ૧૯૬૧ પછી એ વર્ગ જુદો પડ્યો છે.

૧૯૬૧ સુધી તો એ વર્ષ પણ ટિપ્પણીની બે પૂનમ કે બે અમાવાસ્યા વખતે પહેલી પૂનમ કે પહેલી અમાવાસ્યાને ચીદરની સંજ્ઞા આપીને અને બે તેરસ કરીનેજ તે ચીદરો પદ્ધિજ કરતો હતો.

આથી પેટા પેરા આઠનું પણ લખાણ સત્ય નથી.

પૃ. ૪૦ પેરા ૬ પેટા પેરા ૯ ની સમાચોચના.

પેટા પેરા ૯ માં બ્યુવેલ લખાણ સત્ય નથી અને અગોને કમુદ નથી.

કહ્યાણુકે પર્વતિથિઓનું આરાધન સેંકડો વર્ષથી શ્રી જૈન તપાગચ્છમાં ને રીતે પ્રચલિત છે તે રીતેજ અરખલિતપણે અદ્યાયિ

સકલ સઘ આરાધે છે એ કીતે એકડો વર્ષથી અરુખલિતપણે આરાધાતી પ્રચલિત આચરણમાં તે વર્ગે પોતાના જાણીતા સુજાનના જે જે ફેરફારો કર્યા છે તે તેમણે પૂરાવા આપીને સાબીત કરવા જોઈએ. તેમ કરવાને બદલે તે વર્ગે બીજી બીજી વાતો રજૂ કરી છે તે અપ્રાસંગિક છે એ વર્ગ કહે છે કે—

ઉત્પક્ષપ તથા વૃદ્ધિ સંબંધીના નિયમો જેમ ચતુષ્પર્વી પચ્ચર્વી પદ્મર્વી અને વાર્ષિક પર્વ મા-દુ-૪-ને સાચુ પડે છે તેમજ અષાઢ પર્વતિથિને પણ સાચુ પડે છે. [૫ ૪૦ પ ૮-૯]

આ વિધાન તેમણે શાસ્ત્રધારોથી પુરવાર કરવું જોઈએ આગળ કોઈપણ જગ્યાએ તેમના જેવા કથનનું તેઓએ શાસ્ત્રપાઠ આપીને કદાપિ સમર્થન કર્યું નથી જેવીરીતે ચતુષ્પર્વીના હય આદિ પ્રસંગે સજા ફેરવવા માટે શાસ્ત્રીય વિધાન અને પરંપરા છે, તેવી રીતે કલ્યાણક પર્વ માટેનું વિધાન તેઓએ પુરવાર કરવું જોઈતું હતું પણ તેઓ તે કરી શક્યા નથી

પેરા ૬ મા આગળ એવર્ગ લખે છે કે—

‘પૂર્વતી તિથિ કે જે પદ્મર્વી ચેત્રીની પર્વતિથિ હોય કલ્યાણક પર્વતિથિ યુક્ત છે તે તિથિએજ બન્ને પર્વનું આરાધન થાય છે’ [૫ ૪૦, પ ૩૩]

આ વિધાનમાટે પણ તેઓ શાસ્ત્રીય પાઠ કે પુરાવા આપી શક્યા નથી એવળે અમારે નામે કલ્યાણક પર્વઆરાધનામા પણ જે જે જણાવ્યું છે, તે પણ બહુ ઉધી રીતે જણાવ્યું હોવાને લઈ વસ્તુસ્થિતિથી લગભગ પર છે.

ભગવાન જિનેશ્વર મહારાજના કલ્યાણક દિનો પર્વદિન નથી એમ ભવશીરૂ આત્મા કહે કે માને નહિ, પરંતુ પર્વતિથિઓ બે પ્રકારની છે (૧) ફેરજયાત પર્વતિથિ (૨) મરજયાત પર્વતિથિ પ્રાયશ્ચિત્ત આદિ તપવિધિમા નિયત કરાયેલ અષ્ટઆદિ ફેરજયાત પર્વતિથિઓ છે અને કલ્યાણકાદિતિથિઓ મરજયાત પર્વતિથિ છે અટ્ટમીય ચતુરથ પક્ષિણ ચતુરથે ચતુર્માસિય છંદં સંયચ્છરિય અટ્ટમં ન કરોતિ પચ્છિત્ત (મહાનિગિય)

અર્થ:-આઠમે ઉપવાસ, ચૌદમે ઉપવાસ, ચૌમાસીએ છઠ્ઠ અને સપ્તમીએ અટ્ટમ ન કરે તો પ્રાયશ્ચિત્ત લાગે

આ પ્રકારે તિથિની આરાધના ન કરવામા આવે તો પ્રાયશ્ચિત્ત લાગે તે તિથિઓ ફેરજયાત પર્વતિથિઓ છે અને ‘તપ આદિ ન કરે તો પણ ન પ્રાયશ્ચિત્ત લાગે’ તે પર્વતિથિઓ મરજયાત છે આ વાત શ્રી તત્વતરંગિણીકારે પણ ગાયા ૧૭ ની ટીકામાં સાફ જણાવી છે એ તત્વતરંગિણીકારે ટિપ્પણાની પર્વ-હાનિ વખતે સત્તાનું પગપર્તન કરવાનું પણ ફેરજયાત તિથિની હાનિ વૃદ્ધિ માટેજ નહીં કર્યું છે, નહિ કે કલ્યાણકાદિ મરજયાત પર્વતિથિઓને માટે.

(આ દરેક વાતો અમારે પુનરુક્તિ દોષની પરવા તણને પણ ફરી ફરી એટલા માટે રજુ કરવી પડે છે કે એ વર્ગે નિર્ણય અને નિરાધાર એવી વાતોનું પણ ફેર ફેર પુનરાવર્તન કરીને જાનમાં પાડવાનોજ પ્રયાસ સેવ્યો છે.)

જેમ “શાસ્ત્રકારોએ જેવી રીતે અષ્ટમ્યાદિક તિથિઓમાં તપ આદિ ન કરે તો પ્રાયશ્ચિત્ત બતાવવું છે, અગર નિવૃત્તકર્ત્તવ્યના બતાવી છે. તેવી રીતે કથ્યાણુક પર્વતિથિમાં તપ આદિ ન કરે તો પ્રાયશ્ચિત્ત કે નિવૃત્ત કર્ત્તવ્યપણું બતાવેલ નથી.” તેમજ તત્ત્વતરંગિણીકાર વિગેરે શાસ્ત્રકારોએ પ્રાયશ્ચિત્તાદિ વિધિવાળી તિથિઓ તરીકે અષ્ટમ્યાદિને ગણી છે અને તેને માટે વિધાન જણાવ્યું છે પણ કથ્યાણુકાદિ પર્વતિથિઓ માટે તેવું વિધાન જણાવ્યું નથી.

જો પ્રાયશ્ચિત્તાદિ વિધિવાળી તિથિઓની પેઠે આવતકલ્પ પર્વતિથિને અંગે શાસ્ત્રકારે કોઈ પણ વિધાન કર્યું હોત તો શ્રી દેવસૂત્ર તથાગર, તે માન્યા સિવાય રહેતજ નહિં.

અરી રીતે અષ્ટમી આદિ વિગેરે દિવસ પ્રતિનિયત હોવા સાથે પણ અને માસ માત્રને અંગે પ્રતિનિયત છે, એટલું જ નહિ પરંતુ તે ફરજિયાત હોવા સાથે દેશવિરતિવાળા શ્રાવકવર્ગને પૌષધાદિથી અને સાધુવર્ગને ઉપવાસ ચૈત્ય-વંદનાદિથી નિયત થઈને પરિગણિત કરવામાં આવેલ છે. આ રીતે કથ્યાણુક તિથિઓ પર્વતિથિઓ છે, પરંતુ તે પ્રતિમાત્રે કે પ્રતિપક્ષે પરિગણિત નથી.

જળી કથ્યાણુકાદિ પર્વતિથિઓ સુખ્યતાએ માત્ર તપસ્થાયી જ આરાધ્ય હોય છે અને તપસ્થામાં સાથે ઉચ્ચાર, અતીત અનાગત કર્ત્તવ્યતાના જુદા જુદા વિભાગો, અને કર્ત્તવ્યતાના સરવાળા કરીને પણ આરાધાય છે. કારણકે ત્યાં અનેક કથ્યાણુકોનું તપ એકીસાથે અને એકી દિવસે આરાપી શકાય છે, તેમજ આરાધના રહી જવા પામે તો અનાગત-આવતા વર્ષે પણ આરાધાય છે. કથ્યાણુક પર્વતિથિઓ આવતા વર્ષે આરાધાય છે તે વાત તે વર્ગે પણ આગળ પોતાના નિવેદન મુદ્દા ૨ ખાતા-૧૨ (પૃ. ૬૦) ઉપર જણાવતાં શાસ્ત્રીયપાઠમાં જણાવ્યું છે કે..... ‘મયિપ્યદ્વર્તત્કલ્યાણકૃતિથિયુક્તદિનમવાયૈવેતિ’

ફરજિયાત પર્વતિથિઓ એ રીતે આરાધાવી નથી.

આ રીતે કથ્યાણુક તિથિઓ આવતા વર્ષે તપ કરીને આરાપી લેવાય તે હજુલ કરીને કથ્યાણુક પર્વતિથિને ચતુષ્પર્વે સાથે સમાન ઘટના કરનાર તે વર્ગ ઉપરોક્ત શાસ્ત્રીય કથન સુજળ ચતુષ્પર્વને પણ આગામી વર્ષે આરાપી શકશે ખરે ? નહિં જ.

આથી કથ્યાણુક તિથિઓ ફરજિયાત પર્વતિથિ નથી, પણ મરજિયાત પર્વતિથિ છે અને તેની ફરજિયાત તિથિઓની જેમ આરાધના દોતી નથી એ સ્પષ્ટ કરીએ છીએ.

શ્રી દેવસૂર, તપાગચ્છમાં 'હયેં વૃક્ષીં' ના પ્રયોગને જણાવતાં આધિકાર આદમી આદિ કરજીયાત પર્વતિયિ વિગેરેને માટે જણાવે છે અને તેથી શ્રાદ્ધવિધિ આદિમાં હયેં અને વૃક્ષીં ના પ્રયોગનો પાઠ જણાવીને એ એકજ પ્રલોકથી ભધિ અને નિયમ બંને જણાવ્યા છે, અને એ આગે આધિકાર થઈ ગયા પાઠ જ કલ્યાણકના પર્વદિને પણ પર્વતિયિપણે જણાવી અતિદેશ કર્યો છે. એટલે સ્પષ્ટ છે કે સામાન્ય અતિદેશ વિશેષવિધાનકને બાધા કરનાર હોય નહિ. સામાન્યાતિવિદ્યો વિધિને વિશેષવાચક એ ન્યાય પણ કથ-ચિત્ એજ વાત કહે છે.

હયે પૂર્વાં અને વૃક્ષીં ઉત્તરાં નો અપવાદ પર્વતિયિના ક્ય વૃદ્ધિ પ્રસંગે એટલા માટે ઘટાવવો પડે છે કે કેઈપણુ પર્વતિયિ બેવડાય નહિ કે જોઈ શકાય નહિ. તેમજ પર્વતિયિ સંજ્ઞા કાયમ રાખીને જ પર્વારાધન થાય. હવે જે નવા વર્ગના મંત્રો પ્રમાણે પર્વતિયિ બેવડાય કે એકમાં બે પર્વારાધન થાય તો તેમાં હયેં નો પ્રયોગ નિર્ણય થઈ પડે. એ વર્ગે એક દિવસે બે તિથિનો વ્યવહેદ સ્વીકારીને 'ચતુર્પર્વી' પૈકીના બે પર્વેનું પણ આરાધન એક દિવસે થાય, તેવું વિધાન ક્યાં છતાં તેને સમર્થન આપનાર એકેય પૂરાવો આજ સુધી આપ્યો નથી, તેમજ આ લાંબા લખાણમાં પણ આપ્યો નથી. માત્ર તત્વતરંગિણીના શાસ્ત્ર-પાઠમાં આવેલ અર્થ પ્રસંગને વિચાર્યા કે સમજ્યા બગર 'હોય' 'થાય' તેવા તરંગો બાંધીને અનુમાનોજ દેવા છે.

ત્યાં એક દિવસે વધુ પર્વેનું આરાધન થાય ત્યાં હયે પૂર્વાં પ્રયોગનું સાદૃશ્ય નથી. કલ્યાણકપર્વેને માટે તો એક દિવસે વધુ આરાધી શકાય છે, તેવા સ્પષ્ટ પાઠો છે. ખરીરીતે આ સંબંધીનો પાઠ તેમણે રજૂ કરવો એઈતો હતો. છતાં નીચે સુબળ અમારે રજૂ કરવો પડે છે.

અપરં જનનં લોકા દાનં નિર્વાણમિત્યહો અર્હતાં કલ્યાણકાનિ સુપીરારાધયેત્ તથા ॥ ૧૩ ॥ પર્કસ્મિન્નૈકાશનકં દ્વયોર્નિવિહતેસ્તપસ્ત્રિધ્યાનમ્ સપૂર્વાર્જં ચતુર્જૂપોપિતં પૂજેત્ ॥ ૧૪ ॥ સપૂર્વાર્જંમુપવાસં પુનઃ પંચસુ તેપ્યિતિ પંચમિઃ પાસ્ટરે-કુર્વાન્ તાનિ ષોષોપિસૈઃ સુચીઃ ॥ ૧૫ ॥ (આચારોપદેશ મુ. પૃ. ૧૩)

તિથિપ્રતિજ્ઞ વિશ્રુત કલ્યાણક સિવાય કલ્યાણક પર્વમાં ક્યવૃદ્ધિ પ્રસંગે તપસ્યાની સુખતાએ આરાધના રૂપ કલ્યાણકોમાં એક દિને બે ત્રણ કે તેથી વધુ પણ કલ્યાણક પર્વેનું આરાધન આચારોપદેશના ઉપરનાં કથનથી થાય છે, તેથી ટિપ્પણગી કલ્યાણક પર્વની હાનિ વખતે કલ્યાણક પર્વેમાં વિદ્યત કલ્યાણક સિવાય હયે પૂર્વાં નિયમ ઘટતો નથી.

ખરી રીતે એ વર્ગના અહિં પા-૭ [આ પુરાતક પૃષ્ઠ ૩૬-૪૧] સુધીમાં એ વર્ગે શ્રી દેવસૂર તપાગચ્છંત્રી માન્યતામાં જન્મ ઉપજે તેવીરીતે રજુકરવાપૂર્વક પોતાની વસ્તુને રજુ કરી હોય તો પણ તેમાંથી ખરી રીતે રજુ કરાતા નિમ્નો-ક્ત ગ્રંથ વસ્તુના તારવણને ટેકો મળે એવો એકેય આશ્રાધાર એવર્ગે એ હાંખા હખાણુમાં રજુ કર્યો નથી.

નીચેની આ ગ્રંથ વસ્તુ જ એ વર્ગે નહીં કરી જતાવવાની હતી.

(૧) દિગ્પથામાં પર્વતિથિની હાનિ-વૃદ્ધિ હોય ત્યારે જૈનશાસ્ત્ર પ્રમાણે કઈ તિથિએ તે પર્વતિથિની સંજ્ઞા રાખવી? અને તે તિથિને પર્વ પછે માનવી અને આરાધવી?

(૨) દિગ્પથામાં ત્યારે પર્વતિથિની હાનિવૃદ્ધિ આવે અને તે પર્વતિથિની પૂર્વની તિથિ પણ પર્વતિથિ હોય ત્યારે કઈ તિથિએ પર્વતિથિની સંજ્ઞા રાખવી અને તેને પર્વતિથિ તરીકે માનવી અને આરાધવી?

(૩) કલ્યાણક પર્વતિથિમાં કલ્પવૃદ્ધિના પ્રસંગે કેમ-વર્તવું?

પરસ્પરના વિવાદાર્પક આ ગ્રંથ સુદાના નિર્ણય માટે સુસદા અનુસાર એ વર્ગે દિગ્પથાની પર્વતિથિની હાનિ વૃદ્ધિ વખતે ‘જૈનશાસ્ત્ર પ્રમાણે કઈ તિથિને પર્વતિથિ કહેવી અને માનવી’ એ વાતજ નહીં કરી જતાવવાની રહેતી હતી. પણ એ વર્ગે અહીં એ ગ્રંથ સુદા અર્થાને પણ તેમ કરી જતાવેલ નથી. અને ઘણાક સ્થાને ‘અમારું મંતવ્ય અમારું મંતવ્ય’ નહિ કે જૈનશાસ્ત્ર-કારનું મંતવ્ય એમ કહીને પોતાની એકની એક વાત પુનઃપુનઃ આલેખી જતાવેલ છે.

એ વર્ગના ૨૫ સુદાના વિવરણમાં એ રીતિની એકને એક વાત ઘણીવાર આવવાથી અમારે પણ એ વર્ગે એ રીતના આપેલા પ્રસંગો ચામીને એ વર્ગની એની એ પણ ઘણીવાર ચીતરાયેલી એકને એક વાતનું ઘણીએવાર પુનઃક્રિત કોપ વહોરીને પણ અમારે એકની એક વાતનું દુઃખક હીલે નિરાકરણ આપવું પડ્યું છે, અને આપણું પટે તેમ છે.

પેરા ૭-૮ ની સમાલોચના.

પેરા ૭-૮ નું લખાણ બરાબર નથી. કારણકે એમાં આશ્રાધાર જેવું કંઈ છેજ નહિ. માત્ર પાકો અર્થ ઉલટી રીતે કરવાથી જન્મ ઉત્પન્ન કર્યો છે.

પેરા ૯ ની સમાલોચના.

પેરા ૯માં જણાવવામાં આવ્યું છે કે-

‘પર્વતિથિએની આરાધનાને માટે મળે ત્યાં સુધી ઉત્પત્તિએજ મદજ કરવાની જૈનશાસ્ત્ર પરમરિએની આજ્ઞા છે.’

[આ પુરાતક પ ૪૧. પં. ૨૨-૨૩]

આ વસ્તુ ખરાબર સમજવી જોઈએ, ઉદયનો સિદ્ધાંત પરમર્થિઓએ ફરમાવતાં એ વાત સ્પષ્ટપણે સૂચવી છે કે—

૧. ઉદયની પહેલાં લોગવટામાં ગમે તેટલો લાગ તે પર્વતિથિ હોય અને તેમાં પર્વના નિયમોનું પાલન ન કરે તો તેનું અંશે પણ પ્રાયશ્ચિત્ત હોય નહિ. એટલે કહેવું જોઈએ કે માત્ર આચાર્ય લખવંતોના વચનથી પર્વતિથિનો ધણો મોટો લોગવટો જતો કરવો તે જરૂરબાજી નથી જોઈતું જ નહિ, પરંતુ

૨. ઉદયના સ્પર્શના દિવસે થોડી ઘડી તે પર્વતિથિ રહે અને પછી બાકીનો અહોરાત્રનો બધો વખત અપર્વતિથિ અર્થાત્ તે દિવસે અપર્વતિથિ નહ પણ થઈ હોય તો પણ તે અપર્વતિથિના લોગને તે પર્વતિથિ રૂપે ગણવો અને તેને લઈને જ અહોરાત્ર નિયત પર્વાનુષ્ઠાનનું પાલન ઘડી શકે છે. આથી સૂર્યોદય પછી પર્વતિથિનો લોગવટો સમાપ્ત થયા પછી તે દિવસે અપર્વનો લોગવટો હોવા છતાં પણ તે સર્વ અપર્વની લોગ સમાપ્તિને તે પર્વતિથિ તરીકે જ ગણાય છે અને તેને લઈને જ સાધ્યપ્રતિક્રમણાદિ સર્વક્રિયા પર્વદિનની જ ગણાય છે.

એ વર્ગ કહે છે કે— જે દિવસે જે તિથિનો લોગવટો સૂર્યોદયને સ્પર્શતો ન હોય અને તેમ છતાં પણ સમાપ્તિ પામતો હોય તો પણ તે દિવસે તે તિથિ હોવાનું માનવું જોઈએ. [આ પુસ્તક પ. ૪૪ પં. ૧૪-૧૫].

આથી અદ્યત્થાદિ પર્વતિથિના નિયમ [વાગ્દાતે] સવારમાં ટિપ્પણમાં નવમીના ક્ષયે પ્રત્યાખ્યાનાદિ લેતી વખતે અદ્યમી પછી નોમના લોગથી સંજના પ્રતિક્રમણ વખતે તેમના મતે નવમી માનવી જોઈએ, અને તે વખતે પ્રતિક્રમણાદિ નોમના વ્યપદેશથી કરવામાં આવે તો એ વર્ગને આદ્યમનું આરાધન ઠઈ રીતે થયે? આથી એ વર્ગના કહેવા સુજળ માનવામાં અગર કરવામાં આવે તો અપ્રાયશ્ચિત્તના સ્થાને પ્રાયશ્ચિત્ત અને પ્રાયશ્ચિત્તના સ્થાને અપ્રાયશ્ચિત્ત જેવું જ બને. ખરીરીતે વાતજ એ છે કે ઉદય ઉદયનો પોકાર કરનાર એ વર્ગે ઉદયની વસ્તુસ્થિતિ સમજવી જોઈએ.

એજ પેરા ૯માં એ વર્ગ કહે છે કે—

‘જે પર્વતિથિ ઉદયતિથિ તરીકે ગ્રામ થતી હોય તે પર્વતિથિની આરાધનાને માટે કાર્ત્તવ્ય સંયોગમાં તે ઉદયતિથિથી જિન્ન એવી તિથિને મહત્વ કરવાનું નેનયાઅકાર પરમર્થિઓએ ફરમાવ્યું નથી. [આ પુસ્તક પ. ૪૧ માં પં. ૨૪-૨૬].

ઉત્સુક ખંડનમાં ‘અન્યન્ત વૃક્ષો પાશ્વિકં ક્રિયતે ર્દં કિં?’ શ્રી વિજય-દેવસૂરિભ મહારાજનો પદ્યક ‘કથં વ્રયોદય્યા અપિ ચતુર્દશીત્યેન સ્વીકારો યુકઃ’ વિગેરે વિગેરે શાસ્ત્રીય વિધાનોમાં ચાસકારે ટિપ્પણની ઉદયવાળી તેરશે ચોદશ અને ટિપ્પણની ઉદયવાળી ચૌદશે પૂનઃમ કરવાનું કહેતા હોવાથી એ વર્ગનું ઉપરનું કથન સત્ય નથી.

ઉદય તિથિ તેરશને ક્ષયે પૂર્વાં ના સંસ્કારથી ચતુર્દશીના ઉદયની સંજા આપીને ગ્રહણ કરવાનું કહેવાયું છે કે નહિ? તેમજ ૧૯૯૧ સુધી સકળ શ્રી દેવસૂર તપાગચ્છ સાથે રહીને એ વર્ગે પણ એવા પ્રસંગે ઉદય તિથિથી ભિન્ન એવી તિથિને પર્વ તિથિની આરાધના માટે ગ્રહણ કરી છે તે કયા જૈનશાસ્ત્રકાર પરમપિઓના ફરમાનથી ગ્રહણ કરી છ ?

દેવસૂરતપાગચ્છ સમાધારી ગુજળ વર્તનારા અને ટિપ્પણી આઠમ વિગેરેના ક્ષયે પૂર્વની અપર્વ તિથિ સાતમના સૂર્યોદયને ખસેડી ક્ષયે પૂર્વાંના નિયમને લગાડીએ છીએ. અને તે દિવસે આઠમના સૂર્યોદયને માનીને એ આખો અહોરાત્ર અખંડ આઠમ માનીએ છીએ તેમા આરોપ કે બીજું કંઈ નથી. પરંતુ એ રીતે નહિ માનનાર એવર્ગ સૂર્યોદય સમાપ્તિ અને લોગ સમાપ્તિને હુવે માને છે તો તેમના મતે ટિપ્પણી આઠમના ક્ષયે સાતમના સૂર્યોદય પછી જ્યાં સુધી આઠમના લોગની શરૂઆત થાય નહિ ત્યાં સુધી આઠમની વિરાધના કરનાર વિરાધક નહિ ગણી શકાય અને આરાધના કરનાર આરાધક નહિ ગણી શકાય અર્થાત્ સાતમના સૂર્યોદય વખતે જે પ્રાતઃ પ્રત્યાખ્યાન ગ્રહણ કરવામાં આવશે તે એ વર્ગને તે દિવસની સાતમની જેટલી ઘડીઓ હોય તેમાં આઠમની લોગ સમાપ્તિ નહિ હોવાથી સાતમની જ થશે.

તેમજ નોમના ક્ષયે પણ આઠમના સૂર્યોદય સમાપ્તિ બાદ આઠમને દિવસે રહેલી નોમની લોગ સમાપ્તિમા એ વર્ગને નોમ ગણાયે. જેટલે ૧. આઠમના દિવસે આઠમના સૂર્યોદયની સમાપ્તિ પછીના નોમના લોગ સમાપ્તિના સમયમાં આઠમના પ્રત્યાખ્યાનાદિનો ભંગ કરનાર આઠમનો વિરાધક નહિ ગણાય, ૨. તેમજ સાયપ્રતિકમણાદિ અનુષ્ઠાનો પણ આઠમના નહિ ગણાતાં નોમનાં ગણાયે. આ દરેક આપત્તિનો એ વર્ગની પાસે શું જવાબ છે? માત્ર ઉદય-તિથિ ઉદયતિથિ એમ યોગકાર કરવાથી શું વળે? વસ્તુ સમજવી બંધએ

ચેરા ૧૦ ની સમાલોચના.

ચેરા ૧૦ માં લખાયેલ લખાણ જે રીતે રચ્ય કરવામાં આવ્યું છે તે રીતે બરાબર નથી.

સૂર્યોદય સિવાયની તિથિ પૂર્ણ પચ્ચદ્રગણ્ય વિગેરેમા ન લેવી. અને જો તો આગાલગાદિ દોષો આવે એ વાત જો નિરપવાદ હોય તો ૧ અષ્ટમી આદિ રીતિયિના ક્ષયે સપ્તમી આદિના દિવસે સપ્તમી આદિમા માનીને એ વર્ગ અષ્ટમી આદિકના પૂર્ણ પચ્ચદ્રગણ્ય વિગેરે કરે છે તેથી તેઓને આગાલગ, મિથ્યાત્વ અનવરધા અને વિરાધના જરૂર હોયે ૨ અને તેવીજ રીતે ટિપ્પ-

જામાં જે દિવસે પર્વતિથિની વૃદ્ધિ હોય ત્યારે પહેલે દિવસે સૂર્યોદયને સ્પર્શનારી પર્વતિથિ હોય છે. અને જે નવો વર્ષ તે દિવસે અષ્ટમીઆદિ પર્વતિથિન કહે છે. અને તેમ છતાં અષ્ટમીઆદિ પર્વતિથિના પૂજા પરચક્રપાણ વિગેરે કાચે નથી કરતા તેથી પણ જે નવાવર્ગને આગ્રહાંગ અનવરયા મિથ્યાત્વ વિગેરે લાગે છે.

ક્ષયે પૂર્ણને જે પ્રયોગ રૂપ અપવાદ પર્વતિથિની સંજ્ઞા માટે માન્ય હોય છે, જેથી જે દોષો અમારા માટે ટકી શકે નહિ, કારણ કે “પહેલે દિવસે તે તે તિથિના ઉદય લોગ અને સમાપ્તિ હોવા છતાં જે પ્રયોગને પર્વતિથિ સંજ્ઞા કાયમ કરે છે, અને નિષેધે છે.” પણ તે નવા વર્ગને માટે તેા વજલેપ સમાન જે દોષ રહેવાના. ઉદયના સિદ્ધાંતનો ભંગ થતાં જે મિથ્યાત્વ વિગેરે દોષો જે વર્ગ તરફથી અમેાને કહેવામાં આવ્યા છે, તે દોષો શું ક્ષીણ પર્વતિથિને પૂર્વની અપર્વતિથિમાં કરી લેવાનું કહેનાર જે વર્ગને નહિ લાગે એમ ખરું ?

જે નવોવર્ગ પણ આ વાત કબુલ નહિ કરે ત્યારે કહેવું જોઈએ કે ક્ષયે પૂર્ણને જે આ વાક્ય તિથિના લોગવટાને અંગે નથી. પણ જેઓ પર્વતિથિની હાની વખતે પ્રત્યાખ્યાનના આરંભ કાળ સિવાય પર્વતિથિ માનીને પ્રત્યાખ્યાન શરૂ કરે તેમજ પ્રત્યાખ્યાનની સંપૂર્ણતા સિવાય તિથિની સંપૂર્ણતા માનીને પરચ-ખ્યાણ છોડી કે તેવાઓના નિષેધને માટે છે. લોગવટા વિગેરેને અંગેજ તિથિ માનનારને અહોરાત્ર સંવત્ષીના ચોપદ અને ઉપવાસાદિક અનુષ્ઠાને અહોરાત્ર ન પાળી શકતાં હોવાથી, તેના નિયમોના ભંગે સ્પષ્ટપણે થાય. અને તેથી માર્ગ શ્રદ્ધાની હાનિ વિગેરે લઇને તે વર્ગને મિથ્યાત્વાદિ દોષો લાગે તે સ્વ-ભાવિક છે. એવી રીતે પૂર્વાદિ વ્યાપિની સંધ્યાસંધ્યાપિની આદિથી તિથિ માને તેા પણ તેને મિથ્યાત્વાદિક લાગે છે. એટલે સ્પષ્ટ છે કે આ ઉદયનો સિદ્ધાંત “ક્ષયની વખતે પૂર્વની અપર્વ તિથિને દિવસે સવારથીજ પર્વતિથિ માનનારને અને વૃદ્ધિના વખતે બીજા દિવસે પર્વતિથિ માનનારને” બાધક નથી, પરંતુ ક્ષય વખતે પૂર્વના અપર્વ દિવસે સવારથી પર્વતિથિ માનનાર અને વૃદ્ધિના વખતે બીજા દિવસે પર્વતિથિ માનનાર એવા નવા વર્ગને બાધક છે. કારણ કે મિથ્યા-ત્વાદિ દોષો લાગે છે.

પેરા ૧૧-૧૨ ની સમાલોચના.

પેરા ૧૧-૧૨ નું લખાણ પણ જે રીતે રજૂ કર્યું છે તે વાસ્તવિક નથી.

‘લોકોઽપિ દિવસાદિવ્યવહારાત્ જે ચાંદમાંના આદિ શબ્દથી લોકોના

૧ અદિથી તેમજ તેમના વિવરણમાં જે શાસ્ત્રપાત્રે આપ્યા છે તેનું વ્યવસ્થિત નિરૂપન શાસ્ત્રપાત્રોની સમાલોચના આ પુસ્તક પૃ. ૧૫૩ થી ૧૮૭ સુધી કરેલ છે એથી વધુ લંબાણ કર્યું નથી.

વિજયાદશમી વગેરે પર્વો લેવા પડે. અને વિજયાદશમીના ક્ષય હોય ત્યારે લોકો પણ આ નવા વર્ગની જેમ 'નવમી વિજયાદશમી' એમ કોગી નહિ કહેતાં આખો દિવસ જેમ વિજયાદશમીજ ગણે છે, તેમ આ નવા વર્ગે પણ પર્વતિયિને સ્વતંત્ર ઘોષણી બોલે. બો તેમ ન બોલે તો 'લોકવ્યવહાર' કે જેનું શ્રી રત્નશેખરસૂરિજીએ આલંબન લીધું ■ તેને પણ તે વર્ગ સમજ્યો નથી, એમ માન્યા સિવાય આવે નહિ એમ જો વર્ગ ન માનીને ક્ષય વૃદ્ધિ વખતે પણ ઉદયનીજ તિથિ માનવાની વાત કર્યા કરે છે, તેવા સૂર્યોદય વ્યવહારવાળો તે વર્ગજ વાસ્તવિક રીતે ક્ષય-વૃદ્ધિ પ્રસંગે આરોપિત તિથિઓ માને છે, અને શ્રી દેવસૂર તપાગચ્છવાળાઓને આરોપિત તિથિ માનવાનો છુટો આરોપ કરે છે.

પેશ ૧૩ની સમાલોચના

પેશ ૧૩નું લખાણ ઉપયોગી નથી. આગળનો સંજ્ઞ તેમાં ભેડવામાં આવ્યો નથી. કારણકે તેજ ધર્મસંગ્રહ નામના ગ્રંથમાં આગળ ક્ષયે પૂર્વાનું જ લખાણ છે તે પર્વતિયિના ક્ષય વૃદ્ધિ વખતે વ્યવસ્થા કરનાર છે અને તે અપવાદ હોવાથી પૂર્વ કરતાં ગણવાન છે. આથી પાઠ રજુ કરવા છતાં જો વર્ગ ધર્મસંગ્રહમાં જણાવેલ વસ્તુનું પોતાને અજ્ઞાન હોવાનું સૂચવે છે.

પેશ ૧૪-૧૫ અને ૧૬ ની સમાલોચના.

પૃષ્ઠ ૬ [આ પુસ્તક પૃષ્ઠ ૪૪] પેશ ૧૪-૧૫-૧૬ આ પેશોએ સુગળ જે દિવસે જે તિથિનો ભોગચો સૂર્યોદયને સ્પર્શીને સમાપ્તિને પામતો હોય અથવા સમાપ્તિને ન પામતો હોય તે-પણ તે તિથિ હોવાનું માનવું જોઈએ. [પ. ૪૪. પં. ૧૨]

ખરીરીતે આ વાતના સમર્થનમાં તેમણે એક પણ શાસ્ત્રીય પાઠ આપ્યો નથી. પોતે જે વસ્તુનું વિધાન કરે છે તે કયા પ્રમાણથી કરે છે ? તે આપણને જોઈએ. જો વર્ગ માત્ર શબ્દથી બોલે છે પણ પ્રમાણ આપતો નથી. વિનય-દેવસૂર તપાગચ્છનું કે તેનાથી આચીન કોઈ પણ શાસ્ત્રનું પ્રમાણ તેમના સમર્થનમાં તેઓ આપે જો જરૂરી છે.

પેશ ૧૭ની સમાલોચના.

પેશ ૧૭ "જે દિવસે" વગેરે છે. ત્યાં જો ઉદયતિથિ તેમને માન્ય હોય તો પંચાંગમાં જે પર્વતિયિની વૃદ્ધિ આવે છે તેને જ માની બે પર્વતિયિ તરીકે આરાધવી જોઈએ જો વર્ગ આવી રીતે નથી કરતો તે ઉચિત નથી. જો પૂનમ હોય ત્યારે પહેલી પૂનમ ઉદયમાં છેજ અને તે તિથિની આપેલાએ ઉદય ભોગચો અને સમાપ્તિ છે તો તે કેમ નથી માનતા ? તેમજ પર્વતિયિના ક્ષયની વખતે પણ પર્વતિયિની આરાધના પર્વતિયિમાં કરવી ન જોઈએ પણ ખરીરીતે ઉદયતિથિની માન્યતાવાળા જે-

વર્ગે અપર્વતિથિની સંજ્ઞાનો વ્યવહાર કરવો જોઈએ. તે દરેક વાત ઉઠાવવા માટેજ તેમનો આ પ્રયત્ન છે :

હવે આગળ ઉપર પંચાંગમાં જે પૂર્ણિમાઓ આવે ત્યારે પહેલી પૂર્ણિમાને શાસ્ત્રકારોએ જણાવેલી પર્વતિથિઓનું પરિસંખ્યાન બજાવવા માટે ચૈત્ર માનનાર અમારા શાસ્ત્રીય પક્ષને (શ્રી વિજયદેવસૂર સંઘને) જે વર્ગ દોષ આપે છે. પરંતુ જે દોષો આપતા પહેલાં તેમણે નીચેના મુદ્દાઓનો શાસ્ત્રીય પ્રમાણોદ્ધી જવાબ આપવો જોઈતો હતો.

૧. જૈનશાસ્ત્રમાં વિધાન છે કે આશરફનામાં પર્વતિથિ ન વધે કે ઘટે. ભુક્ષ્યા પાઠ પ્રથમસો જૈનાગમસુતારેણ યકાડપિ પર્વતિથિર્ન હોયતે ન ચ યચ્ચેતે (શાસ્ત્રીય પુરાવા પૃષ્ઠ ૫.)

૨. શ્રી વિજય દેવસૂર પદ્ધતી આજ્ઞા છે કે પૂનમ વધે ત્યારે તેરશ વધારે.

૩. સંવત ૧૬૬૫ ના ખરતરગચ્છના ઉત્પન્ન ખંડનમાં જણાવ્યું છે કે “પૂનમ વધે છે ત્યારે પહેલી પૂર્ણિમાએ ચૌદશ કેમ કરે છે ? ”

આ ઉપરથી સિદ્ધ થયું કે પૂનમ વધે ત્યારે શ્રી વિજયદેવસૂર ગણવાળા તેરશ વધારીને ટિપ્પણની પહેલી પૂનમે ચૌદશ (પચ્ચિખ) કરતા હતા.

જૈન શાસ્ત્રાધારે જ્યારે કોઈ પણ તિથિ વધતીજ નથી ત્યારે પંચાંગમાં આવેલી પહેલી પૂનમે અમે ચૌદશ કરીએ છીએ તેનું મુખ્ય કારણ જૈન ગણિત પ્રમાણે પહેલી પૂર્ણિમાએ સૂર્યોદય સમયે ચતુર્દશીનીજ ઘડીઓ છે. જૈન શાસ્ત્ર પ્રમાણે તિથિ ૬૧-૬૨ હોય. જો એમજ છે તો જ્યારે ટિપ્પણમાં વૃદ્ધિ તિથિ ૬૪ થા ૬૫ ઘડીની થાય છે ત્યારે તે વધારાની ત્રણ ઘડી આવી ક્યાંથી ? તો તે પૂર્વની તિથિની ઘડીઓ આવી છે. પહેલી પૂર્ણિમાએ તેની પહેલાંની તિથિ ચૌદશની ઘડીઓની અધિકતાથી બનીલી છે એટલે સૂર્યોદય સમયની એથી ત્રણ ઘડી ચૌદશનીજ છે. એવી રીતે ચૌદશમાં પણ તેરશની ઘડીઓ વધી છે માટે જ તેરશ કરી છે તે સુજ્ઞ છે. પર્વતિથિની સંખ્યા નિયત હોવાથી તેની રક્ષામાટે ગણિતને આધારે ચત્તેલા પંચાંગમાં ફેરફાર કરવો પડે છે. એટલે આ પ્રમાણે તો અમને નથી તો કોઈ પર્વલોપનો દોષ આવતો કે નથી તો કોઈ મૂપાવાદનો કે હતાજ્જિનો દોષ આવતો.

પેશ ૧૮-૧૯-૨૦ ની સમાલોચના.

૧૮-૧૯-૨૦ આ ત્રણે પેશમાં તત્ત્વતરંગિણીનો હવાલો આપ્યો છે પણ આ અંચતા પાઠો તેમના પક્ષને સિદ્ધ નથી કરતા.

૧. “ક્ષોણમણિ” આ પાઠ તો ખરતરગચ્છને ઉદ્દેશીત છે. ખરતરો ચૌદશના સમયે પૂર્ણિમાએ પૂનમ ખાનીને ચૌદશ કરતા તે ઠીક નથી એમ કહેવાયું છે.

વિજયાદશમી વગેરે પર્વો લેવા પડે અને વિજયાદશમીનો ક્ષય હોય ત્યારે લોકો પશુ આ નવા વર્ષની જેમ 'નવમી વિજયાદશમી' જેમ લોગી નહિ કહેતાં આખો દિવસ જેમ વિજયાદશમીજ ગણે છે, તેમ આ નવા વર્ષે પશુ પર્વતિયિને સ્વતંત્ર બોલવી જોઈએ. એ તેમ ન બોલે તો 'લોકવ્યવહાર' કે જેનું શ્રી રત્નચંપરસૂરિજીએ આલંબન લીધું છે તેને પશુ તે વર્ષ સમજ્યો નથી, એમ માન્યા સિવાય ચાલે નહિ. એમ એ વર્ષ ન માનીને ક્ષય વૃદ્ધિ વખતે પશુ ઉદયનીજ તિથિ માનવાની વાત કર્યા કરે છે, તેવા સૂર્યોદય વ્યવહાર-વાળો તે વર્ષજ વાસ્તવિક રીતે ક્ષય-વૃદ્ધિ પ્રસંગે આરોપિત તિથિઓ માને છે, અને શ્રી દેવસૂર તપાગચ્છવાળાઓને આરોપિત તિથિ માનવાનો ભુલો આરોપ કરે છે.

ચેરા ૧૩ની સમાલોચના.

ચેરા ૧૩ નું લખાણ ઉપયોગી નથી આગળનો સંબંધ તેમાં જોડવામાં આવ્યો નથી. કારણકે તેજ ધર્મસંગ્રહ નામના ગ્રન્થમાં આગળ ક્ષયે પૂર્વાર્ણ નું લખાણ છે તે પર્વતિયિના ક્ષય વૃદ્ધિ વખતે વ્યવસ્થા કરનાર ૩ અને તે અપવાદ હોવાથી પૂર્વ કરતાં બળવાન છે. આથી પાઠ રજુ કરવા છતાં એ વર્ષ ધર્મસંગ્રહમાં જણાવેલ વસ્તુનું પોતાને અચ્છન હોવાનું સૂચવે છે.

ચેરા ૧૪-૧૫ અને ૧૬ ની સમાલોચના.

પૃષ્ઠ ૯ [આ પુસ્તકે પૃષ્ઠ ૪૪] ચેરા ૧૪-૧૫-૧૬ આ પેરેશાદો મુજબ જે દિવસે જે તિથિનો ભોગવટો સૂર્યોદયને સ્પર્શીને સમાપ્તિને પામતો હોય અગર સમાપ્તિને ન પામતો હોય તો પણ તે તિથિ હોવાનું માનવું જોઈએ. [પૃ. ૪૪. ૫. ૧૨] ખરીરીતે આ વાતના સમર્થનમાં તેમણે એક પણ શાસ્ત્રીય પાઠ આપ્યો નથી. પોતે જે વસ્તુનું વિધાન કરે છે તે કયા પ્રમાણથી કરે છે? તે આપવું જ જોઈએ એ વર્ગ માત્ર શબ્દથી બોલે છે પણ પ્રમાણ આપતો નથી. વિજય-દેવસૂર તપાગચ્છનું કે તેનાથી આશીન કોણ પણ શાસ્ત્રનું પ્રમાણ તેમના સમર્થનમાં તેઓ આપે એ જરૂરી છે.

ચેરા ૧૭ની સમાલોચના.

ચેરા ૧૭ "જે દિવસે" વગેરે છે. ત્યાં જે ઉદયતિથિ તેમને માન્ય હોય તો પંચાંગમાં જે પર્વતિયિની વૃદ્ધિ આવે છે તેને એ માની જે પર્વતિયિ વરીકે આરાધવી જોઈએ. એ વર્ષ જાવી રીતે નથી કરતો તે ઉચિત નથી. એ પૂનમ હોય ત્યારે પહેલી પૂનમ ઉદયમાં છેજ અને તે તિથિની આપેલાએ ઉદય ભોગવટો અને સમાપ્તિ ॥ તો તે કેમ નથી માનતા? તેમજ પર્વતિયિના ક્ષયની વખતે પણ પર્વતિયિની આરાધના પર્વતિયિમાં કરવી ન જોઈએ પણ ખરીરીતે ઉદયતિયિની માન્યતાવાળા એ-

વળે અપર્વતિથિની સંજ્ઞાનો ત્યાગકાર કરવો જોઈએ, તે ફરક વાત ઉઠાવવા માટેજ તેમનો આ પ્રયત્ન છે :

હવે આગળ ઉપર પંચાંગમાં જે પૂર્ણિમાઓ આવે ત્યારે પહેલી પૂર્ણિમાને શાસ્ત્રકારોએ જણાવેલી પર્વતિથિઓનું પરિસંખ્યાન બળવવા માટે ચોદશ માનનાર અમારા શાસ્ત્રીય પક્ષને (શ્રી વિજયદેવસૂર સાંઘને) એ વર્ગ દોષ આપે છે. પરંતુ એ દોષો આપતા પહેલાં તેમણે નીચેના મુદ્દાઓનો શાસ્ત્રીય પ્રમાણોથી જવાબ આપવો જોઈતો હતો.

૧. જૈનશાસ્ત્રમાં વિધાન છે કે આરાધનામાં પર્વતિથિ ન વધે કે ઘટે. જુઓ પાઠ પ્રથમનો જૈનભાગાનુસારેણ પકાડવિ પર્વતિચિર્ન હોવતે ન ચ વર્ધતે (શાસ્ત્રીય પુરાવા પૃષ્ઠ ૫.)

૨. શ્રી વિજય દેવસૂર પદ્ધતી આજ્ઞા છે કે પૂનમ વધે ત્યારે તેરશ વધારે.

૩. સંવત ૧૬૬૫ ના ખરતરગચ્છના ઉત્સુચ ખંડનમાં જણાવ્યું છે કે "પૂનમ વધે છે ત્યારે પહેલી પૂર્ણિમાએ ચોદશ કેમ કરે છે ?"

આ ઉપરથી સિદ્ધ થયું કે પૂનમ વધે ત્યારે શ્રી વિજયદેવસૂર ગચ્છવાળા તેરશ વધારીને ટિપ્પણીની પહેલી પૂનમે ચોદશ (પચ્ચિ) કરતા હતા.

જૈન શાસ્ત્રાધારે જ્યારે કોઈ પણ તિથિ વધતીજ નથી ત્યારે પંચાંગમાં આવેલી પહેલી પૂનમે અમે ચોદશ કરીએ છીએ તેનું મુખ્ય કારણ જૈન ગણિત પ્રમાણે પહેલી પૂર્ણિમાએ સૂર્યોદય સમયે ચતુર્દશીનીજ ઘડીઓ છે. જૈન શાસ્ત્ર પ્રમાણે તિથિ ૬૧-૬૨ હોય. એ એમજ છે તો જ્યારે ટિપ્પણીમાં વૃદ્ધિ તિથિ ૬૪ થા ૬૫ ઘડીની થાય છે ત્યારે તે વધારાની ત્રણ ઘડી આવી ક્યાંથી ? તો તે પૂર્વની તિથિની ઘડીઓ આવી છે. પહેલી પૂર્ણિમાએ તેની પહેલાંની તિથિ ચોદશની ઘડીઓની અધિકતાથી બનીલી છે એટલે સૂર્યોદય સમયની જેથી ત્રણ ઘડી ચોદશનીજ છે. એવી રીતે ચોદશમાં પણ તેરશની ઘડીઓ વધી છે માટે જ તેરશ કરી છે તે સુક્ત છે. પર્વતિથિની સંખ્યા નિયત હોવાથી તેની રક્ષામાટે ગણિતને આધારે થએલા પંચાંગમાં ફેરફાર કરવો પડે છે. એટલે આ પ્રમાણે તો અમને નથી તો કોઈ પર્વલોપનો દોષ આવતો કે નથી તો કોઈ મૂવાવાદનો કે દત્તાત્રિનો દોષ આવતો.

પેરા ૧૮-૧૯-૨૦ ની સમાલોચના.

૧૮-૧૯-૨૦ આ ત્રણ પેરામાં તત્વતરંગિણીનો હવાલો આપ્યો છે પણ આ અંચના પાઠો તેમના પક્ષને સિદ્ધ નથી કરતા.

૧. "હોળમવિ" આ પાઠ તો ખરતરગચ્છને હિંદુઓને છે. ખરતરો ચોદશના કાયે પૂર્ણિમાએ પૂનમ માનીને ચોદશ કરતા તે ઠીક નથી એમ કહેવાયું છે.

દેવસરસંધ એ રીતે એવા વખતે પૂનમ આનીને પૂનમે ચૌદશ નુમાં કરેતા માટે જ દોષ ન લાગે.

૧. ચતુર્દશીએ આ પાઠ ચૌદશના ક્ષયે પૂનમના દિવસે પૂર્ણિમાની આરાધના થઈ જણાવ્યું છે અને ચતુર્દશીના આરાધનને દતાંજલિ કહી છે.

આ બંને પાઠો સામાપક્ષનું સમર્થન ન કરતાં શાસ્ત્રીય પક્ષનું સમર્થન કરે છે. જુઓ તે પહેલો પાઠ અને બીજો પાઠ. તે બંને પાઠો એક વસ્તુ સિદ્ધ કરે ■ કે તે વખતે ૧૪/૧૫ મિશ્ર લખાતા કે બોલાતા ન હતા, તેમ ચૌદશ પૂનમ બંનેનું એક દિવસે જુદું જુદું આરાધન નહોતું થતું. ચૌદશ પૂનમ બંને જુદી જુદી આરાધવાની છે. એક બીજામાં એક બીજી તિથિનું આરાધનનું નહોતું થતું. અને તે તિથિઓ લેખીજ નહોતી બોલાતી, લખાતી કે ન્હોતી આવરાતી. કારણકે ઉગય તિથિના આરાધનનો વિકલ્પ નથી તો પ્રશ્નમાં કે નથી તો ઉત્તરમાં.

પેરા ૨૧ થી ૨૭ ની સમાલોચના.

પેરા ૨૧ ‘જેન શાસ્ત્રમાં આરોપ કરવા દ્વારા’

આ લખીને એ વર્ગે જે શાસ્ત્રીય પાઠ આપ્યો ■ તે પાઠનો એ વર્ગે અર્થ નથી આપ્યો. આ પાઠમાં તેમની વિરૂદ્ધ પાઠો છે એટલેજ અર્થ ન આપતાં કહે એમ હાંકે રાખ્યું છે.

પૂનમના ક્ષયે તમારી શું ગતિ થાયે ? આ પ્રશ્નના જવાબમાં દ્વયોગ્વિ વિચિત્રાત્મક તત્ત્વાદ્યપ્રચારણ જાતમેષ... પૂર્ણિમાદ્વચ્યતે... પૂર્ણિમાદ્ય. વાસ્તવ્યેય સ્થિતિ. (વસ્તવગિણી પૃષ્ઠ ૫)

આ પાઠ તો સાફ સાફ સમજાવે છે કે પૂનમના ક્ષયે ચૌદશે બંને તિથિઓ છે; પણ આરાધન તો તે દિવસે પૂનમ આનીને પૂનમનું જ થાય છે. અને વાસ્તવિક સ્થિતિ પૂનમનીજ છે. જે માણસ વ્યવહાર આચરે છે તેને આરોપ દોષ દેવાય નહિ. જેમકે ભગવાનની પ્રતિમાને ભગવાન કહે અને ભગવાન માને તેમાં આરોપ દોષ કહી શકાય નહિ. પરંતુ પત્થર કહીને ભગવાન કહે તેનેજ આરોપ દોષ લાગે, તેવી રીતે દિપ્તિજ્વાળી ચૌદશના ક્ષયે જેઓ તેરશ આદિ માનીને તે દિવસે ચૌદશ આદિ કરે તેનેજ આરોપ દોષ લાગે. પરંતુ પ્રયોજના આધારે સંસ્કાર કરનારને આરોપ દોષ નહ લાગે. પૂનમના ક્ષયે તેરશે ચૌદશ લઈ ગયા હોવાથી તે દિવસે પૂનમનીજ વાસ્તવિક સ્થિતિ છે. અર્થાત્ એ વર્ગની માન્યતા અુજબ ૧ ‘પૂનમના ક્ષયે ૧૪/૧૫ લેખાં લખી ચૌદશની આરાધના કરે છે’ તેવું આ ગ્રંથ નથીજ કહેતો, પૂનમની આરાધનાનું કહે છે. અને ૨ પૂનમના ક્ષયે ચૌદશના દિવસે વાસ્તવિક પૂનમ છે, એમજ કહે છે. વળી ૩ ચૌદશના ક્ષયે પૂનમે પારિણતું અનુષ્ઠાન કરવા છતાં શાસ્ત્રકાર અરતરઅધવાણને પાક્ષિક અનુષ્ઠાનના

લોપની આપત્તિ આપે છે. તે પ્રમાણે આ વર્ગ પશુ તેરથને દિવસે અખંડ ચૌદશ ન માનતો હોવાથી તે તેરથે ચૌદશનું અખંડ આરાધન કરે તો પણ તેમને પાશિક અનુષ્ઠાનના લોપનો દોષ કેમ ન લાગે? કેમકે સાત્ત્વકારોએ તિથિસંજ્ઞાપૂર્વકનું અનુષ્ઠાનજ પ્રમાણિક ગણ્યું છે.

આ ત્રણે સુદા દેવસૂર પક્ષનુંજ સમર્થન કરનારા છે, પછી નવીન પક્ષના સાધક કેમ મનાય?

પેરા ૨૭ થી ૩૦ ની સમાલોચના. [આ પુસ્તક પૃષ્ઠ ૬૫-૬૬].

“એ વર્ગે પણ અમારું માન્યું છે. જુઓ પૃષ્ઠ ૧૭. [પૃ. ૬૫]

“અતુર્દશીમાં પૂનમનું આરાધન પણ યર્થજ ગણ્યું.”

(ત્યારે તેમના મતે ૧૪/૧૫નું ‘લેચું’ આરાધન નહિ. પણ અમારા મત મુજબ પૂર્ણિમાનું આરાધન યથું. પંચાંગની પૂર્ણિમાના ક્ષયે આ આજ્ઞા પ્રમાણેજ અમે ચૌદશે પૂર્ણિમાનું આરાધન કરીએ છીએ. તેમજ અહીં પણ એ વર્ગની માન્યતા મુજબ એ વર્ગે પણ મિથ આરાધન નથી જણાવ્યું).

“અતુર્દશીમાં પૂર્ણિમાની વાર્તાવિક સ્થિતિ છે.” [આ પુસ્તક પૃષ્ઠ ૧૫ પં. ૧].

અહિં તેમણે સુદ્રિત પ્રતનો જે પાઠ આપ્યો છે તેમાં ‘વષ’ કાર છે છતાંએ અર્થમાં તેને ઉડાડ્યો છે. તે ઉચિત નથી જ. તેમજ લેખક તે ઉડાવેલા ‘વષ’કારનો અર્થજ નથી આપતા. આ એ વર્ગની કેવી સમજાઈ? છતાં એ ચૌદશે વાર્તાવિક પૂનમજ છે. આમ તો એ વર્ગે પણ કણ્ણજ કરે છે, તો પછી તેઓ અમારી સામે ૧૪/૧૫ લેખા લખવાનું મિથ-તિથિ આરાધવાનું કયા પ્રમાણેથી કહે છે? તે સમજાતું નથી અમે તેમને કહીએ છીએ કે તેઓએ આ વચનો જે લખ્યાં છે તેવું જ તેઓ પાળે.

બીજું એ વર્ગવાળા કહી ગયા છે કે ‘જુઓ પેરા ૧૮-૧૯ માં “તિથિનો લોગવટો અને સમાસિ હોય તે તિથિ આરાધવી લેઈએ.” પૂનમના ક્ષયે ચૌદશ-માં પૂનમનો લોગવટો અને સમાસિ છે, તો પછી પૂનમના ક્ષયે ચૌદશના દિવસે એ વર્ગે એકલી પૂનમ કેમ નથી આરાધતો? શું ચૌદશમાં પૂનમનો લોગવટો અને સમાસિ નથી?

પેરા ૩૧ ની સમાલોચના. [આ પુસ્તક પૃષ્ઠ ૬૬].

પૃ. ૧૪ [પૃ. ૬૫]માં એ વર્ગે ઉપરના મતવ્યનેજ પારંપર જણાવ્યું છે અને તેઓ પેરા ત્રીજામાં વાત ક્ષયની છે અને દોષ વૃદ્ધિનેજ આપે છે. પૂનમના ક્ષયે તમારી શું સ્થિતિ થયે? આ પ્રશ્નોત્તરી છે. પણ છેલ્લે ઉપસંહારમાં સામે પણ લખે છે કે—“... સાચાનંદ... માફક પૂર્ણિમાની વૃદ્ધિએ...”

૧. આ પુસ્તક પૃ. ૪૫ પેરા ૧૬-૧૭.

૨. આ પુસ્તક પૃ ૬૬ પક્ષિ ૧૨-૧૫ પેરા ૩૧. અરતરગચ્છવળા ચૌદશના ક્ષયે

આ વાક્ય તદન અચ્ચાને છે તેમણે ક્ષયનો મુદ્દો ઉઠાવી જવાળ વૃદ્ધિના મુદ્દાનો આપ્યો તે એ વર્ગને ચોક્ષે છે? નથીજ ચોક્ષતું. પૃ. ૧૫ [પૃ. ૬૭]માં પણ સામા પક્ષે એજ ભૂલ ચાલુ રાખી છે. વારંવાર એની એજ ભૂલ હું જણાવું તો આ નિબંધનું કદ વધી બધ અને પિટપેપણ થાય.

આ આખો પ્રશ્ન ખરતરોએ તેરશે ચૈદ્યનું નામ ન લેવાથી, અને પૂનમે ચૈદ્યનું નામ લીધા સિવાય પાશ્વિકનું અનુષ્ઠાન કરવાથીજ ઉપસ્થિત થયો છે, એટલે ૨૫૪ છે કે અહિં શાસ્ત્રકારે વાસ્તવિક રીતે તેરશે ચૈદ્યનું નામ આપ્યું અને ચૈદ્યે પૂનમનું નામ આપ્યું. કારણકે ટીપ્પણની પૂનમના ક્ષયે ચૈદ્યે ચૈદ્ય પૂનમ ભેગી ન માનીને એકલી સ્વતંત્ર પૂનમ કરી તેથીજ “તન્મેષં વૈર્જ-માલીક્ષયે મયતામપિ કા ગતિઃ” એમ કહીને તમારે પણ ચૈદ્યે ચૈદ્યનું નામ સહન નથી થતું તેવો પ્રશ્ન ખરતરોએ ઉઠાવ્યો છે. એટલે એ વર્ગે અમને જે કોષ આપ્યો છે, તેના બહાર આ કોષ એ વર્ગને જ હાથ પડે છે. પેરા ૩૨-૩૩ ની સમાલોચના. [આ પુસ્તક પૃષ્ઠ ૬૬].

પૃ. ૧૫ પેરા બીજો—ખરતરમ્બવાળાએ પ્રશ્ન કર્યો કે—

“પૂનમના ક્ષયે તમે ચૈદ્ય ચૈદ્ય અને પૂનમ બન્નેનું આરાધન થવાનું કહેો છો.”

એ વર્ગે અહીં અન્યકારના મોદમાં કેવા ભુકા શબ્દો મુકાવે છે, તેનોયે વિચાર નથી કરતા એ દુઃખની વાત છે. અન્યકારે તો પૂનમના ક્ષયે ટીપ્પણની ચૈદ્યે ‘તસ્યાઃ-પૂર્વિમાયાઃ આરાધનં જાતં’ કહીને પૂર્વિમાનીજ સ્થિતિ અને આરાધના જણાવી છે. [છતાં] એ વર્ગને આવું ભુકું બોલવું તે હરબીજ નથી ચોક્ષતું. એ વર્ગને આવાં ભુકાણાંએથીજ છત મેળવવી હોય તો તેમને પ્રથમ હવામાં બામકા ભરવા જેવોજ છે.

પેરા ૩૪ ની સમાલોચના. [આ પુસ્તક પૃષ્ઠ ૬૭].

પૃ. ૧૫ [પૃ. ૬૬] પેરા ત્રીજો—ત્રીજા પેરામાં પણ એ વર્ગે પિટપેપણ કર્યું છે. અને તપાગમ્બીય સમાજને નામે ભુકાણું જ હાંક્યે રાખ્યું છે. એ વર્ગે લખે છે કે—

૨ “ત્વો તપાગમ્બીય જ્ઞેન સમાજ તે વખતે પૂનમના ક્ષયે ચૈદ્યેજ ચૈદ્ય પૂનમ એ બંનેની આરાધના કરતો હતો.

વાહ! એ વર્ગનાં આવાં ભુકાં લખાણની ગતિહારી છે! તપાગમ્બી ચૈદ્ય-

પૂનમને દિવસે ચૈદ્યનું આરાધન કરતા તેનો પરિહાર શાસ્ત્રકારે એવો તેના જવાબમાં ખરતરમ્બવાળાએ પૂનમના ક્ષયે તમે શું કર્યો? તે પ્રશ્ન કર્યો તેની ચર્ચા છે આ શાસ્ત્ર-પાઠોને એક બાજુ રહેવા છતાં જેમાં વૃદ્ધિનો ઉલ્લેખ નથી ત્યાં વૃદ્ધિની વાત જણાવી છે.

૧. પૃ. ૬૬, પૃ. ૨૧ પેરા ૩૩.

૨. આ પુસ્તક પૃ. ૬૭ પાંક્ત ૬-૮ પેરા ૩૪.

શતા કાયે ચૌદશ પૂનમ બનેની આરાધના કરતો તેનું એક પણ પ્રમાણ કે ગ્રન્થકારનું કોઈ પણ વાક્ય પોતે આટલા લાંબા વિવરણમાં ટંકી શક્યા નથી, કે જેને આધારે એકજ તિથિએ બે ફરજવાત પર્વ તિથિની સંજ્ઞા કરાય અને આરાધાય. ઉલટું એ વર્ગે પોતેજ એક તિથિને દિવસે બે ફરજવાત પર્વતિથિની આરાધના નજ થાય એમ કબુલ કરીને પૂનમના કાયે તેની આરાધના તેરશેજ અગર એકમે કરવી તેમ સ્પષ્ટ જણાવેલ છે. એ રીતે એ વર્ગે ક્ષીણ પૂનમનું અનુષ્ઠાન તેરશે કરવાનું કબુલ, છતાં ઉપર ને લેણું કરવાનું લખ્યું છે તે આખા તપાગચ્છ ઉપર લુઠો આણેપ મુકવા સાથે પોતાના વચનનો પણ વ્યાધાતજ કર્યો છે.

એ વર્ગે આખા ઉપર વળી મૂળપાઠમાંથી 'एव' કાર ઉઠાવ્યો છે, એટલું જ નહિ પરંતુ "यदि च अने यन्नष्टाप्पयमी परावृत्तामिमन्यते" આ આખું તત્ત્વતરંગિણીનું શાસ્ત્રીય વાક્ય પણ ઉઠાવી દીધું છે. શું એ વર્ગ એમ માને છે કે શાસ્ત્રીય સાચા પઠો ઉઠાવવાથી અમે છતી જઈશું? એ તેમ છે તો તેમની ધારણા તદ્દન, લુકી અને રેતમાં ઇમારત ચણવા જેવી પાયા વિનાનીજ છે. એટલું એ જર્ણ યાદ રાખી દ્યે, આગળ ઉપર પણ આનું જ લુકાણું ચલાવ્યું છે.

પેરા ૩૫ થી ૩૮ ની સમાલોચના. [આ પુસ્તક પૃષ્ઠ ૬૮-૭૦].

આવી જ રીતે ૧૫, ૧૬ અને ૧૭માં કલ્યાણક પર્વારાધનની વાતની ચર્ચામાં પણ નહું અસંગતપણું અને પિષ્ટિપણું કર્યું છે. જેનો જવાબ તો અમે શાસ્ત્રીય જવાબમાં આપ્યો છે.

પેરા ૩૬ ની સમાલોચના. [આ પુસ્તક પૃષ્ઠ ૭૧ થી ૭૩].

પણ તેમણે પૃષ્ઠ ૧૭માં. [આ પુસ્તક પૃષ્ઠ ૭૧માં] ને ઉપસંહાર કર્યો છે, તેનો જવાબ આપવો જરૂરી હોવાથી અત્રે નીચે અપાય છે. તે વર્ગે તે ઉપસંહારમાં છ મુદ્દાઓ આપ્યા છે. તેમાંનો પ્રથમ મુદ્દો ૧-સામાન્ય છે કે-

"જે દિવસે ને પર્વતિથિ ઉદયતિથિ તરીકે મળતી હોય તે દિવસે તે પર્વતિથિ ન મનાય તો પર્વલોપના દેખને પાત્ર બનાવ." [આ પુસ્તક પૃ. ૭૧ પં. ૧૧-૧૨].

ખરીરીતે એ વર્ગ ઉદયનો આશય સમજ્યો જ નથી. સામાન્ય રીતે ક્રમ અને વૃદ્ધિના પ્રસંગ સિવાય ઉદયતિથિ ગણે ત્યાંમુધી તે લેવી એ વાત બરાબર છે. પણ કય અને વૃદ્ધિમાં 'કયે પૂર્ણ' અને વૃદ્ધી ઉત્તરાં'ના અપવાદને તેઓ ભુલી બચ છે. યદિ તેમને ઉદયનો જ આશય હોય તો બે પૂર્ણિમા હોય ત્યારે પહેલી પૂનમ ઉદયવતીજ છે, તો તેઓ

તેને આરાધ્યપણે કેમ નથી માનતા? ઉદયનું વાક્ય ઉદયમિ એ ક્ષયવૃદ્ધિના પ્રસંગ સિવાય ઉપયોગી છે, અને ક્ષયે પૂર્વાં વાક્ય ક્ષયના પ્રસંગે એવિસે કલાક એક તિથિની સંજ્ઞા માટે છે. અને તે સંજ્ઞા પછીજ તેનીજ આરાધના થાય એટલા માટે જ છે, નહિ કે ‘ક્ષયે પૂર્વાં’ના પ્રયોગને ન માને અને ઉદયના નામે વિપરીત આવરણ કરે તે માટે. ઉદયની વળતે આક્રમના ક્ષયે સાતમનો ઉદય લોગ અને સમાપ્તિ હોવા છતાં શું આક્રમનું આરાધન તેઓ નહીં કરે? ખરી રીતે ટીપણની વૃદ્ધિ વળતે તેમણે તેમની ઉદયની માન્યતા પ્રમાણે પહેલીને આરાધ્યા માનવી એઈએ. એ વર્ગે જે પૂનમ માને અને પહેલીને ન આરાધે તે ઉચિત નથી. તેમના મતે તો પહેલી પૂનમ પણ ઉદયવતીજ છે. એ એમ ન માનતા હોય તો પહેલી પૂનમને પૂનમ થા આધારે કહે છે તે જણાવશે ખરા? કહેવી પૂનમની સંજ્ઞા અને આરાધના ન કરવી તેનું પ્રમાણ આપશે ખરા?

સૂર્યોદય સમયે અને આગે દિવસ પૂનમ છે એમ કહેવું છે પણ આરાધના નથી કરવી આ કયાંનો ન્યાય છે? કાંતો તે દિવસને પૂનમ છે એમ કહેવું છોડી દો, કાંતો તેને આરાધવા માંડો અને કાંતો ઉદયનો આશ્રય છોડી દો.

ઉપસંહારના સુદા ૨-૩ [આ પુસ્તક પૃષ્ઠ ૭૨]માં એ વર્ગે આરાધ અને મૃધાવાકપણાના હોયો જણાવ્યા છે.

અને તેમને પૂછીએ છીએ કે તેમને એ લોગવતનો જ આશ્રય હોય તો નોમના ક્ષયે ૮/૯ લોગાં લખીને આક્રમના દિવસે નોમ માને તો વાંધો શો છે? એકમના ક્ષયે ૧૫/૧, ૦)/૧ લોગાં લખી એકમ આરાધે તો શું વાંધો છે? પર્વ તિથિના ક્ષયમાં તો એ વર્ગે શોદશના ક્ષયે ૧૩/૧૪ લોગાં લખીને તેરશમાં શોદશની આરાધના કરે છે, પણ પૂનમના ક્ષયે તેમ કરતા નથી. અર્થાત્ ત્યારે તો પૂનમના ક્ષયે ૧૪/૧૫ લોગાં લખીને સ્વવચનથી વિરુદ્ધ યદ્યપે શોદશના દિવસે શોદશજ આરાધે છે. પૂનમને તો ઉડાડીજ દે છે. તે શું તેઓ દોષપાત્ર નથી બનતા? લોગવદો અને સમાપ્તિ માનનારા તે વર્ગને તે દિવસે લોગવદો અને સમાપ્તિ તો પૂર્ણિમાની જ ૩ પછી શોદશ થા આધારે આરાધે ૩ તે વર્ગે જે નિપમ પાંધે છે, તે પાળે તો તો હજીયે ઠીક. પાળવા નહિ અને નિપમે પાંધવા તેના શો અર્થ છે? એ વર્ગે દરેક મહિનાની પાંચમના ક્ષયે ૪/૫ લખીને પાંચમ આરાધે છે, ત્યારે ભાદરવા યુ પાંચમના ક્ષયે ૪/૫ લખીને ચોથ આરાધે છે તે કયાંનો ન્યાય છે, તે જણાવશે ખરા?

ઉપસંહારના સુદો ૪ ની સમાવેશના:—અને દેવસૂર તથાગચ-વાળાઓ પૂનમ કે અમાસની ક્ષય-વૃદ્ધિએ તેરશની ક્ષય વૃદ્ધિ કરીએ છીએ. તે

શ્રી હીરવિજયસૂરિજીના વચન અને વિજયદેવસૂરિજીના પદ્ધતિ આધારે જ કરીએ છીએ. બીજાં પણ છૂટક પાનામાં શાસ્ત્રીય પ્રમાણ છે, જે પુરાવામાં આપ્યા છે. તેમાં સાફ લખ્યું છે કે-પૂનમ કે અમાસની ક્ષય વૃદ્ધિએ તેરશની ક્ષય વૃદ્ધિ કરવી. અને એજ ન્યાય અમે જા. સુ. ૫ માં લગાડીએ છીએ. આવી હેરફેરીની 'સોળમી, સત્તરમી, અઠારમી અને એગવીસમી સદી'ના પૂરાવા શાસ્ત્રીયપ્રમાણમાં અમે આપ્યા છે, તે જોઈ લેવા બલામણ છે. વળી 'પં. રૂપ વિં તથા' પં. દીપ. વિં ના પત્રોના હવાલા જે ૧૮૬૫ તથા ૧૮૬૬ ના છે તે જોવા. એટલે બરાબર સોળમી સદીથી શ્રી દે. સૂ. અંધના પુરાવાઓ મોલુદ છે, જેમાં પૂનમ કે અમાસની ક્ષયવૃદ્ધિએ તેરશની ક્ષયવૃદ્ધિ કરવી, એમ સાફ વાત છે. ઉપસંહારના સુદા ૫ ની સમાલોચના.

આ સુદાના સમર્થનમાં કોઈ પાઠ કે પ્રમાણ એ વર્ગે આપ્યા જ નથી. ઉલટું તે વર્ગની વિદ્વદ પાઠો તત્ત્વતરંગિણિમાં છે, જે આપણે જોઈ ગયા છીએ. તેમાં ચૈદશના દાયે તેરશના વ્યપદેશનો સાફ અસંભવ જણાવીને તે દિવસે ચૈદશના વ્યપદેશનેજ જણાવ્યો છે.

ઉપસંહારનો સુદો ૬.

ઉદય આદિના નિવ્રો પર્વતિથિને જેમ લાગુ પડે છે તેમ કદવાણક તિથિએને લાગુ કરવા જોઈએ. [પ. ૭૩]

આ વિધાનને પુરવાર કરનાર એક પણ શાસ્ત્રીય પાઠ એ વર્ગે આપ્યો નથી.

પર્વો જે પ્રકારના છે. ૧ એક ફરજિયાત અને ૨ બીજાં મરજિયાત. ચતુષ્પર્વી ફરજિયાત પર્વ છે, તે દિવસે પૌષધ, ઉપવાસ અને ચૈત્યવંદનાદિ મુનિ ન કરે તો પ્રાયશ્ચિત્ત લાગે. જ્યારે મરજિયાત પર્વતિથિ, તપસ્થાથી આરાધવાની છે અને તેમાં પણ આરાધે તો સાફ, પણ ન આરાધે તો પ્રાયશ્ચિત્ત નથી. તદ્દનુસાર કદવાણક પર્વતિથિએ પણ મરજિયાત પર્વતિથિએ છે, તે ન આરાધે તો પ્રાયશ્ચિત્તનું વિધાન નથી. (જુઓ તત્ત્વ. ની ગાથા ૩૩ મી) એટલે ક્ષણે પૂર્ણાનું વિધાન તેને લગાડવું જ જોઈએ, તેવો જોકાંત નિયમ નથી, કારણકે તેને માટે જનના-વિઠલ છે.

ચાત્રકારે તો ચૈદશના દાયે તેરશે તેરશના વ્યપદેશનો અભાવ કહ્યો અને તે દિવસે ચૈદશ જ માનવાની જણાવી છે. માનો કે હવે તેરશે કદવાણક પર્વ પણ આવે છે. છતાં તેરશના વ્યપદેશનો ચાત્રકારે અભાવ કહ્યો છે, તેમજ તત્ત્વ. તરંગ પૃષ્ઠ ૫ ઉપર આક્રમના દાયે સાતમનું 'પપાદૃત્ય.' કહીને સાતમ ખસેડીને આઠમ કરવાનું જણાવ્યું છે. સાતમે કદવાણકો આવે છે છતાંયે આઠમના દાયે

સાતમનુ પરવર્તન કરી આઠમ માનવાનું જલ્પાવ્યું છે એ શું સૂચવે છે? એક જ વાત જણાવે કે-ફરજીયાત તિથિનું પરિસંખ્યાન છે. અને તે પરિસંખ્યાન મરજીયાતને ખસેડીનેય બળવવાનું છે. આથી ફરજીયાત અને મરજીયાત પર્વોનું જગત અંતરપહો સ્પષ્ટ થાય છે. સાતમે તપાગચ્છ અને ખરતરગચ્છવાળા ખંનેએ આઠમ જ માની છે અને અઘાવધિ અવિછિન્ન રીતે માને છે. પેરા ૪૦-૪૪ ની સમાલોચના, [આ પુસ્તક પૃષ્ઠ ૭૪-૭૭]

“પૂર્વની તિથિને” [આ પુસ્તક પૃ. ૭૫ પં. ૧].

આ સુદામાં તેમણે પંચાગમાં વધેલી પૂર્ણિમાએ (પ્રથમાએ) ચૌદસ કરનાર તપાગચ્છ સંધને દોષ આપ્યો છે કે—

‘વિનષ્ટ કાર્યનું ભાવિ કારણ માન્યાનો દોષ પણ લાગેજ, એવું નૈન શાસ્ત્ર કરમાવે છે’ [આ પુસ્તક પૃષ્ઠ ૭૬ પં. ૨].

એ વર્ગે આપેલી આ દોષાપત્તિ દેવસર તપાગચ્છ સંધને નહીં પણ એવર્ગને જ સંગત થાય છે. કેમકે જુદી કાર્યા તબોસતા ના પ્રયોગ સુજ્ઞ ટીપણાની બીજી પૂર્ણિમાજ આરાધનીય છે. જ્યારે એમ જ છે ત્યારે હવે પ્રથમા પૂર્ણિમાએ શું કહેવું? આ પ્રશ્નનો જવાબ પહેલાં પણ જલ્પાવાયો છે અને અત્ર પણ એ છે કે-નૈન શાસ્ત્રાધારે [તિથિ કે] પર્વતિથિ વધે જ નહીં. કારણ કે હરેક તિથિએ ગણિતની ગણનાથી પરિમિત હોય છે. સામાન્ય રીતે તિથિ ૬૧/૬૨ હોય છે. એ વર્ગ નોમના ક્ષયે ૮/૬ લેખી લખીને પણ જો આઠમ જ આશપિ છે, ત્યારે તો એ વર્ગ જેટલાં ઘડી આઠમ હોય અને તે પછીની શરૂ થતી નોમને વિનષ્ટ એવી અષ્ટમીનું ભાવિ કારણ માને જ છે! તો પછી આવી સુક્તિ અમને શા માટે આપે છે?

હવે ટીપણાનુસાર પર્વતિથિની વૃદ્ધિ-વખતે જે તિથિ વધારાની આવી છે, તે તેની પહેલાંની ઘડીઓમાંથી જ આવી હોવાથી તે વધારાની તિથિ એ પૂર્વનીજ તિથિ છે. ભેમકે ચંડાશ્રયંકુ પંચાગમાં (હિન્દિ) માર્ગશીર્ષ કૃષ્ણ પક્ષમાં ‘૪’ સર અને શુક્રવારે એમ બે દિવસ છે. હવે તેમાં માત્રસર વહિ એકમ ૪૬ ઘડી અને ૪ પગ છે; બીજા પડ ઘડી અને ૫૨ પગ છે, ત્રીજા પડ ઘડી અને ૬ પગ છે. પહેલી ચોથ ૬૦ ઘડી છે. અને બીજી ચોથ ૪ ઘડી અને ૨૫ પગ છે. એટલે ચોથ બે ઘડ છે. અહિં તેનું કારણ પણ સ્પષ્ટ ભોઈ શકાય તેમ છે કે એકમ આદિ તિથિઓને ચોથી ચોથી ઘડીએ આવતાં હેવટે ચોથ વધી ગઈ છે. નૈન ગણિતના દિસાને ૬૧/૬૨ ઘડીવાળી તિથિ હોય છે. જ્યારે આ ટીપણામાં ૬૪ ઘડીની ચોથ છે. વસ્તુ સ્થિતિ આમ છે. ત્યારે તે ચોથની વધારાની ઘડીએ પૂર્વતિથિમાં લઈ લેવાથી ચોથ

એકજ દિવસે શુક્રવારે જ આવશે. અને પહેલી થાથે સૂર્યોદય સમયે ત્રીજાની જ ઘડીઓ આવે છે. આવી જ રીતે પંચાંગમાં બે પૂર્ણિમા આવે ત્યારે અગીયારશે ૫૦ ઘડી. બારશે ૪૨ ઘડી, તેરશે ૫૬, ચૌદશે ૫૮, અઠ્ઠમ પૂનમે ૬૦, અને બીજી પૂનમે ૪ ઘડી ને ૫૩ યજ છે. હવે પૂનમની બે ૬૪ ઘડી અને ૫૩ યજ થઈ છે તે તેની પૂર્વની તિથિને લઈને જ થઈ છે. એટલે પહેલી પૂનમે સૂર્યોદય સમયે વાસ્તવિક ચૌદશ જ છે. હવે જેમ ગણતાં જ્યારે બે ચૌદશ થાય છે, ત્યારે પહેલી ચૌદશે તેરશની જ ઘડીઓ છે. આથી સાફ વાત છે કે સ્ત્રી વિજય દેવસૂર સંપ્રવાળા બે બે પૂર્ણિમાએ બે તેરસ કહે છે, તે તદ્દન સંગત અને જૈન-શાસ્ત્રધારે જ છે.

હવે તે વર્ગે વૃદ્ધિનો વિષય લઈને બે શાસ્ત્રપાઠ આપ્યા છે તે પાઠનું સંજોટ નિરસન અને શાસ્ત્રીય પ્રમાણમાં [પાઠની સમાલોચનામાં] કર્યું છે. અને એટલે જ તેની અત્ર પુનરાવૃત્તિ ન કરતાં એટલું જ કહેવું કીક થઈ પડશે કે તેમણે આપેલ શાસ્ત્રીય પાઠ તેમના મતને લગાડે સાધક નથી જ.

બે તો શ્રીતત્ત્વ કાર તરફથી માત્ર ખસ્તરગચ્છવાળાના પ્રસન્ના સમાધાન-રૂપે જ લખાયું છે. તેનો ઉપયોગ ઉચ્ચ રીતે કરીને ખીજાને દોષ ન જ અપાય. પેરા ૪૫-૫૪ ની સમાલોચના. [આ પુસ્તક પૃષ્ઠ ૭૭-૮૭].

પૃ. ૧૬ [આ પુસ્તક પૃષ્ઠ ૭૭] મુદ્દા ચોથાની સમાલોચના—

આ મુદ્દામાં 'સયે પૂર્વાં' વિગેરે લખીને બે વર્ગે વિષય ઉઠાવ્યા છે કે આ પાઠ 'બે પર્વતિથિ ઉત્પ તિથિરૂપે પ્રાપ્ત થતી જ નહોત તેવી પર્વતિથિની માન્યતા અને આરાધનાનો દિવસ નક્કી કરવાને માટે જ છે. [આ પુસ્તક પૃષ્ઠ ૭૮ પં. ૧].

આ પાઠ પર્વતિથિની સંજ્ઞાનો નિર્ણય કરવા માટે જ છે. નહિ કે પર્વારાધન ના નિર્ણય કરવા માટે. "શાસ્ત્રવિધિમાં" જ્યાં ઉપર્યુક્ત પાઠની સૂચના આપી છે, ત્યાં શરૂઆતમાં તિથિષ્ઠં લખીને 'તિથિ ક્યારે માનવી' તેનું જ પ્રકરણ ચલાવ્યું છે, તે સ્થળે આરાધનાનું પ્રકરણ જ નથી. આદિત્યોદયબં વિગેરે પાઠોથી તિથિની સંજ્ઞા જ નિર્ધાર કરી છે. અહીં આપેલા પાઠમાં પણ 'સયે પૂર્વાં તિથિઃ ક્ષણં' એવી વાત છે. અને 'વૃદ્ધી કાર્યા તચોત્તરા' એ વાત પણ તિથિ નિર્ણય માટે છે. અર્થાત્ આ પાઠમાં તો આરાધનાનું નામ જ નથી, તિથિનું જ નામ છે. અહિં પુનરાવૃત્તિ દોષ વહોરીને પણ પ્રસંગે કહીએ છીએ કે-તિથિને અંગે આરાધના છે. આરાધનામાટે તિથિ જ નહિ. કારણકે આરાધના તો નિત્ય કરે તો પશ્ચ વાંધો નથી. પરંતુ નિયત પર્વતિથિએ નિયત અનુષ્ઠાન ન કરાય તેનો જ વાંધો છે અને એટલામાટે તિથિની સંજ્ઞા બ્યવસ્થિત કરવા જ ઉપર્યુક્ત પ્રયોગ અપાયો છે. આથી નક્કી છે કે આ પ્રયોગ જ્યારે જ્યારે ટીપણમાં

પર્વતિથિની દ્વાનિવૃદ્ધિ આવે ત્યારે ત્યારે તેને ક્ષા-સંજ્ઞાથી બોલવી કહેવી, કે આચરવી તેને માટે જ છે. નહિ કે પર્વારાધનની નિયિતતા કરવા માટે

હવે પૃ. ૨૦ માંના દેહલા પેશમાં [આ પુસ્તક પૃષ્ઠ ૮૪ પેરા ૫૩] એ વર્ગે 'ન ચ ગ્રાહ્યં' લખીને ગોળ સુખ્યના લેહનું વિવેચન કર્યું છે; અને પૃ. ૨૧ માં [પૃષ્ઠ ૮૫-૮૬માં] પણ એ જ વસ્તુનું નિવૃપણ કર્યું છે, પરંતુ એ વર્ગે આપેલો પાઠ અપૂર્ણ અને ત્રુટિત છે. અહિં આ પાઠ તે વર્ગને જ બાધિત થતો હતો એટલે જાણી બેઠાંને ઈરાદાપૂર્વક સત્ય ગોખાવવા 'મુલ્યતયા ચતુર્દશ્યા યથ વ્યપદેશો યુજ્ય' પાઠમાંથી 'યથ' કાર હટાવી દીધો છે. આ વાતાવરણ ધર્મપ્રિયને લગારે ચોખતું જ નથી. હવે તે પાઠનો અર્થ 'ગોળ સુખ્ય લેહથી સુખ્ય લેહવડે ચતુર્દશી જ એવો બ્યવહાર વ્યપદેશયુક્ત છે.' એમ જ છે. આજ પુષ્કમાં આગળ ઉપર એ વર્ગે 'પર્વતિથિના ધરે તેની પર્વતિથિને ક્ષય કરી શકાય જ નહિ' [આ પુસ્તક પૃ ૮૫ પં. ૩ પેરા ૫૪] એમ લખ્યું છે, પણ આ વાક્ય તદ્દન અસત્ય અને અશાસ્ત્રીય છે. 'ક્ષયે પર્વતિથિ કાર્યા' આ શાસ્ત્રીય પ્રયોગ તેમના વચનને અસત્ય કરાવવા પ્રબલ છે. છતાંએ શૌહર્યના ક્ષયે તેરથે તેરથના વ્યપદેશને જ અશ્વાય છે, અને 'ચતુર્વિધેવ' આ પાઠોનું એ વર્ગે મનન કરીને કંઈક લખે તો સાઈ

તેઓ પોતે તેરથના વ્યપદેશના અભાવની વાત લખે છે અને બીજા માણુ લખે છે કે 'જેનો ક્ષય ન હોય તેનો ક્ષય કહેવો એ મૂચાવાદ છે' યદિ તેમનું લખાણ સત્ય જ હોય તો તેઓ સિદ્ધ કરે કે 'ક્ષયે પૂર્વા તિથિઃ કાર્યા'માં આરાધન શબ્દ ક્યાંથી લાભ્યા છે યદિ તેમનું કથન સત્ય હોય તો 'ક્ષયે પૂર્વા' ના પ્રયોગની જરૂર જ થી છે? તે સમજાવશે ખરા? આરાધના શબ્દ મૂળપાઠમાં નથી અને 'તિથિઃ કાર્યા' છે. પછી એમાંથી આરાધના થી રીતે માનવી? એનો અર્થ સમજાવશે ખરા?

સુદો ૫ પેરા ૫૫ થી ૬૧ ની સમાલોચના. [આ પુસ્તક પૃષ્ઠ ૮૭ થી ૯૩.]

આગળ પૃ. ૨૧-૨૨ માં [આ પુસ્તક પૃષ્ઠ ૮૮-૯૦] પાંચમા સુદાર્દ વિવેચન છે તેમાં 'જુલો કાર્યા તયોચરા' સંજ્ઞાથી વિવેચન એ વર્ગે આપ્યું છે, પણ એ સંગત નથી. આ વાત ઉપર જૈન શાસ્ત્રધારે તિથિ નથી જ વધતી એ વાત હું આગળ સિદ્ધ કરી ગયો છું એટલે ગિરિપેશુ ન કરતાં તે જ ભોવાની બહામણુ કઈ છ. છતાં એ સંક્ષેપમાં જવાબ આપું છું—

ટીપ્પણની વૃદ્ધાતિથિને આસ્રકારે એ સૂર્યોદયવાળી જણાવી છે. તે ટીપ્પણ-નુસારે જ જણાવી છે. નહિ કે જૈન શાસ્ત્રાનુસારે જણાવી છે. જૈનશાસ્ત્રાનુસારે જગદ્ગુરુ આ. ધી. હીરવિજય સુ. તથા આ શ્રી. વિજયસેનસૂરીશ મ. ટીપ્પણમાં આવેલી પર્વતિથિની વૃદ્ધિ વળતે બીજીતિથિને જ ઔદિચિકી કહેતા હોવાથી પ્રાર્થશ-તાદિ વિધિમાં ટીપ્પણની પર્વતિથિની વૃદ્ધિ વળતે જુલો કાર્યા તયોચરા 'એ પ્રયોગ

અનુસાર બીજી તિથિનેજ પર્વતિથિ તરીકે સ્વીકારી છે. હવે જ્યારે બીજીને જ પર્વતિથિ માની ત્યારે પૂર્વની તિથિ આપોઆપ અપર્વ ધર્મ જતી હોવાથી દીપણી બે ચૈત્ર વળતે આપોઆપ બે તેરચંદ્ર થાય છે. અને તેથીજ શ્રી દેવસુર તપાગચંદ્રી આચરણાથી શ્રી સંઘમાં દીપણીની પર્વતિથિની વૃદ્ધિ વખતે પૂર્વ કે પૂર્વતર અપર્વ તિથિનીજ વૃદ્ધિ કરાય છે તે તદ્દન બ્યાજબીજ છે. દીપણીની પર્વતિથિની વૃદ્ધિને એમજ રહેવા છંદને બે તત્વતરંગિણીકારના આ સમાસિના વચનથી જ્ઞાત થઈને બીજી તિથિને આશાધી હોવી એવો અર્થ સાચોજ માનવા આશક હોય તો પ્રથમ શ્રી ઉમાસ્વાતિવાચક મહારાજને 'વૃદ્ધી કાર્યા સયોક્તરા'નો પ્રથોપ આ માટે બનાવવો પડે? તે વિચારવાની જરૂર છે. કારણકે - દિપ્પણમાં તો બે પર્વતિથિ હતીજ પણ વળી ઉત્તરા કરવી એમ કહેવાની જરૂરજ શી પડી? અહીં ધ્યાનમાં રાખવાનું છે કે તત્વતરંગિણીકારે આ વૃદ્ધાતિથિનો પ્રસંગ બે ઉકાબો છે, તેનો અર્થ એટલો જ છે કે દિપ્પણમાં પર્વતિથિ વધે, કે ઘટે ત્યારે કઈ તિથિ માનવી? તે નક્કી કરવું અર્થાત્ તેમનો પ્રયાસ તો પર્વતિથિ દિપ્પણમાં વધે કે ઘટે ત્યારે કઈ પર્વતિથિ માનવી તેની વ્યવસ્થા કરવા માટે છે, નહિ કે ક્ષય કે વૃદ્ધિ વખતે પર્વ કે પર્વાનંતર પર્વ તિથિના ક્ષય કે વૃદ્ધિની આશાધનાની વ્યવસ્થા કરવા માટે છે.

સુદો ૬ પેશ ૬૨ થી ૬૬ ની સમાલોચના. [આ પુસ્તક પૃ. ૬૪-૬૭].

પૃ. ૨૨. [પૃ. ૬૪]માં આગળ ઉપર સુદો ૬ રજુ કર્યો છે કે—

આમાં તિથિક્ષય એટલે કે તિથિનાશ અને તિથિવૃદ્ધિ એટલે બે અવયવ-વાળી એક તિથિ કે ભિન્ન અવયવવાળી તિથિ.

તિથિક્ષય એટલે તિથિનાશજ એમ નહીં. કારણકે જ્યારે તિથિનો ક્ષય દીપ્પણમાં આવે ત્યારે તે તિથિ ક્યારે માનવી તેની વ્યવસ્થા રાખવાજ ક્ષયે પૂર્ણાનો પ્રથોપ ઉમાસ્વાતિજને કરવો પડ્યો છે. યદિ તિથિક્ષયનો અર્થ તિથિ-નાશજ કરવો હોત તો કયો પૂર્વા પ્રથોપનું કામજ ન હતું.

આવી જ રીતે વૃદ્ધાતિથિ એટલે એકજ તિથિના બે અવયવ નહિ, પરંતુ જુદીજ તિથિ છે. કારણકે બે તિથિ સૂર્યોદયને સ્પર્શે તે આખી એકજ તિથિ મનાય છે. યા તિથિઃ પ્રાતઃ પ્રત્યાખ્યાનયેલાયાં સ્વાત્ સ્ત સંપૂર્ણાં ઇતિ. આ વાક્ય એજ સિદ્ધ કરે છે કે પ્રાતઃ પ્રત્યાખ્યાન સમયે હોય તે તિથિજ સંપૂર્ણ અહોરાત્ર મનાય. આથી સ્પષ્ટ છે કે હવે બે સૂર્યોદયને એક તિથિ સ્પર્શે તો તે જુદી જુદીજ ગણાય. આટલા માટેજ દીપ્પણમાં બે પર્વતિથિ આવી ત્યારે પહેલી તિથિને પર્વતિથિ તરીકે નથી માની. કારણકે સૂર્યોદય સમયે તો તેમાં (સિદ્ધાંતિકરીતે) અપર્વતિથિનીજ ઘડીયો છે. અર્થાત્ દીપ્પણમાં આવેલી બે આઠમ વખતે પહેલી આઠમે સૂર્યોદય સમયે સાતમીજ ન ઘડીયો છે. એટલેજ

પર્વતિયિની હાનિવૃદ્ધિ આવે ત્યારે ત્યારે તેને ધ્વ-સંજ્ઞાથી બોલવી કહેવી, કે આચરવી તેને માટે જ છે. નહિ કે પર્વારાધનની નિશ્ચિતતા કરવા માટે.

હવે પૃ. ૨૦ માંના દેહલા પેશમાં [આ પુસ્તક પૃષ્ઠ ૮૪ પેશ ૫૩] એ વર્ગે 'ન ચ પ્રાદ્ય' લખીને ગૌણ સુખ્યના લેહનું વિવેચન કર્યું છે; અને પૃ. ૨૧ માં [પૃષ્ઠ ૮૫-૮૬માં] પણ એ જ વસ્તુનું નિરૂપણ કર્યું છે, પરંતુ એ વર્ગે આપેલો પાઠ અપૂર્ણ અને ત્રુટિત છે. અહિં આ પાઠ તે વર્ગને જ બાધિત થતો હતો એટલે લાખી લેઈને ઈશદાપૂર્વક અત્ય ગોપાવચા 'મુલ્યતયા ચતુર્વદયા યય વ્યવદેશો યુક્તઃ' પાઠમાંથી 'યય' કાર ઉઠાવી દીધો છે. આ વાતાવરણ ધર્મપ્રિયને લગારે ચોભતું જ નથી. હવે તે પાઠનો અર્થ 'ગૌણ સુખ્ય લેહથી સુખ્ય લેહવડે ચતુર્વરી જ એવો વ્યવહાર વ્યપદેશયુક્ત છે.' એમ જ છે.

આજ પૃષ્ઠમાં આગળ ઉપર એ વર્ગે 'પર્વતિયિના ક્ષયે તેની પર્વતિયિના ક્ષય મરી સમાપ જ નહિ' [આ પુસ્તક પૃ. ૮૫ પં. ૩ પેશ ૫૪] એમ લખ્યું છે, પણ આ વાક્ય તદ્દન અસત્ય અને અશાસ્ત્રીય છે. 'ક્ષયે પૂર્વાતિયિઃ કાર્યા' આ શાસ્ત્રીય પ્રથેપ તેમના વચનને અસત્ય કરાવવા પ્રબલ છે. છતાંએ ચોદશના ક્ષયે તેરશે તેરશના વ્યપદેશનો જ અભાવ છે, અને 'ચતુર્વદયેવ' આ પાઠોનું એ વર્ગે મનન કરીને કંઈક લખે તો સાદું.

તેઓ પોતે તેરશના વ્યપદેશના અભાવની વાત લખે છે અને બીજી બાજુ લખે છે કે 'જેનો ક્ષય ન હોય તેનો ક્ષય કહેવો એ મુપાવાદ ॥' યદિ તેમનું લખાણ સત્ય જ હોય તો તેઓ સિદ્ધ કરે કે 'ક્ષયે પૂર્વાતિયિઃ કાર્યા'માં આરાધન શબ્દ ક્યાંથી લાખ્યા છે. યદિ તેમનું કથન સત્ય હોય તો 'ક્ષયે પૂર્વા' ના પ્રથેપની જરૂર જ શી છે? તે સમજાવશે ખરા? આગધના શબ્દ મૂળપાઠમાં નથી અને 'તિયિઃ કાર્યા' છે. પછી એમાંથી આરાધના શી રીતે માનવી? એનો અર્થ સમજાવશે ખરા?

છુદો ૫ પેશ ૫૫ થી ૬૧ ની સમાલોચના. [આ પુસ્તક પૃષ્ઠ ૮૭ થી ૯૩.]

આગળ પૃ. ૨૧-૨૨ માં [આ પુસ્તક પૃષ્ઠ ૮૮-૯૦] પાંચમા સુદાંત વિવેચન છે તેમાં 'વૃંદો કાર્યા તથોચરા' સંજ્ઞાથી વિવેચન એ વર્ગે આપ્યું છે, પણ એ સંગત નથી. આ વાત ઉપર જૈન શાસ્ત્રાધારે તિયિ નથી જ વધતી એ વાત હું આગળ સિદ્ધ કરી ગયો છું. એટલે પિટપેષણ ન કરતાં તે જ એવાની સલામતુ ઠરું છું. છતાં એ સંજ્ઞેષમાં જવાબ આપું છું—

ટીપણીની વૃદ્ધાતિયિને શાસ્ત્રકારે એ સૂર્યોદયવાળી જણાવી છે. તે ટીપણ-
ર જ જણાવી છે. નહિ કે જૈન શાસ્ત્રાનુસારે જણાવી છે. જૈનશાસ્ત્રાનુસારે
યદિ આ. ઈ. ટી. ટી. વિજયસેનસૂરીશ મ. ટી. પપ્પામાં
નવેવી પર્વતિયિની વૃદ્ધિ વખતે બીજી તિયિને જ ઔદયિકી કહેતા હોવાથી પ્રાર્થક-
તાદિ વિધિમાં ટીપણીની પર્વતિયિની વૃદ્ધિ વખતે પૂજો કાર્યા તથોચરા એ પ્રયોગ

અમા. સમયવંદસરિજ્ઞતા નિરૂપણની સમાલોચના.

“મદ્વચ્ચ જુદ પંચમીવ” એ પાઠથી જાણના સંવત્સરીની અનંતર પંચમી એકાદશી. આ બધા પાઠો એ જ સૂચવે છે કે-ઉદય પંચમી પહેલાં સંવત્સરી નોંધાયે. હવે એ વર્ગ દિપાવળી વૃદ્ધિ વળતે એ પાંચમ માને છે. એટલે સંવત્સરી અને ઉદય પાંચમ વચ્ચે તેમની માનેલી કલ્પ સુ. પાંચમ તે, વર્ગને આડી આવશે. મૂળ વાત એ છે કે એ વર્ગે આડો ધરેલો જે શાસ્ત્રપાઠ છે તે તો પહેલી તિથિ અને પહેલો માસ આરાધનાર ખરતરગચ્છવાળાને જવાબ આપવા માટે છે. એ પાઠો અહિં આપવા ઉચિત ગણાય જ નહિ એટલે તે પાઠો અહિં સંગત થાય જ નહિ.

સુદા ૧૦-૧૨, પેરા ૭૩-૭૬ ની સમાલોચના.

[આ પુસ્તક પૃષ્ઠ ૧૦૫-૧૦૬]

પેરા ૬૦-૬૨ પૃ. ૨૬ (પૃ. ૧૦૫ પેરા ૭૩-૭૪) અહીં આપેલા સુદા ૧૦ અને ૧૧ બન્ને સુદા નિર્ધારિત રૂપે છે એ વર્ગે પર્વતિથિ ક્યારે કરવી ? એ જ સુદો ચર્ચાવાનો હતો. તેના બદલે આવી ચર્ચા-પાશ્વિક તથા દિન ગણનાની ચર્ચા કરી બતાવી છે, તે તદ્દન અસ્થાને જ હોઈને તેનો જવાબ જ ઉચિત નથી ધાર્યો. છતાંએ શાસ્ત્રીય વિવરણમાં તેનો જવાબ આપ્યો. ■ અને અહિં પણ સંક્ષિપ્ત જવાબ આપીએ છીએ.

આ બન્ને સુદાઓના આધાર કર્મભાસ અને કર્મવર્ષમાં તિથિ વૃદ્ધિ નથી આવતી. વાંદ્રમાસમાં તિથિકાનિ અને વાંદ્રવર્ષમાં માસ વૃદ્ધિ આવે છે. તેમાં દિપાવળીસુદાએ તિથિની વૃદ્ધિ આવે કે કાનિ આવે, પણ, માસ, ચાતુર્માસ અને વર્ષના અનુક્રમે ૧૫-૩૦-૧૨૦-૩૬૦ દિવસ આવે છતાં પણ તે નિરંથ હોવાથી અનુક્રમે ૧૫ અહોરાત્રો, ૩૦ અહોરાત્રો, ૧૨૦ અહોરાત્રો કે ૩૬૦ અહોરાત્રો તો ન જ આવે. પણ આવા સુદા ચર્ચાને એ વર્ગને શું સિદ્ધિ કરવી છે ? તે જ નથી સમજાતું. શાસ્ત્રમાં જે સુદાઓ નિશ્ચિતરૂપે નિરૂપેલા છે તેનું પિદ્ધપેપણ કરવાથી શું લાભ સમજતા હશે ?

સુદો ૧૨-૧૩-૧૪-૧૫ પેરા ૭૭-૮૪ ની સમાલોચના.

[આ પુસ્તક પૃષ્ઠ ૧૦૭-૧૧૦]

પૃ. ૨૬-૨૭ (પૃ. ૧૦૭-૧૦૮)માં એ વર્ગે સુદા બારમાતું વિધાન કર્યું છે. એમાં એ બીજ વિગેરે લખવા બોલવાની અને તેમ ન કરે તેને મૂખવાદની આપત્તિ આપી છે.

આ વર્ગે ‘લેનશાસ્ત્ર પ્રમાણે તિથિ વધતી નથી’ એ નિયમનો અભ્યાસ કરવાની જરૂર છે. પ્રાયશ્ચિત્તાદિનિધિમાં એ પર્વતિથિનો કે પર્વતિથિના ક્ષયનો પાઠ તેમને ઉપલબ્ધ થયો હોય તો રજુ કરે.

બીજી આઠમ ઔદયિકી આઠમ મનાણી છે. અને તેથી (વાસ્તવિક આઠમ ઔદયિકી) તે બીજી આઠમજ વાસ્તવિક આઠમ જેમ મનાયું છે અને એટલે જ વૃક્ષો કાર્યા તયોત્તર । સૂત્ર મુજબ ટીપ્પણની જે આઠમમાં બીજી ઉત્તરજ આઠમ માનવાની આજ્ઞા અપાયેલ છે.

સુદા ૭-૮-૬ પેરા ૬૭-૭૨ ની સમાલોચના.

[આં પુસ્તક પૃષ્ઠ ૬૭-૧૦૪]

પૃ. ૨૩ પેરા ૫૮ (પૃષ્ઠ ૬૭ પેરા ૬૭) માસવૃદ્ધિ અને તિથિવૃદ્ધિ વિગેરે ત્રણે સુદાના સમાધાનમાં જણાવવું રહે છે કે માસવૃદ્ધિ અને તિથિ-વૃદ્ધિની સમાનતા છે જ નહી. આ વાત હું આગળ જણાવી ગયો છું એટલે અહિં પિષ્ટપેવણ નથી કર્યું છતાંજે સંક્ષેપમાં જુઓ.

વૃદ્ધિતિથિ પોતાનું નિયત કાર્ય કરવા અસમર્થ છે પણ બીજાનું કાર્ય કરવા શક્તિમાન છે તિથિની હાનિ વૃદ્ધિ જાગેના નિયમ આપણને જેથી રીતે મળે છે તેવીજ રીતે માસની હાનિ વૃદ્ધિના કાર્થ નિયમપાઠ ઉપલબ્ધ નથી. છેજ નહિ. તેમજ જે માસ હોય ત્યારે પ્રથમ માસની ગણના નથી ગણી એ સાચું છે છતાં જે વર્ષીતપ-ચોમાસીતપ હમાસી તપ વિગેરે તપમાં જે વૃદ્ધમાસને લેણે જ ગણવો પડે છે આ બધું વિચારતાં માસવૃદ્ધિ અને તિથિ-વૃદ્ધિની એકાન્તે સમાનતા નજ કહેવાય 'એવર્ગ'ને તિથિને માસની જેમ 'નપુસક' અને કાર્યમાં અસમર્થ છે એમ જાણવું છે અને જે રીતે મનસ્વીપણે જે પર્વતિથિ-ચોસી આરાધનામાં તો બીજીનેજ લેવી છે. ખાટે જ આ સુદા ઉભા કર્યા છે.

ખરી રીતે આ ત્રણે સુદાને એકમાંજ સમાવેશ થઈ શકે તેમ છે. એ વર્ગના પર્વસ સુદામા એવા સુદા ઘણા છે કે જેનો આથી અડધા સુદાઓમાં જરૂર સમાવેશ થઈ શકે તેમ છે. માત્ર લેખનું કલેવર વધારવા જ અસ્થાને સુદા ઉઠા કરેલા છે. તેમજ તેમણે આપેલા પાઠે પણ ખરતરગમ્હના જવાબ રૂપે છે. એટલે તે પાઠો અહિં ઉપયોગી કે મહત્વતાવાળા નથી. છેલ્લે જે વર્ગ પૂનમ અમાસની વૃદ્ધિએ અને જા સુ. ૫ ની ટીપ્પણની વૃદ્ધિએ સંવત્સરી ૫૨ખી અને ચોમાસી આદિનું કર્તવ્ય શાસ્ત્ર વિરૂદ્ધ જણાવ્યું છે. પરંતુ અને તે કિવસે પહેલી પૂનમ કે પહેલી અમાસ કે પહેલી પંચમી કહેતાં કે માનતા નથી અમા તો તેને ચોદશ અને ચોથ જ કરીને અને ચોલીને તે તે તિથિનું પર્વાનુક્રાંન આરાધીએ છીએ ખરી રીતે અહીં દોષાપત્તિ તેમને આવે છે. જા સુ ૫ માં ઉદય પંચગી પહેલાની ચોથે સંવત્સરી કરવાનું જણાવ્યું છે.

૧ તે વર્ગે પ્રથમ મહા જેમ નપુસક છે તેમ ટીપ્પણની તિથિ વૃદ્ધિ વખતે પ્રથમતિથિ નપુસક છે એમ કહેવું છે પરંતુ ચોસી અને વગ્ધી તપ વખતે નપુસક માસમાં તે તપ કાય છે તેમ તિથિની વૃદ્ધિમાં પ્રથમ તિથિમા તે તિથિ લસે ઉપયોગી ન દેાય પણ બીજી પર્વતિથિમાં ઉપયોગી છે તે વિચારવું જોઈએ.

“મદ્વચ્ચ જુલ પેચમીપ” એ પાઠથી ચોથાના સંવત્સરીની અનંતર પંચમી જોઈએ. આ વધા પાઠો એ જ સૂચવે છે કે-ઉદય પંચમી પહેલાં સંવત્સરી જોઈએ. હવે એ વર્ષ દિપ્પણની વૃદ્ધિ વળતે એ પાંચમ માને છે. એટલે સંવત્સરી અને ઉદય પાંચમ વચ્ચે તેમની માનેલી ફેરુ સુ. પાંચમ તે, વર્ગને આડી આવશે. મૂળ વાત એ છે કે એ વર્ગે આઠો ધરેલો જે શાસ્ત્રપાઠ છે તે તો પહેલી તિથિ અને પહેલો માસ આરાધનાર ખરતરગચ્છવાળાને જવાબ આપવા માટે છે. એ પાઠો અહિં આપવા ઉચિત ગણાય જ નહિ એટલે તે પાઠો અહિં સંજત યાચ જ નહિ.

સુદા ૧૦-૧૧, ચૈરા ૭૩-૭૬ ની સમાલોચના

[આ પુસ્તક પૃષ્ઠ ૧૦૫-૧૦૬]

ચૈરા ૬૦-૬૨ પૃ. ૨૬ (પૃ. ૧૦૫ ચૈરા ૭૩-૭૪) અહીં આપેલા સુદા ૧૦ અને ૧૧ બન્ને સુદા વિષયાંતર રૂપે છે એ વર્ગે પર્વતિથિ ક્યારે કરવી ? એ જ સુદો ચર્ચાવાનો હતો તેના બદલે આવી ચર્ચા-પાશ્વિક તથા કિન ગણનાની ચર્ચા કરી બતાવી છે, તે તદ્દન અસ્થાને જ હોઈને તેનો જવાબ જ ઉચિત નથી ધાર્યો. છતાંએ શાસ્ત્રીય વિચરણમાં તેનો જવાબ આપ્યો છે અને અહિં પણ સક્ષિપ્ત જવાબ આપીએ છીએ.

આ બન્ને સુદાઓના આધાર કર્મમાસ અને કર્મવર્ષમાં તિથિ વૃદ્ધિ નથી આવતી ચાંદ્રમાસમાં તિથિહાનિ અને ચાંદ્રવર્ષમાં માસ વૃદ્ધિ આવે છે. તેમાં દીપ્પણાનુસાર તિથિની વૃદ્ધિ આવે કે હાનિ આવે, પક્ષ, માસ, ચાતુર્માસ અને વર્ષના અનુક્રમે ૧૫-૩૦-૧૨૦-૩૬૦ દિવસ આવે છતાં પણ તે નિર્વંશ હોવાથી અનુક્રમે ૧૫ અહોરાત્રો, ૩૦ અહોરાત્રો, ૧૨૦ અહોરાત્રો કે ૩૬૦ અહોરાત્રો તો ન જ આવે. પણ આવા સુદા ચર્ચાને એ વર્ગને શું સિદ્ધિ કરવી છે ? તે જ નથી સમજાતું. શાસ્ત્રમાં જે સુદાઓ નિશ્ચિતરૂપે નિરૂપેલા છે તેનું પિટ્ટપેશ્ય કરવાથી શું લાભ સમજતા હશે ?

સુદો ૧૨-૧૩-૧૪-૧૫ ચૈરા ૭૭-૮૪ ની સમાલોચના.

[આ પુસ્તક પૃષ્ઠ ૧૦૭-૧૧૦]

પૃ. ૨૬-૨૭ (પૃ. ૧૦૭-૧૦૮)માં એ વર્ગે સુદા બારમાસુ વિધાન કહ્યું છે. એમાં જે બીજા વિગેરે લખવા જોણવાની અને તેમ ન કરે તેને મૂળવાદની આપત્તિ આપી છે.

આ વર્ગે ‘જૈનશાસ્ત્ર પ્રમાણે તિથિ વધતી નથી’ એ નિયમનો અભ્યાસ કરવાની જરૂર છે. પ્રાયશ્ચિત્તાદિવિધિમાં જે પર્વતિથિનો કે પર્વતિથિના દયનો પાઠ તેમને ઉપલબ્ધ થયો હોય તો રજુ કરે.

એક બાબુ ઉદયનો જ આગ્રહ રાખવો છે; અર્થાત્ ઉદયતિથિ જ આરાધાય તેમ ભોલવું છે, અને બીજી બાબુ દિપ્તિબાની વધેલી પ્રથમા પર્વતિથિને ‘ઉદય અને લોગવટો’ બંને હોવા છતાં આરાધવી નથી ! એ તો સ્પષ્ટરીતે સ્વવચન વિરોધ જ છે. આગળ આજ પૃષ્ઠના ૧૩ અને ૧૪ માં સુદમાં પણ લગભગ સમાનતા છે. માત્ર વ્યપદેશ થઈ શકે કે નહિ ? અને આરાધક થઈ શકે કે નહિ ? આટલો ભેદ છે.

ચૌદશના ક્ષયે—‘જયોદયીતિ વ્યપદેશસ્યાપ્યર્સમવાત્’ આ પાઠથી ચૌદશના ક્ષયે તેરશ ન જ કહેવાય. તેમ જ ‘પરાવૃત્ત્યામિમન્યતે’ આ પાઠથી પણ આઠમના ક્ષયે સાતમનું પરાવર્તન કરી આઠમ જ કહેવાય. વળી ચૌદસના ક્ષયે તેરથી ‘ચતુર્વદયેષ’ ચૌદશ જ કહેવાય. આ બધા પાઠો એ વર્ગની વિરૂદ્ધતા જ છે. તેમ જ પ્રાયશ્ચિત્તાદિ વિધિમાં ફરજિયાત બે પર્વતિથિ એકી સાથે આરાધવાનું ક્યાંય વિધાન જ નથી. પર્વાનન્તર પર્વતિથિના ક્ષય પ્રસંગે પૂર્વની પર્વતિથિમાં ઉત્તર ફીલ્લુ પર્વતિથિને લેણી આરાધી લેવાની વિચિત્ર વાતો કરનાર આ વર્ગ, ચૈત્ર અને આસો માસની આયંજિલની ઝોળીની અઢાઈના દિવસોમાં પૂનમના ક્ષય વખતે ચૌદશ લેણી પૂનમ માનીને એક દિવસે ॥ આયંજિલ, બે દીનનું પ્રજ્ઞાચર્યપાલન કેવી રીતે કરાવશે ? મરૂદેવાતપ આદિમાં ક્ષય વખતે તે વર્ગને એક દિવસે બે તપાનુષ્ઠાનાદિ કેઈ વાતે થઈ શકતાં નથી, અને નિરર્થક જ છુટી વાત રજુ કરે છે. કારણકે ભા. સુ. ૫ ની ક્ષાન્તિ વખતે એકલી ભા. સુ. ચોથજ એ વર્ગ સાંજ સુધી આરાધે છે તેમજ ચૌમાસી આદિની પૂનમના ક્ષય વખતે તેઓ ચૌદશ જ સાંજ સુધી આરાધે છે.

પૃ. ૨૬-૩૦ (પૃ. ૧૦૯)ના તેમના ૧૫ માં સુદાના વિવેચન વાક્યો પણ તેમની વિરૂદ્ધતાં છે, છુટો એ વર્ગ કહે છે કે—

“ ધી લૈન ટાસનમાં પાણિકનો એક ઉપવાસ અને ચૌમાસીના બે ઉપવાસ ૩૫ જો કરવાની ખાસ આજ્ઞા છેલ્લી ॥ અને તે નહિ કરનારને પ્રવચિત કહેલું છે.

[આ પુસ્તક પૃષ્ઠ ૧૦૯]

હવે તેમના આ વચનનો પણ ઉપરના સુદાનાં ગ્રાંથો સાથે વિરોધ આવે છે કે નહિ ? એ વર્ગ ચૌમાસી પૂનમના ક્ષયે ૧૪/૧૫ મિશ્ર-લોગાં જાળીને એકજ દિવસે બે પર્વ-પર્વતિથિની આરાધના માને છે, પછી ૧૪ અને ૧૫ નો ક્યાંથી કરશે ? કદાચ જગદ્ગુરૂના વચન સુજબજ જયોદયીચતુર્વદયોઃ મનગમતી રીતે અમલ કરીને પણ તેરશ ચૌદશનો છક કરે તો પછી ૧૪/૧૫ની લેણી આરાધના થઈ ગઈ એમ કેમ કહી-કે માની શકે ? માટે શાઆધારે

પર્વતિયિના ક્ષયે પૂર્વની અપર્વતિયિનો ક્ષય કરવાનું અને બેડીયા પર્વતિયિમાં પૂર્ણિમાઆદિનો ક્ષય આવે ત્યારે શ્રી દેવસૂર તપાગચ સંઘની માફક પૂર્વતર અપર્વતિયિ તેરશઆદિનો ક્ષય કરે અને એ જ પ્રમાણે પર્વતિયિ આશયે તેજ ઉચિત છે.

પેરા ૬૫-૬૬ [પૃ. ૧૦૬ પેરા ૮૧-૮૨] નું લખાણ પુનરૂક્તિવાળું છે. કારણકે તે વાત પહેલાં અર્થાઈ ગયેલ છે. અર્થાત્ 'એક જ દિવસે બંને તિથિનો વ્યપદેશ થાય તો પર્વના અર્ષક આરાધન માટે કરાયેલા ઉપવાસ પ્રતિક્રમણાદિ સર્વમાં મુશ્કેલી રહેશે, તેમજ એક દિવસે બંનેનું આરાધન સમાયેલું માનતાં પર્વસંખ્યાનું ખંડન થશે વિગેરે આગળ અર્થાઈ ગયેલ છે.

પેરા ૬૭ [૮૩-૮૪] નું લખાણ સત્ય નથી ચતુષ્પર્વી પર્વ એક દિવસે બે આરાધાય તેવો આશપાઠ કે પરંપરા એ વર્ગ નથી આપી શક્યો. માત્ર નિર્મૂલ કદપના કર્યા કરવાથી વસ્તુની સત્યતા જણાવી ન ગણાય. સુદા ૧૬ પેરા ૮૫-૮૬ ની સમાલોચના.

[આ પુસ્તક પૃષ્ઠ ૧૧૦ થી ૧૧૧].

પેરા ૬૮ [પૃષ્ઠ ૧૧૦ પેરા ૮૫] નું લખાણ સમજવિના જામક રીતે લખાયેલ છે. એ વર્ગ આરોપને ખરી રીતે સમજી શક્યો નથી. જેમ જિનેશ્વર જગવંતની પ્રતિમાને પત્થર માનીને જગવંત તરીકે પૂજે તો આરોપ ઘટાવાય. તેમ ચૌદશના ક્ષયે તેરશે તેરશ માનીને તે દિવસે ચૌદશ પર્વ તરીકે માને તો આરોપ ગણાય, પણ શાસ્ત્રકારના વચનથી તેરશે ચતુદશીના વ્યપદેશ પૂર્વજ્ઞ ચતુર્દશીની આરાધના કરાય છે ત્યાં આરોપ કઈ રીતે એ વર્ગ કહી શકે ? એ વર્ગને શાસ્ત્રકારે જે 'માત્રોપોક્તત્' એમ જણાવ્યું છે તે આ વાત જાણ્યા પછીજ સમજાયે.

સુદો. ૧૭ પેરા ૮૭ થી ૮૯ ની સમાલોચના.

[આ પુસ્તક પૃષ્ઠ ૧૧૧-૧૧૨].

પેરા ૬૯-૭૦ [પૃષ્ઠ ૧૧૨ પેરા ૮૭-૮૯] નું લખાણ પણ ઉલટી રીતે રજૂ કરાયું છે. તેમજ પુનરૂક્તિ રૂપે છે. એ વર્ગને 'શ્લેષ પૂર્વા'ની વસ્તુ બરાબર સમજાઈ નથી, તેથી જ આ ઘવા પાડ્યું છે. તે વસ્તુ માટે એ વર્ગના શાસ્ત્રપાઠોની અમોએ આપેલી સમાલોચના જુઓ.

પેરા ૯૦-૯૪ ની સમાલોચના. [આ પુસ્તક પૃષ્ઠ ૧૧૩-૧૧૪].

પેરા ૭૧ [૯૦-૯૧-૯૨] નું લખાણ ઉંડી વિચારણા નહિ કરવાથી થયું છે. આના સંજ્ઞાનું વિસ્તૃત વિવેચન આગળ અપાઈ ગયું છે. કદમાળક પર્વ મરણપાત પર્વ છે.

દશમને જ અગીયારય કહે છે. આઠમના ક્ષયે પણ સાતમના દિવસે જ કાલાદમી—જન્માદમી લગે છે. એટલે એ વર્ગ તો ટીપ્પણામીય વિદ્વદ લગે છે અને ખોલે છે વસ્તુસ્થિતિ આ પ્રમાણે હોવાથી અમે તે દિવસે અષ્ટમી પાળીએ છીએ તે જ દિવસે તે વર્ગ અષ્ટમી પાળવા છતાંયે શુદ્ધ આઠમ ન કહેતાં મિથ્યતિથિ કહે છે, તે તદ્દન અનુચિત છે અને અશાસ્ત્રીય છે.

‘ક્ષયે પૂર્વાં તિથિઃ કાર્યા’ એ સૂત્ર એ વર્ગને પણ માન્ય છે, છતાં તે પ્રમાણે તે વર્ગ આચરતો નથી.

૧ બુદ્ધો તેનું વિવેચન ‘ક્ષયે પૂર્વાં તિથિઃ કાર્યા’ રતિ પર્વતિથેઃ ક્ષયે પૂર્વાં યા અપર્વતિથિઃ તસ્યા યય ક્ષયઃ કાર્યઃ, યદિ પૂર્વિમામાવાપ્તયોઃ ક્ષયો ભવતિ તદાડનયા ગ્રિપ્તા ત્રયોદશ્યાઃ ક્ષયઃ કાર્યઃ આ’ અને આના સમર્થનના બીજા પણ પાંદો છુટક શાસ્ત્રીય પાનામાં મળે છે.

૨ તેમજ તત્પતરંગિણી નામક પ્રસિદ્ધ ચર્ચાશ્રય કે જેનાં પ્રમાણે એ વર્ગ માન્ય રાખ્યાં છે, છતાં તે જ અંથના નીચેના પાંદો તરફ એ વર્ગે કશું આપ્યું નથી. જેમકે ‘તિથિપાત્તે-તિથિભ્રમે પૂર્વેવ તિથિપ્રાંઘા’ તિથિનો ક્ષય હોય ત્યારે પૂર્વતિથિ જ લેવી. અર્થાત પર્વતિથિનો ક્ષય આવે ત્યારે પૂર્વની અપર્વ-તિથિને જ પર્વતિથિ ગણવી. પરંતુ એ વર્ગની માન્યતા મુજબ મિથ્યતિથિ ગણવાનું કયાંય વિધાન મળતું નથી.

૩ આજ અંથનું બીજું પ્રમાણ આપું છું. જેમકે ટીપ્પણામાં ચૈદશ્યનો ક્ષય આપ્યો છે. હવે શું કરું? શાઆધારે તો ક્ષયે પૂર્વાં નો નિયમ લાગવાનો, એટલે કે તેરશની તિથિને ચૈદશ્ય કહેવાય, ત્યારે એ વર્ગ ૧૩-૧૪ લગે છે. હવે તેમની આજ્ઞાત અશાસ્ત્રીય છે. બુદ્ધો—‘તય ત્રયોદશીતિ ધ્વપદેસ્વાપ્તસંમવાદ કિંતુ પ્રાયશ્ચિતાદિવિધો વતુદંશ્યેવેતિ ધ્વપદિસ્પમાત્ત્યાત્’ (તત્પતરંગિણી પૃષ્ઠ ૩.) પ્રાયશ્ચિતાદિવિધિમાં ૧૪ ના ક્ષયે તેરશ એવો વ્યવહાર કસાય જ નહિ, પરંતુ પ્રાયશ્ચિતાદિવિધિમાં ચૈદશ્ય જ કહેવાય. આ શાસ્ત્રીય વચનાનુસારે ૧૫માં ગર્માં ૧૪ નો ક્ષય આવેલ હોય ત્યારે તેરશને ચૈદશ્ય જ કહેવાય તેરશ ન જ કહેવાય. અમે એથી જ આ, આજા મુજબ તેરશને તેરશ ન કહેતાં ચૈદશ્ય જ કહીએ છીએ.

* ૪ આર્જુ જ આઠમના ક્ષયને માટે પણ કથન છે તે બુદ્ધો. “અવપાક્ષીણા-પ્તમીરુત્યં સાતમ્પાં ત્રિયમાણમ્પ્તમીરુત્યવપદેશં ન લમેત, ન ચ રૂપાપત્તિઃ યાવા-ક્ષોપાલપ્રતીતમેવ અણાદમ્યા પૌપચોડસ્માકમિતિ, પત્તદ્વચનવક્તૃપુરુષાનુષ્ઠીયમા-નાનુષ્ઠાનાપલાપિત્વેનોમત્ત્યપ્રસંગાત્” (તત્પતરંગિણી પૃ. ૪)

‘આજે આઠમનો પૌપથ અમે કર્યો છે, જેમ કહેવાય છે તે કેાપથી અનવરૂં નથી, આ બાલ્યેપાત્ર પ્રસિદ્ધ છે.’ આઠમનો પૌપથ સાતમે માનો કે સાતમ આઠમ લેની માનો અને શુદ્ધ આઠમ નહિ માનો તો એ વર્ગને આઠમના

અનુષ્ઠાનનો લોપ થવાનો પ્રસંગ આવશે, એમ આશંકાત્મક અર્થ સાફ જણાવે છે. એટલે અમે જે દીપ્પણની પર્વતિથિના ક્ષયે પૂર્વની અપર્વતિથિનો ક્ષય કરીએ છીએ, તે તદ્દન વ્યાજબી અને શાસ્ત્રીય છે.

એટલે કે ત્યારે બીજ-પાંચમ-આઠમ અગીયારમ અને ચૌદશનો દીપ્પણમાં ક્ષય આવે ત્યારે જૈન આશ્રાધારે તો એકમ, ચોથ, સાતમ, દશમ, અને તેરમનો જ ક્ષય થાય અને તે તે ઉદયવતી દીપ્પણની અપર્વતિથિઓને બીજ આદિજ કહેવાય. અને ત્યારે જ નીચેની આજ્ઞા સુજળ પણ તિથિની આશયના થઈ ગણાય. જુઓ તે આજ્ઞા, “ સીયા પંચમી મઠ્ઠમી પગારસી ચ સઙ્ગહસી લાલ્લો જલો પુષ્પવિહિર અમાલાસાવેચિ તેરસી ” બીભાદિના ક્ષયે પૂર્વની (અપર્વ) તિથિનો ક્ષય કરવો તેમજ અમાવાસ્યાના ક્ષયે તેરમનો ક્ષય કરવો. અર્થે કે-જુલાત પર્વતિથિ સાથે જ મ્યદિત છે.

પૂનમ કે અમાસનો ક્ષય આવે ત્યારે શું કરવું ? આ સંબંધી પણ મતભેદ છે. શ્રી દેવસૂર તપાગચ્છ તો જનશાસ્ત્રના આધારે અને પ્રાચીન પરંપરાના આધારે પૂનમ કે અમાસના ક્ષયે તેરમનો જ ક્ષય કરે છે. ‘ ક્ષયે પૂર્વાં ’ સૂત્રાધારે પૂનમ અમાસના ક્ષયે ચૌદશનો ક્ષય કરવાનું એવર્ગ સૂચવી શકે તેમ નથી. કારણકે ચૌદશ પર્વતિથિ છે. હવે દેવસૂર સંધના સમર્થનના પૂનમ અમાસના ક્ષયે તેરમનો ક્ષય કરવો જોઈએ તેના પાઠ નીચે સુજળ છે.

૧ “ પૂનમ અમાવાસ્યાના ક્ષયે તેરમનો ક્ષય થાય ” (૧૭૯૨નો પાઠ.)

૨ “ અમાવાસ્યાય વિ તેરસિ, તથા ચ ઝમ્ઠા પુર્ણિમા સપ તેરસી જલો અમાવાસ્યાના ક્ષયે તેરમનો ક્ષય થાય એમ પૂર્ણિમાના ક્ષયે તેમ.....(૧૫૬૩નો દેવાવચક જુનો પાઠ ૨)

૩ “ મત પચ પૂર્ણિમાવા. ક્ષયે ત્રયોદશ્યા કપો મુક્તિમુક્તા. કિયતે ” આવા અનેક પાઠો છુટક શાસ્ત્રીય ખાતામાં છે કે પૂર્ણિમા અને અમાવાસ્યાના ક્ષયે તેરમનો જ ક્ષય થાય. એ વર્ગ પણ સં. ૧૬૯૧ ખુદી શ્રીવિજયદેવસૂર સંધની એ પરંપરા સુજળ જ અને તેવીજ શાસ્ત્રીય આજ્ઞા પ્રમાણેજ તિથિ-ક્ષયે હેરકેરી માનતો હતો. હમણાં થોડા વર્ષથી જ એ વર્ગે તે આચરણાથી વિરુદ્ધ બોલવું શરૂ કર્યું છે.

(૨)

જેમ ક્ષયમટે જોઈ ગયા તેમ તિથિ વૃદ્ધિનો પ્રશ્ન પણ એટલો જ વિવાદાસ્પદ છે. જેમકે દીપ્પણમાં જે આઠમાદિ હોય ત્યારે શું કરવું ? અમે (શ્રી દેવસૂર તપાગચ્છસંધ) તો ‘ વૃદ્ધી કર્યાં તયોત્તરા ’ આ સૂચન સુજળ ત્યારે ત્યારે દીપ્પણમાં જે પર્વતિથિઓ આવે છે ત્યારે ઉત્તરતિથિને જ પર્વતિથિ માનીએ છીએ, અને ઉત્તરતિથિનું પર્વતિથિ રૂપે આશયન કરીએ છીએ.

જેમકે ટીપ્પણમાં જે આઠમ આવી હોય ત્યારે બીજી આઠમને જ પર્વતિયિ તરીકે માનવી. કારણકે તિયિના વ્યવસ્થારના કારણબૂત ઉદયવાળી ગણીને બીજી તિયિને જ 'આદ્યિકી' કહી છે. એ રીતે શાસ્ત્રકારોએ પ્રાપચિત્તાદિ વિધિમાં ટીપ્પણની પહેલી આઠમના ઉદયને પહેલી આઠમનો ઉદય ન માનેલો અને ગણેલો. હોવાથી ઉત્તરની વાસ્તવિક આઠમની પૂર્વનો સૂર્યોદય તે સાતમનો જ સૂર્યોદય ગણાય અને કહેવાય, આવું જાને જ નહિ' પણ તે વખતે પણ પ્રચલિત હતું અને એ વર્ગે પણ સં. ૧૯૯૧ મુધી તેમ કહેલું, માનેલું અને આચરેલું છે.

ત્યારે એ વર્ગ હવેથી એ બંને આઠમ પર્વતિયિના નામે બોલવાનું કાયમ રાખે છે અને બીજી આઠમને આઠમ માનીને પર્વતિયિ તરીકે આચરે છે. શ્રી દેવસૂર તપાગચ્છ તે વર્ગને કહે છે કે પ્રાપચિત્તાદિ વિધિમાં જે આઠમ, જે આગીઆરશ, જે ચૌદશાદિ બોલવું તે ઉચિત નથી જ. ખરીરીતે તો જૈન જ્યોતિષ તેમજ પ્રાચીન જ્યોતિષપ્રમાણે તિયિએ વધવી જ નથી.

જૈનશાસ્ત્રમાં તિયિના નામેજ નિયમે હેવાય છે અને પછી તિયિ બોલવી અને નિયમ ન પાળવા તે સ્વવચન-આગમ અને પરંપરાથી અસંગત છે. હવે જૈન શાસ્ત્રાધારે તિયિ જ વધતી નથી, પછી પર્વતિયિ કેમ જ વધારાય અને કેમ જ બોલાય ? આમ છતાં એ વર્ગ તરફથી બોલાય છે તો તેમણે પાળવી જોઈએ. જે આઠમ જે ચૌદશ જે પૂનમ આદિ લખાય છતાં તે વર્ગ તરફથી ન પગાય તો તે વર્ગને મોટો દોષ આવશે. અને તે એ કે જે પહેલી આઠમ લખાઈ અને તે દિવસે તેનું મતારાધન-તપ-જપ પ્રાયશ્ચાદિ ન કર્યાં તો એક દિવસ એવો પણ આવશે કે જે બીજી આઠમે પણ મતારાધન પ્રાયશ્ચાદિ ન કર્યાં તો શું વાંધો છે ? એવો નિર્ભયપરિણામ થશે, એ વર્ગને પચાંગાનુસાર જે આઠમાદિ બોલવા હિં પણ આશયન તો દેવસૂર સંધ કરે છે તે પ્રમાણે જ કરવું છે. અર્થાત્ પહેલી આઠમે તો સાતમનું જ કર્તવ્ય કરવું છે. પછી જે આઠમ આદિ બોલવાનો અર્થ થો છે ? નામ હીરો આપવું જ અને કલ્યાણ મૂલ્યે વેચવું છે. એ વર્ગ સં. ૧૯૯૧ મુધી તો જે આઠમ આવતી હતી ત્યારે જે સાતમ આદિ જ કહેલો હોતો અને માનતો હતો. એ જુની રીતને ભૂલી આજે આમ ઉલટું કરે છે. આવી રીતે પૂર્ણિમા અને અમાવાસ્યામાં પણ મોટો મતભેદ છે. શ્રી દેવસૂર તપાગચ્છ તો પૂનમ અમાવાસ્યાની વૃદ્ધિએ તેરશની જ વૃદ્ધિ કરે છે. ત્યારે એ વર્ગ, જે પૂનમ અમાસ વિગેરે કરે છે. આચર્યની વાત જ કે આમ છતાં પણ તે વર્ગ એનું સમર્થનનું એક પણ પ્રમાણ આપી શક્યો નથી.

નિર્ણયાત્મક વાતો

- ૧ 'જૈન શાસ્ત્રાધારે તિયિ વધે જ નહિ' (આ વાત એ વર્ગને ઠગુલ રાંખવી પડે તેથી શાસ્ત્રો સામે આંખો મીંચીને ટીપ્પણની તિયિ વૃદ્ધિ માને છે. પણ તે અનુચિત છે.)

- ૨ દૈાકિક ટીપ્પણમાં તિથિવૃદ્ધિ આવી જાય તો દેવસૂર સંધ્યાલાને બીજી પર્વતિથિજ્ઞ માન્ય છે. (એ વર્ગ આ અમારી વાત માને છે છતાંયે બે તિથિ-બોલે છે, તે ઠીક નથી. જુઓ હીરપ્રશ્ન બે અગીયારશ હોય તો શું કરવું ? ઉત્તર-ઐાદયિકને જ માનવી. જૈન શાસ્ત્રધારે બીજી તિથિને જ ઐાદયિકી મનાય છે. જગદ્ગુરુએ અહિં બે તિથિ માનવાનું ન લખ્યું પણ ઐાદયિકીને જ માનવાનું લખ્યું તે પણ તે વર્ગને ખુબ મનન કરવા યોગ્ય છે.)
- ૩ પૂનમ કે અમાસની વૃદ્ધિએ તેરશની વૃદ્ધિ કરવાનું જ જણાવ્યું છે. જુઓ અમારા શાસ્ત્રીય પ્રમાણો:—

૧ “પૂર્ણિમાવૃત્તી જયોદયીવર્જન” પૂનમ વધે તો તેરશ વધારવી.

૨ “પૂર્ણિમામાસ્યો કદાપિ જૈનાગમમિપ્રાયેષ ન વર્જયે પરંતુ લોકિક-શાસ્ત્રમિપ્રાયેષ તુ વર્જિતા રદ્યવતે પરં ભવ્યુત્તરેન સયિવયો માંગીકૃતા:” “પૂનમ અને અમાસની વૃદ્ધિ જૈનાગમાનુસારે કદાપિ થાય જ નહિ પરંતુ દૈાકિક શાસ્ત્રાનુસારે વધે છે તેવું કેખાય છે પણ તે સત્ય ન હોવાથી તે વિષય સ્વીકાર્ય નથી.”

૩ “પૂર્ણિમામિવૃત્તી જયોદયીવૃદ્ધિર્જાયતે” (પૃષ્ઠ ૫)

૪ “જમ્હા પૂર્ણિમાગપ તેરસીમમો તમ્હા પૂર્ણિમા જુઠ્ઠિવયિ તેરસી જુઠ્ઠિ જાયર રર ઘયળં પૂઘ્મલુરિહિ મળિવં” જેમ પૂનમના ક્ષયે તેરશનો ક્ષય થાય તેમ પૂનમની વૃદ્ધિએ તેરશની વૃદ્ધિ કરવી એવું પૂર્વાચાર્યોએ કહ્યું છે.

૫ “જદ પુર્ણિમાવૃદ્ધિ તો મારહિા અવધ્વદવા અતો તેરસીપ મુમં આળિ-ઘઘ્વા. તત્પરિણે તેરસી કરિહિા, તયનંતરં અડદસો વર્કિરયતથં ચેરયસાહુચંદનં અ પવિણપપઢિકમનારસમ્બં કુળાંતુ મોયથા વયમેષ અર્ધપિ કરેસુ રમ્હાર”

(૧૫૬૩ દેવનાચક પૃષ્ઠ. ૬)

આવાર્થ:—જો પૂનમ વધે તો અપર્વ કૃપ તેરશ વધારવી, તે પછી ચૌદશ કરવી, પદ્મખીવપ, ચૈત્ય અને સાધુવંદન તથા પદ્મિપ્રતિકમણ્ણદિ સર્વક્રિયાઓ તે દિવસે ગીતાર્થો કરે છે અને અમે પણ કરીએ છીએ.

૬ આવીજ રીતે પં. હીપવિજયજી મહારાજનો પત્ર, ૭. પં રૂપવિજયજી મહારાજનો પત્ર અને ૮ ધરજેંદ્રસૂચિનું ૧૯૩૦ નું બહેરનામું પણ એ જ સિદ્ધ કરે છે કે પૂનમની વૃદ્ધિએ તેરશની વૃદ્ધિ કરવી

જૈનશાસ્ત્રીમાં ચૌદશ અને પૂર્ણિમાનું યુગલપર્વ માન્યું છે. એ વર્ગની માન્યતા સુજન તે યુગલપર્વ જરાજર જ સચવાતું નથી કેમકે:—પૂનમના ક્ષયે તેઓ ૧૪/૧૫ લેગાં લખે છે અને જેમ કરીને એ વર્ગ એક જ દિવસે ફરજીયાત બે પવતિથિનું આરધન માને છે. એટલે એ વર્ગના મતે ફરજીયાત બે પર્વ જુદાં ન જ રહ્યાં. તેવીજ રીતે પૂનમની વૃદ્ધિ માને તેક ઉદય પૂનમ પહેલાં એ વર્ગને ચૌદશ નથી રહેતી. તેથી ‘ખાસ કરીને ઐમાસી ચૌદશની પૂનમે

તો છઠ્ઠે ઉપવાસ લાગટ કરવાનું કહ્યું છે” તે એ વર્ગના મતે નહિ અને. જેમકે દીપ્પણની યોદ્ધતા ઉપવાસ પછી તેમની પહેલી પૂનમે પારલું અને બીજી પૂનમે ઉપવાસ. એટલે એ વર્ગને યોદ્ધા અને પૂનમના બે ઉપવાસનું સુગત એક સાથે ન રહ્યું. શ્રાવણની પ્રતિમામાં યોદ્ધા પૂનમ કે યોદ્ધા અમા-વાસ્યાએ તો યોગિદ્વાર છૂટ કરીને બંને દિવસ એક સાથે પૌષ્ઠ કરવાનો નિયમ છે. એટલે એ પૂર્વતિથિઓ સાથેજ રાખવી લોકોએ જે એવર્ગને રહેતી નથી. ચોમાસાની ‘પૂર્ણિમાની’ ક્ષયવૃદ્ધિ આવે ત્યારે તેરશની ક્ષય વૃદ્ધિ કરવાની નીચેની પ્રાચીન શાસ્ત્રીય ગાથાને પણ એ વર્ગ અવગણી નહિ શકે,

માસાઢ કત્તિય કાગુણમાસે (જદ) જમો પૂર્ણિમા દોર તાસં જમો તેરસોપ મણિઓ જિણવરિદેહિં જન્મ્યા ॥ પૂર્ણિમા જપ તેરસો યમો તમ્હાં પુર્ણિમા ધુજોપ વિ તેરસો ધુજો જાયદ રદ પૂનસુરિદેહિં મણિયં. આપાઢ માર્તિક કે કાશુકુની, પૂર્ણિમાનો ક્ષય હોય ત્યારે તેરશનોક્ષય કરવાનું જીનેશ્વરેએ કહ્યું છે. તમા જેમ પૂનમે તેરસનો ક્ષય થાય છે તેમ પૂનમની વૃદ્ધિએ તેરસની વૃદ્ધિ કરવાનું પૂર્વાચાર્યોએ કહ્યું છે.

આવીજ રીતે કયાશ્રુતર્ણિમાં પાઠ છે કે સુગાન્ત અપાઢ મહિનાની વૃદ્ધિ થાય છે. એ વૃદ્ધિમાસની પૂર્ણિમાનો અવસ્ય ક્ષય થાય છે, છતાં પૂર્ણિમાથી વીસમા દિવસે સાધુ વસતિરૂપ પર્ણપણાની સ્થિરતા કરીને અમે રહ્યા છીએ. એમ કહે એવું શાસ્ત્રકાર કહે છે.

હવે એ વર્ગની માન્યતા તે વળતે હોત તો પૂનમનો ક્ષય થયો છે છતાં પૂર્ણિમાથી વીસમા દિવસનો પાઠ ન હોત અર્થાત્ ૧૪/૧૫ મિશ્રતિથિથી ‘વસતિ, રહ્યાના કથનનો ઉલ્લેખ કરત. આ ઉપરથી એટલું તો સાફ સાફ સિદ્ધ થાય છે કે ૧૫ના ક્ષયે ૧૪/૧૫ બેમાં મિશ્ર નહોતાં જ મનાતાં, તેમજ પૂનમનો ક્ષય પણ નહોતો જ મનાતો, પરંતુ પૂનમના ક્ષયે પૂર્વવર તિથિનો જ ક્ષય મનાતો. હવે ઉત્તરાધ્યયન, સૂર્યમર્ચન્તિ, જ્યોતિષ કરંદકઆદિમાં અપાઢાદિલૌકિક કતુઓને લઈને શ્રાવણાદિમાં અવમરાત્ર (તિથિનો ક્ષય) જણાવાય છે. પરંતુ જૈનરીતિની અપેક્ષાએ શ્રાવણાદિ કતુ હોવાથી એકમથી એકસઠમે એકસઠમે દિવસે બાસઠમી બાસઠમી તિથિનો ક્ષય થાય, અને શ્રાવણવદિ આસોવદિ આદિમાં અવમરાત્ર આવે છે. આ વસ્તુ શુભ ધ્યાન રાખીને સમજવા જેવી છે.

યદ્યપિ અતિરાત્ર ચળદેણીને કેટલાકો તેનો તિથિવૃદ્ધિ થાય એવો અર્થ કરે છે, પણ શાસ્ત્રકારો તો “અવમરાત્ર” ચળદની વ્યાખ્યા કરતાં રાત્રિનો અર્થ તિથિ રાખે છે. અને ‘અતિરાત્ર’ની જગોપરના ‘રાત્રિ’ ચળદનો અર્થ ‘અહો-રાત્ર’ કરે છે. એટલે કર્મવર્ષ કરતાં ચંદ્ર વર્ષ છ તિથિ જેટલું જોણું છે. જ્યારે કર્મવર્ષ કરતાં સૂર્યવર્ષ છ દિવસ અધિક છે. નહિ કે છ તિથિ. આ શાસ્ત્રીય વચન સુજળ શ્રી દેવસૂર સંઘ માલે છે. આ શાસ્ત્રીય

વચનોથી વિરુદ્ધ એ વર્ગ પાસેથી કોઈપણ શાસ્ત્રીય પ્રમાણ ઉપલબ્ધ નથી પણ તેમણે નવું શરૂ કરેલું છે એમ કેમ ન કહેવાય ?

(૩)

આવે જ ત્રીજો મુદ્દો કલ્યાણક તિથિનો છે. એ વર્ગ કલ્યાણક તિથિઓને ફરજિયાત પર્વતિથિ જેવી પર્વતિથિ જ માને છે. અહિં અમારો મતલબ એ છે કે-અમે કલ્યાણક તિથિઓને પર્વતિથિ માનીએ છીએ, પણ ફરજિયાત નહિ. જ્યારે આઠમ-ચૌદસ અને પૂનમ અમાસને ફરજિયાત પર્વતિથિ તરીકે શાસ્ત્રમાં જણાવી છે. આ તિથિઓએ તપ, પૌષ્ઠ, મુનિવંદન ચૈત્યવંદનાદિકાર્યો ફરજિયાત કરવાનું કહ્યું છે અને ન કરે તો પ્રાયશ્ચિત્ત લાગે આમ જણાવ્યું છે. જુઓ તેના પાઠ:-

સંતે, વલે ચીરિયપુરિસયારવકમે અઠ્ઠમી ચડહસી નાળયંચમો પગ્ગોસવળા
ચાડમાસીય ચડવટ્ટમહુદં ન પ્રવેદ પચ્છિત્ત “મિતિ મહાનિશિથે” તથા જ
અઠ્ઠમીય ચડવટં પચ્છિત્ત ચડવટં ચાડમાસીય છદં સંવચ્છટિય અઠ્ઠમં ન કરોતિ
પચ્છિત્તં “વ્યવહારપીઠચૂર્ણો.”

હવે કલ્યાણક તિથિઓ માટે ફરજિયાત વિધાન તેમજ તે દિવસે તપ આદિ ન કરે તો પ્રાયશ્ચિત્ત વિગેરે છે જ નહિ. (જુઓ તત્ત્વતર્કશિષ્યગ્રાંથા ૩૩ અને તેની ટીકા) બીજી કલ્યાણકો તો એક તિથિએ અનેક ભેગાં પણ આવે છે. અને આશાઘાત પણ છે. જુઓ આચાર્યપદ્ય ગાથા ૧૩-૧૪. પરંતુ ફરજિયાત પર્વતિથિ આ દિવસે એકથી વધારે મનાય કે આશાઘાત તેવા કથ્યાંય પણ શાસ્ત્રીય પાઠ નથી તેમજ પરંપરા પણ નથી અને હોય તો એ વર્ગે રજુ કરે.

હવે એ વર્ગે ઉદયતિથિ માન્ય કરવા માટે જે લખ્યું છે તે માટે જુઓ તેમના પેટા ઈશ્યુ ૧-૨-૩.

‘એ વર્ગની આફક અમને ઉદયતિથિ માન્ય છે. પરંતુ ટીપ્પણની ક્ષય વૃદ્ધિ વખતે ક્ષયે પૂર્વા એ અપવાદ છે. યદિ અપવાદ ન હોત તો ક્ષયે ‘પૂર્વા’ નો પ્રયોગ જ ન થાવત. ક્ષયમાં અમે જે અપવાદ માનીએ છીએ તે અપવાદ એ વર્ગને તો ખોલવા પૂરતો જ રહે છે. કારણકે પર્વતિથિ-આઠમ આદિના ક્ષયે તેઓ ઉદયવાળી પૂર્વ અપર્વતિથિમાં જ પર્વતિથિ માનીને સંતોષ પામે છે.

અર્થાત્ ક્ષય વખતે તેઓ ઉદયવાળી તિથિ આરાધતા જ નથી.

ક્ષયનો અર્થ જ એ છે કે સૂર્યોદયને ન સ્પર્શતી તિથિ. આઠમના ક્ષય પ્રસંગે સૂર્યોદય સમયે આઠમ નથી. કેમકે પૂર્વની સાતમ આદિનો સૂર્યોદય છે તે દિવસે ચાર પાકી પછી આઠમ વેઠી અને તે બીજા દિવસના સૂર્યોદય પહેલાં ખતમ થઇ ગઇ. એટલે ‘ઉદયતિથિ જ માનવી અને બીજી ન માનવી’ આ તે વર્ગનો આગ્રહ એ પ્રસંગે તેઓ પણ નથી જ પાળતાં, જો તેઓ પોતાને ક્ષય પ્રસંગે પણ ઉદયના આગ્રહને વળગવામાં આવ્યા જ મનાવતા હોય તો તેમણે કીલ્લુ પર્વ-

તિથિના આરાધનના લોપક મનાવવામાં સંકેત્ય માન્યો ન ગણાય. કારણકે પર્વતિથિના કાય વખતે જ વર્ગને એમના જ મતે આરાધવા યોગ્ય તો પૂર્વની ઉદય યુક્ત અપર્વતિથિ જ રહે છે. આવું જ વૃદ્ધિમાં પણ તે વર્ગને દોષારોપણ થાય છે. દીપ્તપણમાં બે પૂનમ છે. બે દિવસ સૂર્યોદયને સ્પર્શનારી એવી વૃદ્ધિ-તિથિ છે. પહેલે દિવસે-સોમવારે પૂનમ સૂર્યોદયને સ્પર્શી છે મંગળવારે પણ સ્પર્શી છે. તો તેમણે બે દિવસ પર્વ સમાન માનવા બોધ્યો. ત્યારે 'તુદો' ઉત્તર 'નો નિયમ-' અપવાદસૂત્ર ' તેઓને પણ પ્રથમા ઉદયતિથિને અવગણીને અમારી માફક જ હગાડવું પડે છે. એટલા માટે અમે કહ્યું છે કે 'ઉદયતિથિ જ માનવી' એવું એકાંતે કથન ને વર્ગને પણ માન્ય નથી જ અને અમને તો આમલ જ નથી. અર્થાત્ એ ઉદયની વાત તો પર્વતિથિની વૃદ્ધિહાનિ સિવાય માન્ય જ છે.

અમે દેવસૂરગચ્છની માન્યતા, અને એ વર્ગના મન્તવ્યનો લેઈ અને તેમનો જેનશાસ્ત્રો સાથે વિરોધ પણ દર્શાવ્યો છે. હવે અજૈનો સાથે. પણ તેમને વિરોધ આવે છે. જુઓ બે હજારની સાક્ષ્યું ચંડાશ્રયંદુ પંચાગ, કે જેને એ વર્ગ પૂર્ણ વિશ્વાસથી માને છે. તેમાં ફાગણ (હિન્દ) વદિ ૦) નો ક્ષય છે. હવે તેમાં ફાગણ અમાસ પૂણ્યતિથિ છે, એમ જણાવ્યું છે; અને ચાદશે શિવ-રાત્રિ આવે છે. ત્યારે આ દીપણના કોઠામાં લખ્યું છે કે-તેરશે 'શિવરાત્રિ'—ચાદશે 'અમા-પૂણ્યમ્' અને અમાસનો ક્ષય એટલે ૦૦૦૦૦ મીંડા લખાયાં છે. એટલે આ દષ્ટિએ પણ અમારો શાસ્ત્રીય પક્ષ સાચો જ છે. અર્થાત્ દેવસૂરતપાગચ્છની આચરણની માફક દીપ્તપણકારે પણ અમાસના ક્ષયે તેરશનો જ ક્ષય માન્યો છે. બીજું ફાગણ સુદિ પૂર્ણિમાનો ક્ષય આવે ત્યારે ચોદશે જ હોળી મનાય છે, વૈશાખ સુદિ ત્રીજનો ક્ષય આવે ત્યારે બીજને દિવસે જ અખાત્રીજ મનાય છે, આસો સુદિ દશમનો ક્ષય હોય છે ત્યારે વિજયાદશમી તવમીએ જ લખાય છે. લોકિકે દીપ્તપણનાં આ પ્રમાણેનાં વિધાનો પણ અમારા પક્ષનાં જ સાધક છે.

આ પ્રમાણે આ સમચંદ્રસરિણ મહામાજના નિરૂપણની પૂ. આ. સાગરાનંદસૂરીચરણ મહારાજે કરેલ સમાલોચના સંપૂર્ણ

[આ પ્રમાણે પર્વવ્યપદેશ મતવ્યલેદની લિખિત ચર્ચામાં પૂ. આ. સાગરાનંદસૂરીચરણ મહારાજે રજૂ કરેલ આચાર્ય સમચંદ્રસરિણના પક્ષ સ્થાપનની સમાલોચના સંપૂર્ણ]

ક્ર વાચકોની નાંધ ક્ર